13
8 K
5

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

29 A 6

13-8-G.11

LIBER V.
DE VSVRIS
ET
INTERESSE.

Digitized by Google

Imprimatur.

Si videbitur Reuerendiſs. P. Magiſtro S. P. Apoſt.

I. de Ang. Archiep. Vrb. Vicesg.

Stante relatione &c. D. Hieronymi Rocchi in Romana Curia Aduocati, ex noſtra commiſſione, vt nihil contineatur Catholicæ fidei & bonis moribus contrarium.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Libellus Sac. Pal. Apoſt. Magiſt. Ord. Præd.

Digitized by Google

THEATRVM
VERITATIS, ET IVSTITIAE
SIVE
DECISIVI DISCVRSVS
Ad veritatem editi in forenſibus controuerſijs Canonicis & Ciuilibus, in quibus in Vrbe Aduocatus, pro vna partium ſcripſit, vel conſultus reſpondit

IO. BAPTISTA DE LVCA
VENVSINVS,

Per materias ſeù titulos diſtincti iuxtà ſeriem de qua proximè.

LIBER QVINTVS
DE VSVRIS, ET INTERESSE;

Par. II. de Cambijs, Par. III. de Cenſibus, Par. IV. de Societatibus Officiorum.

Coll. Rom. Bibl. Scr.
Soc. Iesu Cat. Inscrip.

A. Clouvet fec.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMAE,
Typis Hæredum Corbelletti: M. DC. LXIX.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

REV. CAMERAE APOSTOLICAE TRIBVNALI.

IOANNES BAPTISTA DE LVCA FELICITATEM.

VSVRAS neceſſarias exigere mutuatori lex prohibet, mutuatario verò pro accepti beneficij merito, et ex illa obligatione, quam nos Iuriſtæ *Antidoralem* dicimus, voluntarias præſtare nedùm permittit, ſed quodammodò præcipit; Cum itaque in mea diuturna Aduocationis negotiatione, ipſis meis laboribus editis ac edendis edocentibus, hoc AMPLISSIMVM TRIBVNAL ingens mihi fuerit mutuator, dum eorumdem laborum magna pars præſertim de FEVDIS et BVLLA BARONVM, de REGALIBVS, ac de SERVITVTIBVS et VTROQVE RETRACTV, in ipſo TRIBVNALI, vel in eius filialibus Congregationibus, BARONVM, MONTIVM, et COMPVTORVM tractata fuit: Ex dictæ obligationis impulſu, nè ſim reus legum, quas alijs ſuadeo, hoc mei THEATRI volumen de VSVRIS, CAMBIIS, CENSIBVS, et SOCIETATE OFFICIORVM ſub VESTRI nomine & tutela publicæ luci exhibeo, vt ita mei debiti ac obſequij vſuras perſoluam, beneficiorum cambium præſtem, ac me cenſitum agnoſcam.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX

Titulorum ſeù Materiarum totius operis.

LIB. I.

De Feudis.
Et bonis iuriſdictionalibus, et Bulla Baronum.

LIB. II.

De Regalibus.
Hoc eſt.
Officijs venalibus, locis Montium, alijſque iuribus cum Principe ſeù Republica, Vectigalibus, & gabellis, ſalinis, & mineralibus, monetis, vijs publicis, fiſco, et alijs de quibus in cap. vnico quæ ſint Regalia.

LIB. III.

De Iuriſdictione.
Et foro competenti.
Par. II.
De Præeminentijs, & Præcedentijs.
Sub quibus.
De iure Cathedratico, Metropolitico, Nobilitate, Ciuilitate, et alijs iuribus honorificis.

LIB. IV.

De Seruitutibus Prædialibus,
Vſufructu, et vtroque retractu.
Par. II.
De Emphyteuſi.
Par. III.
De Locatione & Conductione.

LIB. V.

De Vſuris, et Intereſſe.
Par. II.
De Cambijs.
Par. III.
De Cenſibus.
Par. IV.
De Societatibus Officiorum.

LIB. VI.

De Dote,
Lucris dotalibus, &alijs dotis appenditijs.

LIB. VII.

De Donationibus.
Par. II.
De Emptione & Venditione.
Par. III.
De Alienationibus,
Contractibus, Obligationibus, & pactis in genere.
Par. IV.
De Tutoribus.
Procuratoribus ad negotia, Adminiſtratoribus & aliena negotia gerentibus.

LIB. VIII.

De Credito, & debito,
Creditore,& debitore.

LIB. IX.

De Teſtamentis,
Codicillis, & vltimis voluntatibus.
Par. II.
De Hærede, et Hæreditate.

Par.

Par. III.
De Legitima,
Trebellianica, & alijs detractionibus.

LIB. X.

De Fideicommiſſis,
Primogenituris, & Maioratibus.

LIB. XI.

De Legatis.
Par. II.
De Succeſſionibus ab inteſtato.
Par. III.
De Renunciationibus.

LIB. XII.

De Beneficijs Eccleſiaſticis
in genere.
Par. II.
De Canonicis & Dignitatibus,
Capitulo, electione, & actibus capitularibus.
Par. III.
De Parocho, et Parochijs.

LIB. XIII.

De Iure patronatus.
Par. II.
De Penſionibus eccleſiaſticis.

LIB. XIV.

De Matrimonio,
Sponſalibus & Diuortio.
Par. II.
De Decimis.
Oblationibus, et Eleemoſinis.
Par. III.
De Regularibus,
Et Monialibus, alijſque Clericis & Eccleſiaſticis perſonis.
Par. IV.
De Cenſuris.
Miſſis, anniuerſarijs, et alijs materijs Eccleſiaſticis.

LIB. XV.

De Iudicijs & Iudicialibus.
Hoc eſt.
De Sententia & re iudicata, executione, Attentatis, Iudice, Notario, Aduocatis, Procuratoribus, expenſis, & alijs ad materiam iudiciorum.
Cum relatione Curiæ Romanæ circa forenſia.

LIB. XVI.

Supplementum Miſcellaneum.
Super omnibus dictis materiis, circa ea, quæ pendente impreſſione diſputata ſunt; et cum obſeruationibus ad plures diſcurſus omnium titulorum.

INDEX ARGVMENTORVM

Quæ in hoc libro de Vſuris, & Intereſſe continentur.

Diſc. I.

Firmana.

De contractu trino, ſeù de tribus contractibus, ſocietatis, aſſecurationis ſortis, & aſſecurationis lucri, An eodem tempore cum eadem perſona celebrari poſſint; Et quid vbi dicti tres contractus nō exprimuntur, ſed datur ſimpliciter pecunia ſub certo lucro; An ſubintelligantur pro eodem lucro ſuſtinendo.

Diſc. II.

Tuſculana ſocietatis ſeù locationis.

De Bulla Pij V. ſuper prohibita ſocietate animalium ad capitale ſaluum, àn & quando locum habeat, necnè. Et de eodem contractu trino, ſeù concurſu trium contractuum, ſocietatis, aſſecurationis ſortis, & aſſecurationis lucri, quando ſubſtineatur. Et quid in contractu locationis in quo conductor ſuſcipiat in ſe caſum ſeù periculum rei locatæ.

Diſc. III.

Romana nautici fœnoris.

De nautico fœnore, ſeù cambio maritimo, quandò & quomodo ſubſiſtat, nec nè, ad materiam & intellectum textus *in cap. nauiganti de vſuris*; Et quandò dicatur continere ſocietatem, & ſic contractum diuerſum ab illo, de quo *in dicto cap. nauiganti*.

Diſc. IV.

Romana locationis Venæ ferri.

An & quando mixtura mutui veri, vel interpretatiui reddat vſurarium contractum locationis & conductionis, ſiue emptionis & venditionis, vel ſimilē &c. Et quomodo in dictis contractibus locationis & conductionis, vel emptionis & venditionis cadat vſura.

Et an mutuum neceſſarium, quia nempè promittat quis & ſe obliget certam ſummam mutuare, vel ab alijs mutuari facere, reddat licitas acceſſiones, vel aliud lucrum, et excuſet ab vſura.

Diſc. V.

Romana ceſſionis vſurarum.

An Chriſtianus ceſſionarius Iudæi exigere poſſit vſuras iudaicas, quæ per ipſum Iudæum cedentem à debitore inuito, etiam in iudicio exigi poſſent; Et àn vſuræ Iudæorum excedere poſſint duplum ſortis.

Diſc. VI.

Romana vſurarum Iudaicarum.

An Princeps ſæcularis, vel etiam Summus Pontifex poſſit vſuras Hebræis permittere, vel teneatur prohibere; Et quatenùs dicta permiſſio fieri valeat, An illarum reductioni ſeù moderationi locus eſſe debeat necnè; Et generaliter de iſta materia vſurarum iudaicarum earumq; reductionibus de præterito.

Diſc. VII.

Romana Pignorum.

An & quando vſuræ hebræorum exigi poſſint vltrà terminum 18. ſeù reſpectiuè 21. menſium, intrà quorum ſpatium per capitula ſtatutum eſt pignora verdi debere, ac vſuras amplius non currere.

Et an bonis alienis per non dominum oppignoratis, poſſit dominus ea vindicare à bancherio hebræo non reſtituta pecunia, pro qua oppignorata ſunt, cum vſuris.

Diſc. VIII.

Tyburtina Caſtri S. Angeli.

De pacto legis commiſſoriæ, vt creditor, certo caſu, vel conditione contingente remaneat pignoris dominus, An & quādo dicatur vſurarium & inualidum, vel potius ſubſiſtat.

Diſc. IX.

Romana ſeù Reatina dotis.

De contractu *antichreſis*, et vt vulgò dicitur, *ad gaudendum*, An & quando dicatur validus vel reſpectiuè fœneratitius. Et de effectibus exindè reſultantibus imputationis fructuum in ſortē ac alijs.

Diſc. X.
Romana fructuum cenſus.
De concluſione, quod vbi valor pignoris non excedit creditum, fructus non imputentur in ſortem, ſed creditor eos faciat ſuos, an & quando procedat.

Diſc. XI.
Praeneſtina ſimulationis contractus.
De duplici contractu contemporaneè celebrato, emptionis & venditionis cum pacto redimendi, ac locationis & conductionis, quia nempè vendat quis rem ſuam alteri cum pacto redimendi, et vnico contextu eam conducat ſub annua penſione, qui contractus *liuellarius*, ſeù vulgò *patto à franchire* dici ſolet, àn cenſeatur licitus, vel potius vſurarius.

Diſc. XII.
Sauonen. Pecuniaria.
De probatione ſolutionis vſurarum facienda per debitorem, ad effectum illas imputandi in ſortem, vel repetendi, quomodò deſideretur, Et de differentia probationis inter caſum imputationis, & alterum repetitionis; Et àn creditor licitè vſuras retineat ratione intereſſe lucri ceſſantis; Et aliqua de compromiſſo ſuper vſuris, àn fieri poſſit in laicum, ſiuè àn laudum arbitri poſſit eas canonizare; Et quid de tranſactione ſuper eiſdem vſuris inita; Et an vtilitas debitori, reſultans ex mutuo reddat licitas acceſſiones.

Diſc. XIII.
Romana imputationis fructuum.
An fructus, ſeù acceſſiones voluntariè & abſque pacto ſolutæ pro credito pecuniario ſint licitæ, itaùt non extenuent ſortem, Et de circumſtantijs dictam perceptionem licitam reddentibus.

Diſc. XIV.
Eſina Cenſus.
De intereſſe damni emergentis, An & quãdo per creditorem à moroſo debitore exigatur licitè & citrà vſuram, etiam ſine requiſitis deſideratis per *dec. 2. Mobed. de vſuris.*

Diſc. XV.
Viterbien. Tranſactionis.
An ſint licitæ vel reſpectiuè vſurariæ acceſſiones, quas donator quantitatis donatario pendente ſolutione promiſit, ac ſoluit. Et quid de acceſſionibus pro pretio alicuius mercimonij ſeù negotiationis, An & quandò intrent fructus recompenſatiui iuxtà terminos textus *in l. curabit Cod. de action. empt.*; Et àn ſubſtineantur acceſſiones ſolutæ pupillo, vel minori per eius maiorem coniunctum, qui de iure eſſet, ſeù eſſe deberet eius legitimus tutor, ſeù curator.

Diſc. XVI.
Fulginaten. Pecuniaria.
De eadem materia diſcurſus præcedentis, An ſcilicèt & quando debeantur, ſeù in conuentionem deduci poſſint fructus, vel acceſſiones pro pretio mercium, vel tabernæ ad terminos *text. in l. curabit C. de action. empti.*

Diſc. XVII.
Baren. Cenſus.
De eadem materia fructuum recompenſatiuorum pro pretio rei venditæ ad terminos *tex. in l. curabit C. de action. empti*, Et quatenus illi ſint regulariter debiti, quia de pretio rei fructiferæ exigantur, An taxari poſſint ad maiorem taxam ſeù rationem, quàm ipſius rei fructus importent, Etſi ſoluãtur in exceſſu, An & quando intret imputatio in ſortem, eaq; extincta competat repetitio indebitè ſoluti, Et de differentia imputationis & repetionis indebiti, et àn in hoc bona fides creditoris ſeù iuſta credulitas excuſet. Et quid ſi pro pretio conſtituatur cenſus ſed nulliter, an debeantur fructus tamquam damna & intereſſe, et ad quam rationem.

Diſc. XVIII.
Lucana.
An & quandò fructus vel vſuræ conuentæ pendente ſolutione pretij rei fructiferæ, poſſint excedere ipſius rei fructus. Et quid vbi de tempore conuentionis adæquarent, ſed poſtea accidentaliter ipſius rei fructus diminuti ſunt.

Diſc. XIX.
Senen. ſeù Florentina.
An intereſſe per emptorem debitum ratione pretij non ſoluti excedere poſſit ipſius rei venditæ fructus; Et quid vbi emptor non eſt in mora.

Diſc. XX.
Eſina Fructuum.
De eodem puncto, An fructus debiti per emptorem pendente ſolutione pretij excedere poſſint, tanquam damna & intereſſe, fructus ipſius rei, quia nempè conuentum fuerit, vt ex pretio extinguerẽtur cenſus, vel alia debita vſuraria vendi-

ditoris ad maiorem rationem; Et quid vbi emptor iuſtam non ſoluendi cauſam habuit, ob litẽ, vel moleſtias ſibi illatas.

Diſc. XXI.

Neapolitana Pecuniaria.

De fructibus recompenſatiuis pro pretio rei fructiferæ, An poſſint à principio conueniri & taxari ad certam ſummam, Et quandò hæc dicatur iuſta, vel exceſſiua.

Diſc. XXII.

Rauennaten. Fructuum.

An fructus recõpenſatiui debiti ex æquitate *l. curabit* pendente ſolutione pretij rei fructiferæ, debeantur, ſi emptor per Iudicis ſequeſtrum, vel inhibitionem impeditus fuit nè ſolueret.

Diſc. XXIII.

Senen. Fructuum.

An emptor, in cuius facultate poſitũ fuit, poſt lapſum certum terminum conuentionalem deponere pretium penès publicum officialem, vel etiam penès ſe ipſum tanquam depoſitarium ad ſui electionem, cum pacto, vt etiam in caſu electionis de ſe ipſo, ad aliquos fructus non teneatur, remaneat à dictorum fructuum curſu liberatus, eo ipſo quod dictus terminus expirauit, abſquè alia interpellatione, vel declaratione quod retineret in titulum depoſiti.

Diſc. XXIV.

Piſtorien. Fructuum.

Demandata per iudicem adiudicatione aliquorum bonorum debitoris ad fauorem creditoris, ſi poſteà idem debitor, vel eius hæres eadem bona vendat dilata ſolutione pretij ſub conditione fructuum recompenſatiuorum, An iſti debeantur creditori, vel potius cedant ad commodum debitoris eiuſq; hęreditatis.

Diſc. XXV.

Romana Interſuriorum.

An & quando emptori debeantur fructus recompenſatiui ad terminos *l. curabit* pro pretio ſoluto venditori, qui rem non tradidit.

Diſc. XXVI.

Romana Pacti.

An valeat, vel potiùs vſurarium cenſendum ſit pactum, per quod emens rem fructiferam dilata pretij ſolutione ſub conuẽtione fructuum recompenſatiuorum, prohibeatur ad certum tempus reſtituere ſortem, atque ſe eximere à dictis fructibus; Et aliqua de fructibus prædiorũ vrbanorum, quomodò illi calculandi ſint, ad effectum regulandi fructus recompenſatiuos pretij.

Diſc. XXVII.

Romana Fructuum.

Si emptor depoſuit pretium, et deinde ex noua conuentione illud in toto vel in parte ad eum peruenit ex cauſa depoſiti, An pro eo tempore, quo habuit pretium in manibus, teneatur ad vſuras recompenſatiuas; Et aliqua de taxa fructuum bonorum feudalium, vel iuriſdictionalium diſcretiuè ab allodialibus.

Diſc. XXVIII.

Nepeſina.

An conueniri poſſit de fructibus recompenſatiuis pendente ſolutione quantitatis promiſſæ per tranſactionem initam ratione litis vertentis ſuper bonis ſtabilibus fructiferis.

Diſc. XXIX.

Marſicana Legati.

An & quandò pro legato quantitatis debeantur per hæredem moroſum vſuræ ſeù acceſſiones, præſertim vbi agitur de legato ad fauorem Eccleſiæ vel piæ cauſæ, Et quandò in his legatis intret ratio intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis.

Diſc. XXX.

Neapolitana Legati.

De eadem materia vſurarum, ſeù fructuum pro legato quantitatis ad fauorem Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, Et quatenus non debeantur, an de facto & voluntariè ſoluti ipſius Eccleſiæ Adminiſtratoribus imputentur in ſortem ad effectum illam extenuandi necnè.

Diſc. XXXI.

Florentina fructuum legati.

De vſuris legati conſiſtentis in quantitate, An debeantur legatario conditionali, cuius ius ex ſubſequutis reſolutum ſit, ſi pecunia interim fuerit per hæredem inueſtita in bona fructifera.

Diſc. XXXII.

Taurinen.

Donatore reſeruante certam pecuniarum quantitatem à donatario ſibi, vel alteri ſoluendam, an poſſit conueniri de vſuris, vel acceſſionibus, dictæ pecuniæ ſolutione pendente præſtandis, et an licitè exigi poſſint, quod influit etiam ad materiam fructuum recompenſatiuorũ.

De Vſuris.

a 2 Diſc.

Diſc. XXXIII.

Januen.

De eadem materia vſurarum ex legato, An debeantur, vbi agitur de legato facto per patrem filiæ vel nepti in cauſam dotis præſtandæ tempore nuptiarum.

Diſc. XXXIV.

Hortana Spolij.

De requiſitis ad damna & intereſſe paſſa per fideiuſſorem petentem illorum refectionem à principali debitore, et quandò fideiuſſor poſſit ſumere pecuniam ſub vſuris vel ad intereſſe in damnum principalis.

Diſc. XXXV.

Papien. Pecuniaria.

De tranſactione ſuper vſuris, An & quandò attendatur in præiudiciũ ipſius tranſigentis; Et quid in præiudicium tertij, puta ſecundi creditoris opponentis creditori anteriori extinctionem debiti cũ imputatione vſurarum; Et aliqua de intereſſe damni emergentis.

Diſc. XXXVI.

Romana Sponſionis.

An dicatur vſurarius contractus, per quem dentur bona, ſub obligatione ſoluendi eorum valorem in duplo, ſeù aliàs exceſſiuè, quando emptor vxorem duxerit, ſeù aliquam dignitatem obtinuerit, quodque aliàs ad nihil teneatur; Et quatenus contractus non ſit vſurarius, An & quando ex alia ratione ſit infectus, et prohibitus, Et generaliter de materia ſponſionum.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
CAVSARVM
Hoc titulo de Vſuris, & Intereſſe, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

B

BAren. cenſus, diſc.17. fol.74.

E

ESina cenſus, diſc. 14. fol.62.
Fructuum, diſc.20. fol.88.

F

FIrmana, diſc.1. fol.1.
Florentina fructuum legati, diſcur. 31. fol.123.
Fulginaten. pecuniaria, diſc.16. fol.70.

H

HOrtana ſpolij, diſc.35. fol.130.

I

IAnnen., diſc.33. fol.129.

L

LVcana, diſc.18. fol.80.

M

MArſicana legati, diſc.29. fol.116.

N

NEapolitana legati, diſcurſ. 30. fol. 119.
Pecuniaria, diſc. 21. fol.92.
Nepeſina, diſc.28. fol.114.

P

PApien. pecuniaria, diſcurſ. 35. fol. 134.
Piſtorien. fructuum, diſc.24. fol.102.
Præneſtina ſimulationis contractus, diſc. 11. fol.43.

R

RAuennaten. fructuum, diſc. 22. fol. 95.
Romana ceſſionis vſurarum, diſcur.5. fol. 20.
Fructuum, diſc.27. fol.110.
Fructuum cenſus, diſc.10. fol.41.
Imputationis fructuum, diſcurſ. 13. fol.60.
Locationis venæ ferri, diſcurſ. 4. fol. 16.
Interuſuriorum, diſc.25. fol.105.
Nau-

Digitized by Google

Nautici fœnoris, diſc.3. fol.12.
Pacti, diſc.26. fol. 107.
Pignorum, diſc.7. fol.29.
Seù Reatina dotis, diſc.9. fol.37.
Sponſionis, diſc.36. fol.139.
Vſurarum Iudaicarum, diſcurſ.6. fol. 23.

S

SEnen. ſeù Florentina, diſcurſ.19. fol. 86.
Fructuum, diſc.23. fol.99.
Sauonen. pecuniaria, diſc.12. fol.46.

T

TAurinen. diſc.32. fol.126.
Tyburtina Caſtri S. Angeli, diſc. 8. fol.33.
Tuſculana ſocietatis ſeù locationis, diſc.2. fol.7.

V

VIterbien. tranſactionis, diſcurſ.15. fol.65.

Digitized by Google

DE VSVRIS
ET
INTERESSE
DISCVRSVS PRIMVS
FIRMANA
PRO
PAITINIS
CVM
BENETTIS:

Diſcurſus arbitramentalis pro veritate.

De contractu trino, ſeù de tribus contractibus, ſocietatis, aſſecurationis ſortis, & aſſecurationis lucri, An eodem tempore cum eadem perſona celebrari poſsit; Et quid vbi dicti tres contractus non exprimuntur, ſed datur ſimplicitèr pecunia ſubcerto lucro; An ſubintelligantur pro eodem lucro ſubſtinendo.

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Ex pecunia non dantur acceſſiones.*
3 *De contractu trino, ſeù triplici contractu, ſocietatis, & duplicis aſſecurationis ſortis & fructuum, quod valeat.*
4 *Non eſt neceſſaria explicita conuentio dictorum trium contractuum, ſed ſufficit implicita.*
5 *De concluſione de qua num. 3. quod non valeat.*
6 *In materia vſuraria alijſque materijs fori externi, Canoniſtis potiùs quàm Moralibus eſt deferendum.*
7 *Dicti contractus ex ſenſu Rotæ ſubſtinentur ex interuallo.*
8 *Deciſiones Rotæ non attenduntur in eo quod dicunt incidenter.*
9 *Minuſque allegari poſſunt pro deciſionibus vbi pendet reuiſio.*
10 *De* conſ. 520. Romani *vt ſic receptum.*
11 *Expenditur* cap. per veſtras de donat. inter vir. & vxor.
12 *Quando procedat opinio Moralium, de qua num. 3.*
13 *De differentia inter forum internum, & externum in materia vſuraria.*
14 *De differentia inter caſum in quo dicti tres contractus explicitè deducantur, & quando tacitè.*
15 *Maior vrget ſuſpicio vbi dicti contractus fiunt ſuper pecunia, quam ſi ſuper animalibus, & alijs rebus.*
16 *Etiam in caſu quo dicta conuentio trium contractuum ſit licita requiritur cōgrua recompenſa aſſecurationis.*
17 *An obſeruantiæ, & conſuetudini ſit deferendum in hac materia.*
18 *Quādo diſpoſitio* tex. in cap. per veſtras *locum habeat, Et an fauor alimentorum in hoc operetur.*
19 *De contractu per quem dat quis alteri pecuniam ad eam traficandum, & girandum ſuper cambijs.*
20 *Quando ſubſtineantur tres contractus prædicti etiam in ſenſu Canoniſtarum.*

DISC. I.

ANtonius Benettus Bergomenſis in Vrbe negotiator, de annis reſpectiuè, 1613, 1616, 1625, & 1640, plures dedit pe-
1 cuniarum ſummas Aurelio & Ioanni Baptiſtæ fratribus de Paitinis pariter Bergomenſibus, eiuſque attinentibus in Ciuitate Firmana negotiatoribus, vt illas eorum riſico traficantes ſibi reſponderent de lucro ad rationem quinque pro quolibet centenario & anno; Mortuis autem, tam dante, quàm recipientibus, inter eorum hæredes ortæ fuerunt controuerſiæ ſuper capitalium reſtitutione, ac reſpectiuè fructibus ſeù lucris, prætendentibus hæredibus recipientium, nèdum ad aliqua lucra, quæ debenda remanebant, non teneri, verùm etiam cum ſolutis vtpotè vſurarijs ipſam ſortem extinctam eſſe, potiſſimè quia ſupponebatur aliquam notabilem dictæ pecuniæ partem, vel ob decoctionem debitorum & correſponſalium, vel ob alia accidentia perijſſe, atque vt vulgò inter negotiatores dicitur, iam riſicum incurriſſe, Vnde beneuolè agentes, dictas controuerſias oretenùs compromiſerunt in vtriuſq; partis reſpectiuè Aduocatos pro veritate examinandas, quorũ vnus ego fui ex parte dictorũ de Paitinis electus.

In congreſſu igitur habito cũ altero Aduocato electo ex parte creditorũ, non
2 dubitabatur de principio in Romana Curia abſoluto, quod ex pecunia tanquam de ſui natura ſterili, nullum lucrum, nullaque acceſſio percipi poteſt citrà vſuram, non dato legitimo titulo lucrorum ſeù acceſſionum iuſtificatiuo, quo ceſſante, cum mutuum debeat eſſe gratuitum, omniſque acceſſio vſuraria dicatur, exindè de plano reſultat, vt quicquid in earũ cauſam ſolutum eſſet in ſortem imputandum ſit.

Credebat tamen alter Aduocatus adeſſe titulum dictarum acceſſionum iuſtificatiuum, quem *trinum* Canoniſtæ
3 & Morales nuncupare ſolent, reſultantem ex concurſu trium contractuum, Primò ſcilicèt ſocietatis, in qua vnus ponat pecuniam, alter operam, Secundò aſſecurationis ſortis principalis, quã pecuniæ receptor faciat, Et tertiò aſſecurationis certi lucri, quam idem receptor, qui pecuniam negotiaturus eſt, pariter faciat ad tollendas contentiones ſuper rationum redditione ac lucrorum quantitate; Quam contrahendi ſpeciem licitam eſſe, quamuis cum eadem perſona ab initio, & contemporaneè fiant, poſt *Maior.* quem omnes in anteſignanũ allegant, tenent *Nauarr. in manual. cap. 17. num. 254., & in cap. ſi fœneraberis 14. notab. num. 32. & ſeqq.* vbi latè hanc opinionem ab impugnationibus *Soti* & *Caetani* tueri conatur, et ſequuntur plenè *Leſſius de iuſt. & iur. par. 2. cap. 25. num. 22. cum ſeqq. Bonacin. de contract. diſput. 3. q. 3. puncto 11. n. 2. Diana par. 1. tract. 8. de contract. reſolut. 30. De Lugo de iuſt. & iur diſput. 30. num. 40. & ſeqq.*, plenè *Scaccia de Cambijs* §. 3. *gloſ. 3. num. 36. & ſeqq.* multos colligit *Carleual. de iudic. tom. 2. diſput. 7. num. 17.*, & omnium latiùs *Giballin. de vſuris lib. 6. cap. 3. & ſeqq.*, qui nedum illum librum, ſed totum opus de vſuris iſtorum trium contractuum occaſione compoſuiſſe profitetur pro ſubſtinendo vſu fori Lugdunenſis ſuper eorum contemporaneo concurſu, atq; cum eis (præter ſtylum) articulo non examinato, pertranſire videtur *Leotar. de vſuris q. 31. num. 13.*; Idemque agit Rota, ſeù verius deciſionis extenſor *in Viterbien. trãſactionis 4. Iunij 1663. coram Taia*, de qua cauſa habetur etiam actum *hoc tit. diſc. 15.*

Et licèt pro eadẽ opinione aliqui ex præfatis modernis allegare etiam ſoleant *Couarr. lib. 3. var. cap. nu. 4. verſ. tertia concluſio*, nihilominus non videtur iſta auctoritas deſuper attendenda, cum percutiat ſolùm duos primos contractus, nempè ſocietatis, & aſſecurationis ſortis principalis, non deſcendit autem ad tertiam aſſecurationis certi lucri, in qua maior eſt difficultas, ac propriè reſidet vſuræ ſuſpicio, idemque eſt ſenſus *Manticæ de tacit. lib. 6. tit. 6. num. 4 & 5. & 11.* & ſic vbi duo tantum non autem tres contractus concurrunt.

Et quamuis ego replicarem, inanem videri laborem aſſumẽdi huius aſſumpti veritatem in puncto iuris, dum quęſtio
4 ceſſabat ex facto, quia in apocis, vel reſpecti-

Digitized by Google

ſpectiuè epiſtolis nulla de his mentio habebatur, ſed ſolùm dicebatur dari pecuniam ad traficandum eorum riſico cum lucro, quod negotiatores *meritum* dicunt, ad rationem quinque pro centenario; Replicabat tamen idem Aduocatus, ex eiſdem auctoritatibus ſuprà allegatis, præciſè neceſſarium non eſſe, vt id exprimatur, ſed ſufficere, vt implicitè huiuſmodi contrahendi forma contineatur, vt per *Nauarr.*, *Leſſ.*, *Giballin. & alios*, de quibus ſupra, ac etiam *Carleual. loc. cit. num.* 21.

His non obſtantibus, contrarium in hac facti ſpecie mihi verius videbatur, quoniã hoc admiſſo, nunquam daretur
5 caſus vſuræ, atque ſemper mutuator ex pecunia certum lucrum reportare poſſet, Ad id ſentiendum innixus, nedum dictæ rationi, ſed etiam auctoritati antiquorum grauium Canoniſtarum, cum quibus etiam moderni præſertim forenſes pertranſeunt.

Vt in ſpecialibus terminis conuentionis, per quam vnus dicat contrahere cũ altero ſocietatem, in qua vnus ponat pecuniam, alter operam ſub pacto ſeù obligatione reſtituendi ſortem, ac ſoluendi ſingulis annis certam & vniformem quantitatem pecuniæ ſub nomine lucri, quia in effectu eſt mutuum ſub hoc ſpecioſo vocabulo palliatum, firmat *Gloſſ. magiſtralis in cap. pleriq;* verbo *negotiatores* 14. *quæſt.* 3., cum qua pertranſeũt *Roman. conſ.* 238. *num.* 7. *&* 8., *conſ.* 500. *num.* 11., & magis ex profeſſo *conſ.* 520. *num.* 5. *&* 7. *cum ſeqq.* quod reputatur in materia magiſtrale, *Anania conſ.* 92. *in principio*, ibique *Bologninus in addit.*, *Bald. in l.* 1. *Cod. pro ſocio*, benè *Abbas conſ.* 114. *num.* 1. *par.* 2., *& in repetitione cap. per veſtras num.* 8., firmiſſimè *Ruin. conſ.* 102. *lib.* 1. *num.* 1. *& per tot.* vbi in fine dicit hanc eſſe veritatem, contra quam requiſitus ſcribere noluit, *plenè Corrad. de contract. tract.* 7. *q.* 97. *Lopes in repet. cap. per veſtras notab.* 6. *§.* 11., *& præſertim num.* 6. vbi pertranſit cum *gloſſ.*, *Romano*, *Anania*, *& alijs*; *Sarment. ſelectarum interpretationum lib.* 7. *cap.* 1. *num.* 7. *& ſeqq.*, benè & latè *Parlador. lib.* 2. *rerum quotidianarum cap.* 2. *num.* 9. *cum ſeqq.* *Turre de cambijs diſp.* 3. *q.* 10. *Felic. de ſocietate cap.* 19., vbi *num.* 14. *& ſeqq.* relatis opinione & fundamentis *Nauarri*, *ex num.* 16. *& ſeqq.* impugnat, tenendo opinionem *Soti*; Et ex moralibus, vltrà *Caetanum* per omnes allegatũ quem tunc occaſio non dedit videndi, *Sotus de iuſt. & iur. lib.* 6. *q.* 6. *art.* 2. *Azor. inſtit. moral. par.* 3. *lib.* 9. *cap.* 3. *q.* 8. & cæteri relati per allegatos, præſertim per *Carleual. d. diſp.* 7. *num.* 16. & per *Giballin.*, qui omnium latius & ex profeſſo huiuſmodi articulum pertractare profitetur, ac etiam per *Leotar. d. q.* 31. *num.* 12.

Attentis igitur auctoritatibus; dicebã, quod cum nos eſſemus Arbitri, partes iudicis fori externi explicantes, ſequi
6 debebamus opinionẽ potius Canoniſtarum, quibus in omni materia forenſi, & quoad forum externum magis deferendum eſſe, quàm Theologis, firmant, cæteris collectis, *Mantica de tacitis lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 58. *in fine*, *Lotter. de benef. lib.* 3. *quæſt.* 7. *num.* 99. *& ſeqq.* & in ſpecialibus terminis materiæ vſurariæ firmant *Ancharan.*, *Anania*, *Dec.*, & cęteri relati per *Mantic. eod. num.* 58. *in princ.* & per Rotam *dec.* 52. *num.* 13. *p.* 7. *rec.*

Atq; cũ prædictis auctoritatibus annecti etiã poteſt illa Rotæ apud *Millin. dec.* 186. 201. *&* 212., quarum prima eſt repetita *poſt* 2. *volum. conſ. Farinac. dec.* 137., vbi expendendo *Conſtitutionẽ*
7 45. *Sixti V.* ſuper prohibita ſocietate ad capitale ſaluum, quam regiſtrat etiã *Leotar. d. qu.* 31. *nu.* 10. aduertitur, conuentionem ſuper certa taxa ſeù quantitate lucri, in ſocietate ſubſtineri ex interuallo, ſiue etiam contemporaneè, & ab initio, abſque tamen aſſecuratione ſortis à periculo, itaut iuxtà ſenſum *Couarr.* vbi ſupra, duorum tantùm non autem trium contractuum prædictorum ſimultaneus concurſus intercedat, & ſic, vel ſocietas cũ primo cõtractu aſſecurationis ſortis, abſque tamen aliqua aſſecuratione certi lucri, vel ſubiacente ſorte periculo, iuxtà ſocietatis naturã, fiat ſolũ taxa lucri, eo modo, quo praxis docet in ſocietatibus officij, vt infrà in ſua materia, ſecùs autem inſimul cõcurrentibus vtraq; aſſecuratione ſortis & lucri certi, cũ tunc, vt ſuprà inſinuatum eſt, vſurarũ prohibitio, aliàs remaneret merè verbalis, atque diceretur lex impoſita verbis & non rebus, cum quodcumque ſimplex mutuum vſurariũ ità palliari poſſet.

Digitized by Google

Neq; dicebam aliquam habendam eſſe rationem de dicta deciſione *Viterbien. tranſactionis 4. Maij 1663. coram Tala*, quoniam, vt mihi in ea cauſa ſcribenti innoteſcebat, et patet ex eadem, de qua *hoc tit. diſc.* 15. de hoc articulo diſputatum non fuit, ſed alia erant fundamenta creditoris acceſſiones percipientis, cuius partes ego ſuſtinebam, ideoque dici non poteſt Rotæ deciſio, qualis dicitur in ijs, quæ principaliter in diſputationem deducta ſunt, non autem in alijs, quæ, vel incidenter, vel ex ſenſu exten-
8 ſoris ad deciſionis ornatum deducuntur, vt perpetuò eadem Rota proteſtata eſt apud *Seraph. deciſ.* 299. *in fine, deciſ. 17. num.9. par.7. recent., deciſ.* 185. *nu. 12. par.9. & 196. n.38. p.11. & in alijs.*

Potiſſimè quia aduerſus dictam deciſionem vt patet *ex dicto diſc.* 15., etiam ſuper puncto ibi principaliter deciſo, conceſſa fuit noua audientia, et repropoſita cauſa, ob difficultates habitas, nulla capta fuit reſolutio, quod concordiæ occaſionem dedit, ideòque allegari non poteſt pro deciſione illa, cuius reuiſio pendet, fortiùs verò, vbi in reuiſione habita fuit difficultas, vt aduertitur *dec. 405. num.54. par. 5. rec. in Romana ſuc-*
9 *ceſſionis de Capizucchis 3. Decemb. 1633. coràm Motmanno, in Albanen, penſionis 4. Decembris 1658. Priolo, & in alijs*, quia de ſtylo eſt receptiſſimum. Et reuerà id fuit obiter inſinuatum, cum in Rota re-
10 ceptiſſimum ſit *dictum conſ.* 520. *Romani*, vt apud *Caſ. de Graſſis deciſ. 1. nu. 2. de vſuris, apud Vbald. deciſ. 118. nu. 7. in fine* aliàs *deciſ.* 372. *poſt 2. vol. conſil. Farinac.*, et in alijs; Atque *in Romana pecuniaria de Matthæis*, in qua adeſt deciſio 8. *Iunij* 1665. *coram Alberg.* illud habitum fuit pro abſoluto, acceſſionum autem licita perceptio ex alijs fundamẽtis in dicta deciſione ſubſtinetur, licèt non ſine difficultate.

Et quidem fatuæ eſſent tot quæſtiones, de quibus *hoc eodem titulo*, ac illo *de cambijs*, ac etiam in alijs *de dote, & de cenſibus*, ſuper iuſtificatione acceſſionum ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis cum ſuis requiſitis, vel ſuper fructibus recompenſatiuis, aut dotalibus, certis tantùm caſibus debendis, ſiuè ſuper cambiorum realitate cum ſimilibus, ſi hac via mediante, mutuator ex pecunia ità ſimplicitèr data ſine periculo ſortis, de certo, & vniformi lucro ab initio taxato certus reddi poteſt.

Examinãdo itẽ fundamenta, ſeù rationes, quibus *Nauarri* & ſequacium opinio innititur, ex eiſdem conuinci dice-
11 bam dictæ opinionis inſubſiſtentiam, cum illa principalitèr innitatur diſpoſitioni textus *in cap. per veſtras de donat. inter virum, & vxorem*, vbi cum dicatur pecuniam dari poſſe alicui idoneo negotiatori, vt exindè aliquod lucrum obtineri valeat, inferunt propterea, ità per Decretalem ſupponi certitudinem lucri; Verum hæc eſt fallacia manifeſta, quoniã idoneitas, quã exigit textus, percutit ſtatum & vires ipſius negotiatoris, ad euitandum periculum amiſſionis ſortis ob iſtius decoctionem, vel inſufficientiam; Non indè tamen inferri poteſt ad certitudinem lucri vniformis, atque in vniformi quantitate taxati, minuſq; ad aſſecurationem à periculis, & euentualitatibus negotiationis, quoniã nunquam fuit ſenſus Decretalis id diſponere, vt præcæteris benè aduertit *Lopez* aliàs *Lupus in eod. cap. per veſtras §. 6. no ab. 11.*, quoniã vt dictũ eſt, actũ aliàs eſſet de vſuraria materia, prorſuſquè fatuæ, & inanes remanerent tot queſtiones.

Opinio autem prædicta Moralium, cum quibus non benè pertranſit aliquis forenſis, vt eſt præſertim *Scaccia*, qui
12 latè eam ſubſtinere ſtudet, practicabilis eſt (licèt adhùc ſatis raró & difficilè) in foro interno, in quo animus & propoſitum omnia diſtinguunt, ſolaque intentio ſpectatur, vnde dari poteſt ſincera intentio aliena ab animo deprauato fœnerandi, ac palliandi mutuum ſub huiuſmodi contractibus, cum quo ſinceræ intẽtionis præſuppoſito procedunt omnes dictam opinionem tenentes, Verùm id impracticabile eſt in foro externo, in quo non iudicatur de internis, quæ ſoli Deo patent, ſed proceditur cum actis & probatis; Atque vt etiam aduertitur *in Rom. nautici fœnoris hoc eod. tit. diſc.* 3. ac etiam *in Romana cambiorum de Valentibus ſub titulo de cambijs diſc.* 1., et in compendio contractus ſocietatis officiorum *eo titulo* hæc eſt potiſſima ratio, ob quam in foro externo nullatenùs deferendum videtur Moralibus, quibus tamen multum, ac omninò deferendum in

in interno, in quo econuerſò Canoniſtæ forenſes non debent ſe ingerere, ſed quilibet manus apponere debet in pro-
13 pria meſſe, quoniam proceditur per omninò diuerſa media; Vbi enim creditor in foro externo iuſtificat, putà realitatē cambiorū cū litteris, ſeù ſpaccijs, vel intereſſe lucri ceſſātis vel dāni emergentis cū ſuis requiſitis, non attenditur, àn bonam vel malam habuerit intētionem, & àn ità ſub huiuſmodi pallio faceret mutuū vſurarium, niſi id probetur; Et econuerſò ſi legitimæ iuſtificationes non accedunt, nihil refert, quod mutuator, qui ex credito pecuniario acceſſiones exegit, vel exigere velit, reuerà in animo fuerit S. Ioannes Baptiſta, vel S. Hilarion, Quod econuerſò principalitèr inſpiciunt, & benè Morales, quia in eo eſt Iudex Deus, qui videt corda. Vndè ſi creditor illas acceſſiones, quæ de iuris rigore eſſent verè illicitæ, & vſurariæ, credens licitas ſub bona fide conſumat, concors eſt Moralium ſententia, et quidem probabilitèr, ceſſante exiſtentia vera, vel æquipollenti, illum in conſcientia excuſari à reſtitutione, vel imputatione in ſortem, quoniam ſtante bona fide, & ſincera intentione aliàs nō percepiſſet, neque conſumpſiſſet, ſed hoc in foro externo abſque dubio fabulæ ſpeciem haberet, quia ſi conſtat creditorem illicitas, & vſurarias acceſſiones percepiſſe, intrat de plano imputatio in ſortem, vel repetitio, non curatis moribus, & timorata cōſcientia percipientis, cum huiuſmodi & ſimiles circumſtantiæ rectè conſiderabiles videātur in ordine euitandi pœnas, quæ contrà vſurarios, tā in vita quàm in morte habentur in iure præſcriptæ nō autem vt vſuras retineat.

Prætereà ad ſummū dicta prima opinio *Nauarri*, & Moralium in foro ſubſtentari poſſet, quandò expreſsè præfati tres contractus publicè, & palam initi eſſent, iuxtà caſum, de quo *in Tuſculana diſc. ſeq.*, quatenus tamen alia concurrant requiſita illorum iuſtificatiua;
14 Licèt enim dicta expreſſio, ac publicitas, ſolùm, & de per ſe non ſufficiant, Attamen magnum præbent ſinceritatis, & bonæ fidei argumentum, ſicuti econuerſò clandeſtinitas argumentum præbet deprauatæ intentionis fœnerandi, atquè fraudandi vſuras, vt aduertitur *in Sauonen. hoc tit. diſc.* 12., Et habemus à ſimili in creditore publicè, & palàm emente pignus, vel id faciente occultè ſub ſimulato nomine alterius ad *text. in l. & qui ſub imagine Cod. de diſtract. pignor.* cum ibi notatis, Siuè de tutore, Adminiſtratore, Officiali, & ſimilibus prohibitis &c.; Et conſequenter magnus videtur exorbitantiarum, & ſpecialitatum cumulus, vt dicebam, nunquam in foro admittendus, quod dare velimus licitum concurſum ſimultaneum, ſeù contemporaneum, & ab initio dictorum trium contractuum, quodque admittenda ſit eorum tacita, & ſubintellecta conuentio in actu, per quem mutuator ità ſimplicitèr det pecuniam, quoniam vt inſinuatum eſt, ità vſurarius, neque in ciuilibus, neque in criminalibus nunquam conuinci poſſet, neque daretur caſus, in quo verificetur vſura.

Cæterum, vbi etiam, generaliter, et in abſtracto dicta prima opinio recipiēda eſſet vbi agitur de mercibus vel animalibus iuxtà caſum, de quo *diſc. ſequenti*, vel ſimilem, Attamèn vbi agitur
15 de pecunia ità manualitèr data, id videtur impracticabile, Tum quia concurrit mutuum expreſſum & verum, cum in alijs caſibus obſtet ſolùm mutuum interpretatiuum, vel ſubintellectum, Ac etiam concurrit maior facilitas, ſeù ſuſpicio vſuræ ratione ſubiectæ materiæ, ob eius vſus promptitudinem pro indigentijs ſuffocati mutuatarij, ideòq; magis vrget ſuſpicio vſuræ.

Tum etiam quia in ſenſu omnium dictam opinionem tenentium, requiritur, quod lucrum veriſimilitèr ſperatum à
16 ſocio, ſeù mutuatario aſſecuratore importet congruam, ſeù condignam mercedem vtriuſque aſſecurationis ſortis & lucri, adeòut etiam à tertio non mutuatario, neque pecunia indigente, eadem conditio de facili obtineretur, vt præſertim aduertit *Scaccia vbi ſupra nu.* 38. *verſ. ſecundò reſpondeo*, et patet *ex Leſſio in argumento dicti cap.* 25., vbi ponit caſum aſſecurationis parui lucri ex magno ſeù maximo ſperato, atq; cū hoc præſuppoſito procedunt cæteri, potiſſimùm verò *Leotar. dicto cap.* 31., qui vt patet ex toto diſcurſu, eatenùs in hanc ſententiam deſcendit, quatenùs clarè iſtud requiſitum verificetur, cum de iure prohibitæ

Digitized by Google

bitæ non ſint aſſecurationes ſub cōgrua mercede, vt paſſim habemus in aſſecurationibus nauiū, ac etiam in ijs, qui pro alijs fideiubeant, ſeù cedulas bancarias faciunt, iuxtà caſum, de quo *in dicta Romana cambiorum de Valentibus hoc tit. de cambijs diſc. 1. vel 2.*

Hoc autem impracticabile videtur in lucro retrahendo ex pecunia numerata, quoniam ad effectū, vt creditor ſeù mutuator, aſſecuratus tàm de ſorte, quàm de lucro, obtineat quinque pro centenario, oporteret dare lucrum in pluſquam 40. pro centenario, dum ex lucro detrahere prius oportet portionem quodammodò colonicam debitam ipſi mutuatario tanquam ſocio ponenti operas, pro iſtarum congrua, & proportionata remuneratione, deindè verò, de eo quod ſupereſſet ad commodum creditoris tanquam ſpecies portionis dominicalis, detrahenda eſt magna & notabilis quantitas, quæ veriſimiliter ſit congrua merx dictæ duplicis aſſecurationis, etiam à quolibet tertio negotiatore facienda, quod videtur impracticabile.

Inſiſtebat alter Aduocatus in communi vſu, Galliæ, Germaniæ, Hiſpaniæ, ac etiam Italiæ, per dictos Morales atteſtato, & in quo præſertim magnum fundamentum conſtituit *Giballin.* huiuſmodi contrahendi formulæ maior defenſor; Sed hoc argumentum apud me verſan-
17 tem in Romana Curia, atque in iudicando cum eius opinionibus procedere debentē in hac materia eccleſiaſtica, vtpotè totius Orbis Metropoli in eccleſiaſticis & ſpiritualibus, nullam faciebat impreſſionem, quoniam de facto videmus in pleriſque Regnis & Prouincijs, vſu non recipi in cenſibus *bullā Pij V.*, eiuſque formam non ſeruari; Siuè ſubſtineri conuentiones ab initio de certo lucro, ſeù certa acceſſione, ratione intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, etiam non probatis in ſpecie ſolitis requiſitis, vt practicatur in Regno Neapolitano, & alibi, & tamen in iſtis, & ſimilibus, in Rota, & Curia huiuſmodi vſus reputātur abuſus, & corruptelæ, ac reprobantur, *vt in Lucana, diſc. 18. in d. Sauonen. diſc. 12., & in alijs hoc tit. frequenter*; Ideòque dicebam, quod quicquid ſit in foro interno, de quo videant illi Theologi, & Morales ibi id approbantes, Quatenus pertinet ad forum externum, & in Curia Romana, eſt allegare inconueniens, nam etiam nauticū fœnus aliàs cambium maritimum, de quo *in Romana nautici fœnoris diſc. 3.*, in pleriſque partibus eſt in vſu, ſed vbi reducitur ad trutinam in foro externo, tunc ſtante Canonum diſpoſitione non ſubſtinetur, vt ibi.

Ponderabam quoque in hac facti ſpecie, neque omninò applicabilem eſſe dictam Moralium opinionem, vbi etiam generalitèr, & abſtractè recipienda veniret, dum ipſi, vtpotè principale, ac to-
18 tum fundamentum conſtituentes in prædicta Decretali *in cap. per veſtras*, id magis communiter tenere videntur vbi agitur, iuxtà eiuſdem Decretalis caſum, de pecunijs viduarum, ac ſimilium perſonarum, traficis, & negotiationibus ineptarum, & quæ vtpotè impeditæ per ſeipſas ad id agendum, ità mediante negotiatore tanquam in hac arte perito, ex earum pecunia, non ad lucrum, ſed ad neceſſariam ſubſtentationem alimenta percipere valeant, Vnde propterea nō deſunt volentes, hunc eſſe ſpecialem fauorem alimentorum, cui dictæ Decretalis diſpoſitio principaliter innixa ſit ex deductis per *Surd. de alimentis tit. 9. qu. 40. num. 37.*, et alios collectos per *Barboſ. ad eamdem decretalem n. 7.*, Verùm quicquid ſit de hac opinione, quæ plures habet impugnatores, de quibus *Caſtill. 8. tom. controu. cap. 48. num. 12. cum ſequen.*, vbi quod cauſa alimentorum in materia vſuraria nullum habet fauorem vel priuilegium, neque vſurarias conuentiones ſaluat; Ceſſabat in præſenti controuerſia applicatio ad factum, cum creditor eſſet negotiator, qui per ſeipſum benè eius pecunias traficare, & negotiari poterat, vnde videbatur id geſtum eſſe ex mera cauſa fœnoris, & lucri.

Diſcurſum quoque fuit, An huiuſmodi caſui conuenirent firmata per Rotam
19 *in Mediolanen. cambiorum coram Lancellotto dec. 304. & 556. par. 2. rec.*, circa dantē alteri pecuniam ad cambiandum, ſeù girandum ſuper cambijs, ex quorum lucris ipſe pecuniæ dominus certa & determinata quantitate ſit contentus, vt reliquum veriſimiliter, & à communi vſu excreſcens lucrum cederet commo-

do

Digitized by Google

do recipientis pecuniam, tanquam congrua remuneratio eius laboris, & induſtriæ, ſed dicebam, quod non poterant ſtare ſimul iſti termini dictorum trium contractuum cum iſta conuentione, quæ iuxtà probabiliorem ſenſum dictarũ deciſionum non importat ſocietatem, neque concurſum dictorum contractuum, ſed ſolùm quamdam inſtititoriam, vnde negotium exerceatur ſub nomine ipſius domini pecuniæ, et ad eius periculum, ſolaque conuentio contineat quamdam ſpeciem diuiſionis, ſeù tranſactionis ſuper veriſimiliter ſperato lucro, ità ad tollendas diſſentiones, & controuerſias ſuper redditionibus rationum diuiſo, vt vna pars ſit domini pecuniæ, altera negotiatoris, tanquam inſtitoris, & miniſtri pro eius mercede, ſed non adeſt ſuſceptio periculi in ſorte, qua concurrente, huiuſmodi conuentionis ſpecies corrumpi videtur, vt aduertitur *in Camerinen. ſub tit. de cambijs diſc.* 4., vbi in ſpecie habetur actum de huiuſmodi forma contrahendi, et ſic termini ſunt omninò diuerſi.

Tunc autem iſtorum trium contractuum ſimultaneus concurſus admittendus videtur, quandò ſecundus aſſecura-
20 tionis fortis non eſt ſimplex, & indefinitus, itaùt pecuniæ receptor quodcumque periculum ſeù riſicum in ſe ſuſcipiat etiam caſus fortuiti, ſed ſolùm vbi ſuſcipit illud periculum ſeù riſicum, quod congruum, & connaturale videtur ſuſcepto mandato, ſeù ſuſceptæ adminiſtrationi, quod ſcilicèt pendeat à decoctione vel inſufficientia eorum, quibus pecuniæ vel merces traficandæ creduntur, vt ità ſit diligens ad inueſtigandam conditionem perſonarum, cum quibus contrahit, et nè alias daretur occaſio fraudibus & colluſionibus, quibus mediantibus huiuſmodi ſocij vel inſtitores colludendo cum decocturis ac minus idoneis, ipſum dominum ſeù ſocium ſupplantarent, cum tunc reuera ſolùm duo contractus ſocietatis & diuiſionis ſperati lucri coucurrere dicantur. Steterunt autem hæc in terminis ſimplicis diſcurſus neque ad aliquam determinationem deuentum eſt.

TVSCVLANA
SOCIETATIS
SEV
LOCATIONIS.
PRO
DESIDERIO, ET FRATRIBVS DE FANFONIIS,
CVM
DOMINICO PERSIANO.

Caſus diſputatus coràm A. C.

De Bulla Pij V. ſuper prohibita ſocietate animaliũ ad capitale ſaluum, àn & quando locum habeat, necnè Et de eodem contractu trino ſeù cõcurſu trium contractuum, ſocietatis, aſſecurationis ſortis, & aſſecurationis lucri, quando ſubſtineatur. Et quid in contractu locationis in quo conductor ſuſcipiat in ſe caſum ſeù periculum rei locatæ.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *De Bulla Sixti V. contractus ad capitale ſaluum, & num.* 10.
3 *De contractu per quem dentur animalia æſtimata, ſub pacto reſtituendi æſtimationem infrà certum tempus cum acceſſione & num.* 5. & 11.
4 *Animalia poſſunt locari ac deduci in contractum locationis.*
5 *Declaratur concluſio de qua num.* 3.
6 *De ratione ob quam congruum eſt conductorem ſuſcipere in ſe periculum rei conductæ vbi agitur de animalibus & ſimilibus bonis.*
7 *An in contractu ſuper animalibus deferendum ſit vſui, et de differentia vbi contractus eſt ſuper pecunia.*
8 *De pacto per quod conducens equum à vecturino ſuſcipit in ſe periculum.*
9 *Quando dicatur adeſſe congrua recompenſa periculi.*

10 De

10 *De Bulla Sixti V. de qua num* 2.
11 *De concluſione de qua num*.3.
12 *An & quando in contractu locationis adſit vſura*.

DISC. II.

1 HABENTES Fanſonij in Oppido ſeù Caſtro Montis Compatrum quinque currus, quorum ſingulis aſſignata erant duo iuga boum, ad effectum vehendi ſub conductitia mercede victualia aliaque bona, itàut eſſent *in totum* boues 20., dictos quinque currus ità inſtructos, ſeù, vt ibi dicitur, quinque ſertas, ſub aſſertione, quæ vera & iuſtificabilis ſupponebatur, quod locando ſingulis diebus & temporibus ad proprium commodum, detracto ſumptu famulorũ ſeù operariorum ad id neceſſariorum, ſiuè dando ad ſimplicem ſocietatem alteri, qui ſolam operam poneret, iuxta commune experimentum reportarent vtilitatem in ſcutis 60. circiter quolibet anno pro ſingulis curribus vel ſertis, inijt cum Dominico Perſiano contractum trinũ, ità à Notario expreſsè nuncupatũ, per quem dictos currus ſeù ſertas illi locauit ad quinquennium, præuia tàm boum, quàm curruum æſtimatione ad rationem ſcutorum 128. circiter prò qualibet ſerta, ſub pacto, vt finito dicto termino, conductor ea reſtituere deberet, in ſtatu tamen eiuſdem valoris cum obligatione ſupplendi diminutionem ex morte animalium, vel alia deterioratione reſultantem; Econuerſò autem augmentum ipſius conductoris commodo cederet, atque intuitu huius periculi deteriorationis per conductorem ſuſcepti, illa locatoris veriſimilis vtilitas, quæ aliàs in caſu ſimplicis locationis, vel ſocietatis ſub ſuo periculo futura eſſet ſcutorum 60. circiter, remaneret ſolùm ſcutorum 20., dimiſſo reliquo ad commodum conductoris in compenſationem dicti oneris; Cumque dicto quinquennio elapſo, locator vrgeret pro reſtitutione curruum & animalium ſeù ęſtimationis, dum ſupponebatur ea partim mortua & partim diſtracta eſſe, conductor oppoſuit de integra reſtitutione ſortis, cum dicta penſione ſcutorum centum ſingulis annis in cauſam dictæ conuentæ penſionis ad rationem ſcutorum viginti pro qualibet ſerta ſequuta, quaſi quod ob huiuſmodi contractus infectionem ac vſurariam qualitatem, totum id quod ſolutum eſt, in ſortem cedere debuerit; Et introducta cauſa coràm A. C., ſcribentes pro conductore reo conuento, pro huiuſmodi prætenſionis comprobatione, allegabant primò
2 *Conſtitutionem* 45. *Sixti V.* regiſtratam etiam per *Leotar. de vſuris quæſt.* 31. *num.*10. per quam prohibentur, nedùm ſocietates, ſed omnes & quicumque contractus & conuentiones, quibus mediantibus, dentur animalia, vel alia bona æſtimata ſub pacto ea reſtituendi eiuſdem valoris, ac interim præſtandi certum & determinatum lucrum, et qui contractus vulgò dicitur *ad caput ſaluũ*.

Et ſecundò in communi traditione Moralium, de quibus *Leotar. ead. qu.* 31. *num.*7. vbi allegantur *Conradus*, *Azzorius*, *Filiuccius*, *Rebell. Molpheſ.* & cæ-
3 teri, quod ſi dentur animalia æſtimata paſtori, vel ruſtico, ſub lege reſtituendi æſtimationem infrà certum tempus, cum certo lucro interim præſtando, contractus dicatur vſurarius, quoniam ſtante æſtimatione ex quocumque caſu non alterabili, verè & propriè occultari dicuntur duo contractus, vnus emptionis & venditionis animalium pro eo pretio, alter verò mutui impliciti ſeù interpretatiui eiuſdem pretij ſub acceſſionibus ratione dilationis vel tẽporis.

His tamen non obſtantibus, Ego priuſquam huiuſmodi diſputatio aſſumeretur, ex parte dicti locatoris conſultus dicebam, prout in cauſæ diſputatione deindè repetebã, huiuſmodi quæſtionẽ eſſe pro meo iudicio, potius facti quàm iuris, proindeq; certã regulam ac determinationem dari non poſſe, ſed illam ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantijs pendere, An ſcilicet maior fructus ſeù vtilitas rei locatæ, qui conductori remittitur, adæquet necnè pretium dicti *periculi*, ſeù aſſecurationis, cum de reliquo non verſaremur in contractu trino, ſeù concurſu trium cõtractuum ſocietatis, aſſecurationis ſortis, & aſſecurationis lucri, vt aliàs primo aſpectu credebam, ac etiam credidit Notarius

tarius ità in inſtrumento hunc contractum *trinum* vocando.

Siquidem verè & propriè iſte erat cõtractus locationis & conductionis, qualem partes expreſsè ac principalitèr dixerunt, licèt Notarius ſe inuoluendo, dictum alium terminum contractus trini quoque adhibuerit, dum animalia & currus data non erant ad liberum vſum, liberamque diſpoſitionem recipientis, quia conuentum erat, eadem reſtitui debere, cum ſola obligatione ſupplendi decrementum, et ſic erat locatio, et con-
4 ductio qualem partes expreſsè dixerunt, neq; dubitatur animalia in cõtractũ locationis deduci poſſe, vt admittunt *Conradus* & cęteri Morales ſupra allegati & firmauit pluries *Rota præſertim dec.* 126. *poſt Zacchiam de obl. cam. & apud Dunozettum dec.* 54.

Solumque huius contractus natura ſic alterata dicitur, quod quemadmodum periculum caſus de iure eſt locatoris, ità transfundatur in conductorem, quæ alteratio vbi agitur de locatione animalium, vel aliarum rerum vſualium, quorum pretium promptè haberi poteſt, de facili corrumpit contractum, illumque trãſmutat in mutuum interpretatiuum, & ſucceſſiuè vſurarium ità ſub hoc vocabulo palliatum, iuxtà doctrinam *Bart. in l. ſi vt certo* §. *nunc videndum ff. commodati Carocc. de locato quæſt.* 9. *Roderic. lib.* 2. *quæſt.* 3. *num.* 64. *Leotar. quæſt.* 36. *num.* 25.; Atque in idem conferunt dictæ aliæ auctoritates, de quibus *Leotar. dicta quæſt.* 31. *num.* 7. de contractu venditionis ſeù dationis animalium ſub obligatione reſtituendi æſtimationem infra certum tempus cum acceſſionibus vt ſuprà.

Verùm dicta propoſitio fallit, vbi cõſueta penſio, ſeù rei locatæ vtilitas veri-
5 ſimilitèr ſperata adeò diminuitur, quod lucrum ratione dictæ diminutionis à conductore reportandum, dicatur congrua compenſatio dicti periculi, ſiue congruum pretium aſſecurationis, cum tunc id nullo iure prohibitum videatur, vt in ſpecie aduertitur per *Vgolinum de vſuris cap.* 54. *num.* 3. *Molin de contract. diſput.* 417. *n.* 15. cum quibus pertranſit *Leotar. dicta quæſt.* 36. *num.* 25. & admittitur *in dicta deciſ.* 54. *Dunozetti*, Atque videtur opinio multum probabilis ratione ſubiectæ materiæ; Cum enim agatur de animalibus ad certum laborerium
6 ſeù fructum deſtinatis, in quibus ſtequẽtius peremptio vel deterioratio pendere ſolet, vel à modica diligentia conductoris ſeù cuſtodis & operarij in illis nutriendis & gubernandis, vel ab immoderato vſu, ob nimiam auiditatem magis quàm vt par eſt exfructando, atque iuſtificari de facili non poſſint huiuſmodi culpæ, pro quibus conductor aliàs etiam de iure teneretur, cum ipſe præſtare debeat nedùm latam & leuem actione locati, ſed etiam leuiſſimam ſaltèm iu cõmittendo actione legis Aquiliæ ex deductis apud *Gregor. dec.* 528. *num.* 9. cum alijs *in Romana incendij*, & *in Bononien. mercium*, *& in alijs in ſua materia ſub tit. de locato*.

Hinc proindè cum dictæ culpæ, vtè ſatis difficilis ac moraliter impoſſibilis probationis, conuinci non valeant, rationabile, ac ſubiectæ materiæ adaptatum videtur dictum pactum ſuſceptionis periculi per conductorem, dummodò æſtimatio periculi, quod prouenire poteſt à caſibus fortuitis, et citra culpam remaneat congruè compenſata; Ideoque, vt dictum eſt, quæſtio remanet potius facti quàm iuris, ex ipſius facti circumſtantijs prudentis iudicis arbitrio decidenda, inſpecta qualitate perſonarum, ac bonorum, et temporum, ex quibus conijciendum ſit, an id in fraudem & pallium vſurarum ita conuentum ſit necnè.

Potiſſimè verò in hac ſpecie magnifacienda venit ea circumſtantia, quæ in propoſito contractus trini ſeù trium
7 contractuum interuenientium inter datorem & receptorem pecunię ad negotiandum magnificatur per Morales, pro meo autem ſenſu nullius vel modici momenti, vt habetur in *Firmana diſc. præcedenti*, ob longam differentiam militãtem inter contractum, in quo interuenit pecunia de ſui natura ſterilis, & cuius contrectatio importat mutuum propriũ & verum, neque in ea cadit contractus locationis & conductionis, Et animalia, vel alia bona mobilia, in quibus dictus contractus locationis & conductionis cadit, ille verò mutui ſolùm intrat impropriè & interpretatiuè ob pacta alteratiua contractum corrumpentia. Fortius

De Vſuris. B

tius verò ob dictam rationem ſubiectæ materiæ congruam, vt ſcilicèt ità conductor, ſciens periculum eſſe ſuum, magis diligenter inuigilet, nedum in cuſtodiendis, & gubernandis animalibus, & abſtinendo ab indiſcreto vſu, indiſcretaque extructatione, ſed etiam in curãdo eorum præſeruationem à caſibus fortuitis,

Vnde propterea, vt praxis etiam docet, quando dantur equi, aliaque animalia ad vecturam ſine interuẽtu ipſius
8 vecturini, vel eius famuli, ad diſcretionem conductoris, præſertim ad longum tempus, vel pro longo itinere, tunc neque incongruum, neque damnabile videtur, pactum, per quod conductor ſuſcipiat in ſe periculum cuiuſcumque caſus, cum obligatione reſtituendi animal in eodem ſtatu & eiuſdem valoris iuxtà æſtimationem concorditer factam, dummodò penſio conſueta ità diminuatur, quod congruè compenſatum remaneat dictum periculum ex iudicio peritorum ac vſu communi, et dummodò actus verè & ſincerè ità fiat cum verè itineraturo, ſeù aliàs animalia ad vecturæ vſum habituro, ſecus autem ſi talis contractus fiat cum eo, quem domino animalis conſtet talem vſum habiturum non eſſe, ſed illicò venditurum pro habendis pecunijs, & tanquam per ſpeciem ſtocchi, vt frequens praxis docet, ideoque totum pendet ex facti qualitate & circumſtantijs, atque in hoc ſenſu capiendus eſt vſus communis, non autem in eo, de quo *d. diſc. præcedenti*.

Applicando igitur ad rem, contractus verè ac ſincerè initus fuit cum illo, qui dictis curribus & animalibus verè vſurus erat pro illo exercitio, in quo ipſe erat peritus, vt etiam plurium annorum obſeruantia comprobauit, atque talis eſt communis vſus regionis, tam in iſto, quàm in alijs caſtris & locis adiacentibus, Vnde propterea difficultas vnicè reſtringebatur ad circumſtantiam congruæ compenſationis ſuſcepti peri-
9 culi, ac illius deteriorationis animalium & curruum, quæ ex ipſo laborerio & vſu naturaliter contingit; Atque retento dicto præſuppoſito quod ipſo locatore dicta animalia cum famulis & operarijs ad proprium commodum & reſpectiuè periculum retinente, probabiliter percepturus eſſet annua ſcuta 60. pro quolibet curru ſeù ſerta, dum ſola tertia parte huiuſmodi vtilitatis cõtentus fuit, duas reliquas partes dimittendo conductori, reportaret iſte vltrà lucrum proprij laboris, & induſtriæ vtilitatem ſcutorum 40. ſingulis annis pro qualibet ſerta, itaut ſpatio quinquennij obtineret ſcuta 200., excedentia ferè in duplo valorem in ſorte principali, quæ erat ſcutorum 128., cum ſpe, quod ſtante eius diligentia in benè cuſtodiendis & gubernandis animalibus & curribus, eorumque moderato vſu, reſtitutionem bonorum locatorum abſque detrimento vel modico facere poſſet; Et qui contrahendi modus practicari etiam ſolet in locatione ſupellectilium domus, quod ſcilicèt, ad effectum, vt conductor illis benè vtatur, & non abutatur, conuenitur quod in ſe ſuſcipiat caſum peremptionis vel deteriorationis, ſub diminutione tamen conſuetæ penſionis, dũmodò diminutio ſit congruè compenſatiua oneris, atque concurrat dictum alterum primariò neceſſarium requiſitum ſinceritatis & bonæ fidei, quod nempè non ſit pallium ſeù color quæſitus, dando bona ſub titulo locationis illi, qui verè ſimpliciter vſum habiturus nõ eſt, neque conductoris perſonam geſturus, ſed potius emptoris, vt illicò reuenderet per ſpeciem ſtocchi ſeù ciuantię, &c.

Hinc proindè dicebam nõ obſtare ea quę vt ſuprà in cõtrarium ex parte conductoris deducebantur; Quatenus enim pertinet ad *Conſtitut. Sixti V.*, vt aduertitur *d. diſc. præcedenti* ex declaratione eiuſdem Pontificis oretenus facta de
10 qua teſtantur *Scortia, Iuſtinianus* & cæteri collecti per *Leotar. d. q. 31. num. 13. circa finem*, & per *Carleual. de iudic. tom. 2. diſp. 7. num. 22.*, illa non capit caſus, in quibus ex magis communi & recepto Canoniſtarũ & Theologorũ ſenſu actus reputetur licitus, vt firmatur occaſione contractus trini, ſocietatis ſcilicèt, & duplicis aſſecurationis ſortis & fructuũ, *d. diſc. præced.*

Et quoad aliud obiectum infectionis huiuſmodi cõtractus ſuper animalibus, dicebam id procedere, quando anima-
11 lia dantur ruſtico vel alteri ad liberum & indeterminatum vſum, liberamque diſpoſitionem abſque conuentione illa

con-

Digitized by Google

conſeruandi & reſtituendi ſtatuto tempore, cum tunc verè & propriè ineſſe dicatur dictus implicitus cōtractus emptionis, & venditionis habita fide de pretio ſub vſuraria acceſſione rationè dilationis & temporis, et in his terminis loquuntur ſuperius allegati, ſecus autem vbi dicta circumſtantia ceſſat; Ideoque aduertebam conclaſionem eſſe veram in abſtracto, ſed ceſſare applicationem in concreto, & ad caſum, eodem modo, quo in contractu trino, *de quo diſc. praecedenti*, quando dantur pecuniæ vel merces, ijde n Morales ac alij etiam Canoniſtæ & forenſes illum ſubſtinentes, vt ibi, concorditer admittunt ſecùs dicendum eſſe, quando datori pecuniæ innoteſceret illum, qui pecuniam vel merces ſuſcipit ad negotiandum, non eſſe negotiatorem, neque negotiaturum fore, ſed accipere vt venderet, ac pretium alijs vſibus applicaret; Et ex qua ratione plures idem inferunt in materia cambiorum, quoties ille, qui pecunias recipit ad cambium, verè non eſt cambiaturus, ſeù litteras in pecunijs vel plateis non impleturus, licèt hoc contineat æquiuocum illorum qui materiam parùm callentes non diſtinguunt cambium directum ab obliquo, vt in ſua materia *ſub tit. de Cambijs pluries*.

In propoſito item vſuræ cadentis in contractu locationis, pluries id mihi diſputandum contigit, præſertim coram A. C. in vna Neapolitana pro Baptiſta Rubes cum N. Greco; Cum etenim dicta mulier locaſſet dicto Græco quędam ſuppellectilia ſub menſtrua penſione,
12 dictuſque conductor diù in iſtius contractus perſeuerantia obdormitaſſet, pulſatus deinde ad reſtituenda ipſa bona cum penſionibus decurſis & non ſolutis, excipiebat de vſura, deducendo valorē ipſorum bonorum de tempore conſignationis, atque calculando intermedias penſiones, quaſi quod ità pecunia in huiuſmodi mobilium emptione erogata importaret magnum lucrum vltrà 100. pro 100., Quod etiam vidi oppoſitum per aliquos conductores ſupellectilium aduerſus hebręos ex auctoritate *Farinac. conſ. 162. lib. 2.*; Verùm huiuſmodi pręteſiones ſemper reiectæ fuerunt, & meritò, quia vbi ceſſat mutuum verum vel interpretatiuum, non intrat vſura, vt in dicto caſu poſito per *Farinacc.*, & cōtrà per eum ſcripta deciſum fuit per *Rotam deciſ. 490. par. 2. rec.*; In his etenim bonis mobilibus, quæ vſu conſumuntur vel atteruntur, & quæ in dies & horas ſubiacent periculo peremptionis, contractus locationis, & conductionis intrat pro penſione, quæ in vno anno ipſius rei valorem excedat, et tamen non per hoc intrat vſura, vt videmus in equis & mulis, qui in dies, hebdomadas vel menſes dantur ad vecturam, quia ſi calculatur quantum importat vectura cuiuslibet diei, vtique conductore diù in animalis conducti vſu continuante, fructus ſeù penſio ſuperat etiam in duplo & triplo valorem ipſius animalis de tempore initi contractus, ſed non benè intrat dictus calculandi modus ab euentu, quia poterat ipſum animal perire ipſamet prima die, atque locator pro modico emolumento penſionis vnius diei totam ſortem amittere. Et ex qua ratione habemus, quod in vitalitijs nō de facili concludi poteſt læſio, ex ijs quæ habentur deducta *in Romana locorū montium de Oricellarijs ſub tit. de Regalibus diſc. 30.*, ac etiam *in Romana ſeù Albanen. vineæ ſub tit. de donationibus*, & alibi.

Tunc autèm, vt ſuprà, in contractu locationis, et conductionis, intrat fœnoris & vſuræ ſuſpicio, quando huiuſmodi bona mobilia, vel ſe mouentia, peremptioni, vel deteriorationi ſubiecta, de tempore locationis æſtimantur, cum obligatione conductoris finito cōtractu, reſtituendi eadem bona in eodē valore, ſeù ſtatu quo conſignata fuerunt, itaùt periculum peremptionis, vel diminutionis ſit ipſius conductoris, cum tunc adeſſe videatur implicitum ſiue interpretatiuum mutuum in ea pecunia, quam importat illorum bonorum æſtimatio, ità ſub hoc pallio initum ad fraudandas vſuras, niſi lucri notabilis diminutio ex parte locatoris, ac reſpectiuè notabile lucrum ſperatum per conductorem dici valeat congrua merx, ſeù iuſtum pretium periculi, quod conductor in ſe ſuſcipit, aliæque facti circumſtantiæ concurrant, deprauatam fœnerandi intentionem excludentes, iuxtà caſum, de quo *in hac Tuſculana*, vnde propterea vt ſuprà dictum eſt, quicquid

ſit de foro interno, in quo apud Deum animus, & propoſitum diſtinguunt maleficia, In foro tamen externo huiuſmodi ſunt quæſtiones potius facti quàm iuris; vniformem generalem regulam non admittentes, ſed iuxtà ſingulorum caſuum particulares, ac indiuiduas circumſtantias pro prudenti arbitrio decidendæ; Atque ad id, vt inſinuatum eſt, ſatis confert communis vſus, eaque circumſtantia, quod actus fiat publicè & palàm, cum id arguat bonam fidem & ſinceram intentionem, vt econuersò clandeſtinitas magnum inditium eſt deprauatæ intentionis fœnerandi, vt aduertitur *in Sauonen: diſcurſ.* 12.; Multa enim prohibentur clàm & occultè fieri, quæ vbi publicè & palam fiant, bonam fidem arguunt, ac licita reputantur; Vt e. g. habemus in creditore prohibito ſub cõficto nomine alterius emere pignus ad *text. in l. Et qui ſub imagine Cod. de diſtractione pignorum*, et tamen non prohibetur publicè, & palàm tanquam quilibet tertius licitare, vt in ſua materia *ſub tit. de credito*; Ac etiam in tutore vel alio adminiſtratore prohibito emere bona pupilli, ſeù alterius ſub eius adminiſtratione viuentis, et tamen publicè, & palàm id fieri poteſt, cum ſimilibus; Atquè vt ſuprà magna circumſtantia eſt illa, quod non differant ſagax, & deprauatus negotiator, à ſimplici, & ſincero contrahente, quoties modus cõtrahendi eſt ex conſuetudine vniformis, dum ità ceſſat circumuentio vel ſuffocatio, quæ videntur vſuræ conſueta, & quodammodò eſſentialia requiſita. Atquè exindè reſultare videntur in hac præſertim vſuraria materia tot Iuriſtarum, ac Moralium diſſentiones, ac æquiuoca, quoniam cum doctrinis, & propoſitionibus generalibus procedi ſolet, illas indefinitè cuicumque caſui applicando, quod continet errorem manifeſtum, quia ſingulorum caſuum particulares circumſtantiæ totum agunt, iſtamq; materiam regulant.

ROMANA

NAVTICI FOENORIS PRO DOMINICO PIGNATELLO CVM PETRO.

Caſus deciſus per Cameram pro Dominico.

De nautico fœnore, ſeù cambio maritimo, quandò & quomodo ſubſiſtat, nec nè, ad materiam & intellectum textus *in cap. nauiganti de vſuris*; Et quandò dicatur continere ſocietatem, & ſic contractum diuerſum ab illo; de quo *in dicto cap. nauiganti*.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Nauticum fœnus damnatum eſt de iure canonico.*
3 *Conuentio practicata inter exercentes artem, ſeù negotiationem maritimam, quæ vulgò dicitur* cambium maritimum *importat potius quamdam ſocietatem, quàm nauticum fœnus.*
4 *Dictæ ſocietati non obſtat taxa certa fructuum.*
5 *In rebus diuiduis ceſſatio in parte non facit ceſſare contractum in totum.*
6 *Societas poteſt ſubſtantiari ſuper vno officio, vel ſuper vna naui, ſed periculum diſtribui ſuper pluribus perſonis vel nauibus.*
7 *De opinione Moralium ſuper mendoſa impreſſione* cap. nauiganti.
8 *Quare in foro externo Moralibus deferendum non ſit.*
9 *Reprobatur opinio, de qua num.* 7.
10 *De tempore quo edita fuit Decretalis in* cap. nauiganti.
11 *De alio intellectu dictæ Decretalis, vbi non ratione mutui, ſed ſola ratione periculi, ſed reÿcitur.*

12 De

12 *De ratione differentiæ inter forum internum, & externum.*

13 *An poſſit remitti offenſa, & diligi inimicus quoad Deum, & tamen proſequi vindicta in iudicio.*

DISC. III.

1 Dedit Petrus quamdam ſummam pecuniariam Paulo piſcatoriam artem exercenti ſuper eius naui piſcatoria, vulgò *Tartana* nuncupata, ſub illo contractu, qui in locis maritimis, et inter maritimam vitam, ac negotiationem agentes *cambium maritimum* nuncupatur, ſub conuentione acceſſionum, ſeù fructuum ad rationem 30. pro centenario, diuiſo periculo, tàm ſuper dicta naui, quàm ſuper altera, quæ ad ſatis breue tempus vi tempeſtatis perijt; Hac autem peremptione non obſtante, per aliquos annos fructus integrè ſoluti fuerunt, pro reliquis verò pluriùm annorum ſpatio decurſis, ob dicti Pauli principalis debitoris defectum, creditor pulſauit Dominicum, pro dicto Paulo, inſolis fructibus, non autem in ſorte fideiubentem, atque à iudice Riparum mandatum executiuum obtinuit, à quo introducta per appellationem cauſa in Camera, per iſtam ad fauorem Dominici appellantis, pro quo Ego in hoc Tribunali ſolùm ſcribebam, præuia magna diſcuſſione, congrua potius ratione articuli, quàm ſummæ, prodijt reſolutio pro dicti mandati infirmatione.

Quæ reſolutio mihi, ad ſolam veritatem reflectenti, ex facti circumſtantijs, viſa eſt omninò iuſta & probabilis, ob clarum ineuitabile dilemma; Aut enim iſte contractus dicendus eſt nautici fœnoris iuxtà terminos *textus in cap. nauiganti de vſuris, & in l. 1. & toto tit. Cod.*
2 *de nautico fœnore*, et tunc dicendus eſt infectus, & vſurarius, iuxtà claram, & litteralem diſpoſitionem textus *in d. cap. nauiganti*, per quem, correctam eſſe diſpoſitionem iuris ciuilis *in d. l. 1. & 2. & toto tit. C. de nautico fœnore* concors eſt Canoniſtarum, ac etiam legiſtarum ſententia, ex collectis *per Leotar. de vſuris q. 3. nu 11.*, et latè *Fagnan. in repet. eiuſdem cap. nauiganti*, qui hanc materiam tractat, ibique videri poſſunt concordantes fruſtrà tranſcribendi.

Aut iuxtà benigniorem opinionem, quam veriorem dicit *Fagnan. ibid. nu. 28. & 29.*, mihi etiam arridentem, Tùm ra-
3 tione ſaluandi contractum à labe vſuraria, eumque ſubſtinendi, Tùm etiàm ratione communis vſus, iſte dicendus eſt contractus ſocietatis, in quo ſuper arte, ſeù induſtria maritima, vnus ponat pecuniam, alter verò nauem & operam, qualis propriè erat caſus controuerſiæ, quoniam exercentes huiuſmodi artem piſcatoriam vt plurimum non habentes modum habendi retes, aliaque inſtrumenta neceſſaria, alioſque ſumptus præparatorios faciendi neceſſarios ad futurum piſcationis lucrum, quibuſdam anni partibus, ſeù temporibus maius quàm in alijs reportandum, neque inuenientes creditam pecuniam ob periculum, cui eorũ naues & perſonæ quotidiè ſubiacent, alium non habent modum, quã iſtum, accipiendi ſcilicèt pecuniam ad ſocietatem futuri lucri ſub periculo ſortis, adinſtar ſocietatum officij, quamuis corrupto vocabulo iſte contractus, vulgò dicatur *cambij maritimi*, quia verè iſti termini non intrant, intrantes ſolùm in pecunia nautica traiectitia, in qua propriè cadit nauticum fœnus, de quo *dicto titulo Codicis*, et in qua pecunia propriè huiuſmodi contractum intrare ſentiunt plerique, præſertim Morales, de quibus infrà, & apud *Fagnan. in eod. cap. nauiganti*, et qui ſocietatis contractus vt infrà licitus eſt.

Non obſtante taxa, ſeù conuentione certæ & determinatæ ſummæ fructuum, ſeù acceſſionum, id enim non aduerſatur
4 dicto contractui ſocietatis, neque vſuram continet, quoties tamen ſumma ſit congrua & veriſimilis, quoniam iuxta ea, quæ recepta habemus in materia ſocietatis officiorum, ad tollendas lites & controuerſias inter ſocios ſingulis quibuſque annis vel temporibus ſuper redditione rationum, ac verificatione certæ quantitatis lucrorum, permittitur iſta conuentionalis taxa ab initio, quoties vt dixi, eſt iuſta & veriſimilis, per quamdam ſpeciem tranſactionis ſuper futuro lucro incerto, quod poteſt eſſe magis & minus, iuxtà deciſionem 70. *Coccini* paſſim receptam, cum alijs, de qui-

quibus *in Firmana & Tuſculana diſcurſibus præcedentibus*, in propoſito contractus trini, ſocietatis ſcilicèt, & duplicis aſſecurationis ſortis & fructuum, ſeù lucri, quoniam tota difficultas eſt in contractu medio, aſſecurationis ſortis, iſte verò tertius cum primo paſſim admittuntur, iuxtà magiſtrales deciſiones *Mellini*, ac etiam aliàs *in Mediolanen. cambiorum coràm Lancellotto* ibidem allegatas.

Retenta verò iſta ſpecie cōtractus, ob peremptionem vnius ex duabus nauibus, ſuper quibus periculum diſtributum erat, factus erat lucro medietatis ſortis, vnde contractus durabat ſolum reſpectu alterius medietatis ſuper altera naui adhùc exiſtente, ex eo quod non refragante partium voluntate, cum
5 agatur de materia diuidua, in qua tantam affert vtilitatem totum reſpectu totius, quantam pars reſpectu partis, ceſſatio in parte non facit ceſſare contractum in totum, iuxtà plenam, ac magiſtralem deciſionem in ſpecialibus terminis ſocietatis officij coram *Merlino dec.69.* aliàs *dec.454.par.4.rec.tom.2.cum concor.*, & in terminis cenſuum per *Cenc. de cenſib. q. 110. Merlin.dec.822.Adden.ad dec.452. par.4. rec.tom.2.*, quia ſicuti ſtant benè ſimùl ſocietatem officij contrahi cum officiali ſuper vno officio, diſtributo periculo ſuper duabus vitis diſtributiuè,
6 pro medietate ſcilicèt ſuper qualibet, ità non implicat iſtam ſocietatem contrahi cum nauta, ſeù piſcatore ſuper eius naui, quæ ſit ſocietatis ſubiectum in ordine ad lucra cum ea facienda, et tamen periculum ſortis ſuper pluribus nauibus diſtribui.

Et conſequentèr ex tempore peremptionis dictæ alterius nauis, fructus exigi non potuerunt, niſi pro ſola medietate, ob alterius medietatis lucrum iam ſequutum, ac ſucceſſiuè integri fructus exacti, vel rigoroſius agendo, tanquam illiciti & vſurarij, iure imputationis ipſam ſortem extinxerant, vel ſaltem abſorbebant fructus non ſolutos alterius medietatis, ſuper quibus erat quæſtio.

Quia verò ſcribentes pro actore in duplici diſputatione habita in Camera, conabantur ſuſtinere cōtractum, etiam in terminis nautici fœnoris, non obſtante diſpoſitione dicti *textus in cap. nauiganti*, et communi traditione Canoniſtarum ibidem, innixi opinioni plurium Moralium, de quibus apud omnium la-
7 tius de materia agentem, modernū moralem *Giballinum de vſuris lib.2.cap.4.art. 3.num.25.* vbi ex *Gudellino* & alijs allegatis, firmat dictam Decretalem eſſe potius mendoſam, quaſiquod ex errore impreſſorum omiſſa eſſet dictio negatiua, vt ſcilicèt quemadmodum dicitur *vſurarius eſt cenſendus*, dicere debeat oppoſitum, quod *vſurarius non eſt cenſendus*, quam etiam opinionem refert collector *Barboſa ad eamdem decretalem nu.2.*

Ideò ſuper hoc, abſque præiudicio reuerentiæ debitæ præfato, docto quidem, et ingenioſo viro, dicebam, iſta præſertim eſſe motiua, ex quibus, iuxtà ea quæ
8 habentur in *Firmana hoc tit. diſc.1.* & *in Romana cambiorum ſub tit. de cambijs diſcurſ. paritèr 1.*, & *ſub tit. de ſociet. offic. in relatione*, ac alibi, in mea ſententia in foro externo, vel nihil, vel parum Theologis, ſeù Moralibus deferendum videtur, illis tamen plenum locum relinquendo in altero foro interno, ex rationibus in dictis locis deductis, cum innixi ſoli qualitati intentionis, quæ in foro interno omnia regulat apud Deum iudicantem in corde, pleraque aſſumunt quæ in foro externo, in quo de intrinſecis non iudicatur, nullo pacto ſubſtentabilia ſunt, vt præſertim eſt iſtud aſſumptum, ob quod rectè dici poſſe videtur, *crimine ab vno &c.*

Siquidem non ſolùm obſtat naturalis diſcurſus, quod Decretales, non vnam,
9 ſed multas habent, in pleriſque diuerſis locis, diuerſiſque temporibus impreſſiones, vndè ſi primæ, vel aliquæ iſtum errorem continebant, aliæ emendatiores & diligentiores illum corrigere potuiſſent; Ac etiam obſtat altera ratio moralis, quod ſcilicèt ità eſſet deſtruere neceſſariam legum & canonum auctoritatem, ſi iuxtà interpretum opinionem, & ſenſum, huiuſmodi mendos admittere deberemus, atque addere, vel delere dictiones, et verba, ex quibus reſultet totum oppoſitum eius, quod in ipſa lege, ſeù canone continetur.

Verùm etiam quia huiuſmodi modernorum ſenſus ad euidentiam conuincitur de errore, nè modeſtiæ gratia dicam de indocta temeritate, quoniam dicta

D:.

Digitized by Google

Decretalis compoſita fuit per *Gregorium IX.*, de quo tempore erat iam Cardinalis doctiſſimus Canoniſta *Innocentius*, prius etiam per alios Prælaturæ gradus in Curia verſatiſſimus, dum fuit eiuſdem *Gregorij* ſucceſſor penè immediatus, cum ſolo intermedio ſpatio 17. dierum breuiſſimi Pontificatus *Celeſtini IV.*, ideoq; ſatis probabile eſt, dictam Decretalem de præfati *Innocentij* tunc adeò docti & verſati Cardinalis conſilio, et participatione factam eſſe, vt etiam probabile eſt, quod tunc & immediatè poſt Decretalium compilationem ſub eodem *Gregorio* factam, in eodem ſtatu Cardinalitio, ipſum commentaria quæ habemus ediderit, cum Pontificiæ occupationes, attenta præſertim illorum temporum conditione, vt ex chronicis in eius vita edocemur, abſque dubio id non permitterent, et tamen *dictus Innocentius* de tempore adeò proximo, proceſſit cum hac lectura, cum qua etiam proceſſerunt *Hoſtienſ., Cardinalis, Goffredus, Abb.*, et cæteri viri in Curia verſatiſſimi, et qualificati, ſcribētes circà ea ſatis proxima tempora, et quando impreſſionis vſus in Orbe adhùc non habebatur, vndè ad euidentiam patet hoc aſſumptum manifeſtæ fabulæ, ac ſomnij ſpeciem habere.

Credunt plerique, quorum magna pars eſt Moralium, de quibus *Gibalin.*, *Fagnan., & Leotar. vbi ſuprà*, præfatæ Decretalis diſpoſitionem procedere, vbi
11 conuentio lucrorum, ſeù acceſſionum ſequatur ratione mutui, ſecus autem, vbi iſtud verè gratuitum fiat, acceſſio autem in conuentionem deducatur ſolum tanquam merx, ſeù præmium periculi, quod mutuator in ſe aſſumit amittendi ſortem, et tanquam per ſpeciem mercedis aſſecurationis, quæ data iuſtitia, ſeù congruitate eſt ſine dubio licita; Verùm dicebam, et id aduerſari claræ literæ textus, vbi conſideratur acceſſionem ex ſola periculi ratione conuentam eſſe, ibi, *pro eo quod ſuſcipit in ſe periculum recepturus aliquid vltrà ſortem*, atque ità explicat *gloſ.* verbo *periculum*.

Idque non ex ceſſante veritate dicti aſſumpti, cui Morales & reliqui innituntur, quod ſcilicèt, compatibilitèr cum mutuo gratuito, de lucro conueniri valeat, tanquam ſuper pretio, ſeù mercede aſſecurationis, et ad inſtar, cum id data congrua recompenſa, ſit abſque dubio licitum; Sed ex eo quod in foro externo, quoties actus eſt ſimultaneus, ſeù contemporaneus, id eſt impracticabile, cum impoſſibile ſit iuſtificare hāc intellectualem & imaginariam diſtinctionem, quoniam aliàs paſſim vſuris fraus fieri poſſet; atque lex remaneret potiùs in verbis, quàm in rebus, vt in propoſito aduertitur *in dicta Firmana diſc.* 1.; Ideoque prudentèr Pontifex, ad tollendum iſtum colorem, ſeù vſurarum pallium, indefinitè huiuſmodi contractum damnare voluit, ità exprimendo in verbis, etiamſi ratione periculi tantùm de acceſſionibus conueniretur.

Benè verùm quod quando per poſſibile hæc diſtinctio, ac reſpectiuè ſinceritas intētionis verè iuſtificari poſſet, ego quoque admitterem dictum intellectum, ſed punctus eſt in impracticabilitate, et conſequentèr rectè intrat, id quod *in dicta Firmana* dictum eſt, ſuper magna differentia inter vnum forum &
12 alterum, quoniam in interno multa diſcurſiuè, ac idealiter per quamdam metaphyſicā poſſibilitatem ſupponūtur, ſeù figurātur, quæ in foro externo, in quo procedendum eſt cum actis & probatis ſunt impracticabilia; Ad inſtar eorum, quæ apud Theologos & morales, de quibus *Rouit. ſuper prag.7. ſeu 8. de comp. ſitionib.* habemus quod poſſit pars offenſa ſatisfacere Euangelico præcepto remittēdi offenſam, et diligendi inimicum, et tamen quod denegando remiſſionem, poſſit proſequi vindictā, ſeù delinquētis punitionē, non ex proprio odio & vindicta, ſed ex zelo iuſtitiæ, et vt delinquentes puniantur, quoniam id diſcurri quidem poteſt idealitèr, ſeu intellectualitèr, ſed non videtur quomodo reduci poſſit ad praxim, cum ſimilibus; Et conſequentèr firmum remanet, huiuſmodi contractus vſum & frequentiam, non ad dictum titulum nautici fœnoris, vel aſſecurationis referendum eſſe, ſed ad alterum ſocietatis vt ſuprà, atque per hanc rationem ſeù viam eſſe ſuſtentabilem, non autem per primam.

RO-

ROMANA
LOCATIONIS VENÆ FERRI
PRO
PRINCIPE LVDOVISIO
CVM
RINVCCINIS.

Caſus varie decifus per Rotam, demum concordatus.

An & quando mixtura mutui veri, vel interpretatiui reddat vſurarium contractum locationis & conductionis, ſiuè emptionis & venditionis, vel ſimilem &c. Et quomodo in dictis cõtractibus locationis & conductionis, vel emptionis & venditionis cadat vſura.

Et an mutuum neceſſarium, quia nempè promittat quis & ſe obliget certam ſummam mutuare, vel ab alijs mutuari facere, reddat licitas acceſſiones, vel aliud lucrum, et excuſet ab vſura:

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Quod mixtura mutui reddat vſurarium contractum locationis & conductionis, vel emptionis & venditionis, etiam iuſtitia pretij, ſeù penſionis accedente.*
3 *Contrarium verius vbi contractus eſt iuſtus, et de ratione.*
4 *Sine mutuo vero, vel interpretatiuo non datur vſura.*
5 *An & quando in cambio detur mutuum, & ſucceſſiuè vſura, remiſſiuè.*
6 *An propter obligationem mutuandi liceat percipere lucrum & acceſſiones, & nu.8.*
7 *In vſuris attenditur rei ſubſtantia, non autem formula verborum.*
8 *Fideiuſſor, vel aſſecurator poteſt recipere mercedem, & ità procedit quod dicitur num.6.*
9 *De dictæ mercedis taxa & priuilegijs.*
10 *An liceat cum pecunia anticipatè ſoluta conducere operarios cum obligatione debito tempore operas præſtandi.*
11 *Et an liceat dare pecuniam prò anticipata venditione fructuum recolligendorum.*
12 *Vtilitas mutuantis abſque damno mutuatarij, vel ècontrà non cauſat vſuram.*
13 *Quando adeſſe poſſit vſura in caſibus de quibus nu.10. & 11.*

DISC. IV.

1 FINITO contractu locationis & conductionis, ſeù appaltus venæ ferreæ inſulæ Iluæ ad decennium inter Nicolaum Ludouiſium modernum Plumbini Principem, et fratres de Rinuccinis, cum diuerſis pactis & capitulis, illo præſertim, quod dicti de Rinuccinis tenerentur dare, ſeù vt vulgò inter negotiatores dicitur *præſtare*, aut *præſtari* facere ab alijs ſub cambijs dicto Principi ſcu. 175.m.; Atq; in quarto anno præfati appaltus, vel de facto, vel concorditer ille diſſolutus eſſet, pluribus exindè exortis cõtrouerſijs, introductaque cauſa in Rota, iuxtà ſeriem magis diſtinctè enarratã in hac eadem cauſa *ſub tit. de Regalibus* ad materiam mineralium *diſc.* 117., plures in huiuſmodi controuerſiæ diſputationibus inciderunt articuli, iſtam præſertim vſurariam materiam concernentes, Potiſſimè verò ille, An contractus locationis & conductionis habens admixtum mutuum, Vel econuerſo contractus mutui veri, vel interpretatiui habens admixtum alium contractum locationis & conductionis, ſeù emptionis & venditionis, vel ſimilem, redoleat vſuram, necnè.

2 In quo articulo, quamuis varij varia dixerint, pleriſque, quorum anteſignanus eſt *Geminian. conſ.* 15., adeò tenaciter credentibus mutuum nullam alterius contractus mixturam habere poſſe, quod etiam ſi locatio & conductio, vel reſpectiuè emptio & venditio pro iuſto pretio fieret, abſque aliqua mutuatarij læſione, vel præiudicio, adhùc tamen intret vſuraria infectio, quaſi quod illa neceſſitas, quã mutuatarius ratione mutui præ-

premitur ad vendendum, vel locandum mutuatori, ſiuè econuerſo ad emendum, vel conducendum ab illo, dicatur mutui pretium, ideoque adimat illam gratuitam qualitatem, quæ in mutuo deſideratur, ex diuino oraculo, *mutuum dantes nihil indè ſperantes*, vt *per Geminian. vbi ſup. & alios apud Crauett. conſ. 145. nu. 10. add. ad dec. 119. poſt 1. vol. conſ. Farin.* cum alijs apud *Leotar. de vſur. q. 16. nu. 12. & 13.*

Nihilominus magis communis & recepta eſt contraria opinio, quæ anteſignanum habet *Abbat. conſ. 16.*, vt ſcilicèt
3 id pendeat à iuſtitia, vel reſpectiuè iniuſtitia alterius contractus cum mutuo admixti; Si enim talis contractus pro iuſto pretio, et ad limites iuſtitiæ commutatiuæ initus eſſet, ità vt mutuator in aliquo locupletatus, cum mutuatarij damno & iactura, non remaneret, tunc nulla intrat vſuraria infectio, conſiſtens in lucro mutuantis, et reſpectiuè damno mutuatarij, vndè hoc vltimo præſertim ceſſante, nulla ſuppetit ratio, cur mutuator, qui gratum & beneuolum officium mutuatario præſtat, deterioris conditionis eſſe debeat quocumque altero extraneo, vt firmant *Couar. lib. 3. var. cap. 2. nu. 5. Rubeus conſ. 20. nu. 3. & ſeqq. Mantic. de tacit. lib. 8. tit. 18. num. 19. Menoch. conſ. 109., ſcribentes apud Farinac. conſ. 191. lib. 2. nu. 16. 24. & 27. cum ſeqq.* latè *Maſtrill. dec. 106. num. 7. & ſeqq. Caſtill. dec. 143. nu. 1. & 2. Millin. dec. 88.* aliàs *deciſ. 119. poſt 1. vol. conſil. Farin.*, atque his & alijs allegatis habetur etiam firmatum *dicto diſc. 117. ſub tit. de Regalibus*, quoniam theorica eſt veriſſima, quæ admittitur in omnibus deciſionibus in cauſa hincindè editis ſub diebus 23. *Martij* 1639., 2. *Maij* 1659., 20. *Februarij*, & 26. *Nouembris* 1660. *coram vtroque Veroſpio*, quarum tres moderniores ſunt impreſsæ *poſt colluctationes Bondeni deciſ. 63., 71., & 82., & tertia, & quarta ſunt repetitæ deciſ. 44. & 49. poſt Zuff. de legitim. proceſſus*, et admittebatur quoq; per ſcribentes hinc indè.

Vndè propterea quæſtio erat magis facti, & applicationis quàm iuris, ideoq; ſcribentes prò conductoribus, qui erant etiam mutuatores, quibus Rota vltimo loco adhæſit, pro ſubſtinendo contractu potiſſimum, ac totum fundamentum conſtituebant in ceſſante applicatione dictæ theoricæ, ſeù diſtinctionis ad caſum; Tùm quia dicta quæſtio procedit cum præſuppoſito mixturæ mutui cum alio contractu locationis, & conductionis, vel emptionis, & venditionis reſpe-
4 ctiuè, quod mutuum verum, vel interpretatiuum vtpotè eſſentiale requiſitum vſuræ, et ſine quo illa non datur ex copiosè collectis *in 2. deciſ. 2. Maij 1659. deciſ. 63. poſt Bondenum num. 13.*, dicti ſcribentes mordicùs negabant, eo quia dicta ſumma pecuniaria ſcutorū 175. m., in conuentionem deducta erat ſub titulo ſeù contractu cambij, omninò diuerſo ab illo mutui.

Tùm etiam quia negabant alterum requiſitum iniuſtitiæ pretij, quod ex hac parte locatoris iniuſtum, atque intuitu mutui diminutum prætendebatur, et ſuper quo maior, ac tota inſpectio fuit, àn ſcilicèt pretium venæ eſſet iuſtum necnè, quod cum penderet à ſubiecta materia, ſeù peculiari natura huius fodinæ, & materiæ mineralis, idcircò de hoc tanquam de puncto principali cauſæ, actum fuit in propria ſede, ſeù materia mineralium *ſub dicto tit. de Regalibus dicto diſc. 117.*; Quoàd verò ad dictum alterum punctum, an ſcilicèt promiſſio dandi, vel dari faciendi pecuniam ſub cambijs, con-
5 tineret mutuum verum, vel interpretatiuum, de illo in hac eadem cauſa habetur actum in propria materia *ſub tit. de cambijs diſc. 24.*, vbi, ac etiam *in Romana cambiorum de Valentibus diſc. 1.*, et in alijs habetur, in contractu cambij obliqui, iuxtà modum quo frequentius fieri ſolet, etiam mutuum expreſſum & verum contineri. Quinimò & in cambio directo adeſſe poſſe mutuum implicitum, ſeù interpretatiuum, quando ſcilicèt pretium aggi taxetur inter partes, et ex conuentione, in qua ratione longioris temporis pretium ſit alteratum, vt ibi.

Verùm quia ſcribentes pro conductoribus, quibus etiam aliqui ex Iudicibus adhærebant, vltrò progredie-
6 bantur pro vſuraria qualitate excuſanda, etiam vbi mutuum adeſſet, atque concurreret iniuſtitia pretij, ratione ſcilicèt obligationis, ad quam ijdem conductores ſe adſtrinxerant, mutuandi, vel mutuari faciendi adeò ma-

gnam pecuniarum ſummam, quaſiquod licitè paciſci valeant de aliquo lucro, nõ tanquam præmio mutui, ſed tanquam pretio ſeù mercede recompenſatiua dicti oneris, ac etiam damni (vel incõmodi, quod ex huiuſmodi obligatione reſultare poteſt.

Hinc proindè ſcribens prò locatore dicebã quod iſtud clarum erat æquiuocũ in applicatione huiuſmodi propoſitionis alioquin in ſuis caſibus veræ, ſed in hac facti ſpecie omninò incongruæ. Procedit enim, non in ipſo mutuatore, qui vtrumque contractum proprio nomine, et ad propriam vtilitatem gerat, quoniam tunc in foro externo, in quo non admittuntur illæ inſtantaneæ, et metaphyſicæ diſtinctiones, ſeù operationes intellectus, quæ admittuntur in foro interno iuxtà deducta diſcurſibus præcedentibus, eſſet ità reducere vſuram ad
7 meram formalitatem verborum, quæ etiam de ipſo iure ciuili in hac vſuraria materia omninò damnata eſt *ad text. in l. finali Cod. de vſuris*, quem in ſuis terminis anathociſmi, ſeù conuerſionis vſurarum in ſortem ad effectum obtinendi vſurarum vſuras, cæteris deductis plenè, & magiſtraliter exornat Rota apud *Merlin. deciſ. 409. aliàs 301. par. 5. rec.*

Dicta enim propoſitio, quoties tamen præmium ſit ad limites iuſtitiæ commutatiuæ oneri proportionatum, nunquam recipienda eſt in ipſo mutuatore, ſed in eo qui, citrà fraudem & colluſionem, ſit mutuatarij fideiuſſor, vel expromiſſor,
8 ſeù aſſecurator, vnde cauſa eſt, quod mutuatorem inueniat, eique pecunia credatur aliàs non credenda ob fideiuſſoris vel aſſecuratoris fidem & idoneitatem, quam creditor potius ſequi dicitur. Licèt enim non deſint nimium rigoroſi cenſores, negantes etiam in fideiuſſoribus, vel ſub propria fide & obligatione approbatoribus aliquod lucrum, quaſiquod iſtud officium gratuitò, & ex charitate impartiri debeat; Nihilominùs magis communis, & recepta eſt in contrarium, cum dicta moderatione præmij iuſti & adæquati, vt per *Mantic. de tacit. lib. 6. tit. 6. num. 6. Surd. conſ. 306. Apont. conſ. 19. lib. 2. Rota apud Gregor. deciſ. 76. & deciſ. 161. ibique adden.*, & *deciſ. 679. par. 1. diuerſ. Leotar. de vſuris quæſt. 23. num. 31. Duard. de cenſibus §. 3. quæſt. 13. num. 20. & 21.*, et cæteri communiter.

Quod docet quotidiana praxis in cãpſoribus, aliiſque idoneis negotiatoribus facientibus cedulas bancarias pro ementibus caſtra & bona à Congregatione Baronum, ſiuè pro Titularibus, & prouiſis de Epiſcopatibus & beneficijs, præſertim vltrà montes, ac etiam moderniori tempore frequentius in Italia, pro aſſecuratione penſionariorum, ad determinatum vel indeterminatum tempus, quoniam huiuſmudi ceduliſtis datur prouiſio, quæ licèt iuxtà communem vſum regularitèr ſit ad rationem duorum pro
9 centenario, attamen poteſt eſſe plus & minus iuxtà maiorem vel minorem probabilitatem periculi cui ceduliſta ſe exponit; Atque iſto caſu, quemadmodum debita recompenſa, ſeù mercede conueniri poteſt in pecunia, ità non implicat eam obtineri occaſione locationis, & conductionis, ſeù alterius contractus, cum aliqua iuſti pretij alteratione, dummodò alteratio ſit dictæ mercedi proportionata, ſecùs ſi incongrua, iuxtà diſtinctionem, quæ in his ſpecialibus terminis affictus caſalis facti per fideiuſſorem correſpectiuè ad fideiuſſionem factam, vel faciendam habetur per Rotam apud *Gregor. dicta deciſ. 161., & dec. 76.*; Atque de dicta mercede ceduliſtæ, eiuſq; varia taxa, ſeù conuentione, iuxtà maiorem vel minorem periculi probabilitatem habetur *in dicta Romana cambiorum de Valentibus ſub tit. de cambijs diſc. 2.*, vbi de eiuſdem mercedis, ſeù prouiſionis potioritate & priuilegio.

Ex dicta verò diſtinctione, iuxtà quã, mutui & alterius contractus mixtura
10 regulanda eſt, reſultat deciſio quæſtionis, in qua plerique ſe inuoluiſſe videntur, circà eas conuentiones, quæ tam in Italia, quàm extrà ſunt nimium in vſu, quod ſcilicèt anticipatè, præſertim hyberno tempore ruſticis, & laboratoribus dantur pecuniæ, ſeù eius loco frumentũ aliaque victualia, ſub obligatione præſtandi operas in ſecandis ſegetibus, ſeù aliàs in proprijs agris & fundis colendis; Pleriſque rigoroſè opinantibus id prohibitum, ac illicitum eſſe, quaſi quod etiam in caſu cõuentionis pro iuſto pretio, ſeù iuſta mercede, adhùc illa coar-

ctatio libertatis ex mutuo reſultans vſuram redoleat, vt habetur apud *Molin.de contract. quæſt.* 309. & 310. *Facchin.lib. 2. controu. cap.*54., et alios apud *Leotar. quæſt.*16. *num.*13. & 14.; Verùm in contrarium eſt verior, & magis communis iuxtà auctoritates ſuperius allegatas, & huius cauſæ deciſiones, de quibus pariter ſupra, quoniam data iuſtitia, & ſinceritate, itaùt mutuum, ſeù anticipata ſolutio non ſit cauſa diminutionis ſolitæ mercedis, & prout currit cum eis, qui de tempore laborerij, & operarum eam recipiunt, iuſtum & rationabile non eſt, vt qui iſtud charitatiuum officium impendit, anticipatè ſoluendi, ac penurioſo tempore ſubueniendi, deterioris conditionis eſſe debeat, quocumque tertio tale officium non impendente, vt apud *eumdem Leotar. dicta quæſt.* 16. *nu.*24. & *ſeq.* licèt ruſtici in hoc ſint ingrati.

Quod cum eadem diſtinctione procedere, ac recipiendum eſſe ſemper cre-
11 didi & conſului in mixtura mutui cum altero contractu emptionis, & venditionis, quia nempè ruſticis, ſeù facientibus artem agrariam, aut habentibus vineas & olíueta, dentur anticipatè, præſertim in penurioſo tempore pecuniæ pro frumento, vino, vel oleo recolligendo, ipſi mutuatori, ſeù anticipatè ſoluenti vendendo, quoniam niſi dicta anticipata ſolutio cauſet iuſti pretij diminutionem, ac mutuatarij damnum, nulla vrget ratio, quæ id prohibeat vel illicitum reddat; Quinimò potius in contrarium vrgent, nedùm ratio cõmunis vſus qui in propoſito attendendus eſt tanquã interpretatiuus, non autem canonizatiuus actus aliàs illiciti, & vſurarij ex deductis *in Firmana diſc.* 1.; Sed etiam altera potentior ratio charitatis exercendæ cum ipſis ruſticis & operarijs, vel etiam artem agrariam exercentibus, ſeù vineas & olíueta habentibus, pro quorum neceſſaria cultura hoc ſubſidio indigent; Licèt enim ex huiuſmodi conuentione in mutuatore reſultet vtilitas, quod red-
12 datur tutus de huiuſmodi victualium emptione, ac prælatione ſuprà alios, nihilominùs hæc acceſſoria ſeù accidentalis vtilitas, quæ mutuatori reſultat, nõ habetur in conſideratione, quoties ea nullum damnum cauſat mutuatario, niſi circa reſtrictionem dictæ libertatis, quæ non videtur conſiderabilis, vel rectè compenſata eſt cum maiori vtilitate, quæ reportatur ex dicto præuẽtiuo ſubſidio tempore penurioſo, ſicuti econuerſò ſi mutuatarius ex mutuo magnã vtilitatem reportet, non exindè mutuator, ceſſante eius intereſſe acceſſionum iuſtificatiuo, iſtas recipere poteſt, quoniã attenditur intereſſe mutuantis non mutuatarij vt ſæpiùs *hoc eod. tit.*

Vſuræ autem ſuſpicio ſeù periculum in huiuſmodi caſibus adeſſe poteſt, ac frequenter ſolet, in caſu quo merx operarum, ſeù rerum emendarum
13 pretium de tempore huiuſmodi anticipatæ ſolutionis taxetur, iuxtà caſum, de quo plenè agit *Maſtrill. dicta dec.*106., quæ videtur in materia magiſtralis, in eo tantùm apud nos iuxtà Curiæ opiniones non recipienda, quod mutuatori, vel anticipato ſolutori decernantur pro pecunia ſoluta interuſuria, Et tunc reſolutio pendere videtur à terminis *text. in cap. in Ciuitate, & cap. finali de vſuris*, an ſcilicèt taxa, tanquàm per ſpeciem cuiuſdam tranſactionis ſuper incerto futuro pretio maiori, vel minori ſit iuſta, & veriſimilis, itaùt ad vtriuſque æquale commodum, vel incommodum ſe habere poſſit necnè; Quæ autem in iſta cauſa dicebantur de vſuraria infectione procedebant attentis terminis iuris, ac loquendo, quod dari poteſt circa deprauatam intentionem fœnerendi præſertim in viris adeò nobilibus non præſumendam.

ROMANA

CESSIONIS VSVRARVM

PRO

HIERONYMO CLEMENTINO

CVM

FRANCISCO SENSATO

Caſus diſputatus coràm A. C., & reſolutus pro Hieronymo.

An Chriſtianus ceſſionarius Iudæi exigere poſſit vſuras iudaicas, quæ per ipſum Iudæum cedentem à debitore inuito, etiam in iudicio exigi poſſent; Et àn vſuræ Iudæorum excedere poſſint duplum ſortis.

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Debitor ceſſus liberatur ſoluendo ceſſionario, id quod ipſe ſoluit.*
3 *Declaratur, quando id non procedat, ſed teneatur ad totum.*
4 *An vſuræ excedere poſſint ſortem.*
5 *De modo iudicandi neotherico vel pragmatico.*
6 *Vſuræ ſunt illicitæ, & damnatæ etiam in Iudæis.*
7 *De dicto Deuteronomij*, nō fœneraberis fratri tuo, ſed alieno.
8 *Quod de facto exigant ex permiſſione Pontificis.*
9 *De ratione ob quam id toleratur.*
10 *Iudæi conuerſi ad fidem non poſſunt exigere vſuras inexactas, & exactas debent reſtituere.*
11 *Chriſtianus ceſſionarius iudæi non poteſt exigere vſuras.*
12 *Fautores, conſultores, & cooperatores vſurarum peccant.*
13 *Donatarius vel ceſſionarius vſurarij non poteſt vſuras exigere, vel retinere.*
14 *De ratione, ob quam Chriſtianus in vſuris Iudaicis non debet ſe ingerere.*
15 *De actione negotiorum geſtorum, vel de in rem verſo, quandò locum habeat.*
16 *Quando intrent dictæ actiones, necnè.*
17 *Ad materiam* text. in l. inciuile Cod. de furt. *Et quandò domino liceat vendicare rem ſuam à tertio non refuſo pretio.*

DISC. V.

CVM Hieronymus ob
1 mutuum ſcutorum mille
ſub vſuris ad ſolitam
rationem 18. pro centenario
eſſet debitor bancherij
hebræi, vltrà dictam ſortem, in alijs ſcut. 3. m. circiter
ex cauſa vſurarum, Franciſcus ab eiuſdem
bancherij defuncti hæredibus mediante
ſolutione ſcut. 1800. huiuſmodi
crediti ceſſionem in ampla forma reportauit,
eiuſque vigore dictum Hieronymum
in proceſſu executiuo in vim
obligationis cameralis pulſauit coràm
A. C., coràm quo ipſius rei conuenti
defenſores excipiebant ſolùm de beneficio
debitori ceſſo aduerſus ceſſionarium
cōpetente ex diſpoſitione *textus in l. per diuerſas, & l. ab Anaſtaſio Cod. mandati*,
2 vt ſcilicèt debitor à debito quamuis
maiori liberationem reportet, offerendo
ceſſionario ſummam per ipſum ſolutam
cedenti pro ceſſione reportanda,
cum aliqua maiori recompenſa, ex DD.
communi & probabili ſenſu præſtanda,
in compenſationem periculi, & incommodi,
cui ceſſionarius ità ſe ſubmiſit
Giurb. deciſ. 117. Mangil. de euict. quæſt. 79. nu. 19. latè *Rot. deciſ. 44. n. 9. p. 11. rec., Capyc. latr. conſult. 144. n. 32.*, vbi
quod valutatur in quinta parte; Cumq;
Iudex in huiuſmodi exceptione admittēda
difficultatē haberet, ex eo quod prædictarum
legum diſpoſitio vtpotè emanata
in odium redemptorum litium, locum
habeat, vbi agitur de iuribus liti-
3 gioſis, & incertis, non autem de certis
& liquidis *Giurba dicta dec. 117., Apont. conſ. 77. lib. 1. Rot. deciſ. 274. par. 3. rec., deciſ. 126. poſt Cenc. de cenſ. deciſ. 147. num. 32. par. 11. rec.*, et in alijs, ac habetur
frequenter in ſua materia *ſub tit. de credito*, idcircò ſuper hoc puncto, at-

que

que ad huiuſmodi difficultatem ſuperandã, ex parte rei conuenti requiſitus fui.

Quamuis autem, his terminis retentis, ego probabilius dicerem, etiam cum ſenſu veritatis, præfatæ difficultati locum non eſſe, ſed exceptionem admitti debere, quamuis dicta concluſio, ſeù præfatarum legum limitatio regularitèr vera ſit, ex eo fundamento, quod ſub quæſtione eſt inter DD. præſertim modernos, an huiuſmodi hebræorum vſuræ ipſam ſortem excedere poſſint,
4 Quoniam *Surd. conſ.* 302. *num.* 1. *cum ſequen. & per tot.* affirmatiuam fauore hebræi creditoris plenè, ac doctè de more ſubſtinet, Contrariam verò ſententiam ſubſtinent *Facchin. lib.* 10. *contrOu. cap.* 65. *Roderic. de annuis redditibus, et cæteri plenè deducti per Manente conſ.* 148. *lib.*2., vbi ex profeſſo confutat *dictum conſ. Surd.*, idemque ſubſtinet *Vermigliol.* inſignis huius curiæ Aduocatus *conſ. criminal.* 302., Vndè propterea dicebam, quod quidquid eſſet de vnius vel alterius opinionis veritate, cui integrum locum relinquere profitebar, dum cauſæ neceſſitas nõ exigebat, inhærendo nimium commendabili Curiæ ſtylo non euagandi in ſuperfluis, ac extrà cauſæ neceſſitatem, dum occaſio nõ dedit id particulariter, ac formiter diſputare; Attamen ex præmiſſis negari non poterat dictum vſurarum exceſſum vltrà ſortem eſſe dubium, dum maior auctoritatum calculus negatiuæ opinioni aſſiſtere videtur, ideòque non eramus in caſu limitationis, ſed potiùs regulæ.

Verùm quia hoc motiuo retẽto oportebat ſoluere ſcuta bis mille, nempe mille pro ſorte, & alia mille pro vſuris, in quibus ad ratam ſortis nulla cadebat cõtrouerſia, potiſſimè quia exceſſus ſcut. 200. vltrà ſummam à ceſſionario ſolutam, retento etiam rigore regulæ, adhuc congrua recompenſa videbatur iuxtà ſupradictæ regulæ rationabilem modificationem; Hinc proindè ingeniũ magis acuendo, in mentem venit vſurarum ſolutionem in totum euitare, atque liberationem à debito cum ſola ſolutione ſortis obtinere; Atque talis fuit euentus cauſæ ex iſtius bono fato, quod illa tractaretur coràm iudice ingenioſo, neotherico magis quàm pragmatico, per ter-
5 minos & principia iuris, vt fieri ab omnibus deberet, magis procedente, Quod abſque dubio ſperari non potuiſſet, ſi caſus dediſſet cauſam tractari coràm iudice merè pragmatico, ob defectum ſpecialium, ſeù indiuidualium auctoritatũ, quæ iuxtà frequentiorem modernum abuſum attendi ſolùm ſolent, non curatò, an ſint benè vel malè fundatæ, et an congruè applicentur ad caſum necnè, qui abuſus cum meo intolerabili ſtomaco adeò inoleuit, vt frequenter practicauerim, Doctorum etiam leuis armaturæ dicta, quamuis incidentia, malèque fundata, nedùm in verbis, ſed etiam per argumentum à contrario ſenſu, vel per ſubintellectum attendi, quo nil abſurdius.

Dicebam igitur, etiam cum ſenſu veritatis, quam iudex vt ſupra admiſit, quod licèt ipſe hebræus cedens dictas vſuras exigere poſſet, Nullatenus tamen id permittendum eſt chriſtiano ceſſionario, ideoque iſte erat vnus ex caſibus, in quibus ob immutationem qualitatis perſonæ, exceptiones, quæ non obſtarent cedenti, obſtant ceſſionario; Certum ſiquidem eſt vſuras vtpotè iure diuino & naturali damnatas, etiam in iudæis illicitas eſſe, vt antiquioribus ple-
6 nè collectis habetur apud *Marquard. de iudæis cap.* 11. *num.* 3. *Farinacc. in fragment.* verbo *iudæi num.* 667. *& ſeqq. Theſaur. deciſ.* 57. Vbi occaſione diſputandi an Princeps ſæcularis, inconſulto Romano Pontifice vſuras Hebræis permittere poſſit, ſatis eruditè & elaboratè, tanquam ſuper problemate à pluribus doctis viris diſputato coram Duce Sabaudiæ, de hoc agit, cum alijs per *Manente conſ.* 148. *poſt deciſiones, Giballin. de vſuris lib. primo cap.* 7. *art.* 8. *conſectar.* 3. *Leotar. de vſuris quæſt.* 100. *num.* 32. & cæteri communiter, ac etiam magiſtralitèr *Rota apud Merlin. deciſ.* 409. aliàs *dec.* 301. *par.* 5. *rec. ex num.* 31. *ad finem*,
7 vbi ſatis benè expenduntur illa Deuteronomij verba cap. 23. *Non fœneraberis fratri tuo ſed alieno*, an ſcilicet illud verbum, *ſed alieno*, ob quod iudæi credunt cum gentibus licitè vſuras exercere poſſe, deriuet ex textu ipſius Moyſes, vel potius ſit additio *Collegij Ginandrin.*, vt probabilius in dicta deciſione eruditè probatur.

Et quamuis de facto, etiam in Vrbe, ex

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

8 ex Summi Pontificis permiſſione, ſub
certis taxa & modis iudæi huiuſmodi
vſuras exerceant, atque à Chriſtianis etiã
inuitis exigãt, quod ex Apoſtolica etiam
permiſſione ſub *Sixto V.* ſeruari in Da-
catu Sabaudiæ teſtatur *Theſaur.dict.de-
ciſ.*57. vbi in fine regiſtrat eiuſdem Pon-
tificis litteras, et habetur particulariter
9 actum *diſc.ſequenti*; Nihilominùs hu-
iuſmodi tolerantia ſeù non prohibitio
prouenit ex eo quod cum huiuſmodi
perſonæ ſint extrà gremium Eccleſiæ,
eorumque ſalus ex defectu fidei deſpera-
ta ſit, idcircò Eccleſia ſollicita non eſt
de eorum ſalute, cuius tanquam in caſu
deſperato, donec ad fidem conuertantur
nullam curam habet, vt aduertunt *Gi-
ballin. & cæteri ſuprà allegati Ricciul. de
iure perſonarum extrà gremium Eccleſiæ
cap.*19. *num.* 5. *Vermigliol. conſ.* 300. &
communiter.

Hinc proindè ſequitur, quod ſi iudęus
ad chriſtianam fidem conuertatur, ex
tunc vſuras inexactas exigere prohibe-
10 tur; Quinimò de ſtricto iure, etiam
exactas, quatenus eius vires ſuppetant,
reſtituere tenetur debitori certo, etſi de-
bitores ſunt incerti, debet reſtituere Ec-
cleſiæ vniuerſali, et ad diſpoſitionem
Papæ, qui tamen eas aliquandò ſolet eiſ-
dem in toto vel in parte condonare, nè
ex iſto motiuo à fide auertantur *Azor.
inſtit. moral.par.prima lib.*8. *cap.*22. *de
iudæis verſ.decimoſeptimo quæritur*; Vnde
prodijt apud vulgus antiqua traditio, fa-
bulæ ſpeciem habens, quod ideò iudæi
ad fidem non conuertãtur, quia nolunt
bonis expoliari, id facturi, ſi bonorum
retentio eis permitteretur, quaſi quod
eis fiat ſpolium, quod eſt fabuloſum, quã-
uis de rigore iuris id fieri poſſet & de-
beret.

Si ergo ipſimet iudæi directi credi-
tores & cedentes, in quibus in ſtatu iu-
daiſmi iam radicatum eſt ius ſeù actio
11 huiuſmodi vſurarum, poſtquam effecti
ſunt chriſtiani, illas exigere prohibentur,
quinimò de rigore iuris, ex dicta cau-
ſa temperato & non obſeruato, etiam
exactas reſtituere; Multò magis dicen-
dum eſt quod chriſtiano in ſtatu fidei
voluntariè hanc illicitam & peccamino-
ſam acquiſitionem facienti id permit-
tendum non ſit.

Conſiderabam præterea in hac vſura-
ria materia, non ſolùm peccare commit-
tentes & exigentes vſuram, ſed etiam
12 mediatores, cooperatores, conſultores,
et aliàs quomodolibèt concurrentes, vt
in ſpecie vſurarum iudaicarum, *Azor.
dicto lib.* 8. *par. prima cap.* 22. *verſ. in
hac quæſtione Manente dicto conſ.*148.,
qui alios refert, et generaliter Morales
ac cæteri communiter, vnde propterea
in diſputationibus habitis in caſu de
quo *diſc.ſequenti*, Mihi Hebræorum
Vniuerſitatis Aduocato, per aliquos Mo-
rales obijciebatur, quod in peccato eſ-
ſem, iudæorum partes tuendo, licèt non
benè diceretur ex rationibus, de qui-
bus ibi.

Prout verius eſt, ac magis commu-
nitèr receptum, vſurarij donatarium vel
ſucceſſorem, ſeù aliàs ceſſionarium non
13 poſſe tuta conſcientia vſuras exigere
vel exactas retinere, etiamſi ſi titulo
oneroſo acquiſierit, ſciendo vſurariam
qualitatem, quoniam eſt conſouere pec-
catum, atque ſcienter accipere à non
domino rem alienam, adinſtar acquirẽ-
tis à fure ſcienter bona furata *Leſſ. de iu-
ſtit. & iur. lib.*2. *cap.*20. *dub.*24. *Lugo de
iuſt. & iur. tit. de mutuis & vſuris diſpu-
tat.*25. *ſect.*11. *num.*213. *&* 226.

Alia etiam ratione ponderata, quod
ità de facili, ſub nomine & pallio iudęo-
rum, ipſi chriſtiani callidi & deprauati
fœneratores huiuſmodi iudaicas ac adeò
14 exceſſiuas vſuras exercere poſſent, fin-
gendo ſcilicèt mutuum à bancherio iu-
dæo fieri, atque longo tempore vſuras
decurrere, deindeque huiuſmodi ceſſio-
nem effingere, vt ità directè eas exigere
valeant, cum potentiori brachio, quàm
ſit illud iudęorum, vndè ex pluribus di-
cebam hanc videri genuinam veritatẽ.

Excitato motiuo, illicò apud iudicem
plauſum habente, actor plurium Aduo-
catorum primi nominis conſilium deſu-
per in congreſſu, iuxtà ſtylum, petijt,
ſed concluſum fuit, motiuum eſſe ſoli-
dum, & ineuitabile, ſolumque *Ronconius*
in parte tamen doctrinali tantum verè
doctiſſimus, & magnus Aduocatus, ad
effectũ recuperandi ſaltem id quod pro
huiuſmodi ceſſione obtinenda ſolutum
fuerat, quodque ab ipſo reo conuento
ab initio offerebatur, immò contende-
batur recipi debere, vt ſuprà; Excitauit
motiuum actionis negotiorum geſtorũ,
ſiuè

ſiuè alteriùs de vtili in rem verſo, quaſi quod actor nimiũ vtile negotiũ pro reo geſſerit, illum ità liberando à longè maiori debito ſcutorum 4000.& vltrà cum ſola ſumma ſcut.1800. iuxtà terminos
15 *textus in* §.*igitur ſecundo Inſtit de obligat.*, *quæ re contrahuntur*, vbi *Aretin.& cæteri*, omniumq; latius modernus *Harpreƈt.*, Et de qua actione negotiorum geſtorum, vel de in rem verſo habetur pluriès actum *ſub tit. de credito*, præſertim *in Romana pecuniaria de Vincentinis*, et admittunt in ſuo caſu *DD.*, de quibus infrà.

Facilis tamen ſolutionis fuit obiectũ, dicebam etenim, etiam cum ſenſu veritatis, motiuum in ordine ad actionẽ negotiorum geſtorũ rectè ſuffragari poſſe, quandò actor ſincero animo, & ex
16 motiuo charitatis ſeù dilectionis id egiſſet in gratiam debitoris, vt eius vtile negotium gereret, eumque à grauiori onere ſubleuaret, Secùs autem dum negotium geſſit, principaliter ad propriam vtilitatem, & locupletationẽ, in odium & grauamen debitoris, cui ità transfuſo credito in perſonam potẽtiorem, adempta remanebat ſpes obtinendi ab ipſo hebræo eamdem ac maiorem condonationem, quam ipſe voluntarius redemptor obtinuerat, quo caſu tanquã ex ceſſante ratione cui prædicta actio innixa eſt, illa non intrat ex communi ſenſu eorumdem DD., de quibus ſuprà, ac aliorum apud eos.

Ad quod probandum deducebam ea, quę in proximis terminis habentur *apud*
17 *Spad. conſ. 149. num. 5. & ſeqq. lib. 1.*, vbi de recuperante ſeù redimente rem alienam ab hoſtibus vel latronibus, àn ſcilicèt ipſius rei domino, pretio etiam non ſoluto detur illius vendicatio, iuxtà terminos textus *in l. inciuile Cod. de furtis cum concord. per Farinacc. q. 177. nu. 30. cum ſeqq.*, & habetur *in Ianuen. venæ ſub tit. de feudis diſc. 58. & in Romana ſeù Ciuitatis vetulæ mercium ſub tit. de Regalibus ad materiam portus diſc. 129.*; Diſtinguitur enim, & benè, quod aut ille tertius, penès quem huiuſmodi bona reperiuntur, illa à latronibus ſeù alijs redemit pro inferiori pretio ex motiuo charitatis, & bono animo, vt domini vtile negotium gereret, eique reſtitueret, ità impediendo, nè ad alienas manus irrecuperabiliter pertranſiret, ipſo domino abſente, ac non valente tunc recuperare, et tali caſu concedenda non ſit vendicatio, niſi reſtituto eo, quod ipſe redemptor erogauit, nè pro charitatis & beneuolentiæ officio impenſo, damnum & iacturam de proprio ſentiat, ità ſuadentibus principijs, nedùm iuris ſcripti, ſed etiam naturalis; Secùs autem ſi huiuſmodi circumſtantia ceſſet, quoniam ceſſante bona fide, etiam in caſu quo iuxtà meũ ſenſum diſpoſitio dicti textus *in l. inciuile* limitanda veniat ratione libertatis commercij in portubus ac publicis emporijs, adhùc admittebam locis ſupra allegatis, præſertim *ſub tit. de Regalibus diſc. 129.* dictam limitationem non intrare; Qui termini videbantur ad rem adaptabiles, et fortius, cum non ageretur ad effectum agendi, & vindicandi, ſed ad effectum excipiendi, dum iuxtà vulgaria recepta principia, longè faciliùs intrat exceptio, quàm actio; Vndè propterea actor contentus receptione ſolius ſortis, agnita veritate acquieuit; Alia verò actio de in rem verſo nullatenus intrabat, cum illa fundetur in æquitate locupletationis de alieno ex deductis *apud Otthob. deciſ. 40. cum alijs in d. Romana pecuniaria de Vincentinis ſub tit. de credito*, vbi de hac materia ſatis.

ROMANA

VSVRARVM IVDAICARVM

PRO

VNIVERSITATE HEBRÆORVM.

Caſus diſputatus in Congregatione particulari deputata cum exitu, de quo infrà.

An Princeps ſæcularis, vel etiam Summus Pontifex poſsit vſuras Hebræis permittere, vel teneatur pro-

Digitized by Google

prohibere; Et quatenùs dicta permiſsio fieri valeat, An illarum reductioni ſeù moderationi locus eſſe debeat necnè; Et generaliter de iſta materia vſurarum iudaicarum earumque reductionibus de præterito.

SVMMARIVM.

1 *ANtiquitùs dabantur vſuræ cum ſolo ſpatio vnius anni ſortem adæquantes, & ſic ad 100. pro centum.*

2 *Error aliquorum circà vſuras centeſimas quæ in iure habentur.*

3 *Prima moderatio vſurarum iudaicarum ad 30. pro centenario.*

4 *De alijs moderationibus primò ad 24., & ſecundò ad 18. pro centenario.*

5 *Caſus controuerſiæ.*

6 *De moderatione vſurarum in Statu Sabaudiæ.*

7 *Damnantur volentes etiam permiſſionem vſurarum Iudaicarum fieri nō poſſe.*

8 *An & quid Pontifex ſuper vſuris ſtatuere poſſit.*

9 *Ponderatio ad comprobationem eorum de quibus num.7.*

10 *Vſura etiam in Hebræis & infidelibus illicita.*

11 *De ratione ob quam in iſtis illa toleratur.*

12 *Referuntur agentes de moderatione vſurarum.*

13 *De priuilegio hebræorum mutuandi ſuper pignoribus non curando an obpignorantes ſint Domini.*

14 *De damnis reſultantibus ex vſu vſurarum iudaicarum.*

15 *De axiomate quod ex duobus malis minus eligendum eſt.*

16 *De rationibus ob quas oportet tolerare Hebræos.*

17 *Qui vult populum in loco, debet ei ſuppeditare neceſſaria ad victum.*

18 *Hebræi poſſunt exercere artem ſutoriam in veſtibus nouis.*

19 *Quod reductio fieri deberet.*

20 *Reſolutio eiuſque rationes.*

DISC. VI.

VIuentibus in Vrbe Hebræis, atque vſuras exercentibus abſq; aliqua taxa ſeù moderatione, prout
1 à ſuffocatis debitoribus extorquere poterāt, quod iuxtà retroactorum ſæculorum & temporum conditionem grauiſſimum onus importabat, adeout *Cotta in ſuis memorabilibus relatus per Surd. conſ. 302. num. 19. in fine* dicat talem fuiſſe temporum conditionem, quod vix reperiretur mutuator, qui pecunias daret ſub vſuris, vnius anni ſpatio ipſam ſortem principalem adæquantibus, et ſic ad rationem 100. pro 100., quam vſurarum ſpeciem in iure communi cognitam eſſe credit idem alioquin doctiſſimus I. C. *Surdus* ſequendo *Azzonis*, *Accurſij*, & aliorum antiquiorum leguleicam ſimplicitatem,
2 quod vſuræ centeſimæ, de quibus ius commune loquitur hanc vſurarum ſpeciem ad rationem 100. pro 100. importarent, vnde meritò in ſpecie reprehenditur à *Manent. conſ. 148.*, *& à Leotar. de vſuris q. 4. num. 42. in fine*.

Hanc licentiam moderari cœperunt, prius *Leo X.*, deindè verò *Pau-*
3 *lus III.* præſcribentes taxam ſcutorum 30. pro centenario & anno, de qua teſtantur *Ferrett. conſ. 37. in fine & Berous conſ. 206. nu. 3. lib. 3.*, quæ ſumma exorbitans videri non debet, dum moderniori tempore, vſque ad moderationem *Sixti V.*, in Sabaudia alijſque Pedamontanis ſeù Lombardiæ partibus, cōtinuarunt vſque ad ſummam *ſcut. 33.*, itaût triennio ſortem æquarent, vt patet ex *Surd. d. conſ. 302. & Theſaur. dec. 57.*

Sub *Pio* autem *IV.* dictæ vſuræ reductæ fuerunt ad 24. pro centenario, vt patet ex eius *Conſtit.* 139. iuxtà ordinem Bullarij veteris impreſſi ſub *Sixto V.*;
4 Et quamuis *Pius V.* ſucceſſor, renouando omnia rigoroſè ſtatuta contrà Hebręos per *Paulum IV.* in eius *Conſtit.* 3. iuxtà Bullar. nouum, reuocaſſet multas moderationes conceſſas per *Pium IV.*, vt patet ex eiuſdem *Pij V. Conſtit.* 6. iuxta nouum bullarium, Nihil tamen ſuper dicta taxa vſurarum innouauit, vnde in ea continuatum fuit vſque ad annum 1577. ſub *Gregorio XIII.*, quandò

redu-

Digitized by Google

reductæ fuerunt ad 18. pro cẽtenario, vt patet ex eius *Conſtit.* 43. iuxtà d. ordinẽ Bullarij veteris *Sixti V.*, vbi continentur capitula inita cum Cardinali Camerario ſuper modo recipiendi & diſtrahẽdi pignora, ac ſuper alijs ipſos Hebręos concernentibus, et de quibus capitulis pluries mentionẽ facit *Vermigliol. conſ.* 300. *cum duobus ſeqq.*, atque ità continuatum fuit vſque ad hæc tempora, & de facto continuatur.

Et quamuis vſque à temporibus *Clementis VIII.*, qui multa ſtatuit contrà Hebræos, vt patet ex eius *Conſtit.* 19., ac etiam curauit ſubleuare Communitates, reducendo, ſeù, vt vulgò dicitur, sbaſſando cenſus, motiuatum fuerit huiuſmodi vſuras reduci debere ad minorem rationem; Idemque initio cuiuslibet Pontificatus omnium ſucceſſorum pariter tentatum ſit, nihilominus ad alteram innouationem deuentum non eſt; Cum autem initio Pontificatus Sanctiſſimi *Clementis IX.* Regnantis deputata eſſet plurium Cardinalium & Prælatorũ
5 Congregatio pro leuamine Communitatum Status Eccleſiaſtici, in iſta ſatis acriter per aliquos zelatores prius inſtitum fuit pro moderatione, poſtmodùm verò acrius cum multis Theologorum votis & reſponſis pro omnimoda prohibitione, quodque totaliter deleretur vſus bancheriorum.

Quia verò ferè ab initio ſuſceptę Aduocationis caſus dedit, quod ſub clientela haberem Vniuerſitatem Hebræorũ, cum qua, vtpotè meam operam conducente, atque in illa fiduciam habente, pariformitèr ac cum alijs debitam charitatem, atque huius muneris integritatem obligatam cenſui, Idcircò ſtantibus his motiuis, ab eadem Vniuerſitate requiſitus fui, vt præfatis votis ac reſponſis ſatisfacerẽ, Verũ quamuis fortè ingenij vires non defuiſſent, etiam cum Theologorum & Moralium auctoritatibus & terminis quoad ea, quæ conſciẽtiam, ſeù forum internum concernunt reſpondendi, Attamen volui quoad hæc abſtinere, meam retinendo conſuetudinem non immittendi falcem in meſſem alienam, retentaque propoſitione pluriès hoc tit. & alibi inſinuata, quod quilibet eius perſonæ gerendæ in ſcena incumbere debet, neque ſe ingerere in ijs, quæ alteri perſonæ demandata ſunt, atque vt ille cui contigit agere partes Marthæ, relinquat ſuas partes Magdalenæ, & è contra; Proindèque quoad ea, quæ in dictis votis & reſponſis dicebantur ſuper obligatione conſcientiæ Summi Pontificis, ſuæque poteſtatis defectu non permittendi has vſuras, eidem Vniuerſitati conſului, quod alios adiret Theologos & Morales, qui deſuper conſulti, ſatis doctè & conuincentèr reſpõderunt.

Prout ipſa Congregatio, ſatis maturè examinata & diſcuſſa materia, paruifecit motiuum, in quo principaliter dicti ſcribentes inſiſtebant, ſuper defectu ſcilicèt poteſtatis Pontificis id tolerandi, eiuſque obligatione in conſcientia totaliter prohibendi, ſtante adeò antiquo & continuato vſu ſub tot Summis Pontificibus zelantiſſimis contra Hebræos, vt præſertim fuerunt *Paulus IV.*, *Pius V.*, *Gregorius XIII.*, *Clemens VIII.* ac etiã *Paulus V.*, vt ex eorum Conſtitutionibus in vtroq; antiquo & moderno Bullario impreſſis patet, qui tamen id nedùm tolerarunt in iſto eorum temporali Principatu, ſed etiam ex perſona Pontificis aſſenſum præſtiterunt, vt alij Italiæ, aliarumque Catholici Orbis partium
6 Principes vel Reſpublicæ tolerarent, cũ certa taxa ſeù reductione, vt præſertim patet ex dictis litteris *Sixti V.* Duci Sabaudiæ directis, regiſtratis *apud Theſaur. d. deciſ.* 57., ex quibus patet, quod facta prima moderatione per Põtificem ad rationem 15. pro centenario, cum experientia dediſſet eam ad praxim reduci non poſſe, ampliata fuit ad eamdẽ taxam Vrbis 18. pro centenario.

Ex hac enim tàm diuturna obſeruantia, totque Summorum Pontificum ge-
7 ſtis ſeù prouiſionibus, inferebam ſcribẽs in iſta cauſa, ſpeciem nimiæ temeritatis videri redarguere tot Summos Pontifices, ipſamque Eccleſiam in vniuerſum, quod ſpatio tot ſæculorum id tolerauerint, atque publicè, etiam cum dictis taxis Apoſtolica auctoritate firmatis practicari permiſerint; Licèt enim non controuerterem ſuper ipſa vſura in genere eiuſque ſubſtantia, vtpotè de iure
8 diuino prohibita Summum Pontificem diſpenſare non poſſe, neque illam generalitèr & indefinitè canonizare, ac licitam

tam reddere; Nihilominus, quia eidem Pontifici facultas competit ipſum ius diuinum declarandi, ſeù interpretandi, et conſequentèr iudicandi, quandò citrà præfati iuris violationem, id non per viam diſpoſitionis, ſed per viam tolerationis permitti poſſit & debeat, dum ex ſenſu omnium, tàm Canoniſtarum, quàm antiquorum Theologorum, de quibus præſertim apud *Theſaur. d. dec. 57.*, ad ipſum tantùm de hoc inſpicere, ac iudicare pertinet, Theologis autem, et Canoniſtis inſinuantibus, tanquam in arte peritis, eiuſdemque Pontificis conſultoribus rationes & motiua, ex quibus ipſe ſuum iudicium deſuper ſit regulaturus, non autem quod eis ob aliquas ſcribentium opiniones ità deferendum ſit, quod huiuſmodi opiniones canonizando, ità declaretur tot Summos Pontifices, totamque Eccleſiam tandiù in errore ſtetiſſe.

Ponderando potiſſimè, quod à dictis
9 præſertim temporibus *Leonis X.*, ex quibus ſuper huiuſmodi vſuris, Pontificias prouiſiones habemus, quamuis non deſint volentes etiam à *Martino V.* & *Eugenio IV.* deſuper ſtatutum eſſe, vt poſt *Caſtrenſ.* refert *Quett. conſ. 54 ſub num. 12.*, duo inita fuerunt Cõcilia generalia, Lateranenſe ſcilicèt ſub *Leone X.* & Tridentinum initiatum ſub *Paulo III.* & terminatum ſub *Pio IV.*, in quibus de reformandis, vel tollendis omnibus abuſibus, qui in Eccleſia irrepſiſſent, vigilantiſſimè, ac diligentèr actum fuit, et tamen nulla facta eſt prouiſio ſuper re adeò publicè & palam practicata, vt ſine dubio ſequutum eſſet, ſi contineret illum abuſum, ſeù errorem, quem iſti ſcribentes ſuſtinere ſatagebant.

Secluſo autem hoc motiuo, verè nullam ſubſiſtentiam habente in ordine ad poteſtatem ipſius Pontificis, ſuæque conſcientiæ obligationem; In reliquis, omninò incongruas dicebam videri in hac materia, tàm partes Theologorum, quàm illas Canoniſtarum; Siquidem tanquam indubitatum admittebam vſuras
10 etiam in hebræis & infidelibus damnatas & illicitas eſſe, vt longè anteà quàm hæc agerentur, egomet probaui occaſione ſuſtinendi, quod chriſtianus ceſſionarius hebræi tales vſuras exigere non poſſet ex deductis *diſc. præcedenti*.

Huiuſmodi verò tolerãtia prouenit ob
11 deſperatam ſalutem iſtarum perſonarum exiſtentium extrà græmium Eccleſiæ, quæ proindè vſquequò ad idem græmiũ redeant, de illarum ſalute ſollicita non eſt, neque aliquam curam habet; Quo poſito non videbatur, ad quid deſeruirent partes huiuſmodi medicorum ſpiritualium cum illis, qui in hac materia fori interni cadauerum iure habendi ſunt; Et conſequenter inſpectio reduci potius videbatur ad terminos polyticos, ſeù prudentiales, ſuper ipſius Principatus, ſeù Reipublicæ regimine, et nè permitteretur proprios ſubditos ab huiuſmodi fœneratoribus excoriari, ex eadem ratione, ob quam antiqua Romana Reſpublica plures prouiſiones deſuper edidit, ac etiam ſucceſſiuè alij Principes ſtatuerunt, ex ijs quæ habentur *apud Ann. Ro-*
12 *bert. lib. 4. rerum iudicatarum cap. 18. Larrea alleg. 23. nu. 35. & 36. Cloch. de ærario lib. 1. cap. 62. nu. 35. & ſeq. Giballin. de vſuris lib. 1. cap. 5.*

Diſcurrendo igitur materiam in huiuſmodi terminis prudentialibus, vel ſcilicèt ſuper omnimoda prohibitione, vel ſuper moderatione, ſeù reductione, ad quam potiſſimè ex eiuſdem Congregationis iudicio tota inſpectio reſtricta fuit; Plura hinc indè vrgebant; Primò ſiquidem pro omnimoda prohibitione vrgere videbatur magnũ inconueniens, quod inducit vſus huiuſmodi bancheriorum, ob priuilegium mutuandi ſuper pignoribus abſque neceſſitate indagandi, an bona oppignorata eſſent ipſorum
13 oppignorantium necnè, iuxtà ea, quæ habentur *diſc. ſequenti*, vbi de huiuſmodi priuilegij rationibus, ac declarationibus; Ità enim ſequitur latum aditum, promptamque occaſionem præberi furandi vaſa argentea, et aurea, veſtes, aliaque mobilia, ob promptam, et facilem occa-
14 ſionem oppignoratione mediante retrahendi pecuniam, ac fugiendi, vel furtum occultandi.

Secundò ob damna, quæ Reipublicæ inferuntur per chriſtianorum excoriationem, cum vſuris adeò grauibus, præſertim verò filiorum familias, ſeù alias inexpertorum iuuenum, qui aliàs nõ diſſiparent, niſi hanc promptam haberent occaſionem.

Tertiò, quia in omnium præſertim mo-

mo-

Moralium ſenſu dicta tolerantia locum habere debet ex motiuo vtilitatis Reipublicæ, vt ſcilicèt ægentibus ità in eorum neceſſitatibus conſultum eſſe poſſit, Ideoque ijdem ſcribentes monent Principes, vt in eorum ditionibus & dominijs curent introducere Montes Pietatis principalitèr erigi ſolitos prò gratuita pecuniarum mutuatione ſuper pignoribus. Et conſequentèr cum in Vrbe ditiſſimus adſit Mons Pietatis magno pecuniæ numeratæ peculio ſemper prouiſus, ceſſabat vnica præfatæ tolerantiæ ratio, dùm ità remanet indigentibus conſultum.

Econuersò dicebam ego, quod cum in humanis rebus dari non valeat omnimoda perfectio boni, abſque alicuius mali, vel inconuenientis mixtura, idcircò tam legis ſcriptæ, quàm prudentiæ
15 regulæ exigunt attendendam eſſe boni præponderantiam, ſeù eligendum minus malum ex plenè collectis per *Barboſ.axiom.at.141.nu.6. & ſeqq.* inter eius tractatus varios, vbi diſputat ad partes iſtam quæſtionem, an eligi, vel conſuli poſſit minus malum, vt maius euitetur, etiam vbi vtrumque eſt peccaminoſum, et quo caſu ratione peccati intrat difficultas ob aliud axioma, quod non ſunt facienda mala, vt indè eueniant bona ex deductis *eodem axiom.* 141. *num.* 3., vndè quando iſta peccati ratio ceſſat, atque non vrget materia læſionis conſcientiæ, ſed ſolùm agitur in terminis humanæ prudentiæ pro meliori Reipublicæ regimine, dictum primum axioma rectè procedere videtur.

Plura ergò maiora, et præponderantia Reipublicæ beneficia reſultant ex huiuſmodi hebræorum tolerantia, etiam cum dicto banchorum vſu mutuandi ſuper pignoribus ſub vſuris, vltrà principalem, ac maiorem vtilitatem ſpiritualem, quod ità ſperetur, ac in dies obtineatur eorum conuerſio ad fidem. Primò
16 nempè generalitèr, ob vtilitatem tàm Reipublicæ & Principatus in genere, quàm ipſius Ciuitatis & Curiæ in ſpecie, habendi hunc ſeruilē & induſtrem populum, quaſi tot induſtres & peritos ſeruos ad chriſtianorum commoditatem laborantes, vndè triplex reſultat vtilitas, Vna commoditatis & ſeruitij, Altera maioris conſumptionis victualium, aliarumque rerum per hunc populum, quo diminuto, ſeù iſtud domicilium deſerente, hæc minor conſumptio adeſſet, Et tertio in idem, maioris redditus vectigalium, aliorūq; iurium Regalium ſuper victualibus, alijſque rebus humano vſui deſeruientibus; Si ergò expediens, ac vtile eſt iſtum populum, quaſi tot induſtres ſeruos ad propriam cōmoditatem & vtilitatē retinere, vtiq; illi dare, ſeù permittere oportet modum, quo mediante viuere valeat; Ad inſtar eorum, quæ tradunt feudiſtæ de Barone, ſeù Domino, vt teneatur pati in vaſallis & ſui loci incolis
17 vſum paſcendi, aquandi, et lignandi &c. nè inermem vitam ducant, vt habetur in *Sabinen. ſtatus Montis libretti ſub tit. de feudis diſc.* 65.; Cum igitur per *Paulum IV. d. conſtit.* 3., in viridi obſeruantia exiſtente, ſit eis prohibitum poſſidere bona ſtabilia, necnon ſe ingerere in induſtrijs cōcernentibus triticum, vinum, omniaque alia humanum victum concernentia, oportet eis permittere aliam induſtriam, ſeù modum viuendi, vt benè ponderat *Rota in Romana artis ſutoriæ* 20. *Martij* 1620. *coràm Sacrato impreſſ. dec.* 194. *par.* 4. *rec. tom.* 2. edita occaſione
18 prętenſionis, quæ habebatur per ſutores, nè hebræi veſtes nouas cōficere poſſent, ſeù merces lanæ & ſerici contractare, quaſi quod ſolùm permittenda eſſet illa ars circà veſtes veteres vſuales, quæ vulgò *cenciaria* dicitur.

Et licèt replicaretur, quod rectè viuere poſſunt cum dicta arte ſutoria, alijſque induſtrijs, in quibus propriè eorum peritia cōſiſtit, nihilominus expertus ea, quæ circà hebræorum cum ſola arte viuentium habentur *in Romana collectæ, ſeu datij hebræorum ſub tit. de Regalibus ad materiam vectigalium diſc.* 101. *cum ſeqq*; Dicebam cum fundamento veritatis, impracticabilem eſſe huius populi & Vniuerſitatis ſubſtentationem cum hoc ſolo exercitio, dùm de facto eadem Vniuerſitas ex retroactis calamitatibus belli diuini & humani, atque ob alia accidentia, necnon ob præciſam neceſſitatem ſubueniendi eiuſdem populi pauperibus, qui chriſtianorum eleæmoſynas & ſubuentiones non habent, grauata eſt annua ſumma ſcutorum circitèr 25. m. retrahenda ex ipſorum hebræorum datijs & collectis, quæ per ſolos bancherios verè

& de facto ferè in totum ſupportantur, vt *in dictis diſc. 101. & ſeqq. ſub tit. de Regalibus*.

Secundò in idem, quia cum ob dictas calamitates, aliaque accidentia, dicta Vniuerſitas de facto grauata ſit ære alieno contracto cum chriſtianis cum beneplacito Apoſtolico in ſumma ſcutorum circiter 300. m., pro quorum fructibus dictum annuum onus in adeò graui ſumma ſupportatur, quod debitum pro maiori parte conuerſum eſt in loca montiũ ob aggregationem ad quoſdam montes eidem Vniuerſitati per Pontifices conceſſam; ſi dicta prohibitio ſequeretur, itaùt omnes cogendi eſſent victum cum arte ſutoria & diurna induſtria perſonali quærere, abſque dubio Vniuerſitas redderetur impotẽs ad prædictũ onus, quod redundaret in ſupplantationem Ciuitatis & Reipublicæ, ob amiſſionem dictæ ingentis ſummæ, quæ ſub publica Principis fide dictæ Vniuerſitati credita eſt.

Tertiò magis in ſpecie, circà ipſam indiuiduam bancheriorum permiſſionẽ; Dicebam magnam exindè Ciuitati & Curiæ reſultare commoditatem, non obſtante illa, quæ primo aſpectu longè maior videtur Montis Pietatis, nedùm reſpectu plebis, ac populi minuti, qui vbi non habet pignora aurea, argenta, ærea, vel linea, tineis & deteriorationi non ſubiecta, ſed habet bona lanæ, ſeù alterius materiæ ità ſubiectæ, vndè maior cura & diligentia exigitur, non leuem patitur difficultatem, vel incommoditatem eius indigentijs promptè ſubueniendi mediante Monte Pietatis, ob inferiorum miniſtrorum aſperitates & difficultates circà hanc bonorum ſpeciem recipiendam; Sed fortiùs in ordine ad populum maiorem, etiam Magnatum & primi ordinis, necnon nobilium & mercatorum, vndè reuerà, vt egomet circà initia Curiæ expertus ſum, quoad perſonas idoneas & punctuales, eſt commoditas incomparabilis, ac pretio inæſtimabilis; Contingente ſiquidem ex aliquo accidenti, vel inopinato caſu aliqua graui indigentia, quam detegi non expedit, pro decore, ac exiſtimatione conſeruandis, ità de facili occurri poteſt mediante oppignoratione gemmarum, ſeù bonorum aureorum, et argenteorum, aliarumque rerum pretioſarum ſub nomine fiduciarij famuli faciendorum, vt habetur *diſc. ſequenti*; Hoc autem, vbi agitur de graui ſumma, ob difficultates quæ deſuper habentur, fortius verò ob magnam publicitatem exindè reſultantem, in Monte Pietatis non eſt practicabile.

Potiſſimè verò dicta cõmoditas maxima eſt, ac pretio inæſtimabilis pro mercatoribus & negotiantibus, quorum præcipuum, ac maius peculium conſiſtit in exiſtimatione, cuius amiſſio, vel diminutio reſultans à deficiente prompto implemento tractarum cauſare ſolet eorum decoctionem, ac immutationem ſtatus, itaùt quandoque ſatis interſit in vna hebdomada habere abſque publicitate promptam pecuniam, etiam cum vſuris ſorti æquiualentibus, iuxtà antiquum morem, de quo ſuprà, quoniam ob breuitatẽ temporis, in quo reſtitutio ſequitur, vſuræ quamuis graues, magnũ comparatiuè commodum & vtilitem cauſant, Atque ego de facto ſcio plures negotiatores, deindè ditiſſimos effectos, ità in quibuſdam vrgentijs, negotium, ac exiſtimationem ſubſtentaſſe, quodque aliàs decoctionem, ac omnimodam ſtatus immutationem cum maximo damno creditorum, et correſponſalium, ipſiuſque Reipublicæ graui præiudicio pati oportuiſſet; Ideoquè facta comparatione hincindè commodi & reſpectiuè incommodi Reipublicæ reſultantis, longè maius, ac præponderans videtur commodum.

Cõſiderãdo potiſſimè, quod excepto iſto vltimo caſu negotiantium, ac Magnatum & nobilium, quorum principalitèr intereſt neceſſitatibus abſque publicitate occurrere, reſpectu reliqui populi, in quo iſta conuenientiæ ratio non vrgeat, dum cõmoditatem habet recurrendi ad Montem Pietatis, propriæ ſtultitiæ & fatuitati imputare debet, cur hanc viam eligat; Et ex his, alijſque conſiderationibus, dicta Congregatio, quaſi concordibus votis, reiecit dictas inſtantias omnimodæ prohibitionis.

Difficultas maior fuit circà reductionem ad minorem moderatam ſummam, cuius reductionis reſpectu, egomet da-
19 bam manus victas, atq; fatebar argumẽ-
tum non habere reſponſionem, niſi vrgerent prudentiales rationes, ob quas, ſtantibus dictis magnis huius Vniuerſitatis oneribus abſque aliquo fundo, non expe-

die-

Digitized by Google

diebat circà eam aliquid innouare, nè exindè dictorum chriſtianorum creditorum, atque ipſius Reipublicæ ſupplantatio reſultaret, dum ipſamet facti ſeries, de qua ſuprà, ad euidentiam probat, vſurarum taxam, ſeù quantitatem iuxtà temporum conditionem regulatam eſſe; Antiquioribus enim temporibus Romanæ Reipublicæ vſuræ erant maiores, deindè verò moderatæ, itaùt grauiores eſſent centeſimæ hoc eſt ad 12. pro centenario, vt eruditè probant *Ann. Robert. Larre. Giballin. & cæteri de quibus ſupra num.* 12. Media verò tempora etiam minorem taxam poſtularunt, vt videmus in conſtitutione Federici Imperatoris, edita pro vtriuſque Siciliæ Regnis incipiente *Vſurariorum*, per quam indefinitè chriſtianis, vſuræ prohibentur, hebræis verò permittuntur cumtaxat non excedente 10. pro centenario; Et ſucceſſiuè deteriorata temporum conditione receperunt adeò magnum incremẽtum, quod vt ſuprà initio dictum eſt, aſcenderũt ad 100. pro 100., ſeù aliàs erant arbitrariæ; Poſtmodum verò taxa ſtatuta fuit, vt ſuprà in ſcutis 30. pro centenario, ſucceſſiuè redacta ad 24., ac demùm, ità temporum conditione exigente ad 18.; Vndè cum facta peræquatione fructuum locorum montium & cenſuum dicti vltimi temporis cum hodierno, ſatis notabilis eſſet diminutio, fortè vltrà dimidium, vtique attenta debita proportione, dicta reductio remanebat ineuitabilis.

Ex dictis tamen prudentialibus motiuis, omnibus benè & maturè perpenſis, maior pars ſenſatiſſimè credidit, tunc
12 deſuper prouiſionis neceſſitatem pro populi leuamine imminere, quando alium populus non haberet modum eius indigentijs occurrendi, quia nempè omnes Ciuitatis fœneratores eumdem aſperum & grauem vſurarum modum tenerent, itaùt populus de neceſſitate ſuffocatus remaneret, graues vſuras ſupportandi; Et ex qua ratione per antiquam Rempublicam Romanam, aliosque Principes ſucceſſiuis temporibus ſuper vſurarum moderatione deſuper prouiſum eſt.

Hęc aũt ratio in præsẽti ceſſat ob dictã cõmoditatẽ mutui gratuiti à Monte Pietatis, ac etiam ob occaſiones habendi à chriſtianis pecunias ad cambium, vel cenſum ſub nimium moderato fructu quatuor, vel quinque pro centenario, vnde propterea iſta hebræorum via deſeruit ſolùm, vel negotiatoribus & populo maiori ex clandeſtinitate maximam vtilitatem reportantibus vt ſuprà, vel fatuis & ſtultis, quibus non de facili prouideri poteſt, nè ſiuè vno, ſiuè altero modo ſuum proijciant; Proindèque prudentiſſimè concluſum fuit, ſuperſedendum eſſe per aliquod tempus in deſuper aliquid determinando, atque interim prouidẽdũ eſſe, quod inferiores miniſtri Montis Pietatis, melius eorum partes impleant, atque à difficultatibus & aſperitatibus cum populo minuto abſtineãt, quoniam ità, ex ipſa naturali operatione reſultabit prouiſio, dum vt dictum eſt, apertæ ſtultitiæ ſpecies eſt, vt qui promptum habet modum gratuiti mutui, illud ſub adeò grauibus vſuris ſuſcipere velit, et ſic non vrget neceſſitas, à qua pendet ſuffocatio, cuius ratione Principis prouiſio neceſſaria eſt.

ROMANA
PIGNORVM
PRO
VENTVRA ET ANGELO DE SERMONETA BANCHERIIS HEBRÆIS,
CVM
MARCHIONE RAIMVNDO.

Caſus diſputatus in varijs Tribunalibus, et reſolutus pro bancherijs.

An & quando vſuræ hebræorum exigi poſſint vltrà terminum 18. ſeù reſpectiuè 21. menſium, intrà quorum ſpatium per capitula ſtatu-

tutum eſt pignora vendi debere, ac vſuras amplius non currere.

Et an bonis alienis per non dominum oppignoratis, poſſit dominus ea vindicare à bancherio hebræo non reſtituta pecunia, pro qua oppignorata ſunt, cum vſuris.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Puncti cauſæ.*
3 *Datur diſtinctio ſuper actionibus, quæ competunt contrà hebræum, penes quem reperitur res aliena oppignorata.*
4 *De iure dominus vindicat rem non reſtituta pecunia, & nu.6.*
5 *Fallit in Vrbe ex priuilegio conceſſo Hebræis, ſed quomodò id intelligendum ſit cum bona, vel mala fide.*
6 *Ampliatur concluſio, de qua nu.4.*
7 *Declaratur dictum priuilegium, et in quibus caſibus non procedat conſtituta regula in contrarium.*
8 *An dictum priuilegium, de quo nu.5. ſit rationabile necnè.*
9 *An excuſetur credens famulo, vel miniſtro, cuius opera quis vti ſolitus erat.*
10 *Reſtrictio temporis curſus vſurarum ceſſat accedente conſenſu debitoris.*
11 *Lis iniuſta non cauſat vitium litigioſi.*
12 *Impediens habetur pro conſentiente, et ideò currunt vſuræ fauore hebræi ab ipſo debitore impediti vendere pignus.*

DISC. VII.

1 IN eo plurium annorũ interſtitio, in quo Marchio Marcellus Raimundus, ob aliquas imputationes coactus fuit ab Vrbe & Statu eccleſiaſtico exulare, etiam ſub banno capitali, de quo eiuſque effectibus habetur actum *in Romana cambiorum ſub tit. de cambijs diſc.2.*, eiuſdem Marchionis matre Vrbis domicilium continuante, quidam famulus præfecti domus munus exercere ſolitus, diuerſis vicibus plura ſuppellectilia pretioſa penès illos de Sermoneta bancherios hebræos oppignorauit, ac etiam expignorauit, iuxtà cõtingentiam affluentiæ, vel penuriæ pecuniarum; Cumque de tempore, quo dictus Marchio in gratiam reſtitutus fuit, pleraque bona ità oppignorata reperirentur, præfatus autem famulus fugam arripuiſſet; Hinc idem Marchio, cum præſuppoſito, quod bona prædicta ſibi furata eſſent, dictos bancherios, vel de furto, vel de cõtractatione rei furtiuæ criminalitèr querelauit, ſed conceſſa abſolutoria ab actione criminali, cum reſeruatione querelanti agendi ciuiliter, per plures inſtantias in Tribunali Vicarij dictus Marchio cauſam proſecutus eſt, in omnibus autem ſuccubuit per tres conformes, quibus non acquieſcendo, recurſum quoquè habuit ad Signaturam gratiæ pro noua cauſæ commiſſione, ſed petitio reiecta fuit, vndè ità inuitus acquieuit.

In diſputationibus habitis, tàm in Signatura gratiæ, quàm præcedentè in vltima inſtantia, in quibus ſolùm ego
2 ſcripſi, duo erant puncti ſiuè inſpectiones, Primò ſcilicèt, cum in facto non controuerteretur bona controuerſa eſſe actoris, et oppignorata per non dominũ, An aduerſus dictos bancherios domino cõpeteret vindicatio, nõ reſtituta pecunia cum vſuris. Et ſecundò quatenùs dicta reſtitutio facienda eſſet, An in eo intermedio tempore diuturnę litis, quod lapſum erat poſt lapſum 18. menſium, quandò ad formam capitulorum, pignora vendi debent, ac ceſſare vſuræ, iſtarum curſus, ſtante dicta lite impeditus eſſet necnè.

Quatenùs pertinet ad primum, ſcribentes pro actore, omnia deſumendo ex deductis pro ratione dubitandi apud *Vermigliol. conſ.275. n.1 cum tribus ſeqq.* adhibebant diſtinctionem ibi deductam,
3 quod, Aut bancherius, qui rem furtiuam in pignus accepit erat huiuſmodi qualitatis conſcius, et tenetur etiam criminalitèr actione furtiua, necnon ad reſtitutionem rei ablatæ abſque ſpe recuperationis pretij, ad *text. in l. ſeruus cuiuſdam ff. de condit. indebiti, et l. quoniam ff. de condit. furtiua*; Aut ignorauit, et ceſſante actione pœnali pati debet vindicatio-
4 nem pretio non reſtituto, iuxtà *text. in l. inciuilem C. de furtis*, per quem *tex.* in ſpecia-

cialibus terminis hebræorum, ità firmant *Bald.*, *Ioannes de Anania, & cæteri, de quibus apud Menoch. lib. 5. præſumpt.* 29. *num.* 11. *Guazzin. defenſ.* 17. *num.* 28. *Vermigliol. dicto conſ.* 275. *num.* 3. & 4.

Et quamuis hæc iuris diſpoſitio ceſſet in Vrbe ex capitulis Hebræorum, prius *ſub Pio IV.*, et deindè ſub *Gregorio XIII.*
5 initis, & regiſtratis *in Conſtitutione* 139. *Pij IV.*, et *Conſtit.* 43. *Gregorij XIII.* in bullario veteri *Sixti V.*, et quæ capitula in hoc ſpeciali propoſito habentur etiam regiſtrata per *Rot. deciſ.* 498. *p.* 4. *rec.*, et *apud Vermigliol. dicto conſ.* 275. *poſt num.* 4.; Replicabant tamen illa procedere, quoties bancherius ignoranter, ac bona fide id egiſſet, ſecùs autem ſi eſſet conſcius, vt patet ex eorumdem capitulorū contextu, atq; de iure ità hoc priuilegium intelligi debere, *ex Anania conſ.* 70. *& alijs habetur apud Menoch. dicta præſumpt.* 29. *num.* 36. *Guazzin. d. defenſ.* 17. *nu.* 28. *Farinac. qu.* 177. *n.* 25. *Vermigliol. d. conſ.* 275. *n.* 6.

Scientia verò, quod hæc bona non eſſent ipſius oppignorantis, ſed præfati Marchionis, vel eius matris, in facto benè iuſtificari videbatur, Tùm ex qualitate bonorum, quæ omninò incongrua erant conditioni, ſeù qualitati perſonæ oppignorantis, Tùm etiam quia plura dabantur vehementia adminicula, quinimò & ſpecies probationis, quod dicti bancherij ſcirent bona prædicta eſſe Marchionis vel eius matris; Ideoque inferebant, quod ceſſante dicto priuilegio, de plano intrabat regula deſumpta ex dicto *textu in l. inciuilem*, vt etiam ab emptore, vel alio poſſeſſore bonæ fidei, dominus rem ſuam, nullo reſtituto pretio vindicare valeat, quam DD. am-
6 pliant, etiamſi in nundinis, vel alijs publicis emporijs ille poſſeſſor acquiſierit, ex ijs, quæ ſuper hac regula cum eius declarationibus habentur *in Romana, ſeù Ciuitatis Vetulæ mercium ſub tit. de Regalibus diſc.* 129., niſi poſſeſſor id bono animo egerit, vt ad commodum domini bona furata recuperaret, ex deductis ſuprà *diſc.* 5., Multò igitur magis dum ceſſabat bona fides ob ſcientiam, quod hæc bona eſſent aliena.

His tamen non obſtantibus, etiam cum ſenſu veritatis, contrarium probabilius dicebam, vt etiam in omnibus inſtantijs iudicatum fuit, Et quidem ſuper hoc puncto cum modica difficultate, quæ maior, ac forte ſolùm fuit ſuper alio puncto, de quo infrà, quoniam capitula prædicta non deſiderant in bancherio ignorantiam, quod res eſſet aliena, neque bonam fidem, ſeù iuſtam credulitatem, quod eſſet propria ipſius oppi-
7 gnorantis, ſed ſolùm duos caſus excipiunt, Vnum ſcilicèt, quandò vaſa aurea, vel argentea, ſeù alia ſupellectilia pretioſa impreſſa haberent ſtigmata ſeù inſignia Cardinalium, vel Magnatum; Et ſecundò vbi eſſet conſcius qualitatis furtiuæ, ſeù aliàs fraudis particeps, quibus caſibus exceptis, regula generalis ſibi aſſiſtit, ex vulgari & recepto iuris axiomate, de quo generalitèr *Barboſa axiom.* 85. *num.* 4. & 5., *Rota deciſ.* 24. *num.* 1. *& ſeqq. par.* 6. *rec.*, et in his terminis ſpecialibus *dicta deciſ.* 498. *num.* 1. *in fine par.* 4. *rec.*, quod exceptio firmat regulam generalem in contrarium.

Atque in caſu, de quo agit *Vermigliol. dicto conſ.* 275., vt patet *ex num.* 8. & 9., aderat explicita ſcientia bancherij probata per eius confeſſionem, quod ſcilicèt oppignorator dixerit ſe eſſe famulum cuiuſdam Prælati, de cuius mandato quædam argenta ipſius domini pro eius indigentijs oppignorabat, quamuis in eo caſu principalis diſputatio eſſet pro excuſatione pœnæ in criminalibus, non autem ad effectum ciuilem, de quo in præſenti.

Et quidem, ceſſante ſcientia qualitatis furtiuæ, ſeù participatione fraudis vt ſuprà, dicebam dicta capitula eſſe
8 rationi congrua, & commercio magis adaptata pro maiori commoditate populi primarij ac nobilis magis, quàm infimi & minuti, quoniam vt aduertitur *diſc. præcedenti*, hanc magis damnoſam & vſurariam viam potius, quàm alteram non damnoſam Montis pietatis eligere ſolent Magnates, ſeù Prælati ac viri nobiles & qualificati, ac etiam probati mercatores, ex principali motiuo tenendi rem occultam, nè eorum exiſtimationi præiudicium aliàs reſultaret; Ideòque huiuſmodi actus de ſui natura explicandi ſunt, non per ipſos dominos, ſed per famulos, ſeù alios fiduciarios, neque aliàs materia eſſet practicabilis, vt

in

in ſpecie aduertitur per *Cyriac. controu. 178. num. 10.*, et admittunt *Menoch. dictis præſumpt. 29. num. 35., & Farinacc. dicta quæſt. 177. num. 33. & ſequen.*, vbi de huiuſmodi priuilegij rationabilitate, ſtante præſertim communi vſu dirimente omnem difficultatem, Quæ clarius in præſenti ceſſabat, ſtante quodam decreto generali deſuper edito *de anno 1642.* per Cardinalem Camerarium Hebræorum iudicem competentem, & in his materijs peculiarem.

Et quamuis id cauſaret incōueniens, de quo *dicto diſc. præcedenti*, quod ſcilicèt ità latior aditus concedatur famulis, vel filijsfamilias, aut alijs bona dominis vel parētibus ſubtrahendi, atq; generaliter faciliora reddantur furta; Nihilominus, vt ibidèm aduertitur, attendere oportet præponderantiam maioris commoditatis, & vtilitatis exindè Reipublicæ, ac publico commercio reſultantis, Ac etiam quia, vt dicebam ſcribendo in præſenti cauſa diſputata longè prius quā motiuarentur ea, de quibus *dict. diſc. præcedenti*, iſta ratio conſiderabilis videtur apud Superiores ad effectum præſcribendi modum, quo huiuſmodi fraudibus occurri poſſet, non autem impediendi, quominus baucherij hebræi dicto priuilegio à communi vſu ità interpretato, & corroborato, vti valeant, donec corrigatur, ſeù aliàs moderetur.

Vltrà verò præmiſſa generalia in quocumque caſu procedentia, In iſto ſpeciali, ſeù indiuiduo caſu, omnis difficultas penitùs ceſſare videbatur, ex illa facti circumſtantia, quod hic oppignorator longæuum, ac fiduciarium famulatū in hac domo præſtiterat, atque longo temporis interuallo, pluribus ac reiteratis vicibus, eadem vel ſimilia bona oppignorauerat, ac expignorauerat iuxtà temporum contingentias, ac pecuniarum indigentiam, vel reſpectiuè affluentiam, Vndè propterea de plano intrabat mandatum præſumptum, rectèque
9 applicari dicebam doctrinam *Bart. in l. eum qui §. finali ff. commodati*, quam cæteri ſequuntur, de quibus *Angel. conſ. 370. Guid. Pap. dec. 173. Giurb. dec. 79. Rot. deciſ. 566. p. 2. rec.*, ſuper excuſatione credentis famulo vel miniſtro, cuius opera dominus vti ſolebat, eiuſque fidem probauit, de qua concluſione, ſeù materia, cum ſuis declarationibus, habetur præſertim particulariter actum *in vna Romana pecuniaria, ſeù ordinis ſub tit. de credito pro Petro Riccardo*, ac etiam *in Romana pro Monte Pietatis cum Collegio Orphanorum eodem titulo*, occaſione diſputandi, an ſoluens cum ordinibus falſis liberationem obtineat, ſeù actionem acquirat necnè.

Maior igitur, ac penè tota diſputatio fuit ſuper altero puncto curſus vſurarum, ſtante expreſſa diſpoſitione dictorum capitulorum, quod bancherij, alijque Hebræi ſuper pignoribus mutuantes teneantur quatuor anni temporibus
10 facere venditiones generales pignorū excedentium 18. menſes, vndè propterea vſus inoleuit, quod ceſſante expreſſa conuentione, ſeù conſenſu ipſius debitoris, vt in eiſdem capitulis expreſſè excipitur, vſuræ peti ſolùm poſſunt pro menſibus 21., ſtante quod poſt 18. menſes expectare oportet primam venditionem generalem, ſingulo quoque trimeſtre, ità faciendam, et de quorum capitulorū intelligentia, et quandò concurrere dicatur dictus debitoris conſenſus, qui eorum diſpoſitionem ceſſare faciat, habentur aliqua apud *Vermigliol. conſ. 301. cum ſequen.*

Difficultas autem verſabatur in eo, quod in hac facti ſpecie, nedum ceſſabat
11 ipſius debitoris conſenſus, ſed potius, iuxtà præmiſſam facti ſeriem, aderat expreſſus diſſenſus, ideòque punctus erat, an ex eo quod ipſemet pignorum dominus cum præfata diuturna lite, ac etiam cum ſpecialibus, ac pęnalibus inhibitionibus impedimentum præſtiterat, nè ad pignorum venditionem procederetur, iſte caſus æquipolleret præfato alteri exceptuato ratione conſenſus.

Et in hoc, ſcribentes pro actore reaſſumendo collecta per *Farinacc. in fragmentis par. 2.* verbo *lis num. 263.*, cum longa allegationum congerie fundamētum conſtituebant in propoſitione ibi firmata, quod lis iniuſta non cauſat vitium litigioſi, Et hoc ſtante inferebant, quod bancherius licitè potuiſſet ad huiuſmodi pignorum venditionem procedere; Verùm cum eodem ſenſu veritatis, prorsùs improbabilem huiuſmodi prætenſionem dicebam, dictæque concluſionis applicationem omninò incongruam

gruam

Digitized by Google

gruam eſſe, illa ſiquidem rectè procedit ad effectum euitandi pœnas, alioſque præiudiciales effectus reſultantes ex diſpoſitione textus *in l. finali Cod. de litigioſis*, quatenùs ad alienationem rei in litem dèductæ procederetur, non tamen exindè inferri poteſt, quod ille, contrà quem iniuſta lis mota, & ſubſtentata fuit, teneatur vendere bona controuerſa, atque ità cum dicto iniuſto collitigante ſe exponere maioribus moleſtijs ob attentata, & ſpretus inhibitionum, nam eſſet ità punire innocentem, ac præmiare delinquentem, qui ex iniuſta lite commodum & vtilitatem reportaret; Ideòque obſeruabam intrare ea quæ ha-
12 bemus in iure, vt impedito non currat tempus *ad text. in l. quibus diebus ff. de condit. & demonſtr. l. 1. in fine Cod. de annali except. cap. imputari de regul. iur. in 6.* cum concordan. *per Buratt. deciſ. 519. num. 1. Rota deciſ. 19. num. 9. par. 7. rec.*, et frequenter; Et de tempore adiecto pacto de retrouendendo, ſeù alteri retractui non currente durante lite per alteram partem intentata *Greg. dec. 451. nu. 1. & ſequen. Buratt. deciſ. 937. n. 12.*; Illa etiam propoſitione in idem tendente, quod nunquam opponit de mora, vel non implemento ille, qui ſiuè iuſtè, ſiuè iniuſtè præſtat impedimentum, nè implementum ſequeretur *ad text. in l. cum ipſe ff. de excuſat. tutor.*, vbi *Bart.*, *Bald.*, *& cæteri, de quibus Adden. ad Veſtr. lib. 6. cap. vlt. num. 25. & ſequen. dicta deciſ. 19. num. 10. par. 7. rec.*; Potiſſimè quia iſti bancherij non contendebant de lucro reportando ex vſuris, ſed potius de ſe reſtaurando de ingenti damno paſſo ex huiuſmodi diuturna lite criminali & ciuili, cuius ſumptus & dãna ſortem & vſuras longè ſuperabant.

TYBVRTINA
CASTRI S. ANGELI
PRO
DVCE PARMÆ
CVM
DVCE BRACCHIANI.

Caſus variè deciſus per Rotam, & pendet.

De pacto legis commiſſoriæ, vt creditor, certo caſu, vel conditione contingente remaneat pignoris dominus, An & quando dicatur vſurarium & inualidum, vel potius ſubſiſtat.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Vendi vel dari poſſunt in ſolutum caſtri fructus & redditus ipſo caſtro remanente penes venditorem.*
3 *Emptor cum pacto de retrouendendo dicitur perfectè dominus.*
4 *Quando dicatur pignus, & non datio in ſolutum, et quid in dubio præſumatur.*
5 *In claris non intrant præſumptiones, & argumenta.*
6 *De inualiditate pacti commiſſorij in pignore, & de materia n. 9.*
7 *An procedat quando ſit ex interuallo.*
8 *Quod idem procedat iſto caſu, ſed difficilius.*
9 *Valet pactum commiſſorium, vbi non concurrit iniuſtitia pretij.*
10 *Quando dicatur adeſſe iniuſtitia.*
11 *An intret retrotractio ex clauſula ex* nunc pro tunc.
12 *Quando pactum commiſſorium valeat, quia non contineat pœnam, ſed ſubtractionem lucri.*
13 *Quando pœna conuentionalis exigatur.*
14 *An dos ſit priuilegiata, vt pactum commiſſorium in ea valeat, remiſſiuè.*

poſſideri debere, donec ſequeretur ſatiſfactio debiti, ità ſingulis annis excomputandi ſeù defalcandi, quod verè & propriè conuenit pignori, non autem
4 dationi inſolutum, *ad text. in l.ſi conuenerit 2.& l.finali, Cod.de pignoratitia actione* cum concordantibus deductis per *Surd.conſ.*243.vndè ſcribentes pro actore totum ſuper hoc puncto deſumebant, ità enim voluntas remanere videbatur clara in verbis, Et conſequenter non intrabat quæſtio, de qua plenè apud *Menoch.conſ.*201. *Greg.& adden. deciſ.*194. *Rota in Anconitana bonorum coràm Roias deciſ.*180. & 266, in qua etiam cauſa adhuc pendente in Rota prodijt nouiſſimè altera deciſio prædictarum confirmatoria 14.*Maij* 1668. *coràm Beuilaqua*, An ſcilicèt in dubio bona cenſeantur per debitorem creditori data in pignus, vel inſolutū, de quo articulo habetur pluries in ſua materia *ſub tit. de credito*, præſertim *in dicta Anconitana*, quoniam iſta quæſtio, quæ potius eſt facti, & voluntatis quàm iuris, procedit in dubio, & quoties voluntas eſt ambigua, quam ex verbis & clauſulis, ſeù præſumptionibus & adminiculis deſumere oportet; Secùs autem, vbi tam ex verbis, quàm ex ipſo facto defalcationis crediti ex fructibus cum expreſſa obligatione reſtituendi ipſam rem abſque alia pretij refuſione tanquam ex fructibus iam extincti, voluntas videtur clara, in cuius caſu non intrant præſumptiones & argumenta ad vulgarem re-
5 gulam textus *in l.ille aut ille, ff. de legatis*, tertiò procedētem quoq; in actibus inter viuos ex deductis *deciſ.*44.*nu.*14.*par.*11. *rec.* vbi concordantes, Vnde propterea quoad hunc primum punctum, quamuis more Aduocati plura deducerē ad probandam dationem in ſolutum deducta *ex d.conſ.*201. *Menoch. & Comitul. dec.*4. quæ videtur auctoritas magis proxima & ſpecialis in caſu, & in dictis deciſionibus apud *Roias* cum alijs in præfatis primis duabus deciſionibus huic parti fauorabilibus, attamen reflectendo ad veritatem, contrarium videbatur probabilius.

Quouerò ad alterum punctum, validitatis ſcilicèt vel inualiditatis dicti pacti commiſſorij poſito pignore; Quamuis ego & cæteri pro hac parte ſcribentes
6 admitteremus iuris regulam ſuper huiuſ modi pacti inualiditate *ad text. in l finali, Cod. de pactis pignorum, & cap.ſignificante de pignor.* vtrobique DD. de quibus *Mantic.de tacit. lib.*11. *tit.*9. *Gait. de credito cap.* 4. *quæſit.* 9. *num.* 102. *Cyriac. controu.*393. *Surd.dec.*248. *Leotar.de vſuris quæſt.*69. & 70. apud quos cæteri de materia; Dicebamus tamen id procedere, quandò pactum adijcitur incontinen-
7 ti occaſione mutui per ſuffocatum debitorem ad fauorem callidi creditoris, ità eum in ſtatu indigentiæ pecuniarum cōſtitutum ſuffocantis, ſecùs autem ſi adijciatur ex interuallo, quando dicta ratio promptę neceſſitatis & ſuffocationis non vrget, vt in datione inſolutum, vt ità diſtinguendo tenent *Fulgoſ. conſ.*133. *Decius conſ.*166. *num.*6. *Menoch.conſil.*343. *num.*17. *& cæteri*.

Verùm de hoc fundamento pariter dubitabam, quoniam ex ijs, quæ ſuper iſta concluſione habentur *in Romana lo-*
8 *corum Montium de Mutis ſub tit.de Regalibus diſc.*32., & apud *Leotar. d.quæſt.*70. *num.*2.*cum ſeqq.* cum alijs in dictis poſterioribus deciſionibus, præſertim prima, quæ eſt 330.*par.*11.*rec.*, magis communis, meliuſque fundata videtur contraria ſententia, vt etiam in pacto ex interuallo fœnus adeſſe poſſit, dum vrget quoque eadem ratio ſuffocationis, ſi non pro obtinendo de nouo mutuū pecuniā, pro obtinendo tamen dilationem, & nè aliàs ad iam mutuatæ reſtitutionem ſuffocetur, quod ſonat in idem, Solumque dicta diſtinctio, an ſit incontinenti, vel ex interuallo, remanet conſiderabilis in ordine ad facilius, vel reſpectiuè difficilius inducendum fœnus, eiuſque præſumptionem in ambiguo, vt benè ponderatur per *Leotar. vbi ſuprà*, & aduertitur *d.diſc.*32.*ſub tit.de Regalibus.*

Solidum igitur, ac tutum motiuum, ex quo pro meo iudicio, reflectendo ad ſolam veritatem, non placebant vltimæ reſolutiones ſuper dicti pacti inualiditate,
9 conſiſtebat in eo, quod ex recepto ſenſu omnium ſuprà allegatorum, ac aliorum apud eos, hæc infectio fundata eſt in pretij iniuſtitia, ex qua reſultet creditoris aſperitas, & deprauata intentio, et econuerſò debitoris ſuffocatio, cū vnius immoderato lucro, ac alterius damno ob ſolutionem pecuniæ in tempore non factam; Vbi autem hæc ratio ceſſat, quia

nempè conuentum ſit rem cenſeri emptam, ſeù creditori adiudicatam pro iuſto pretio, tunc iuſtitia præiudicata non remanet, nullumque concurrit creditoris lucrum, vel ſuffocati debitoris damnum, et conſequenter ceſſant omnes rationes huiuſmodi pactum improbantes; Licèt enim non deſint rigoroſi cenſores, volentes, vt data etiam iuſtitia, adhuc mixtura mutui cum altero contractu vſuram redoleat, ob neceſſitatem qua debitor premitur inuitus vendere, vel emere,ſeù locare,vel conducere &c.& econuersò vtilitatem creditori reſultantem ex certitudine, quam habet obtinendi emptionem ſeù conductionem, &c.,Nihilominùs data iuſtitia & æqualitate, rationabiliter iſta rigoroſa opinio eſt magis communiter reiecta ex ijs,quæ habentur ſuprà *in Rom.locat.venæ ferri, & in Tuſculana hoc eodem tit.diſc.2.& 4.* Vndè cum in hac facti ſpecie ſupponeretur cõcludenter iuſtificari iſtud caſtrum eſſe longè inferioris valoris, quàm importaret dictum creditum ducatorum 25.m., pro quo huiuſmodi aſſignatio facta erat,exindè reſultabat ceſſare iniuſtitiam, quæ eſt vnicum fundamentum infectionis huiuſmodi pacti commiſſorij.

Non negabant ſcribentes pro actore, prout & deciſiones pro eo editæ non negant, veritatem dictæ theoricæ ſeù con-
10 cluſionis,vt ſcilicèt data iuſtitia,pactum ſubſiſtat, ſed reſolutionum fundamentum eſt in defectu applicationis ad factum, Tùm quia de anno 1638. quando conditio moleſtiarum purificata fuit, & ſucceſſiuè venit caſus pacti,creditum erat notabiliter extinctum cum fructibus intermedio tempore annorum circitèr 34. perceptis,vndè propterea ità verificabatur, quod pro modico reſiduali credito pignus maioris valoris creditori addiceretur, & ſic intrabat iniuſtitia. Tùm fortius, quia dari poterat caſus, quod iſta conditio purificaretur in vltimis annis,ipſius debiti extinctione penè ſequuta, & Caſtri reſtitutione imminente, itàut creditor pro minima ſumma reſiduali totam rem cum nimia aſperitate reportaret, atque iſtud ſecundum motiuum fuit potiſſima cauſa reſolutionum.

Et quamuis ex hac parte diceretur, quod ſtante clauſula, *ex nunc pro tunc* in dicto pacto adiecta, ità fingeretur huiuſ-
11 modi applicationem iure dominij,& retrotractionis ſequi ab initio, ac de ipſo tempore contractus, quo attento, iniuſtitia concurrebat potius ex parte creditoris, cum valor pignoris eſſet inferior credito;Nihilominùs ſcribentes in contrarium, quibus dictæ deciſiones adhærent, mordicùs inſiſtebant ſuper huiuſmodi retrotractionis impracticabilitate ob defectum extremorum, quodque de priuatione ad habitum non daretur regreſſus, dum rata crediti cum fructibus interim perceptis iam euanuerat, ac extincta erat, ideoque loco pretii ſeruire non poterat, vt habetur in eiſdem deciſionibus.

Adhùc tamen mihi videbatur veritas in contrarium, quodque verè in hac facti ſpecie non intrarent dicti termini pacti commiſſorij fœnus redolentis, ne-
12 que modo aliquo intrarent rationes, ex quibus eius infectio reſultat, ſed quod potius eſſemus in caſu donationis & beneuolentiæ, quam creditrix debitori ſub certa conditione ſeù pacto reſolutiuo ità facere voluit iuxtà terminos textus *in l. pecunia ff. de vſuris cum ſimilibus*. Cum enim certum eſſet, quod attento tempore contractus, creditum longè ſuperaret valorem ipſius Caſtri, vndè creditrice volente debitor, non ſolùm dicto Caſtro ex tunc, ſed etiam alijs bonis ſe priuare cogendus eſſet, ac etiam vel ex bonis pro dicti crediti aſſequutione ab ipſo debitore obtinendis, vel ex inueſtimento pecuniæ, quæ ab eodem tunc de iuſtitia recuperari potuiſſet, ipſa creditrix longè maiorem fructum, ſalua ſorte, obtinere potuiſſet in perpetuum; Hinc proindè de plano reſultat, læſionem vel ſuffocationem potiùs contingere in ipſa creditrice ità notabilitèr præiudicata, et quæ potius ex quadam liberalitate & beneuolentia ità cum debitore ſe gerere voluit,ſub dicta tamen conditione, cuius purificatio, non pœnam debitoris importare dicebatur, ſed potius ademptionem lucri ſeù donationis, iuxtà terminos *d. textus in l. pecuniæ 9. ff. de vſuris*, ſiuè alios *in l.1. Cod. de donat., quæ ſub modo*, cum ſimilibus, de quibus in propſito pacti adiecti in cambio limitato ſub conditione ſolutionis in

tem-

tempore, qua non ſequnta, debitor remaneret ſubiectus cambijs currentibus habetur *in Romana cambij de Sfortijs ſub tit. de cambijs diſc.6.*

Eòque magis hæc ſine dubio procedere dicebam, quia conditio non erat
13 ob non datum, et ſic ob pecuniam in tempore non ſolutam, quò caſu proprie intrat ſuſpicio fœnoris, cuius rationem habemus, quod pœna conuentionalis vltrà id quod intereſt non exigitur, ſed eſt ob factum, vel non factum, quo caſu id non intrat, iuxtà diſtinctionem, de qua *deciſ.170.par.11.rec.*, & conferunt quæ habemus de iure, ac circumſcripta Bulla *Pij V.*, in materia pacti reſciſſorij contractus cenſualis in caſu non implementi ex parte debitoris cum ſimilibus; Et quidem videbatur quidam rigor leguleicus applicare ad hunc caſum ea quæ in iure habemus de infectione pacti commiſſorij in pignore, cum id fundetur in aſperitate ac deprauato animo creditoris, ac ſuffocatione debitoris, quorum vtrumque in præſenti ceſſabat, imò erat in oppoſitum.

Diſputatus etiam fuit articulus, àn fauor dotis iſtud pactum ſubſtineret, ac tolleret infectionem aliàs in eo cadentē,
14 ſed de hoc habetur particulariter actū in hac eadem cauſa *Tyburtina* in ſua materia *ſub tit. de dote.*

ROMANA SEV REATINA DOTIS PRO FELICE THEA DE SARDIS CVM DOMINICO.

Caſus diſputatus coram A. C., & reſolutus, vt infrà.

De contractu *antichreſis*, et vt vulgò dicitur, *ad gaudendum*, An & quando dicatur validus vel reſpectiuè fœneratitius. Et de effectibus exindè reſultantibus imputationis fructuum in ſortem ac alijs.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De quæſtione an bona data ſint in pignus vel in ſolutum.*
3 *De contractu* antichreſis *ſeù* ad gaudendum.
4 *Creditor non facit ſuos fructus pignoris, ſed imputat in ſortem.*
5 *An tamen pro eius pecunia debeat habere intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis cum dictis fructibus compenſandum.*
6 *Quid vbi adeſt pactum de lucrandis fructibus.*
7 *De contractu* antichreſis *de quo num. 3. an ſit licitus & validus, nec nè, & num.10.*
8 *Valet fauore dotis conſtante matrimonio.*
9 *An creditor qui pactus eſt de vſuris durante dilatione poſſit iſtam negligere, & petere debitum ſtante inualiditate conuentionis.*
10 *De eodem contractu* antichreſis, *vel* ad gaudendum *quando valeat.*
11 *Reuocata alienatione feudi ob defectum aſſenſus emptor reſtituit fructus, ſed obtinet intereſſe pretij.*
12 *In quo differat Rom. Curia ab alijs Tribunalibus in hac materia vſuraria.*
13 *Quæ regula tenenda ſit in hac materia.*

DISC. IX.

Vpta Cæcilia Dominico cum dote in quantitate, iſtius loco ex interuallo, frater dotans aſſignauit
1 Dominico viro quædam bona, ſibi reſeruato iure illa rehabendi, quando dictam quantitatem ſolueret; Poſt aliquod verò tempus vir, vel quia in aliquibus bonis moleſtias pateretur, vel quia non expediret illa amplius retinere, in vim inſtrumenti dotalis iudicium inſtituit contrà Felicem dotantis hæredem pro conſecutione dictæ quantitatis, ipſaque rea con-

conuenta excipiente de præfata aſſigna-
tione bonorum, replicabat actor de
dicti contractus fœneratitij inualidita-
te, quodque propterea habendus non
eſſet in conſideratione, Et credo quod
quod Prælatus ab A.C. deputatus, infra-
ſcriptis non obſtantibus, pro actore iu-
dicauerit, quamuis in alijs incidentibus
contrà eum iudicatum ſit, atque incer-
tum remanet, àn cauſa vlteriorem pro-
greſſum habuerit, cum ſolùm requiſitus
eſſem ad ſcribendum ſuper hoc puncto,
àn ſcilicèt iſte contractus eſſet fœnerati-
tius & inualidus, vel econuerſo licitus
& validus.

Dicebam igitur ſcribens pro rea con-
uenta, nouum fortè videri in corpore
iuris iſtius quæſtionis caſum, quod ſci-
licèt creditor, cui pro quantitate debi-
tor bona dedit, alleget pignoratitiam
qualitatem, debitor verò alleget datio-
nem inſolutum, cum frequentius quæ-
ſtio eſſe ſoleat in oppoſitum, quia debi-
tori expedit contractum eſſe potius pi-
gnoris ſeù fœneratitium, ad effectum
imputationis fructuum in ſortem, pro
qua euitanda creditor inſiſtere ſolet in
datione in ſolutum, explicita vel im-
plicita, et à iure ſubintellecta, vt poſt
antiquiores ab eis allegatos patet ex de-
2 ductis hinc inde per *Surdum conſ.243.
Menoch. conſ.201. Comitul. dec.4. Greg.
& adden. dec.194 apud Roias dec.180.&
266., & in deciſionibus editis in Tyburti-
na Caſtri S. Angeli, de qua diſc. præced.*
& alia *Tyburtina Caſtrorum, de qua ſub
tit. de feudis diſc.62. Romana cenſus pro
Argolo hoc eod. tit. & in alijs.*

Eandem tamẽ controuerſiam in iſto
inſolito caſu, quod creditor allegaret
pignus, debitor verò dationem inſolu-
tum diſputaui quoq; *in Romana Ferrac-
cij* inter Principem Ludouiſium & fra-
tres de Sirijs, de qua *ſub tit. de Regali-
bus diſc.*118., non ad effectum fructuũ,
ad quem huiuſmodi diſputationes ha-
beri ſolent, ſed ad effectum periculi, cũ
ageretur de quodam grege, qui ex con-
ſuetis caſibus in parte perierat.

In hac autem facti ſpecie dicebam;
reuerà non verſari in caſu iſtius quęſtio-
nis ſimplicis aſſignationis, cuius titulus
incertus eſſet, vnde ambiguum rema-
neat, àn ſit pignus, vel datio inſolutũ,
3 nam ſtantibus claris & expreſſis verbis
inſtrumenti, verè & propriè verſaba-
mur in contractu, de quo agit *text. in l.
ſi quis bona* §.1. *ff. de pignor.* qui per DD.
antichreſis dici ſolet, vulgò autem *ad
gaudendum*, et qui contractus licèt ſub
nomine ſeù genere pignoris adhuc ve-
niat, diſcretiuè ab emptione & vendi-
tione, vel datione inſolutum, ſeù alio
titulo dominij tranſlatiuo; Attamen
differt ab eo regulari & proprio pigno-
re, quod loco quantitatis per debitorem
creditori pro ſola cautela datur.

In iſto enim, quod pignus conuentio-
nale dicitur, certum eſt, attenta etiam
iuris ciuilis diſpoſitione, multò magis,
& abſque dubio attento iure canonico,
creditor non facit fructus ſuos, ſed eos
perceptos in ſortem imputat, itaut etiã
4 de percipiendis teneatur, cum in hoc
differant pignus conuentionale & præ-
torium, vt in iſto veniant ſolùm perce-
pti, in illo verò etiam qui percipi po-
tuerunt ad *text. in l.1. & 2. Cod. de pi-
gnoratitia actione*, et poſt antiquiores
ab eis cumulatos plenè habetur apud
*Surd. d. conſ.243. Menoch. d. conſ.201.
Leotard. de vſur. quæſt.11. Surd. dec.270.*
vbi de hac diſtinctione inter conuen-
tionale & prætorium, de qua etiam in
*Romana cenſuum 13. Martij 1651. Peu-
tingerio* & paſſim, ex quibus patet ſolam
quæſtionem eſſe facti, ſuper natura ſcili-
cèt ſeù qualitate contractus, àn ſit pi-
gnoris vel dationis inſolutum, vbi enim
conſtat de qualitate pignoris, nemo du-
bitat de dicto effectu exindè reſultante.

Solùmque dignoſci videtur differen-
tia inter Curiam Romanam aliaſque ab
eius opinionibus dependentes, ac alia
5 Catholici orbis Tribunalia, circà modũ
imputandi huiuſmodi fructus, An ſcili-
cet omnes rigoroſè cedant in ſortem
principalem omninò otioſam & infru-
ctiferam, non probato in ſpecie, & cum
ſolitis requiſitis, intereſſe lucri ceſſan-
tis, vel damni emergentis, vt eſt rigo-
roſa Curiæ opinio, Vel potius ad bene-
ficium creditoris, abſque alia extrinſe-
ca & ſpeciali iuſtificatione, tanquam ge-
nerali & notoria, pro eius credito ad-
mitti debeat curſus acceſſionum ratione
dicti intereſſe lucri ceſſantis vel damni
emergentis, in quod prius fructus im-
putari debeant, reliquum verò in ſortẽ,
iuxtà praxim ſeù calculandi modum, de

quo

quo in ſpecie agitur apud *Fontanell. dec.* 91. *& 208. cum duabus ſeqq.*, cum qua opinione paſſim viuitur in vtriuſque Siciliæ Regnis, & in Catalonia, alijſque partibus, et forſan vbique, excepta Curia Romana, alijſque, vel Eccleſiaſticis in genere, vel ſæcularibus Curijs Status Eccleſiaſtici, ab iſta tanquam Metropolitica regulandis.

Vbi verò non agitur de ſimplici pignore, ſed de qualificato ab expreſſa conuentione, quod interim pendente ſolutione quantitatis, creditor illud poſſideat quodam quaſi iure dominicali, ſuoſque faciat fructus, tunc inſpecta di-
6 ſpoſitione iuris ciuilis, iſtos creditor ſeù poſſeſſor facit ſuos *ad text. in l. ſi ea pactione & l. ſi ea lege Cod. de vſuris*, atq; ad differentiam ſimplicis pignoris dicitur contractus *antichreſis*, aliàs vulgò *ad gaudendum*; Super quo ſolùm apud Canoniſtas & Morales intrat difficultas, nùm dicta iuris ciuilis diſpoſitio correcta ſit necnè per ius canonicum ratione
7 fœnoris, ſeù vſurariæ qualitatis, quæ ineſſe dicitur, vt poſt antiquiores patet ex deductis *per Leotar. de vſuris qu.15. per totum*, præſertim *ex num.23. ad finē Duard. de cenſibus in proemio q.24. num. 25. Giballin. de vſuris lib.3. cap.7. art.13. conſectar.2. de Marin. reſol. 172. lib.2.*, ex quibus occaſione agendi de iſto contractu, in Germania præſertim frequenti, liquet, iuxtà omnium aliarum materiarum & quæſtionum naturam, nimis varias haberi opiniones, Alijs ſimplicitèr affirmantibus illum eſſe validum & licitum, Alijs id ſimpliciter negantibus, Alijs verò diſtinguentibus, àn redimendi facultas eſſet in facultate vel potius in neceſſitate debitoris, vt primo caſu valeat, in ſecundò autem non cum alijs diſtinctionibus, de quibus apud eos.

Applicando autem ad rem, dicebam in propoſito, inanes videri huiuſmodi quæſtiones, atque incongruè hanc inſpectionem aſſumi, Tum quia debitor, cuius ſolùm intereſt contractum eſſe fœneratitium pro imputatione fructuum in ſortem, vt ità inſenſibilitèr liberationem à proprio debito obtineret, id non curabat, dictæque imputationi cedebat;
8 Tum etiam quia cum dicta aſſignatio facta eſſet ex cauſa dotis, atque vt ſupponebatur, matrimonium duraret, nullus erat huius quæſtionis effectus, ob claram diſpoſitionem *text. in cap. ſalubriter de vſuris*, et habetur ſatis frequenter in propoſito fructuum ſeù vſurarum dotalium in ſua materia *ſub tit. de dote*, ac etiam ſatis proximè aduertitur *in Romana ſeù Roſſanen. ſub tit. de feudis diſc.20.*, vbi quod dato feudo in dotem abſque Regio aſſenſu, quamuis actus ſit inualidus, adhuc tamen vir habet feudi tenutam, ac facit fructus ſuos loco vſurarum dotalium, quæ non dicuntur importare lucratiuas & fœneratitias acceſſiones, ſed potius reſtaurationem damni, quod vir patitur ob ſupportationem onerum matrimonialium.

Quarè ceſſante dicto effectu imputationis fructuum, cuius ratione huiuſmodi quæſtiones agitari ſolent, neque cadente altero effectu periculi, quod pariter eiſdem diſputationibus anſam præbet; Solus punctus conſiſtere videbatur in eo, àn creditori licita eſſet pœnitentia, atque inuito debitore reſilire à conuentione, ſuumque creditum dimiſſis bonis petere; Et in hoc ſcriben-
9 tes pro actore, quibus Iudex adhærebat, fundamentum conſtituebant in concluſione, quod data per creditorem debitori dilatione ſub acceſſionum conuentione, quæ illicita & vſuraria ſit, non poteſt quidem creditor petere vel aſſequi acceſſiones, neque retinere aſſequutas, quas imputare tenetur, ſed non cogitur ſeruare eamdem conuentionem circà dilationem debitori conceſſam, qua non obſtante ſuas actiones pro crediti conſequutione exercere poteſt, ob regulam *cum ceſſante, &c.* dum dilatio correſpectiua fuit ad cōmodum medio tempore ſperatum, ideoque iſto ceſſante, tanquàm à ceſſante cauſa finali, dilatio quoque ceſſare debet.

Verùm, in ſenſu etiam veritatis, dicebam huiuſmodi concluſionem incongruè applicari ad caſum, Tum quia durante matrimonio ceſſabat dicta vnica ratio ceſſantis correſpectiuitatis ſeù præſuppoſiti, dum tutè creditor ità ſuos faciebat fructus abſque timore imputationis; Tum etiam, quia de facili occurri poterat, nè ſoluto etiā matrimonio eidem timori, ſeù periculo creditor ſubiaceret, adimplendo requiſita poſita per *Caſtrenſ. in l.3. ff. de eo quod certo loco* pro inte-

intereſſe lucri ceſſantis ob inueſtimentum aliàs faciẽdum; Potiſſimè verò dum ipſemet debitor dabat manus, atque ſe habebat pro interpellato, ideoque dum ità conſultum remanebat, nulla ſubeſſe videbatur ratio, cur licitum eſſet recedere à conuentione, quam partes iurę cuiuſdam implicitę emptionis & venditionis cum pacto redimendi, ità facere voluiſſe videbantur, atq; ex his credebam probabilitatem rex conuentæ magis aſſiſtere.

Generalitèr autem in propoſito iſtius contractus *antichreſis*, aliàs *ad gaudendum*; quicquid ſit in foro interno, de quo non ſunt partes viri forenſis agendi, cum ibi ſola veritas naturalis ſuper eo quod
10 intereſt, rectaque vel reſpectiuè deprauata intentio totum faciant; Quatenus pertinet ad forum externum, huius quæſtionis, tàm deciſio, quàm effectus pendere videntur ab eo, an creditori pro pecunia, quam interim debitor retinet, debitum ſit necnè intereſſe ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, vt præſertim benè aduertit *de Marin. d. reſol. 172 lib. 2.*; Vbi enim tale intereſſe currit, parùm, vel nihil refert de fructibus habendam eſſe rationem ad fauorem debitoris, in quo reſidet pignoris, ſeù rei ità datæ dominium, cum rari ſint caſus, in quibus fructus naturales, vel induſtriales bonorum ſuperent illos fructus ciuiles, ſeù fictos, quos hoc intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis importare ſolet, frequentiùs verò iſti ſint maiores, iuxtà caſum, de quo *in Boianen. ſub tit. de feudis diſc. 31.*, vbi cum emptor feudi ob defectum aſſenſus Regij reuocaſſet con-
11 tractum emptionis, atque in Regno Neapolis receptum ſit huiuſmodi reuocationem competentem in vim conſtitutionis incipientis *Conſtitutionem diuæ memoriæ* operari retrotractionem, itaùt fructus feudi medio tempore percepti cedant ad commodum venditoris, emptori autem debeatur intereſſe pretij ſoluti, quæſtio in propoſito eſſe magis ſolet ex parte emptoris, quoniam plus importat intereſſe, quàm importent fructus, et tamen prætenſio ibi impugnatur.

Quibus ſic ſtantibus, obſeruabam effectum inualiditatis huius contractus reſtringi ad Vrbem, & Statum Eccleſiaſticum, quoties ex parte dantis pecuniam non ſeruaretur illa verbalis formalitas,
12 quæ continetur in dictis requiſitis poſitis *per Paul. de Caſtro in l. 3. ff. de eo quod certo loco* pro intereſſe lucri ceſſantis, ſiuè in altera formalitate contenta in *dec. 2. Mobedani de vſuris* pro intereſſe damni emergentis, quoniam alibi ferè in vniuerſum diuerſo iure viuitur, atque dicta requiſita tanquam notoria habentur pro probatis, et conſequenter nullus remanet quæſtionis effectus, vndè reſultat quod contractus eſt frequens & vſitatus, præſertim in Germania, vt teſtantur communitèr ſcribentes, de quibus *Leotar. & Giballin. vbi ſuprà*; In Curia verò, vt frequentiùs in hac materia ſum expertus, validitas, vel inualiditas iſtorum, ac ſimilium contractuum magnam dependentiam habere videtur à formalitate verborum, vt patet ex ijs, quæ hoc *eodem titulo* & in altero *de cambijs*, iuxtà diuerſas caſuum cõtingentias habentur; Vndè frequentèr contingit, quod verſutus & callidus fœnerator tanquam ſollicitus in huiuſmodi formalitatibus adhibendis, licitè percipit vſuras & acceſſio-
13 nes; Econuersò autem ſimplex & ſincerus contrahens, cum bono animo abſq; huiuſmodi cautelis procedens, reputatur vſurarius, quod mihi nunquam placuit, quoniam ità verificari videtur inconueniens conſideratum per *text. in l. finali Cod. de vſuris*, vt lex dicatur impoſita magis verbis quàm rebus; Ideoquè ſpectanda videtur ſubſtantia veritatis, ex qualitate perſonarum, vſu communi, veriſimilitudine, alijſque facti circumſtantijs pro prudenti arbitrio indaganda, non autem in huiuſmodi verbalibus formalitatibus immorandum eſt.

RO-

ROMANA

FRVCTVVM CENSVS

PRO

CAROLO ARGOLO

CVM

FELICE BVCCAMATIA.

Caſus diſputatus coràm A. C. pendet in Rota.

De concluſione, quod vbi valor pignoris non excedit creditum, fructus non imputentur in ſortem, ſed creditor eos faciat ſuos, an & quando procedat.

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*

2 *Vbi pignus adæquat creditum, vel eſt illo inferius cenſetur habitum pro derelicto & creditor facit fructus ſuos.*

3 *An creditor ius habeat ad bona ex ſucceſſione delata eius debitori, et an per retentionem dotium factam à patre inducatur in filio aditio maternæ hæreditatis, remiſſiuè.*

4 *Declaratur concluſio, de qua nu.2. quando procedat.*

5 *Quando res cenſeatur data creditori potius inſolutum, quàm in pignus.*

6 *Datio inſolutum eſt idem, ac emptio & venditio, eademque requiſita deſiderat.*

Declaratur concluſio, de qua nu.2. & 4. vt procedat in pignore conuentionali, non autem legali, ſeù prætorio.

DISC. X.

1 AGENTE Carolo Argolo coràm A. C. ſeù Prælato deputato pro fructibus cuiuſdam cenſus ad bona Alexij &. Alexandri de Buccamatia, contrà Felicem filiam & neptem reſpectiuè illa poſſidentem, excipiebat iſta de anterioribus iuribus dotalibus matris & auiæ, atque replicante creditore, quod iura prædicta ipſi Felici non competerent, ſed potiùs eius fratribus iam defunctis, in eodem debito obligatis, quibus prædictarum matris & auiæ ſucceſſio potiùs debita erat, excluſa ipſa Felice tanquam fœmina iam dotata ex ſtatuto Vrbis; Quodque vbi etiam ad ipſam iura prædicta ſpectarent, adhùc extincta eſſet cum fructibus ex præfatis bonis 25. annorum ſpatio perceptis, ipſo iure in ſortem ſingulis quibuſque annis integrè imputandis, eamque extenuantibus, dum nullus concurrebat titulus, qui vtrumque creditum dotale redderet fructiferum; Non quidem ille dotis, quoniam in Rota & Curia receptiſſimum eſt, diſpoſitionem *text. in cap. ſalubriter de vſuris* locum ſibi vindicare cõſtante matrimonio tantùm, non autem eo diſſoluto, quamuis filij ſupereſſent; Neque alter lucri ceſſantis, vel damni emergentis, dum paritèr in Curia hoc iure viuitur, quod niſi probentur formitèr, ac in ſpecie requiſita poſita per *Caſtrenſ. in l. 3. ff. de eo quod certo loco*, quoad intereſſe lucri ceſſantis, vel illa *dec. 2. Mohed. de vſuris*, quoad illud damni emergentis, neutrum debetur, et conſequentèr fructus ex pignore percepti ad aliud referri non poſſunt, niſi ad extenuationem ſortis.

Pro vtroque obiecto euitando, ſcribentes pro rea conuenta, duo motiua deducebant, Primò in ordine ad incompetentiam dictorum iurium dotalium, quod nõ conſtaret filios maſculos adiſſe hæreditatem matris, vel legitimam ſibi debitam in bonis auiæ, quæ fortè ex cautela eludendi creditores, ipſam neptem tantùm hæredem inſtituerat, et conſequentèr dicebant intrare cõcluſionem deductam ex *textu in l. qui autem ff. quæ in fraudem creditorum*, quod creditoribus nullum ius competit ad bona iure ſucceſſionis, ſeù legati, vel fideicommiſſi delata eorum debitori, niſi poſt agnitionem ab iſto factam, ſine qua dicuntur eſſe ſolùm in facultate, nõ autem in bonis noſtris, quia poteſt debitor nolle agnoſcere, neque creditores explicare poſſunt ea, quæ pendent ab animo.

Et ſecundò, quod cum valor bonorum adæquaret dicta credita dotalia, pro

Digitized by Google

quibus ipſa rea conuenta mortuis patre & auo bona hæc poſſederat, quod tunc intraret concluſio, quæ per ora pragma-
2 ticorum in Curia communitèr volitare ſolet, vt pignore habito pro derelicto, creditor ſuos faciat fructus, in ſortem proindè non imputandos, vt per *Merlin. de pignor. lib. 5. tit. 1. q. 45. nu. 73. cum ſeq. Rota dec. 46. par. 6. rec. in Romana domus, ſeù domorum 5. Iulij 1655. coram Meltio §. finali & in alijs*.

De primo motiuo habetur actum in hac eadem cauſa in ſua materia *ſub tit. de credito*, vbi etiam in vna *Senen. pecunia-*
3 *ria, ſeu concurſus*, ex profeſſo agitur de hoc articulo, An ſcilicèt & quando, etiam ſine aditione creditoribus ius competat, ſaltèm ad legitimam eorum debitori iure naturæ debitam, ſeù ad dotem à ſtatuto filijs delatam, Ac etiam agitur de alio articulo, in præſenti cauſa quoque diſputato, An per retentionem dotium à viro & reſpectiuè patre factam reſultet necnè fauore filiorum aditio maternæ hæreditatis.

Quatenus verò pertinet ad dictum ſecundum motiuum pertinentiæ fructuum ad creditorem ex pignore debitum adæquante, et in quo iudex magis inſiſte-
4 bat; Dicebam ſcribens pro actore, etiam cum ſenſu veritatis, fallaciam cōſiſtere, nō in ipſa concluſione in ſuis caſibus vera, ſed in eius applicatione ad factum, vt etiam plures idem diſputaui & obtinui in eodem Tribunali A.C. in diuerſis cauſis, præſertim verò in *vna Camerinen.* pro Ioanne Bernardino de Blanchis, de Monticulo, in qua acriter iſte articulus quoque diſputatus fuit.

Procedit enim concluſio prædicta in caſu quo, nullo expreſſo titulo pignoris, vel dationis inſolutum, ipſe debitor, in cuius poteſtate, ac voluntate repoſitum eſt bonorum dominium à ſe abdicare, ac in alterum iure venditionis, vel dationis inſolutum transferre, ipſa bona ſimplicitèr daret, quoniam tunc iſta circumſtantia æquiualentiæ, vel inferioris valoris eſt vehemens adminiculum, ſeù præſumptio, vt non docto de contrario, cenſeantur bona data potiùs inſolutū, quàm in pignus, iuxtà deducta præſertim in
5 *Anconitana bonorum coràm Roias inter ſuas deciſio. 180. & 266. & in eadem 14. Maij 1668. coràm Beuilaqua*, in quibus reſpondendo pro datione inſolutum ſequendo *conſ. Menoch. 201. & dec. 4. Comituli*, magnum, ac præcipuum fundamentum conſtituitur in iſta circumſtantia, quod bona per debitorem creditori nullo expreſſo titulo ſimplicitèr data longè inferioris valoris eſſent, quàm ipſum creditum importaret, de quarum tamen deciſionum ſubſiſtentia habetur actum in eadem cauſa ſub dicto titulo *de credito*.

Siuè vbi etiam data eſſent quidem per debitorem ab initio bona creditori ſub explicito titulo pignoris, ſed nullis continuantibus adminiculis eiuſdem tituli, ex dicta circumſtantia adæquationis, vel minoris valoris, et ex diuturno ſilentio reſultaret præſumptio nouationis, ac implicitæ dationis inſolutum, ipſo pignore habito pro derelicto; Atque in vno, vel altero caſu dicta concluſio procedit ex fundamento implicitæ, ſeù præſumptæ dationis inſolutum translatiuæ dominij, cuius ratione creditor, non tanquam creditor ex pignore, ſed tanquam dominus ex re ſua facit ſuos fructus, tanquam ſequelam dominij, vt patet ex allegatis, et alijs de materia agentibus.

Secus autem vbi conſtaret de initio & continuatione tituli pignoratitij ratione voluntatis partium, vt conſtabat in *dicta Camerinen.*, cuius ratione ijdem ſcribentes pro creditore dederunt manus victas; Vel vbi etiam accederet defectus poteſtatis, ſiuè tale impedimentum quod dictus implicitus contractus dationis inſolutum verificari non poſſet, vt infrà, quoniam tunc poſito titulo pignoratitio, vndè propterea bona perſeuerent in dominio debitoris, cuius quoque eſſet periculum, creditor autem perſeuerat in perſona creditoris pecuniarij, ſeù quantitatis, tunc iſta circūſtantia valoris adæquantis, vel inferioris nullius eſt momenti, vel operationis, cum dato pignore, non poſſit creditor citrà vſuram prò credito pecuniario facere fructus ſuos, vt benè aduertit *Leotar. de vſuris q. 12. poſt nu. 5. verſ. ſed ſi ſimplicitèr & nu. 6.* ac prius *nu. 2. cum ſeq.* & admittit idem *Merlinus loco citato nu. 76 cum ſeq.* & patet ex deductis ſuprà *in Tiburtina Caſtro. diſcur. 8.* quia totus punctus eſt in iure dominij reſultante ex dicta implicita & præſumpta datione inſolutum, cum cuius præſuppoſito procedunt præfatæ Rotæ de-

Digitized by Google

deciſiones, præſertim *deciſ.46.par.6.rec.*, in cuius caſu agebatur de bonis ab ipſa muliere datis in dotem æſtimatis, ad quæ viro defecto, in concurſu creditorũ quamuis anteriorũ ſubſidiarium regreſſum habuerat ex priuilegio textus *in l.in rebus Cod. de iure dotium*, vnde reſultat præſumptio, quod ità ex reciproco conſenſu primæuum dominium ipſa reaſſumere voluerit; ljdemque vel ſimiles ſunt termini dictæ alterius deciſionis *in Rom. domus coràm Meltio*, in qua id dicitur incidenter, neque iſte punctus formiter diſputatur, eademque deciſio, quoad ea quæ diſputabãtur, reformata quoq; fuit *ſub die 23. Nouemb. 1657.coràm Priolo.*

Applicando igitur ad caſum, cũ mortuis patre & auo reſpectiuè, vtriuſq; dotis debitoribus, & quorum debitũ, ſtante Statuto Vrbis, deferẽte viro dotis lucrũ, non aperitur niſi poſt mortem, ipſa rea conuenta propria auctoritate, et in vim hypothecæ dotalis huiuſmodi bonorum poſſeſſionem adepta eſſet ac retinuerit in vim illius licentiæ, quã lex creditori hypothecario tribuit. Hinc proindè reſultat eſſet impoſſibile, quod hic præſũptus ſeù implicitus titulus dationis in ſolutũ fructuum productiuus verificari poſſit, quoniam datio in ſolutum idem eſt, ac emptio & venditio, ſiuè cũ eo contractu in omnibus fraternizat, eademque exigit tria eſſentialia requiſita, nempè rem, pre-
6 tium, & cõſenſum, vt in ſpecie *Rota apud Buratt.dec.372.*, vbi *Adden.dec.38.n.1.p.11.rec.*, *Mantic.de tacit.lib.8.tit.23.nu.1.& omnes*; Ideoque æquiualentia valoris inducere ſolum poteſt implicitam verificationem ſecuudi requiſiti quoad pretium, ſed ineuitabilis remanet defectus tertij requiſiti circà cõſenſum, qui debet eſſe vtriuſq; ad perficiendum contractũ, neque ex ſolo cõſenſu creditoris dari poteſt auocatio dominij ab vno & transla-
7 tio in alterum, vt ità diſtinguendo inter pignus conuentionale & prætorium habetur apud *Buratt.dec.160.n.fin.Leotar.d.q.12.num.11.*, atque ex dicta nimium conuincenti ratione videtur abſolutum; Quia tamen iſte punctus cum his diſtinctionibus adhùc non reperitur formitèr diſputatus, & deciſus in Rota, idcircò iudex noluit eum decidere, ſed partibus etiam conſentientibus decidendũ remiſit eidem Tribunali, vbi pendet.

De Vſuris.

PRAENESTINA
SIMVLATIONIS CONTRACTVS
PRO
MARCHIONE THEODOLO ET ALIIS
CVM
ALIQVIBVS PARTICVLARIBVS OPPIDI S. VITI.

Caſus variè deciſus per Rotam.

De duplici contractu contemporaneè celebrato, emptionis & venditionis cum pacto redimendi, ac locationis & conductionis, quia nempè vendat quis rem ſuam alteri cum pacto redimendi, et vnico contextu eam conducat ſub annua penſione, qui contractus *libellarius*, ſeù vulgò *patto à franchire* dici ſolet, àn cenſeatur licitus, vel potius vſurarius.

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Licitus eſt contractus emptionis cum pacto redimendi, & locationis eodem tempore factæ venditori, & num.7. & 8.*
3 *Intellige niſi locatio ſit pro exceſſiua penſione.*
4 *De cauſæ reſolutionibus.*
5 *Quãdo modicitas pretij, & pactum redimendi inducant fœnus & pignus.*
6 *Non datur vſura ſine mutuo vero, vel interpretatiuo.*
7 *Quandò contractus de quo num.2. ſit ſuſpectus, vbi ſcilicèt pactum redimendi eſt neceſſarium ex parte recipientis pecuniam.*
8 *De approbantibus dictum contractum, vt num.2.*

 9 *Vbi*

9 *Vbi ſubſtantia acceſſionum eſt licita, exceſſus cauſat iniuſtitiam, non vſuram.*

10 *Cenſus poſſunt conſtitui ad decem pro centenario.*

11 *Quando conſuetudini, ſeù obſeruantiæ ſit deferendum in hac materia.*

DISC. XI.

1 IN Oppido S. Viti, aliiſque locis adiacentibus, antiquus, ac frequens contrahendi mos eſt, quod venduntur territoria, ſeù prædia ruſtica cum pacto redimendi limitato vel perpetuo, atq; deindè cōtemporaneè idem venditor ipſa bona conducit ab emptore, pro vniformi ac generali penſione à conſuetudine ſeù vſu taxata, ad menſuram valoris in primo contractu venditionis deducti, quod ſcilicèt pro rata bonorum cadentium ſub pretio ſcut. 8., venditor, & reſpectiuè conductor promittit emptori, ac reſpectiuè locatori ſingulis annis duos cados muſti, quorū loco, idem communis, atque generalis vſus introduxit, quod ſoluantur in pecunia iulij ſex, quam contrahendi ſpeciem pro notabiliori parte in hoc loco practicare conſueuit Marchio Theodolus eiuſdē Oppidi Dominus. Cum autem huiuſmodi conductores, ac vendentes conſulti eſſent de huiuſmodi contractus inualiditate,ac vſuraria infectione;Hinc proindè per quamdam ſpeciem vniuerſitatis inſimul vniti, prædictæ penſionis ſeù reſponſionis ſolutionem, tàm dicto Marchioni quàm alijs ſoluere recuſarunt, Vndè propterea introducta cauſa coràm A.C., ab iſto contra eos relaxatum fuit mandatum, à quo commiſſa per Signaturam cauſa appellationis in Rota *coràm Veroſpio*, cum clauſula ſuſpenſiua, *Si quid exequendum*, datoque conſueto dubio, ex eiuſdem reſcripti ventre, *An mandatum eſſet exequendum*, aſſumptaque diſputatione,Me pro Marchione, & alijs actoribus ſcribente *ſub die* 16. *Iunij* 1660. negatiua prodijt reſolutio, ex eo fundamento.

Quod licèt emptor citrà vſuræ vitiū, rem emptam, eius poſſeſſione adhùc non capta,ipſimet venditori in locationem
2 concedere valeat *ad text. in l. quædam mulier ff. de rei vendicatione Pariſ. conſ. 77. num. 7. cum ſequen. lib. 3. Menoch. de arbitr. caſu 39. num. 16. Cyriac. controu. 68. num. 1., & 259. num 4. Rota coram Martin. Andr. dec. 109. num. 11., & per totum*; Attamen id intelligitur, dummodò penſio ſit iuſta, & proportionata fructibus ex ipſa re colligendis, ſecùs autem ſi ſit exceſſiua,cum tunc videatur contractus vſurarius continens potius vſurarias acceſſiones pro pecunia, ità
3 ſub hoc pallio mutuata *ex Bald. conſ. 322. num. 2. lib. 3. Pariſ. conſ. 55. nu. 57. lib. 1. Natta conſ. 198. num. 13. Crauett. conſ. 45. num. 7.*; Et propterea reputata fuit exceſſiua dicta penſio, vſuram idcircò redolens, ſtante potiſſimum eius vniformi, & inuariabili quantitate pecuniaria, ad quam reſponſio vini redacta eſt *ex Carrocc. de locato in addit. par. 5. quæſt. 3. num. 39. & 40.*,vbi allegatur *Anchar. conſ. 257. num. 4.*, vt habetur in deciſione deſuper edita.

Aduersùs quam cōceſſa noua audientia,atque mutatis defenſoribus, reaſſumpta diſputatione *ſub die 8. Martij* 1664.,
4 abſque eo quod quicquam de nouo adduceretur, ſed eiſdem auctoritatibus, & fundamentis per nouos ſcribentes reaſſumptis, quæ in dicta prima diſputatione deducta fuerant, quinimò neglectis melioribus conſiderationibus,de quibus infrà, re melius percepta, recedendo à deciſis,pro contractus validitate reſponſum fuit, Vnde propterea obſeruabam, ità etiam in forenſibus controuerſijs verificari dictum Galeni in ore medicorum adeò frequens,*maledicta vetula quæ venit in die critico &c.*,dictaq; reſolutio confirmata fuit coram eodem *Veroſpio ſub die* 29. *Maij* 1665. et 19. *Ianuarij* 1667. *coram Otalora*, in locum *dicti Veroſpij* interim defuncti ſubrogato, moderando tamen dictam penſionem in parte, eamque à iulijs ſex reducendo ad iulios quatuor per quamdam reductionē ad æqualitatem & iuſtitiam.

Iſtarum verò poſteriorum deciſionū fundamentum fuit illud idem deductū in prima, quod ſcilicèt prohibitum non eſt rem venditam illicò, etiā actuali poſſeſſione non apprehenſa, locare eidem venditori iuxtà ſuprà allegatas auctoritates in eis repetitas; Et quoad penſionis

nis

Digitized by Google

nis exceſſum dictum fuit, et benè, illum non percutere vſuram, ſed potius iniuſtitiam ſeù læſionem iuxtà terminos textus *in l. 2 Cod. de reſcind. vendit.*

Atque circa pactum redimēdi, ex quo magis fœnoris ſuſpicio reſultare ſolet, dictum fuit, ac paritèr benè, iuxtà firmata
5 per allegatos, præſertim plenè *in dicta deciſ. 109. Martin. Andreæ*, ſolum pactum prædictum id non operari, niſi accedat etiam modicitas pretij, qua concurrente, Rota & Curia Romana ſequitur opinionem, vt neceſſarium non ſit tertium requiſitum ab aliquibus deſideratum, quod contrahens ſolitus eſſet fœnerari, vt aduertitur in eiſdem deciſionibus, ac habetur etiam *in Romana locorum montium de Mutis ſub tit. de Regalibus diſcurſ. 32.*; Verùm hæc modicitas debet eſſe conſiderabilis & magna, itaùt dimidium iuſti pretij excedat, habita etiam ratione diminutionis pretij reſultantis ex pacto de retrouendendo, quod iuxtà vnam opinionem in tertia, et iuxtà alterā in quarta, vel ſexta, veriùs autem pro iudicis arbitrio iuxtà menſuram præfiniti temporis, aliaſque circumſtantias de iuſto valore minuit, et cum iſtis generalitatibus proceſſum fuit, ponderando iuxtà facti probationes dictum exceſſum, vel in forte, vel in annua reſponſione non adeſſe, vt patet ex deciſionibus deſuper editis.

Mihi autem vſque ab initio, reflectendo ad huius articuli veritatem, ac etiam deinde poſt dictas deciſiones editas, videbatur illum nimis vagè, & per terminos generales tractatum eſſe, non autem per eius proprios, ac ſpeciales terminos in materia cadentes.

Fœnoris quidem ſuſpicio in iſta contrahendi ſpecie reſultare dicitur, quando concurrat mutuum verum, vel interpre-
6 tatiuum, ſine quo recepta propoſitio eſt non dari vſuram, quæ propriè mutui ob dilatam eius reſtitutionem acceſſio dicitur, *ad text. in c. conſuluit de vſur.*, et poſt antiquiores ab eis allegatos *Surd. conſil. 306. num. 6. & 7. Leotar. de vſur. quæſt. 16. nu. 20.* cum alijs latè per *Rotam in Romana locationis 2. Maij 1659. corā Veroſpio poſt collectat. Bondeni deciſ. 63. num. 13.* & paſſim.

Ideoquè tunc iſta ſuſpicio intrare videtur, quando pactum redimendi eſt neceſſarium ex parte venditoris, qui ad li-
7 bitum emptoris pecuniam ſub nomine pretij acceptam reſtituere tenetur, cum tunc videatur adeſſe mutuum ſub nomine iſtorum cōtractuum in fraudem vſurarum, ita palliatum, atq; in his terminis procedunt auctoritates de huiuſmodi cōtrahendi ſpecie dubitantes, de quibus apud *Manent. in tract. de contractu liuellario q. 1. in principio, & Leotar. de vſuris qu. 15. nu. 16.*; Secluſa verò iſta circumſtantia, non videtur vrgere probabilis dubitandi ratio; Ideoque meritò vltrà deducta per *Pariſ., Cyriac., Martin. Andr.*
8 & alios vbi ſuprà, et in huius cauſæ deciſionibus, idē firmant *Alex. de Neuo conſ. 95. num. 15. cum ſequen.* & cæteri apud *Manent. dicta quæſt. 1. num. 1.*, vbi idem admittit, dubitando ſolùm in eo caſu, de quo ipſe agit ex particularibus facti circumſtantijs, *Fulgin. de emphyteuſi tit. de contract. quæſt. 46. Gipt. deciſ. Bonon. 119. nu. 54. 62. & 76.*, vbi de contractu vſitato Bononiæ, quod dicitur *pactum frācandi*, ac etiam *Rota in Romana diuiſionis officij 23. Maij 1625. coràm Vbaldo poſt reſol. 14. Carenæ*, q. ia iſte dici non poteſt contractus antychreſis, vt aduertit *Leotar. d. quæſt. 16. in principio*.

Et quidem poſita ex parte dantis pecuniam omnimoda irrepetibilitate, ceſſat mutuum verum vel interpretatiuum, ſeù titulus pignoris, quod ſupponit etiā
9 mutuum, vel ad libitum, vel poſt certum tempus repetibile, Et conſequenter, vbi etiam in acceſſione ſub nomine penſionis cōuenta aliquis adeſſet exceſſus, benè in cauſæ deciſionibus, cum ibi allegatis, aduertitur id percutere iniuſtitiam, ſeù læſionem, non autem vſuram, quod generaliter habemus in omnibus contractibus, in quibus acceſſiones in genere, ſeù ſubſtantia ſunt licitæ, vtputà in cenſibus, cambijs realibus, fructibus recompenſatiuis pro pretio rei fructiferæ ad terminos textus *in l. curabit*, cum ſimilibus, cum tunc ſolùm intret reductio ad limites iuſtitiæ, vt in præſenti practicatum fuit; Quamuis mihi videretur etiam magna æquitas, dum annua reſponſio iuliorum 6. pro ſorte ſcut. 8. importat ſolū ad rationem ſeptem pro centenario, & parùm plus, cum tamen ex Bulla *Nicolai V.* in hac parte non correcta per illā *Pij V.*, cenſus ſubſtineantur vſque ad de-

cet.

Digitized by Google

10 cem pro centenario, vt aduertit *Duard. de cenſ.* §.2. *quæſt.* 21. *num.* 27., Et licèt *Cenc. quæſt.* 47. *nu.* 20. ſubſtineat dictam Bullam *Nicolai* eſſe localem, Attamen quidquid ſit de vnius, vel alterius opinionis veritate, id percutit caſum circa exceſſum vltrà decem, ſed vbi ſumus infrà, dici non poteſt intrare vſuram; Ideo que obſeruabam iſtum dici poſſe quemdam implicitum contractum cenſus ſub hac forma ab antiquo in his locis fieri ſolitum.

Magni faciendam quoque conſiderabam eſſe communem conſuetudinem, eiuſque antiquitatem, quodque ferè generalis videtur in Lombardia, aliiſque partibus, quam obſeruantiam ponderat
11 *Cyriac. dicta controu.* 68. *num.* 24. *cum ſequen.*, Licèt enim in materia vſuraria conſuetudo non excuſet, quia potius praua dicenda eſt & corruptela, cum omnes ferè canones *ſub tit. decretaliũ de vſuris*, ſuper conſuetudinum reprobatione prodierint; Attamen id procedit, vbi qualitas vſuraria eſt clara ob explicitam vel implicitam mixturam mutui; Secus autem vbi intrat probabile dubium, quoniam tunc obſeruantia attenditur tanquam interpretatiua; Ponderando etiam quod vbi vſus eſt communis ac vniformis, ceſſare videtur ſuffocatio indigentis mutuatarij facienda per ſagacem, & deprauatum fœneratorem, dum ità etiam pupilli, vel ſimplices, & ſinceræ perſonæ pariformiter contrahunt, eodem modo, quo quilibet diligens negotiator, vt in propoſito aduertitur *in Romana cambiorum ſub tit. de cambijs diſc.* 1.

SAVONEN.

PECVNIARIA
PRO
FRATRIBVS DE CARENTIIS
CVM
IOANNE THOMA MESSEA.

Caſus variè deciſus per Rotam, demum concordatus.

De probatione ſolutionis vſurarum facienda per debitorem ad effectum illas imputandi in ſortem, vel repetendi, quomodò deſideretur, et de differentia probationis inter caſum imputationis, & alterum repetitionis; Et àn creditor licitè vſuras retineat ratione intereſſe lucri ceſſantis; Et aliqua de cõpromiſſo ſuper vſuris, àn fieri poſſit in laicum, ſiuè àn laudum arbitri poſſit eas canonizare; Et quid de tranſactione ſuper eiſdem vſuris inita; Et an vtilitas debitori reſultans ex mutuo reddat licitas acceſſiones.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *Quomodo procedendum ſit in deferendo deciſionibus Rotæ, alijſque auctoritatibus.*
4 *An valeat cambium ſi creditor eſt certus, quod debitor non poteſt cambiare, remiſſiuè.*
5 *De eodem de quo num. 3., et damnatur vſus pragmaticus.*
6 *In mutuo nulla acceſſio dari poteſt, & in vſura non datur paruitas materiæ.*
7 *Diſtinguuntur puncti ſeù inſpectiones.*

8 Ad

8 *Ad effectum repetitionis indebiti ſolutio eſt probanda vera & effectiua, & non ſufficit confeſſio, vel quietantia.*

9 *Agens ad repetitionem indebiti, non ſolum debet probare ſolutionem, ſed etiam ipſum indebitum, prò quo excludendo ſola poſſibilitas intereſſè ſufficit.*

10 *Impugnatur hoc in materia vſuraria, & de ratione.*

11 *Reprobatur opinio* Archidiaconi, *& verius eſt etiam præſumptiuas probationes ſufficere in materia vſuraria.*

12 *Fœneratores ſtudent vſuras occultare.*

13 *De capitulo Regni Neapolitani contrà vſurarios conuincendos etiam per teſtes ſingulares.*

14 *De ſpecialibus circà probationem in materia vſuraria.*

15 *De differentia vbi agitur de probatione vſurarum ad effectum puniendi, vel ad effectum ciuilem reſtituendi.*

16 *Declaratur concluſio, de qua num. 9.*

17 *Quando facilius imperfecta probatio admitti debeat.*

18 *De differentia inter repetitionem vſurarum, et earum imputationem in ſortem.*

19 *Confeſſiones debitoris in materia vſuraria non attenduntur.*

20 *De adminiculis, & modis ex quibus probatur exactio vſurarum.*

21 *Probatis aliquibus exactionibus, àn iſta conſuetudo inducat præſumptionem in alijs.*

22 *Liguri præſumuntur negotiatores, ac ſoliti negotiari.*

23 *An creditor obtinere poſſit intereſſe lucri ceſſantis, ſi de eo non conuenit, ſed dixit facere mutuum gratuitum.*

24 *De intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis quod licitè ab initio conueniri poteſt.*

25 *Quomodo dicta concluſio procedat & intelligenda ſit.*

26 *De magna difficultate, quæ habetur in hac materia, & de eius ratione.*

27 *Quæ requirantur vt debitor moroſus cōdemnari poſſit ad intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis.*

28 *De rationibus requiſitorum, et quod lucrum negotiationis eſt incertum & periculoſum.*

29 *Conuentio partium poteſt operari idem ac operatur mora.*

30 *De inconuenientibus ob diuerſas opiniones.*

31 *Quomodo regulanda ſit hæc materia intereſſè damni emergentis, vel lucri ceſſantis, et àn mos regionis excuſet, datur diſtinctio inter vſuras exactas & exigendas.*

32 *Ignorantia iuris vel ſimplicitas non excuſat in materia vſuraria in foro externo.*

33 *Declaratur vbi eſt ignorantia iuris dubij.*

34 *Impugnatur opinio admittentiū intereſſe iudiciale vel conuentionale pro credito pecuniario abſque probatione requiſitorum, & de rationibus.*

35 *Taxari poteſt intereſſe ad certam ſummā, ſed quomodo & quando.*

36 *Bona qualitas creditoris conſiderabilis eſt ad excludendam ſuſpicionem vſuræ.*

37 *Bona fides, vel non mala excuſat à fructibus perceptis & conſumptis.*

38 *Quando creditor dicatur in bona vel mala fide.*

39 *An & quando laicus per viam iudicij, vel compromiſſi cognoſcat de vſuris.*

40 *An & quando tranſigi poſſit ſuper vſuris.*

41 *An in materia vſuraria ſpectetur vtilitas debitoris, ſi creditoris non intereſt, vel econtra.*

DISC. XII.

1 VT Nicolaus Carentius Oppidi Finarien. acquireret quoddam prædiū, de anno 1647. mutuas accepit à Ioanne Thoma Meſſea de eodem loco duplas 745., ſub obligatione reſtituendi infrà annum, quo decurſo, & facta per creditorem confeſſione de recepto duplarum 45., per apocam conuentum eſt, quod Nicolaus remaneret debitor in reliquis 700., quas abſque aliquo vtili, vel intereſſe reſtituere nō teneretur, niſi ad ſex menſes decurrendos, dictoq; termino decurſo, in huiuſmodi conuentionibus & vniformibus dilationibus quolibet ſemeſtre continuatum fuit, donèc vixit dictus Nicolaus, quo defuncto idē

ſuc.

ſucceſſiuè geſtum eſt eum eiuſdem vxo-
re communium filiorum tutrice, vſque
ad annum 1654., duodecim & vltrà chi-
rographis ità intercedentibus, ex quibus
patet, pro dicta pecunia quolibet ſeme-
ſtre creditori ſolutas eſſe duplas viginti
duas cum dimidio, quod adamuſſim cor-
reſpondet primæ ſummæ duplarum 45.
primi anni, et ſic ad rationem ſex cum
dimidio pro quolibet centenario & an-
no, atque in aliquibus ex dictis chiro-
graphis exprimitur, quod ſi contingeret
dictas pecunias reſtitui infrà terminum
conuentum, deberet creditor defalcare,
ſeù bonificare ratam dicti intereſſe iam
habiti; Exortiſque de dicto anno 1654.
aliquibus differentijs inter dictas partes,
illiſque compromiſſis in Gubernatorem
dicti loci, hic per laudum, imponendo
ſilentium ſuper fructibus ſeù vtilibus de-
curſis & ſolutis, in futurum eoſdem fru-
ctus reduxit ad minorem rationē quin-
que pro centenario & anno, ampliando
etiam dilationem prius ſemeſtralem, ad
annum.

Factis autem maioribus filijs dicti Ni-
colai, exortiſque controuerſijs ſuper re-
ſtitutione dictarum pecuniarum, ac reſ-
pectiuè vſurarum imputatione, Et in-
troducta cauſa coràm Ordinario, hic
ſententiam fauore creditoris protulit,
aſſignata ratione, quod vſuræ, ſeù acceſ-
ſiones receptæ fuerint à ſpontè dante
ratione lucri ceſſantis, ac etiam quia mu-
tuata pecunia erogata fuerat in emptio-
nem prædij vtilis & fructiferi, à qua ſen-
tentia interpoſita appellatione, & com-
miſſa cauſa in *Rota coràm Taia*, datoque
2 dubio, *an conſtaret de illicita vſurarum
exactione*, ſub *die 31. Martij 1664.* af-
firmatiua prodijt reſolutio, vt patet ex
deciſione deſuper edita impreſſa *poſt
Zuffum de legitim. proceſſus deciſ.* 104., ad
cuius deciſionis normam prolata ſenten-
tia, & commiſſa cauſa appellationis in
eadem *Rota coram Bourlemont*, ſub *die
15. Februarij* 1666. reſponſum fuit pro
dictæ ſententiæ confirmatione, ac pari-
ter cum vnica deciſione prolata alia ſen-
tentia, commiſſa fuit cauſa appellationis
in tertia inſtantia in *eadem Rota coràm
Albergato*, coràm quo ſub *die 3. Decemb.
eiuſdem anni* 1666. prodijt reſolutio
creditori fauorabilis pro dictarum ſen-
tentiarum infirmatione, à qua tamen
reſolutione receſſum fuit ſub *die 16. Ia-
nuarij 1668.*, reſpondendo pro confir-
matione, ſed repropoſita cauſa ſub *die
19. Nouembris eiuſdem anni*, recedendo
ab vltimo, perſtitum fuit in primo loco
deciſis ad fauorem creditoris pro ſentē-
tiarum infirmatione, ſuper qua prodijt
ſententia, vnde in gradu appellationis
per debitores interpoſitæ commiſſa fuit
cauſa in eodem Tribunali coram Vice-
comite, atque propoſita cauſa ſub *die
Maij* 1669. reſolutum fuit hanc vltimam
ſententiam eſſe infirmandam, cōfirman-
do præcedentes, ac demum concordia
finem controuerſiæ dedit.

Ex qua ſerie edocemur, quàm cautè &
circumſpectè per iudices procedendum
ſit in deferendo deciſionibus, quæ in
3 libris impreſſæ, ſeù aliàs circumferuntur,
ità ſub cœca fide immorando in ſola au-
ctoritate, non examinatis earum funda-
mentis, atq; illius cauſæ ſtatu, fine & cir-
cumſtātijs, dum plures deciſiones ab eo-
dem Tribunali retractatæ habentur, plu-
reſque adſunt, de quarum expreſſa reuo-
catione non conſtat, ſed earum implicita
reuocatio quoquè adeſt, Vel quia repro-
poſita cauſa, & dilata reſolutione, ille
qui fauorabilem deciſionem habebat,
agnoſcēdo imminentem reuocationem,
cum aliquali concordia, liti ceſſerit, vt
eſt præſertim in caſu, de quo *in Romana
domus ſeù locorum Montium ſub tit. de
emphyteuſi diſc.* 36., et conferunt etiam
caſus, de quibus *in Romana locationis ve-
næ ferri, & Viterbien. tranſactionis, de
quibus hoc eod. tit. diſc.* 4., & 15. Vel quia
deciſiones implicitè habitæ fuerint pro
non ſubſiſtentibus, vt præſertim habe-
mus de illis in *Romana cambiorum 4. Iu-
lij 1642. & 18. Aprilis 1645. coràm Peu-
tingerio*, de quibus pluries in ſua mate-
ria ſub *tit. de cambijs*, præſertim *in Ro-
mana cambiorum de Sfortijs diſcur.* 6. ſu-
per articulo, an ſubſiſtat cambium, quan-
4 do creditori danti pecunias innoteſcit
debitorem eas erogaturum eſſe in extin-
ctionē æris alieni, ſeù in alios vſus, ideoq;
acceptam pecuniam per plateas vel nun-
dinas non eſſe cambiaturum, cum ſimili-
bus ſatis frequentibus; Et ſi hoc proce-
dit in deciſionibus, multomagis & in-
5 comparabiliter idem dicendum eſt de
conſilijs; Ideoquè perpetuò damnandus
eſt iſte pragmaticus abuſus iudicandi ex

cœca

coeca fide cum doctrinis,non expendendo earum fundamenta, et præſertim vt dictum eſt, omnes circumſtantias caſuũ, de quibus agunt, ad effectum congruæ applicationis, cum ſæpè ſæpius concluſiones vni caſui congruant, alteri verò, quãuis ſimillimo & penè identifico ſecùs.

In prędictis autem diſputationibus in tot inſtantijs habitis, præſuppoſito abſoluto principio in primis duabus deciſionibus coram *Taia* & *Bourlemont* enũciato, atque per ſcribentes pro creditore admiſſo, quod in mutuo nulla acceſſio, nullaque vtilitas in mutuante danda
6 eſt, quamuis modica, itaut in vſura nõ detur paruitas materiæ, vt ex *Diana*, *Fagnano* & alijs deducitur in *prima deciſione coram Taia*, atq; vt aduertit *Leotar.q.*3. neq; ſemiuncia lucri admittatur dum vbi etiã agit de non danda leuitate materię; Quatuor fuerunt puncti, ſeù inſpectiones iſtius controuerſiæ; Primò ſcilicèt facti magis quàm iuris ſuper probatione ſolutionis & reſpectiuè exa-
7 ctionis huiuſmodi vſurarum, et ſuper hoc puncto maior ac penè tota diſputatio fuit, cum fundamentum vltimæ & antepenultimæ deciſionum coram *Albergato* editarum fauore creditoris, cõſiſtat in hac deficiente concludenti & perfecta probatione, quæ in dictis deciſionibus neceſſaria dicitur ad effectum repetitionis vſurarum indebitè ſolutarũ; Secundò àn poſita probatione, ſuffragaretur creditori ad euitandam reſtitutionem vel imputationem, probatio ex eius parte facta, quod ipſe ſolitus eſſet negotiari, & non tenere eius pecuniam otioſam, quodque in loco promptæ eſſent negotiorum ac lucrorum occaſiones; Tertiò, àn pro eadem excuſatione à reſtitutione, vel imputatione ſuffragaretur illa circumſtantia, quod mutuata pecunia deſeruierit pro vtili acquiſitione prædij fructiferi; Et quartò demùm, an laudum ab Arbitro latum, et à partibus emologatum ſuffragaretur necnè.

Quatenùs igitur pertinet ad primum, ſcribentes pro creditore, quibus adhærent antepenultima, & vltima deciſio, duo deducebant, Primò quod cum agatur de repetitione indebiti, ſolutio concludentèr & perfectè probãda eſt, itaut non ſufficiant quietantiæ & confeſſiones
8 de recepto, ſiuè aliæ ſpecies probationis ſolutionis, ſuffragantes tantùm ad liberandum debitorem, cum aliud ſit probare ſolutionem ad effectum liberationis, aliud verò ad effectum repetitionis indebiti ad communiter notata per ciuiliſtas *in l. cum de indebito* §. *finali ff. de probat.*, *& cap. fin. de ſolut. Federic. de Sen. conſ.* 54. *numer.* 24. *cum alijs collectis per Amat. reſol.* 97. *num.* 9. *cum ſeqq. Baratt. & Adden. deciſ.* 592. *deciſ.* 89. *par.* 10., *& dec.*6. *num.*19. *&* 20. *par.* 11. *rec. Dunozett. deciſ.* 688. *num.* 2. *& ſeqq. &* 729. *in principio*, *& in vtraque deciſione*, *ac etiam in Baren. Cenſus* 3. *Aprilis* 1666. *coram Bourlemont*.

Vndè cum apocæ continerent ſolùm quietantias in genere, vocando ſe ſatisfactum, atque duæ tantùm explicarent ſummam receptam, ità dictum *quietantiæ* vel *ſatisfactionis* verbum remanet æquiuocum, non aptum ad inducendam perfectam probationem realis & effectiuæ ſolutionis, quæ neceſſaria eſt ad hũc effectum repetitionis indebiti, dum etiam ex beneuolentia & remiſſione, vel ex ſolis obſequijs poteſt creditor ſe vocare ſatiſfactum, ac debitorem liberare, eodem modo quo habemus in probatione ſolutionis penſionis voluntariæ ac reſeruatæ beneficio pleno, quod huiuſmodi confeſſiones & quietantiæ non attenduntur, vt in dictis deciſionibus *coram Dunozetto*, et in ſua materia *ſub tit. de penſionibus pluries*.

Et ſecundò quod agenti ad repetitionem indebiti voluntariè ſoluti, non ſolùm incumbit onus perfectæ probationis veræ & effectiuæ ſolutionis, itaut nõ ſufficiat ſolutio confeſſata, ſeù præſumpta oriens ex præſcriptione ſtatutaria, ſiuè ex *l. quicumque Cod. de apocis publicis lib.* 10., vel ex requiſitis deductis ex *l. Procula ff. de probat.*, de quibus *Afflict. deciſ.* 105. & *Merlin.dec.* 125., cum iſtæ & ſimiles ſpecies probationis, vt ſupra dictum eſt, ſuffragentur quidem ad li-
9 berandum, non autem ad repetendum indebitum voluntarium ex auctoritatibus ſupra allegatis; Sed incumbit etiam onus probandi ipſum indebitum, excludendo etiam contrariam debendi poſſibilitatem, vt apud allegatos & paſſim, quoniam eſt certum & receptum principium, quod ego ſcribens in contrariũ non negabam in materia indifferenti.

Et ideò cum indubitatum ſit, quod creditor, vel ex mora debitoris, vel etiã ex conuentione, poſſit citrà labem vſurariam percipere intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis, vt habetur infrà ſuper ſecundo puncto, idcircò adeſt poſſibilitas debiti, & conſequenter onus eſt agentis ad repetitionem indebiti voluntarij probare etiam hanc negatiuam, ex deductis per *Leotar. de vſuris q 76. num.45. Rot. dec. 153. num. 27. par.4. rec. tom.2. deciſ.38. num.2. par.5. dec.89. n.19. par.10.* cum alijs in dictis deciſionibus coràm *Albergato*, præſertim vltima 13.*Nouembris* 1668., vbi ad effectum coadiuuandi dictam poſſibilitatem, ponderatur mos regionis, in qua omnes ſunt induſtres ac negotiari ſoliti, atq; occaſiones ſunt frequentes ex teſtimonio *Scacciæ de cambijs* §. *1. q. 7. par.2. ampliat.8. num.107. cum ſeqq.*, ac etiam ponderando probitatẽ creditoris.

Verùm etiam ſi eſſemus in terminis & ad effectum repetitionis indebiti adhuc dictæ propoſitiones periculoſæ videbantur in hac vſuraria materia, in qua procedendum nõ videtur cum terminis ge-

10 neralibus textus *in d. l. cum de indebito cum concord.*, eo quia frequentius ac ferè ſemper dicuntur actus occulti per callidos ac deprauatos fœneratores ità ſtudiosè, & clam fieri ſoliti ad fraudandas & occultandas vſuras, nedùm ad effectum euitandi illarum reſtitutionem vel imputationem, ſed etiam euitandi plures pœnas temporales, & ſpirituales, per vtrumque ius ciuile & canonicum, ac etiam per iura municipalia inflictas.

Ideoque licèt *Archid. in cap.2. de vſuris in ſexto*, quem aliqui ſequuntur, exi-

11 gere videatur dictam plenam & perfectam probationem, Attamẽ hæc opinio ex originali dicti *Io. Andr. in eod. cap. 2.num* 4. magis communi Canoniſtarũ, ac Moralium calculo reiecta eſt, vnde *Ioannes Andreas* dicit, quod dictum *Archidiaconi* in ſcholis non approbatur, & in iudicijs reprobatur, vt magiſtralitèr *Abb. conſ. 113. par. 2. num. 3. & per tot.*, vbi ex *Clementina vnica de vſuris* ponderat, veram ac germanam rationẽ prædictam, quod ſi exigeremus plenam & concludentem probationem contrà vſurarios, rarò vel vnquàm conuincerentur de vſura; ſequuntur *Afflict. deciſ. 91. nu. 7.* & cæteri apud *Leotar. de vſuris q.93. num.7. cum ſeqq.*, & *in penult. deciſ. coram Albergato*, ac etiam in primis duabus *coràm Taia & Bourlemont*; Vt enim aduertunt *Maſcard. de probat. concluſ.447.nu.31. & concluſ.1424.nu.3. Carol. de Graſſ. de except. cap.28.nu.27.*

12 *cum ſeqq. Sperell. deciſ.27. num. 82.* & cæteri, de quibus *Leotar. de vſuris q.93. ex num.9. ad finem*, (vbi ponderantur multa ſpecialia in hac vſurarum probatione ex dicta ratione admittenda, quę aliàs admittenda nõ eſſent), nihil aliud fœneratores excogitant, niſi cautelas pro occultandis vſuris, atq; impedienda probatione illarum.

Hinc in Regno Neapolitano per *Cap. Nouiter noſtræ Maieſtati* 270. iuxta cõputationem *Campagna & Tappia* ſtatutum habetur, vt etiam in criminali-

13 bus, ac ad effectum conuincendi vſurarium, nedùm pro reſtitutione vel imputatione, ſed etiam pœnarum, ſufficiant tres teſtes ſingulares, ſingularitate non obſtatiua ſed adminiculatiua, quamuis de facto proprio deponentes, quia nempè ipſi fœneratori vſuras pro mutuo ſoluerint, cum tamen hæc ſpecies probationis abſque dubio in alijs materijs indifferentibus non admittatur, de cuius capituli intelligentia & vſu agunt *Tappia lib. 5.iuris Regni tit. de vſurarijs, Capagna aliàs Io. Anton. de Nigris in Cõment. dicti Capit. Baiar. ad Clar., Foller. & cæteri practici Regnicolæ*, multaque ſpecialia vt ſuprà ponderat *Leotar. d. q. 93.* in alijs materijs non admittenda;

Et tamen certũ eſt, quod in crimina-

14 libus magis exactæ & cõcludentes probationes deſiderantur, Tum ex regula generali, quod ad effectum pœnarum perfecta & concludens probatio delicti requiritur ad communitèr notat. *in l.1. Cod.de dolo cum concord.*, Tũ ex eo quod, vbi agitur ad effectum puniendi, conſi-

15 deratur ſolum odium eius, qui puniri debet, abſque mixtura fauoris alterius, præterquàm illius generalis fauoris, qui Reipublicæ reſultat ex delinquentium punitione; In ciuilibus autem ad effectũ repetendi, ſeù condemnandi ad reſtitutionem, vrget fauor ſuffocati debitoris, ità reintegrandi de eo quod potius inuitus & coactus ſoluit, quàm voluntariè, vt in dubio lex præſumit, ex deductis

deciſ.

deciſ.69. num.17.& ſeq. par.9. rec., vbi concordantes; Ac etiam adeſt fauor ipſiuſmet vſurarij pro eius conſcientia exoneranda, et ne perſeueret ac moriatur in peccato ſub perpetua damnatione.

Et ſic, cum ſenſu ac zelo veritatis, dicebam, vltimam præſertim deciſionem coram *Albergato*, nimium in hoc ſe di-
16 lataſſe, ità enim ſatis lata via vſuris aperiretur, ſi adeò concludens & exacta probatio neceſſaria eſſet in hac materia ex dictis rationibus ferè impoſſibilis, dũ etiam poſtquàm facta eſt, neq; ſufficeret, niſi etiam probaretur negatiua poſſibilitatis intereſſe, quæ probatio pariter impoſſibilis videtur. Iſta enim propoſitio procedit in caſu quo acceſſiones generalitèr & in ſubſtantia ſint licitæ, ità ut vſuram de ſui natura non redoleant, ſed ſolùm ad earum licitam perceptionẽ requiratur aliquod implementum; Vt e. g., per Statutum decernuntur mulieri etiam ſoluto matrimonio vſuræ dotales aduersùs dotantes, vel aduersùs hæredes viri non reſtituentes, ſub conditione tamen interpellationis, vt eſt Statutum 137. *Vrbis*, ac etiam eſt Statutum Bononiæ, de quo agitur *d. dec.153. par.4. rec. tom.2.*; Tunc enim ſi de dicta interpellatione non conſtat, Verũ dotis debitores vſuras dotales voluntariè ſoluerunt, tũc ità vel declarant ſe habuiſſe pro interpellatis, vel ſaltèm reſultat dictæ interpellationis præſumptio, transfundens in ſoluentes, ac repetere & imputare volentes onus contrariæ probationis, quoniam materia generalitèr & in ſubſtantia non eſt prohibita neque infecta; Ità pariter in fructibus recompẽſatiuis iuxtà terminos textus *in l. curabit. Cod. de action. empti*, Si enim debitor pro pretio rei de ſui natura fructiferæ voluntariè ſoluit dictos fructus, deindè verò prætendit illos, vel in toto, vel in parte eſſe indebitos, vel exceſſiuos, eo quia ipſa res tanti non fructaret, tunc probationis onere grauatur, iuxtà caſum, de quo infrà *in Baren. cenſus, & in Lucana ac in alijs hoc tit. diſc.17. & 18.*, ex ea ratione, quod tunc regula aſſiſtit creditori, debitor autem innititur ſolùm limitationi, quam probare debet, dum acceſſiones in ſubſtantia ſeù genere ſunt licitæ, vt etiã circà cambia exceſſiua habetur in ſua materia, cum ſimilibus.

Et in his terminis rectè procedũt dictæ auctoritates, Secùs autem vbi agitur de puro & ſimplici mutuo, in quo generaliter & in ſubſtantia quælibet acceſſio eſt illicita, et regularitèr redolet vſurã, vndè regula aſſiſtit debitori pro imputatione vel repetitione, creditor autẽ habet ſolum refugium limitationis, cuius probationis onere grauatur ex collectis per *Barboſ. axiom.198. Mantic. dec.251. nu. 4. & paſſim*; Et ſic magna differentia eſt inter vnum caſum & alterum, ideoque auctoritates, & deciſiones loquentes in dicto primo caſu, in quo acceſſiones in genere ſeù ſubſtantia ſint licitæ, non benè applicantur ad alterum conuerſum, in quo generalitèr & in ſubſtantia ſint illicitæ cum conuerſione regulæ & limitationis reſpectiuè.

Ponderat vltima deciſio 19. *Nouembris 1668. coràm Albergato*, reſpõdendo ad firmata *deciſ.69. num.14. cum ſeq. par. 9. rec.*, quod tunc præmiſſa, circà ſolutionis probationem facilius admittendam, ſunt vera & procedunt, quandò ab initio conſtaret de aliquo primordiali titulo, quia nempe in ipſo contractu cõuentum eſſet de certa quantitate, cum tunc ſolutio præſumeretur facta in cauſam expreſſam, vt eſt caſus *d. deciſ.69.*, vbi agitur de cambijs, ſuper quorum curſu conuentum erat, Secus autem in hac facti ſpecie, in qua aderat in oppoſitum expreſſa conuentio, quod mutuũ eſſe deberet gratuitum & abſque aliqua acceſſione vel intereſſe; Verùm hoc mihi videbatur æquiuocum clarum, quodque potius iſta circumſtantia, ad euidẽtiam retorquenda eſſet, quoniam vt infrà in ſecundo puncto, ac in alijs hoc eodem tit. aduertitur, ſemper maiorem bonam fidem ac animi ſinceritatem redolet publicitas actus, quàm eius clandeſtinitas & ſimulatio, qui enim ambulat in tenebris odit lucem, iuxtà ſimilia de creditore emente pignus, de tutore emente bona pupilli, de officiali contrahente &c., Et conſequenter prorſus incongruum eſt dicere, quod melioris conditionis eſſe deberet qui ſub mendaci & ſimulata expreſſione mutui gratuiti, clàm recipit cum anticipata ſolutione vſuras in vniformi ſumma determinata pro determinato tempore, quàm qui publicè, et palàm gerit contractum

cambij in ſubſtantia licitum, ſiuè conuenit de intereſſe lucri ceſsãtis vel damni emergentis, de quo licitè conueniri etiam poteſt, cum ſola difficultas reſideat in neceſſitate ſubſequentis ſpecificæ probationis vt infrà.

Diſcurrebam tamen hæc omnia ad ſuperabundantiam, atque ad oſtendendam inſubſiſtentiam dictarum deciſionum, etiam in caſu, de quo loquuntur, repetitionis indebiti. Difficultas verò ceſſare videbatur ex facto, ſeù defectu applicationis ad caſum, quoniam in hac facti ſpecie non agebatur per debitores ad effectum repetendi, ſed ad effectum imputandi vſuras in ſortem, illamque extenuandi, vt ità liberationem à debito reportarent, qui termini ſunt diuerſi ob magnam differentiam inter vnum caſum & alterum, vt admittebant ijdem ſcri-
18 bentes in contrarium, eademque vltima deciſio, ac etiam explicitè agnouit *Rota in Baren.cenſus ..... 1668.coràm Bourlemont*, de qua cauſa habetur infrà *hoc eodem tit.diſc.* 17.; Illa præſertim clara differentię ratione militante, quod vbi quis eſt debitor in ſorte, ac ſoluit acceſſiones illicitas & vſurarias, dici non poteſt indebiti ſolutio voluntaria, ſed potius dicenda eſt coacta, quod ſcilicèt timens fœneratoris ſuffocationem ad reſtitutionẽ ſortis, ſolutionem vſurarum ſpontè & abſque contradictione facere curauerit, vt frequens, & quotidiana experientia docet, Et aduertitur *d.dec.69.par.9.rec.*

In qua etiam *num.* 23.*& ſeqq.* habetur ex eadem ratione deferendum non eſſe
19 quibuſcumque confeſſionibus debitoris, vel cõputorum ſolidationibus, vt de hac materia confeſſionis, vel ſolidationis computorum in propoſito pluries habetur *ſub titulo de cambijs*, præſertim in *Romana pecuniaria de Benettis, diſcur.* 7. Ac etiam quia cenſetur potiùs quod debitor, ità eludẽdo artem cum arte, pro maiori eius commoditate voluerit reſtituere ſortem cum huiuſmodi diminutis ſolutionibus, vt aduertitur in eadem *dec.* 69.*par.*9. paſſim recepta in Rota & Curia, et ſæpiſſimè canonizata, tàm in prædictis propoſitionibus, quàm in alia de iure magis vera, quod ſcilicèt præexiſtente debito ſortis, acceſſiones indebitæ & vſurariæ, quamuis ſub hoc nomine expreſsè ſolutæ non repetuntur per dictam rigoroſam actionem repetitionis indebiti, ſed in ipſo iure imputantur in ſortem, illamque extenuant; Quod habemus quotidianum in materia quia cambiorũ nõ data iuſtificatione litterarum, ac realitatis, cambia ſortem extenuent, vt penè in cẽtum deciſionibus, poſt dictam *dec.69.* firmatũ habetur; Dictæ autem rationes ceſſant in vſuris ſpontè ſolutis, poſtquam ità iam totum debitum in ſorte extenuatum eſſet, vndè propterea ex huiuſmodi cõtinuata ſolutione magnum reſultat argumentum creditori fauorabile, iuxtà caſum, de quo *d.diſc.* 7.*ſub tit. de cambijs*, vbi de hac diſtinctione, dum extenuato debito ceſſat timor ſuffocationis.

Probatio autem ſolutionis dictarum vſurarum videbatur nimis concludens &
20 manifeſta ex pluribus probationum ſpeciebus, ac præſumptionibus, et adminiculis inſimùl iunctis, ex quibus, iu iure habemus rectè deduci probationem ſolutionis cuiuſcumque debiti indifferentis & liciti etiam in ſorte principali iuxtà dictas vulgares deciſiones ſuperius allegatas 13. *Afflicti*, 105.*Surdi*, et 124. *Merlini*, ac frequenter in ſua materia ſub *tit.de credito*, multòmagis iſto caſu, in quo ob magnam probationis difficultatem, minores, magiſque imperfectę probationes admittendæ veniunt, vt in ſpecie allegata *d.dec.*105.*Surdi cum concord.* benè ratiocinatur *Leotar.d.q.*93.*n.*37.

Cum enim per duas, vel tres apocas plenè & concludentèr iuſtificaretur ſolutio vſurarum pro aliquibus terminis, ſeù ſemeſtribus, itaùt agentes pro creditore id nõ impugnarent, hinc iuxtà vnam
21 opinionem, quam tenere videtur *Abb. d. conſ.*113.*n.*3., et ſequuntur cæteri, de quibus *Leotar. d. q.*93.*nu.*35., probata videtur fœnerandi conſuetudo, ac ſufficiens præſumptiua probatio exactionis vſurarũ pro omnibus reliquis terminis, ſeù pro toto tempore dilationis; Quicquid autẽ ſit de veritate dictæ rigoroſæ opinionis, ad effectum, vt hæc vnica circumſtantia ſufficiat ad probationem, abſolutum tamen videtur, ex illa reſultare magnum adminiculum coniungendum cum alijs, cum conſueta regula perpetuò tenenda in ambiguis, alijſque omnibus difficilis probationis, vt *ſingula quæ non proſunt, vnita iuuent*.

Se-

Secundò probatio,vel ſaltem magnum adminiculum reſultabat ex eo, quod introducto iudicio coràm Ordinario,exhibitiſque ad probandam exactionem vſurarum per debitores apocis de recepto, creditor illas non impugnauit, ſed potiùs fatendo huiuſmodi ſolutionis veritatem curauit reportare ſententiam abſolutoriam ratione lucri ceſſantis,ac etiã ratione vtilitatis, quam creditor ex mutuata pecunia reportauerat cum acquiſitione prædij.

Tertiò,eadem ſpecies probationis,vel adminiculum reſultabat ex laudo præcedenter lato vt ſuprà per loci Gubernatorem, dum cum eodem ſenſu proceſſum eſt.

Quartò, ex magnitudine ſummæ, ac lapſu temporis notabilis, vndè duplex reſultabat magna inueriſimilitudo, quod extraneus abſque aliqua antidoralis obligationis, vel affectionis ratione, tandiù adeò notabilem ſummam, ità otioſè ex gratuito mutuo retinere voluerit, vndè obſeruabam intrare receptum axioma ſuper imagine veritatis, ac reſpectiuè falſitatis,quam habet veriſimilitudo, vel inueriſimilitudo.

Quintò, in eiuſdem veriſimilitudinis comprobationem, ſatis vrgebat generalis præſumptio reſultans ex conſuetudine loci, ſeù qualitate nationis, quod in ſpecie ponderatur apud *Leotar. d.q.* 93. *num.*50. *&* 59. Liguri enim generaliter præſumuntur viri induſtres & negotia-
22 tores, vt vltrà *Scacc.*ſuprà allegatum, et in vltima *deciſ.*deductum plenè habetur apud *Rouit. conſ.*103. *nu.*10*.lib.*2., et dixit etiam Rota partes, præſertim *dec.* 596. *nu.*23. *p.*5.*rec.Romana prætenſ.cambiorum* 30.*Aprilis* 1655.*coràm Dunozetto inter ſuas dec.* 962.*nu.*7.

Sextò, concurrebat probatio ſpecialis circà perſonam creditoris, quod eſſet vir induſtrius, ac ſolitus eius pecunias traſficare, et non tenere otioſas, vt idem articulauerat in remiſſoria obtenta à Rota iuxtà *deciſ.*95. poſt *Zuffum*; Et ſeptimò magnum pro meo iudicio adminiculum reſultabat ex continuata vniformi præfinitione, ſeù renouatione terminorum, ex quibus omnibus inſimul iunctis, in ſenſu etiam veritatis,credebam id palpari manibus, etiam ad alium rigoroſum effectum repetitionis indebiti, quinimo fortè etiam ad alterum pœnarum.Et nihilominus quia debitores opponebant poſſe etiam addere iuſtificationes cum teſtibus, ac etiam cum libris, alijſque adminiculis, conſulebam vt ad omnem difficultatem remouendam in diſputatione habenda in alia inſtantia hæc omnia deducerentur, cum ſemper meliora ſint motiua facti, quàm illa iuris.

Quouerò ad ſecundum punctum, ſeù ſecundam inſpectionem,an ſcilicèt poſita ſufficienti probatione exactionis vſurarum, vt ſuprà, admitti deberet creditor ad euitandam illarum reſtitutionem, vel imputationem ratione lucri ceſſantis,vel damni emergentis, quidquid ſit in foro interno, in quo, vt frequenter habetur, ſolum eſt Dei iudicium, regulandum ex intentione, ac naturali veritate ſibi co-
23 gnita; In foro tamen externo, videbamur eſſe extrà caſum quæſtionis ex ſolo facto, dùm mutuator non conuenit cum debitore de aſſequutione, ſeù refectione huiuſmodi intereſſe, ſed explicitè profeſſus eſt facere mutuum gratuitum abſque aliqua vtilitate, vel intereſſe, ideoque dicebam ſibi non ſuffragari proximè allegandas & ſimiles auctoritates circà licitam conuentionem & reſpectiuè aſſequutionem intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, dum partes diuerſum cõtractum expreſsè facere profeſſæ ſunt;

Ad id autẽ probandum ſcribẽdo tanquam Aduocatus deducebam ea, quæ ex *Soccino*, *Surdo*, et alijs habentur apud *Leotar. q.*27. *num.fin.* quod etiam in caſu crediti de ſui natura fructiferi,prout eſt pretium rei fructiferæ venditæ iuxtà terminos *textus in l. curabit Cod. de action. empti*, adhùc tamen ſi in aliam debendi cauſam conuertatur, nondebentur acceſſiones, niſi concurrant requiſita huiuſmodi diuerſæ cauſæ iuſtificatiua;Verùm, reflectendo ad veritatem, iſtud fundamentum videbatur parùm tutum, quatenùs reuerà dicti intereſſe ſpecialis iuſtificatio, vt infrà concurreret, quoniam tunc potius ſubſtantia veritatis, ac voluntatis partium attendenda eſſet iuxtà ea quæ habentur intrà *in Fulginaten. diſcur.*16. *&* *in deciſ.* in ea cauſa edita 28. *Nouembris* 1667.*coràm Cerro*.

Ideoque circumſcripta etiam huiuſmodi circumſtantia,atq; examinãdo articulum, ac ſi publicè, palàm, et ſincerè hoc intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis in conuentionem deductum eſ-

eſſet; Admittebam tanquam veram pro-
poſitionem deductam per ſcribentes in
contrarium, quod ſcilicèt de hoc intereſ-
ſe licitè inter mutuantem, et mutuata-
rium etiam ab initio conueniri poteſt,
24 vt poſt antiquiores ab eis allegatos ple-
nè probant *Apont. de poteſt. Proreg. tit. de
Regal. impoſit. §. 5. nu. 77. & ſeqq. Gait. de
cred. tit. 7. q. 2. nu. 1679. & ſeqq. Carleual.
de iudic. tom. 2. diſput. 8. in prin. & ſect. 1.
§. & 6.* vbi latius *Rouit. prag. 1. de vſurar.
n. 45. vbi add. &* non negat *Rota dec. 118.
Vbaldi*, quæ eſt in materia magiſtralis
paſſim canonizata, repetita etiã *dec. 372.
poſt 2. vol. conſ. Farinac. & plenè Leotar.
queſt. 72.*

Verùm difficultas conſiſtit in duobus
punctis, ex quibus reſultant æquiuoca
procedentium ſimplicitèr cum dicta ge-
nerica concluſione, vt hoc intereſſe lici-
25 tè in pactum deduci poſſit; Primò ſcili-
cèt, an in vim dictæ conuentionis, abſq;
alia ſpeciali probatione dictum intereſſe
exigi valeat, vel potiùs ad iuſtificandam
conuentionẽ, neceſſarium ſit deindè illud
probare in ſpecie, ad effectũ vt exigi va-
leat; Et ſecundò an ab initio taxari poſſit
certa & vniformis lucri, ſeù dicti intereſ-
ſe quantitas, Et in vtroque ſatis variant
ſcribentes, vt patet ex collectis per *Rotam
apud Vbald. d. dec. 118.* aliàs *372. poſt 2.
vol. conſ. Farinac. & ex Leotar. d. q. 72.* qui
totum mutuatus videtur ex dicta *dec.* vel
ſaltèm cum ea, et meritò, in omnibus
procedit; Aliquibus volẽtibus ad dictam
conuentionem in genere nullatenùs de-
ueniri poſſe, niſi poſt cõtractam moram,
non autem ab initio mutui, ſeù aliàs cre-
ditæ pecuniæ; Alijs verò generalitèr, et
omninò negantibus licitam conuentio-
nem ſuper certa taxa; Et alijs econuerſò,
vt præſertim ſunt plures ex Regnicolis
vtriuſque Siciliæ, procedunt cum dicta
propoſitione generali, ſuper licita con-
uentione eius, quod mutuantis intereſt,
ratione lucri ceſſantis, vel damni emer-
gentis, vltrò non progrediendo, ſed abſ-
que alia extrinſeca probatione, taxam, ac
exactionem licitam reputãdo, quaſiquod
ex notorietate promptitudinis occaſio-
num negotiandi, vel pecunias inueſtien-
di in regione, atq; ex generali cõſuetudi-
ne, quod quilibet dicatur ſolitus nego-
tiari, dictæ probationes pro factis ha-
bendæ ſint, ideoque ſola conuentio ſuf-
ficiat; Nimium etiam innixi illi funda-
mento, quod quidem eos nimium excu-
ſabiles reddit, quod ſcilicèt, Tribunalia
poſt moram à debitore contractam, abſ-
que alia probatione requiſitorum, quæ
in huiuſmodi intereſſe lucri ceſſantis,
vel damni emergentis iuxtà Curiæ opi-
nionem deſiderantur, paſſim illud decer-
nunt, vt habetur *diſc. 108. ſub tit. de feud.*

Nulla verò fuit materia, quæ magis
pro tempore vitæ forenſis in Curia Ro-
26 mana, meũ contorxerit ingenium, quàm
iſta, non quidem ratione difficultatis,
cum comparatiuè ad fideicommiſſarias,
feudales, ac altiores materias ciuiles, ea
videatur de facilioribus, ſed ratione di-
ctæ diſcrepantiæ opinionum, nedùm
inter Catholicos in vniuerſum, ſed in
ipſamet Italia, et quodammodò intrà vi-
ſcera Sedis Apoſtolicæ, cum adeò certo
& determinato vſu tam diuerſo, ſeù de
directo contrario; In Curia ſiquidem
Romana, omninò certum, ac indubita-
tum eſt, in iudicio pro condemnatione
debitoris moroſi ad intereſſe, non ſuffi-
cere ſolam moram, per interpellationem
hominis, vel legis contractam, niſi pro
illo lucri ceſſantis concurrant requiſita
27 poſita per *Caſtrenſ. in l. 3. ff. de eo quod
certo loco*, et quoad illud damni emer-
gentis, in ſpecie, vel in æquipollenti con-
currant requiſita poſita *in dec. 2. Mohed.
de vſuris*, quamuis conſtaret in genere
creditorem eſſe induſtrem, ac negotiari
ſolitum, et quamuis notorium ſit occa-
ſiones eſſe prõptas; Idque ex duplici pro-
babili ratione, quarum vna vtriq; intereſ-
ſe communis eſt, quod ſcilicèt ità incer-
tum remanet, an creditor pecuniam à
debitore debitam in eam cauſam, vel po-
tiùs in alios vſus erogaturus eſſet, ex ijs
quæ in propoſito intereſſe damni emer-
gentis habentur acta in *Aeſina cenſus hoc
eod. tit. diſc. 14.*; Et altera ſoli intereſſe lu-
cri ceſſantis congrua, quod ſcilicèt ne-
28 gotiationum lucra ſunt ſemper incerta
quinimò & ipſa negotiatio periculoſa
eſt, vt ipſamet ſors principalis perem-
ptionem, vel diminutionem pati valeat,
vndè propterea receptum in iure habe-
mus, ratione huius periculi, tutorem, vel
alium legalem adminiſtratorem, prohi-
bitũ eſſe pecuniam pupillarem, ſeù aliàs
adminiſtratam negotiationibus expone-
re, ex plenè deductis *per Sperell. deciſ. 90.*

vbi

Digitized by Google

vbi etiam de ipſamet Ciuitate Ianuen., quæ negotiantium, ac negotiationum metropolis dici poteſt; Aſſignando in hoc ſcribentes exemplum piſcatoris; Nō enim ex eo quod eſt ſolitus piſcari, ac promptum habeat mare, in quo piſcari valeat, ſequitur, quod niſi ab alio piſcationis inſtrumenta impedita eſſent, certum piſcationis lucrum feciſſet, quia potuiſſet nil accipere, quinimò ſentire damnum de proprio in fractura retium, aliorumque inſtrumentorum, iuxtà caſum, de quo in *Maſſanen. ſub tit. de locato*, cum ſimilibus, vt de his omnibus, cæteris collectis plenè habetur *dec. 29. poſt Merlin. de pignor.* quæ videtur magiſtralis & in alijs frequentèr, ac aduertitur in in prima huius cauſæ *deciſ. coram Taia*, quoniam hoc iure ſine dubio in Curia viuitur.

Et tamen in vtriuſque Siciliæ Regnis, ac etiam in Catalonia, alijſque Catholici orbis partibus, quinimò & in alijs ipſiuſmet Italiæ Principatibus, abſque tot conſiderationibus, et iuſtificationibus, in iudicio paſſim data mora, hoc intereſſe decernitur, Et conſequentèr in vtroque foro admittuntur huiuſmodi conuentiones, dum in ſenſu etiam dictā magis rigoroſam opinionem tenentium, id quod operatur mora, datis alijs ex-
29 tremis, ex veriori ſententia operari etiā poteſt conuentio, vt patet ex eadem *dec. 118. Vbaldi*, aliàs *372. poſt 2. vol. conſ. Farin. cum alijs per Leotar. d. q. 72.*

Videatur igitur quomodò huiuſmodi contrarietatibus acquieſcere valeat intellectus, vt ſcilicèt in eadem Eccleſia Catholica, et in materia peccaminoſa,
30 ac generalitèr & intrinſecè mala de iure naturali & diuino, itaùt neque Pontificia poteſtas diſpenſare valeat, neque detur paruitas materiæ, in vno loco ſit vſura illicita & peccaminoſa, et in altero ſit licita & valida, cum tamen in vtroque eædem rationes generales pariformitèr vigeant; Quodquè ſi contingat cauſam tractari in Curia Eccleſiaſtica, ſeù aliàs eam deferri ad Curiam Romanam, nullum intereſſe iudiciale ſine dictis requiſitis decernatur, paſſim infirmando ſententias de partibus, dum etiam Curiæ Eccleſiaſticæ, ſequendo ſtylum Tribunalium ſæcularium illud ſolent decernere; Quodquè tales conuentiones vſurariæ cenſeantur, decernendo idcircò imputationē talis intereſſe ſoluti in extenuationem ſortis principalis; Et tamen, quod in dictis alijs locis, vtrumque, iudiciale, & conuentionale intereſſe, paſſim decernatur, atque tanquam licitum reputetur; Et ſic quod res generalitèr & intrinſecè mala, vel reſpectiuè, generalitèr & intrinſecè bona, nulla data loci, vel perſonarum diuerſitate, ex ſola diuerſitate Tribunalium, in vno ſit bona, & in altero ſit mala; Quod etiam frequentèr practicatur in materia cenſuum, ac etiam conuentionum ſuper fructibus recompēſatiuis pretij rei venditæ, vt frequentèr *hoc tit.* & in altero *de cenſibus*; Ideoque meus intellectus in hoc hebetat, nequè percipere poteſt, quomodo hæc poſſint inſimulſtare, et quomodo non prouideatur, vt vbique inter eoſdem Catholicos, vna & eadem animæ, & conſcientiæ ratio, ſeù lex ſeruetur.

Reflectendo autem ad veritatem, occaſione iſtius ac ſimilium controuerſiarum, pro locis, in quibus, ſiuè benè, ſiuè malè, id de facto ſeruatur, ac publicè & palàm, etiam in iudicijs practicatur, conſiderabam, quod aut agitur de
31 intereſſe damni emergentis, Et ſi in loco viget, magiſque recepta eſt opinio, quæ vulgò tribuitur *Ruino conſ. 104. lib. 4.*, quam probabiliorem dicit *Leotar. quæſt. 75. n. 14.*, vbi alios eiuſdem opinionis ſequaces refert, tunc quatenùs pertinet ad forum externum, de quo tantùm meæ ſunt partes agendi, nunquam placuit opinio Rotæ & Curiæ Romanæ inſiſtendi mordicus in altera magis rigoroſa opinione, quę vulgò tribuitur *dictæ dec. 2. Mobed. de vſuris*, cum qua in Curia regulariter proceditur, quoniam ſi in loco creditoris & debitoris diuerſo iure viuitur, cum id non percutiat ſubſtantiam, ſeù intrinſecam naturam vſuræ, ſed ſolùm diuerſam formam probandi voluntatem creditoris, cui mora fiat, erogandi ſcilicèt necnè ſibi debitam pecuniam in eius debitis fructiferis extinguendis, vtiq; cum dicta opinione procedi debet, quoniam durum videtur illum cogere ad viuendum cum diuerſo iure, quodque ſcire debeat opiniones, quas tenet Curia, dum ſe regulauit iuxtà opiniones vſu receptas in propria regione, vndè propterea iuſtam habuit cauſam ne-

negligendi requiſita, ex dicta alia opinione neceſſaria; Ideòque, per modum loquendi, quædam Iudaiſmi ſpecies videtur, dictam deciſionem *Mobedani*, generaliter & indefinitè attendere etiam in cauſis regionũ & locorum, in quibus dicta alia opinio recepta ſit, Et hæc quoad intereſſe iudiciale, quoniam in conuentionali huiuſmodi difficultates ceſſant, dum eo ipſo quod creditor illud in conuentionem deduxit, ità declarauit animum ſeù deſtinationem, et conſequenter adeſſe dicuntur requiſita iuxtà *dictam Mobed. deciſionem*.

Aut verò agitur de conuentionali intereſſe lucri ceſſantis, Et tũc aut illud eſt ſolutum, itàut debitor, qui voluntariè ſoluit, contendat de illius repetitione, ſeù imputatione in ſortem ità extenuandam, et paritèr, non datis particularibus facti circumſtantijs malam fidem, ac deprauatum animum creditoris in ſpecie redolentibus, mihi neq; placuit opinio Curiæ, vt in his regionibus, in quibus hoc intereſſe abſque aliqua dictorum requiſitorum ſpeciali iuſtificatione in conuentionem deducitur, ſeù in iudicio decernitur, ita reputetur illicitum & vſurarium, quod reſtituendum vel imputandum ſit, id quod ex dicto publico & communi vſu creditur licitum, vndè iuſtam cauſam habuit creditor illud iudicandi licitum, ideòque acceſſiones in bona fide conſumpſit in currentes vſus eo modo quo bonorum fructus, ac pecuniarum redditus conſumi ſolent, aliàs non conſumpturus ipſam ſortem principalẽ, quam nimium durum eſt ità inſenſibilitèr per creditorem ad id non cogitantem, atq; in bona fide exiſtentem amitti debere, vt ad aliud propoſitum ponderatur etiam infrà *in Baren. Cenſus, diſc.* 17.

Quamuis enim vera ſit propoſitio, de qua in eadem *Baren. Cenſus*, et alibi, quod in materia vſuraria, quicquid ſit in foro
32 interno, in externo tamen iuris ignorantia non excuſat, et conſequentèr, mulieres, minores, ruſtici, et ſimiles eodem iure, ac alij cenſentur, quia poſſunt, ac debent ſapientes & peritos conſulere, minusque excuſat conſuetudo vt infrà; Nihilominùs id rectè procedit in iure claro & certo, ſecùs autem in iure, nedùm dubio, ſed omninò ignoto in regione, in quo potius certum eſt ius eſſe in contrarium, Tũ ex vera & recepta propoſitione, quod ignorantia iuris dubij aſſimila-
33 tur ignorantiæ facti, et excuſat etiam, vbi agitur de lucro *Mantic. dec. 78. nu. 7. & ſeqq. Caualer. dec. 81. num. 2. & 141. nu. 4. dec. 360. num. 10. p. 6. rec. 559. num. 6. & 7. p. 5. Buratt. dec. 899. num. 6. Altogr. conſ. 99. lib. 1. Redenaſch. conſ. 18. num. 25. & ſeqq.*; Tum etiam ex viua ratione, quod ſi ſapientes & peritos regionis conſuluiſſet, abſq; dubio dixiſſent id eſſe licitum tanquàm paſſim receptum, ideòque durum eſt cogere negotiantes & idiotas, quod ſcire debeant illas Romanæ Curiæ opiniones, quas loci ſapientes ignorant, atq; Tribunalia nõ ſeruant, itàut iſto caſu pro meo iudicio creditor contendere magis videatur de vitando damno inſenſibilis, ac inuoluntariæ conſumptionis ſortis cum diminutis & in dies conſumptis fructibus in ſtatu bonæ fidei perceptis, quàm de lucro captando; Ideòque licèt verum ſit in materia vſuraria conſuetudinem non excuſare ex *deduct. per Leotar. quæſt. 99. num. 2. & ſeqq. & num. 6. cum ſeqq.* attamen durum videtur, quod vbi ſatis dubium eſt in loco an dicta conſuetudo ſit licita, necnè intret obligatio ad reſtituendum perceptum & bona fide conſumptum.

Aut agitur de eiſdem acceſſionibus ſeù fructibus ratione dicti intereſſe aſſequendis, Et tunc quia creditor contendere dicitur de lucro, atque ità litigando in Curia, et certioratus de veriori vel tutiori opinione, quam illa tenet, conſtituitur in mala fide, non debet huiuſmodi acceſſiones exigere, ideòque iuſtè debitori datur abſolutoria, cum tunc ceſſent omnes rationes, de quibus ſuprà; Ac etiam quia ceſſante dicto æquitatiuo motiuo excuſationis, potius à damno vitando, dicta opinio erronea videtur, dictusque reſpectiuè vſus, potius abuſus, et corruptelæ nomen meretur, quoniam ità vſurarum prohibitio remanere videtur merè verbalis, neque datur caſus, in quo illa verificetur, cum ità ex vero mutuo quandocumq; repetibili, ipſaq; forte aſſecurata, certum & aſſecuratum lucrum ratione temporis reſultet, in quo propriè vſura conſiſtit.

Vndè propterea, vt in pluribus diſputationibus ſuper ſimilibus contractibus

bus

bus dicere conſueui, et aduertitur etiam
34 *in Firmana diſc.* 1. ,de manifeſta fatuitate notari mererētur Canoniſtæ & Theologi, ac tot Rotæ aliorumque Tribunalium deciſiones, tot quæſtiones in hac vſuraria materia diſputantes, præſertim circà realitatem cambiorum, ac reprobationem eorum, quæ *ſicca* dicuntur, ſiuè circà fructus & vſuras dotales, ac fructus recompenſatiuos, ex æquitate *text. in l.curabit, Cod. de action. empti*, ac circà inualiditatem cenſuum in caſibus non ſeruatæ formæ bullæ Pij,ſiuè vbicumque libertas repetendi ſortem ſuppetit, aut creditor ſcit fundum eſſe incapacem, ſiuè alienum cum ſimilibus, de quibus hoc titulo, et in prædictis alijs, *de cambijs, cenſibus*, et *dote*, dum abſque tot ambagibus & diſputationibus, ità cum ſolo verbali colore intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis, ex puro mutuo, abſque periculo, nec ſortis, nec fructuum, acceſſiones percipi poſſunt.

Et quamuis vera etiam ſit propoſitio, cum qua tenētes huiuſmodi opinionem procedūt,quod ſcilicèt, licitum ſit etiam ab initio certam taxam, iuſtam & veriſi-
35 milem, habita ratione maioris vel minoris eius curſus, omniumque aliarum conſiderationum ſtatuere tanquam per tranſactionem ſuper fructibus, vt habetur *dicta deciſ.*118. *Vbaldi num.* 8. aliàs 372. *poſt* 2. *volum. conſ. Farin.* cum alijs *per Leotar. dicta quæſt.* 72. *num.*8.*& ſeq.* ac latius per *Giballin.*de quo *dicto diſc.*1., Nihilominùs adhuc manifeſta fallacia eſt in applicatione, quoniam vt eodem *diſc.*1. aduertitur, id rectè procedit cum terminis proprijs, vel ſaltèm adinſtar contractus trini, de quo ibi agitur, ſeù aliorum, de quibus *in Tuſculana*, et *in Romana nautici fœnoris diſc.*2.*&* 3., Vbi ſcilicèt intereſſe ſeù lucrum eſt veriſimilitèr ſperatum in magna ſumma, cuius modica pars creditori tribuatur, reliquum verò, quod debitori dimittitur, dici poſſit iuſtum, ac proportionatum præmium ſeù merx vtriuſque aſſecurationis, tam ſortis, quàm lucrorum, et non aliàs.

Hoc autem, attento dicto vſu, per quem intereſſe iudiciale vel conuentionale taxatur ad ſeptem circiter pro centenario, plùs,vel minùs,eſt omninò inueriſimile, & quodammodò impoſſibile, quoniam ità ſupponere oporteret magnum & exceſſiuum lucrum mutuantis, ſi eius periculo pecuniam negctiationibus expoſuiſſet, *vt eodem diſc.* 1., quod lucrum vtique praxis non docet, ſaltèm iuxtà communes & frequentes occaſiones, quæ tanquam notoriæ per tenentes hanc, verè reprobam opinionem, ſupponuntur; Potiſſimè quia id indefinitè practicatur, etiam cum creditoribus, mercaturæ & induſtrijs non incumbentibus, eiſque minus aptis, ideòque nullum dignoſci videtur probabile fundamentum, cui hæc opinio, ſiuè hic vſus innitatur, quoniam principia generalia ſunt vera, tam circà licitam conuentionem intereſſe in genere ab initio, quàm circa taxam veriſimilem, iuxtà probabiliorem opinionem, quamuis etiam in vtroque ſatis contradictam ex relatis *per Leotar. dicta quæſt.* 72.*& Vbald.dicta dec.* 18., ac alios, Sed error, ac fallacia conſiſtunt in applicatione, quoniam intelliguntur ſano modo,& cū dictis requiſitis.

Ideòque in praxi hæc opinio verificabilis non eſt, niſi in eo intereſſe, quod ſuccedit loco fructuum percipiendorum ex inueſtimentis tutis, puta in ſtabilia, ſiuè ratione frequentioris occaſionis, in loca montium, aliaque iura cum Principe vel Republica, ac etiam in cenſus ex deductis per *Leotar. dicta quæſt.*72.*num.*7,Non attendendo tamen omnimodam proportionem, ſed habita ratione eius quod intereſt,ac iudicio peritorum æſtimari poteſt, pecuniam inueſtitam eſſe magis in mutuum repetibile, et abſque aliquo periculo peremptionis vel diminutionis ſortis, quàm in huiuſmodi inueſtimenta, in quibus adſunt onera & pericula reſpectiuè,peremptionis, vel diminutionis, ac etiam irrepetibilitatis ſortis, Quibus conſiderationibus habitis, iuxtà currentem vſum vix hoc intereſſe ad tria,vel ad ſummum quatuor pro centenario & parùm plus ſubſtineri poſſet, vt notorium videtur.

Applicando autem ad caſum præſentis controuerſiæ, attenta dicta diſtinctione, pro meo iudicio, ſatis probabili, Quando iſte mutuator in bona, ſinceraque fide verſando, publicè & palàm ità contraxiſſet, tunc pro ipſo excuſando à reſtitutione vel imputatione acceſſionum ſpontè ſolutarum, ac in ſtatu bonæ

fidei conſumptarum, reflectendo ad veritatem, reſponderi debere crederem, Atque ad hunc effectum conſiderabilis
36 eſſet circumſtantia bonæ qualitatis & famæ eiuſdem, quæ ponderatur in vltima deciſione *19. Nouembris 1668. coràm Albergato*, Et quam ad excludendum fęnus eſſe conſiderabilem, aduertitur etiam *in Romana locorum montium de Mutis ſub tit. de Regalibus diſc. 32.*; Ac etiam, conſiderabiles eſſent aliæ duæ circumſtantiæ in eadem deciſione ponderatæ, de quibus infrà in tertio & quarto puncto, laudi ſcilicèt, ſeù tranſactionis ex illius emologatione reſultantis, et vtilitatis, quam mutuatarius abſque ſuffocatione rèportauit ex pecunia mutuata voluntariè erogata in acquiſitionem fructiferi & vtilis prædij, cum præmiſſa coadiuuare ſeù confouere viderentur dictam bonam fidem excuſantem à perceptis & conſumptis, ex eadem ratione, ob quam paſſim
37 in iure receptum habemus, non dominum excuſari à fructibus, quos bona fide percepit & conſumpſit, quia credebat ſuos, ad quem effectum neque neceſſaria eſt bona fides poſitiua, ſed ſufficit abeſſe malam ex collectis *apud Merlin. dec. 663.* aliàs *dec 3. par. 7. rec. Buratt. & adden. deciſ. 184. Gregor. & add. dec. 74. & paſſim*, Qui termini ad rem adaptabiles quoque videntur.

Sed conſiderabam iſta incongruè applicari huic mutuatori, qui perceptis clàm & occultè anticipatis vſuris, ex-
38 preſsè profeſſus eſt facere mutuum gratuitum, et abſque aliquo intereſſe vt ſuprà, non quidem vt data ſubſtantia licitarum acceſſionum, iſta contrahendi forma tollat veritatem iuxtà caſum, de quo *in dicta Fulginaten. diſc. 16.*, ſed ad deſumendam eius malam fidem, quodque ità credidit huiuſmodi conuentionem, ac reſpectiuè exactionem tanquam illicitas & vſurarias publicè & palàm fieri non potuiſſe, vndè propterea ceſſante dicto fundamento bonæ fidei & iuſtæ credulitatis, inſpecta etiam ſola veritate, contrà ipſum probabilius reſpondendum credebam.

Quoverò ad tertium punctum compromiſſi, ac ſucceſſiuè acceptationis laudi, duæ ſeparatę inſpectiones deſuper cadebant, Vna ſuper ipſius compromiſſi & reſpectiuè laudi nullitate ex defectu habilitatis perſonæ Arbitri, Et altera ſuper releuantia pacti ſeù tranſactionis reſultantis à dicti laudi emologatione, in qua ſolùm magnum fundamentum conſtituit dicta vltima deciſio *19. Nouembris 1668. Albergato.*

Prima inſpectio erat plana pro laudi & compromiſſi nullitate, ex dicto motiuo inhabilitatis perſonæ ſæcularis, quæ ſolùm capax eſt in hac materia cognoſcendi & iudicandi ſuper ijs, quæ facti ſunt, ſuper probatione ſcilicèt exactionis
39 vſurarum, ſiuè ſuper probatione & liquidatione intereſſe cum ſuis requiſitis ipſarum vſurarum recompenſatiui ſeù iuſtificatiui, ſecùs autem vbi quęſtio eſt iuris ſuper ipſa vſura, ac de cognoſcẽdo & decidendo, an conuentio ſit licita & reſpectiuè vſuraria, cum tunc ſiuè per viam iudicij, ſiuè per viam arbitrij, in laico vrgeat illa omnimoda incapacitas, quæ generalitèr in eo militat in materijs Eccleſiaſticis & ſpiritualibus, quoties, vt dictum eſt, punctus controuerſiæ conſiſtat in iure, ſecùs autẽ vbi in nudo facto temporalitatis *ad text. in cap. contingit de arbitris, et Clementina ſecunda de iudicijs, Imola in cap. innotuit de arbitris*, cum alijs *per Borell. de compromiſſ. §. 2. gloſ. 1. num. 113. Blanch. eodem tractatu quæſt. 4. nu. 9. Rot deciſ. 315. par. 2. diuerſ.*, et in prima huius cauſæ deciſione *31. Martij 1664. coràm Taia*, atque ità diſtinguendo inter ius & factum, ex *Diana* & alijs allegatis admittitur *in vltima deciſione coràm Albergato in fine*; Licèt enim deduceretur altera nullitas dicti compromiſſi ob mixturam vnius minoris inter fratres compromittentes, attamen hanc nullitatem ego paruifaciebam, quia non influit in materiam vſurariam & malam fidem.

Et circà alteram inſpectionem tranſactionis ex dicti laudi emologatione reſultantis, vltima deciſio *in §. antepenult.*
40 plenè comprobat concluſionem, quod ſuper vſuris compromitti & tranſigi poteſt, quodque illæ per tranſactionem remitti poſſunt ex collectis *per Mantic. de tacit. lib. 26. tit. 5. num. 5., Giballin. de vſuris lib. 2. cap. 3. art. 4 Leotar. quæſt. 99. nu. 19. & ſeqq.* apud quos concordantes, et habetur etiam per *Rotam dec. 38. par. 5. rec.*, et in alijs; Verũ paritèr in hoc fallacia verſabatur in applicatione ad factum ob dictæ tranſactionis inſubſiſtentiam,

Tum

Tum ex eo,quod in animo partium non fuit explicitè procedere per viam tranſactionis, ſed ſolùm per viam ſimplicis acceptationis laudi, quæ ex iuris fictione vel ſubintelligentia vim ſeù ſpeciem tranſactionis habet, Vndè rectè cadere obſeruabam receptam concluſionem ſuper iuualida tranſactione inita ex falſo præſuppoſito, quod ità adeſſe dicitur, dum partes credebant dictum laudum validum & obligatorium; Tum clarius, quia vt in prima deciſione *coràm Taia*, et in alijs ſubſequentibus aduertitur, Et eſt principium abſolutum, de quo in alijs materijs ſatis frequentèr, ad eſſentiam tranſactionis,nedùm requiritur dubietas rei in tranſactionem deductæ, quoniam illa non datur in claris, ſed etiam vt aliquid hinc indè detur vel reſpectiuè dimittatur,habita congrua proportione futuri dubij euentus litis,ſecùs autem vbi vnus tranſigentium obtinet totum id, quod plena, & omnimoda victoria parere poſſet, quoniam tunc dicitur tranſactio leonina; Quinimò iuxtà opinionem, quam tenet Curia Romana, etiam ſatis largè & contrà D. D. ſenſum fortè probabiliorem & magis communem, etiam in tranſactione proceditur cum terminis textus *in l.2.Cod.de reſcind. vendit.*, vt *in Romana tranſactionis 15. Decembris 1659.& 19.Aprilis, et 28. Iunij 1660. coràm Veroſpio*, de qua in ſua materia *ſub tit.de emptione & venditione*, & frequentèr; Vndè cum hoc laudum omnes vſuras iam integrè tunc exactas creditori decreuerit, nulla illarum remiſſione facta debitoribus, quorum fauore aliud arbitratum non fuit, niſi reductio in futurum earumdem vſurarum ad minorem rationem quinque pro centenario, ità remanebat clarè tranſactio leonina; Vt enim benè aduertitur *per Leotar.dicta quæſt.99.nu.19.& ſeqq.*, neque laudum, neque tranſactio ſimpliciter & de per ſe, vel alia conuentio reddere poteſt licitas vſuras, ſed vel accedente probabili dubietate, an ſint licitæ & debitæ necnè, ad iuſtam proportionem futuri dubij euentus tranſigatur,vt eſt vera & propria tranſactionis natura, vel quod debitor ſciens & volens, ceſſante ratione ſuffocationis, atque ex omnino ſpontanea voluntate eas remittat tanquam liberam & gratuitam donationem, quorum neutrum dici poterat tam ex defectu voluntatis, dum debitores adhùc erant tales in ſorte, ideoque id in animo nunquam habuerunt, quàm ex defectu poteſtatis, quia erant pupilli & minores,quibus hæc libera donandi poteſtas non datur.

Deducebam quoque tanquam Aduocatus alteram ſpeciem nullitatis, ex eo quod tranſactum eſſet ſuper re non dubia, eo quia clarum eſt de vtroque iure diuino & humano vſuras eſſe illicitas & indebitas, ſed reflectendo ad veritatem, iſtud motiuum non erat probabile, cum ex ſuprà diſcurſis in ſecundo puncto,ſtāte more regionis, alijſque ſupradictis conſiderationibus, dubietas negari non poſſet.

Demùm quoad quartum & vltimum punctum vtilitatis, quæ ex pecunia mutuata debitori reſultauerat, mediante
41 acquiſitione prædij fructiferi, ſatis modica, et ferè nulla diſputatio deſupèr cadebat, ex recepto & abſoluto principio, quod in materia vſuraria ſpectatur ſolùm quid interſit mutuatoris,non autem mutuatarij ex deductis *per Leotar. q. 32. num.30. qu.78. num.14.& q.80.nu.18.*& omnes; Sicuti econuersò, vbi mutnatarius non eſt in damno, neque inſpicitur vtilitas mutuatori ex contractu reſultans, vt *in Romana locationis venæ ſupra diſc.4.*,quod agnoſcunt etiam dictæ contrariæ deciſiones, præſertim vltima *coràm Albergato*, dum ſolùm pōderat hanc circumſtantiam, nō quidem ad effectum iuſtificandi acceſſiones, ſed ad effectum excludendi in debitore præciſam indigentiam, et ſucceſſiuè ſuffocationem, quod tamen meo iudicio neque videbatur conſiderabile, quoniam adhùc ſuffocatus dici poteſt ille,qui, vel ratione affectionis, vel ratione ſperatæ vtilitatis nollet amittere illam promptam occaſionem, quam ob pecuniæ carentiam eſſet aliàs amiſſurus. Atque ex his probabiliores videbantur primæ reſolutiones, dum ità conſtabat creditorem verſatum eſſe in mala fide.

ROMANA

IMPVTATIONIS FRVCTVVM, INTER COLLEGIVM ROMANVM ET FABRICAM ECCLESIÆ EIVSDEM COLLEGII.

Reſponſum pro veritate.

An fructus, ſeù acceſſiones voluntariè & abſque pacto ſolutæ pro credito pecuniario ſint licitæ, itaùt non extenuent ſortem, Et de circumſtantijs dictam perceptionem licitam reddentibus.

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*

2 *Pro mutuo vero, vel interpretatiuo nullæ acceſſiones recipi poſſunt non probatis requiſitis intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis.*

3 *Intellige vbi ex conuentione, ſecus ſi debitor abſque pacto ſpontè ſoluit.*

4 *Pendet ab arbitrio iudicis inſpicere an dicta ſolutio pendeat a mera liberalitate necnè.*

5 *Eadem diſtinctio habetur in materia ſimoniæ.*

6 *Quando dicatur benè iuſtificatum intereſſe, ob quod acceſſiones, etiam ex mutuo percipi poſſunt.*

DISC. XIII.

FACTO inſigni legato per
Cardinalem Ludouicum
Ludouiſium ſcut. 200.m.
pro cōſtruenda Eccleſia
1 in Collegio Romano Societatis
Ieſu ſub inuocatione S.Ignatij, cum diſpoſitione, vt ſi quid perfecta Eccleſia, ſupereſſet, erogaretur in eiuſdem, vel ſacriſtiæ ornamentum, vel Collegij vtilitatem, executorum, ſeù commiſſariorum arbitrio; Cū eiuſdem Societatis Prępoſitus Generalis, prudentèr dictæ fabricæ particularem adminiſtratorem deputaſſet, diuerſum ab œconomico Procuratore, ſeù adminiſtratore ipſius Collegij, itaùt eſſent duæ ſtationes ſeparatæ; Temporum autem conditio, ſeù qualitas ædificij circà eius conſtructionis initia exigeret aliquam pecuniam per teſtatoris hæredem ſolutā remanere otioſam, Collegium verò, ob eius vrgentias pecunia indigeret, quam aliàs ad cenſum, vel ſub alio intereſſe accipere oportuiſſet; Hinc idem Præpoſitus Generalis aſſentitus eſt, vt adminiſtrator fabricæ mutuaret adminiſtratori Collegij ſcuta ſex mille, pro quibus dicto adminiſtratori Collegij iniunxit, vt pendente reſtitutione reſponderet ad beneficium fabricę fructum ad rationem ſcutorum quatuor pro quolibet centenario & anno, quæ ſumma tunc temporis erat nimium moderata, et forſan in commercio non facilis, cum ipſa loca montium Cameralia fructarent ad quinque, vel quatuor cum dimidio; Poſt plurium verò annorum decurſum, aliqui rigoroſi iuriſtæ, negotia Collegij zelantes, motiuum excitarunt, quod iſtud debitum iam extinctum eſſet, ipſa ſorte principali extenuata cum dictis fructibus ſingulis annis ſolutis, qui ex ſimplici mutuo repetibili abſque requiſitis iuſtificatis cum extrinſecis probationibus ſpecialibus intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, dicuntur vſurarij & in ſortem imputandi, iuxtà opinionem, in qua reſi-
2 det Curia Romana ex plenè deductis in *Auenionen. coràm Bichio dec. 29. poſt Merlin. de pignor.*, et paſſim, ac habetur præſertim *diſc. præced.*, et in alijs *hoc tit. ſæpius.*

Deſuper autem per Superiores pro veritate conſultus, in contrarium ad fauorem fabricæ reſpondi; Non impugnando quidem dictum principium in Curia verum & receptum, ſed negando eius applicationem ad caſum, ob eius particulares circumſtantias; Ad id motus ex duplici fundamento; Primò quod vſuraria & illicita dicitur illa acceſſio, quam creditor pecuniarius ex cauſa mutui veri, vel interpretatiui exigit à debitore in vim pacti & conuentionis, ſecus autem ſi nulla

con-

conuentione accedente, debitor ſponte ſua, et in recognitionem huiuſmodi gra-
3 tuiti officij, ex mera liberalitate & motiuo gratitudinis aliquas acceſſiones ſoluat, cum tunc licitè per creditorem percipiantur, *Roder. de ann. reddit. lib. 3. q. 4. nu. 101. Rebell. de oblig. iuſt. lib. 8. q. 3.* & cæteri apud *Leotar. de vſuris q. 1. nu. 35.*, et eſt propoſitio communitèr recepta apud Canoniſtas & Morales, apud quos remanet ſolùm difficultas vſuræ mentalis percutientis forum internum, de quo ad iuriſconſultos forenſes agere non pertinet, et quæ vſura mentalis non cadebat in iſto corpore ficto & inanimato.

In foro aũt externo remanet ſolùm quęſtio potius facti, quàm iuris ſuper verificatione dictæ circumſtantiæ, quod ſcilicèt ſolutio, non ex conuentione, ſed ex libera & ſpontanea voluntate ſequuta ſit, quod pendet ex facti circumſtantijs pro
4 iudicis prudenti arbitrio regulandis, nè aliàs ſub hoc pallio, et occultata conuentione, fœneratoribus ità vſuras fraudare licitum & facile reddatur, atque hanc eſſe materiam arbitrariam benè aduertitur *per Abbatem in magiſtrali conſ. 113 par. 2.* cum quo cæteri pertranſeunt; Eademque diſtinctio habetur etiam in materia ſimoniæ, in qua pactum, ſeù conuentio totum facit, quia ſi ſponte & ex mera liberalitate, ac motiuo gratitudinis reſignatarius reſignanti aliquid præbeat, dummodò ſincerè & ſine fraude, illa non intrat ex deductis *in Toletana archipresb. coràm Alberg. dec. 40. & 43. apud Zuff. de legit. proceſſ.* & pluries in ſua materia *ſub tit. de benef.*; Vndè cum in hac facti ſpecie
5 verificabilis non eſſet in creditore circumſtantia fraudis, ac deprauati animi fœnerandi, atq; conſtaret dictam ſolutionem ex prudenti pio, et rationabili motiuo, de quo infrà, nemine petente, per ſuperiores demandatam eſſe, mihi videbatur, quod verſaremur in terminis claris, quamuis alij deſuper quoquè conſulti ſimplicitèr innitentes dictæ generali propoſitioni, magnam deſuper haberent difficultatem.

Secundò, quia licèt prudentèr huiuſmodi negotia, ſeù ſtationes, tanquam diuerſæ & ſub diuerſis adminiſtratoribus
6 exiſterent, Nihilominùs cum Eccleſia ſit pars Monaſterij, ſeù Collegij, atq; vnũ ex membris cõſtituentibus vnum & idẽ corpus; Hinc proindè in ſtricto iure dicebã nõ intrare hac diſtinctionẽ creditoris & debitoris, ſiuè mutuãtis & mutuatarij; Vel quatenùs hæc diſtinctio admittenda eſſet, adhùc tamen ambo erant ſub regimine & adminiſtratione eorumdem ſuperiorum, qui vtriuſque inanimati corporis, tanquam duorum pupillorum tutores erant, ideoque ipſis tanquam tutoribus & legalibus adminiſtratoribus de iure incumbebat onus excreſcentem pecuniam non retinere otioſam, ſed inueſtire in fructiferas occaſiones Eccleſiæ licitas & promptas, vt in Vrbe ſunt loca montium, aliàs adminiſtrator tenetur ad quanti intereſt, ad communitèr notata *in l. ſi tutor conſtitutus ff. de admini. ſtrat. tutor.*, et firmatur *in Romana pecuniaria 28. Ianuarij 1636. coràm Panzirolo*, et *in alia Romana 15. Iunij 1665. coràm Alberg.*, ac agitur quoq; infrà *in Viterbien. diſc. 15.*, Et propterea cum tunc promptè iſta pecunia inueſtiri potuiſſet & debuiſſet in loca montium, ex quibus etiam maior fructus obtineri potuiſſet, ità de plano remanebat iuſtificatum intereſſe, quod data illius veritate & exiſtentia, etiam in pactum & conuentionem ab initio deduci poteſt ex deductis *diſc. præced.*, Potiſſimè ſtante vtilitate etiam Collegij, cui aliàs incumbebat pecuniam ſub grauioribus fructibus ab alijs accipere, atque hanc dixi mihi videri veritatem, cui credo quod pij & prudentes ſuperiores acquieuerint, quia verè prorſus improprium erat iſtos terminos vſurarios ad caſum applicare.

ESINA CENSVS

PRO

HÆREDIBVS ADRIANI DE HONORATIS

CVM

HÆREDIBVS MARCHIONISSÆ MARGARITÆ GABRIELLIÆ DE FLASCHIS.

Caſus variè deciſus per Rotam.

De intereſſe damni emergentis An & quando per creditorem à moroſo debitore exigatur licitè & citrà vſuram, etiam ſine requiſitis deſideratis per *dec.* 2. *Mohed de vſuris*.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſa.*
3 *Vbi vendita ſunt plures res cum diuerſis pretijs licèt in eodem contractu, tot dicuntur venditiones, quot ſunt res.*
4 *Emptor non poteſt dici moroſus in ſolutione pretij, niſi res vendita tradatur.*
5 *Re non tradita, vel tradita & euicta reſoluuntur eius obligationes etiam fauore tertij.*
6 *In incorporalibus conſignatio inſtrumentorum & ſcripturarum eſt loco traditionis ipſius rei.*
7 *Quis debeat prius adimplere contractum an venditor in traditione rei, vel emptor in ſolutione pretij.*
8 *Ille qui primò agit debet prius docere de implemento ex parte ſua.*
9 *Sine mora non datur intereſſe.*
10 *De requiſitis intereſſe damni emergentis an ſufficiat probatio generica, vel requiratur ſpecifica, refertur vtraque opinio.*
11 *Refertur caſus, in quo rigorosè proceſſum fuit cum deciſione* Mohedani *in hac materia intereſſe damni emergentis.*
12 *De limitatione deciſionis* Mohedani, *et quando requiſita dicantur concurrere per æquipollens.*
13 *De intereſſe praſtando etiam in fructibus fructuum & in ratione multiplici.*
14 *De diſtinctione obligationis debitoris in dando, vel in faciendo.*

DISC. XIV.

1 MARCHIONISSA prædicta, creditrix pro dote alijſque cauſis hæreditatis Franciſci Amici primi viri, omnia eius credita & iura, mediante Marchione Flaſco eius ſecundo viro & procuratore, vendidit Adriano Honorato pro pretio ſcut. 10500., ſoluendorum in diuerſis terminis, ſeù pagis, ſub ea lege, quod ſaltèm ex vltima, vel prius, arbitrio ipſius venditricis, teneretur ipſa extinguere quemdam cenſum in ſorte ſcut. 1000., Cumque ſolutis reliquis ſcutis 9500. emptor recuſaſſet ſoluere reſiduũ, pluries tamẽ poſt ſequutũ implemẽtũ, extraiudicialitèr oblatum, ob ſibi non traditas ſcripturas, ac neceſſarias iuſtificationes cuiuſdam crediti ipſius venditricis eamdem ſummam importantis, aduerſus dictam hæreditatem, à qua proindè recuperari non potuit; Hinc ambobus contrahentibus defunctis, poſt plurium annorum decurſum, hæredes venditricis iudicium inſtituerunt contrà hæredes emptoris, nedùm pro ſolutione dictæ ſummæ reſidualis in forte principali, ſed etiam pro fructibus decurſis dicti cenſus cum dicto reſiduo extinguendi, ratione intereſſe damni emergentis, Et introducta cauſa in Rota *coràm Cer-*
2 *ro* ſub die 16. *Iunij* 1664. pro creditore prodijt reſolutio, debitorem ſcilicèt ad dictum intereſſe teneri, Sed repropoſita cauſa ſub die 27. *Februarij* 1665. *coràm eodem*, recedendo à deciſis, pro debitore reſponſum fuit, atque huic ſecundæ reſolutioni ſatis probabili, benèquè fundatæ, actores hucuſque acquieuerunt.

Duæ autem fuerunt huiuſmodi diſputationum inſpectiones; Vna potiùs facti quàm iuris, an ſcilicèt adeſſet debitoris mora necnè, quoniam illa ceſſante, tanquam baſi & fundamento actionis & intereſſe, omnis dubitatio ceſſat; Et altera iu-

iuris, an ſcilicèt poſita mora, conſtaret de requiſitis huiuſmodi intereſſe iuſtificatiuis; Secunda autem reſolutio, quam ſcribens pro hæredibus debitoris reis conuentis, reflectendo etiam ad veritatem, credebam probabilem benèque fundatam, innixa fuit primo motiuo deficientis moræ, cum cuius præſuppoſito proceſſerat prima deciſio, quæ principalitèr agit de altera inſpectione iuris ſuper dicti intereſſe refectione, vndè propterea dicebam, dictam primam deciſionem quoque probabilem, benequè fundatam eſſe in puncto iuris, quatenùs verificaretur facti præſuppoſitum, cum quo proceſſum fuerat, et ſic defectus erat in applicatione ad factum, non in veritate concluſionum iuris.

Quatenus igitur pertinet ad primam inſpectionem ſeù primum motiuū; Cum in contractum deducta eſſent plura credita, ſeù iura diſtinctè cum diſtincto pretio in ſingulis, hinc reſultare dicebā,
3 quod tot eſſent diſtinctæ venditiones, quot eſſent ſpecies, vel credita in contractum deducta *iuxtà gloſ. in l. Aediles autem* §. *ſi plura*, *et in l. ſi cum in ea ff. de Aedil. Edicto Tiraq. de retract. lignag* §. 23. *gloſ.* 1. *num.* 18. *Mantic. de tacit. lib.* 2. *tit.* 3. *num.* 17. *Caualer. deciſ.* 628. *n.* 1. & 2. et in ſua materia *ſub tit. de empt. & vend.*

Quo poſito reſultabat, nullam dici poſſe contractam morā ex parte emptoris in hoc reſiduo, niſi prius ex parte venditoris rei venditæ traditio, vel oblatio ſequatur *ad text. in l. Iulianus* §. *offerri ff. de action. empti, vbi omnes.* Idque
4 adeò verum, vt etiamſi emptor in ſe accollauerit cenſus aliaque debita venditoris, eaque ſoluere ſe obligauerit, vel directè & explicitè ipſis creditoribus, vel implicitè, mediante obligatione camerali continente ſub ſe ſtipulationem pro omnibus, quorum intereſt &c., adhùc tamen implicitam habere dicitur conditionem, ſi res vendita tradatur, vel tradita permaneat, ac aliàs in caſu non traditionis vel euictionis, obligatio tanquā cauſatiua, ſeù occaſionalis reſoluitur,
5 quoties non intercedat vera & formalis delegatio, quam in his terminis rarò vidi practicatam, vt *ex Dec. conſ.* 421. *Tiraquell. ceſſ. cauſ. par.* 1. *num.* 224. plenè habetur collectum apud *Amat. reſol.* 21. *num.* 1. *cum ſequen. Rot. deciſ.* 428. *par.* 1. *rec. num.* 4. cum alijs frequenter ex deductis in ſua materia *ſub tit. de empt. & vendit.*, præſertim *in Sutrina*, ac etiam habetur *in Romana extinctionis locorum montium ſub tit. de Regalibus diſcurſ.* 8. & 9.

In præſenti autem, licèt practicari nō poſſet vera traditio, prout facti eſt, cum ageretur de iuribus incorporalibus, ni-
6 hilominus dicebam, loco traditionis ſuccedere conſignationem inſtrumentorum & iurium, quorum vigore emptor, ſeù ceſſionarius iura ceſſa exercere valeat *Caputaquen. deciſ.* 104. *num.* 1. *lib.* 1. *Greg. deciſ.* 579. *num.* 1. *dec.* 228. *num.* 4. *poſt Zacch. de oblig. deciſ.* 114. *num.* 14. *par.* 7. *rec.* cum alijs per *Olean de ceſſ. tit.* 7. *qu.* 1. *nu.* 1. *cum ſequen.* & *n.* 7. & 13., Vndè cum venditrix ad hunc actum nō deueniſſet, emptor moroſus in ſolutione pretij dici non poterat.

Scribentes pro actoribus, nimium ſe diffundebant in quæſtione diſputata per
7 DD. ſuper intellectu *dicti textus in l. Iulianus* §. *offerri*, quis ſcilicèt debeat primò ex parte ſua adimplere, àn venditor in traditione vel oblatione rei, vel emptor in ſolutione vel oblatione pretij, nimium inſiſtentes in ijs, quæ firmantur in *Romana grani coràm eod. Cerro deciſ.* 471. *par.* 9. *rec.*, cum qua ſimplicitèr proceſſum fuit in prima huius cauſæ deciſione; Verùm aduertebam, extraneam à caſu videri huiuſmodi quæſtionem, in qua variæ habentur opiniones, Alijs volentibus priorem eſſe obligationem venditoris, Alijs illam emptoris, Alijs demùm, & probabilius, quod tanquam in actu correſpectiuo, et coæquali non detur prius & poſterius, ſed ſimultaneum, ſeù contemporaneum debeat eſſe implemētum, quod tamen nihil faciebat ad rem, quoniam rei conuenti nō agebant de redarguendo venditorem de mora, ob quam ad aliquod intereſſe contrà ipſum agerent, ſed ſolùm, excipiendo de non traditione, curabant propriam moram excuſare, atque ità repellere actores, quibus agentibus ad intereſſe ratione moræ, in qua erat eorum actionis fundamētum, abſque dubio incumbebat prius docere de implemento ex parte ſua, vt alterum contrahentem de mora conuincere poſſent, cum in hoc ſcribentes con-

cor-

Digitized by Google

8 cordare videantur, quod ſcilicèt non attendatur qui primò contrauenerit, ſed qui primò agat, *vt eadem deciſ.* 471. *nu.* 23. *par.* 9. *rec.*, & benè 601. *nu.* 25. & 26. *par.* 5. *vbi concordantes*, et eſt principium verum ac receptum.

Hinc proindè de conſequenti corruebat actio ad intereſſe, cuius primum, ac eſſentiale requiſitum eſt mora ad vulga-
9 rem *textũ in l. lecta*, vbi omnes *ff. ſi cert. petat. & l. mora ff. de vſuris cum concord. congeſtis per Giurb. obſer.* 1. *num.* 3., Et ſucceſſiuè inanis remanebat inſpectio, àn procedendum eſſet cum opinione, quæ vulgò tribuitur, *Ruin. conſil.* 104. *lib.* 4. quam probabiliorem credit *Leotar. relatis* alijs eiuſdem opinionis ſequacibus *quæſt.* 75. *nu.* 14., vt ſcilicèt ſufficiat cre-
10 ditori docere ſe de facto poſt debitoris moram ſubiectum fuiſſe debitis fructiferis & vſurarijs, atquè ità damnificatum remanſiſſe.

Vel potiùs procedendum eſſet cum altera opinione, quæ tribuitur *Mobed. dec.* 203. aliàs *deciſ.* 2. *ſub tit. de vſuris*, vt ſcilicèt data mora, non ſufficiat dicta probatio generalis, quod creditor damnum paſſus ſit in ſolutione vſurarum ſuis creditoribus, ſeù aliàs, niſi accedat probatio ſpecialis, quod mora debitoris fuerit cauſa preciſa & immediata damni, ob incertitudinem, ſeù poſſibilitatem, àn creditor pecuniam à debitore non moroſo ſuo debito tempore ſolutam, in iſtã vel aliam cauſam erogaturus eſſet necnè, et quam opinionem, licèt nimium rigoroſam, ſequi profitetur Rota & Curia Romana, vt apud *Coccin. deciſ.* 498. *deciſ.* 325. *poſt ſecundum volum. conſ. Farin. dec.* 304. *n.* 28. *& finali par.* 9. *rec. & ſæpius*, atque in huius cauſæ vtraque deciſione tanquam certa præſupponitur, eamque in puncto iuris eſſe veriorem latè probare conatur *Cyriac. controu.* 252. *nu.* 62. *cum ſequen.*

Adeoquè mordicùs Rota hanc opinionem quandoque ſequi profeſſa eſt, vt
11 iuxtà caſuum contingentias id videretur omni æquitati, & humanæ rationi aduerſari, vt præſertim me ſcribente practicatũ fuit in vna *Lauellen.* 26. *Maij* 1653. *coràm Peuting.*, de qua cauſa in propoſito dotis reſtituendæ habetur actum in ſua materia *ſub tit. de dote*, Cum enim ſecundus vir conſtante matrimonio aliquam pecuniarum ſummã dediſſet ad cenſum vxoris filijs primi matrimonij ſub graui fructu in regione vſitato nouem vel decem pro centenario, atque ſoluto ſecundo matrimonio ſiuè filijs, idem vir effectus eſſet debitor prædictorum filiorum primi pro reſtitutione dotis in longè maiori ſumma, pluresque anni decurrerint, in quibus ſub ſilentio hincindè proceſſum eſt, Exorta demũ lite coràm Ordinario, et deindè in Rota priùs coràm *Corrado* ſuper ipſo principali puncto reſtitutionis dotis, ſuper quo prodijt deciſio, quæ habetur impreſſa *par.* 11. *rec dec.* 85. repetita *deciſ.* 96. *poſt Contrium*, aſſumptaque deindè diſputatione coràm *Peutingerio* ſubrogato ſuper puncto compenſationis per me ex parte viri oppoſitæ dicti debiti dotalis cum fructibus cenſus hoc intermedio tempore decurſis, dictiſque filijs opponentibus de dictorum fructuum impedito curſu, dum ipſe creditor cenſuarius effectus erat ipſorum debitor, Rota ſequuta eſt rigoroſum ſenſum à me tanquã Aduocato viri deductum, vt ſcilicèt non detur cõpenſatio debiti cum ſorte principali cenſus vtpotè irrepetibili ab inuito debitore, niſi iſte animũ reſtituendi, ac cenſum extinguendi declaret, et conſequenter, quod continuante cenſu, adhùc viuo, continuauerit curſus fructuũ ad fauorem viri, Econuersò autem iſte quamuis moroſus pro debito dotali, non teneretur ad intereſſe damni emergentis ità creditoribus reſultans cum ſeipſo, ob dictum curſum fructuum cenſus, ſtante quod ipſi nõ declarauerant, quod huiuſmodi debitum ſibi ſoluendum in iſtam cauſam erogaturi fuiſſent, Quod mihi quamuis ſcribenti pro victore, nimis durum & rigoroſum viſum eſt, vndè proptereà Egomet mediator fui concordiæ dicti rigoris nimiùm moderatiuæ, cum ſtante qualitate perſonarum, alijſque facti circumſtantijs, omninò probabile videretur, quod dicti filij, ità creditores & debitores reſpectiuè Victricum nõ vſerint ad reſtitutionẽ dotis, vt ità proprium debitum compenſarent, in hac bona fide & iuſta credulitate cõfirmati, ex eiuſdem Victrici ſilentio in non petẽdo fructus; potiſſimè quia in illis partibus notus non eſt, neq; practicatur hæc ſubtilis & rigoroſa opinio, quæ proindè

dif-

diſcretè,& pro prudenti arbitrio , iuxtà facti circumſtantias , non autèm ità generalitèr, & quodammodò iudaicè practicanda videtur .

Quandò autem in iſta cauſa, data mora in emptore, ad hunc punctum quęſtio reſtringeretur , Ego reflectendo ad veritatem, iuſtam credebam primam reſo-
12 lutionem, innixam limitationi , quæ *dictæ deciſioni Mobed.* tribuitur , vbi ſcilicèt requiſitum interpellationis , ac declarationis animi concurreret per æquipollens , quià nempè aliàs conſtaret de hac certa deſtinatione erogandi pecuniam à debitore ſoluendam in extinctionem æris alieni vſurarij , vt aliàs firmauit *Rota in Bononien. damnorum 4. Maij 1612. coram Coccino*, et habetur deductũ *in Romana reſtitutionis pecuniarum pro creditoribus patrimonij Monaldenſium ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum diſc.79. & 80.* et videtur vera ſatiſque rationabilis declaratio.

In propoſito autem huiuſmodi intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis reficiendi per debitorem moroſum ob non ſolutionem pecuniæ ad certum effectum ab initio deſtinatæ, iuxtà dictam limitationem ; *In vna Romana pecuniaria inter Tiberium Ceulum , & creditores illorum de Balleonibus* , cum iſti emiſſent quamdam tenutam ab auctoribus Ceuli, vel à Congregatione Baronũ, ſub conuentione , quod quoddam reſiduale pretiũ ab eis ſoluendum inueſtiri deberet in multiplicum pro reintegratione fideicommiſſi ; Prætendebat Ceulus, quod dicti venditores ob ſolutionẽ
13 in tempore non factam teneri deberent loco damnorum & intereſſe, nedùm ad fructus recompenſatiuos, de quibus nulla erat quæſtio, ſed etiam ad fructus fructuum , & quanti intererat mulplicũ factum eſſe iuxtà firmata per Rotam in *Romana multiplici dec. 85. par.4. rec.tom. 2., & dec.660. eadem. par.4. tom.3.* & plenius *18. Martij 1654. corã Meltio*, Verùm ſcribens pro patrimonio emptorum deſenſo per creditores, parùm probabilem dicebam huiuſmodi petitionem, cum dictæ deciſiones procedant, vbi ipſe debitor aſſumpſiſſet in ſe onus faciendi dictũ inueſtimentum , & reſpectiuè multiplicum, cum tunc intret dicta obligatio, potiùs ob non factum, quàm ob non datũ ; *De Vſuris.* et ſic ratione non adimpleti ſuſcepti mandati in faciendo, non autem ratione moræ debitoris in non ſoluendo , iuxtà diſtinctionem plenè deductam & firma-
14 tam in *Romana fructuũ dotis 21. Aprilis 1651. Cerro & 15. Ianuarij 1652. Bichio*, quarum ſecunda eſt impreſſa poſt *Contrium deciſ.155., & deciſ.4. poſt Zuffum*, et cũ quibus proceditur, vt in propoſito vſurarum dotalium habetur ſæpius in ſua materia *ſub tit. de dote*; atquè ità Congregatio Baronum cenſuit; Verùm adhùc mihi ſupererat grauis difficultas ex dicta ratione præciſæ deſtinationis huius pecuniæ in hanc cauſã, vndè propterea mora debitoris, ità fuit cauſa præciſa, et immediata damni, quia pecunia non poterat ad alium vſum conuerti, et conſequenter non videtur intrare rationem, quibus innituntur dictæ deciſiones *in Romana fructuum dotis*, ſed cum diſputatio vlteriorem progreſſum non habuerit, non potui deſuper maturum iudicium pro veritate efformare.

VITERBIEN.

TRANSACTIONIS PRO HÆREDE PAVLI CIOFI CVM ALIIS PARITER DE CIOFIS.

Caſus variè deciſus per Rotam, & poſteà concordatus.

An ſint licitæ vel reſpectiuè vſurariæ acceſſiones, quas donator quantitatis donatario pendente ſolutione promiſit, ac ſoluit. Et quid de acceſſionibus pro pretio alicuius mer-

ſionibus 277. & 291. *inter dictas impreſſas eiuſdem Celſi*; Ad quarum normā expedita ſententia, & commiſſa cauſa in eadem Rota coram *Albergato*, atque in hoc ſtatu me ex parte creditorum ad cauſæ defenſionem aſſumpto, *ſub die* 14. *Iunij* 1660. reſponſum fuit fauore creditorum, vel eorum interim defunctorum hæredum, pro dictæ ſententiæ infirmatione, dictorumque fructuum debito, atque expedita ſententia, et commiſſa denuo appellatione in eadem Rota *coram Veroſpio*, hæc poſterior ſententia *Albergati* confirmata fuit, præuijs duabus deciſionibus *ſub dieb.* 3. *Iunij* 1661., & 17. *Martij* 1662., Commiſſaque iterum cauſa appellationis *coram Taia*, ſub die 4. *Iunij* 1663. ad fauorem etiam creditorum prodijt reſolutio, ſed conceſſa noua audientia, & repropoſita cauſa, ob difficultates deſuper habitas nulla capta fuit reſolutio, quod anſam dedit concordiæ, per quam controuerſia finem habuit.

In iſtis igitur diſputationibus, ac reſpectiuè reſolutionibus, tres fuerunt inſpectiones ſuper huiuſmodi acceſſionum licito, vel illicito curſu; Primò ân deberentur de natura bonorum, quorum loco iſta quantitas in conuentionem deducta eſt, tanquam per ſpeciem fructuū recompenſatiuorum iuxtà terminos *tex. in l. curabit C. de action. empt.*; Secundò quatenus dicta ratio in toto vel in parte non intraret, ân deberentur tanquam promiſſi ex cauſa donationis; Et tertiò demum, quatenus ex iſta cauſa non ſubſtinerentur, ân alter adeſſet titulus illarum iuſtificatiuus.

Quoad primum, pro rata bonorū ſtabiliū communium inter d. fratres cadentium ſub prima diuiſione, planum erat licitam eſſe conuentionem prædictam ex dicta diſpoſitione *text. in l. curabit*, dùm acceſſiones erant moderatæ & vniformes taxæ legali bonorum ſtabilium iuxtà receptam *gloſſ. in auth. perpetuò C. de Sacroſan. Eccleſ.*, Sed id importabat modicam ſummam ſcut. 800. circitèr, in reliquis autem deciſio pendebat ex facto, in quo non leuis erat diſcordia ob varietatem teſtium hinc indè inductorū circà duplicem circumſtantiam, Vnam ſcilicèt ân augmentum aſſis dictorum patruorum intermedio tempore inter primam diuiſionem & tranſactionem cederet etiam ad commodum dictorum nepotum qui denuò ad communionem admiſſi fuiſſent, vt ex hac parte prætendebatur, vel potius totum ad ipſos patruos pertineret, domi præfatos nepotes retinentes in aſſiſtentia & exercitio in taberna mercium tanquam famulos & operarios; Et ſecundò ân dicta ſumma in conuentionem deducta, poſita dicta communione & coæquali dominio, prouenirèt ex pretio tabernæ ſeù mercimonij conſiderati tanquam vniuerſitas, vel potius ex mercibus alijſque bonis mobilibus ſingulariter, & de per ſe conſideratis; Totum autem hoc conſiſtebat in nudo facto, de quo partes Aduocatorum Romanæ Curiæ ſunt non agere, ab hac verò ſecunda circumſtantia, ân ſcilicèt merces, aliaque bona vltrà ſtabilia conſtituerent tabernam ſeù mercimonium tanquam vniuerſitatem, vel potius eſſent bona ſingularia, pendebat determinatio, ân pro iſto quoque pretio intraret ratio vel diſpoſitio præfati textus *in l. curabit C. de action. empti*.

Vbi enim agitur de mercibus alijſque bonis mobilibus ſingulariter & de per ſe conſideratis, abſolutum eſt pro eorum
3 pretio dictæ legis diſpoſitionem vel rationem non intrare, cū ſint bona de ſui natura infructifera, & æquipollentia pecuniæ; Si verò ageretur de eiſdem conſtituentibus tabernam ſeù mercimoniū, quod conſtitueret vniuerſitatem, et tūc ſecus, quoniam ratione auiamenti, huiuſmodi tabernæ reputantur fructiferæ, itaut etiam in contractum locationis & conductionis pro annua penſione ſalua ſubſtantia ad inſtar prædij fructiferi deduci poſſint, Et ob quam circumſtantiam ceſſat mutuum verum vel interpretatiuum ſiue quo non datur vſura; Vt in ſpecie fructuum recompenſatiuorum cadentium ſuper pretio huiuſmodi tabernarum, vel ex conuentione, vel ex diſpoſitione iuris, nè emptor retineat rem & pretium iuxtà terminos *d. tex. in l. curabit* habetur *apud Riminal. iun. conſ.* 177, *num.* 16. *cum ſeqq. Borgnin. dec.* 13. *num.* 61. & 66. *par.* 2. *Rot. deciſ.* 189. *nu.* 3. *poſt ſecundum vol. conſ. Farinacc. deciſ.* 490. *num.* 4. & 540. *num.* 11. *par.* 2. *recent.*, et conferunt deducta per *Leotar. de vſur. quæſt.* 41. *num.* 32. cum alijs in

huius cauſæ deciſionibus *coram Veroſpio* & *Albergato*, atque eſt principium hodiè receptum, adeò vt *in Fulginaten.* de qua *diſc. ſequenti*, Egomet ſcribens pro emptoribus, ac reſpectiuè debitoribus pretij cuiuſdam fundachi aliarumque mercium volentibus acceſſionum debitũ euitare, id admitterem pro rata cadente in pretio fundachi, negarem tamen prò alia rata pecuniarum & mercium, iuxtà dictam diſtinctionem quæ eſt hodiè vera & recepta; Et conſequenter in iſta cauſa, quæſtio remanebat potiùs facti & applicationis, quàm iuris, An ſcilicèt verſaremur in vna, vel altera diſtinctionis parte, ſeù bonorum ſpecie, dum circà ratam reſpõdentem pretio mercium ſingularium aliorumque mobilium infructiferorum, Ego & cæteri pro hac parte ſcribentes non impugnabamus concluſiones deductas in præfatis deciſionibus *coram Celſo* vtpotè in Curia receptas ex deductis ſupra in *Sauonen.diſc.* 12. & in alijs hoc eodem titulo.

Quo verò ad alterum punctum, in quo principaliter dictæ poſteriores deciſiones *coram Albergato*, *Veroſpio* & *Taia* fundamentum conſtituere videntur, quod ſcilicèt iſta quantitas in conuentionem deducta eſſet per viam donationis, pariter difficultas conſiſtebat, magis in facto & applicatione, quàm in iure; Siquidem vt in propoſito frequenter actum habetur occaſione legatorum quæ donationem quoque continere videntur; In ea quæſtione, àn exigi poſſint vſuræ pro legato quantitatis ex iudicio teſtatoris grauantis hæredem, vt pendente legati ſolutione annuum fructum ſeù intereſſe ad rationem tot pro centenario ſoluere deberet legatario;
4 Communis, ac recepta diſtinctio eſt, quod aut in facultate legatarij poſitum eſt ſortem quandocumque petere & aſſequi, et tunc ob mutuum interpretatiuũ cum dilatione, quod ità ineſſe dicitur, præfatæ acceſſiones illicitæ & vſurariæ reputantur, quia teſtator non poteſt reddere licitas vſuras illicitas, & intrinſecè malas; Aut legatarius ius non habet ex iudicio eiuſdem teſtatoris petendi ſortem, et tunc ſecùs, quia legatum interim conſiſtere videtur in ipſis annuis vſuris ſeù acceſſionibus, principaliter & de per ſe conſideratis, tanquam per ſpeciem annui legati arbitrio hæredis extinguibilis, ſeù redimibilis, cum quantitate per ipſummet teſtatorem taxata, vt ità diſtinguendo habetur *apud Caualer. dec.* 591. *adden. ad Buratt. dec.* 144. *Leotar. de vſur. qu.* 18. apud quos cæteri, et in huius cauſæ deciſionibus prædictis, atq; eſt diſtinctio recepta per ſcribentes hiuc indè admiſſa *in Romana pecuniaria de Matthæis & Sancta Cruce* in qua agebatur de hoc puncto, *vt in Rom. pecun.* 15. *Iunij* 1665. *coram Albergato*.

Qua theorica ſic ſtante ac in præfatis deciſionibus benè firmata ad fauorem huius partis, mea difficultas erat circà applicationem ad factum, de cuius defectu benè opponebant ſcribentes in contrarium, quoniam prohibitio, nè creditores ſortem principalem petere poſſent, reſtricta erat ad certum tempus vni ſcilicèt infrà biennium, et alteri vſque quò compleret ætatem 25. annorũ, vſque ad quæ tempora reſpectiuè motiuum rectè procedebat, non autem poſteà quam in creditorum libero arbitrio repoſitum erat ſortem petere, ideoque motiuum remanebat periculoſum ab hoc tempore citrà.

Eſt benè verùm quod iſti rigores procedunt ſolum in Curia Romana, & ſuc-
5 ceſſiuè in Curijs inferioribus ab iſta normam recipientibus, ob opinionem quæ hic retinetur, vt intereſſe lucri ceſſantis, data etiam mora peti non valeat illo non probato in ſpecie cum requiſitis *Caſtren. in l.* 3. *ff. de eo quod certo loco*, ità vt non ſufficiant probationes generales ſuper qualitate creditoris, quod eſſet ſolitus negotiari, et qualitate loci circà promptas occaſiones, vt aduertitur in huius cauſæ deciſionibus *coram Celſo* cũ alijs *in d. Sauonen.* & in ſpecie legatorum infrà *in Marſicana legati diſc.* 29.; Inanes autem huiuſmodi inſpectiones remanerẽt in illis regionibus in quibus iſta requiſita tanquam notoria habentur pro probatis, vndè propterea data mora regulari, vel irregulari, illicò intrat curſus intereſſe, quia tunc iſtud indefinitè currit & decernitur, vt in locis proximè allegatis habetur, ac etiam *ſub titulo de feud. diſc.* 108.

Demùm quoad tertium punctum ſeù inſpectionem, an ſcilicèt non ſubſiſten-
6 te vno vel altero ex prædictis fundamẽ-

tis,

tis,adeſſet alter titulus d.acceſſionũ iuſti-
ficatiuus, Vltima deciſio 4. *Iunij 1663.*
coram Taia, diſcurrit, ità ſub huiuſmodi
cõuentione contineri illum contractum
trinum, de quo habetur particulariter
actũ *in Firmana diſc.1.hoc eod. tit.*, ſocie-
tatis ſcilicèt, & duplicis aſſecurationis
ſortis,& lucrorum;Sed pariter iſtud mo-
tiuũ mihi videbatur periculoſũ; Tũ quia
non data explicita conuentione ſub hac
ſpecie contrahendi, ſatis difficile eſt in
foro externo id ſubintelligere,cum aliàs
numquam daretur caſus vſuræ, atque
omnes contractus vſurarij cum hoc ſub-
terfugio ſaluari poſſent;Tum etiam quia
non videtur ad praxim deducibile, vt
pecunia tantum lucrum veriſimiliter da-
re poſſit, quod ſumma excedens quin-
que pro centenario creditoris fauore
conuenta, dici valeat congrua recom-
penſa vtriuſque aſſecurationis, ac peri-
culi, quod debitor in ſe ſuſcipit, dum in
foro vtiq; non inueniretur tertius nego-
tiator qui faceret hanc aſſecurationem,
vt aduertitur *in d. Firmana diſc.1.*

Tutius verò ac ſolidius motiuum pro
huiuſmodi acceſſionibus ſubſtinendis
mihi videbatur illud reſultans ab inte-
reſſe ad quod tutor, vel alter legalis ad-
miniſtrator tenetur erga pupillum, ſeù
eum cuius bona adminiſtrantur, ob nõ
inueſtitam pecuniam in tutas occaſiones
7 fructiferas, putà in bona ſtabilia, cenſus,
vel loca montium ex latè deductis per
Sperell. dec. 90., *Leotard. de vſur. q. 18.*
num.36., vbi cæteri, *Rot. in Rom. pecun.*
28. Ianuarij 1636. Panzirolo, & de pa-
tre legitimo adminiſtratore filiæ habetur
in dicta Rom. pecuniaria 15. Iunij 1665.
Albergato; Cum enim iſti eſſent patrui,
ac ſucceſſiuè legales tutores, & curato-
res iſtorum nepotum ex fratre præde-
functo, prudenter ac laudabiliter has
partes impleuerunt, retinendo iſtas pe-
nes ſe ob minorem ætatem, impruden-
tijs ac diſſipationibus ſubiectam, malè
autem ac doloſè geſſiſſent illas retinere
otioſas, atque ſub promiſſione fructuũ
quos adoleſcentes à ſpontè dantibus re-
ceperunt in alimenta, & ſubſtentationẽ
erogatos, vt ità paulatim ipſa ſors prin-
cipalis præter voluntatem domini con-
ſumpta remaneret, dum eaſdem pecu-
nias inueſtiendo in bona ſtabilia, cen-
ſus, vel loca montium, idem fructus ob-
tineri potuiſſet, Potiſſimè quia non erat
quæſtio de aſſequendo hoc intereſſe à
dictis patruis inuitis, ſed de ab eiſdem
ſpontè ſolutis, et nunquam contrarium
animum declarantibus, vndè propterea
fuit potius recognitio veritatis & bonæ
fidei, quod ità ſcilicèt dicti patrui ſe
agnouerint de iure obligatos ad hoc in-
tereſſe ratione illorum fructuum qui
alias percipi poterant à dictarum pecu-
niarũ inueſtimento, quod eis incumbere
videbatur, atq; iſta videbatur via magis
tuta, & plana abſq; neceſſitate aſſumen-
di tot ſubtiles, ac dubias inſpectiones.

Et quidem, vt aliàs hoc eodem titu-
lo aduertitur, iſta vſurarum materia vi-
8 detur potius facti quàm iuris, non vni-
formem generalem determinationem
recipiens, ſed iuxtà ſingulorum caſuum
particulares circumſtantias, inſpecta
qualitate perſonarum,ac alijs circumſtã-
tijs ex quibus deſumatur àn concurrant
præcipua vſuræ requiſita,conſiſtentia in
deprauata intentione fęnerandi ex par-
te creditoris, & in ſuffocatione ex parte
debitoris,non quod ſimplicitas,vel bona
fides mutuantis ſaluet vſuram vbi illa re-
uera adeſt,quoniam receptum eſt id non
ſuffragari, ſed ad regulandam naturam
actus, ſiuè interpretandum quid partes
facere voluerint.

Non datur enim vſura ſine mutuo ve-
ro vel interpretatiuo, vt plenè habetur
in Romana locationis coram Veroſpio deciſ.
63. num. 13. poſt colluctationes *Bonde-*
ni ac in alijs hoc eodem titulo frequen-
ter, et eſt principium abſolutum, Ac vl-
terius cum mutuo,vel expreſsè,vel impli-
citè ac præſuppoſitiuè concurrere debẽt
dicta alia vſuræ requiſita conſiſtentia,
copulatiuè vel ſaltem alternatiuè in de-
prauata intentione mutuantis, et in ſuf-
focatione mutuatarij, quæ omnia in
præſenti deficere videbantur, dum in
origine nullum aderat mutuum, nulla-
que ſuffocatio ex parte debitorum qui
ſpontè creditoribus adhuc pupillis vel
minoribus non requirentibus iſtum con-
tractum fecerant,abſque eo quod in ip-
ſis creditoribus excogitabilis eſſet ali-
qua deprauata intentio fęnerandi, Vndè
propterea omnibus facti circumſtantijs
inſimul ponderatis,præſens caſus habere
videbatur de indubitabili, potiſſimè
quia ipſi principales debitores conſcij
veri-

veritatis nunquam in vita conqueſti fuerunt, neque declararunt animum in materia vſuraria præſumptum, quod potius coacti quàm volentes vſuras ſoluerint, ſuffocationem timentes *iuxtà firmata deciſ.69.num.14.& ſeqq.par.9. recent. cum alijs in d. Sauonen. diſc.12.*

Illa etiam conſiderabili circumſtantia accedente, quod, vt in facto iuſtificabatur, ipſi patrui & debitores, hoc medio tēpore quo huiuſmodi pecunias in manibus habuerunt, ex illorum traficis & negotiationibus notabile lucrum fecerant, eorumque patrimonium magnum incrementum receperat; Licèt enim in materia vſuraria non ſpectetur vtilitas debitoris, ſed attendatur intereſſe creditoris, *vt ſup. diſc.12.* Attamē id ſatis cōferre videtur ad effectum probādi quod geſta per debitores ſoluendo dictas acceſſiones fuerint citrà ſuffocationem pro recognitione veritatis & bonæ fidei, vt ſupra, atq; hæc mihi videbatur veritas.

FVLGINATEN.

PECVNIARIA

PRO

CAROLO CAMILLO ET SOCIIS

CVM

DETIO RONCALLO EIVSQVE FILIIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Roncallo, et pendet.

De eadem materia diſcurſus præcedentis, An ſcilicèt & quando debeantur, ſeù in conuentionem deduci poſſint fructus, vel acceſſiones pro pretio mercium, vel tabernæ ad terminos *tex. in l. curabit C. de action. empti.*

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Ex pretio tabernæ, ſeù fundachi debentur fructus recompenſatiui ex* l. curabit, *tanquam de prædio fructifero, remiſſiuè.*

3 *Secus dilatione conuentionali pendente non data eorum conuentione.*

4 *Si non adeſt conuentio expreſſa, ſufficit quod aliundè conſtet de voluntate, quod iſti fructus debeantur.*

5 *Pretium rei fructiferæ ſi conuertatur in aliam ſpeciem debiti, vel contractus non eſt amplius fructiferum ex* l. curabit, *ſed ex alio contractu cuius requiſita concurrere debent.*

6 *Declaratur concluſio, de qua* nu.2. *quando procedat.*

7 *Quid vbi mutuum pecuniarum, ſeù venditio mercium haberet correſpectiuitatem cum venditione rei fructiferæ.*

8 *De contractu trino remiſſiuè.*

9 *Mutuator citrà vſuram conuenire poteſt de acceſſionibus ratione intereſſe lucri amiſſi ex inueſtimento pecuniæ aliter faciendo.*

10 *De circumſtantijs ſaluantibus acceſſiones ab vſura.*

11 *An & quando emptor teneatur ad fructus recompenſatiuos pretij non ſoluti ſi res vendita non produxit fructus.*

DISC. XVI.

1 DECIVS Roncallus poſſidēs in Ciuitate Fulginaten. tabernam, ſeù fundacum mercium, quem Carolus Camillus & ſocij exercebant tanquam eius miniſtri, præuia narratiua donationis per ipſum factæ Petro eius filio infanti, alijſque maſculis naſcituris ſcut.30.m., ad effectum inueſtiendi in tot mercibus, vendidit per publicum inſtrumentum præfatis ſocijs dictum fundacum, ſeù tabernam prò pretio ſcutorum 18000. circiter, ſoluendum ſub expreſſa dilatione biennij abſque aliqua fructuum, vel acceſ-

ceſſionum ſolutione; Eademque die, coràm eiſdem notario & teſtibus, per apocam priuatam, promiſit eiſdem emptoribus dare ad cambium in termino 18. meſium ſcuta 12.m., ad effectum vt conſtitueretur negotium ſcut.30.m.; Cumq; infrà annum prę̃fatam ſummam dediſſet, partim in pecunia, et partim in mercibus, ad aliam diuerſam conuentionem deuentum eſt, per quam dicti ſocij ſe cõſtituentes debitores dictæ ſummæ ſcut. 30.m., promiſerunt illam ſoluere infrà annos 29., ac interim fructus ad rationẽ ſcutor. quinque pro centenario, cum diſtinctione eorum curſus, ex tunc ſcilicèt pro rata 12.m.,pro reliquis autem 18.m. in fine biennij, iuxtà formam primi inſtrumenti; Prætendente autem præfato Decio ad breue tempus præfatorum debitorum deteriorationem, eiſque iuratis ſuſpectis, illatiſque moleſtijs in perſona, et fundaco, concorditèr receſſum eſt à contractu, omneſque merces, alijque fundaci effectus reſtituti fuerunt, remanente ſolum inter partes diſcordia ſuper quibuſdam ſummis reſidualibus, pro quibus introducta cauſa coram A.C., atquè ab iſto relaxato mandato pro quibuſdam partitis, commiſſa per Signaturam iuſtitiæ cauſa appellationis *in Rota coràm Cerro* cum clauſula translatiua *ſi quid exequendum*, aſſumptaque diſputatione ſuper conſueto dubio ab ipſo reſcripto reſultante, *An mandatum A.C. eſſet exequendum*, ſub die 28. *Nouembris* 1667., relictis in ſuſpenſo tribus partitis, reſponſum fuit pro nunc exequendum eſſe pro ſcut.667.; Aduerſus quam deciſionem, reaſſumpta per vtramque partem reſpectiuè diſputatione, in bina propoſitione dilata fuit reſolutio, quæ pendet.

In huiuſmodi autem diſputationibus ſuper partitis hinc indè cõtrouerſis, cum plures ex iſtis conſiſterent in nudo facto, in quo iuxtà Romanæ Curiæ ſtylum, nullæ ſunt Aduocatorum partes, ſed totum incumbit cauſæ Patronis, idcircò de illis ego non egi; Quatenus verò pertinet ad ea quæ ſunt iuris, tres erant inſpectiones; Primò, ſuper vſuris, ſeù acceſſionibus partitæ ſcut.18.m.pro pretio fundachi iuxtà primam venditionem, an ſcilicèt deberẽtur durante biennali conuenta dilatione; Secundò, ſuper fructibus alterius partitæ ſcut.12.m.quæ iuxtà dictam conuentionem tradita fuerunt in pecunia & mercibus vſque quo contractus durauit; Et tertiò ſuper vſuris, ſeù acceſſionibus pro vtraque partita, ſeù earum reſiduo in ſorte poſt dictum contractum diſſolutum, ac negotium reſtitutum, vndè funda cum ſtetit clauſum.

Quoad primum ſcribens pro debitoribus dicebam, clarè fundatam eſſe eorum intentionem ſuper huiuſmodi fructuum indebito, ſtante expreſſa dilatione per biennium, in cuius caſu, vbi etiam aliud dictum non eſſet, nulli fructus debentur, quamuis ageretur de pretio rei fructiferæ, pro quo ſine dubio debiti eſ-
2 ſent fructus recompenſatiui ex ęquitate *text. in l. curabit C. de action. empti*, et quorũ bonorũ iure egomet ſcribens pro debitoribus admittebam, huiuſmodi tabernam regulandam eſſe iuxtà deducta *in Viterbien. diſcurſ. præced.*), quoniam dilatio dicitur pars pretij, et conſequentèr, vbi ea conceſſa, non eſt expreſsè conuentum de fructibus interim decurrendis, receptum eſt eos non deberi, quoniam cenſetur ab initio iſtud emptoris commodum & reſpectiuè incommodum venditoris cum ipſo maiori pretio compenſatum eſſe vt per *Gabr. conſ.* 57.
3 *num.*5. *lib.*1 *adden. ad Gregor. deciſ.* 204. *num.*32., *Leotar. de vſur. quæſt.* 27. *nu.* 31. & *ſeq.* apud quos concordantes; Multò magis ac extrà omnem ambiguitatem dùm in ipſo venditionis inſtrumento id ſpecificatum fuit, quod ſcilicèt interim nulli deberentur fructus.

His tamen non obſtantibus Rota fuit in contraria ſententia, ex eo quod ex partitis librorum ipſorummet emptorum, alijſque probationibus, vel adminiculis, ſufficienter conſtare videretur, quod ad quamdam exuberantem cautelam ità in inſtrumento ſpecificatum eſ-
4 ſet, re vera tamen de eiſdem fructibus interim ſoluendis ad dictam rationem quinque pro centenario conuentum eſſet, vndè cum reiectis aliquorum præſertim Moralium dubitationibus, in foro omninò receptum ac abſolutum ſit, etiam in caſu expreſſæ dilationis cõuentionalis de huiuſmodi fructibus poſſe conueniri, ex ijs quæ in tot alijs cauſis hoc eodem titulo habentur, idcircò dictum fuit non curandum eſſe de cortice

tice & figura verborum, dum conſtat de ſubſtantia veritatis, vt in deciſione deſuper edita.

In repropoſitione autem cauſæ aduerſus deciſionem, non impugnabam veritatem huius aſſumpti in abſtracto, dicebam tamen in concreto reſolutionem non ſubſiſtere ex duplici motiuo, vno ordinis, & altero iuſtitiæ; Ordinis etenim, quoniam in Rota ſtrictè diſputabatur de exequutione mandati, quod in proceſſu executiuo in vim obligationis cameralis creditor obtinuerat ad normam inſtrumenti dictam obligationem continentis, Vndè cum in dicto inſtrumento dicti fructus eſſent expreſsè remiſſi, idcircò inſubſiſtentia mādati erat omninò plana, quamuis attenta iuſtitia ijdem fructus in vim præfatarum aliarū probationum deberentur, cum iſtarum vigore in iudicio ordinario peti debuerint, Atque inſpecta etiam ſola veritate, motiuum erat ſolidum, Sed quia concernebat ſolum ordinem ſeù exceptionem dilatoriam, hinc propterea pro meo ſtylo & genio, parùm ſeù lentè in eo inſiſtebam.

Et quoad iuſtitiam, cum in eiſdem libris, ex quibus actor, aſſerens amiſiſſe apocam, dictam probationem deducebat, inſinuaretur dictos fructus ſoluendos eſſe pro cambijs, ità limitatis; Dicebam quod niſi creditor doceret de ſpaccijs, ſeù iuſtificatione cambiorum realium ad formam *conſtitutionis* 118. *Pij V.* nihil pretendi poterat, quamuis ageretur de pretio rei fructiferæ, pro quo aliàs debiti eſſent fructus recompenſatiui ad normam *d. text. in l. curabit*, quia ſi pretium transfunditur in diuerſum contractum, puta cambij, vel cenſus, ratione implicitæ ſolutionis ſub tali nouatione ſubintellectæ, extincta dicitur prima cau-
5 ſa debendi, ſolumque attenditur altera, qua non iuſtificata cum ſuis requiſitis, nullæ acceſſiones debentur, *vt per Surd. conſ.* 269. *nu.* 18. *Soccin. conſ.* 139. *circa fin. lib.* 2. *Ciriac. controu.* 252. *nu.* 52. *Teſtaij alleg.* 16. *num.* 36. *Leotar. de vſur. q.* 27. *nu. fin.*

Verùm quamuis dicta concluſio pariter abſtractè eſſet vera, adhuc difficultas erat in applicatione, ob defectum verificationis dictæ formalis nouationis, ſeù transfuſionis in diuerſam cauſam contractus, cum id ſolùm deduceretur ex illo verbo *pro cambijs*, quod eſt æquiuocum, quoniam inter negotiantes huiuſmodi fructus, ſeù acceſſiones ſub hoc vocabulo quaudoque explicari ſolent, etiam extrà verum contractum cambij, vndè propterea niſi per debitores benè doceretur de dicta nouatione, ſeù formali transfuſione, inſpecta veritate, credebam iſtam partitam deberi, quodque ſolum grauamen conſiſteret in ordine iudicij, et in incompetentia proceſſus executiui.

Quoverò ad alteram partitam fructuum pro reliquis ſcut. 12. m. datis in pecunia & mercibus ad complementum capitalis ſcutor. 30. m., Dicebam huiuſmodi conuentionem nullo pacto ſubſtineri poſſe, cum iſtud creditum importet clarum, ac expreſſum mutuum pecuniarium, pro quo abſolutum eſt, non dato titulo iuſtificatiuo intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, nullas acceſſiones citrà vſuram poſſe in conuentionem deduci, cum in hac partita non caderet ratio, quæ ob auiamentum, ſiue quod in contractum locationis & conductionis deduci poſſit militat in taberna, ſeù mercimonio quod conſideretur
6 tanquam vniuerſitas iuxtà diſtinctionem de qua *in Viterbien. diſc. præced.*, ac in deciſionibus in ea cauſa editis *coràm Celſo* inter ſuas *deciſ.* 277. & 291., non impugnatis in alijs ſubſequentibus *coràm Albergato & Veroſpio*.

Et quamuis *in huius cauſæ deciſ.* §. *fin.* prò fundamēto dictorum fructuum ponderetur motiuū correſpectiuitatis, quod ſcilicèt cōuentio mutui dict. ſcut. 12. m. licèt per ſcripturam ſeparatam, nihilominus ſequuta ſit contextualiter eadem die, coram eiſdem notario & teſtibus, et
7 cum intentione conſtituendi vnum capitale, ſeù negotium ſcut. 30. m., cuius pars integralis eſſet etiam iſta ſumma; Atque quoad correſpectiuitatem ego crederem quod deciſio benè diceret; Attamen fallacia conſiſtere videbatur in applicatione, ſeù in conſequentia exindè deducta; Stant enim benè ſimul, partes habuiſſe hoc in animo agendi vtrumque contractum, emptionis ſcilicèt & venditionis fundachi pro pretio ſcut. 18. m., et mutui ſcut. 12. m., pro conſtituendo negotio ſcut. 30. m., ità vt vnus ſine altero geſtus non eſſet; Non indè tamen reſultare videtur,

Digitized by Google

detur, vt pecunia data ſub nomine & contractu mutui, transmutari poſſit in pretium rei fructiferæ venditæ, dum iſte contractus ex defectu ſubiecti, ſeù requiſitorum ſubſtantialium non eſt verificabilis; Dando in hoc practicum exemplũ.

Si enim quis emere velit fundum, ſeù prædium intentione tamen illud meliorandi, ſeù animalibus alijſque induſtrijs inſtruendi, vndè propterea cupit obtinere à venditore aliquam ſummam pecuniariam, ad effectum id adimplendi, atquè ità conſtituendi dictum prędium maioris valoris, maioriſque fructus, vtique iſtud mutuum erit correſpectiuum ad emptionem & venditionem, non indè tamen reſultabit, quod dicatur pretium fundi fructiferi, nequè circa hoc in deciſione, vel per ſcribentes in contrarium adducebatur auctoritas, vel ratio quæ captiuaret intellectum, nam etiam in caſu *d. Viterbien. diſc præced.* ac in deciſionibus in ea editis, præſertim *coràm Celſo* agebatur de maiori correſpectiuitate, quinimò de vnicitate contractus continentis bona fructifera & infructifera, et tamen dicitur fructus, ſeù acceſſiones percipi ſolum poſſe pro rata fructiferorum, non autem aliorum ſterilium, quamuis eſſet vnicus actus, multò magis in præſenti; Credebant aliqui ex D. D. idem quod motiuatum fuit in *Viterbien. tranſactionis* 4. *Iulij* 1663. *coram Taia, de qua d. diſc. præced.*, quod ſcilicèt reſpectu iſtius ratæ non intrarent
8 termini *tex. in l. curabit*, ſed illi contractus trini, ſeù termini *tex. in cap. per veſtras de donat. inter vir. & vxor.*, ſed in contrarium ego ponderabam eadem, quę habentur *d. diſc. præced.*, et *in Firmana diſc.* 1., Non obſtante quod ex huiuſmodi pecunijs & mercibus negotiũ impinguantibus ipſi mutuatarij lucrum, ac vtilitatem reportarent, ex recepto principio, de quo locis citatis, quod ſcilicèt in materia vſuraria non ſpectatur quid interſit mutuatarij, ſed ſolum intereſſe mutuantis, vel econtrà, et ſic non videbatur adeſſe probabile motiuum, cui dicta reſolutio quoad iſtas acceſſiones inniteretur.

Adhùc tamen reflectendo ad veritatem, difficultatem mihi inferebat illa circumſtantia in deciſione, ac per ſcribentes in contrarium non ponderata, quod hæc ſumma ex donatione facta per patrem filijs infantibus deſtinata eſſet ad perficiendum, ſeù conſtituendum dictum capitale ſcut. 30. m. fructiferum, vndè dici poſſet pecunia deſtinata in emptionem, ſeù inueſtimentum, veriſimilitèr productiuum hunc fructum, vtpotè moderatum & reſpondentem fructibus, qui ex ſtabilibus, vel cenſibus, aut locis montium veriſimilitèr obtineri
9 potuiſſent; Et conſequentèr quod licitè inter mutuantem & mutuatarium conueniri potuerit de illo intereſſe, quod mutuator ità patitur in amiſſione illius vtilitatis, quam aliàs ex inueſtimento pecuniæ reportaturus fuiſſet, negligendo aliud inueſtimentum in gratiam mutuatarij, quia debet quidem mutuum eſſe gratuitum, atque officij cauſa præſtari, ſed non conuenit eſſe damnoſum, vt alijs relatis habetur apud *Leotar. de vſur q.* 72. *nu.* 4. *&* 8. *cum ſeqq.* et ſępe alibi *hoc tit.*

Potiſſimè quia contractus gerebatur ex parte creditoris, non per ipſum, ſed per ipſius infantis legitimum admini-
10 ſtratorem, atque in debitoribus ſui mutuatarijs non cadebat ratio indigentiæ & ſuffocationis, dum id voluntariè fiebat ad induſtriam, ac longè maiorem vtilitatem ab eis veriſimilitèr ſperatam, vndè propterea, licet ſingulæ iuris concluſiones ſingulariter conſideratæ, iuxtà opiniones, quas tenet Curia, rigoroſè aſſiſterent debitoribus, Attamen inſpecta tota facti ſerie, ac maſſa, omnibusque inſimul conſideratis, ſtante præſertim moderatione dictarum acceſſionum, vt ſuprà, quædam non ſcripta ęquitas ad fauorem creditoris cōtrarium ſuadere videbatur, quæ tamen de ſtricto iure non procedit, dum pupilli & minores in hoc non ſunt priuilegiati, et aliud eſt agere in damnũ ipſius adminiſtratoris, de quo in *d. Viterbièn.*, aliud verò cum tertio.

De tertio puncto curſus ſcilicèt dictorum fructuum ſeù acceſſionum pro dictis partitis vel earum altera, poſt ſequutam reſtitutionem fundachi & mercium, iſtaque lite pendente, non agitur in deciſione, ſed deductum fuit in poſterioribus diſputationibus occaſione illius reuiſionis, ſeù reſeruatorum; In hoc
11 autem ſcribentes pro creditore dicebant, quod licèt fundacus fuerit clauſus & diſſolutus, vndè propterea nullos fructus produxerit, nihilominùs eum id prouenerit facto & culpa ipſius debito-

ris, ob cuius defectum non percipiuntur illi fructus, quos aliàs ipſa res vendita de ſui natura produxiſſet, tunc haberi debeant pro perceptis in odium non percipientis, *Cagnol. in eadem l. curabit nu. 35. Soccin. Natta, Lupus, Surd. & cæteri apud Leotar. quæſt. 27. nu. 44.* & ſupponitur *deciſ. 564. num. 1. par. 1. recent.*, vbi de ceſſatione vel diminutione fructuum aliàs quàm ex facto & culpa emptoris, et cum eodem ſenſu proceſſum fuit *in Baren. Cenſus coram Veroſpio & Bourlemont vt infrà diſc. ſequenti*, cum alijs plenè collectis in hac materia *per Sperell. deciſ. 118.*, ſuper denegando vel diminuendo curſu huiuſmodi fructuum recompenſatiuorum ob rei ſterilitatẽ; Omnes enim procedunt cum præſuppoſito quod res vẽdita ex aliquo accidentali & caſu ſterilis vel minus fructifera facta ſit, Et cum eodem ſenſu procedunt omnes in propoſito contractus cenſus, quoties fundus cenſitus reddatur ſterilis vel minus fructifer & capax, Atque re vera eſt principium certum, ſcripto ac naturali iuri innixum; Si enim fundus ex ſui natura ſit aptus fructus producere, poſſeſſor autem negligit illum colere, aliaque neceſſaria gerere pro eorumdum fructuum productione, & perceptione; ſiuè domũ locari ſolitam negligat locare ſeù reficere ac habitabilem reddere, tunc abſque dubio id cedere non debebit in damnum venditoris & creditoris pretij reſpectiuè, Ideoque non negabam concluſionem, ſed benè impugnabam applicationem ad factum, dum fundachi clauſura no peruenerat ex electione ac facto merè voluntario & de directò culpoſo debitorum, ità vt dici poſſet quod eſſet culpa ordinata ad caſum, de quo etiam culpoſus de iure tenetur, ſed potius id prouenerat ex facto ipſius creditoris qui concepta ſuſpicione de debitoribus, eorumque deterioratione, eos iurando ſuſpectos, poſuit in fuga & cauſauit fundachi clauſuram; Vndè quando etiam ſuſpicio habuiſſet probabile fundamentum, ponderabam id ſuffragari poſſe ad effectum excludendi ipſius creditoris dolum ſeù culpam, ità vt dici non poſſet culpoſus & cõſequenter aliàs erga debitores obligatus ad damna & intereſſe, ſed non per hoc è conuerſo ſequitur quod ipſi debitores dici poſſent poſitiuè culpoſi, itaut intraret dicta concluſio, quam, reflectendo ad ſolam veritatem, credebam ex facti circumſtantijs incongruè applicari ad caſum, Ideoque pro hoc tempore, videbatur improbabilem eſſe huiuſmodi fructuum ſeù acceſſionum prætenſionem.

BAREN. CENSVS
PRO
MARINO DE CORDE'
CVM
IACOBO SALVTIO.

Caſus variè deciſus per Rotam, vt infrà.

De eadem materia fructuum recompenſatiuorum pro pretio rei venditæ ad terminos *tex. in l. curabit C. de action. empti*, Et quatenus illi ſint regulariter debiti, quia de pretio rei fructiferæ exigantur, attamen ad maiorẽ taxã ſeù rationẽ, quã ipſius rei fructus importent, An & quando intret imputatio in ſortem, eaq; extincta etiã repetitio indebitè ſoluti, Et de differentia imputationis & repetionis indebiti, et ân in hoc bona fides creditoris ſeù iuſta credulitas excuſet. Et quid ſi pro pretio conſtituatur cenſus ſed nulliter, an debeantur fructus tamquã damna & intereſſe, et ad quam rationem.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Vbi creatur cenſus ex pretio rei fructiferæ non ſeruata forma Bullæ Pij, debentur tamen fructus ad ratã fructuum ipſius rei venditæ.*
3 *Quando denegetur ſanatio cenſus etiam ſi conſtet de vero credito.*
4 *Quod in Regno Neapolitano ſeruari debeat forma Bullæ Pij V.*

5 *Di-*

5 *Diſtinguũtur pũcti ſeù capita quæſtionis.*
6 *Damna & intereſſe in cẽſu nulliter creato ſunt ad eamdem rationem fructuũ qui conuenti erant.*
7 *De differentia inter fructus cenſus & damna & intereſſe, quamuis ad eamdem rationem, et de effectibus exindè reſultantibus.*
8 *Quando imponitur cenſus ſuper re aliena vel incapaci debentur fructus ad eamdem rationem tanquã damna & intereſſe.*
9 *Idem vbi cenſus eſt inualidus ob inhabilitatem perſonæ impoſitoris.*
10 *Quid vbi nullitas prouenit ex defectu formæ.*
11 *Declarantur concluſiones de quibus nu. 8. & 9.*
12 *Licitum eſt ab initio pro quocumque credito pecuniario paciſci de intereſſe etiam illud taxando ad certam ſummam.*
13 *Pro pretio rei venditæ poſſunt conueniri fructus vel redditus etiam ad maiorem rationem quàm ipſa res fructet.*
14 *Declaratur concluſio de qua num. 12.*
15 *Declaratur concluſio de qua num. 13.*
16 *Vbi pretium rei fructiferæ conuertitur in alium contractum, ſi iſtius requiſita non concurrunt pro curſu fructuum nulli debentur.*
17 *Declaratur quando id procedat.*
18 *De differentia inter cenſum & cambium, vel conuentionem de intereſſe.*
19 *De probatione exactionis vſurarum ad effectum repetitionis, vel imputationis reſpectiuè.*
20 *Ruſticitas vel ſexus aut minor ætas àn excuſent in materia vſuraria, diſtinguitur.*
21 *Ignorãtia iuris dubÿ aſſimilatur ignorãtiæ facti, & excuſat.*
22 *Quando creditor excuſetur exigendo fructus recompenſatiuos in exceſſu.*

DISC. XVII.

1 CVM Ioſeph Salutius Bituntinus in pupillari ætate conſtitutus poſſideret in Ciuitate Barij quãdam domum ex ſucceſſione forſan patrui, qui priùs Epiſcopus Motulenſis, fuit deindè Prior illius ſatis inſignis Collegiatæ, ac Regalis Eccleſiæ S. Nicolai, eius tutor de anno 1629. illam vendidit Cæſari de Cordè pro ſcutis 3000., ex quibus promptè ſolutis mille, et pro reliquis bis mille impoſuit cenſum ſuper eadem domo ad rationem ſex pro centenario, atq; ſolutis, tàm à primo emptore, quàm à Martino eius hærede fructibus vſque ad annum circitèr 1654., ex tunc denegata ſolutione iudicium inſtituit coràm Ordinario ſuper nullitate dicti cenſus, ſuper qua ſententiam reportauit, declarantem fructus ſolutos extenuaſſe ſortem principalem, quæ ſententia in gradu appellationis confirmata fuit per A. C., Vnde introducta cauſa *in Rota coràm Veroſpio, ſub die 15. Iunÿ 1661.* pro eodem Martino reſponſum fuit, ſu-
2 per dicti cenſus nullitate, ob non ſeruatam formam pecuniæ numeratæ à Bulla *Pÿ V.* in cenſibus præſcriptam; Verùm dictum fuit deberi fructus recompenſatiuos ad terminos textus *in l. curabit Cod. de action. empti* iuxtà taxam legalem deſumptam *ex vulgari gloſſ. in auth. perpetua Cod. de Sacroſ. Eccleſ.* ad rationem quinque pro centenario, Sed obtenta per Martinum remiſſoria, factiſq; probationibus, qnod dicta domus locari ſolita eſſet pro penſione, quæ habita proportione ad dictum pretium conſtitueret fructum ad rationem trium pro centenario, idcircò repropoſita cauſa *ſub die 4. Iulÿ 1663.*, reſponſum fuit ad iſtam ſolam rationem dictos fructus calculandos eſſe, iuxtà quem calculum *ſub die 23. Iunÿ 1664. coràm eodem Veroſpio* dictum fuit ex fructibus exceſſiuè ſolutis, ſortem extinctam remanere, atque debitori ius competerè repetendi ſcut. 500. exceſſiuè ſolutos, denegata etiam per alteram deciſionem eadem *die 23. Iunij 1664. coram eodem Veroſpio*
3 præfati cenſus ſanatione conceſſa per Signatu ã Gratiæ cum clauſula *arbitrio*], quod dictum fuit non intrare ſtantibus dictis ſententijs abſolutorijs, ob quas res nõ erat amplius integra; Ad quarũ deciſionum normam expedita ſententia, & commiſſa cauſa appellationis in eadem Rota coràm *Ninot*, atque in iſtius interim ad Epiſcopatum aſſumpti locum ſubrogato *Bourlemont*, datoque dubio *An dicta ſententia Rotalis eſſet confirmanda vel infirmanda, ſub die 2. Aprilis*

1666. reſponſum fuit pro infirmatione circà ducat. 513. qui prætendebantur exceſſiuè ſoluti & repetibiles, non tangendo aliam partem ſententiæ circà extinctionem debiti & imputationem fructuum in ſortem, cum deſuper adeſſent tres conformes; Qua deciſione edita creditor curauit aſſumere diſputationē ſuper altero dubio, *àn conſtaret de re iudicata, vel potius de cauſis reſtitutionis in integrum* circà dictum alium punctū, eoq; propoſito *ſub die* 5. *Decēbris* 1668. prodijt reſolutio huic parti fauorabilis ſuper re iudicata, & denegatione reſtitutionis in integrum, atque in hoc ſtatu cauſa reperitur.

In huiuſmodi igitur diſputationibus, cum neque ſcribentes pro ipſo venditore controuerterent nullitatem cenſus ex defectu dictæ formæ præſcriptæ per Bullam *Pij V.*, quam in Rota & Curia receptum eſt ſeruandam quoque eſſe in Regno Neapolitano, quicquid ſuper illius non vſu dicant Regnicolæ, ac practicent ea Tribunalia ſæcularia, vt pluries in ſua materia *ſub tit. de Cenſibus*, Idcircò principalis, ac penè tota quæſtio fuit; Primò, àn ſtante expreſſa ſtipulatione damnorum & intereſſe in ca-
5 ſu nullitatis cenſus, deberentur dicti fructus tanquā damna & intereſſe ad eamdem rationem, non obſtante, quod probatum eſſet fructus ipſius rei venditæ tanti non importare; Secundò, àn poſito, quod non deberentur niſi ad ratam fructuum ipſius rei iuxtà dictos terminos textus *in l. curabit*, ſuffragaretur tamen iuſta credulitas & bona fides, ob quam creditor fructus exceſſiuos & conſumptos facere potuerit ſuos, itaut nō teneretur eos imputare vel reſtituere; Et tertiò demùm circà probationem exactionis, ad vtrumque imputationis, ac reſpectiuè repetitionis effectum.

Quatenùs pertinet ad primum, ſcribentes pro creditore vim principaliter conſtituebant in concluſione, de qua apud *Seraph. deciſ.* 787. *Greg. deciſ.* 564., *deciſ.* 271. *&* 273. *par.* 7. *& plenius deciſ.*
6 48. *par.* 8. *recent.*, quod ſcilicèt vbi contractus cenſualis de ſtricto iure tāquam talis ſuſtineri non poteſt, adeſt tamen explicita, vel implicita, & virtualis ſtipulatio ad damna & intereſſe, Tunc iſta taxanda veniunt ad eamdem rationem, ad quam ipſius cenſus fructus taxati & conuenti erant, Quod in Curia Romana in effectu idem importat, quoniam hæc differentia, àn iſti fructus debeantur
7 tanquam fructus cenſus validi, & viui, vel tanquam damna & intereſſe cenſus inualidi vel reſciſſi, eſt conſiderabilis in illis regionibus, in quibus pro fructibus cenſus currit intereſſe, quod non currit pro altero intereſſe, vt eſt in Regno Neapolitano, vt in ſpecie aduertitur per *Rouit. in pragm.* 3. *de ceſſione bonorum*, quæ diſtinctio nullius operationis eſt in Curia, vbi receptiſſimum ac abſolutum eſt neque pro fructibus cenſus aliquod intereſſe deberi, non concurrentibus benè iuſtificatis requiſitis lucri ceſſantis, vel damni emergentis, vt in dicta ſua materia *ſub tit. de cenſibus*.

Verùm, cum ſenſu etiam veritatis, dicebam hanc prætenſionem omni fundamento deſtitutam eſſe, atq; fallaciam conſiſtere, non in dicta concluſione iuxtà præfatas deciſiones in ſuis caſibus vera, ſed in eius incongrua applicatione ad caſum, vnde propterea procedebatur cum æquiuoco claro; Ad quod conuincendum aduertebam ad plurium caſuum diſtinctionem reflectendum eſſe, vt benè ponderatur *per doctiſſimum Leotar. de vſur. qu.* 80. *ex num* 22.; Quorum primus eſt, vbi nullitas non prouenit ex defectu formæ, ſed ex defectu rei ſuper qua cenſus impoſitus eſt, putà ſuper re
8 aliena ſeù alienari prohibita, aut aliàs incapaci ſeù infructifera in toto vel in parte, et tunc vbi creditor eſt in bona fide, quia nēpè ſit dicti defectus ignarus, vndè ſequatur fidem impoſitoris, aſſerētis rem cenſitam eſſe propriam, liberā, & capacē, et tunc licet non ſubſtineatur tanquā cenſus ob defectum ſubiecti, Attamen in odiū mendacis impoſitoris, et nè ex proprio mendacio & delicto commodum reportet in præiudicium creditoris innocentis, qui ſibi credidit, eiuſque fidem ſequutus eſt, debentur ijdem fructus ad eamdem rationem, ſi non tanquam fructus cenſus, attamen tanquam damna & intereſſe, remanente ſolùm quæſtione, vbi creditori ex interuallo ſuperuenit dictæ incapacitatis ſcientia, àn ex tunc ob apertam facultatem ſeù actionem repetendi ſortem ceſſet necnè curſus etiam damnorum & inte-

intereſſe, ſuper quo Rota, vt infrà ſe-
quenti caſu variauit, pro meo tamen
iudicio probabilior videtur opinio cre-
ditori fauorabilis, ex ijs, quæ habentur
in ſua materia *ſub tit. de cenſibus*, atque
iſti ſunt termini, in quibus loquitur *d.
deciſ.*787. *Seraphini*.

Alter caſus eſt, vbi nullitas cenſus non
prouenit ex defectu formæ, minuſque
ex defectu rei, ſed ſolùm ex defectu per-
9 ſonæ inhabilitatæ ad contrahendum, an
ſcilicèt ad eamdem rationem deberentur
damna & intereſſe per fideiuſſores vel
recognoſcentes bonam fidem contrahe-
re non prohitos, et hic eſt caſus, de quo
apud *Greg. dicta deciſ.* 564. *& in allega-
tis deciſ.*271. & 273. *par.*7. & 48. *par.*8.
rec., in quo etiam proceditur cum dicta
diſtinctione.

Tertius demùm eſt caſus noſter, vbi
ſcilicèt nullitas prouenit ex defectu for-
10 mæ à Conſtitutione Piana præſcriptæ,
et tunc, aut nulla adeſt ſtipulatio ad da-
mna & intereſſe in caſu nullitatis, et
nihil debetur, niſi deindè, nullitate dete-
cta, creditor per interpellationem con-
ſtituat debitorem in mora ad reſtituen-
dam ſortem, aliaque iuſtificet requiſita
lucri ceſſantis vel damni emergentis;
Vbi verò adeſt ſtipulatio, Tunc iſta ſup-
plet requiſitum moræ ac declaratæ vo-
luntatis creditoris aſſequendi dictũ in-
tereſſe, ſed iuxtà opinionem, in qua reſi-
det Curia, de qua infrà, & pluries in præ-
cedentibus & ſequentibus, accedere quo-
què debet extrinſeca & ſpecialis iuſtifi-
catio requiſitorum, tàm circà ſubſtan-
tiam, quàm circà quantitatem, quoniam
data nullitate ab initio ex defectu for-
mæ, et ſic de iure, cuius ignorantia ex-
cuſabilis non eſt, agi dicitur à principio
de contractu mutui ſaltèm impliciti, ſeù
interpretatiui, et conſequenter iſtud in-
tereſſe regulandum eſt, tanquam illud,
quod ex mutuo debetur; Idemque in
omnibus procedit, vbi nullitas proue-
niat iuxtà primum vel ſecundum caſum
inhabilitatis rei vel perſonæ, quæ ab ini-
11 tio ipſi creditori innoteſcat, cum tunc
ipſe rectè ſciat non inire contractum
cenſualem, ſed alterum mutui, iuxtà di-
ſtinctionem inter ſcientiam ab initio, et
aliam ex interuallo, de qua apud *Roias
deciſ.* 458. *num.*5. *deciſ.*29. *num.*6. & 7.
*par.*9. *rec.*, *deciſ.* 175. *num.*5. *par.*11. in
quibus concordantes; Et quamuis etiam
in caſu quo ſcientia poſtmodum ſuper-
ueniat, recedendo à dicta deciſione *corā
Roias* quæ eſt *in vna Romana vinea*, con-
trarium dictum fuerit *ſub die* 2. *Aprilis*
1666. *coràm Carpinea*, quaſi quod etiam
ſcientia ex interuallo ſuperueniens con-
ſtituat creditorem in terminis mutuato-
ris, vndè propterea idem dicendum ſit,
ac in caſu ſcientiæ ab initio, nihilomi-
nus vt ſuprà inſinuatum eſt, hæc ſecun-
da deciſio videtur parùm probabilis, vt
aduertitur in dicta ſua materia *ſub titulo
de cenſibus*, Sed vbi agitur de nullitate
ex defectu formæ, tunc ceſſat omnis du-
bitatio.

Dicebant ſcribentes in contrarium,
de iure prohibitum non eſſe in quocum-
que debito deducere in pactum ab initio
intereſſe lucri ceſſantis vel damni emer-
gentis, etiam illud taxando ad certam
12 ſummam iuxtà firmata per *Apont. de
poteſtate Proreg.*, *Gaitum de credito*, &
*alios, de quibus ſuprà in Sauonen. diſc.*12.
Multomagis iſto caſu, in quo agebatur
de pretio rei fructiferæ, pro quo, præſer-
tim apud Regnicolas receptum eſt, con-
ueniri poſſe fructus vel intereſſe etiam
ad maiorem rationem, quàm importent
13 ipſius rei fructus iuxtà deducta per
*Merlin. lib.*2. *controu.* 50. *cum aliis, de
quibus in Lucana diſc. ſequen.*, et alibi plu-
ries. Verùm facilis erat reſponſio, quo-
niam vt aduertitur in mox allegatis *Sa-
uonen. & Lucana*, dicta concluſio de licita
conuentione, ac taxa intereſſe ab initio
14 pro quocumque debito etiā merè pecu-
niario, et ex cauſa mutui, eſt vera quoad
ipſam conuentionem in genere, acce-
dente tamen alia qualitate, quæ neceſſa-
ria eſt ad executionem, vt ſcilicèt non ex
ſola partium aſſertione vel conuentione,
ſed aliundè iuſtificetur, quod tanti re-
uera intereſt; Atque in hoc verſatur æ-
quiuocum, capiendo etiam quoad exe-
cutionem generalitèr & indeterminatè
illud principium, quod ità qualificatè
intelligendum eſt. Prout quoad illud
aſſumptum paciſcendi de annuo redditu
excedente fructus rei venditæ, ex cuius
pretio idem redditus cōſtituatur, adhuc
adeſt æquiuocum procedendi cum do-
15 ctrinis *Decii*, *Couarr.*, et aliorum anti-
quiorum loquentium in puris terminis
iuris communis, ſeù antiquarum Con-
ſtitu-

Digitized by Google

ſtitutionum Apoſtolicarum in materia cenſus, antequam emanaret Bulla *Pii V.* præſcribens certam formam, ſine qua, cenſus, aliјque redditus pro ſorte data in pecunia, ſeù mercibus aliјſque pecuniæ æquipollentibus, in quibus cadere poteſt mutuum verũ vel interpretatiuũ, conſtitui nõ poſſunt, quoniã dicta forma non ſeruata corruit illa conuerſio pretij debiti ex contractu emptionis, & venditionis in aliam diuerſam ſpeciem contractus cenſualis, ſeù annuorum redditicum, et in qua conuerſione fundamentum conſtituunt dicti antiquiores, ac etiam moderniores, præſertim Hiſpani, loquentes attento vſu illarum regionum, ſeù prouinciarum, in quibus certum creditur dictam Bullam *Pii* non eſſe receptam, cum ab iſta circumſtãtia ſeù principio totum in propoſito pendeat.

Quinimò ſcribens tanquam Aduocatus, atque acuendo ingenium ad cauſæ oportunitatem, dicebam, quod cum in hac facti ſpecie, partium clara & expreſſa intentio fuerit non relinquendi iſtud
16 pretium in terminis pretij debiti ex ipſo contractu emptionis & venditionis, ſed illud tranſmutandi in diuerſum contractum cenſualem, ſi iſtius requiſita neceſſaria nõ concurrunt pro curſu fructuum ex defectu formæ, vel defectu ſubiecti, nulli fructus debeantur, neque ad ratam fructuum ipſius rei, quoniam titulus pretij euanuit per huiuſmodi nouationem, per quam occultatur actus ſolutionis, ac extinctionis prioris cauſæ debẽdi, et efformationis noui cõtractus, tanquam ex pecunia numerata, & conſequenter iſte ſolus contractus ſpectari debet, vt in ſpecie *ex Soccino*, & alijs antiquioribus *Surd.conſ.*269.*nu.*18. *Teſtaij. alleg.* 16. *num.*36. *Leotar.de vſuris q.*27. *num.finali*, et habetur in alijs ad hanc eamdem materiam pluries inſinuatum, vndè intrat regula, *quod potui nolui &c.*, Quod ſcilicèt non debeantur fructus recompenſatiui ex contractu emptionis & venditionis ex æquitate textus *in l.curabit*, vtpotè pro iam extincto & adimpleto, mediante ſolutione pretij, ità occultati, et non debeantur ex nouo contractu cenſus vtpotè non habente neceſſaria requiſita fructuum ſeù acceſſionum iuſtificatiua.

Verùm reflectendo ad veritatem, mòtiuum continebat fallaciã, parti tamen, ſeù eius agentibus inſinuatam, non circà veritatem concluſionis in ſuis caſibus rectè procedentis, ſed circà applicationem
17 ad caſum; Illa enim rectè procedit, vbi contractus, in quem pretium iure nouationis conuertitur ſeù transfunditur, eſt ab initio validus & perfectus, non exigens aliam formam vel actũ quoad eius validitatem & perfectionem, ſed ſolùm alter actus requiritur pro executione, et vt producat effectum à partibus volitũ, vt exemplificando in eo quod frequentius practicari ſolet, ſi pretium conuertatur in cambium, vt habetur *in Fulginaten.hoc titulo diſc.præcedenti*, quoniam ipſe contractus ex ipſa partium conuentione eſt illicò validus & perfectus, ſolumquè ad curſum & realitatẽ cambiorum, requiruntur deindè litteræ, ſeù ſpaccia, quæ continent quid extrinſecũ & accidentale, quod in vno eodemque cõtractu adeſſe & abeſſe poteſt citrà ſubiecti corruptionem, quia nempè ſpaccia tranſmitti poſſunt in vnis nundinis, & non in alijs, atquè ità cambia pro vnis nundinis deberi, & pro alijs non; Siuè quod venditor habens in animo pecuniã ex venditione rei ſtabilis, modicum vel nullum fructum reddentis, erogare pro maiori eius vtilitate in mercaturam, et negotiationes, paciſcatur cum emptore de intereſſe lucri ceſſantis pendente ſolutione, quoniam pactum eſt licitum, atque contractus ab initio eſt validus & perfectus, ſed pro illius executione, ſeù effectu in ordine ad exigendum intereſſe conuentum, requiritur extrinſeca illius iuſtificatio, iuxtà opinionem, in qua reſidet Curia, ſequẽdo firmata apud *Vbald. deciſ.*118.*vt frequenter hoc tit. præſertim in dictis Lucan.& Sauonen.*, Et ſic ob perfectionem contractus, reſultat dictus effectus extinctionis prioris cauſæ debendi.

Hoc autem dici non poteſt in caſu de quo agitur, vbi ſcilicèt talis conuerſio ſeù tranſmutatio fit in contractum cenſualem, non ſeruata dicta forma, quoniã adeſſe dicitur nullitas in radice, atque actus habetur pro omninò infecto, itaùt ſit quid magis, quàm reducere cauſam ad non cauſam ex ſubſequuto caſu reſolutiuo, nam ità nunquam ceſſat prior cauſa ex defectu initij, et conſequenter reſultare

tare nõ poteſt dictus effectus extinctionis prioris cauſæ debendi, qua firma remanente, intrant de plano termini, ſeù æquitas dicti textus *in l. curabit*; Ideoque magna differentia eſt inter vnum caſum & alterum, in præcedenti enim, nedùm vrget dicta ratio extinctionis prioris cauſæ debendi per nouum contractum in ipſo ſui limine in ſubſtantia validum, & perfectum, ſed etiã intrat altera, quod vterque contrahens aleam æquè vtilem,
18 ac reſpectiuè damnoſam tentare voluit, dum in contractu cambij dari poteſt etiam lucrum debitoris cum ſortis diminutione, et econuersò iuxtà contingentias dari poteſt magnum lucrum creditoris; Idemque pariter circà intereſſe, ſeù exitum illius negotiationis, in quam creditor aliàs pecuniam fuiſſet erogaturus, vndè multoties creditoris intereſt non tranſmittere ſpaccia, & non vti facultate cambiandi, ſed habere creditum otioſum & infructiferum ad euitandum periculum ex temporum contingentia veriſimiliter timendum iacturæ & diminutionis ſortis, quæ rationes non intrant in altero caſu contractus cenſualis, ideòque firmum remanebat non deberi maiores fructus, quàm ad ratam fructuum ipſius rei, ſed iſtos abſque dubio deberi.

Quouerò ad tertiam inſpectionẽ probationis exactionis ad vtrumque reſpectiuè effectum imputationis vel repeti-
19 tionis in diſputationibus proceſſum fuit cum eiſdem doctrinis, terminis, & diſtinctionibus, in quibus *in dicta Sauonen. diſc.* 12., ea circumſtantia ad creditoris fauorem iſto caſu accedente, prò tempore ſcilicèt eius, ac ſui auctoris minoris ætatis, vndè ſtrictius circà probationem exactionis proceditur, pręſertim quoàd repetitionem non probata verſione; Quinimò & mihi aliqua difficultas remanebat etiam circà imputationẽ in ſorte, quoniam cum ageretur de pretio rei ſtabilis erogato in partium intentione in cenſum, qui loco rei ſtabilis habetur, exindè ità cum diminutis imputationibus fructuum, ſeù vſurarum, quæ in quotidianos vſus conſumuntur, reſultat quod alienetur res ſtabilis, et cõſumatur ſors principalis, quod in minoribus, vel alijs alienare prohibitis non de facili admittitur, vt aduertitur *in Neapolitana* *hac eod. tit. diſc.* 21. *ſeù* 30.

Maior igitur in meo ſenſu difficultas erat in ſecunda inſpectione, An ſcilicèt iſte creditor excuſandus eſſet ratione bonæ fidei, tàm à reſtitutione, quàm etiã ab ipſa imputatione in ſortem dictorum fructuum exceſſiuè exactorum, vtpotè conſumptorum, itaut, nec in ſpecie, nec in æquipollenti dici poſſet effectus ex eis locupletior.

Et in hoc ſcribendo tanquam Aduocatus dicebã, quod poſita exactione vſurarum de facto, nulla dari poterat excu-
20 ſatio ratione minoris ætatis, ſexus, vel ruſticitatis, quoniam hæc eſt ignorantia iuris, quæ in propoſito non excuſat ad lucrum captandum, ac euitandum reſtitutionem vel imputationem, cum ea, quæ in iure habentur circa excuſationẽ non ſagacium ſeù mulierum & ruſticorũ percutiant pęnas vſurarijs inflictas, alioſque effectus pœnales, ſeù pœnæ ſpeciem habentes, ſecus autem ad effectum retinendi vſuras exactas, ac euitandi reſtitutionem ſeù imputationem, vt in indiuiduo bonæ fidei non excuſantis mulieres, ruſticos, vel minores à reſtitutione fructuum perceptorum ex cenſu nulliter creato nõ ſeruata forma Bullæ *Pij* firmatur *apud Seraphin. deciſ.* 1006., quæ reputatur in materia magiſtralis, relata per *Cenc. de cenſ. quæſt.* 88. *num.* 12.; Et generaliter in omni materia vſuraria, ità diſtinguendo *ex Farinaccio & aliis Leotar. de vſur. quæſt.* 100. *nu.* 57. *cum ſeqq. ad* 62., vbi de diſtinctione ruſtici vel mulieris ſagacis necnè, ac etiam de dicta altera diſtinctione ad effectum pœnarũ retentionis exacti.

Verùm reflectendo ad veritatem mihi ſupererat aliqua difficultas, Tùm ob ſuprà inſinuatum motiuum inducendi in minore indirectam alienationem bonorum ſtabilium cum inſenſibili conſumptione pretij in vſus quotidianos; Tùm
21 fortius quia iuxtà ea quæ habentur *deciſ.* 444. *par.* 4. *recent. tom.* 2. in propoſito euitandi reſtitutionem fructuum perceptorum bonorum Eccleſiæ malè alienatorum, ignorantia iuris dubij affimilatur ignorantiæ facti & excuſat, Et generaliter *Mantic. deciſ.* 78. *Rot. dec.* 559. *p.* 5. *recent. Caualer. deciſ.* 81. *&* 141. *& frequenter*; Huius autem iuris ignorantia eſt abſque difficultate probabilis tanquã

iuris

iuris nimium dubij, dum non ſolum apud ruſticos, mulieres, minores, & illiteratos, ſed etiam apud literatos & Iuriſconſultos primarios ibi habetur hæc opinio, quod Bulla *Pii* ibi non ſit in vſu, atquè in Tribunalibus laicalibus etiam maioribus & primarijs iſti cenſus habentur tanquam validi, ideoque nimia aſperitas videtur dictum rigorem attendere.

Fortius verò, quoniam fructus ſeù vſuræ in ſubſtantia ſunt licitæ tanquam prò pretio rei fructiferæ iuxtà
12 terminos *dicti tex. in l. curabit C. de action. empti*, vndè data validitate conuentionis in ſubſtantia, contractus dici non poteſt infectus in radice, ſed licitus, infectio autem eſt in exceſſu, qui conſiſtit in facto, atque poteſt eſſe ignotus creditori qui credere potuit rem tāti fructarie ob diminutum pretium in forte iuxtà ponderationem de qua *in Neapolitana diſc. 21. ſeù* 30.; Potiſſimè verò ex duplici circumſtantia, Vna pupillaris ætatis venditoris, vndè nō concurrit ſcientia fructuum quos res vendita produceret, Et altera quod diminutio fructuū non adeſſet de tempore contractus, ſed potius fuiſſet accidentalis ob diminutionem populi ex cauſa peſtis, vndè dubitari poteſt, àn id cedat damno creditoris, iuxtà ea quæ habentur *in Lucana diſc. ſequenti*, ideoquè rectè obijci poſſe videtur ipſi debitori cur conſcius diminutionis fructuum ſpontè ſoluerit fructus ſeù vſuras ad maiorem rationem creditori, qui ità continuando in bona fide, credere potuit tanti fructus ipſius rei importare, iuxtà ea quæ à ſimili ponderantur *ſub tit. de cambiis in Rom. pecuniaria ſeù cambiorum pro Benettis diſc. 7. ac etiam alibi hoc tit.*

Illa etiam conſideratione accedente, quod ratio ob quam per Rotam & Curiam magis recepta eſt opinio, vt vſuræ indebitæ, quamuis voluntariè ſolutæ imputentur ipſo iure, non autem repetantur per viam repetitionis indebiti, conſiſtit in eo quod cenſetur debitorem, ità magis coactè quàm voluntariè ſoluiſſe ob formidatam ſuffocationem ad reſtituendam ſortem, Ac etiam quia ità cenſetur voluiſſe magis cōmodè à debito ſortis cū diminutis ſolutionibus ſe exonerare, vt plenè *deciſ. 69. par. 9. rec.* quæ reputatur in Curia magiſtralis, cum alijs *in d. Sauonen diſc. 12. & aliis hoc tit.*; Sed hæc nō vid[illegible]tur ad rem congruè applicabilia, quoniam ſtante cōmuni opinione, ac vſu ſaltem de facto, quod iſti contractus in Regno ſubſtineantur, ità non videbatur dici poſſe debitorem habuiſſe hunc animum, dum cōtrariæ opinionis Curiæ ignarus erat, atque ob irrepetibilitatem ſortis in cenſu habere non poterat dictum timorem ſuffocationis; Verùm quamuis hæc aliquam probabilitatem habere viderētur, adhùc tamen probabilius videtur immorari in dicto rigore ad extirpandam radicem dicti abuſus.

LVCANA

Reſponſum pro veritate ſuppreſſis nominibus.

An & quandò fructus vel vſuræ conuentæ pendente ſolutione pretij rei fructiferæ, poſſint excedere ipſius rei fructus. Et quid vbi de tempore cōuentionis adæquarent, ſed poſtea accidentaliter ipſius rei fructus diminuti ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Ex quibus pendeat reſolutio controuerſiæ.*
3 *De cōuentione excedente rei fructus abſque vſura.*
4 *Reprobatur opinio Baldi, vt vſuræ pretij excedere poſſint fructus ipſius rei venditæ.*
5 *De opinione quod neque ad ratam fructuum rei venditæ in caſu expreſſæ dilationis acceſſiones debeantur.*
6 *De ſubſtinenda taxa conuentionali, et àn illa poſſit excedere taxam legalem quinque pro centenario.*

7 *Quid*

7 *Quid vbi pretium conuertitur in contractum cenſus ſeù annui redditus.*

8 *Poteſt paciſci de intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis etiam vltrà metam fructuum ipſius rei.*

9 *Fructus doeis poſſunt eſſe maiores vel minores taxa ſtatutaria, ſi plus, vel minus intereſt remiſſiuè.*

10 *Quomodo intelligenda & practicanda ſit concluſio, de qua num. 8.*

11 *Induſtriæ & negotiationes ſunt periculoſæ, et habent lucrum incertum.*

12 *Tutores vel adminiſtratores non poſſunt pecunias pupillares negotiationibus exponere.*

13 *Si conuentio fructuum pretij de tempore contractus ſit iuſta & proportionata fructibus rei, quid dicendum ſi fructus rei minuantur.*

DISC. XVIII.

1 FActa venditione domus de anno 1641. pro ſcutis 1600. ſub conuentione ſolutionis annuæ præſtationis ad rationem ſex pro centenario pendente ſolutione pretij, Cum de anno 1648. ob quamdam inſolitam mortalitatem, quæ populi notabilem diminutionem cauſauit, penſiones domorum eſſent ſatis diminutæ, adhuc tamen emptor plurium annorum ſpatio continuaſſet in ſpontanea dictæ præſtationis ſolutione; Hinc prætendere deindè cœpit, imputari debere in ſortem totum id quod in exceſſu ſingulis annis ſolutum fuerat, atque deſuper ſuppreſſis nominibus, et ſic incertus, àn ex parte creditoris, vel debitoris, pro veritate conſultus.

Reſpondi quæſtionis deciſionem nimium pendere ab eo, àn Bulla *Pij V.*
2 ſuper forma creandi cenſus, in loco vſu recepta ſit necnè circa formam pecuniæ numeratæ; Siuè an circa intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis procederetur cum rigoroſis Curiæ Romanæ opinionibus circà neceſſitatē probandi ſpecialiter requiſita lucri ceſſantis poſita per *Caſtrenſem in l. 3. ff. de eo quod certo loco*, vel potius illa tanquam notoria habeātur pro probatis, iuxtà Regnicolarum, ac aliquorum Hiſpanorum opinionem; Cumque de his eſſem incertus, Idcircò tradendam cenſui theoricam generalem inſpecto tempore contractus, et ſubſequenti non accidentali, ad effectum vt iuxtà opiniones, cum quibus in loco viueretur, congrua applicatio fieri poſſet, agendo deindè de tempore accidentali vt infrà.

Dicebam igitur pro clara & diſtincta huius materiæ notitia, tollendiſque illis æquiuocis, cum quibus procedere ſolent aliqui inſimùl commiſcentes doctrinas, quæ diuerſos caſus percutiunt, ac proptereà ſe inuoluentes, vt præſertim facere videtur *Carlcual.* infrà allegandus; Obſeruandum eſſe, quod huiuſmodi conuentiones ſuper certa annua præſtatione per emptorem venditori ſoluenda loco pretij, iuxtà quatuor ſpecies in conuentionē deduci ſolent vel poſſunt; Quarum prima eſt, à caſu tamen quæſtionis extranea, vbi nullo conuento certo pretio, nullaque accedente conuentione redemptionis ad certam rationem, vnde
3 pretij in ſorte certitudo reſultet, quis cōcedat alteri rem fructiferam ſub annua præſtatione excedenre ipſius rei fructus; Et tunc non intrant termini emptionis, et venditionis, in qua vnum ex tribus ſubſtātialibus requiſitis eſt pretium certum, Sed potius dicitur contractus cenſualis in cenſu reſeruatiuo, ſiuè liuellarius, aut perpetuæ locationis, quo caſu non intrat materia vſuraria, dum nullū intercedit mutuum verum vel interpretatiuum, ſine quo vſura non datur, ſed ſolùm intrant termini læſionis, ſeù iniuſtitiæ reducendæ ad iuſtitiam, iuxtà ea quæ benè in hac materia diſcurrit *doctus Leotar. de vſuris quæſt.* 41., quod ità obiter ad caſus diſtinguendos inſinuabam, non examinando veritatem, vtpotè extrà caſum quæſtionis, cadentis ſolùm in contractu emptionis & venditionis ſub certo pretio, cuius ſolutionis dilatio data ſit, cum ità ineſſe dicatur mutuum interpretatiuum, ſine quo vt ſupra non datur.

Secunda contrahendi ſpecies eſt, vbi agitur de emptione & venditione pro certo pretio, cuius ſolutione pendente, ſimpliciter conueniatur de vſuris vel acceſſionibus alio non expreſ-
4 ſo; Et tunc quamuis *Bald. in l. 2. num. 3. Cod. de vſuris* credat, etiam pro re ſterili, ſeù minorem fructum reddente maio-

res acceſſiones pendente ſolutione pretij in ſtipulationem deduci poſſe, quia non dicuntur deberi propter fructus, ſed propter emptoris perfidiam in nõ ſoluẽdo promiſſa, & ſequuntur alij relati *per Sperell. dec. 118. num. 67.*, Attamen hæc opinio in iſto ſimplici caſu, vtpotè omni fundamento deſtituta, videtur magis cõmuniter reiecta, etiam in ſenſu *Decij, Ruini, Pariſii, Couarr.* & aliorum, de quibus infrà in tertia & quarta contrahendi ſpecie, vt cæteris relatis *Leotar. de vſuris quæſt. 27. num. 45. & ſeq. Carleual. de iudiciis tom. 2. diſput. 8. ſect. 5. fol. 190. & ſeq.* (vbi tamen non diſtinguendo ſpecies conuentionum nimium ſe inuoluit) *Sperell. dicta deciſ. 118. num. 68. cum ſeqq.*, atq; hanc opinionẽ conſtanter & perpetuò tenuit *Rota*, præſertim *dec. 453. par. 4. rec. tom. 2.*, vbi in ſpecie examinatur, et reijcitur dicta doctrina *Baldi*, & ſatis frequenter in alijs, præſertim *in Baren. cenſus 16. Iunii 1661. coràm Veroſpio, de qua diſc. præcedenti*, vt ſcilicèt ex pretio rei ſterilis nullę acceſſiones conueniri vel exigi poſſint, pro illo verò rei fructiferæ non niſi ad rationem fructuum, quos ipſa res producit, potius ex æquitate textus *in l. curabit, Cod. de action. empti*, quàm ex partium conuentione, quoniam aliàs eſſet percipere acceſſiones ex pecunia de ſui natura ſterili ratione dilationis & temporis, tanquam ex mutuo interpretatiuo, et habetur *in Romana ſeù Maſſan. pretii minutorum ſub tit. de Regalibus diſcurſ. 81.*

Adeòque ſtrictè iſto caſu proceditur, quod aliqui Morales in hac materia nimium rigoroſi cenſores, ex dicta ratione mutui interpretatiui admixti cum dilatione conuentionali, crediderunt, quod in caſu expreſſæ dilationis, quoties rei
5 dominium perfectè in emptorem tranſlatum eſt, nihil debeatur, etiam ad menſuram fructuum, ſtante quod venditor, & reſpectiuè creditor non ſubiacet ipſius rei periculo, quod eſt dominij ſequela connexa cum altera ſequela fructuum, vndè propterea vna ſine altera danda non ſit, Et conſequentèr quod inſit contractus mutui interpretatiui producentis acceſſiones ratione dilationis, vndè credunt procedendũ eſſe per viam locationis & conductionis durante ſolutione pretij, cum tunc rei periculum ſit venditoris ſeù creditoris; Sed quicquid ſit de iſta opinione in foro interno, de quo iuxtà ſæpius proteſtata, forenſium partes non ſunt agendi, in foro tamen externo receptum, ac hodie omninò abſolutum, eſt huiuſmodi conuentiones licitas & validas eſſe, quoniam tales acceſſiones non dicuntur lucratiuæ tanquam fructus pecuniæ, ſed potius recompenſatiuæ illius damni, quod venditor patitur in amiſſione fructuum, quos aliàs ex re propria percepiſſet, vt benè diſcurrit *Leotar. dicta quæſt. 27. Sperell. dicta dec. 118. num. 2. cum ſeqq.*, vbi latè ſe diffundit in hac materia *l. curabit, et dec. 119.* vbi diſputat formitèr, ac patet ex tot deciſionibus & auctoritatibus deductis in alijs diſcurſibus hoc titulo ad iſtam materiam *l. curabit*.

Vndè propterea quæſtiones iſto caſu ſolent eſſe magis facti quàm iuris, ſuper probatione ſcilicèt quãtitatis fructuum, quos ipſa res producere potuiſſet, atque
6 de ſui natura eſſet apta & nata producere, ad effectum inſpiciendi, an taxa conuentionalis eſſet eis proportionata necnè. Licèt enim Rota & Curia paſſim ſequatur in materia taxationis fructuum vulgarem *gloſ. in auth. perpetua, Cod. de ſacroſ. Eccleſ.*, ſuper quantitate adæquante ſortem ſpatio 20. annorum, Et ſic ad rationem quinque pro centenario, vt in his ſpecialibus terminis aduertitur *in dicta Baren. cenſus 16. Iunii 1661. coràm Veroſpio* cum alijs *per Sperell. dicta deciſ. 118. num. 59. & ſeqq.*; Nihilominùs omninò verius eſt, iſtam dici taxam legalem & præſumptiuam; attendendam ſolùm in dubio, et vbi nulla partium conuentio accedit, contraria tamen probatione elidibilem; Secùs autem taxa conuentionali accedente, quoniam licèt iſta quoque ex contraria probatione de iniuſtitia vel exceſſu conuinci poſſit, nihilominùs non probato contrario, præſumptio eſt pro iuſtitia conuentionis, Vt de taxa conuentionali pro pretio domus venditæ ad rationem 6. pro centenario etiam in Vrbe habetur *in Romana multiplici 18. Martij 1654. coràm Meltio*, Et de maiori taxa ad rationem ſeptem habetur *in Baren. Saluiani 10. Iunii 1652., et 24. Martii 1653. coràm Bichio*, et aduertitur infrà *in Neapolitana diſc. 21.*, ex duplici ratione ibi ponderata; Vna quod non impli-

cat

cat rem maiorem fructum quàm ad dictam taxam legalem producere poſſe, ideòque ſtante poſſibilitate, præſumptio aſſiſtit conuentioni in excluſionem læſionis & iniuſtitiæ; Et altera, quia cum dari poſſit circumuētio intrà dimidiam iuſti pretij, poſſunt ſtare ſimul, quod attento vero, & intrinſeco valore, fructus non excedant dictam taxam, et tamen quod ſint longè maiores habita proportione ad diminutum pretium in contractum deductum, quoniam ſi res iuxtà proprium & intrinſecum valorem e. g. valet mille, et conſequentèr eius fructus iuxtà dictam legalem præſumptionem importat 50., ſi vendatur pro 600. vel 700., ità dictus fructus importans 50., repartitus ſuper hoc pretio importabit 7. vel 8. pro centenario; Ac etiam, quia ipſa maior, ac exceſſiua fructuum taxa fieri potuerit correſpectiuè ad diminutionem pretij in ſorte, et tanquam illius pars, vndè propterea ſinè extrinſecis probationibus huiuſmodi conuentiones non videntur de exceſſu redarguendæ, vt *dicto diſc.* 21.

Tertia contrahendi ſpecies eſt, vbi pretium non remanet in ſimplicibus terminis pretij, cuius ſolutione pendente acceſſiones debeantur ex eodem contra-
7 ctu emptionis, ſed expreſsè conuertitur in alium contractum cenſus conſignatiui, quem Hiſpani appellant annuorum redditnum, atque Hiſpanos (vt in omnibus) imitando, ità quoque nunc appellant Neapolitani, et hic eſt propriè caſus, de quo agunt *Couarr. lib. 3. variar. cap. 4. num. 6. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 24. num. 27.*, *et cæteri*, cum quibus pertranſeunt *Galeot. lib. 1. controu. 61. num. 48. cum ſeq.*, *et Merlin. lib. 2. controu. 50. num. 23. & ſeqq. cum ſeq.* firmantes hunc redditum non ſubiacere proportioni fructuum iuxtà terminos textus *in dict. l. curabit*, quia in effectu non ſunt fructus vel acceſſiones pretij rei venditæ, ſed ſunt fructus noui & diuerſi contractus cenſualis, quos iuxtà Bullam *Nicolai V.* prohibitum non eſt conuenire vſque ad decem pro centenario, Et iſto caſu, retenta opinione, cum qua procedunt Regnicolæ ſæculares, ac etiam Hiſpani, quod Bulla *Pii V.* ſuper forma creandi cenſus in pecunia numerata non ſit vſu recepta, atque procedendo cum ſolis terminis iuris communis, vel antiquarum Conſtitutionum Apoſtolicarum, dictoque præſuppoſito retento, benè loquuntur, ſecùs autem attenta dicta Bulla vt *in Baren. diſc. præced.*, Ideòque inſinuaui, quod quatenùs per hanc contrahendi ſpeciem proceſſum eſſet, controuerſiæ deciſio penderet à dicto puncto, an dicta Bulla Pij in loco eſſet vſu recepta necnè, vt vbi non eſt recepta, conuentio ſubſtineatur, ſecùs è contra.

Quarta demùm contrahendi ſpecies eſt, vbi dominus & poſſeſſor rei ſterilis vel parùm fructiferæ, ad maiorem vtilitatem reportandam ex pretio inueſtiēdo in occaſiones fructiferas, ſeu in id,
8 quod magis expedire credat, ipſam rem vendit, ſed pretium incontinenti obtinere non poteſt in deſtinatum inueſtimentum erogandum, Et tunc licitè abſq; dubio conueniri poteſt de eo quod intereſt, quamuis ipſius rei fructus longè excedat, quoniam tunc non dicitur ſtipulatio ſuper fructibus recompenſatiuis ad normam textus *in l. curabit*, ſed ſuper damnis & intereſſe, de quibus, verè concurrentibus, etiam mutuator pecuniæ & in puro, ac expreſſo mutuo ſtipulari poteſt, vt benè iſtos caſus ſeu terminos diſtinguendo aduertunt *Dec. in cap. Venerabilis num. 14. de except. Ruin. conſ. 73. num. 4 & 6. lib. 1. Pariſ. conſ. 60. num. 28. & ſeq. lib. 1. de Marin. reſol. 20. num. 5. lib. 2. Galeot. dicta controu. 61. num. 22. & ſeq.*, *et num. 47. Merlin. dicta controu. 50. lib. 2. num. 21. & ſeqq. Staiban. de intereſſe lib. 2. tit. 9. num. 122. cum ſeq. Leotar. dicta quæſt. 27. num. 22. & 61. cum ſeqq.*; Et in ſpecie cuiuſdam controuerſię eiuſdem Ciuitatis Lucenſis firmat *Dec. conſil. 111. num. 14. & per tot.*, vt ſcilicèt etiam pro pretio merciū, ac rerū de ſui natura ſterilium liceat per mercatorem & negotiari ſolitum paciſci de certo intereſſe etiam ad rationem 12. pro centenario, ſi conſtet tanti intereſſe, quod deducit occaſione diſputandi quæſtionem, an liceat vendere merces cariori pretio propter dilationem ad ſoluendum pretium, atq; vt vulgò dicimus, *ad credentiam*, et habemus in omni materia, præſertim dotali, vt in ſua ſede *ſub titulo de dote*, quod licèt adſit ſtatutum vel conſuetudo taxans fructus dotis conſtante

9 matrimonio debitos ad terminos *textus in cap.ſalubritèr de vſuris*, attamen ſi extrinſecus conſtat viri ob retardatam ſolutionem plus intereſſe, illud debetur, atq;in conuentionem deduci poteſt,Et e-cōtrà,ſi conſtat intereſſe minus,tūc taxa ſtatutaria minuitur; Vt e.g.,in Vrbe vſuræ dotales taxatæ ſunt per ſtatutū ad ſeptem cum dimidio pro centenario,ſed ſi conſtituitur dos in ſpecie, puta ſtabilibus vel locis montium, vel etiam in quantitate, quæ ex conuentione illicò in ſtabilia vel loca montium inueſtienda ſit, tunc retardata conſignatione vel ſolutione, aliud prætendi non poteſt, niſi id quod intereſt id ſequutum eſſe, et ſic ad ratam fructuum dictarum ſpecierum vel inueſtimenti, cum intereſſe dicatur fictio ſuppletiua veritatis, quam excedere non poteſt, nec debet.

Æquiuocum autem plurium in iſta concluſione ſeù principio ità generalitèr & abſtractè veriſſimo, conſiſtit in applicatione, an ſcilicèt poſita licita cōuentione, requiratur nec-nè ſpecialis ex-
10 trinſeca iuſtificatio, quod reuera tanti interſit, vel potius ſufficiat ſola partium conuentio, Atque in hoc diſcrepant Regnicolæ & cæteri ab opinione Rotæ & Curiæ Romanæ, quæ omninò verior videtur, diſcretè tamen, non autem ad litteram practicanda, Quoniam, vt aliàs inſinuatum eſt hoc eodem titulo, ſi ſola partium conuentio, ac reſpectiuè aſſertio ſufficeret, actum eſſet de vſura, neque daretur caſus, in quo illa verificabilis eſſet, cum ſuffocati debitores,magis inuiti quàm volentes,paciſci,ac fateri ſoleant totum id, quod deprauatis fœneratoribus ad cohoneſtandas vſuras videatur,& placeat.

Ideòque deducendo rem ad praxim, Aut agitur de intereſſe damni emergentis, quia nempè habens quis rem ſterilem, vel parùm fructiferam, intendat ex eius pretio extinguere cenſus vel alia debita vſuraria, quibus ſubiacet, et tunc omninò planum eſt hoc intereſſe per emptorem abſque alia iuſtificatione deberi iuxtà caſum, de quo *in Senen. diſcurſ. ſequen.*, et in *Æſina diſcurſ.* 20. quoniam vt habetur ſuprà *in alia Aeſina diſc.*14., etiam iuxtà magis rigoroſam opinionem Rotæ&Curiæ,ſufficiunt exiſtentia ipſius damni, & declaratio animi creditoris conuertendi pecuniam debitam in huius damni reparationem, ac debiti vſurarij extinctionem, cum ſola dubitatio cadit, vbi non concurrit animi declaratio.

Aut agitur de altero intereſſe lucri ceſſantis, Et tunc ſi pretium deſtinatum eſt in occaſiones fructiferas certas, quæ omninò certum & determinatum fructum habeant, vt ſunt loca montium, quorum occaſio ſemper prompta & notoria eſt, cum ſolo ſpatio ad ſummum aliquorum dierum pro parandis diligentijs, et paritèr planum videtur conuentioni abſque alia iuſtificatione deferendum eſſe;Aut in alias occaſiones,quarum fructus in ſubſtantia ſit certus, ſed incerta ſit quantitas, vt eſt in bonis ſtabilibus vel cenſibus, quorum occaſio non ità prompta & certa reputatur, Et tunc licèt pragmatici in Curia deſiderare videantur probationem ſpecialem certæ & promptæ occaſionis,ità ad litteram & iudaicè intelligendo traditionem *Caſtrenſ. in l.3.ff. de eo quod certo loco*, Nihilominùs verius ſemper credidi,ac etiam apud doctos & ſenſatos iudices admitti practicaui, inſpiciendum eſſe, an partium taxa eſſet veriſimilis necnè, iuxtà illas occaſiones fructus moderati, quæ deficere non ſolent, Tunc enim leguleicam ſimplicitatem credidi illam opinantium, ad hunc effectum neceſſariam eſſe illam cautelam, quæ frequentius adhiberi ſolet, habēdi atteſtationem proxenetarum, quod prompta adeſſet occaſio, quoniam ità eſſet reducere vſuram ad formalitates, dum ſimplex atteſtatio proxenetæ, quæ ad complacentiam requirentis, vel pro mercede vnius iulij fieret, redderet licitas illas vſuras, quæ aliàs eſſent illicitæ,ideòque ſubſtantia veriſimilis voluntatis magis attendenda eſt,potiſſimè vbi non agitur ad effectum intereſſe, quod de iure creditor à moroſo debitore abſq; alia conuentione aſſequi velit, ſed ad iuſtificandum taxam conuentionalem.

Aut demùm venditor ſe non reſtringit ad huiuſmodi inueſtimenta, quæ fortè in animo non habeat, ſed ſub generali aſſertione fieri ſolita, quod non eſt ſolitus tenere pecunias otioſas, quodque intendat iſtas traficis & negotiationibus exponere, conueniat de
11 intereſſe lucri ceſſantis,et tunc omninò

ve-

Digitized by Google

verior videtur opinio, quam tenet Curia, vt requiratur extrinſeca ſpecialis iuſtificatio iuxtà *dec.*118.*Vbaldi*, et ſæpius in alijs *hoc eod.tit.*; Et econuersò damnāda eſt opinio aliquorum Regnicolarum & aliquorū,quoniam vt benè etiā aduertit vnus ex ipſiſmet Regnicolis, vel Hinis *Carleual. de iudic. tom.*2.*diſp.*8.*ſect.*6. *nu.*103.induſtriæ & negotiationes non ſemper ſunt lucroſæ, neque lucrum eſt certum, cum frequenter damnum, atque ipſius ſortis principalis iacturam, vel diminutionem cauſare ſoleant; Et ex qua ratione in iure diſpoſitum habemus, tutoribus, vel alijs legalibus adminiſtrato-
12 ribus interdictum eſſe pecunias pupillares huiuſmodi negotiationibus exponere ex plenè deductis *per Magon. dec.Florentin.* 1. *Sperell.dec.*90.*Hodiern.controu.* 22. *& paſſim*; Ideoque non videtur quomodo vnquam iſta conuentio certi & determinati lucri in ſumma certa & vniformi,citrà vſuram abſque alia iuſtificatione ſubſtineri poſſit, niſi quando congruè daretur concurſus trium contractuum, et illius duplicis aſſecurationis ſortis & fructuum, de qua *in Firmana diſc.*1., quod tamen, vt ibi aduertitur, nimium difficile eſt, vt ad praxim deduci valeat.

Hæc diſcurrebam in genere, attento tempore conuentionis, ac rebus in eo ſtatu permanentibus; Pro ſucceſſiuo autem tempore accidentali, in quo ipſius rei fructus,ità notabilitèr diminuti erāt, non ad breue tempus,ſed cum longo tractu ſucceſſiuo, ponderabam quod quicquid eſſet in caſu primæ formæ contrahendi vt ſuprà per viam liuelli, vel cen-
13 ſuationis, quod non reſpicit materiam vſurariā,ſed potiùs illam iniuſtitiæ & læſionis, et de quo in ſua ſede *ſub tit. de emphyteuſi*; Quoties adeſt certum pretium, cuius dilati ratione ineſſe poteſt vt ſuprà mutuum verum, vel interpretatiuum, adhùc procedendum eſt cum eadem diſtinctione dictarum quatuor ſpecierum, ſeù formularum contrahendi; Si enim eſſet iuxtà ſecundam ſpeciem ſuprà exemplificatam,permanendi ſcilicèt in ſimplicibus terminis emptionis & venditionis, et ſucceſſiuè in terminis *textus in d. l.curabit*, tunc quia iſti fructus recompenſatiui dicuntur imago, vel ficta ſuppletio veritatis, excedere non poſſunt id quod ipſius rei fructus veri important vt ſuprà; Aut iuxtà tertiam ſpeciem, per viam ſcilicèt transfuſionis pretij in diuerſum contractum cenſualem, et tunc poſito quod cōtractus eſſet validus,quia nempè Bulla *Pij V.* non ſit in vſu,vel quia cum ſpeciali Apoſtolica diſpenſatione per Breue concedi ſolita, creatus eſſet cenſus abſque tali forma, et tunc ſi ipſa res vēdita ſolùm conſtituta eſt pro fundo cenſito, diminutio fructuum proportionabilitèr cedit damno creditoris,cum cenſus ſubſtineri non valeat, niſi ad limites capacitatis fundi, vt in ſua materia *ſub tit.de cenſibus*, vbi præſertim id aduertitur in eadem *Baren.* de qua *diſc. præced.*, ſecus autem ſi cautus venditor curauerit cēſum conſtitui ſuper alijs fundis magis capacibus, quorum capacitas adhùc duret; Aut demùm proceſſum eſt iuxtà quartam ſpeciem ſtipulationis damnorum & intereſſe ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis ob impeditum ex facto & mora emptoris illud inueſtimentum, in quod pretium deſtinatum erat, et tunc caſus diminutionis rei venditæ cedere debet damno emptoris,tanquam domini, neque vlla videtur ſubeſſe ratio, cur venditor de illo participare debeat, dum econuersò excreſcentibus ipſius rei venditæ fructibus, de iſtis venditor participationem prætendere non poteſt, ſiuè neque cogere emptorem ad ſupplendam illam diminutionem, quæ caſualitèr reſultaret ex diminutione fructuum inueſtimenti, ad quod dictum pretium erat deſtinatum, et hanc dicebam mihi videri veritatem.

Quatenus verò proceſſū eſſet iuxtà dictam ſecundā ſpeciem ad limites regulæ reſultantis ex *l.curabit*, vndè propterea vſurę excedere non poſſint ipſius rei fructus, atq; excreſcentes tanquam indebiti imputandi veniant in ſortem, tūc remaneret etiam difficultas, de qua *diſc. præced.*, an ſcilicèt ignorantia facti, vel iuris dubij excuſaret à dicta imputatione, atq; excluderet malam fidem poſitiuam, quàm ſufficit abeſſe ad inducendam excuſationem à fructibus perceptis & conſumptis, quamuis non ſuis, vt ibi.

SE-

SENEN.

SEV

FLORENTINA

PRO

MONTE PIO FLORENTIÆ

CVM

HÆREDIBVS PANDVLPHI PETRVCCII.

Reſponſum in caſu reſoluto pro Monte.

An intereſſe per emptorem debitum ratione pretij non ſoluti excedere poſſit ipſius rei venditæ fructus; Et quid vbi emptor non eſt in mora.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*

2 *In alternatiuis ad electionem creditoris,non facta electione debitor dici non poteſt in mora.*

3 *Si debitor ſuſcipit in ſe onus cambiandi intrà certum tempus, an eo elapſo teneatur, & nu.6.*

4 *Quare debeantur fructus recompenſatiui ex pretio rei fructiferæ, etiam ſine mora.*

5 *Debentur etiam ſi emptor culpa venditoris ſit impeditus ſoluere.*

6 *De eadem concluſione de qua nu.3.*

7 *Obſeruantia dicitur interpres etiam contractuum & voluntatis contrahentium.*

8 *Fructus pretij ratione damnorum & intereſſe excedere poſſunt fructus ipſius rei.*

9 *Etiam in mutuo paciſci poteſt de intereſſe, quod debetur.*

10 *Poteſt debitor etiam teneri ad intereſſe alterius intereſſe in ratione multiplici.*

DISC. XIX.

1 SEQVVTA inter Federicum & Pandulphum de Petruccijs de anno 1616. permutatione aliquorum bonorum ſtabilium, cum Pandulphus pro adæquatione refundere deberet Federico in pecunia ſcutos 450.,quos iſte deſtinauerat in extinctionem æris alieni fructiferi, quod habebat cum Monte Pio Florentiæ ad rationem ſcut.quinque,et quatuor ex quinque partibus alterius ſcuti pro quolibet centenario & anno, cum conuerſione etiam fructuum decurſorum in ſortem ſingulis 18.menſibus,conuentum eſt, vt Pandulphus pendente dicti pretij ſolutione,pro qua data erat dilatio biennij, ſoluere deberet dicto Monti præfatum intereſſe, et poſt biennium ſortem, vel eidem Monti quatenus talem ſummã ei deberi comperiatur, vel ipſi Federico præſtanti idoneam cautionem euictionis,vel huius loco ad effectum inueſtiendi in bona ſtabilia; Deindè verò de anno 1620. inter eaſdem partes initus fuit alter contractus emptionis & venditionis aliorum bonorum pro ſcutis 1300. ſoluendis dicto monti cum dictis ſolitis acceſſionibus pendente ſolutione pręſtãdis per Pandulphum emptorem, qui donec vixit, eoque defuncto hæredes à dicto tempore vſque ad annum 1664., non ſoluta vtraque ſorte, acceſſiones prædictas dicto monti ſoluerunt;Ab indè verò prętendere cœperunt non teneri pro dicta prima partita ſcut.450., quinimò ab ea in ſorte, ac etiam à parte alterius ſortis liberatos eſſe ob indebitam ſolutionem dictarum acceſſionum, cum quibus ſors extincta fuiſſet.

Eorum fundamentum conſiſtebat in deficiente mora poſt completum dictum biennium, ad quod dicta conuentio reſtricta erat, quaſiquod ex tunc ceſſata conuentione intraret ſolùm diſpoſitio iuris, qua attenta debitor dici non poterat moroſus,dum obligatio ſoluendi ſortem alternatiuè concepta erat, vel ſcilicèt in extinctionem dicti debiti in toto, vel in parte, quatenus ſubſiſteret, cuius contrarium ipſe venditor putare aſſeruerat, vel ad effectum ſoluendi ipſimet ven-

venditori cum cautione, vel ad effectum inueſtiendi in ſtabilia, vnde propterea cum creditor elapſo dicto biennio non declaraſſet modum, iuxtà quem dicta ſolutio facienda erat, emptor dici non poterat in mora, ex regula, quod in alternatiuis quorum electio, in loco, tempo-
2 re, vel modo, eſt creditoris, electione non facta, debitor dici non poteſt moroſus, *Alex.conſ.45.n.4.lib.5.Fab.de Ann. conſ.95.num.2.& ſeqq.Mantica dec.171. nu 5.Rot.dec.577.par.2.rec.nu.1.*

Atque ad probandum, quod conuentio non progrederetur vltrà biennium, ſcribentes pro eiſdem hæredibus fundamentum conſtituebant *in Rotæ deciſionibus editis in Romana cambij 8. Aprilis & 4.Decembris 1658.coràm Cerro*, in quibus firmatur, quod inito contractu cambij ad triennium, in quo debitor ſuſce-
3 pit in ſe onus cambiandi, ob cuius oneris non implementum debentur cambia etiam ſine ſpaccijs, ſeù litteris, ſi non tanquam cambia, tanquam damna & intereſſe, ob non factum, ſiuè ob nō adimpletum cambiandi mandatum ab ipſo debitore ſuſceptum, iuxtà firmata *dec.7. poſt Salgad.in labyrint.*, et frequentèr, vt in ſua materia *ſub tit. de cambijs*, id procedat dicto triennio durante, quo elapſo, tanquam ex ceſſante obligatione per debitorem ſuſcepta, nulli fructus, ſeù cambia debeantur, ob non ſequutam tranſmiſſionem litterarum, ſeù ſpacciorum.

His tamen non obſtantibus, requiſitus ex parte, Adminiſtratorum mōtis ad ſcribendum cauſa pendente coràm Magiſtratu in Ciuitate Senarum in cauſis eiuſdem montis particularitèr delegato, contrarium dicebam probabilius, etiam cum ſenſu veritatis, qualem habuit quoque iudex, qui pro hac parte prounciauit, Atque diſtinguendo quæſtionem in duas inſpectiones, Vnā quoad dictas acceſſiones, ſeù vſuras ad ratam, ſeù proportionem fructuum ex ipſis bonis per emptorem, ſeù permutantem perceptorum, Et alteram circà eorum exceſſum.

Quatenus pertinet ad primam, dicebam prorſus improbabilem, maleque fundatam eſſe debitorum prætenſionem, quoniam fructus recompenſatiui, qui iuxtà æquitatem, ſeù terminos *textus in*
4 *l.curabit Cod.de action.empt.* debentur per emptorem venditori durante ſolutione pretij ad limites fructus eiuſdem rei, non proueniunt à mora, neque illam exigunt, ſed producuntur ex æquitate, ne quis eodem tempore habeat rem & pretium, vnde propterea venditor non dicitur eos percipere tanquam lucroſas acceſſiones, ſed tanquam reſtaurationē illorum fructuum, quos aliàs ex re ſua fuiſſet percepturus; Et ex qua ratione reſultat, quod vbi etiam ex parte debitoris nulla intercedit mora, vel culpa in non ſoluen-
5 do, ſed potius id prouenit ex culpa & facto ipſius venditoris non adimplentis ex parte ſua id quod prius adimplere tenebatur, puta non præſtando fideiuſſorem, vel alia promiſſa non adimplendo, adhùc tamen huiuſmodi fructus debentur, vt cæteris allegatis habetur apud *Gregor. dec.297. nu.2. vbi adden.nu.12.Leotar.de vſur.q.27.nu.20.cum ſeq.& nu.29.& 30.* cum alijs quæ in fortioribus terminis habentur infrà *in Rauennaten.diſc.22.*, et *in alia Senen. diſc.23.* et eſt concluſio hodie in foro receptiſſima & plana.

Qiarè aliqua dubitandi ratio reſtringebatur ad exceſſum, circà quem, in primis aduertebam ad fallaciam dicti fundamenti ceſſantis conuentionis poſt elapſum biennium iuxtà dictas deciſiones
6 *in Romana cambij coràm Cerro*, dum ab eis me ſcribente receſſum fuerat *ſub die 24. Aprilis 1662. & 23.Februarij 1663. coram eodem*; Et meritò, quoniam terminus adiectus non erat gratia extinguendæ, ſeù terminādæ obligationis, ſed prorogandæ reſtitutionis ſortis, et tanquam dilatio in gratiam ipſius debitoris, nè interim moroſus dici poſſet, atque ad debiti ſolutionem vrgeri, vndè propterea potius ex lapſu termini reſultare dicitur moræ incurſus, atque ex tunc & nō antea efficitur debitor moroſus, Prorſus autem improbabile eſt, quod pro tempore dilationis, in quo debitor in nulla eſt culpa, vel mora ſubiacere debeat vſuris, vel interſurijs, ab eis verò eſſe debeat immunis pro tempore, quo eſt in culpa & mora, dum ità eſſet reportare lucrum & commodum ex delicto, vt latius in eadē cauſa in ſua materia *ſub tit.de camb.diſ.9.* Omnem difficultatem in propoſito remouente ſubſequuta obſeruantia, in propoſito etiam ponderata *in d. Romana cambij*, quod ſcilicèt emptor elapſo etiam bien-

biennio agnouit ſe dictarũ acceſſionum debitorem, cum obſeruantia dicatur de
7 iure optima interpres, nedùm legum & ſtatutorum, vel teſtamentorum, ſed etiã cõtractuum & voluntatis partium, vt *deciſ.323.nu.13.par.11.rec.dec.199.nu.12.& 13.par.10.& paſſim*.

Poſito igitur, quod dicta conuentio tractum ſucceſſiuum haberet, dicebam, quod licèt regula ſit, iuxtà probabiliorem opinionem, quod huiuſmodi vſuræ, ſeù acceſſiones pretij excedere non poſſunt ipſius rei venditæ fructus ex deductis *in Lucana diſc.præced.*, et frequentèr in alijs, Attamen vt *in eadem Lucana* habetur, ac etiam poſt hæc diſputata ma-
8 gis diſtinctè examinatum *in Aeſina diſc. ſeq.*, ſecus dicendum eſt quando debitum non remanet in terminis ſimplicis pretij productiui acceſſionum ex ſola æquitate *dictæ legis curabit*, ſed vel legitimè transfunditur in alium contractum maiorum fructuum, ſeù acceſſionum productiuum, vel intrat ratio intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, non ex ſola partium conuentione & aſſertione, ſed extrinſecus iuſtificati; Si enim de tali intereſſe conueniri poteſt etiam pro credito merè pecuniario inter mutuantem,
9 & mutuatarium ex deductis *per Ciriac. controu.378.nu.16.cum ſeq.& contr.526. nu.24. cum ſeq. Leotar.q.72.nu.5. & 6.* & frequentèr in alijs *hoc eod.tit.* Multò magis in iſto caſu, à quo magis abeſt vſura, quia non interuenit mutuum verum, ſed potius fictum & interpretatiuum. Et in fortioribus terminis obligationis emptoris, nedùm ad ipſos fructus percipiendos ex effectibus, in quos pretium inueſtien-
10 dum erat, ſed etiam ad longè grauius intereſſe fructuum ad formã multiplici, cuius onus ipſe ſuſceperat, firmatum fuit *in Romana multiplici coràm Remboldo & Vbaldo dec.85.& 668.p.4.rec.tom.2.& 3.* & latius *in eadem 18.Martij 1654.coràm Meltio*, quia non dicitur intereſſe alterius intereſſe ob non datum, et tanquam à debitore, ſed ob non factum, tanquam à procuratore, ſeù mandatario ob non impletum ſuſceptum mandatum, vndè iuſta viſa fuit determinatio.

ESINA
FRVCTVVM
PRO
FRANCISCO MASSVTIO
CVM
N. GVGLIELMO.

Caſus diſputatus coràm A. C. ſeù Prælato deputato, et reſolutus pro Guglielmo.

De eodem puncto, An fructus debiti per emptorem pendente ſolutione pretij excedere poſſint, tanquam damna & intereſſe fructus ipſius rei, quia nempè conuentum fuerit, vt ex pretio extinguerentur cenſus, vel alia debita vſuraria venditoris ad maiorem rationem; Et quid vbi emptor iuſtam non ſoluendi cauſam habuit, ob litem, vel moleſtias ſibi illatas.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Tranſactio extinguit priora iura, prioreſque actiones.*
3 *Agi non poteſt ex prioribus iuribus, niſi prius tollatur de medio tranſactio per rem iudicatam, & nu.5 vbi declaratur.*
4 *Emptor cui lis mota eſt non tenetur ad aliquod intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis pro pretio, niſi ad limites fructuum rei, & nu.10. vbi declaratur.*
5 *Declaratur concluſio, de qua nu.3.*
6 *Læſio dicitur enormiſſima, vbi eſt vltrà beſſem, et cauſat nullitatem.*
7 *Non poteſt tamen dici nullitas incontinenti probata, et de ratione.*
8 *De ratione ob quam in tranſactionibus difficilè verificatur læſio præſertim enormiſſima.*
9 *Quando tranſactio afficiat ſucceſſores venientes independentèr ex perſona*

pro-

propria remiſſiuè.
10 *Expenditur concluſio de qua* num.4., *&
contrarium verius probatur, cum
auctoritatibus.*
11 *Ac etiam cum rationibus.*
12 *Quando lis vel moleſtiæ excuſent empto-
rem à curſu fructuum ſeù damnorũ
& intereſſe vltrà ipſius rei fructus.*
13 *Accollans in ſe cenſus reputatur eorum
debitor, ac ſi ipſe impoſuiſſet.*
14 *Quid importet àn accollatio ſequatur
per viam delegationis nec nè.*
15 *Quid dicendum ſit in concluſione de qua*
num.4.& 10. *quando lis & moleſtiæ
mouentur ab ipſo venditore, vel eius
hærede.*
16 *Moleſtiæ quæ dantur ab ipſo contrahente
non veniunt ſub pacto, vt non tenea-
tur liberare à moleſtijs.*

DISC. XX.

1 VEndidit Antonius Fabrus
prædium Guglielmo, qui
in partem pretij in ſe ac-
collauit quoſdam cenſus
per venditorem debitos
ad rationem 8. pro cen-
tenario, Cumq; Cæcilia de Sanctis An-
tonij vxor, eiuſque hæres mediata ex
perſona Ioannis Baldi filij, ex iuribus,
vel proprijs, vel dicti filij, litem excitaſ-
ſet contrà emptorem ſuper dicto præ-
dio, poſt aliquod interuallum deuentũ
eſt ad concordiam, qua non obſtante,
eaque impugnata, eadem Cæcilia,
vel Franciſcus Maſſutius eius hæres, in
vim dictę accollationis pulſauit Gugliel-
mum in iudicio executiuo in vim obli-
gationis cameralis coràm A. C. ſeù Prę-
lato deputato ad ſolutionem fructuum
decurſorum dictorum cenſuum, ſed pro-
dijt ſententia rei conuenti abſolutoria
ab obſeruatione iudicij, in cuius ſeren-
dæ limine, et quando iudex iam erat de-
terminatus, requiſitus fui per actorem
ad ſcribendum, ſupplendo partes eius
ſoliti Aduocati, qui ad aliud munus ſa-
tis dignè euocatus fuerat.

Duo autem erant rei conuenti fun-
damenta per iudicem amplexa, Primò
& principaliter tranſactio, quæ tanquã
ſpecies ſententiæ, quinimò rei iudicatæ
extinguere ſeù vulnerare dicitur prio-
2 res actiones & iura, itaut non niſi eius
vigore, ac pro eius executiòne agi va-
leat *cap.1.de tranſact. l.non minorem, &
l. cauſam C. eodem, Mantic. de tacit.
lib. 26. titulo 7. numer. 4. Buratt. deciſ.*
464. *numer. 7.* vnde de conſequenti re-
ſultat, quod etiam in caſu impugna-
tionis, ad effectum vt ex prioribus
iuribus agi valeat, illa prius tollen-
da eſt de medio per rem iudicatam vel
3 tres conformes, vt antiquioribus colle-
ctis habetur apud *Caualer.dec.150.nu.4.
deciſ.86. num.9. par.6. rec. Fauentina
primogenituræ 21. Iunij 1666. Beuilaqua
Vrbinaten. pecuniaria coràm Veroſpio de-
ciſ.41. poſt Paitell. num.4. & frequenter.*

Et ſecundò quod fructus pro tempo-
re quo pretium fuit penès emptorẽ, cui
lis in re empta mota eſt, excedere non
4 poſſunt ipſius rei fructus, quibus non
liquidatis, attendenda venit taxa lega-
lis, non obſtante, quod pretium con-
uertendum eſſet in extinctionem æris
alieni maioris fructus, vel in acquiſitio-
nem cenſuum ſeù aliorum effectuum
maioris redditus, ex ſpecialibus aucto-
ritatibus *Sperelli deciſ.118. num.72.*, &
Concioli alleg.54. num.30. & ſeq.

Quamuis autem Ego pro actore suc-
cumbente ſcribens, quatenùs pertinet
ad primum fundamentum tranſationis,
more Aduocati deducerem concluſionẽ
in abſtracto veram, quod ſcilicèt tran-
ſactio dictum effectum vulneratiuum
5 operatur, quando habet implicitum ſta-
tum validitatis, vnde oporteret eam re-
ſcindere, ſecus autem, vbi eſt nulla ip-
ſo iure, quoniam non entis nullæ ſunt
partes, atque nullum & nihil æquipa-
rantur, vt admittitur in eadem *Fauen-
tina primogenituræ*, et cum eodem ſenſu
proceſſum fuit in poſterioribus deciſio-
nibus editis *in d. Vrbinaten. coram Vero-
ſpio* reuocatorijs præcedentis ſuperius
allegatæ apud *eumdem Paitell. deciſ.*42.
& 46., Et quam diſtinctionem receptã
in ſimili habemus in materia vulnera-
tionis obligationis Cameralis, ſeù litte-
rarum Apoſtolicarum, aut alterius pro-
ceſſus executiui reſultãtis à ſententia ab-
ſolutoria; Nihilominus reflectendo ad
veritatem, motiuum mihi videbatur ſo-
lidum, & conſequenter probabilis viſa
eſt ſententia abſolutoria, quoniã plures
nullitates ex defectu ſolemnitatũ dedu-
ctæ non videbantur ſubſiſtentiã habere.

Illa verò ſolidior, quæ deducebatur ex læſione ænormiſſima vltrà beſſem, quam in Curia, ſequendo firmata apud
6 *Fontanell. deciſ.* 64. *cum ſeq.* receptum eſt inducere nullitatem ratione doli præſumpti, qui ineſſe dicitur iuxtà firmata *in Romana tranſactionis* 15. *Decembris* 1659. *&* 19. *Aprilis* 1660., & in ſua materia *ſub tit. de empt. & vend.* dici nõ poterat clara & incõtinenti probata, ſed erat altioris indaginis, atque exigebat eamdem terminationem in iudicio ordinario per rem iudicatam vel tres
7 conformes ſuper extrinſecis probationibus, ex quibus pendet inſpectio, àn adſit læſio ænormiſſima necnè; Et ſic dubietas non eſt ſuper puncto iuris, àn illa poſita reſultet nullitas cum pluribus eius cõſequutiuis effectibus, ſed eſt ſuper ipſo facto, ac firmanda qualitate talis læſionis, ſuper qua eiuſque iuſtificatione requiritur declaratio iudicis, qui poteſt decipi, potiſſimè verò vbi non agitur de ſimplici contractu emptionis & venditionis vel permutationis, aut ſimili, ſed de tranſactione, in qua licèt iuxtà opinionem in Rota & Curia hodie abſolutam, intrent termini textus *in l.* 2. *Cod. de reſcind. vendit.*, *& in cap.* 2. *&* 3. *de emptione & venditione*, Attamen nimium
8 difficile, atq; quodãmodò moralitèr impoſſibile videtur talem læſionem concludere, dum attendendus non eſt ipſius rei intrinſecus, & naturalis valor cum aritmetica proportione inter ipſum valorem, ac pretium ſeù aliam æquiualentiam in contractum deductam, ſed valor metiri debet ab æſtimatione dubij & incerti litis euentus, quæ æſtimatio videtur impoſſibilis, dum quotidiè experimur, quod etiam poſt tres conformes Rotales latas præuijs multis deciſionibus per tres inſtantias editis, ac etiam poſt earum executionem ex iudicio Signaturæ reſcribentis cum clauſula, *ſinè præiudicio trium conformium*, adhùc diuerſus eſt cauſæ euentus, vt præſertim patet ex caſu de quo *in Bonon. fideicommiſſi de Pepulis ſub tit. de fideicommiſſis*, Atque frequẽter retractari videmus res iudicatas, etiam quæ diuturnam obſeruantiam habuerunt, reuocando etiam antiquas deciſiones coràm *Seraphino*, *Caualer.*, *& alijs*, Ideoque non videtur quomodò dubius litis euentus ità æſtimari valeat, quod deſuper cadere poſſit læſio ænormiſſima, niſi ageretur de lite omnino calumnioſa vel colluſiua, ità gerendo voluntariam prohibitam alienationem ſub palliato nomine tranſactionis & cũ lite affectata, vt pluries in hac materia,
9 ità diſtinguendo habetur *ſub tit. de fideicommiſſis*, ſuper articulo, àn & quando tranſactio afficiat ſucceſſores ex propria perſona venientes, de quo etiam habentur aliqua in terminis feudalibus in *Camerinen. Caſtrorum ſub tit. de feudis diſc.* 49. & in materia emphyteutica *in Bononien. de Pepolis ſub tit. de emphyteuſ. diſc.* 52., Et in ſpecialibus terminis læſionis, cuius ratione tranſactio ab eodem tranſigente vel eius hærede impugnari valeat, habetur *in d. Romana tranſact. pro Honorato ſub tit. de empt. & venditione*.

Quouerò ad alterũ fundamentũ, quod fructus debiti per emptorem habentem pretium in manibus, non obſtante eiuſdem pretij deſtinatione in extinctionem vel reſpectiuè acquiſitionem cenſuum, aliorumq; effectuum maioris redditus, excedere non poſſint ipſius rei fructus ſi ob litẽ vel ex alia cauſa excuſatur à mora, duas conſtituebam inſpectiones, Vnã generalem ſuper veritate dictæ propoſitionis in abſtracto, ac ſuper ſubſiſtentia dictarum doctrinarum, in quibus eo ipſo quod ſunt ſpeciales, abſque alia diſcuſſione hodiernus ſtylus eſt immorandi, Et alteram ſpecialem ſeù in concreto, quid ſcilicèt in iſto præciſo caſu dicendum eſſet, ob eius particulares circumſtantias.

Circà primam, cum ſenſu etiam veritatis, dicebam doctrinas prædictas nulla conſideratione dignas eſſe, ſiquidem apud *Sperell.*, non iſte ſed alter articulus
10 principaliter diſputatus fuit, ſolumque *num.* 72. incidenter cum regulis generalibus id enunciatur, vndè liquet in hac parte obiter, ac indigeſtè, non guſtato articulo Auctorem loquutum eſſe; Idemque obſeruabam dici poſſe de auctoritate docti quidem & elaborati mei amici *Concioli*, in cuius caſu agitur de emptore excuſando ab huiuſmodi fructibus in genere ob rem non traditam, atque ob illius caſus particulares circumſtantias, de quibus in alijs duabus ſubſequentibus allegationibus, benè ipſe fundat & tuetur iura ſui clientis, ſolumque *num.* 30.

inci-

Digitized by Google

incidenter, & cum illis verbis, *omiſſo quod opinio non eſt tuta*, refert Syluan. *conſ.* 10., *Molinam* & alios mutuatos, vt ipſe ingenuè teſtatur, ex *Leotar. quæſt. 71. num. 13.*, ſed hanc opinionem *Syluani* & ſequacium eſſe minus tutam, magiſq; probabilem eſſe illam *Hondedei conſ. 30. num. 23. & ſequen.*, et *conſ. 44. num. 9. & ſequen. lib. 1.*, benè probat cum auctoritatibus, & rationibus *doctiſſimus Leotar.*, cuius auctoritas in hac materia vſuraria magnificanda videtur, vtpotè per eum ſatis maturè & accuratè tractata *dicta quæſt. 71. num. 15. cum ſequen. ad 23.* Potiſſimè vbi, vt in præſenti, non agitur de intereſſe lucri ceſſantis, itaùt venditor contendat de lucro, ſed de altero damni emergentis, in quo diſtinguendo inter lucrum, & damnum, iidem *Sperell. & Coneiol.* id admittunt.

Atque *Hondedei* & ſequacium opinionem eſſe probabiliorem, vt ſcilicèt emptor non obſtantibus moleſtijs & lite ſuper re empta paſſis, interim teneatur ad hoc intereſſe, quamuis excedat ipſius rei fructus, fuit ſpecialiter deciſum per *Rotam apud Martin. Andr. deciſ. 31. repetit. poſt Cenc. de cenſ. deciſ. 191.*, et cum qua proceditur *apud Merlin. tom. 2. controu. 50. num. 37.*, et ſic attentis auctoritatibus, iſta videtur opinio melius fundata.

Idemq; dicendũ eſſe aduertebã attẽtis rationibus potius attendendis, quoniã ſi in ſimplici & vero mutuo pecuniario, in
11 quo acceſſionum ſubſtantia generaliter eſt prohibita, adhuc tamen licitè paciſci poteſt de intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis, quoties iſtius iuſtificatio aliàs quàm ex partium conuentione & aſſertione concurrat, Multomagis dicendum eſt in hac ſpecie crediti, in qua acceſſionum ſubſtantia in genere eſt licita, ſolaque dubitatio cadit circà plus & minus, vt aduertitur in alijs hoc *eodem titulo*, præſertim *in Lucana diſcur. 18.*

Et quidem nimis aſperum, ac irrationabile videtur, vt habens rem parùm fructiferam, et ad ſolum oblectamentũ, puta villam Tuſculanam, vel cõſpicuum palatium, volenſque domui ſuæ melius conſulere, priuando ſe oblectamento ac exiſtimatione ex huiuſmodi bonis reſultantibus, talem rem vendat, deſtinato pretio in extinctionem cenſuum vel alterius æris alieni, quo prematur, ſiuè in acquiſitionem bonorum vel iurium fructiferorum, debeat ità eluſus remanere per litem, quam emptor ità affectare poſſet, vt interim abſque curſu fructuũ burſalium, habeat in manibus pretium, ac obtineat illum oblectamenti, ac exiſtimationis fructum, qui ex huiuſmodi bonis reportari dicitur, contrà legẽ conuentionis, ac propriæ obligationis, à qua liberari poterat, deponendo pretium, non liberandum, niſi cum debitis cautelis, ſeù aliàs eius indemnitati conſulendo, bona tamen fide, ac citrà cõuentionis violationem.

Tunc autem ſuperuentæ lites & moleſtiæ in propoſito operatiuæ videntur,
12 quando ageretur de illo intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod ex diſpoſitione iuris reſultaret ex ſola ratione moræ, pro qua tollenda ſufficiunt huiuſmodi cauſæ, ſeù excuſationes, et quo caſu, ceſſante mora, nullum debetur intereſſe, ſolumque intrant iſti fructus recompenſatiui ad limites fructuum ipſius rei, tanquam illorum loco ſubrogati ex æquitate *textus in l. curabit Cod. de action. empt.*; Sed vbi accedit conuentio, potiſſimè verò per viam accollationis, quia nempè emptor in ſe accollauerit cenſus, quibus venditor ſuper ipſamet re vendita vel alijs bonis premebatur, tunc cõtrarium omninò dicendum eſt, quoniam accollatio importare dicitur formalem nouationem ſiuè transfuſionem debiti de vna ſpecie in alteram, perindè ac ſi emptor directè ipſos cenſus impoſuiſſet, occultatis actibus ſolu-
13 tionis, & nouæ impoſitionis reſpectiuè *ex deductis per Cenc. de cenſ. quæſt. 73. nu. 16. Merlin. deciſ. 543. n. 1. Rot. deciſ. 135. num. 23. par. 6. rec. Anconitana cenſus 3. Iunij 1658. Veroſpio, & ſæpiùs*; Ideòque interim quod nõ ſequatur euictio, neque reſoluto contractu, cauſa reducatur ad non cauſam, emptor perſeuerat in rei dominio, & poſſeſſione, atque dicitur eſſe in ſtatu debitoris cenſuarij, etiam in ſpe lucri, quod reportare poſſet, ſi fundus cẽſitus interim chaſmate periret, et conſequenter debet ſubiacere etiam damno fructuum, ex regula *ſecundum naturam &c.*

Et quamuis per ſcribentes in contra-

rium motiuaretur, dictam rationem occultatæ ſolutionis & conuerſionis debiti in cauſam omninò diuerſam intrare,
14 quandò interueniret formalis delegatio, ſecus autem iſta ceſſante, Nihilominùs replicabam iſtam conſiderationem rectè procedere in ordine ad punctum liberationis ipſius emptoris à debitis accollatis in caſu ſequutæ euictionis, vt eius obligatio tanquam cauſatiua, ceſſante cauſa, reſoluatur iuxtà *conſ.421. Decij cum alijs per Rotam in Parmen. datij coram Coccino deciſ.428. num. 4. par. 1. rec. Bonon. cenſus 4. Februarij 1654. Meltio Amat. reſol.21.n.1.*, quod in caſu formalis delegationis in plurium ſententia non intrat, vt *ex Cuiaccio*, & alijs ex profeſſo ſubſtinet *Merlin. lib. 1. controu.91.*, et de quo articulo habetur particulariter actum *in Sutrina ſub tit. de emptione & venditione*; Sed circumſcripto iſto effectu, donec emptor poſſidet, atque contractus perſeuerat in ſuo implicito ſtatu, dicta diſtinctio nullius operationis videtur.

Difficultatem tamen in hac facti ſpecie mihi faciebat contrà actorem illa cir-
15 cumſtantia, quod non ageretur de lite mota per tertium, quam venditor dicere poſſet iniuſtam, et quo caſu vrget dicta probabilis ratio, quod ipſemet emptor ità ſtudiosè lites & moleſtias affectare poſſet, ſed ageretur de moleſtijs illatis ab ipſomet venditore, ſeù eo qui venditorem repræſentabat, vndè propterea duplex ratio contrà ipſum vrgere videbatur; Vna quod non poterat ipſemet propriam turpitudinem allegando dicere, quod lis eſſet iniuſta & calumnioſa, à qua in ſe ſuſcepta ipſe venditor eum liberaſſet, Et ſic emptor rectè dicere poteſt credidiſſe ex facto ipſius actoris cauſam cenſeri redactam ad non cauſam.

Et ſecundò ob regulãquod in quocũque actu ſemper exceptæ remanent illæ moleſtiæ, quæ proueniunt ab eo, qui contractum ſeruare tenetur, atque potius aliorum moleſtijs occurrere, Vnde propterea habemus, quod ſi quis vendat vel cedat bona vel iura, talia qualia,
16 abſque aliqua obligatione euictionis, vel liberationis à moleſtijs, adhuc tamen ſub iſta proteſtatione non veniunt moleſtiæ, quæ directè vel indirectè ab ipſo cedente, ſeù aliàs contrahente proueniant ex deductis *apud Merlin. deciſ. 874. repetit. poſt Zacch. de obl. camer. dec. 237.* & conferunt deducta *apud Celſum deciſ.78. nu. 5. & ſeqq.*, atque iſtud motiuum me tenebat dubium.

NEAPOLITANA

PECVNIARIA

PRO

PASCHALE CARACCIOLO MARCHIONE MACCHIEGODENAE

CVM

HORATIO MANCINO.

Caſus diſputatus in Signatura Iuſtitiæ, & reſolutus pro Caracciolo.

De fructibus recompenſatiuis pro pretio rei fructiferæ, An poſſint à principio conueniri & taxari ad certam ſummam, Et quandò hæc dicatur iuſta, vel exceſſiua.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Executio debiti iurati non retardatur per exceptionem vſuræ.*
3 *Licita eſt conuentio ſuper fructibus recompenſatiuis pro pretio rei fructiferæ etiam ad certam ſummam.*
4 *Quoties acceſſiones vel vſuræ debentur in genere ſeù ſubſtantia, non prohibetur earum conuentio ad certam taxam, et quandò ſecùs.*
5 *De differentia inter fructus recompenſatiuos vel dotales & intereſſe lucri ceſſantis ex mutuo.*
6 *Ad quam rationem fructus recompenſatiui*

tiui conueniri poſſint, et an ad maiorem, quàm importent ipſius rei fructus.

7 *In dubio præſumptio eſt pro taxa, & quãdò iſti fructus debeantur iuxtà taxã legalem.*

8 *De ratione, ob quam in conuentionalibus non attenditur taxa legalis.*

9 *Caſus in quo tales fructus excedere poſſunt illos rei venditæ.*

10 *Quarè pendentibus his diſputationibus retardandus non eſt proceſſus executiuus pro ſolutione fructuum.*

DISC. XXI.

VEndidit Caracciolus quæ-
1 dam bona Mancino, atquè pendente ſolutione
pretij, quæ in arbitrium & facultatem emptoris collata fuit, conuentum eſt de fructibus ad rationem octo pro centenario; Cumque in plurium annualitatum ſolutione moroſus fuiſſet debitor, contrà eum, vel per Curiam Archiepiſcopalem, vel per Nuntiaturam Neapolis, in vim pacti exequutiui relaxatũ fuit mandatum, aduerſus quod & pro eius executione impediẽda obtenta fuit ab A. C. inhibitio vigore appellationis, pro cuius moderatione adita Signatura, acerrima aſſumpta fuit diſputatio, prętendente debitore ex plurium Doctorũ ſententia, huiuſmodi fructuum conuentiones ab initio ad certam vniformem taxam eſſe vſurariam & prohibitam; Et quod vbi etiam licita eſſet, adhùc tamen dicenda eſſet nimium exceſſiua ad rationem octo pro centenario, cum bona ſtabilia præſumantur ſolùm fructare ad rationem quinque, itaùt fructus ſpatio viginti annorum ſortem adæquent iuxtà receptam *gloſ. in auth. perpetua Cod. de Sacroſanct. Eccleſ.*, vndè propterea eius defenſores inferebant, illum exceſſum plurium annorum ſpatio ſolutum, imputandum eſſe in ſortem principalem, ità notabilitèr extenuatam, et ex cuius extenuatione ità paulatim facta, reſultabat etiam ceſſatio fructuum currentium, qui ſolua ſorte deberi non poſſunt.

Pro creditore ſcribens circà initia aſſumptæ profeſſionis, vltrà regulam deductã *ex cap. debitores de Iureiur.*, quod
2 ſcilicèt debiti iurati executio retardari
non poſſit per exceptionem vſuræ ex deductis per *Graſſ. de except. cap. 28. nu. 6. Seraph. de priuil. iuram. cap. 116. num. 4. & ſequen. Surd. conſ. 327. num. 15. & ſequen.*, quam tamen regulam nunquàm vidi in Curia admiſſam & practicatam, niſi dato fumo boni iuris creditoris, vel ſaltèm reducendo oppoſitam vſuræ exceptionem ad caſum dubium, itaùt dici poſſit exceptio altioris indaginis, Vel ad ſummum vbi agitur de debito ſortis, nõ autem de ipſis fructibus, qui vſurarij prætenduntur.

Dicebam dictam exceptionem deduci ex abundanti, cum inſpecto etiam
3 bono iure, iuſtitia creditori aſſiſteret;
Quicquid enim aliqui dubitauerint, omninò verior eſt opinio, recepta etiàm in Curia Romana, quæ cæteris omnibus Mundi Tribunalibus in hac vſuraria materia eſt rigoroſior, licitum eſſe de huiuſmodi fructibus pretij rei fructiferæ ab initio conuenire, quamuis in facultate venditoris poſitum eſſet ipſum pretiũ repetere; Facilius verò quãdò ſecùs, quoniam in effectu tales fructus non dicuntur acceſſiones ob retardatam pecuniæ ſolutionem, itaùt dici valeat commodũ reſultans ex mutuo vero, vel interpretatiuo, ſed dicuntur reſtauratiui illius damni, quod venditor interim paſſus eſt, carendo re & pretio, ſiuè ſunt ſubrogati loco illorũ fructuũ, quos venditor percepiſſet, ſi rem venditam pendente ſolutione pretij retinuiſſet, *ad tex. cum ibi notatis in l. curabit C. de action. empt.*

Quoties autem fructus vel acceſſiones debentur in genere, vel in ſubſtantia,
4 prohibitum non eſt eos ad iuſtam & ve-
riſimilem ſummam ab initio taxare, ad communitèr notata per *Canoniſtas in cap. conqueſtus de vſuris Dec. in cap. Venerabilis num. 65. de except. Couarr. lib. 3. variar. cap. 4. num. 5. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 24. num. 22. cum ſequen. Leotar. de vſuris quæſt. 27. Rota dec. 13. par. 5. rec.* & paſſim, cum ſit hodiè concluſio, quæ tanquàm abſoluta præſupponi poteſt; Licèt enim circà intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, mutui veri vel interpretatiui, Rota & Curia admittat quidem huiuſmodi conuentiones ab initio ad certam vniformem taxam, non tamen admittat exactionem, niſi illa ex-

trin-

5 trinſecus, et in ſpecie iuſtificata, vt Regnicolæ & alij admittunt, Attamen id non prouenit ex negatione dicti principij, vt ſcilicèt dato debito in ſubſtantia ſeu genere, liceat ab initio paciſci, ſed prouenit ex eo quod Curia exigit talis intereſſe requiſita extrinſecus iuſtificari debere cũ probationibus ſpecialib., itaût non ſufficiant generales occaſiones, ſeu. partium aſſertiones & conuentiones ex deductis *apud Vbald. deciſ. 118. & hoc tit. ſæpius*; Hæc autẽ difficultas ceſſat in huiuſmodi fructibus cõpẽſatiuis debitis pro pretio rei fructiferæ, eo modo quo in fructibus reſtauratiuis onerum matrimonialium, & ſimilibus dicta extrinſeca probatio neceſſaria non eſt, atque in hoc differt iſte caſus ab illo crediti merè pecuniarij pro mutuo vero vel interpretatiuo, et hoc iure paſſim viuitur.

Quoverò ad alterum punctum taxæ, in quo aliqua maior fuit difficultas, licèt
6 *Dec. & Couarr. ac alij*, de quibus ſuprà, ſẽſerint huiuſmodi fructus conueniri poſſe, etiàm ad octo, et decem pro centenario, præſertim vbi pretium conuertitur in contractum annui redditus, in quo illud ex parte venditoris fiat irrepetibile, et cum qua opinione pertranſeunt Regnicolæ ac alij, de quibus *in Lucana diſc. 18.*; Nihilominus quoties pro eodem pretio validè non creatur cenſus cum interuentu pecuniæ numeratæ iuxtà formam præſcriptam à Bulla *Pij V.*, Curia nunquàm recepit hanc opinionem, ſed decreuit hos fructus ad ratam, et proportionem fructuum, quos ipſa res vendita produxit, quacunque contraria cõuentione non obſtante, vt longè poſt hæc tractata habetur *in dicta Lucana* ac etiam *in Baren. Cenſus diſc. 17.*, et in deciſionibus in iſta editis.

Eſt benè verum, quod interim præſumptio eſt pro taxa conuentionali, quã
7 nullibi iure cautum eſt præciſè reſtringendam eſſe ad illam indictam *ex dicta gloſ. in auth. perpetua*, quoniam ea tanquàm præſumptiua admittitur ſolùm in ea taxa, quæ ceſſante partium conuentione facienda eſt per iudicem aduerſus emptorem moroſum huiuſmodi fructuũ debitorem ex iuris diſpoſitione; Sicuti enim iſta præſumptio non tollit, quin fructus eſſe poſſint minores, itaût emptore id probante, veritas tali præſumptioni præualeat, *vt d. diſc. 17.*, ità econuersò nõ concludit, quin eſſe poſſint maiores ex more regionis, ſeu alia facti circumſtantia, ideoque non conſtito de contrario, præſumptio aſſiſtit conuentioni, præſertim iuratæ.

Aliam quoquè ponderando rationẽ, meo iudicio conuincentem, ob quam
8 non data contraria probatione taxæ cõuentionalis, executio retardanda non eſt, quod ſcilicèt res vendi potuerit pro minori pretio, quàm in effectu valeat, ob licitam circumuentionem infrà dimidiam iuſti pretij iuxtà terminos *textus in l. 2. Cod. de reſcind. vendit., et in cap. 3. de empt. & vendit.*, et ſic res quæ valeat mille, & conſequentèr iuxtà dictam legalem præſumptionem fructet 50, vendi potuerit pro 600., quorum fructus licitè conueniri poſſunt ad ſeptem vel octo pro centenario, quia hæc maior ſumma repartita in vero valore non excedit taxam legalem.

Siue etiam quod maior fructuum taxa dici poſſit pars pretij, quià nempè iſto
9 intuitu res vendita eſſet minus quàm in effectu valeat, cum tunc non dicatur acceſſio prohibita & vſuraria, ſed potiùs dicatur pars pretij, ſeu dicantur fructus reſtauratiui damni, quod patitur venditor, vel econuersò compenſatiui lucri, quod ità emptor percipit in pretio correſpectiuè diminuto, dummodò augmentum ſit dictæ diminutioni proportionatũ, atq; abſit vſurarum fraus, itaût dici non poſſit color quæſitus, Vndè propterea regula generalis & indeterminata deſuper dari non poteſt, ſed totum pendet ex ſingulorum caſuũ indiuiduis circumſtantijs pro iudicis prudenti arbitrio regulandis.

Et ex his pro creditore prodijt reſolutio ſuper inhibitionis moderatione,
10 facilius in his caſibus concedenda, cum debitori ex proceſſu executiuo nullum cauſetur præiudicium, quia ſi ratione fructuum ſoluit in exceſſu ac vltrà debitum, ſibi conſultum eſt cum ſorte principali, quam habet in manibus ità diminuendam, Et econtrà ſi fructus debentur, irreparabile eſt creditoris præiudicium ex retardatione.

Ex eiſdẽ fundamentis idem lõgè poſt hæc obtinui in Rota in vna *corã Bichio*

Ba-

Baren.Saluiani pro Laura Barone & Iſabella Regna cõtra Leonardũ de Rubeis, vbi agebatur de pretio domus cum taxa conuentionali fructuum recompenſatiuorum ad rationem ſeptem pro centenario, in qua cauſa prodierunt deciſiones 10. *Iunij* 1652. *&* 24. *Martij* 1653. *coràm præfato Bichio*.

RAVENATEN.

FRVCTVVM

PRO

PP. IESVITIS RAVENNÆ.

Reſponſum pro veritate.

An fructus recompenſatiui debiti ex æquitate *l. curabit* pendente ſolutione pretij rei fructiferæ, debeantur, ſi emptor per Iudicis ſequeſtrum, vel inhibitionem impeditus fuit nè ſolueret.

SVMMARIVM.

1 *Caſus controuerſia.*
2 *Dictum punctuale alicuius Doctoris abſque contradicente, àn & quandò attendi debeat pro caſu legis.*
3 *Conſulentium auctoritas ſuſpecta.*
4 *Fructus recompenſatiui ob quam rationem debeantur.*
5 *Debentur etiam ceſſante mora vel culpa debitoris in ſoluendo.*
6 *Ampliatur etiamſi emptor proteſtetur.*
7 *Non debentur ex dilatione conuentionali.*
8 *An impedimentum ex facto Iudicis excuſet.*
9 *Quandò emptor à dictis fructibus excuſetur.*
10 *An ſequeſtrum excuſet.*
11 *De alio caſu controuerſiæ.*
12 *Et de alio caſu conſimili, et quod excuſet depoſitum.*
13 *Sequeſtrum ſiue iuſtum ſiue iniuſtum excuſat, & de ratione.*
14 *Non excuſat ſi eſt colluſiuum, & affectatum.*
15 *An excuſet ſi ſuperuenit poſt moram.*
16 *Non excuſat à fructibus recompenſatiuis, niſi fiat depoſitum vt ſupra nu 8. & 9.*
17 *An depoſitum non benè factum excuſet.*
18 *Quomodo in hac materia iudicandum ſit.*

DISC. XXII.

1 FACTA per PP. Collegij Societatis Ieſu Rauennæ venditione cuiuſdam prædij fructiferi pro ſcutis 2000. Petro de Petris, ex quibus delegarunt ſcut. 1200. ſoluen. quibuſdam de Morettis, cum ad inſtantiam eorundem venditorum factum eſſet ſequeſtrũ, ſeù Iudicis inhibitio emptori, nè dictas pecunias delegatas ſolueret, ſed penès ſe retineret, donec aliàs per ipſum iudicẽ demandatum eſſet, vndè ſequutum eſt, quod emptor ſpatio annorum ſex, rem & pretium tenuerit, dubitatum fuit, àn hoc medio tempore ad fructus recompenſatiuos teneatur, et cum pro parte emptoris allegaretur punctualis auctoritas *Pacian. conſ.* 111., de iure interrogatus pro veritate.

Reſpondi quod licèt apud noſtros receptum ſit, vt dictum punctuale alicuius
2 Doctoris abſquè contradictore pro caſu legis haberi debeat *Mart. voto 6.n.7 Rot. dec.* 122. *in fine par.* 5. *rec.*, cum alijs copiosè cumulatis *per Adden. ad deciſ.* 20. *nu.* 42. *par.* 3. *rec.* iuxtà ſecundam impreſſionem, Attamen id intelligendum eſt, vbi tale dictum aliquod habet iuris fundamentum, vel legalem rationem, itaùt à iuris principijs non deuiet, ſecùs ſi abſquè fundamento, ſeù cum non veris præſuppoſitis loquatur, vt *per Caſtill. tom.* 2. *controu. cap.* 23. *num.* 16. *Cyriac. contr.* 50. *num.* 3., *et Rot. deciſ.* 438. *num.* 10. *&* 13. *par.* 9. *rec.*, vol c. ncordantes; Et hoc maximè, vbi tractatur de dicto Conſulen-

lentium, quorum fides ſemper ſuſpecta
eſt, cum ad pecuniam vel clientis affe-
ctionem ſcribere ſoliti, multa minùs ve-
ra aſſumant, proindequè integri teſtes
3 habendi non ſunt, vt per *Caball. reſol.*
crim. 287. *nu.* 85. *& Rot. d. dec.* 438. *n.* 12.
par. 9. *rec.*; Vndè benè *Franch. deciſ.* 260.
num. 5. *in fine, & ſeq.* aduertit, quod vbi
allegantur conſilia, opus eſſet videre de-
ciſiones in eo caſu emanatas, quod etiam
habetur per *Rotam in Lauden. cenſus* 21.
Iunij 1666. *coram Taia in fine*; Quoti-
diè ſiquidem experimur, quod Aduo-
catorum munus exercentes, atque ad
cauſæ ſeruitium ſcribentes, multa inge-
nioſè in puncto iuris aſſumunt, quæ in-
judicando reijciuntur; Nec aliàs dicta
propoſitio intelligenda eſt, niſi vbi agi-
tur de puncto ſatis dubio, in quo iuris
principijs vel rationibus hincindè col-
luctantibus, vel deficientibus, omninò
incertum remaneat, quid iure ſtatutum
ſit; Tunc enim punctualis deciſio Do-
ctoris ſpectanda eſt, aliàs enim eſſet da-
re auctoritatem Imperialem cuilibet
Doctori eius ſcripta imprimere volenti,
faciendi leges, quod vtiq; omninò abſur-
dum eſt, vndè propterea benè fundati,
& veri Doctores per iuris principia
magis quàm per Doctorum præſertim
modernorum & cōſulentium multo mi-
nùs collectorum dicta veritatem perqui-
rere ſolent.

Quicquid ergò Clienti inſeruiendo
dicat *Pacian. conſ.* 111., cuius tantùm
non guſtato nec examinato articulo, re-
lator eſt *Paitell. iun. in addit. ad expedi-*
tionem ſenioris annot. 30. *nu.* 10., loquen-
do cum ſolo ſenſu veritatis, Reſpondi
omninò de iure verius videri, emptorē,
qui non ſoluto pretio rem emptam reti-
nuit, et fructus percepit, ceſſante con-
uentionali dilatione, teneri ad fructus
recompenſatiuos, quamuis ex iudicis ſe-
queſtro vel quocumque alio legitimo &
iuſto impedimento fuerit excuſabilis, ita
4 vt de mora redargui non valeat, quoniā,
quicquid voluerint aliqui de quibus *Pa-*
cian. d. conſ. 111., omninò receptum ac
verius eſt, huiuſmodi fructus non debe-
ri ratione moræ, ſed proptèr vſum rei,
qui ex impedimento diminutus non eſt,
et nè contingat emptorem ità eſſe in
lucro de re aliena, et cum alterius iactu-
ra locupletari.

Vndè propterea venditor huiuſmodi
fructus conſequi dicitur, non tanquàm
vſuras vel intereſſe ratione retardatæ ſo-
lutionis, ſed tanquàm rem propriam,
quaſi quod interim quod pretium non
ſoluitur, ex quadam legis æquitate & fi-
ctione, ad iſtum effectum fructuum, res
vendita perſeuerare dicatur in priori
dominio venditoris; Atque hinc ſequi-
tur, quod etiam ſi ex iſtius facto vel cul-
pa poſitiua pretium non ſoluatur, adhùc
5 receptum eſt fructus deberi ex deductis
pe Gabr. conſ. 56. *num.* 3. *lib.* 1. latè *Surd.*
conſ. 101. *num.* 23. *cum ſeq. Leotar. de vſur.*
quæſt. 27. *num.* 27. *cum duobus ſequen. Gra-*
tian. diſcept. 588. *num.* 22. *& ſequen.* be-
nè *Rota deciſ.* 370. 397. *&* 424. *par.* 3. *rec.*,
quod etiam dixit *apud Duran. deciſ.* 34.
num. 26. *cum ſequen.*, *In Romana Cambio-*
rum 28. *Aprilis* 1651. *§. Siquidèm coràm*
Veroſpio, et omnium meo iudicio melius
Beltramin. ad Greg. deciſ. 297. *nu.* 12.

Idque adeò verum, vt procedat etiam
6 ſi præuiſo caſu impedimenti, expreſsè
emptor ſibi ex pacto conſuluerit, vt non
teneatur pretium ſoluere, donec ex par-
te venditoris implementum ſequatur, vt
ex Rota, Gratian. & alijs locis citat. Leo-
tar. dicta quæſt. 27. *num.* 30.

Atque vno tantùm caſu emptor ab
7 huiuſmodi fructibus non ſoluto pretio
excuſabilis videtur, vbi ſcilicèt concur-
rit dilatio conuentionalis, non alia ratio-
ne, niſi quia hæc dicitur pars pretij,
quod intuitu fructuum interim ſolutio-
ne pendente percipiendorum præſumi-
tur eſſe maius, vt benè *Leotar. loco cit. &*
Rot. in alleg. deciſ. præſertim *dicta deciſ.*
424. *par.* 3. *rec.*

Nec refert quod omnes dictæ auctori-
tates & deciſiones, loquantur de impedi-
mento proueniente ex non implemento
8 ſeù alio facto venditoris, non autem vbi
agitur de impedimento proueniente ex
præcepto iudicis, quoniā inter vnū caſum
& alterum nulla de iure dignoſcitur dif-
ferentia, Quinimò maius eſt factum par-
tis, nempè venditoris, qui volens pote-
rat maiorem dilationem emptori gratio-
sè concedere, ac fructus condonare, quod
dici non poteſt de iudice, cui non con-
ceditur de alienis diſponere. Et nihilo-
minùs, quamuis in venditore non adim-
plente ſeù aliàs emptorem impediente,
tacita dilatio reſultare dicatur, attamen
quia

Digitized by Google

quia non eſt de illa dilationis ſpecie,quæ ab initio in contractum deducta, dici poſſit pars pretij, non excuſat,ex iam dicta irrefragabili ratione, quod huiuſmodi fructus non debentur propter culpam vel moram debitoris, ſed propter vſum rei, quem non ſoluto pretio habere non debuit,ſiuè ſolutionis defectus prouenerit ex vnius vel alterius culpa, quia ſemper idem reſultat effectus perceptionis huiuſmodi fructus ſine cauſa cũ illicita locupletatione de alieno, habẽdo eodem tempore, rei & pretij vſum duplicatum.

Eoque magis in hanc ſententiam omninò deueniendum dicebam, quia tractabatur de fructibus temporis notabilis, itàut emptor verè de alieno locuples fieri diceretur, poterat enim venditor inhibitus de facili impedimentum remouere, atque ſe ab huiuſmodi onere eximere, deponẽdo pretium penès eumdem iudicem inhibentem; Atque pro clarius refellẽda opinione *Paciani*, quem non habemus inter milites adeò grauioris armaturæ,obſeruabam, quod ipſe innititur falſo & reiecto fundamẽto,quod ſcilicèt iſti fructus ratione moræ potiùs deberentur; Vndè tanquàm innitens minus vero fundamento non eſt attendendus.

Vno autem tantùm caſu(ceſſante con-
9 uentionali dilatione) emptor non ſoluto pretio ab huiuſmodi fructibus excuſandus videtur,ſiuè impedimentum proueniat à præcepto iudicis,ſiuè à non implemento, vel alio facto venditoris, vbi ſcilicèt cõſtaret eum interim tenuiſſe otioſam pecuniam ad hoc paratam, alijs vſibus non applicabilem, itàut ſi huiuſmodi fructus ſoluere cogeretur, eſſet in damno & iactura,quibus ſubiacere non debet ex culpa venditoris; Quod frequenter in praxi contingere ſolet, quia nempè quis vendat eius bona, ſeu aliàs pecuniam obtineat vinculatam ad effectum inueſtiendi, et quæ deſtinata in emptionem rei fructiferæ deponatur in banco ad effectum illam ſoluendi venditori, poſtquàm adimpleta fuerint ea, quæ in contractum deducta ſunt, tunc enim emptor non dicitur eſſe in lucro, atq; pretiũ ex eius parte dicitur iam ſolutum, itàut ceſſet duplicatus vſus,tam rei, quàm pretij, et in qua duplicati vſus ratione conſiſtit iſtorum fructuum debitum, et hæc mihi videbatur certa & genuina veritas.

Et nè deſit auctoritas punctualis, dum iuxtà modernum abuſum, potiùs
10 dicta indigeſta vel malè fundata DD.attenduntur, quàm iuris vera principia & propoſitiones, ità in indiuiduo fructuum recompenſatiuorum pretij non ſoluti, vt debeantur non obſtante ſequeſtro aduertit *doctiſſimus Leotar. de vſur. quæſt.38. num.26. verſ.vel niſi pecunia debeatur*; Et mirificè idem comprobatur *ex deciſione* 103. *Caput. par.1.*, vbi quod fructus cenſus debentur, quamuis debitor eſſet promptus reſtituere ſortem, impeditus à ſequeſtro,quam deciſionem refert & ſequitur *Carrocc. de ſequeſtro p. 3. quæſt.23. Leotar. dicta quæſt.38. num. 26. in principio.*

Eumdem punctum poſt hæc ſcripta
11 diſputatum habui in Signatura iuſtitiæ *in vna Foroſempronien. pecuniaria pro Valerio Zanca* emptore prætendente non teneri ad hos fructus ob ſequeſtrum ſibi factum, contrà quem A.C. relaxauit mandatum;Iſto autem caſu videbatur adeſſe aliqua maior probabilitas, quoniam ſequeſtrum factum erat ad inſtantiam vnius ex creditoribus, et reſpectiuè venditoribus, ſed niſi probaretur verè emptorem habuiſſe ſolutioni promptam pecuniam, quam ex hoc impedimẽto retinuerit otioſam,adhùc idem dicendum credebam, quia non poteſt factum vnius alijs præiudicare, atque de facili emptor poſſet cum vno ex pluribus colludere, ideòque totus punctus eſſe videtur, an emptor ſit in lucro habendi rem & pretium.

Longè autem poſt hæc ſcripta conſi-
12 milem controuerſiam diſputaui coràm Prælato iudice commiſſario *in vna Eugubina* pro Cẽciattis,cũ Comite Franciſco de Benis; Cum enim iſte vendidiſſet illis de anno 1654. prædium pro ſcut. 2700., ex quibus ſoluti fuerunt 2000., data dilatione pro reſiduo,qua pẽdente, ad inſtantiam aliquorum creditorum vẽditoris factum fuit mandatum ſequeſtratiuum emptoribus, ne ſoluerent ſub pœna duplicatæ ſolutionis, dictique emptores illinc ad triennium,de anno ſcilicèt 1657.menſe Septembris dictum reſiduum depoſuiſſent penès idoneum publicum campſorem, à quo de menſe Nouembris ſequentis venditor habuit ſcut.

200, ſub obligatione, vel illos reſtituendi, vel excomputandi in dicto depoſito, quod iam ſibi fuerat intimatum, Hinc ad plures annos venditor prætendere cœpit fructus recompenſatiuos ſub dicta rata cadentes pro toto tempore decurſo, atque mandatum executiuum in prima inſtantia obtinuit, per A.C. in ſecunda inſtantia cum ſententia abſolutoria reuocatum, Vndè commiſſa cauſa alterius appellationis Prælato, hic difficultatem habebat ex motiuo nullitatis dicti ſequeſtri ex eo, quod per iudicem incompetentem, ac non ſeruatis de iure ſeruandis illud appoſitum eſſet,

Hanc autem difficultatem ego in hac tertia inſtantia pro emptore ſcribens, etiam cum ſenſu veritatis, minus probabilem dicebam, quoniam ſequeſtrum ſi-
13 uè iuſtum ſiuè iniuſtum excuſat, vt in ſpecie *Seraphin. deciſ.* 912. *num.* 1. & 2. confirmata coràm eodem *dec.* 919., *Leotar. de vſur. quæſt.* 38. *num.* 25. *in fine*, ex ea clara ratione quod iudicis inhibitio ſiuè iuſta ſiuè iniuſta timenda eſt, neque in facultate inhibiti repoſitum eſſe debet iudicis partes aſſumere, atque iudicare de nullitate vel iniuſtitia eius, quod iudex & ſuperior præcepit, minusque tenetur ſe exponere periculo reiteratæ ſeù duplicatæ ſolutionis reſultantis à ſpretu mandati ſequeſtratiui, ſed cogitet creditor ad reuocationem; Ea enim quæ iure habentur de ſequeſtro ſine iuſta cauſa, & partis citatione non apponendo, procedunt, vel vbi eſt in fieri ad effectum impediendi nè apponatur, Vel ad effectum reuocationis concedendæ, non autem vt ſequi non debeat excuſatio moræ in inhibito, niſi conſtaret de colluſione
14 & mala fide, quia nempè ab ipſo debitore affectatè id procuratum eſſet, ex deductis *per Cancer. var. reſol. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 28., Potiſſimè verò vbi, vt in præſenti, ſequeſtrum ſuperuenit re integra, et antè moram incurſam, quo caſu ceſſat illa difficultas, quæ in propoſito cadere ſolet, vbi ſuperuenit poſt moram incurſam ex collectis hincindè *per Cancer. vbi*
15 *ſuprà num.* 29., Atque ità diſtinguendo habetur etiam in alia quæſtione, an & quando ſoluens alteri quàm vero creditori de mandato iudicis excuſetur necnè, iuxtà *deciſ.* 150. *Aſſlict.* cum alijs *per Pratum obſer.* 5. & 6. & pluries in ſua materia *ſub titulo de credito.*

Difficultas verò contrà eumdem emptorem rectè cadebat pro dicto tempore triennij, in quo rem & pretium retinuerat, quoniam ſicuti ſequeſtrum ceſſare
16 non facit curſum cenſus, ſeù alterius annui redditus, ità paritèr impedire non debet hos fructus, qui ex veriori, ac probabiliori ſententia non ſunt vſuræ debitæ ratione moræ & quæ pœnales dicuntur, ſed ſuccedunt loco fructuum ipſius rei, quos nec iuſtum, nec æquum eſt, vt percipiat emptor, qui pretium non ſoluit, vt benè aduertitur *per Leotar. ſuperius citatum q.* 38. *nu.* 26. & *q.* 27. *nu.* 24.; In vtroque tamen loco aduertitur ceſſare tales fructus poſt depoſitā pecuniam, cum tunc ceſſare videatur vnica ratio retentionis rei & pretij, vndè ſupereſſet ſolum ratio moræ, quæ ex ſolo ſequeſtro tollitur, multòmagis vbi accedit etiam reale depoſitum, quod omnem affectationis, vel colluſionis ſuſpicionem tollit.

Motiuabatur de præfati depoſiti inualiditate ob omnia eius requiſita non benè ſeruata, præſertim circà non præ-
17 uiam ipſius creditoris interpellationem, per quam conſtitueretur in mora, ſine qua debitori licitum non eſt ad depoſitum procedere, quia deponere non eſt ſoluere, ex ijs quæ in hac materia collecta habentur *per Cenc. de cenſ. q.* 111. *Gregor. & add. dec.* 146. & 214. *Rouit. prag.* 4. *de inſtrum. liquid. nu.* 7. & *ſeq. Prat. obſer.* 25. & 26. *Merlin. dec.* 744. *dec.* 2. *par.* 10. *rec. & frequenter d. tit. de credito*; Ponderando etiam nullitatem reſultantem à non integritate, quod eſt vnum de eius eſſentialibus requiſitis, dum depoſitata ſorte principali neglectum fuit deponere fructus dicti triennij probabilius debitos; Verùm id neque obſtare videbatur, quoniā ex ſuprà deductis in alio caſu iuxtà punctuales auctoritates *Paciani & Paitelli*, ſaltem negari nō poteſt eſſe probabiliter dubium, an huiuſmodi fructus debeantur necnè, quod ſufficit vt non intret dicta obligatio deponendi, cum intelligatur de liquidis, et quos omninò certū eſt eſſe debitos, non autē de incertis & illiquidis, quorum indebitum iuſtè & probabilitèr prætendi poteſt ex plenè deductis *per Rotam dec.* 228. *nu.* 14. *par.* 9. *rec. repet. dec.* 70. *nu.* 10. *poſt Merlin. de pignor.*,

gnor., quod ſummam habet rationem, quia non tenetur quis facere ſe iudicem contrà ſe ipſum, atque non expectata iudicis determinatione ſoluere id quod probabilitèr prætendit non debere.

Ac etiam quoad alios defectus, quod hic rigor procedit in eo depoſito, quod ceſſare facit curſum fructuum, quos aliàs iure actionis certum eſt deberi, vt eſt exempligratia in contractu cenſuali, vel ſimili, ſecus autem in præſenti, in quo ſufficit de facto ceſſare dictum inconueniens, quod aperit locum æquitati *tex. in l. curabit C. de action. empti*, vt ſcilicèt emptor eodem tempore non ſit in lucro habendi rem & pretium; Et multòmagis dum dictum depoſitum approbatum videbatur ab eodem creditore, qui recipiẽdo partem pecuniæ ſe obligauit illam in eius cauſam excomputare, vt in propoſito depoſiti defectiui ſanandi ex conſenſu creditoris firmatur *in Romana fructuũ dotis 28. Ianuarij 1661. coràm Veroſpio*, licèt in eo caſu, de quo agitur *ſub tit. de dote in Romana fructuum dotis de Magdalenis*, *diſc.* 51. hæc propoſitio fortè non benè caderet; Ideoquè iſta videtur quæſtio, potius facti quàm iuris ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantijs decidenda, principalitèr habendo
18 reſpectum ad bonam, vel malam fidem, ſiuè ad ſinceritatem actus à colluſionis ſuſpicione alieni, quia nempè emptor verè & realitèr depoſuerit pecuniam, et nõ habuerit ſimultaneum commodum eius, ac rei emptæ, in quo conſiſtit præcipuũ, ac eſſentiale requiſitum huiuſmodi fructuum, ſeù ratio *tex. in d. l. curabit*. Verùm ex dicto motiuo depoſiti in ſtricta iuris cenſura malè facti etiam hic iudex pronunciauit contra emptorem.

SENEN:
FRVCTVVM
AD
PETITIONEM EQVITIS AMERIGHI DE AMERIGHIS
CVM
MARTINIS.

Reſponſum pro veritate extrà Curiam.

An emptor, in cuius facultate poſitum fuit, poſt lapſum certum terminum conuentionalem deponere pretium penès publicum officialem, vel etiam penès ſe ipſum tanquam depoſitarium ad ſui electionem, cum pacto, vt etiam in caſu electionis de ſe ipſo, ad aliquos fructus non teneatur, remaneat à dictorum fructuum curſu liberatus, eo ipſo quod dictus terminus expirauit, abſquè alia interpellatione, vel declaratione quod retineret in titulum depoſiti.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Vbi pretium conuertitur in alium contractum non intrat diſpoſitio* l. curabit, *et non debentur fructus recompenſatiui.*
3 *Regularitèr dicti fructus debentur etiam ſine mora, et quamuis emptor iuſtam haberet excuſationem non ſoluendi.*
4 *Emptor poteſt eſſe depoſitarius pretij, et ità non teneri ad fructus recompenſatiuos.*
5 *Quod iudiciale ſequeſtrum excuſet emptorem à fructibus recompenſatiuis.*
6 *Vt emptor efficiatur depoſitarius, ſeù alias pretium in diuerſum contractum tranſeat eſt declarandum & venditori denunciandum.*

tuta, vt hoc *eodem tit.* ſpecialitèr de hoc actum habetur in *Rauennaten.diſ.præced.*

His tamen non obſtantibus, contrarium de iure probabilius contrà ipſum emptorem requirentem reſpondi ex defectu applicationis præmiſſorum, quæ aliàs vera credebam in ſuo caſu, vbi ſcilicèt ipſe emptor ſibi conceſſam alternatam facultatem ad exercitium deduxiſſet, declarando ſe depoſitarium, idque venditoribus denunciando; Quo caſu ſtante immutatione, tàm perſonæ, quàm debiti, crediidiſſem illum ampliùs non teneri, ſed punctus erat, quod id non fecit, vndè propterea venditores credere potuerunt, illum in priori conuentione continuaſſe, ob quam certi de curſu fructuum ad honeſtam rationem, neglexerunt eſſe ſolliciti de inueſtimento, aliàs veriſimilitèr non negligendo, ſi ſciuiſſent pecuniam poſitam eſſe ſub depoſito infructifero; Et ſic duo obſtabant, Vnum non factæ declarationis ſuper electione conceſſa emptori de duobus alternatiuè conuentis, qua non facta ipſe nunquam dici potuit depoſitarius; Et alterum non factæ denunciationis, quam in propoſito neceſſariam credebam.

Ad quod, circà denunciationem probandum, ponderabam receptam propo-
6 ſitionem, de qua apud *Carill. dec.182.& dec.346.nu.6.par.10.rec.*, et in alijs, de quibus non ſemèl *ſub tit.de cambijs*, quod ſcilicèt data alicui facultate ſub certa conditione capiendi pecuniam ad cambium, vel aliud intereſſe in damnum dictam facultatem concedentis, vt ab iſto interſuria iuridicè prætẽdi valeant, duo requiruntur, Vnum quod facultatarius declaret ſibi conceſſa facultate vti velle; Et alterum, quod mandanti denunciet eueniſſe caſum, ipſumque mandatarium velle mandatum exercere, cum aliàs debitor, ſeù mandans credere potuerit caſum non eueniſſe, ſiuè mandatarium facultate vti noluiſſe, et conſequentèr ità neglexerit ſolutionem, vel aliud implementum aliàs non neglecturus, et hic videbatur caſus.

Potiſſimè verò accedentibus facti circumſtantijs idem comprobantibus, Vna ſcilicèt, quod venditores eſſent pupilli & minores, cum quibus benignius in propoſito procedendum eſt, dum iſti non agunt de lucroſis, et in iure odioſis acceſſionibus, (quo caſu qualitas pupillaris non habetur in conſideratione ob diſpoſitionem iuris canonici, per quam vſuræ quoque pupillares ſublatæ ſunt,) ſed agitur de caſu conuerſo, in quo emptor potiùs de lucro captando & ſe de alieno locupletando contenderet cum ſola verborum formula.

Et altera, quod in facto ſupponeba-
7 tur, eumdem emptorem hoc intermedio tempore, de quo erat controuerſia, prædictorum venditorum tutori, & reſpectiuè curatori, aliquas pecuniarum ſummas, ſimplicitèr & liberè ſoluiſſe in computum debiti ex cauſa emptionis, vndè propterea duo reſultabant excludentia effectuationem dictæ nouationis, Vnum quod dictum fuerat ſolui pro eo quod debebatur ex priori cauſa, quam ità ſoluens agnouit non immutatam; Et alterum reſultans ex inueriſimilitudine, quia cum hoc reſiduale pretium in ſorte deſtinatum eſſet inueſtimento bonorum ſtabilium loco cautionis pro euictione, improbabile eſt, quod emptor vir ſagax & prouidus huiuſmodi cautelam negligere, ac remittere voluerit liberè ſoluendo, vndè propterea intrabat potiùs præſumptio, quod dicta libera ſolutio facta eſſet in cauſam fructuum, quibus ſumma ſoluta non incongrua erat.

Vt enim ſæpius habetur in materia dotis confeſſatæ *ſub tit.de dote*, licèt cautela inueſtimenti, vtpotè adhibita fauore dotantis, ſeù debitoris, ab iſto remitti valeat, itaùt non per hoc veritas ſolutionis ceſſet, etiam ad effectum obtinendi ſubſidiarium remedium *Auth.res quæ* pro dote ſoluta reſtituenda ex bonis fideicommiſſi; Nihilominùs libera ſolutio, dictæque cautelæ remiſſio, vtpotè inueriſimilis, reputatur magnum adminiculum excluſiuum veritatis dotis confeſſatæ, aliundè non iuſtificatæ; Quod ex paritate rationis videbatur etiam ad rem applicabile, ideoque concludendo, requirenti conſului, quod eo meliori modo, quo poſſet deſupèr concordare curaret.

Ad huiuſmodi autem concordiam cohoneſtandam, ac facilitandam, inſi-
8 nuabam aduertendum eſſe ad quantitatem fructuum citrà ipſius emptoris culpam ex bonorum emptorum qualitate vſquè ab initio perceptorum, et an reuerà aſcenderent ad ſummam conuentio-

na-

nalem quinque pro centenario; Quatenùs enim (vt attenta qualitate regionis probabilius erat) ad tanti non aſcenderent, iuſtè prætendere poterat, ſe non niſi ad ipſorum fructuum ratam teneri, excomputando etiam id, quod durante dicta dilatione 20. menſium ſolutum eſt in exceſſu ex conuentione, quæ iuxtà veriorem opinionem, non data conuerſione pretij in aliam ſpeciem contractus, ratam prædictam excedere non poteſt ex ijs, quæ habentur hoc *eod. tit.* frequentèr deducta, præſertim *in Lucana fructuum, et in Baren. cenſus diſc.* 17. & 18. & in alijs.

PISTORIEN.

FRVCTVVM

PRO

ILLIS DE ROSSIS

CVM

HÆREDIBVS IACOBI PARDINI.

Reſponſum pro veritate extrà Curiam.

Demandata per iudicem adiudicatione aliquorum bonorum debitoris ad fauorem creditoris, ſi poſteà idē debitor, vel eius hæres eadem bona vendat dilata ſolutione pretij ſub conditione fructuum recompenſatiuorum, An iſti debeantur creditori, vel potius cedant ad commodum debitoris eiuſque hæreditatis.

SVMMARIVM.

1 Facti ſeries.
2 Fructus rei adiudicandæ debentur ei, cui adiudicatio fieri debebat, & nu. 9. & 10.
3 De eiſdem fructibus debitis deliberatario, ſeù adiudicatario, licèt adiudicatio deindè retractetur, & n. 9.
4 Fructus recompenſatiui ex æquitat. l. curabit ſpectant ad dominum, non autem ad creditorem ex pretio ſatisfaciendum.
5 De controuerſia in hoc puncto inter Mareſcott. & Leotar.
6 Sententia ſine executione non transfert dominium, nec poſſeſſionem.
7 Sententia, ſeù mandatum de adiudicando non importat adiudicationem.
8 De tribus requiſitis adiudicationis, et quando adeſſe non dicantur.
9 Declaratur concluſio, de qua nu. 2. & 3.
10 Item de concluſione, de qua nu. 2., et an creditor, cui res adiudicanda erat petat fructus tanquam damna & intereſſe.
11 Debitor non prohibetur etiam poſt executionem & pignus prætorium vendere eius bona.

DISC. XXIV.

1 FORMATO concurſu creditorum in bonis hęreditarijs Iacobi Partini, prodijt ſentētia graduatoria à partibus acceptata, per quam, illos de Roſſis in quodam loco graduatos, dictum fuit ſatisfaciendos eſſe ex pretio cuiuſdam domus hæreditariæ iam diſtractæ, et quatenùs exindè dicta ſatisfactio ſequi non poſſet, eis adiudicandam eſſe tantam partem cuiuſdam prædij hæreditarij, quæ eorum credito ad æſtimationem peritorum proportionata eſſet; Poſt cuius ſententiæ prolationem hæredes prædium prædictum vendiderunt cuidam Celleſio, dilata ſolutione pretij ſub conuentione fructuum ea pendente ad rationem quinque pro centenario. Cumq; notabilis dictorum fructuum cumulus ob plurium annorum decurſum factus eſſet, atque præfatorum de Roſſis ſatisfactio ſequi non potuiſſet ex domus pretio per creditores anteriores abſorpto; Hinc orta eſt controuerſia in partibus ſuper huiuſmodi fructuum recompenſatiuorum pertinentia inter hæredes, ac

præ-

præfatos de Roſſis creditores.

Iſti etenim prætendebant, quod pro rata dictæ domus eis in vim dictæ ſententiæ adiudicandæ, ad ipſos tanquàm ex tunc dominos ſpectare deberent, Atq; aliqui, etiam in Curia deſupèr conſulti, pro eis reſpondeudum eſſe credebant, freti auctoritate Rotæ *in vna Bonon. de Guidalottis coràm Veroſpio dec. 528. p. 2.*
2 *recen.*, vbi decreta fuit ad fauorem eius, cui adiudicatio debita erat, pertinentia fructuum rei adiudicandæ, ponderando præſertim *nu.* 4. rationem intereſſe lucri ceſſantis, ſtante certa voluntate creditoris habendi loco pecuniæ rem fructiferam; Ac etiam ponderabant in idem dicti Conſulentes deducta *per Mangil. de*
3 *ſubbaſt. q.* 162. *nu.* 13. *&* 14., vbi cumulantur plures deciſiones decernentes fructus rei deliberatæ, vel adiudicatæ ad fauorem deliberatarij, ſeu adiudicatarij, quamuis deindè talis actus retractatio reſultaret.

Contrarium pro veritate per eoſdem de Roſſis conſultus, reſpondi verius videri, quoniam iſta quæſtio non erat cum emptore volēte ab huiuſmodi fructuum ſolutione ſe excuſare, et cui regula iuris reſiſtit, habendi eodem tempore rem & pretium contrà æquitatem *text. in l. curabit, Cod. de action. empti cum ibi notatis*, ſed poſita eorundem fructuum ſubſtantia per emptorem non controuerſa, quæſtio erat ſuper pertinentia, circà quam reſpōdendum dicebam ad fauorem eius, qui domini & venditoris perſonam gerebat, et ad quem aliàs hoc medio tempore de iure ſpectaſsēt fructus veri, quorum
4 loco iſti recompenſatiui ſubrogati ſunt, et ſic ad dominum, et ratione dominij, non autem ad creditorem ex pretio ſatisfaciendum pertinentes, Vt in ſpecialibus terminis huiuſmodi fructuum habetur *apud Mareſcott. lib. 2. var. cap.* 133. *Millin. deciſ.* 378. *Rota deciſ.* 258. *num.* 3. *par.* 10. *rec. in Tiburtina Caſtri S. Angeli* 14. *Februarij* 1656. *S. Reſpectu enim coràm Meltio*; Cum enim creditor pecuniarius rei dominium non haberet, non poteſt percipere fructus, qui dicuntur dominij ſequela, nam aliàs eſſet recipere acceſſiones ex pecunia naturaliter ſterili & infructifera ratione temporis, in quo conſiſtit vſura.

Et quamuis in caſu poſito *per Mare-*
5 *ſcott. dicto cap.* 133., *et Leotar. de vſuris q.* 78. *num.* 18. *&* 19., relata præfati Auctoris ſententia, contrarium ſentire videatur, Nihilominùs quicquid eſſet de veritate vnius vel alterius opinionis, & cui potiùs ex his auctoribus deferendum eſſet; Obſeruabam quæſtionem ceſſare ex facto, quoniam totum impugnationis fundamentum, cui *Leotar.* innititur, conſiſtit in præſuppoſito, quod creditor gereret perſonam ceſſionarij venditoris, cuius nomine huiuſmodi fructus petebat ab emptore indebitè illos denegante, quia ſiuè ad cedentem, ſiuè ad ceſſionarium ſpectarent, ſemper ipſe erat debitor, neque ille, qui vendiderat, ſe opponebat, et ſic omninò diuerſus erat caſus à præſenti, in quo nulla erat quæſtio cum emptore, dictorum fructuum debitum non controuertente, ſed erat inter debitorem priorem dominum vendentem, et creditorem.

Nullatenùs verò in creditore concurrere videbatur dicti prædij venditi dominium, cuius ratione huiuſmodi fructus tanquam eius ſequela debentur, non obſtante dicta decreta adiudicatione, Tum quia illa erat conditionalis, quatenùs ſcilicèt ſatisfactio ſequi non potuiſſet ex pretio domus, ideòque conditionalis diſpoſitio non purificata prius conditione nihil ponebat in eſſe; Tum
6 clarius, ex generali recepta propoſitione, quod ſententia (vbi non eſt abſoluteria ſeù trahens executionem ipſo iure) ſed exigit alium factum poſt ſe, non transfert dominiū nec poſſeſſionem niſi poſt executionem, ex qua vtrumque reſultat *Greg. dec.* 546. *num.* 19. *Roias dec.* 412. *nu.* 6. *dec.* 172. *num.* 5. *& dec.* 569. *nu.* 9. *p.* 5. *rec. dec.* 424. *num.* 2. *par.* 9. & in alijs.

Et in ſpecialibus terminis ſententiæ
7 ſeù mandati de adiudicando, vt non importet adiudicationem, neque transferat dominium, niſi eius effectu ſubſequuto *Gratian. diſcept.* 545. *num.* 32. *Buratt. dec.* 124. *num.* 12. vbi *Adden. lit. A.* plenè *Rota deciſ.* 248. *num.* 2. *cum pluribus ſeq.*, vbi *concordantes par.* 10. *recent.*

Multomagis ac indubitantèr in hac facti ſpecie, ex duplici notabili circumſtantia impeditiua translationis dicti dominij, Vna quod dictum mandatum de adiudicando vt ſuprà erat ſubſidiarium ſeù conditionale, ideòque debebat

prius

prius certificari conditio, Et altera quia non agebatur de re certa, cuius integra adiudicatio decreta eſſet, itàut ex tribus
8 vulgaribus requiſitis adiudicationis, ſeù dationis in ſolutum, cum terminis emptionis & venditionis regulandæ, certitudinalitèr concurrerent duo, nempe conſenſus & certa res, vndè ſolùm dubitatio reſtringeretur ad tertium pretij certi, quod implicitè iuxtà vnam opinionem tale dici poſſet, vtpotè relatum ad æſtimationem peritorum in genere, iuxtà ea, quæ in propoſito venditionis factæ pro pretio à peritis æſtimando habentur *apud Merlin. dec. 567.* aliàs *deciſ. 172. par. 6. rec.*, et in ſua materia *ſub titulo de emptione & venditione.*

Ità enim neque conſenſus erat certus, ob voluntatem vt ſatisfactio prius ſequeretur ex dicto altero pretio; Neque aderat res certa, cum mandatum eſſet adiudicari tantam ratam, quæ ſub dicto credito caderet, abſque diſtinctione loci ſeù partis, vndè incertitudo aderat, tam in quantitate, quàm in loco, itàut ſi interim prædium prædictum non venditum chaſmate perijſſet, ſeù aliàs deterioratum eſſet, peremptionis vel deteriorationis periculum, non creditorum, ſed hæredum ſeù hæreditatis fuiſſet, et conſequentèr, ceſſantibus dominio, et periculo, nulla ſubeſſe videbatur ratio ſuadens pertinentiam dictorum fructuum, qui ſunt dominij & periculi ſequela.

Nequè præmiſſis obſtare videbantur
9 firmata *per Rotam d. deciſ. 528. par. 2. rec.* & in alijs collectis *per Mangil. dicta qu. 162. nu. 13. & 14.*, quoniam omnes procedunt in terminis adiudicationis effectuatæ, mediante poſſeſſione, quam adiudicatarius habuerit, itàut iſte contenderet de ſe excuſando à reſtituendis fructibus interim cum bona vel ſaltem non mala fide perceptis, et hoc eſt præcipuum dictarum deciſionum fundamentum, vt liquet præſertim *ex d. deciſ. 528. par. 2. rec.*, et ex alijs coràm *Buratt.* inter ſuas *dec. 184. & 227.* vbi de deliberatario interim poſſidente, vndè propterea non videbantur facere ad caſum.

Duæ autèm conſiderationes ad fauorem dictorum creditorum cadere vide-
10 bantur, Vna damnorum, & intereſſe ob illicitam alienationem, quam hæredes fecerant rei non ſuæ, vtpotè creditoribus iam deſtinatæ, et altera intereſſe lucri ceſſantis, fructuum ſcilicèt, quos ex ipſis bonis percepiſſent, ſi adiudicatio per dictam alienationem non impedita effectum ſortita eſſet; Verùm neutram mihi viſum eſt ſubſiſtere, non quidèm primam, quia non prohibetur debitor, etiam poſt pignus prætorium, vendere eius bona, quæ exindè non deſinunt eſſe de eius dominio, dummodò non fiat in præiudicium creditorum, quibus cum pretio ad id deſtinato ſatisfacere intendat *Bart. in l. vbi purè, §. fin. ff. ad Trebell. Mangil. de ſubhaſt. quæſt. 190.*, apud quem deducta in fine procedunt, vbi deliberatio vel adiudicatio effectum ſortita eſt, et habetur non ſemel in ſua materia *ſub tit. de empt. & vend.*, præſertim *in vna Bononien.*, ideòque cum hæredes ſuo iure vſi ſint, vendendo rem ſuam, nil illicitum commiſerunt, ob quod ad damnorum refectionem teneri debeant.

Minusquè alteram, quia cum adhùc eſſet res in ambiguo ob non certifica-
11 tam conditionem, quod ſatisfactio ſequi potuerit ex domus venditæ pretio, quod prius ad id deſtinatum erat, nequè creditores declaraſſent velle ipſam rem præcisè, ſequebatur non remanere benè iuſtificatum neceſſarium requiſitum damni emergentis vel lucri ceſſantis, quod ſcilicèt dicta venditio fuerit cauſa præciſa & immediata damni paſſi, vel lucri amiſſi, vt neceſſarium eſſe iuxtà opinionem, quam tenet Rota & Curia, habetur frequentèr in præcedentibus, Ideoq; dum iſti ſemper remanſerant in terminis puri creditoris pecuniarij, eis imputandum videbatur, cur non fecerint debitas proteſtationes, aliasque cautelas adhibuerint, ob quas potuiſſent vnum vel alterum intereſſe prætendere, vndè propterea requirentibus conſului, quod ſe concordarent eo meliori modo, quo poſſent, quia dum remanebant creditores pecuniarij, non poterant ex tali credito prætendere acceſſiones abſque vſura, attenta præſertim opinione, in qua reſidet Romana Curia.

Digitized by Google

ROMANA
INTERSVRIORVM
PRO
ANGELO ANDOSILLA,
CVM
VANNIO.

Caſus diſputatus coram A. C. & concordatus.

An & quando emptori debeatur fructus recompenſatiui ad terminos *l. Curabit* pro pretio ſoluto venditori, qui rem non tradidit.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Diſpoſitio* l. curabit *ſicuti procedit fauore venditoris, ità etiam fauore emptoris.*
3 *Conſignatio cedulæ ſeù ordinis directi banco àn habeat vim ſolutionis.*
4 *Et cuius periculo cedat banchi decoctio.*
5 *An adſit differentia inter cedulam & ordinem.*
6 *De fructibus debitis emptori poſt paſſam euictionem.*
7 *Et quid ſi non eſt paſſus euictionem, quam præuenit mediante ſolutione pecuniæ, àn pro iſta debeantur fructus recompenſatiui.*

DISC. XXV.

1 VEndidit Vannius Andoſillæ quaſdā domos ſuorum maiorum fideicommiſſo ſubiectas, recepto pretio mediante ordine directo Sac. Monti Pietatis, cum obligatione impetrandi intrà certum terminum derogationem Apoſtolicam fideicommiſſo, cui bona vendita ſubiecta erant. Cumque nulla ſequuta traditione dictarum domorum ob denegatum conſenſum aliorum intereſſe habentium, impoſſibilis eſſet dicta derogatio, itaùt opus fuerit à contractu recedere, atque hoc medio tēpore plures decurſi eſſent mēſes, Hinc prætendere cœpit Andoſilla, pro pretio in dicto ordine contento, ſibi debitos eſſe fructus recompenſatiuos ad ratam illorum fructuum, quos percepiſſet ex bonis venditis, ſi contractus incontinenti effectum habuiſſet ex æquitate *textus in l. curabit Cod. de action. empti*, & introducta cauſa coràm A. C.

2 Pro actore ſcribens], fundatam dicebam eius intentionem, quia licèt *text. in d. l. curabit*, loquatur fauore venditoris contra emptorem retinentem rem & pretium, quaſi quod rei venditæ dominium translatum ſit ſub conditione ſolutionis pretij, qua non impleta illud effingatur adhùc perſeuerare in ipſo venditore, qui propterea fructus rei ſuæ petere dicatur tanquam antiqui dominij ſequelam & continuationem, quæ ratio non militat in caſu conuerſo, cum emptor nūquam habuerit dominium, quod in rebus corporalibus non quæritur ſine traditione, Nihilominùs magis communitèr receptum eſt, atque ità paſſim ſeruat forus, vt eadem æquitas procedat quoque in dicto caſu conuerſo fauore emptoris, Vel ex eadem ratione, vt æquū nō ſit carere re & pretio, Vel loco damnorum & intereſſe ob non impletam traditionem reivenditæ, cum in odium non adimplentis actus habeatur pro geſto, nè moroſus, ſeù aliàs propriæ obligationi non ſatisfaciens, commodum ex delicto reportet in præiudicium alterius contrahentis innocentis & iniuriati ob ſibi non ſeruatam fidem *Natta conſ.* 384. *num.* 12. *Surd. conſ.* 101. *num.* 26. *Magon. deciſ. Lucen.* 17. *num.* 31. & 34. *Duran. deciſ.* 34. *num.* 32. *Greg. deciſ.* 337. *num.* 7. *vbi Adden. num.* 18. *Leotar. de vſuris quæſt.* 27. *num.* 54. & *ſeqq.*, qui omnes id firmant, ſiuè pretium ſolutum eſſet in toto ſiuè in parte, cum eadem ratio militet pro parte ſoluta proportionabilitèr.

Scribentes in contrarium, non negabant huius propoſitionis veritatem, impugnabant verò applicationem ob non verificatam eam circumſtantiam, quod venditor eodem tempore haberet rem & pretium, dum in facto conſtabat ipſum nunquàm exegiſſe ordinem à Monte Pietatis, vbi pecunia continuauit ad cre-

creditum & ſub nomine ipſius empto-
ris; Replicabam tamen, quod cum ipſe
venditor acceptaſſet dictum ordinem
tanquàm pro pecunia numerata, quotiès
in banco adeſt pecunia mandantis, itaut
abſq; difficultate ſolutio incontinenti ſe-
qui potuiſſet, tunc per talẽ receptionem
3 dicitur ſequuta vera & effectiua ſolutio,
atque ſibi imputet recipiens, cur non
exegerit, vt in proximis terminis cedu-
læ bancariæ ex *theor. Bart. in l. ſoluturus
ff. de ſolut. Greg. d. deciſ. 337. nu. 8. Rouit.
deciſ. 35. num. 8. & deciſ. 88. num. 6.*, vbi
dicit id ex omnium traditione veriſſi-
mum, quoties cedula erat ſoluibilis, ita-
ùt ſi fuiſſet banco conſignata, ſequuta
eſſet incontinenti ſolutio.

Et licèt adduceretur in contrariũ au-
ctoritas *Galeot. lib. 2. contr.* 10., dicebam
tamen de hac auctoritate haberi non de-
bere rationem, cũ eſſet ſcribẽtis ad cau-
ſam, ſeù pecuniam cum ſuccumbentia,
dum contrarium fuit deciſum apud *Ro-
uit. d. deciſ.* 35., vt ipſemet *Galeota* inge-
nuè fatetur, ideoque rectè adaptabatur
id quod dicit *Franc. deciſ.* 260. *num.* 5. &
6., quod vbi allegantur conſilia, opus eſt
videre deciſiones in eis proditas; Vndè
4 propterea banchi periculum recipientis
damno cedere firmatur in dictis deciſio-
nibus, ac etiam per *Leotar. de vſuris q.*
59. *nu.* 41., quia ſibi imputet recipiens,
cuius negligentia præiudicare non de-
bet mandanti, qui iuſtè credere potuit
ordinem eſſe impletum, ideòque non
curauit amplius pecuniam tanquàm non
ſuam exigere, aliàs exacturus.

Et quamuis in materia creationis cẽ-
ſuum, vbi pro forma requiritur pecunia
numerata, conſtitui videatur differentia
inter ordinem & cedulam, quoniam hoc
ſecundo caſu, vbi venditori vel debitori
traditur cedula, non poteſt ampliùs em-
ptor ſeù creditor, qui eam tradidit pe-
5 cuniam exigere à banco, quod abſque
cedulæ reſtitutione non ſoluit, ſecùs au-
tem in ſimplici ordine, cuius exhibitio-
ne & effectuatione pendente, liberum
eſt mandanti exigere pecuniam in ban-
co exiſtentem, ideoque ſatiſfactum non
dicitur formæ pecuniæ numeratæ, vt
ità diſtinguendo firmauit aliquando
Rota præſertim *in Licien. cenſus* 18. *Maij*
1654. & 17. *Maij* 1655. *Priolo Romana
Saluiani* ...... 1666. & ....,
1667. *Otalora & ſæpius*, vt habetur in
ſua materia *ſub tit. de Cenſibus*, in qua
diſtinctione ſcribentes in contrarium
magnum fundamentum faciebant, dum
in præſenti agebatur de ordinẽ non au-
tem de cedula, Nihilominùs ad effectum
quęſtionis intrare non videbatur dicta
ratio differentiæ, quoniam cum poſt
traditionem ordinis, emptor non po-
tuiſſet abſque delicto (in dubio non prę-
ſumendo) illam pecuniam iam alteri ſic
traditam exigere, regulando voluntatẽ à
poteſtate, à qua in dubio volũtas metien-
da eſt, rectè dicere poterat ſe credẽtem
ordinem eſſe impletum, neglexiſſe exa-
ctionem pecuniæ, quam aliàs exegiſſet,
& conuertiſſet in emptiones, quibus de-
ſtinata erat, illam tamdiù otioſam non
retinendo, Vndè propterea licèt de fa-
cto non verificaretur in venditore, quod
eodem tempore haberet rem & pretiũ,
Attamen id verificatum dicebatur in
ipſo emptore, qui ſic re & pretio carue-
rat, atq; ob fictionem in odium moroſi
non implentis à lege ſubintellectam, vt
actus habeatur pro facto, rectè dici po-
terat venditorem habuiſſe vtrumque.

Difficultas tamen conſiderabilis erat
in facto, quod ſcilicèt ſatis veriſimile
ex eis circumſtantijs videbatur, empto-
rem ſciuiſſe, quod venditor pendenti-
bus diligentijs pro obtinenda deroga-
tione non vſus eſſet nec vteretur, quin-
imò, quod nec vti poterat ordine præ-
dicto, ità conditionalitèr concepto,
Et quod magis eſt, interim idem
emptor pecunia in dicto banco exiſten-
te tanquàm propria, & ad eius liberam
diſpoſitionem in parte vſus erat, plu-
res ordines eidem banco dirigendo,
vndè propterea verè dici non poterat
caruiſſe re & pretio, atq; ex hoc ab initio
iſtam difficultatem inſinuaui eidẽ prin-
cipali, qui licèt maximus I.C. vtpotè aliàs
primarius Aduocatus, deindè Signaturę
iuſtitiæ Decanus, attamen proprium
intereſſe vt frequentiſſimè cõtingit, in-
tellectus aliquam faſcinationem patien-
do nõ acquieſcebat, ſed agnoſcens eam-
dem difficultatem haberi per iudicem,
quamuis ſatis beneuolum, acceptauit ta-
lem qualem concordiam, qua mediante
præſens controuerſia finem habuit.

In propoſito autem huiuſmodi fru-
ctuum, qui debentur emptori carenti
re &

re & pretio, non dubitatur illos deberi
6 poſt ſequutam rei venditæ traditionem, quatenus deindè ſubſequatur euictio, cũ tunc illi abſque dubio debeantur tanquàm damna & intereſſe ſub euictione cadentia *Leotar. de vſuris qu.36. nu. 16. & quæſt.56. eodem num. Buratt. d 240. num. 9. & paſſim*; Sed in vna *Tudertina cenſus pro Coſpano*, de qua in ſua materia *ſub tit. de Cenſibus*, difficultas fuit,
7 quid vbi euictio verè & de facto ſequuta non eſt, ſed emptor vt eam impediret, curauit concordiã cum euincẽte, mediãte alicuius ſummæ pecuniariũ ſolutione, àn ſcilicèt pro illis pecunijs d. fructus prætẽdi poſſent, Et ſcribens pro emptore in *Rota coram Taia* adducebam in his ſpecialibus terminis auctoritatem *Fab. de Ann. conſ.15. num.17.*, vbi refert deciſionem Sac. Conſilij emptori deferentem fructus ſeù interſuria ad rationem 5. pro centenario; Et Rota licèt formitèr iſtam propoſitionem non canonizauerit, neque tamen reſpuit, ſed ex alio fundamento prodijt reſolutio contrà emptorem, dum quæſtio non erat cum ipſo venditore, ſed cum tertio, vt ibi; Cogitabam tamen attenta opinione, quã tenet Rota & Curia de non dando intereſſe ex pecunia, niſi verificatis conſuetis requiſitis lucri ceſſantis vel damni emergentis, poſſe de hoc dubitari, quia cum verè emptor non caruerit ipſa re, cuius euictionem ità fictè ac intellectualitèr ſolùm paſſus dicitur, eſſet in effectu percipere acceſſiones ex pecunia pro alio ſoluta non debitas niſi cum ſuis interpellationibus alijſque requiſitis, vt habemus de fideiuſſore pro alio ſoluente cum ſimilibus; Neque de dicta deciſione Sac. Conſilij magnam rationẽ habẽdam eſſe videbatur, dum ibi requiſita prædicta reputantur notoria, et habentur pro probatis, Attamen reſeruaui maturum iudicium, quandò præberet nouæ diſputationis occaſio, quam adhùc non habui.

ROMANA PACTI
PRO
CAMILLO DE MAXIMIS
CVM
MONASTERIO S. TERESIÆ AD QVATVOR FONTES.

Diſcurſus pro veritate.

An valeat, vel potiùs vſurarium cenſendum ſit pactũ, per quod emens rem fructiferam dilata pretij ſolutione ſub conuentione fructuum recompenſatiuorum, prohibeatur ad certum tempus reſtituere ſorte, atque ſe eximere à dictis fructibus; Et aliqua de fructibus prædiorum vrbanorum, quomodò illi calculandi ſint, ad effectum regulandi fructus recompenſatiuos pretij.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De cauſarum Patronis Romanæ Curiæ, & in quo differant ab Aduocatis.*
3 *De opinione Theologorum improbantium, vt venditor pendente ſolutione pretij obtineat fructus recompenſatiuos.*
4 *De inualiditate pacti auferentis libertatem redimendi, ac reſtituendi ſortẽ.*
5 *Improbatur opinio Theologorum de qua* num. 3.
6 *Declaratur concluſio de qua* num. 4. *circà pactum auferens debitori falcutatem ſoluendi.*
7 *An poſſint creari cenſus perpetui ſine facultate redimendi.*
8 *Fructus recumpenſatiui ex pretio non poſſunt excedere ipſius rei fructus.*
9 *Prædia vrbana ſunt naturaliter infructifera, & fructificant per accidens.*
10 *Quomodo ſit calculandus valor ſeù fructus bonorum.*

DISC. XXVI.

CAmillus de Maximis Cameræ Apoſt. Clericus ac Patriarca Hieroſolymi-
1 tanus, de anno 1664. emit à Monaſterio Monialiũ S. Tereſiæ ad quatuor Fontes palatium olim illorum de Matthæis, eidem Monaſterio contiguum pro pretio ſcutor. 17. m., tunc ſolutis ſcutis 500., dilata verò ſolutione reliquorũ 16500. ad annos 12., ſub conuentione ſoluendi interim fructus recompenſatiuos ad rationem quatuor pro centenario & anno, cum pacto vt dicto termino durante, non poſſet emptor admitti ad ſolutionem dictæ ſortis, atque ità inuito Monaſterio ab onere dd. fructuum ſe liberare; Cum autem illinc ad quatuor annos emptor habens iam ab initio integrum pretium promptum in tot locis montium, ſibi expedire dignoſceret, vendendo loca montium, ab hoc onere ſe liberare, ac propterea coràm Vicegerente interpellaſſet Monaſterium, à quo oppoſitũ fuit de d. pacto; Hinc emptor prædictus, ſuper dicti pacti validitate, antequam litem formalem aſſumeret, conſuluit quemdam eximium Theologum, ac etiam alium doctum I. C. exercentem munus cauſarum Patroni, quod in Romana Curia etiam per doctiſſimos Iuris Conſultos ad aliud Aduocati mu-
2 nus pluſquàm idoneos exerceri ſolet, cum in effectu claſſici cauſarum Patroni gerant eas partes, quas in alijs Europæ partibus gerunt Aduocati, dirigendo cauſas, ordinando & compilando proceſſus, necnon excitando motiua, munus verò Aduocatorum Curiæ Romanæ ſit reſpondendi ſolũ de iure in deciſorijs ſuper præſuppoſitis, ſeù motiuis excitatis per eoſdem cauſarum Patronos, abſq; eo quod ſe ingerant in viſura vel ordinatione proceſſuum ac alijs ordinatoria iudicij concernentibus, præterquam vbi ageretur de diſputationibus, quæ in Curia frequenter haberi ſolent ſuper conceſſione vel denegatione remiſſoriæ, compulſoriæ, ſequeſtri, alimentorum & ſumptuum litis, ac appellationis ſuſpenſiuæ, Vndè conſtituere videatur quamdã tertiam ſpeciem ſingularem, alibi ità purè non cognitam neque practicatam.

Theologi reſponſum fuit ſuper conuentionis vſuraria infectione in genere,
3 etiam ſine dicta circumſtantia pacti auferentis libertatem ſoluendi, ſequendo ſenſum *S. Antonini*, *Silueſtri*, *Leſsij*, *Filiuccij*, *Azzorij*, *Rebell.*, *Laiman.*, *Megal.*, *& aliorum Theologorum ſeù Moralium*, quorum, eorumque fundamentorum magnam partem refert *Leotar. de vſur. quæſt. 27.*, quod ſcilicèt cum rei venditæ dominium translatum ſit in emptorem, qui exindè ſubiacet eiuſdem rei periculo, idcircò ipſius quoque debent eſſe fructus, Tum ex regula, quod res fructificat domino, Tum etiam quia iſta dicitur dominij ſequela, ſocia, ſeù connexa cum altera periculi, cumque ius venditoris redactum ſit ad creditum pecuniarium, periculo non ſubiectum, quamuis ipſa res periret, ſeù diminutionem pateretur, ità reſultat quod eſt percipere acceſſiones ratione temporis ex pecunia tanquam ex mutuo interpretatiuo, quod citrà vſuram fieri non poteſt, dum non vrget ratio intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis, cuius principale requiſitum conſiſtit in mora, in qua emptor, ſtante expreſſa & conuentionali dilatione, dici non poteſt.

Alter verò Iuriſconſultus, negligendo iſtud motiuum, vtpotè in foro externo omninò reiectũ, atq; hodiè diſputatione indignum, quatenùs tamen conuentio
4 adęquata ſit ipſius rei venditæ fructibus de ſui natura percipiendis, eoſq; non excedat ex ijs, quæ ad materiam *l. curabit* habẽtur apud *Leot. d. q. 27.* ac frequenter ſupra pręſertim *diſc. 17. & 18.* Reſpõdit de inualiditate pacti, vtpotè inductiui ſeruitutis, in qua debitor inuitus permanere cogatur contrà naturalem libertatem, quodque propterea huiuſmodi pacta auferentia redimendi libertatem, ſint illicita & vſuratia adducendo deducta *per Marin. in addit. ad Reuerter. dec. 573. in fine, & Honded. conſ. 33. nu. 74. lib. 2.*

Super eodem autem puncto ex parte emptoris, vtroque reſponſo communicato, pro veritate conſultus; Quatenus pertinet ad validitatem conuentionis
5 fructuum, ſolutione pretij pendente, abſque principio difficultatis adhæſi voto Iuriſconſulti contra illud Theologi, vtpo-

vtpotè circà principium hodiè abſolutũ in foro externo, de quo tantùm forenſium partes ſunt reſpondendi, pro excluſione, vel reſpectiuè incluſione vſuræ, cum Eccleſia non iudicet de internis; Et ex qua præſertim ratione vt pluries in præcedentibus habetur, recepta propoſito eſt, quod in hac materia vſuraria, Canoniſtis potius, quàm Theologis deferendum eſt, Potiſſimè verò in hac facti ſpecie, in qua non ſolùm vrget ratio generalis conueniens cuicumque venditori indefinitè deducta ex æquitate textus *in l. curabit Cod. de action. empt.*, nè ſcilicèt emptor habeat eodẽ tempore rem, & pretiũ; Ac etiã quia iſtæ non dicuntur lucratiuæ acceſſiones, ſed potius recompenſatiuæ, ſeù reſtauratiuæ illorum fructuum, quos aliàs venditor ex re ſua percepiſſet vt pluries in præcedentibus; Sed etiam quia, vt pariter pluries in præcedentibus habetur, in puro quoque ac ſimplici mutuo prohibitum non eſt mutuanti, etiam ab initio paciſci de intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis, ad certam quoque taxam determinato, dummodò tamen illud deindè aliàs quã per ipſorum contrahentium conuentionem, & aſſertionem iuſtificatum remaneat; Quæ iuſtificatio in hac facti ſpecie concurrebat ab initio indubitata, Tum ex qualitate venditoris, quod ſcilicèt erat Monaſterium monialium, à quo iſtud pretiũ rei ſtabilis alienatæ in alios vſus conuerti non poterat, ſed perneceſſe erogandum erat in acquiſitiones ſtabilium, vel cenſuum, aut locorum montium, quorum occaſiones ad iſtam moderatam rationem quatuor pro centenario de tempore contractus erant abſque dubio promptæ & notoriæ; Tum etiam quia ex pacto, ob ipſius emptoris cautelam, ità dictum pretium inueſtiendum erat in caſu ſolutionis, vnde propterea ex iſta quoque ratione validitas conuentionis in genere remanebat omninò plana.

Quoverò ad alterum reſponſum I. C. ſe reſtringentis ad inualiditatem pacti auferentis redimendi libertatem, pariter in diuerſa fui ſententia, quoniam
6 huiuſmodi pactorum infectio, quam hodiè receptam habemus in cenſibus cõſignatiuis conſtitutis ad præſcriptũ *Conſtitutionis Pij V.*, prouenit ſolũ ex eadem Conſtitutione, per quam tanquam per legem nouam damnantur tanquam vſuraria omnia pacta quomodocumque redimendi libertatem reſtringentia, atque in his terminis loquuntur *Cenc. & cæteri*, cum quibus procedit *de Marin. in addit. ad Reuerter. dicta decis.* 573. cum alijs per *Leotar. de vſuris quæſt.* 67., vbi de articulo, àn huiuſmodi pacta vitient, vel potius vitientur, atque omninò probabile, ac receptum eſt, vtpotè accidentalia vitiari, & non vitiare, vt occaſione pacti reſciſſorij habetur in ſua materia *ſub tit. de cenſibus*; Circumſcripta verò iſta lege noua, attentiſque terminis iu-
7 ris communis, etiam in cenſibus, alijſq; venditionibus cum iure redimendi, prohibitum non eſt creari cenſus perpetuos & nunquam redimibiles, multòmagis redimendi facultatem reſtringi intrà certum tempus, vt reiecta opinione *Hoſtienſ.* & aliorum dubitantium, ac amplectendo opinionem *Baldi*, magis communem & receptam firmant *Coſtantius ad 3. lib. Codicis ſub tit. de fiſcal. vſuris lib. 10. num. 40. de Marin. reſol. 160. num. 7. & 8. lib. 2., et in eiſdem addit. ad Reuerter. dicta decis. 573. Rouit. decis. 33. Leotar. quæſt. 41. num. 1. & num. 21. cum ſequen.*, vbi de non prohibita conceſſione rei ſub cenſu reſeruatiuo etiam perpetuo, et non redimibili; Et de cenſu cõſignatiuo ante Bullam *Pij* firmauit ſæpius *Rota præſertim decis. 394. poſt Cenc. de cenſibus decis. 8. & 51. par. 8. rec., et in alijs*.

Quarè iſto quoque motiuo neglecto, atque reſpondendo vltrà petita, prudentialiter dixi aliud excitandum eſſe motiuum reformationis dictæ conuentionis
8 fructuum, dicta reciproca dilatione pendente, quod ſcilicèt juxtà opinionem in Curia præſertim receptiſſimam, de qua *in Baren. diſc. 17. & in Lucana diſc. 18.*, & in alijs frequenter, illi excedere non poſſint metam ſeù ratam fructuum ex ipſa re vendita percipiendorum, atque ad eorũ limites, Vndè propterea, aut Monaſterium perſeuerare volebat in cõtractu, aut non; Si volebat, cogebatur pati dictam moderationem, quæ Monaſterio non expediebat, cum ipſius rei fructus vix excederent duo pro centenario, et poſſet incontinenti inueſtire pretium in loca montium, vel cenſus tutos, ad qua-

quatuor vel parum minus, et ſi nolebat ex motiuo ceſſantis præſuppoſiti, ità obtinebatur debitoris intentum, à creditore potius deſiderandum, & petendum, et ſic erat ſpecies diuerſionis militaris.

Quod autẽ ipſius rei venditæ fructus eſſent longè minores, clare probari obſeruabam, quoniam prædia vrbana dicuntur naturalitèr infructifera vtpotè de ſui natura nullum fructum producen-
9 tia; Et quamuis habitando vel locando, fructus ex eis percipi dicatur, Attamen dicitur fructus accidentalis, quatenùs ſcilicèt locentur, et ad limites penſionis, pro qua locari ſolent, *vt deciſ. 95. n. 2. & 143. in fine poſt Merlin. de pignor.*, quarum ſecunda eſt repetita *dec. 21. par. 10. rec. apud Otthob. deciſ. 193. n. 7. cum ſeqq.* & frequeuter in alijs, ac in ſpecie domorum habetur ſuprà *in Baren. cenſus diſc. 17.*, et in deciſionibus in ea cauſa editis; Quamuis autem quandò iſtud palatium locatum fuit, eius penſio eſſet talis, quod habita proportione ad pretium vſupra conuentum, importaret fructus ad dictã rationem ſcutorum quatuor pro centenario, vel parùm minus, non tamen exindè reſultabat tanti rem fructare, quoniã vt receptũ habetur apud beneficialiſtas, præſertim *Lotter. lib. 1. quæſt. 38.*, ac habetur frequenter in ſua materia *ſub tit. de beneficijs*, ac ſub altero *de penſionibus*,
10 ad regulandum fructum deducendæ ſunt in primis impenſæ, & onera, cum fructus dicatur ille, qui ſupereſt, & à Domino percipitur his deductis, Ac vlterius facienda eſt decem, vel ſaltem plurium annorum, ex peritorum iudicio peræquatio, calculando annos ſteriles & vberes, ad effectum inſpiciendi, quis facta peræquatione dici valeat fructus veriſimiliter certus & continuus, quæ diſtinctio ſterilitatis vel vbertatis in vrbanis intrat, habita ratione temporis, in quo reſpectiuè habent conductorem, et non habent; Vndè cum hæc domus, ratione ſitus à reliquo habitato diſtantis & incommodi, iuxtà retroactam decennalem experientiam, frequentius eſſet ſine inquilino, idcircò facta peræquatione temporum, in quibus vacua vel reſpectiuè plena ſtare conſueuit, penſio vix excedebat duo pro centeuario.

ROMANA
FRVCTVVM
PRO
DVCE CAFFARELLO
CVM
CHRISTOPHORO CINCIO

Cauſa pendet in Rota.

Si emptor depoſuit pretium, et deinde ex noua conuentione illud in toto vel in parte ad eum peruenit ex cauſa depoſiti, An pro eo tempore, quo habuit pretium in manibus, teneatur ad vſuras recompenſatiuas; Et aliqua de taxa fructuum bonorum feudalium, vel iuriſdictionalium diſcretiuè ab allodialibus.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Emptor etiam ſine mora tenetur ad fructus recompenſatiuos.*
3 *Fructus bonorum feudalium & iuriſdictionalium taxantur ad duo cum dimidio.*
4 *Declaratur quando id procedat, et de differentia inter bona iuriſdictionalia Status Eccleſiaſtici, & feuda Regni.*
5 *Emptor poteſt eſſe pretij depoſitarius.*
6 *Vbi pretium conuertitur in alium contractum vel cauſam debendi nõ intrant fructus recompenſatiui.*
7 *Si emptor repetit pretium ſolutum, habetur, ac ſi non ſoluiſſet, & debentur fructus.*
8 *An cenſus reuiuiſcat ſi pecunia à creditore auocatur.*
9 *Declaratur quomodo & quando procedat concluſio, de qua num. 7.*
10 *In materia vſuraria ſpectatur ſolum intereſſe creditoris.*

DISC.

DISC. XXVII.

1 Marchio Ioannes Petrus Caffarellus de ãno 1614. emit à Ioãne Baptiſta & Chriſtophoro de Cincijs caſtra, *Filetti*, *Aſtergij*, & *Peſchij maioris* in Aprutio pro ſcutis 16.m.,ex quibus 4. m. erogari deberent pro eiſdem caſtris recuperandis à manibus Regij Fiſci Neapolis, & reliqua 12. m. deponi in Sac. Monte Pietatis Vrbis pro inueſtimento ad cautelam emptoris, quod in omnibus adimpletum fuit, atque cedula depoſiti producta fuit in Sacr. Conſ. Neapolitano ad remouendas creditorum oppoſitiones, ob quas dicta cedula impedita fuit, et ſucceſſiuè pecunia ſtetit otioſa vſque ad annum 1629., quando venditores, ac etiam creditores conſtituerunt procuratorem Ducem Gaſparem Caffarellum dicti Antonij filium & hæredem ad recuperandam dictam cedulam; D. itaque recuperatione ſequuta, deuentum eſt ad nouam conuentionem, quod ex dictis ſcutis 12. m. ſolui deberent liberè ſcuta 6. m. quibuſdam creditoribus, 4. m. ipſis venditoribus, et reliqua 2. m. remanere deberent penès ipſum Ducem, donec venditores illa inueſtirent in bonis ſtabilibus, cenſibus, vel locis montium pro multiplico faciẽdo vſque ad integrum valorem pro cautela euictionis.

De anno autem 1637. præfati venditores pulſarunt Ducem ad reportandam pecuniam ad Montem Pietatis ob promptam occaſionem inueſtiendi, atque pro tempore quo poſt interpellationem fuit moroſus, ſpontè & abſquè contradictione ſoluit fructus recompenſatiuos ad rationem quinque pro centenario; Verùm poſt diuturnum ſpatium, de anno ſcilicèt 1655. Chriſtophorus ſuperſtes pulſauit eumdem Ducem coràm A.C. & obtinuit mandatum pro fructibus temporis antecedentis, ab anno ſcilicèt 1629. ad 1637; Cõmiſſa verò cauſa in Rota, cum clauſula, *ſi quid exequendum*, prætendente actore ob lapſum fatalium appellationem eſſe deſertam, atque ſuper hoc habita diſputatione in ſignatura, reſcriptum fuit eidem Rotæ de cauſa reſtitutionis in integrum, vndè propterea datum fuit conſuetum dubium, *An conſtet de re iudicata, vel potius de cauſis reſtitutionis in integrum*, quod hucuſque diſputatum non fuit & pendet.

In vnica igitur diſputatione habita in ſignatura, in qua ſolùm ſcripſi, cum in hoc Tribunali obitèr & pro guſtu deduci ſoleant merita negotij principalis, Dicebant ſcribẽtes pro actore de plano fundatam eſſe eius intentionem in receptiſ-
2 ſima, hodiequè ſatis vulgari concluſione, de qua frequentèr in præcedẽtibus, quod ſcilicèt emptor pro tempore, quo habuit rem & pretium, etiam ſine mora, quinimò etiamſi iuſtam cauſam habuiſſet non ſoluendi ceſſante dilatione conuentionali, quæ dicitur pars pretij teneatur ſoluere venditori vſuras ad limites fructuum ipſius rei, tanquam iſtorum recompenſatiuas, eorumque loco ſubrogatas.

Econuersò ſenior Ducis rei conuenti Aduocatus, cum crederet dictorum fructuum, ſeù vſurarum debitum in genere ob dictam receptam concluſionem euitari non poſſe, tàm ſcribendo in ſignatura, quàm in congreſſu pro directione habito, inſiſtebat principalitèr in minori dictorum fructuum taxa, ex eo quod cum ageretur de feudis & bonis iuriſdictionalibus, iſta dicerentur magis pretioſa in duplo ſupra allodialia, et conſequentèr, quod cum fructus bonorum al-
3 lodialium indifferentium iuxta receptam *gloſ. in auth. perpetua Cod. de ſa roſ. Eccleſ.* taxantur ad quinque pro centenario, huiuſmodi fructus bonorum feudalium & iuriſdictionalium taxari deberẽt ad duo cum dimidio, iuxtà punctualitèr firmata in terminis cuiuſdam feudi Regni Siciliæ vltrà *per Rotam in Meſſanen. feudi coram Merlino inter ſuas dec. 702. repetit. par. 7. rec. dec. 94. nu. 57.*, Atquè ex hoc, inferebat ad magnum commodum emptoris, ità liberationem à prætenſo debito obtinentis ob imputationem, ſeù repetitionem fructuum à dicto anno 1637. citrà exceſſiuè ſolutorum ad dictam rationem quinque pro centenario.

Diuerſa erat mea ſententia, ideoque principalitèr inſiſtebam in negando huiuſmodi fructũ debitum in genere, dum eo admiſſo, periculoſum reputabam dictum

ſolutionem actus, ac reductionem cauſæ ad non cauſam, perindè ac ſi ille nunquam ſequutus eſſet, magis quàm nouationem, ſeù cōuerſionem in nouum contractum, quo caſu perſeuerare diceretur prima cauſa debendi ex titulo emptionis,
7 quia datum non dicitur id quod deindè auocatur, ſeù repetitur, vt *per Neguſant. de pignor.5.par.principali membr.3.par.2. n.27. Trentacinq. lib.3.var.reſol.22.verſ. non requiritur Faber in Cod. lib. 4. tit.24. definit.37,nu.9.Leotar.de vſuris q.84.nu. 44.& ſeqq.*atq;in idem conferunt firmata *per Rotam in Romana cenſ.24. Nouembris 1628. coram Ghislerio cum alijs in Romana reuiuiſcentiæ cenſuum ſub tit.de feudis ad materiam Bullæ Baronum diſc.* 81.ſuper reuiuiſcentia cēſuum, vel prio-
8 ris cauſæ debendi, non obſtante vera & effectiua ſolutione,ſi pecunia ſoluta deindè auocatur.

Verùm licèt, ob non ſequutam formalem diſputationem, maturum iudicium deſuper efformari non potuerit; Attamē in hoc ſtatu, cum ſenſu etiam veritatis, credebam difficultatem non intrare, di-
9 ctoſque fructus non deberi, ex duplici fundamento; Primò quia dicta concluſio procedit quando cauſa reducitur ad nō cauſam, ſeù ſolutio reſoluitur ex conditione, quæ ipſi ſolutioni ineſt, vt eſt in caſu, de quo *in d. Romana reuiuiſcentiæ cenſuum*,quod ſcilicèt creditor reciperet pecuniam non liberam, ſed cum cautione de reſtituendo prioribus & potioribus, et ad omne mandatum &c., quo caſu dicitur recipi ſub conditione reſolutiua, qua purificata actus reſoluitur,ac habetur pro infecto; Siuè magis ad rem noſtram, quando depoſitum ità conceptum eſt, quod repoſitum ſit in libertate deponentis illud voluntariè & pro libito reaſſumendi, iuxtà ea quæ in hac materia facultatis reaſſumendi pecuniam depoſitam habentur *in Romana depoſiti ſeù cenſus 28. Iunij 1645.& 26. Ianuarij 1646. Meltio*,quarum prima eſt *dec.267. poſt Zacch. de obl.*, et in his terminis loquuntur *DD. apud Leotar. d.q.84.nu.44. & ſeqq.*, quod in præſenti dici non poterat, dum depoſitum fuerat perfectum & iudiciale, atque poſt longum interuallum reaſſumptum fuerat per emptorem, non iure ſuo, ſed tanquam mandatarium venditorum.

Et ſecundò ob formalem nouationem prioris contractus, cum notabili diminutione cautelæ emptoris, inueſtiendo ſolum ſcuta 2.m.,ac liberè dando reliqua 12.m., quæ inueſtiri debebant, ideoque dicebam emptorem huic adeò præiudiciali nouæ conuentioni aſſenſum præſtitiſſe, intuitu ſperati commodi ex retentione dictæ ſummæ reſidualis abſque vſurarum curſu, donec ſequeretur inueſtimentum, ità vnum incommodum cum altero commodo compenſando.

Eoque magis in hanc ſententiam deueniebam, ponderando quod nullum concurrebat intereſſe venditoris, dum interim & donec ipſe de inueſtimento ſollicitus fuit, adhùc pecunia ſtetiſſet
10 otioſa in monte Pietatis,vel alio banco, cuius loco ipſe emptor ſubrogatus fuerat, atque in materia vſuraria ſpectatur ſolùm intereſſe creditoris, non autem quid debitoris interſit, *Leotar. q.32. nu. 21.& q.96.nu.7.*

Magnum fundamētum ex parte actoris conſtituebatur in obſeruantia eiuſdē Ducis, quæ dicebatur optima interpres, dum à dicto anno 1637. volūtariè ſoluerat huiuſmodi fructus, ſed non videbatur motiuum conſiderabile ob diuerſas facti circumſtantias,dum ab hoc tempore citrà, ſtante interpellatione ſuper prompta occaſione inueſtimenti, intrabat hæc obligatio, non ex ratione *text. in l.curabit*, ſed in altera damnorum & intereſſe ratione moræ, et ſic longè diuerſa ratio militabat.

NEPESINA
PRO
ALEXANDRO REGVLO
CVM
FRANCISCO ZAGAROLO

Reſponſum pro veritate.

An conueniri poſſit de fructibus recompenſatiuis pendente ſolutione quantitatis promiſſę per tranſactionem initam ratione litis vertentis ſuper bonis ſtabilibus fructiferis.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Pro debito quantitatis non debentur vſuræ.*
3 *An tranſactio veniat ſub nomine prohibitæ alienationis, et exigat eaſdem ſolemnitates, quas alienatio.*
4 *Declaratur concluſio, de qua nu. 2. vt non procedat in quantitate per tranſactionem conuenta pro lite ſuper bonis fructiferis.*
5 *De rationibus quibus concluſio innititur.*
6 *Obtinens aliquid per tranſactionem non obtinet iure nouo, ſed antiquo.*
7 *An & quando pro legitima relicta in pecunia debeantur fructus.*
8 *Quod per tranſactionem intereſſe conueniri poſſit ad maiorem rationem, quàm fructuum rei, et de ratione.*

DISC. XXVIII.

1 MOTA lite per Franciſcum Zagarolum ſuper immiſſione ad vineam, aliaque bona poſſeſſa per Alexandrum Regulum, tanquam ſubiecta fideicõmiſſo ordinato per Franciſci actoris maiorem, deuentum eſt ad concordiam, per quam Alexander reus & poſſeſſor ſe obligauit intrà certum tempus ſoluere Franciſco actori certam quãtitatem pecuniariam, eiuſque ſolutione pendente conuentum fuit de fructibus recompenſatiuis ad rationem quinque pro centenario & anno; Cumque ex dictis fructibus decurſis, partim ſoluiſſet, partim verò deberet, ex cõſilio cuiuſdam iuriſperiti de partibus, prætendere cœpit Alexander non teneri ad eos, qui ſoluti non fuerant, atque ſolutos tanquam vſurarios imputandos eſſe in ſortem, ex eo fundamento, quod ageretur de pecunia de ſui natura ſterili,
2 ex qua citrà vſuram non obſtante conuentione, ceſſante contractu, vel titulo acceſſionum iuſtificatiuo, indubitatum eſt iſtos non deberi, atque ſolutos imputandos eſſe in ſortem ipſo iure; non autem actione repetitionis indebiti iuxtà opinionem, in qua reſidet Rota & Curia ex deductis *dec. 69. par. 9. rec., et paſſim*, cum ſit hodie principium abſolutum.

Neq; obſtare dicebat Conſultor, quod dicta pecunia in contractum deducta eſſet ex tranſactione pro iuribus competentibus ſuper bonis ſtabilibus fructiferis, quoniam cum Franciſcus actor dicta bona non poſſideret, dici non poterat, quod ſe priuaſſet fructibus ex bonis interim percipiendis, quodque alter contrahens non ſoluto pretio obtineret fructus ex re non ſua, vndè propterea intraret ratio, cui innixa eſt æquitas deducta ex *text. in l. curabit C. de action. empti*, dum Franciſcus nihil poſſidebat, Alexander verò poſſeſſor continuauit percipere fructus iure proprij dominij & poſſeſſionis, vt antea, et ſic agebatur de pura quantitate in contractum deducta, vt poſſeſſor ità tolleret moleſtias, atque ſui iuris confirmationem obtineret, abſque eo quod nouum dominium, nouamque poſſeſſionem acquireret.

Ad quod probandum, cum non modica allegationum congerie, deducebat ea, quæ habentur per DD. in quæſtione, an prohibita alienatione, prohibita ſit
3 tranſactio, et in qua quæſtione exceptis bonis Eccleſiæ, in quibus ex quadam peculiari ratione, iuxtà opinionem in Rota & Curia receptam indefinitè ad validitatem exigitur beneplacitum Apoſtolicum, vt frequentèr in ſua materia *ſub tit. de alienat.*, in reliquis, magis communitèr procedi videtur cum diſtinctione triũ

trium caſuum; Primò ſcilicèt vbi alienare prohibitus poſſidet bona, quæ recepto pretio, vel alia recompenſa collitiganti per tranſactionem dimittit; Secundò vbi poſſidet & non dimittit, ſed aliquam ſummam pecuniariam collitiganti promittit cum ipſorum bonorum prohibitorum obligatione; Et tertiò vbi non poſſidet, ſed à collitigante poſſeſſore pro iuribus in litem deductis aliquam obtinet quantitatem, vt primo caſu dicatur alienatio prohibita, et exigat ſolemnitates, quæ in alienationibus bonorum de iure communi, vel municipali iuxtà ſubiectam materiam requiruntur, ſecùs autem in ſecundo & tertio, ex ijs, quæ habentur inſinuata in materia *in Camerinen.Caſtror.ſub tit.de feud.diſc. 49.& d.tit.de alienat.& contract.*

Quare deſupèr ex parte eiuſdem Alexandri pro veritate conſultus, contrarium dixi probabilius videri, pro validitate ſcilicèt conuentionis, ideoque conſului, quod à ſuſceptione litis abſtinendo, ob illam iam extraiudicialitèr comminatam, curaret eo modo, quo melius poſſet, cum creditore ſe concordare; Quicquid enim ſit de veritate dictæ diſtinctionis ſuper quæſtione, an & quando tranſactio veniat ſub prohibita alienatione ad effectum ſolemnitatum, ſiuè alterum obligandi ſucceſſores venientes iure proprio independentèr à tranſigente, ſuper quibus iuxtà laudabilem Curiæ ſtylum, ſuperfluas, ſeù ad rem præcisè nō facientes euagationes abhorrētē nō immorabar; Ad prçcisū tamē effectū, de quo agebatur, cum iis eſſet ſuper bonis ſtabilibus fructiferis, non iure crediti, ſed iure vendicationis, Dicebā omninò verius vi-
4 deri pro quantitate, quæ per tranſactionem promittatur actori loco iurium ſuper talibus bonis competentium, intrare eamdem æquitatem, ſeù rationem *textus in d. l.curabit Cod.de action.empti*, et conſequentèr pendente ſolutione licita remanebat conuentio fructuum recompenſatiuorum in ſumma veriſimili, ac ipſorum bonorum fructibus proportionata iuxtà Canoniſtarum in foro receptiſſimam opinionem, quidquid Morales dubitent ex deductis *per Leotar. de vſuris q. 27.*, ac pluries in præcedentibus *hoc eod.tit.*

Idque probabam auctoritate & ratio-

ne; Auctoritate ſcilicèt ſpeciali *Leotar. q.43.nu.16.verſ.tametſi*, vbi in ſpecie licitæ conuentionis huiuſmodi fructuum pendente ſolutione quantitatis promiſſæ per tranſactionem occaſione litis ſuper bonis ſtabilibus fructiferis; Quod etiam pro rata bonorum, vel iurium fructiferorum admittitur per Rotam *in Viterbien. tranſactionis coram Celſo inter ſuas dec.277.& 291.*, et plenius in alijs in eadem cauſa editis *coram Veroſpio, Albergato, et Taia*, de quibus ſuprà *in eadem Viterbien.tranſactionis hoc tit.diſc.15.*

Et ratione, quoniam tranſactio dici-tur ſpecies rei iudicatæ *ad text.in l.non*
5 *minorem, et l.fratres Cod.de tranſact.cum vulgatis concordantibus*, quod ſcilicèt ità partes concorditèr euitando dubium litis euentum, eiuſque incertam aleam cum omnimoda vnius ex eis iactura, eamdem litem decidunt, ex bonis controuerſis, partim dimittendo, et partim retinēdo, tāquam per ſpeciem diuiſionis, Vndè reſultat recepta & frequens concluſio, quod ille qui per tranſactionem bona obtinet, vel retinet, non dicitur obtinere iure nouo, et ex eo contractu ab altero collitigante, ſed iure proprio & primæuo per quamdam remotionem obſtaculi ad *notat.per Bart.Caſtrenſ.& alios in l.pro fun-*
6 *do C. de tranſact. Molin. de primog.lib.4. cap.9. nu.22. in fin. vbi Adden.Nouegrol. alleg.37.nu.4.Rota dec.306.n.6.par.5.rec. & frequenter*; Et conſequentèr reſultat, quod illa quantitas, quæ vni ex tranſigentibus promittitur, dicitur pretium portionis ipſorū bonorum, ità occultato alio contractu emptionis & venditionis eorumdem bonorum pro rata conuentæ quantitati proportionata, quæ dicitur ipſorum bonorum pretium, ideoq; intrant termini, ſeù diſpoſitio dicti *textus in l.curabit*; Vt à ſimili & in propoſito habemus in materia fructuum legitimę, qui non debentur, vbi bona, ex quibus illa debetur, ſunt ſterilia, puta conſiſtentia
7 in pecunia & mobilibus, ac nominibus debitorum &c. iuxtà vulgares deciſiones *in Romana legitimæ del Nero coram Otthobono* inter ſuas *dec.38. & 81.*, ſed ſi aſſis hæreditarius parentis conſiſtat in bonis fructiferis, ad quorum ſciſſuram euitandam, filio non contradicenti relinquatur legitima in quantitate, pro iſta donec ſoluatur, debentur etiam, citrà vſuram,

acceſſiones, ſeù fructus tanquam recompenſatiui, cum ità occultari dicatur implicitus contractus emptionis & venditionis, dictaque quantitas dicatur pretiũ ipſorum bonorum, et cõſequenter intrat ratio ſeù æquitas dicti textus *in l. curabit*, vt tanquam abſolutum admittitur *apud Otthob. dictis deciſ.* 38. *&* 81., et in ſpecie aduertitur *per Leotar. quaeſt.* 18. *num.* 19. *& ſeqq. Straican. de intereſſe lib.* 2. *tit.* 2. *quaeſt. vnic. Rot. dec.* 186. *poſt Pacif. & ſæpius*, cum ſit diſtinctio hodie in foro plana, et habetur *ſub tit. de feud. diſc.* 108.

Intrantibus autem terminis *d. l. curabit*, caderet ſolum difficultas, àn taxa cõuentionalis adæquata eſſet fructibus ip-
8 ſorum bonorum, quos vt ſæpè in præcedentibus, excedere non poteſt, non conſtito de alio intereſſe extrinſeco lucri ceſſantis, vel damni emergentis; Verùm obſeruabam iſtam difficultatem cadere in contractu emptionis, & venditionis, in quo agitur de totius rei pretio, ſecus autem in contractu tranſactionis, in quo incertum eſt pro qua bonorum parte quantitas conuenta ſit, cum bona partim dimittantur, & partim vt ſupra in æquipollenti obtineantur, et conſequenter ille maior fructus eſſe poteſt pars pretij, quodque hoc intuitu minus datum, vel promiſſum ſit de ſorte principali.

MARSICANA

LEGATI

PRO

THOMASETTIS

CVM

PP. CONGREGATIONIS SCHOLARVM PIARVM.

Caſus diſputatus coràm Arbitris.

An & quandò pro legato quantitatis debeantur per hæredem moroſum vſuræ ſeù acceſſiones, præſertim vbi agitur de legato ad fauorem Eccleſiæ vel piæ cauſæ, Et quandò in his legatis intret ratio intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Vſuræ legatorum ſtatutæ de iure ciuili ſunt hodiè correctæ de iure canonico.*
3 *De mora irregulari fauore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, Et quod etiam fauore piæ cauſæ non debeantur vſuræ pro legato quantitatis.*
4 *Quando hæres inueſtiuit pecuniam legatã in occaſiones fructiferas, tunc fructus debentur legatario.*
5 *Contrarium dicitur verius.*
6 *In materia vſuraria attenditur intereſſe creditoris non autem debitoris.*
7 *De ratione ob quam verius creditur id quod habetur num.* 5.
8 *Acquiſitiones factæ per hæredem grauatũ de pecunia hæreditaria, cui acquirantur.*
9 *Quid de tutore erogante pecuniam pupillarem in mercimonia & negotiationes.*
10 *De hærede grauato negotiante pecuniam hæreditariam, an faciat ſuum lucrum.*
11 *De auctoritate Gratiani, quando ei deferendum ſit.*
12 *Declaratur concluſio, de qua num.* 4.
13 *Doctores ſunt intelligendi iuxtà doctrinas quas allegant.*
14 *Quando prò legato quantitatis currant vſuræ vel fructus fauore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ.*

DISC. XXIX.

1 N. Thomaſettus, ſcriptis hæredibus eius ex fratre nepotibus, illos grauauit ad ſoluenda ſcuta 10. m. retrahenda ex quibuſdã nominibus debitorum, & fructibus locorum montium pro conſtru-

ſtructione Conuentus PP.Congregationis Scholarum piarum, alios Religioſos vocando, quatenus iſti PP. nollent, vel non poſſent dictum Cõuentum fundare; Cumque inter dictos & alios Religioſos ſubſidiariè vocatos,lites & controuerſiæ plurium annorum ſpatio habitæ eſſent, hæredes autem, vel ipſomet fructus vel nomina debitorum exacta,& per teſtatorem ad id deſtinata inueſtijſſent in loca montium Vrbis, vel pecunias ità exactas in alios vſus conuertendo, aſſignaſſent tot eorum loca montiũ, ex quorum retractu, quando ad fundationem deueniendum eſſet, dicta quantitas prompta haberetur, poſt dictam litem finitam ad fauorem dictæ Congregationis, ſolutumque legatum in ſorte principali cum dictorum locorum montium pretio, prætendere cœperunt dicti PP. fructus temporis intermedij, aliaſque prætenſiones excitarunt, illam præſertim domus, in qua teſtator deſtinauerat dicti Cõuentus conſtructionem, quamuis illa in alio loco ſequuta eſſet, et de qua habetur actum *in eadem Marſicana legati ſub tit. de legatis*; Dictiſque differentijs in duos Prælatos compromiſſis, in diſputationibus coram eis habitis.

Scribentes pro dictis PP. actoribus, procedendo cum opinionibus in Romana Curia receptiſſimis, vt ſcilicèt
2 hodie correcta per ius canonicum diſpoſitione iuris ciuilis *toto titulo Cod.de vſuris legatorum*, pro legato quantitatis, nulli fructus, nullæque acceſſiones ratione ſolius moræ regularis, vel irregularis debeantur, niſi concurrant alia requiſita legitimè iuſtificata intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, vt de prædicta iuris ciuilis correctioue,cæteris allegatis aduertitur *per Leotar.de vſuris quæſt. 18. num. 1. & ſeqq. & per alios, de quibus infrà*, etiamſi ageretur de legato ad fauorem Eccleſiæ vel cauſæ piæ, non obſtante diſpoſitione *text. in l. Sancimus Cod. de Epiſcop. & clericis* contenta ſolùm in Codicibus modernis, ſiuè Eccleſiæ, ac piæ cauſæ & priuilegio deducto adinſtar minoris vel pupilli, ex
3 ijs quæ plenè habentur apud *Rouit.deciſ. 90. & Leotar. quæſt.82. nu.4. cum ſeqq.*, cum id procedat in ordine ad moram irregularem abſque interpellatione per hæredem contrahenda, quæ tamen ſola iuxtà opinionem, quam firmitèr tenemus in Rota & Curia, non ſufficit, niſi alia requiſita lucri ceſſantis, vel damni emergentis concurrant, etiam reſpectu minorum vel pupillorum,cum vſuræ pupillares à iure ciuili decretæ per ius canonicum quoque correctæ ſint ex deductis per *eumdem Leotar.quæſt.74. & 75.*, Vndè propterea,quicquid in contrarium in his materijs teneant Regnicolæ, & alij ſola mora contenti, non deſiderantes extrinſecam,ac ſpecialem iuſtificationem aliorum requiſitorum poſitorum per *Caſtrenſ. in l.3. ff. de eo quod certo loco*, admittebant regulam negatiuam, agnoſcendo in hac parte veritatem.

Conſtituebant tamen fundamentum in limitatione tradita per *Gratian. diſcept. 688. num.22*, vt ſcilicet id non
4 procedat,quando pecunia legatario præſtanda per hæredem inueſtita fuerit in loca montium, vel ad alios effectus fructiferos, vt tunc,cum hæres agat de lucro captando, magis quàm de damno vitando, contrarium dicendum ſit, quod etiam aduertit *Maranta iunior reſponſ. 20. num.28. par.1.*, quæ doctrinæ tanquam ſpeciales iuxtà currentem vſum magnam impreſſionem faciebant.

His tamen non obſtantibus mihi,etiã in ſenſu veritatis, in hac facti ſpecie, ob eius circumſtantias, contrarium verius
5 videbatur, dum,nec expreſſa, neque tacita voluntas teſtatoris, minuſque natura legati exigebant inueſtimentum, ſed potius excludebant, quoniam huiuſmodi pecunia conuertenda erat in fabricam Conuentus, et ſic in dies manualiter & numeratò eroganda in operarios & cæmenta, ideoquè nil intererat legatarij pecuniam inueſtiri; Atque in materia vſuraria, verum, receptumque principium eſt, ſpectandum eſſe intereſſe cre-
6 ditoris, non autem debitoris ex deductis *per Leotar quæſt.32. num.fin. & qu. 96.num.1.cum ſequen. & alibi Nouegrol. alleg. 22.*, ac habetur pluries in alijs hoc *eodem titulo*; Non enim ex eo, quod debitor moroſus aliquam vtilitatem ex pecunia ſoluenda reportauerit, reſultat, quod creditor, non concurrente titulo vſurarum ſeu acceſſionum iuſtificatiuo, iſtas aſſequi valeat.

Alia etiam magis conuincenti ratio-

ne

ne ponderata, quod legatarius, non obſtante dicto inueſtimento, iſtoque recuſato, quoties ceſſat teſtatoris præceptũ, quandocumque petere poteſt quantitatem in pecunia, atque dicere hæredi, quod non debebat inueſtire, eidem hæredi referendo quodcumque iuueſtimẽti damnum vel periculum, Quod dupliciter etiam in locis Montium contingere poteſt, Vel quandoquè circà notabilem diminutionem etiam valoris intrinſeci, ob accidentia, quæ ipſius montis dotem deſtruxerint, vel diminuerint, vt actu experimur in pluribus montibus, qui empti & erecti ad rationem ſcutorũ 100. pro quolibet loco, hodie vix valent 20. vel 30., Vel iuxtà frequentiorẽ, ac ferè quotidianam contingentiam circà diminutionem valoris extrinſeci reſultantem ab extractionibus, dum emi ſolent ad rationem ſcut. 110., ac etiam 115. circiter, atque in caſu extractionũ emptor cogitur accipere valorẽ intrinſecum ſcut. 100.; Ideoquè ſi legatarius huiuſmodi periculis, & diminutionibus non ſubiacet, nullumque habet dominium rerum, in quas hæres proprio periculo, proprioq; nomine pecunias erogauit, nulla ſubeſſe videtur ratio, cur fructuum commodum obtinere debeat.

Ad quod ponderabam in ſimili eã, quæ habemus in hærede grauato inueſtiente in ſtabilia, vel alios effectus nomine proprio, ſeù erogante in negotiationes & mercimonia pecuniam in hæreditate repertam, ſiuè ab exactione nominum debitorum obuentam, quoniam
8 ſi adeſt præceptum teſtatoris de inueſtiendo, tunc inueſtimentum acquiritur hæreditati, ſeù fideicommiſſo, ſecùs autem econtrà, ex dicta duplici ratione ſuperius conſiderata, Vna quod fideicõmiſſarius in vno caſu poteſt, et in altero nõ poteſt recuſare inueſtimentum, quoties non omninò culposè detegeretur maléfactum; Et altera, quod dominium, ac ſucceſſiuè periculum in vno caſu eſt ipſius hæredis, et in altero eſt hæreditatis, vt ità diſtinguendo habetur *apud Peregrin. de fideic. art.* 44. *num.* 28. *Buratt. deciſ.* 784., *Rot. deciſ.* 38. *&* 70. *p.* 9. *rec.* cum alijs latè *in Cathacen. hæreditatis coràm Cerro deciſ.* 308. *n.*3. *& ſeqq. par.* 11. *rec.*, et frequenter, cum hodiè videatur diſtinctio plana & recepta.

Idemque in tutore vel alio adminiſtratore erogante ſub proprio nomine, abſque teſtatoris voluntate pecuniam pupillarem negotiationibus, quoniam pupillus prætendere quidem poteſt à tu-
9 tore damna & intereſſe ob non factum inueſtimentum in bona ſtabilia vel alias tutas occaſiones fructiferas, vt de iure tutor tenetur ex deductis *per Leotar. de vſuris quæſt.* 20. *num.* 8. *cum ſeqq.*, et de quocumq; adminiſtratore *quæſt.* 33. 74. *&* 82. *num.* 30., *Rota in Romana pecuniaria* 28. *Ianuarij* 1636. *coràm Banzirolo*, ac in patre legitimo adminiſtratore pecuniarum filij inſinuat Rota *in Romana pecuniaria* 15. *Iunij* 1665. *coràm Albergato*, Atque ſi damnum ex negotiatione reſultat, illud ipſi tutori referre poteſt, ſed iuſtum non eſt, quod ſi caſus præbeat aliquod lucrum, illud obtinere debeat contrà regulam *ſecundum naturam &c.*, licèt non deſint volentes, vt iſta claudicatio admittenda ſit in odiũ & pœnam tutoris, ità malè agentis ex collectis in materia per *Sperell. deciſ.* 90. *Hodiern. controu.* 22. apud quos cæteri; Sed quicquid ſit in iſto caſu ob iſtam peculiarem rationẽ punitionis delicti, quoties iſtud ceſſat, dicta ratio reſultans ex præfata regula *ſecundùm naturam &c.*, de plano procedit.

Ac etiam habemus in hærede grauato erogante pecuniam in merces, & negotiationes, quoniam ſi id agit ex præ-
10 cepto teſtatoris, lucrum erit hæreditatis & fideicommiſſi, quia eiuſdem eſſet quoque damnum & iactura, ſed ſi id agit ex propria electione, ſuum debet eſſe lucrum, quoniam ſuum fuiſſet damnum, vt plenè *apud Coccin. deciſ.* 409. *in Bononien. pecuniaria* 2. *Martij* 1661. *coràm Albergato impreſſ. apud Rodriqu. de concur. cred. deciſ.* 25., *et in Bononien. ſeparationis bonorum* 25. *Maij* 1668. *coram Calataiud.*, et habetur actum in eadem cauſa *ſub tit. de fideicommiſſis* pro creditoribus Dondini, cum ſimilibus.

Ad dictam autem doctrinam *Gratian. diſcept.* 688. *num.* 22., neglecta diſtin-
11 ctione, quam plures ſeniores doctiſſimi Romanæ Curiæ Iuriſconſulti, qui iſtum auctorem agnouerunt, & practicarunt, dare ſolebant inter tres primas partes, ac reliquas duas poſteriores ſuarum diſceptationum, vt in primis eſſent magnæ aucto-

auctoritatis, cũ ſolùm cõtinerent collectiones, felici benèque ordinato ſtylo ſequutas poſitionum Rotæ, Cameræ, vel Signaturæ, cũ ſolo ſenſu veritatis, et in cauſis diſputatis per plures doctos, ac primarios Aduocatos hinc indè ſcribentes, ſecùs autem in vltimis, in quibus auctor ità cognitus, marte ſuo ſcribebat ad cauſas particulares, cum (vt illi communi ore referebant) ſicuti felix fuit in colligendo & ordinando alienos labores, ità in ijs quæ erant ingenij proprij partus ecõuersò infelix, Et quam diſtinctionem ipſa lectura, ſeù comparatio benè comprobare videtur.

Dicebam auctorem præfatum in hoc inniti auctoritati *Paul. de Caſtr. conſ.* 125.
12 *lib.* 1., ideoque ad huius auctoritatis limites eum intelligendum eſſe ex propoſitione, quod Doctores intelligendi ſunt iuxtà auctoritates, quas allegant *iuxtà theoricam Bart. in l. non ſolùm* §. *liberationis ff. de liberat. legata, latè Man-*
13 *doſ. conſ.* 51. *num.* 2. *Lotter. lib.* 2. *qu.* 8. *num.* 44. *Rota deciſ.* 474. *num.* 9. *par.* 2. *rec. dec.* 155. *n.* 56. *par.* 6. *& frequenter*; *Caſtrenſis* autem benè loquitur de caſu, in quo, ità præcipiente teſtatore, pecunia ad nomen & commodum vel incommodum legatarij inueſtita erat, quia tunc periculũ eſſet ipſius legatarij, Quinimò etiamſi hæres inueſtimentum non feciſſet, teneretur ad fructus tanquam damna & intereſſe ob eius obligationem non adimpletam, et ſic caſus eſt omninò diuerſus, vnde dicta auctoritas ad illum præſentis controuerſiæ nullatenùs applicabilis videbatur.

Tunc autem, vltrà proximè inſinuatũ caſum inueſtimẽti per teſtatorem iniun-
14 cti, in quo id indefinitè procedit, abſque aliqua piæ cauſæ ſpecialitate, conſiderabam Eccleſiæ vel piæ cauſæ fauorem in propoſito attendendum eſſe, quandò legata quantitas de ſui natura, et pro adimplendo opere per teſtatorẽ expreſsè vel virtualiter deſiderato, perneceſſe & illicò inueſtienda erat in occaſiones fructiferas, neque per Eccleſiam legatariam in alios vſus erogari poterat, quia nempè ageretur de legato facto cum onere celebrationis Miſſarum, ſiue dotandi puellas, aut aliud opus ſingulis annis, & temporibus faciendum, Vel quod ex ſtatutis & legibus generalibus vel particularibus, tanquam capitale perneceſsè inueſtiendum eſſet, cum tunc intrante priuilegio Eccleſiæ vel piæ cauſæ, de quo latè *Rouit. dicta deciſ.* 90. circà moram irregularem, probata dicerentur alia requiſita, ob certam & neceſſariam deſtinationem pecuniæ, abſque eo quod vrgeret ratio libertatis erogandi in alios vſus, iuxtà diſtinctionem, de qua *ſuprà in Aeſina cenſus diſc.* 14., et ex hac ratione pro curſu interuſuriorum contrà hæredem etiam ex legato quantitatis, pro veritate reſpondi *in vna Florentina* hoc eodem *tit.* pro Collegio Florentiæ contrà hæredes Caſſandræ de Venturis, & aliàs pluries.

NEAPOLITANA
LEGATI
PRO
IOANNE ANTONIO CARAFA
CVM
CLERICIS REGVLARIBVS MINORIBVS SANCTI IOSEPHI

Caſus diſputatus coram A. C., & reſolutus pro Ioanne Antonio.

De eadem materia vſurarum, ſeù fructuum pro legato quantitatis ad fauorem Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, Et quatenus non debeantur, an de facto & voluntariè ſoluti ipſius Eccleſiæ Adminiſtratoribus imputentur in ſortem ad effectum illam extenuandi necne.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Quod Bulla Pij de cenſibus ſit ſeruanda in Regno Neapolitano remiſſiuè.*
3 *Licet cenſus ſit nullus, adhùc debentur fructus tanquam damna & intereſſe remiſſiuè.*
4 *Ex legato quantitatis non debentur vſuræ etiam fauore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, quæ in materia vſuraria non eſt priuilegiata, et in qua conſiſtat eius priuilegium.*
5 *Declaratur concluſio, et quando dictæ vſuræ debeantur.*
6 *In legatis dies non interpellat pro homine, et quando hæres dicatur conſtitui in mora.*
7 *Sine mora non datur intereſſe.*
8 *Ex quibus mora excuſetur in hærede.*
9 *De fiduciario declarante voluntatem teſtatoris iuxtà diſpoſitionem* tex. in l. Theopompus.
10 *Vſuræ legatorum, neque debentur ex iudicio teſtatoris, multo minus ex declaratione fiduciarij.*
11 *Fiduciarius declarando voluntatem teſtatoris debet iurare.*
12 *Item in fiduciarij declaratione attendi debet veriſimilitudo.*
13 *Ceſſante debito in ſorte non poteſt agi de vſuris vel intereſſe.*
14 *In Regno datur intereſſe fructuum cenſus ſeù tertiarum, ſed non intereſſe alterius intereſſe.*
15 *An per fructus indebitè ſolutos adminiſtratori Eccleſiæ extinguatur ſors.*
16 *Fructus indebitè ſoluti non extenuant ſortem ſi adeſt intereſſe tertij.*
17 *De cauſis excuſantibus creditorem ab vſuris perceptis & conſumptis.*

DISC. XXX.

1 VCretia Carafa de anno 1607., inſtituto hærede Octauio fratre, illum grauauit ad ſoluendum ducatos 400. m. erogandos in pias cauſas, quandò & quibus declaratum fuerit per Petrum Religioſum, eiuſdem teſtatricis etiam fratrem, quo illicò declarante ſolui debere ducatos 2500. quibuſdam Eccleſijs & pijs locis, promptè ſequutum fuit; Cumque poſt annum Officialis fabricæ S. Petri iuxtà facultates & ſtylum vtrumque requiſiſſent ad declarandum, & reſpectiuè ad adimplendum in reſiduo teſtatricis voluntatem, fiduciarius replicauit, adhuc purificatas non eſſe conditiones à teſtatrice præſcriptas, et conſequenter hæres declarauit non teneri, vndè propterea dicti officiales ab vlterioribus moleſtijs abſtinuerunt. Poſt annos autem octo fiduciarius prædictus declarauit ex præfato reſiduo ſpectare ad clericos regulares minores S. Ioſephi ducatos 700., cum onere Miſſarum in perpetuum, declarando etiam à die mortis teſtatricis decurſum eſſe intereſſe importans ducatos 375., Vnde propterea in vim dictæ declarationis curatores Ioannis Antonij minoris, præfati Octauij interim defuncti, filij & hæredis, ex vtraq; ſumma ſortis & intereſſe inſimul conflata importante ducatos 1075. impoſuerunt cenſum ad rationem ſeptem pro centenario, cuius fructus Ioannes Antonius factus maior multorum annorum ſpatio perſoluit; Admonitus verò deindè de præfati contractus inualiditate, quodque propterea etiam ſors principalis ità extincta eſſet, ſolutionem in futurum facere denegauit, atque cum prudenti præuentione, ipſos Clericos Regulares pro abſolutoria à debito, ac repetitione indebitè ſoluti conuenit in Tribunali Eccleſiaſtico Nuntij Apoſtolici, à quo per appellationem à quodam incidenti introducta cauſa coràm A. C., ab iſto poſt plures diſputationes prodijt ſententia dicto Ioanni Antonio fauorabilis, ipſum abſoluendo à debito tanquã extincto, à qua ſententia pendet appellatio in Rota.

In iſtis autem diſputationibus, præſuppoſita etiam per ſcribentes pro creditoribus nullitate contractus cenſualis
2 ob defectum formæ præſcriptæ per Bullam *Pij V.*, quam in Curia abſolutum eſt, omninò neglectis illorum Doctorum traditionibus, ac illorum Tribunalium ſæcularium praxi ſeruandam eſſe in Regno Neapolitano, vt aduertitur ſuprà in *Baren. cenſus diſc. 17.*, et pluries in ſua materia *ſub tit. de cenſibus*; Inſiſtebant in eo quod ſpectato effectu id nil refer-

ret

ret, quoniam vbi debitum, pro quo cenſus impoſitus fuit, aptum eſt produ-
3 cere fructus ſeù vſuras ratione damnorum & intereſſe, tunc ijdem fructus ex iſta ratione debentur, vt in ſpecie firmatum fuit *per Rotam in dicta Baren. Cenſus* 16. *Iunij* 1661. *coràm Veroſpio*, vbi concordantes, et eſt propoſitio vera, quam Ego ſcribens pro debitore non negabam in genere, ſiuè in abſtracto in ſuis caſibus diſtinctè conſideratis ſupra *in eadem Baren. diſc.* 17., impugnabam tamen eius applicationem ad caſum.

Quarè pro methodica controuerſiæ tractatione, tres cōſtituebam inſpectiones; Primò an pro dicta ſorte ſcut. 700. deberetur intereſſe à die declarationis factæ per fiduciarium citrà; Secundò an idem intereſſe deberetur pro tempore præcedenti, ab illo ſcilicèt mortis teſtatricis vſque ad illud declarationis factæ per fiduciarium, et an huic deferendum eſſet necnè; Et tertiò, quatenus etiam iſtud intereſſe, iuxtà fiduciarij declarationem deberetur, àn illud eſſet alterius intereſſe productiuum, mediante eius conuerſione in ſortem, vt ſequutum fuerat.

Quatenùs pertinet ad primum, quamuis Ego ſcribens pro debitore tanquam Aduocatus, deducerem eadem fundamenta, quæ habentur *in Marſicana diſc. præcedenti* ſuper vſuris vel acceſſio-
4 nibus ex legato quantitatis, ceſſantibus legitimis requiſitis, non debendis, etiam fauore Eccleſiæ vel piæ cauſæ, cuius fauor ſeù priuilegium, adinſtar minoris, vel pupilli, conſiſtere ſolùm videtur in mora irregulari, non autem in alijs, quoniam in materia vſuraria ex iuris Diuini diſpoſitione naturalitèr, & intrinſecè mala, priuilegiata non debet eſſe Eccleſia, quæ cultrix eſt iuſtitiæ & pietatis, atque priuatorum exemplar eſſe tenetur; Nihilominùs reflectendo ad veritatem, credebam poſt ſequutam declarationem iſtud legatum eſſe fructiferū, ex eadē ratione inſinuata *in dicta Mar-*
5 *ſicana* occaſione reſponſi dati *in vna Florentina*, quod ſcilicèt ageretur de quantitate pernecesſè inueſtienda in bona ſtabilia, vel alios tutos effectus fructiferos, qui loco ſtabilium habentur, ſtante annexo onere miſſarum, quæ ſingulis annis ex huius legati fructibus ex teſtatricis voluntate celebrari debebant, Vnde propterea de plano intrare videtur intereſſe recompenſatiuum illorum fructuum, qui percepti eſſent ex inueſtimento, quod ſequuta ſolutione debito tempore, abſque dubio factum eſſet; Et ſic mora hæredis in non ſoluendo id quod ex priuilegio morę irregularis abſque alia interpellatione ſoluere debebat, fuit cauſa proxima, & immediata damni, & nè fructus perciperentur; Atque cum hac diſtinctione recipienda videntur tradita *per Marant. iunior. reſponſ.* 14. *par.* 1., vbi ſcribendo tanquam Fabricæ Aduocatus probare conatur curſum huiuſmodi intereſſe, etiam ex legato quantitatis, licèt ipſe procedendo cum opinionibus, quæ ibi apud ſæculares habentur, non deſcendat ad has diſtinctiones.

Quoverò ad alteram inſpectionem ſuper intereſſe temporis præcedentis, eodem ſenſu veritatis retento, dicebam nullo pacto illud deberi, quoniam legatum non erat certum & purum, itaùt hæres illicò agnouerit ſe illius debitorē, & ſucceſſiuè elapſo præfinito tempore moroſum, cum, vt ſuprà, in hoc conſiſtat Eccleſiæ vel piæ cauſæ priuilegiū, vt ſcilicèt incurratur mora etiam ſine interpellatione aliàs neceſſaria, cum in
6 legato non intret regula *textus in l. magnam C. de contrahen. & committen. ſtipulat.*, quod dies interpellat pro homine, ex eo quod hæres credere poteſt legatarium non eſſe agniturum, ex ijs, quę habentur *in Vritana ſeù Ianuen. ſub tit. de feud. diſc.* 108., ſed ſinè mora tàm
7 regulari quàm irregulari abſolutum eſt nullas vſuras vel intereſſe deberi ad cōmuniter notata *in l. lecta ff. ſi cert. pet.*, *ex collectis per Giurb. obſeru.* 1. *num.* 3. *Gregor. & add. deciſ.* 148. & in his terminis *pro abſoluto admittitur apud Rouit. deciſ.* 90.

De nulla verò mora hæres in propoſito conuinci poterat; Tum quia fiduciarius non declarauerat, àn cui & in quos vſus iſtud reſiduum ſoluendum eſſet, vn-
8 de hic actus negatiuus ad illum excuſandum adhuc ſufficiens eſſet; Tum clarius ob alium actum poſitiuum declarationis vt ſuprà ab eodem fiduciario factæ coràm Officialibus Fabricæ, quod adhuc purificatę non eſſent conditiones

per teſtatricem deſideratæ, vnde propterea dicti Officiales ab vlterioribus moleſtijs abſtinuerunt pro legati implemento, et conſequenter hæredis bona fides remanebat indubitata.

Agnoſcebant ſcribentes in contrariũ difficultatem, Verùm replicabant præmiſſa rectè procedere, quandò ageretur de intereſſe, quod peteretur ex ſola diſpoſitione iuris, ac ratione moræ, ſecus autem in hac facti ſpecie, in qua idem intereſſe debebatur ex declaratione facta per fiduciarium, cui deferendũ e e

9 inſiſtebant perindè ac ſi ità demandatum eſſet ab ipſa teſtatrice, cuius voluntas ità per fiduciarij organum explicata dicitur *ad text. in l. Theopompus ff. de dote prælegata*, vbi communitèr ſcribẽtes, et eſt recepta traditio, de qua in ſua materia *ſub tit. de teſtamentis & vltimis voluntatibus*, præſertim *in Perusina erectionis Canonicatus*; Verùm eodem ſenſu reteto veritatis, quam etiam iudex agnouit, dicebam motiuum nullam habere ſubſiſtentiam, quoniam ſi etiam ipſiuſmet teſtatoris directum & expreſſum iudiciũ ſuper vſuris ex legato quantitatis præſtandis non eſt attendendum ex deductis per *Leotar. de vſuris quaſt.*

10 *18., & hoc eodem tit. frequentèr*, multominùs in hoc deferendum eſt fiduciario, cum non poſſit plus operari fictio quàm veritas, neque magis deferendum veniat teſti, cuius perſonam huiuſmodi fiduciarius gerere dicitur, quàm ipſimet principali; Potiſſimè quia non intercedebat iuramentum, quod iuxtà magis communem, & receptam opinio-

11 nem per huiuſmodi fiduciarios vtpotè teſtium perſonam gerentes præſtandum eſt, vt ex traditione *Bartoli in eadem l. Theopompus num.7. Caſtr. conſ. 54. num. 2. lib.4. Martin. Andre. deciſ.73. num.3. & 4. Romana bonorum 4. Maij 1646. Arguell. Peruſina erect. Canonic. 4. Maij 1665. confirmata 1. Februarij 1666. Carpinea*, & habetur latiùs actum de materia *in eadem Peruſ. ſub tit. de teſtamentis & vltimis volunt.*

Et clarius dum ipſemet declarauerat, quod adhuc non ceſſerat dies legati ob non purificatas conditiones à teſtatrice præſcriptas, Et conſequenter omninò improbabile videbatur, quod ipſa teſtatrix huiuſmodi intereſſe onus interim demandare voluerit; Atque in hac materia fiduciariorum, receptum quoque eſt, veriſimilitudinem attendendam eſſe,

12 ex ijs, quæ habentur latius deducta *in dicta Peruſina Canonicatus*, & in ſupra allegatis deciſionibus in ea cauſa editis coràm *Carpinea*; Veritas tamen erat, quod ſtante falſa opinione illius regionis, vt pro quocumque debito, etiam ex cauſa mutui tanquam per quamdam cõſuetudinem currat intereſſe, iſta explicatio prouenerit magis ab erronea opinione eiuſdem fiduciarij, quod dictum intereſſe decurrerit.

Hinc proindè opus non erat aſſumere tertiam inſpectionẽ ſuper fructibus, & vſuris dictæ ſummæ ſcut.375. prouenientium ab intereſſe per fiduciarium vt ſupra declarato, quoniam vbi ceſſat debitum ſortis agi non poteſt de inte-

13 reſſe, quod tamquam acceſſorium ſtare non poteſt abſque principali *ad tex. in l. debitor ff. de vſur. l. ſi Creditrici, l. ſi per te C. eod. cum concordantibus, deciſ.79. num. fin. par.10. rec.*; Verùm vbi etiam dictum intereſſe debitum eſſet, adhuc tamen prorſus vanum erat prætendere aliud intereſſe; Tum quia in hac rata non intrabat ratio oneris miſſarum, ac certi inueſtimenti, prout in ipſa ſorte principali, vt ſupra; Tum etiam quia, admiſſis quoque opinionibus ipſorum Regnicolarum, illorumque Tribunalium laicalium, tàm ſuper conuerſione fructuum in ſortem, quàm ſuper intereſſe pro eiſdem fructibus, illæ procedunt, vbi agitur de fructibus cenſus, quos ibi *tertias* vocant, ex ea ratione quod cũ ſors principalis ſit demortua, & irrepetibilis, idcircò ipſi fructus dicuntur ſtare principaliter, & de per ſe, tamquam ſpecies ſortis iuxtà magiſtralem *deciſ. Franch.254.*, ſecus autem vbi agitur de intereſſe alterius crediti tamquã

14 acceſſorio, quoniam tunc etiam in Regno, reprobata opinione *Cagnoli*, & ſequacium recepta eſt opinio, vt non detur intereſſe alterius intereſſe *Rouit. deciſ.9. Fab. de Anna conſ.48. Capic. Latr. conſul. 59. Prat. obſeru. 12.* & alij communiter, ac habetur frequenter hoc *eodem titulo*, & in altero *de cenſibus*; multò magis in Curia, vbi dictæ opiniones ſunt reiectę, Vnde propterea ſi ageretur inter priuatos plana remanebat extin-

ctio

ctio totius debiti cum fructibus,ſeù vſu-
ris in cauſam iſtius ratæ, quamuis ad-
mitteretur curſus fructuum pro rata
ſortis principalis, cum ità certum eſſet
intrare anathociſmum de quo *Merlin.*
*deciſ.*409. aliàs 301. *par.* 5. *recent.* & de
quo in *Tranen. ſub tit. de cenſ. diſc.*2.

Difficultas autem, quam ab altera
parte non excitatam, Ego reflectendo
ad veritatem habebam, conſiſtebat in
eo, quod cum huiuſmodi vſuris minu-
15 tatim & in cauſam fructuum ſolutis
Eccleſiæ adminiſtratoribus, atq; in quo-
tidianos vſus, iuxtà fructuum, et reddi-
tuum naturam conſumptis, ſequi nō po-
tuerit extinctio ſortis principalis deſti-
natæ ad perpetuum inueſtimentum fru-
ctiferum pro implemento oneris perpe-
tui miſſarum ex pluribus rationibus.
Primò, quia eſſet ità diminutè conſume-
re, & alienare capitalia, quæ ad inſtar
ſtabilium ſunt inalienabilia,& perpetuæ
conſeruationi deſtinata, nè quod dire-
ctè prohibitum, ità indirectè ſequatur;
Secundò, quoniam ità ſupplantata re-
maneret ipſa teſtatrix circà ſuffragium
eius animæ, dum deſtructo capitali, ex
cuius fructibus ſequi deberet celebratio
miſſarum, iſtæ non celebrarentur; Et
tertiò, quia dictæ ſolutiones fructuum
ſingulis annis factæ erant exactori, ſeù
procuratori deputato ad exigendos fru-
ctus ſeù redditus, non autem habenti
poteſtatem recipiendi, & extinguendi
capitalia, Vnde multa inſimul vrgebant
dictam ſortis extenuationem prohiben-
tia, præſertim ſecundum ob admixtum
intereſſe, ſeù præiudicium tertij, nem-
pè animæ teſtatricis; Ad quod in pro-
ximis terminis ponderabam firmata per
16 *Rotam in Romana Saluiani* 20. *Martij,*
& 19. *Iunij* 1651. *coram Veroſpio*, qua-
rum ſecunda eſt impreſſa *deciſ.*175.*num.*
7. *par.* 11.*recent.*, quod ſcilicèt extinctio
ſortis non reſultat ex vſuris indebitè ſo-
lutis, aliàs de iure in ſortem imputandis,
vbi admixtum eſt intereſſe tertij, pro
quo capitale debet eſſe ſaluum.

Accedente etiam duplici circumſtan-
tia, Vna quod debitor ſoluit iſtos fru-
ctus tamquam fructus non autem ani-
17 mo extinguendi ſortem principalem,
Et altera quod in creditore ſtantibus o-
pinionibus cum quibus in regione viui-
tur, concurrere videntur bona fides, &

iuſta credulitas excuſantes à receptis, & conſumptis iuxtà ea quæ habentur ſupra *in Baren. diſc.*17. ideoque quoad ſortem ſcut. 700. aliquam ſentiebam difficultatem, ſed quia dicta ſortis extenuatio de ſtricto iure procedit, idcircò reputabam caſum honeſta concordia dignum.

FLORENTINA

FRVCTVVM LEGATI

INTER

COLLEGIVM, ET DOMVM PROBATIONIS SOCIETATIS IESV FLORENTIÆ.

Diſcurſus pro veritate.

De vſuris legati conſiſtentis in quantitate, An debeantur legatario conditionali, cuius ius ex ſubſequutis reſolutum ſit, ſi pecunia interim fuerit per hæredem inueſtita in bona fructifera.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *An legatarius conditionalis defecta conditione faciat interim fructus ſuos.*
3 *Vſuræ legatorum de iure ciuili aliàs debitæ hodiè de iure canonico non præſtantur.*
4 *An debeantur Eccleſiæ vel piæ cauſæ legatariæ.*
5 *In quo Eccleſia vel pia cauſa ſit in hac materia priuilegiata.*
6 *Quid vbi agitur de cauſa pia hinc indè.*
7 *Quando etiam legatario quantitatis debeantur fructus ſeù vſuræ.*
8 *Piæ cauſæ debentur ipſo iure fructus rei legatæ.*

DISC. XXXI.

1 BEnedictus Biffolus, inſti-
tuto hęrede Collegio So-
cietatis Ieſu Florentiæ,
mandauit fructus in pri-
mis quatuor annis ex eius
bonis & iuribus hæredi-
tarijs percipiendos, per adminiſtratores
deputandos ab eiuſdem Societatis Præ-
poſito Generali, ſingulis temporibus,
prout exiguntur, cõſignari Domui Pro-
bationis eiuſdem Ciuitatis vſque ad ſum-
mam ſcutor. 10. m. inueſtiendorum in
bona ſtabilia; In codicillis autem diſpo-
ſuit, quod in euentum, in quem recupe-
raretur credita per ipſum in Ciuitate
Neapolis conſequenda, repoſitum eſſet
in arbitrio eiuſdem Præpoſiti Gene-
ralis dicta ſcuta 10. m., Collegio vel Do-
mui applicare, prout expedire iudica-
uerit; Quare ſequuta poſt aliquod tem-
pus dicta recuperatione, determinante-
que P. Generali dicta ſcuta 10. m. ad be-
neficium Collegij cedere debere, Cum
hoc medio tempore ſummæ ex fructibus
obuentæ per adminiſtratores in emptio-
nem bonorum ac iurium fructiferorum
eſſent conuerſæ, prætendebatur ex par-
te dictæ Domus Probationis, eos à Col-
legio hærede ſibi tanquàm legatario de-
beri, dictaque controuerſia in forma ex-
traiudiciali delata ad eumdem P. Gene-
ralem, ab iſto de meo voto pro veritate
conſultus.

Contrà petentẽ fructus reſpondendũ
cẽſui, ex eo potiſſimè fundamento, quod
legatum prædictum non fuit purum, ſed
conditionale, & ſub conditione, quæ
ſiuè dicatur ſuſpenſiua, ſiuè reſolutiua,
2 reducit cauſam ad non cauſam, & titu-
lum ad non titulum, ac efficit, vt Domus
prædicta non fuerit legataria, et conſe-
quentèr nullum ius habere poterat huiuſ-
modi fructus petendi, abſque neceſſitate
aſſumendi altiorem inſpectionem ſuper
retrotractione fauore legatarij ad ſuum
initium, cum illa intraret, quando Do-
mus prædicta, cuius ius euentualitèr eſt
reſolutum, percepiſſet hoc medio tem-
pore fructus, ad quorum reſtitutionem
alter legatarius veniret agendo, ſed cum
fructus prædicti percepti eſſent per ip-
ſum hæredem, cuius fauore purificatio
conditionis fecit, vt legatum ſibi appli-
caretur, ſeù verius, vt eius obligatio
præſtandi legatum reſolueretur ac ceſſa-
ret, videbatur nullum ſupereſſe titulum,
cuius ratione, ille qui veniebat agendo,
detectus non legatarius & non dominus,
prætendere poſſet ab eo, qui declaratus
eſt dominus, fructus qui nunquàm dan-
tur, poſtquàm quis agnouit ſe non eſſe
dominum, quoties agitur de percipien-
dis vel de extantibus, cum ſolùm tolere-
tur excuſatio à reſtitutione eorum, qui
in ſtatu bonæ vel non malæ fidei perce-
pti & conſumpti ſunt ex deductis *deciſ. 3.
par. 7. recent. Greg. & adden. deciſ. 74.
Bur att. & adden. deciſ. 184. & paſſim.*

Quia verò plures Iuris Conſulti, ac etiã
Morales dictæ Ciuitatis plenè pro Domo
actricè ſcripſerant, pleraque deducentes
circà priuilegium Eccleſiæ, ſeù piæ cau-
ſæ ſuper aſſequutione interſuriorum ex
legato etiam quantitatis, ſiuè ſupèr tranſ-
latione dominij rei legatæ, quæ ipſo iu-
re fiat in Eccleſiam, cui proindè fructus
debeantur; Idcircò ad ſatisfaciendum;
tàm ſcriptis, quàm etiam ijs, qui præſen-
tes dictæ Domus partes tuebantur, exa-
minando materiam fructuum, ſeù acceſ-
ſionum legatorum, duas in propoſito cõ-
ſtituebam inſpectiones, Vnam ſuper vſu-
ris, ſeù acceſſionibus per hæredem debi-
tis Eccleſiæ, vel piæ cauſę pro legato quã-
titatis, iſtius ſolutione pendente, Et alte-
ram ſuper fructibus illarum ſpecierum,
ſeù bonorum, in quorum acquiſitionem
legata quantitas per adminiſtratores
ſingulis quibuſque temporibus ex teſta-
toris iudicio erogata fuerat.

Quoad primam, quamuis inſpecta iu-
ris ciuilis diſpoſitione, data mora in hæ-
3 rede, ab iſto vſuræ legatorum, licèt in
quantitate conſiſtentium, legatarijs de-
beantur ad *tex. in l. 1. C. de vſur. legat. cum
concord.*, Attamen receptum eſt hanc iu-
ris ciuilis diſpoſitionem de iure canoni-
co, in hac materia etiam in terris Impe-
rij ſeruando, correctam eſſe, vt *ex Bald.
& alijs in ead. l. 1.* firmant communitèr
ſcribentes plenè collecti *per Leotar. de
vſus. q. 18. nu. 1. & ſeq.*, et eſt hodie pla-
na propoſitio, adeo vera, quod etiam ſi
expreſſum accederet teſtatoris pręceptũ,
de vſuris ab hærede legatario præſtãdis,
illud non eſſet obligatorium, nequè ſer-
uandum eſſet, ex deductis *in Taurinen. &
in Mar-*

in Marſicana & in alijs hoc eodem tit.

Et quamuis,vt in eiſdem *Taurinen.& Marſicana*,et in alijs deductum habetur, plerique velint,ſiuè ex græca *Conſtit.in modernis Codicibus inſerta ſub l.ſancimus C.de Epiſcop. & Cleric.*, ſiuè ex priuilegio moræ irregularis competen. minori, cuius iure Eccleſia potitur, etiam hodiè
4 Eccleſiæ,vel piæ cauſæ per moroſum hæredem huiuſmodi vſuras deberi ex deductis *per Rouit. dec.90.Marant.iun.reſp. 1. & 14. lib.1.Leotar.q.19.nu.37.*; Nihilominùs iſta opinio in Curia nunquam recepta fuit; Et meritò, quoniam huiuſmodi priuilegium,aliud cauſare non poteſt, niſi moram irregularem, quæ tanquam ficta eſſe non poteſt maioris operationis, quàm ſit vera per interpellationem inducta, vndè cum iuxtà opinionem, quam Curia ſequitur, ſola mora non ſufficiat, niſi etiam concurrant alia requiſita lucri ceſſantis, vel damni emergentis, conſequentèr iſtud priuilegium non poteſt eſſe aptum ad huiuſmodi vſuras, ſeù acceſſiones producendas;Ideoque in ſpecie vſuras neque deberi cauſæ piæ, habetur apud *Gratian. diſcept.688.nu.19.& ſeq.*; Et ità ſæpius in Curia practicaui,obtinendo etiam reuocationes ſententiarum, quæ per Tribunalia Neapolis, retenta dicta alia opinione deſupèr emanauerant.

Eſt benè verum, quod poſita mora vera, qualitas Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, ſa-
5 tis eſt conſiderabilis in ordine ad neceſſitatē probandi extrema, præſertim illud damni emergentis, vbi potiſſimè agitur de legato, quod vel ex expreſſo iudicio teſtatoris, vel ex qualitate oneris ſibi adiecti, ſeù ex illius Eccleſiæ inſtituto pernecеſſe erogādum eſt in emptionem bonorum ſtabilium fructiferorum, tunc enim,quia deficit poſſibilitas,quod legatarius poſſit legatas pecunias in alios vſus erogare,ſatisfactum dicitur *dec.Mobed.*, atque clara reſultat probatio, moram debitoris fuiſſe cauſam certam & immediatam damni paſſi in amiſſione fructuum, quos aliàs certitudinalitèr, facta ſolutione, Eccleſia percepiſſet; Sed vbi deficit mora vera,atq;agitur ſolùm de ficta, ſeù irregulari, neq; inueſtimentum ipſi hæredi, ſeù debitori iniunctum eſt (quo caſu res eſſet indubitata), tunc aſperum videtur tale priuilegium practicare, quoniam eſſet nimium multiplicare fictiones & ſpecialitates.

Clariùs verò in hac facti ſpecie, in qua priuilegium prædictum moræ irregularis non intrabat, dum agebatur de debi-
6 tore paritèr Eccleſia, ſeù cauſa pia,vndè inter æquè priuilegiatos priuilegia conquaſſantur,vt in ſpecie *Caſtrenſ.conſ.125. lib.1.n.1.Franch. dec.16.nu.3.Rouit.d.dec. 90.nu.8.cum ſeq.*, vbi concordantes.

Eſt benè verùm, quod vbi non vrgeret motiuum reſolutionis legati, de quo ſuprà, adhùc pro legatario potiùs in præſenti reſpondendum veniret, ſtante
7 quod legata quantitas non fuit penès hæredem otioſa,ſed inueſtita in emptionem bonorum & iurium fructiferorum, quorum fructus cedere deberent commodo legatarij, vbi præſertim agitur de pia cauſa, vt habetur in ſpecie *apud Gratian. d.diſcept.688.nu.22.& apud Marant.loco cit.*, Et quamuis aliàs in facti contingentia de huiuſmodi propoſitionis veritate dubitauerim, præſertim ſupra *in d.Marſicana legati*, ea ratione, quod legatarius quantitatis poteſt reſpuere inueſtimentum, et pecuniam quandocumque petere,ac etiam quia eiuſdem inueſtimēti periculum non eſt ipſius legatarij, ſed hæredis vt ibi; Nihilominùs iſtæ conſiderationes ceſſabant in præſenti,cum inueſtimentum factum eſſet ex iudicio teſtatoris ad commodum legatarij, qui proindè illud recuſare non potuiſſet, vrgendo hæredem ad ſolutionem quantitatis, eiuſque fuiſſet periculum contingens in bonis acquiſitis, niſi obſtarent ſuperius dicta, quæ in ſequenti inſpectione quoque habentur.

Aſſumendo igitur dictam aliam inſpectionem, dicebam, quod licèt fauore
8 Eccleſiæ & piæ cauſæ, rei legatæ dominium ipſo iure transferatur, itaùt etiam antè petitionem & moram faciat ſuos fructus,vt *ex Mantic.Peregr.Theſ.& alijs Leotar. de vſur. q.19.nu.3.cum ſeq.& nu. 37.*, Atquè in præſenti dici poſſet, legatum eſſe potiùs ſpeciei, quàm quantitatis, dum ex iudicio teſtatoris factum eſt inueſtimētum, Nihilominùs cum id proueniat ex priuilegio, ſatis dubitari poteſt, an illud locum habeat contrà hæredem paritèr priuilegiatum, itaùt intret eadem ratio conquaſſationis priuilegiorum, de qua ſuprà in excluſionem priui-

legij

legij moræ irregularis.

Sed huiuſmodi quæſtionis neceſſitas ceſſabat, Tùm ob reſolutionem legati, vt ſuprà initio deductum eſt, Tum etiam quia non agebatur de legato puro, ſed euentuali, pendente à futura declaratione facienda per P. Generalem, regulandaque ab alio euentu recuperationis effectuum exiſtentium in dicta Ciuitate Neapolis, vndè propterea dici non poteſt, quod hæres certò ſciret ſe eſſe debitorem, ſiuè illam ſpeciem nõ eſſe ſuam, itaùt dicatur indebitè percepiſſe fructus ex re, quam ſciebat alienam, Et ex qua ratione etiam contrà aliam Eccleſiam, vel piam cauſam ſatis dubitari poſſet, quoniam Collegij adminiſtratores credere, ac ſperare potuerunt, id quod rei euentus docuit, quod ſcilicèt dictum legatum ſibi applicandum foret, ſeù verius ab eo non abdicandum, vndè dici poteſt fuiſſe in ſtatu bonæ fidei, vel ſaltem mediæ, quæ ſufficit, dum agitur de fructibus non extantibus, ſed conſumptis, à quibus ſufficit abeſſe malam fidem poſitiuam, vt *dec. 3. p. 7. rec. & ſæpius*.

TAVRINEN.

PRO

DE ROBBIIS

CVM

N.

Diſcurſus pro veritate.

Donatore reſeruante certam pecuniarum quantitatem à donatario ſibi, vel alteri ſoluendam, an poſſit conueniri de vſuris, vel acceſſionibus, dictæ pecuniæ ſolutione pendente, præſtandis, et an licitè exigi poſſint, quod influit etiam ad materiam fructuum recompenſatiuorum.

SVMMARIVM.

1 Facti ſeries.
2 Donatarius, vel legatarius an poſſit percipere vſuras de præcepto teſtatoris, vel donatoris.
3 Quando debitor teneatur ad intereſſe pecuniæ deſtinatæ inueſtimento, ſeù multiplico.
4 Declaratur concluſio, de qua nu. 2.
5 Quando fructus ſummæ ſoluendæ per donatarium donatori, vel alteri taxari poſſint etiam in ſumma exceſſiua.
6 An ex legatis pijs debeatur intereſſe.
7 Quando debeatur intereſſe damni emergentis.

DISC. XXXII.

1 VOLENS Carolus de Robbijs profeſſionem in quadam Religione emittere, omnia eius bona fratribus donauit, ſub ea lege & conditione, vt quamdã pecuniarum ſummam infrà certum tempus ſoluere tenerentur Religioni, ſeù Monaſterio, à quo conuertenda eſſet in emptionem ſtabilium, vel annuorum redituum, quorum fructus in vſus per eum deſtinatos conuerti deberẽt, quodq; interim d. ſolutione pendente, ipſi tenerẽtur dictũ fructum præſtare; Cumq; nõ ſequuta ſolutione ſortis, donatarij per longiſſimum tempus fructus annuatim ſoluiſſent; Hinc ijdem prætendere cœperunt illos vtpotè illicitos, ac vſurarios extinxiſſe ſortem, in quam de iure ſit imputatio. Vndè introducta cauſa coràm Nuntio Apoſtolico, atque ab iſto lata contrà eos ſententia, deuoluta cauſa per appellationem ad Curiam, ex parte agentis pro appellantibus, antè appellationis proſequutionem communicatis allegationibus Aduocatorum Taurinenſium credentiũ eos bonum ius fouere, pro veritate de proprio iudicio requiſitus fui, ad effectum deliberandi ſuper vlteriori proſequutione.

Fundamẽtũ dictorũ ſcribentium erat, quod

Digitized by Google

2 quod vbi per legatarium, vel donatarium pecunia legata, vel donata ad ſui libitum eſt repetibilis, itaùt per teſtatorem, vel donatorem non ſit exigere prohibitus, tunc pendente huiuſmodi ſolutionis retardatione, prætendi nec recipi poſſunt acceſſiones, quæ vſurariæ dicuntur tanquam lucrum temporis & mutui interpretatiui, quamuis à teſtatore, vel alio diſponente, ità demandatum eſſet, quia non poteſt eius voluntas reddere licitas vſuras intrinſecè malas & prohibitas ex firmatis *apud Buratt. & Adden. dec.* 144. *Leotar. de vſuris q.* 18. *Caualer. dec.* 591. et in terminis donationis, vel contractus inter viuos *in Viterbien. tranſact.* 11. *Decembris* 1658. *&* 9. *Maij* 1659. *coram Celſo*, inter ſuas *dec.* 277. *&* 291., à quibus licèt in ſubſequentibus inſtantijs receſsũ eſſet, nihilominùs id fuit ex alijs fundamentis reſultantibus à circumſtantijs facti, non quod de dicta iuris propoſitione dubitaretur, vt ſupra *in dicta Viterbien.*

Et quamuis iſta pecunia per donatorẽ deſtinata eſſet inueſtimento fructifero, nihilominùs pro ratione dubitandi, atq; aliquid pro hac parte addendo ijs, quæ
3 dicti ſcribẽtes deduxerant, Dicebam tunc debitorem teneri loco damnorum & intereſſe ad fructus aliàs percipiendos ex inueſtimento, quandò illud ſibi à diſponente iniunctum eſſet, vel ipſe ex conuentione in ſe ſuſcepiſſet, cum tunc huiuſmodi damna & intereſſe dicantur deberi potius ob non factum, quàm ob non datum, ſeù potiùs tanquam à mandatario non implente mandatum, quàm à debitore non ſoluente debitum, vt in terminis hæredis, cui teſtator pecuniæ inueſtimentum iniunxerat *dec.* 446. *p.* 1. *rec. dec.* 159. *poſt Pacif. de Saluiano Viterbien. dotis* 26. *Iunij* 1641. *coram Dunozetto* inter ſuas *dec.* 627. et in terminis debitoris in ſe ſuſcipientis onus *in Romana multiplici dec.* 85. *&* 668. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *&* 3. *in ead.* 18. *Martij* 1654. *coram Meltio, dec.* 7. *poſt Salgad. in labyrint. & in alijs*, de quibus ſæpius *hoc tit.* & in altero *de Cambijs, et in Romana pecuniaria, ſeù fructuum de Mattheis* 15. *Iunij* 1666. *Albergato*, ſecus aũt vbi inueſtimẽtũ faciẽdum eſt ab ipſo creditore, ſeù altero cui ſolutio fieri debet, quia tunc debitor ſolam debitoris perſonam gerere dicitur, non autem mãdatarij, atque intereſſe prouenit à ſola retardatione ſolutionis pecuniæ, vt ità diſtinguendo inter inueſtimentum incumbens debitori, et reſpectiuè creditori firmatur *in Romana fructuum dotis* 21. *Aprilis* 1651. *Cerro*, quæ in hoc puncto reputatur magiſtralis confirmata 15. *Ianuarij* 1652. *Bichio impreſſ. poſt controuer. Contrij dec.* 115., et cum quibus pertranſeunt *dd. dec. Viterbien. coram Celſo*.

His tamen non obſtantibus, contrarium de iure verius credidi, vndè proptereà ab vlteriori litis proſecutione abſtinendum conſului, ex pluribus fundamentis; Primò quod hic non ageretur de ſimplici legato, vel donatione certæ ſummæ pecuniariæ, quam legatarius, vel
4 donatarius ex liberalitate & cauſa lucratiua perciperet, itaùt in lucro etiam eſſe diceretur, eiuſdem pecuniæ legatæ, vel donatæ acceſſiones obtinendo, in quibus terminis allegatæ auctoritates procedũt: ſed agebatur de ſumma, ad quam donator donatarium obligauerat ad fauorem ſui ipſius, vel Monaſterij, cui aliàs non facta tali diſpoſitione eius bona acquiri debuiſſent, correſpectiuè ad prædictorum bonorum donationem, et tanquam pretium, ſeù pretij partem, vndè proptereà intrant termini *textus in l. curabit Cod. de action. empti*, ſuper fructibus recompenſatiuis debitis pro pecunia ſoluenda loco dimiſſionis bonorum ſtabilium & cenſuum, in quibus bona donata pro maiori parte conſiſtebant, iuxtà punctualitèr firmata *in d. Viterbien. tranſactionis coram Albergato, Veroſpio & Taia*, vt ſupra *in d. cauſa hoc eod tit.*

Neque intrare poterat difficultas ſuper exceſſiua huiuſmodi fructuum, ſeù interſuriorum taxa, vltrà legalem quinq;
5 pro cẽtenario deductam *ex recepta gloſ. in auth. perpetua, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.*, Tùm quia inter bona donata aderant cenſus fructantes ad præſcriptam rationem ſeptem pro centenario, vndè ad iſtos dicta taxa referri poterat, vt ponderatur *deciſ.* 471. *num.* 3. *par.* 1. *rec.*; Tùm etiam clarius, quia difficultas tunc intrare poſſet, quando dicta ſumma pecuniaria per donatarium ſoluenda, adamuſſim correſponderet pretio ſeù valori bonorum ſeù iurium fructiferorum, cum tunc fictio non poſſit excedere veritatem, ideòque huiuſmodi fructus recompen-

Digitized by Google

penſatiui eſſe non poſſunt maiores quàm illi, qui verè ex ipſis bonis percipiuntur, iuxtà opinionem, quam ſequitur Rota & Curia, vt ſæpius in præcedẽtibus, Secùs autem vbi eorumdem bonorum valor eſt lõgè maior, quoniam ſi bona donata vel aliàs correſpectiuè data fructarẽt 1000., vt benè nõ videtur quid prohibeat ipſorum bonorũ domino grauanti recipientem ad ſoluenda ſola 500. in ſorte, illum grauare ad ſoluendum in caſu moræ exceſſiuum interſurium etiam 10.& 15.pro centenario, vt ità ad promptam ſolutionem magis excitaret, & ſollicitum redderet, cum ità debitor damnificatus nõ diceretur de proprio, ſed ſolum priuatus eo lucro & emolumento, quod donator ſeù alter contrahens ſub ea conditione ſibi concedere voluit, ex ijs, quæ in terminis cambiorum limitatorum trãſeuntium ad currentia in caſu minùs promptæ ſolutionis habetur pluries *ſub tit. de cambijs*, dum in effectu donator, vel diſponens ità nihil habere dicitur de bonis debitoris, ſed ſolùm percipere fructus ſuorum bonorum ſub iſta conditione alteri dimiſſorum. Et ex hoc ſolo fundamento credebam requirentium prætenſionem omninò iniuſtam, minuſque fundatam remanere.

Præterea licèt Curia Romana in veriori ſenſu Canoniſtarum non recipiat
6 diſpoſitionem *textus in l. ſancimus* 46. *C. de Epiſcopis & Clericis in illis modernæ impreſſionis Gottifredi*, ſuper interſurijs Eccleſiæ, vel piæ cauſæ debendis, ob retardatam legati pecuniarij ſolutionem, ſiuè opinionem aliorum volentium Eccleſiæ, vel piæ cauſæ idem intereſſe deberi ratione moræ irregularis, quæ ipſo iure inducitur fauore pupilli, vel minoris, cuius iuribus & priuilegijs Eccleſia, vel pia cauſa potitur ex deductis *per Rout. dec.*90. *& Marant. iun. reſponſ.*14.*&* 20.*lib.*1., quoniam in Curia cõtrarium eſt magis receptum, vt etiam in Eccleſia, vel pia cauſa conſueta requiſita lucri ceſſantis, vel damni emergentis deſiderantur, vt habetur ſuprà *in Marſicana legati*, et in alijs; Nihilominùs obſeruabam id non procedere, quandò ageretur de pecunia præcisè, ac neceſſariò deſtinata perpetuo inueſtimento fructifero, itaùt volens, non poſſit ille, qui pecunias percepturus eſt, etiam de conſenſu debitoris ſoluere debentis, eas in alios vſus erogare; Vbi enim ceſſat dicta poſſibilis cõ-
7 uerſio in alios vſus, verius eſt ob retardatam pecuniarum ſolutionem deberi fructus in ratione damni emergentis loco fructuum ex inueſtimento percipiendorum, cum tunc conſtare dicatur moram debitoris fuiſſe cauſam immediatam damni, vt *in Bonon. damnorum* 4. *Maij* 1612. *coràm Coccino*, *in Eſina cenſus* 16. *Iunij* 1664. *coràm Cerro*, et habetur ſpecialitèr actum ſuprà *in eadem Eſina*, et in alijs *hoc tit.*, Et hic erat caſus, quoniam ex diſponentis voluntate pecunia ſoluẽda, præcisè, ac neceſſariò deſtinata erat inueſtimento, itaùt Monaſterium, cui ſoluenda erat, non poſſet eam in alios vſus conuertere, cuius contrarium procedebat in caſu dictarum deciſionum, *in Romana fructuum dotis coram Cerro & Bichio*, quoniam inueſtimentum conuentum erat pro ſola cautela debitoris, eoq; volente, itaùt ipſo non curante, vel non opponente, potuiſſet creditor pecuniam ſoluendam in alios vſus erogare, vndè inueſtimentum non erat præciſum & neceſſarium.

Demùm ponderabam, quod ſi quæ difficultas intrare poſſet fauore debitorum, procederet ſolùm in fructibus, ſeù acceſſionibus ſoluendis, ſecùs autèm in ſolutis, et per Monaſterij ſuperiores erogatis in currentes expenſas, vel in vſus ab ipſo diſponente deſtinatos, quoniam ſi daretur imputatio in ſortem, ſequeretur quod ità per diminutas ſolutiones diſtracta dicerentur bona ſtabilia in ſorte principali, quorum iure metienda eſt pecunia ad eorum emptionem præcisè, ac neceſſariò deſtinata, itaùt illa alienatio, quæ abſque ſolemnitate & cauſa directè fieri non poteſt, ità indirectè fieret, quod de iure concedendum non eſt, vt motiuatur etiam ſupra in *Neapolitana*.

IA.

IANVEN.

Reſponſum pro veritate extrà Curiam ſuppreſſis nominibus.

De eadem materia vſurarum ex legato, An debeantur, vbi agitur de legato facto per patrem filiæ vel nepti in cauſam dotis præſtandæ tempore nuptiarum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Pro legato pecuniario non debentur vſuræ.*
3 *An & quandò debeantur fructus vel vſuræ pro legato pecuniario relicto ex cauſa legitimæ.*

DISC. XXXIII.

1 Petrus Liuiæ ex filio prædefuncto nepti reliquit pro legitima & toto eo quod prætendere poſſet domum aliaque bona, necnon petias 50.m. præſtandas per hæredem tempore nuptiarum; Cumque inter mortem teſtatoris & nuptias, notabile temporis interuallũ decurriſſet, pro veritate conſultus fui, àn per legatariam prædictã prætendi poſſent fructus ſeù vſuræ.

Reſpondi quod conſiderato iſto relicto tanquàm ſimplici legato, caſus erat planus pro negatiua, Tum quia pro le-
2 gato pecuniario, non probatis cum mora; requiſitis lucri ceſſantis, vel damni emergentis, certum eſt nullas acceſſiones deberi, niſi accedat expreſſa teſtatoris diſpoſitio, quæ ſola non ſufficit, niſi etiam concurrat in legatario prohibitio petendi ſortem, qua repetibili exiſtente, non poſſunt acceſſiones deberi etiam ex præcepto teſtatoris, vt *in Marſicana, & in alijs hoc tit. ſæpius*, Tùm etiam quia ceſſabat mora, quod eſt præcipuum ac eſſentiale requiſitũ intereſſe, dum teſtator non grauauit hæredem ſimpliciter, itaùt ſequuta morte teſtatoris, intrare poſſet mora irregularis fauore minoris, qualis erat legataria, ſed iniunxit ſolutionem de tempore nuptiarum, vndè adeſt dilatio, qua pendente, etiam in terminis fructuum recompenſatiuorum, vel ſimilium non datur eorũ curſus, vt hoc paritèr titulo frequentèr, quia ſunt principia plana, ſinè auctoritatibus præſupponenda.

Difficultas in propoſito cadere ſolùm poterat in eo, quod huiuſmodi legatum vtpotè factum nepti ex filio defuncto, primum exindè locum occupanti pro legitima, & omni eo &c., diceretur loco legitimæ ſubrogatum, ideòque tanquam de legitima abſque interpellatione vel alia mora deberentur fructus ipſo iure; Verũ vltrà reſponſionem reſultantem ex iure ſtatutario Ciuitatis Ianuen., vbi præſens controuerſia erat, Dicebam concluſionem prædictam de fructibus ipſo
3 iure abſquè mora debitis pro legitima, procedere in ea rata, quæ tanquam quota bonorum debetur ex bonis, & iuribus fructiferis, quaſi quod ille, cui legitima debetur, obtineat fructus illius ratæ bonorum iure dominij, quam lex ei refert, vndè propterea quoties conſiſtit in pecunia de ſui natura ſterili & infructifera, dicta ratio non intrat, cum fictio non poſſit excedere veritatem, neque acceſſiones poſſint eſſe maiores, quàm eſſent illi fructus, qui iure dominij ex ipſis bonis perciperentur, adinſtàr fructuum recompenſatiuorum *ex l. curabit*, vt in ſpecie vſurarum ſeù fructuum legitimæ in pecunia habetur *apud Ottbob. dec. 38. & 81. num. 5. & ſequen.*, in *Aueniońen. pecuniaria 10. Decembris 1646. & 5. Aprilis 1647. Veruſpio*, quarum ſecunda eſt *deciſ. 39. par. 10. recent.*, *Meleuitana bonorum 10. Maij 1652. Meltio dec. 248. num. 11. par. 11. rec. & in alijs*, Quoties tamen ipſa bona hæreditaria, ex quibus ea detrahenda eſt, in pecunia, alijſq; rebus de ſui natura infructiferis conſiſtunt, ſecùs autem ſi in bonis ſtabilibus, parens verò loco quotæ iſtorum tantam pecuniam aſſignet, quoniam iſta dicitur pretium iſtorum bonorum tanquàm per actum occultum emptionis, & venditionis, ideoquè intrant termini *text. in dicta l. curabit*, ex cuius æquitate debentur fructus recompenſatiui ad limites eorum, qui ex dictis bonis percipiuntur ex deductis *per Leotar. quæſt. 18.*

Digitized by Google

num. 19. & ſeqq. deciſ. 186. poſt Pacificum &c., et admittitur apud Otthob. vbi ſupra cum alijs diſc. 108. ſub tit. de feud.

Hinc proindè concludebam inſpiciẽdum eſſe, àn iſti nepti debita eſſet necnè legitima, quam ſtatutum tolleret, vel ità moderaret, quod filiæ vel nepti paternum iudicium impugnare non concedatur, vt diſponitur ex Statuto dictæ Ciuitatis *lib. 5. cap. 23.*, quoniam huiuſmodi ſtatutaria diſpoſitione concurrente, per quam illa iuris communis correcta vel alterata eſſet, ceſſabat omnis quæſtio; Licèt enim Statutum ceſſet ex contrario iudicio teſtatoris, qui poteſt agnoſcere in ſuum illum, qui à ſtatuto factus eſt extraneus, atq; agnitio, iuxtà vnã opinionem à Rota approbatam, reſultare dicatur à diſpoſitione ſub expreſſo titulo legitimæ, vt ſæpius in ſua materia *ſub tit. de ſucceſſionibus*, nihilominus cum agnitio eſſet ità qualificata, credebatur paternum iudicium diuidi non poſſe, ſed acceptandum eſſe cum ſua qualitate.

Quatenùs verò ad limites iuris communis legitima prædicta debita eſſet, atquè patrimonium conſiſteret in toto. vel in parte in bonis & iuribus fructiferis, Dicebam inſpiciendum eſſe eiuſdem patrimonij ſtatum, àn ſcillicèt valor aliorũ bonorum huic nepti relictorum, dictaque ſumma petiarum 50. m. adæquet id quod legitima de iure debita importaret, vel potius excedat; In caſu enim exceſſus putabam nullos fructus alioquin debitos prætendi poſſe, cum illa dilatio eſſet pars pretij, et compenſatiua illorum fructuum, quos ad præciſos limites debiti, ità ex meliori conſilio teſtator in ſorte ità dilata reliquiſſe videbatur, ſi verò eſſemus in caſu adæquationis, dicebam fructus eſſe debitos ad menſuram ſeù proportionem eorum, qui ex quota bonorum hæreditariorum debita pro legitima obuenerunt, iuxtà regulam *text. in d. l. curabit*, vt in ſpecie legati dotis loco legitimæ relicti in pecunia ad hunc effectum firmatur *in allegata Auenionen. coram Veroſpio, in Meleuitana Viridarij 2. Maij 1653. coram Peutingerio, & in aliis.*

HORTANA SPOLII

PRO CAPITVLO CATHEDRALIS

CVM CASICCHIIS.

Diſcurſus pro veritate.

De requiſitis ad damna & intereſſe paſſa per fideiuſſorem petentem illorum refectionem à principali debitore, et quandò fideiuſſor poſſit ſumere pecuniam ſub vſuris vel ad intereſſe in damnum principalis.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Fideiuſſor non petit vſuras pecuniæ ſolutæ pro principali, niſi præuia interpellatione perſonali.*

3 *Diſtinguuntur plures caſus in materia, quandò principalis debitor teneatur fideiuſſori ad vſuras, et quæ interpellatio requiratur.*

4 *De intereſſe damni emergentis petiti per creditorem à debitore moroſo, quandò debeatur, et quid concurrere debeat.*

5 *Interpellatio in cambijs & aliis poteſt remitti ex pacto.*

6 *Quandò ad intereſſe damni emergentis non ſit neceſſaria interpellatio.*

7 *Quod ſola ſcientia etiam ſine citatione ſufficiat fideiuſſori contrà principalem debitorem.*

8 *De facultate fideiuſſoris renouandi contractus vſurarios, vel nouos contrahendi in damnum principalis debitoris moroſi.*

9 *Quomodò de hoc conſtare debeat.*

10 *Etiam vbi interpellatio requiritur, non debet eſſe in certa forma præciſa, ſed ſufficit ſcientia, ſeù aliàs æquipollens.*

11 *De differentia inter ſcientiam præſumptam*

Digitized by Google

ptam & ſcientiam veram cum præſumptionibus probatam.
12 *Ex quibus probetur ſcientia*.

DISC. XXXIV.

1 FIdeiuſſerunt pro Michaele Caſicchio illi de Planis, qui pulſati per creditorem ad ſoluendam pecuniam, quam principalis debitor ſtatuta die ſoluere negligebat, vt propriam carcerationem vel propriorum bonorum executionem & ſubhaſtationem euitarent, pecuniam creditori ſolutam acceperunt ſub vſuris, atque tractu temporis Diamantes dicti Michaelis Vxor, per viam tranſactionis,pro viro abſente etiam de rato promittens,ſe obligauit ergà dictos fideiuſſores ad ſoluendum intrà conuentum tempus ſortem ac vſuras decurſas, quas ipſi ſoluere coacti fuerant ei,à quo pecuniam ad dictum effectum receperant; Cumque ſolutio non ſequeretur, obtinuerunt mandatum executiuum, cuius vigore proceſſum eſt ad ſubhaſtationem cuiuſdam prædij dictæ Diamantæ, deliberati Capitulo Cathedralis Hortanæ, quod deindè illud in perpetuam locationem conceſſit Battilanis, contrà quos ac etiam contrà Capitulum prædictum, dicta Diamantes iudicium reintegrationis inſtituit, atquè emanatis hincindè aliquibus ſententijs iudicũ inferiorum,commiſſa demùm cauſa *in Rota coram Ghislerio*, eaque propoſita *ſub die* 10. *Iunij* 1637., reſolutio dictæ Diamanti fauorabilis prodijt pro reintegratione aduerſus factum Iudicis nullum,& ſpoliatiuum, ex eo præcipuè fundamento, quod mulieris obligatio eſſet inualida tanquàm exceſſiua, & ex falſo præſuppoſito, dum ſe obligauerat pro viro,non ſolùm ad ſortem, ſed etiam ad vſuras, ad quas debitor fideiuſſori non
2 tenetur, niſi præuia citatione perſonali, itaùt non ſufficeret illa domi dimiſſa copia, quæ ex parte fideiuſſorũ facta erat, aliquibus etiam alijs dictæ ſubhaſtationis nullitatibus ponderatis, vt liquet ex deciſione deſuper edita *impreſſ.dec.*229. *par.*7. *rec.*, atq; in eadem reſolutione in gradu appellationis perſtitum fuit 14. *Iunij* 1638. & 16. *Ianuarij* 1640.*coràm* *Roias* inter ſuas *deciſ.* 46. & 88.; Cumquè non obſtante oppoſitione melioramentorum præuijs deciſionibus coràm eodem *Roias* inter ſuas *deciſ.*116.& 461. expeditum eſſet mandatum de reintegrando executioni demãdatum, Volens Capitulum dictam cauſam proſequi, conſilium pro veritate petijt, non quidem circà reſpicientia ordinem ſuper nullitate relaxationis vel executionis dicti mãdati, minuſque ſuper alijs nullitatibus dictæ ſubhaſtationis in dicta prima deciſione *coràm Ghislerio* firmatis, cum omnia conſiſterent in facto cauſæ Patrono potiùs incumbentia,ſed ſuper puncto negotij principalis, àn ſcilicèt per dictum Michaelem deberentur dictæ vſuræ ſeù interuſuria per fideiuſſores ſoluta, cum ex hoc penderet validitas obligationis Diamantæ.

Reſpondi, quod quamuis me terreret auctoritas dictarum trium deci-
3 ſionum Rotalium,Nihilominùs inſpecta veritate, probabilius videbatur illas non ſubſiſtere,Atque ad elucidandam propoſitionem in eis firmatam præſertim in prima *num.*11.& 12. ſuper requiſito citationis perſonalis per fideiuſſores faciendæ principali debitori, tàm ad effectum conciliandi,ſeù congruè applicandi deciſiones, & auctoritates, quas in materia habemus, quàm etiam ad effectum dignoſcendi, an & quandò interpellatio requiratur, & qualis in propoſito ſufficiat,dicebam plures caſus diſtinguendos eſſe.

Quorum primus eſt, vbi agitur de intereſſe, quod ipſe creditor à moroſo debitore prætendit ob debiti ſolutionem
4 ſibi in tempore non factam, quia nempè ſoluerit vſuras proprij debiti,quod facta dicta ſolutione potuiſſet extinguere, ſiuè indigens pecunijs eas acceperit ad cambium vel aliud intereſſe, quod non feciſſet, ſi dicta ſolutio ſibi facta eſſet, Et tunc licèt *Ruin.conſ.*104. *lib.*4., cuius & ſequacium opinionem probabiliorem eſſe latè tuetur *Leotar. de vſuris qu.* 75. *num.* 10 *cum ſequen.*, affirmatiuam teneat, vt ſcilicèt ſufficiat creditorem de facto tale damnum paſſum eſſe, Nihilominùs Rota & Curia Romana ſequitur contrariam opinionem iuxtà originalem deciſionem *Mohedan.* 103. aliàs 2. *de vſur.*, vt ſcilicèt requiratur debitoris

7 cautum eſt neceſſariam eſſe formalem interpellationem iudicialem & perſonalem, ſed ſufficit requiſitio extraiudicialis, vel ſcientia aliàs probata, vt in fortioribus terminis dictæ primæ deciſionis *coràm Gypſio*, vbi fideiuſſor agebat de lucro, habetur *in alia deciſione coràm eodem poſt eumdem Zacch. de oblig. Cam. dec.*21., vbi de probatione ſcientiæ cum teſtibus ſingularibus, adminiculis, & veriſimilitudinibus.

Tertius demùm eſt præciſus caſus noſter, vbi ſcilicèt principali debitore exiſtente in mora ſtatuta die debitum ſol-
8 uendi, creditor pulſat & vrget fideiuſſorem, qui non habens pecuniam propriam, cum qua ſolueret, ad ſe liberandum à carceratione vel alijs moleſtijs, renouat ſocietatem officij cum eodem creditore, ſeù capit ab alijs ad ſocietatem officij, ſeù ad cambium vel aliud intereſſe pecuniam, directè & immediatè ſolutam creditori, itaùt conſtet, moram principalis debitoris fuiſſe cauſam præciſam & immediatam damni, quod deindè fideiuſſor paſſus eſt in ſoluendo fructus ſeù interſuria; Et tunc abſolutè falſum eſt ad hujuſmodi damni emendationẽ ſeù reſtaurationẽ aliquam præcedentẽ interpellationem neceſſariam eſſe, dũ in iure habemus iura litteralia tribuẽtia facultatem fideiuſſori moleſtato, capiẽdi ſub vſuris in damnũ debitoris pecunias creditori pulſanti ſoluendas *l. ſi verò non remunerandi* §. *ſi mihi*, *& l. ſi mandato meo* §. *ſi fideiuſſor ff. mandati cum concord.*, *de quibus Leotar. de vſur. quæſt.*98. *num.*11. *& ſeq.*, *& quæſt.* 75. *num.*33. *eadem Rota d. deciſ. coràm Gypſio* 20. *poſt Zacch. de oblig. num.* 12., ſatis benè *apud Vbaldum dec.*208. *nu.*8., quæ eſt etiã *impreſſ. poſt Zacch. de ſociet. dec.* 60. *poſt & Mangil. de ſubhaſt. dec.*48. *vbi n.*9. reſpondetur ad dictam deciſionẽ *in Rom. Cambiorũ coràm Gypſio*, ex ea clara ratione, quod ſi fideiuſſori per principalẽ moroſum reficienda ſunt omnia damna quomodocumque paſſa, etiã expenſarũ litium, ac damnũ ſui exercitij impediti, & alia quæcumq; iuxtà textum clarum *in cap.* 2. *de fideiuſſor.*, nulla ratio exigit, vt in huiuſmodi interſurijs paſſis ex culpa debitoris non ſoluentis in tempore, fideiuſſor damnificari debeat de proprio, nè ob officium amico præſtitum, loco gratitudinis, damnum & iniuriam patiatur *Cenc. d. quæſt.* 75. *nu.*
9 7. *in princ.*; Solumque *Cenc. poſt dictum num.*7. *verſ. nec etiam*, aduertit conſtare debere, quod fideiuſſor verè & immediatè in iſtam cauſam pecuniam ad intereſſe acceperit, cum potuerit accipere in aliam eius cauſam propriam, atque ad hunc effectum laudatur interpellatio cum proteſtatione, tanquàm cautela, cum qua huiuſmodi dubietas, ſeù incertitudo tollatur, ſed vbi conſtat moram debitoris fuiſſe cauſam præciſam & immediatam, tunc videtur caſus extrà cõtrouerſiam, et de quo nemo dubitat, quia verè deficit occaſio dubitandi.

Verùm quando hęc omnia deficerent, itaùt admittenda eſſet etiam in iſto caſu dicta propoſitio ſuper interpellatione
10 ità indigeſtè firmata, non tamen iure cautum eſt illam eſſe debere iudicialem et perſonalem, ſed ſufficit ſcientia quomodocumque habita, etiam per præſumptiones & veriſimilitudines probata, vt benè *in Piſauren. pecuniaria coràm Otthob.* inter ſuas *dec.*269. & clarius in eius confirmatoria 14. *Iunii* 1652. *coràm Celſo* inter ſuas *dec.*152., vbi *in* §. *nec refert*, optimè aduertitur, quod aliud eſt ſcien-
11 tiam eſſe præſumptam, aliud autem ſcientiam veram probari præſumptionibus & coniecturis, ideoque in dictis deciſionibus firmatur ſufficere citationes executas contrà procuratorem vel inſtitorem, ac etiam domi propter ſtatutum diſponens, quod citationes fieri poſſint domi.

In noſtra verò facti ſpecie videmur eſſe in terminis clarioribus, quàm in allegatis deciſionibus *Piſauren.*, Tùm
12 quia vbi adeſt obligatio Cameralis, de ſtylo pro illius executione ſufficiunt citationes domi, Tùm etiam ob illarum pluralitatem, ob quam ſatis probabile eſt id deueniſſe ad eius notitiam; Clarius verò ac euidenter ob obligationem vxoris cùm decreto iudicis alijſque ſolemnitatibus ſtatutarijs, ac ſtante lapſu temporis inter relaxationem mandati ad inſtantiam creditoris & contractuum, de quo agitur, dum enim ipſe ſciuit non ſoluiſſe, atque à creditore moleſtias paſſus non eſt, omninò dicendum eſt ſciuiſſe ſolutionem factam per fideiuſſorẽ, potiſſimè in loco paruo, in quo etiam

minu-

minuta negotia habent ſpeciem notorij, et quilibet ſcit, quanta oua faciant gallinæ cuiuſque, vndè propterea huiuſmodi ſcientia pro meo iudicio habere videbatur de indubitabili.

Ponderando etiam, quod vt liquet *ex ſecunda deciſione coràm Roias* inter ſuas *dec.* 88. *nu.* 4. *& ſeq.*, obligatio vxoris fuit per viam tranſactionis, quæ proindè ſupponit litem præcedêtem, qualẽ probabiliter credendum eſt interceſſiſſe, puta quia fideiuſſores exequi vellent bona viri, & vxor executioni ſe opponeret, ideoque dicta circumſtantia videtur multum in propoſito conſiderabilis, atque ità reſpondendum cenſui, incertamen eſt quid indè ſequutum ſit.

PAPIEN.

PECVNIARIA

PRO

MARCO ANTONIO MENOCHIO

CVM

IOANNE BAPTISTA PETRAGRASSA.

Caſus deciſus per Rotam pro Petragraſſa.

De tranſactione ſuper vſuris, An & quandò attendatur in præiudicium ipſius tranſigentis; Et quid in præiudicium tertij, puta ſecundi creditoris opponentis creditori anteriori extinctionem debiti cum imputatione vſurarum; Et aliqua de intereſſe damni emergentis.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *Vſuræ dotales non debentur ſoluto matrimonio etiam ſi matrimonij reliquiæ ſuperſint.*
4 *De requiſitis intereſſe damni emergentis.*
5 *In materia vſurarum non attenduntur confeſſiones partium.*
6 *Vbi vſuræ cantant in vnam cauſam non poſſunt referri ad aliam.*
7 *Admittuntur in genere dictæ concluſiones de quibus numeris præcedentibus.*
8 *Confeſſio vbi eſt adminiculata attenditur etiam in prohibitis confiteri, & in tertij præiudicium.*
9 *Tranſactio quando afficiat tertios iure proprio & independenter à tranſigente venientes, puta fideicommiſſarium, feudatarium & ſimiles.*
10 *De tranſactione ſuper vſuris quãdo valeat & præiudicet etiam tertijs, diſtinguitur.*
11 *De differentia inter remiſſionem, & trãſactionem in hac materia.*
12 *Quomodo in hac materia confeſſioni deferendum ſit.*
13 *De concluſione de qua num. 9. quæ declaratur.*
14 *Subdeclaratio huius declarationis.*
15 *Geſta cum debitore præiudicant eius creditoribus vel fideiuſſoribus.*
16 *Quando dicatur tranſactio inita bona fide.*
17 *Ad regulandam tranſactionem attendendum eſt tempus, & locus in quibus inita eſt.*
18 *Interpellatio pro intereſſe damni emergentis etiam præſumptiua ſeù adminiculatiua ſufficit.*

DISC. XXXV.

1 Contracto matrimonio de anno 1633. inter Iacobũ Frãciſcum Menochium, & Placidiam de Bencijs cum dote per dictæ Placidiæ fratres conſtituta in libris 30. m. Imperialibus, tunc ſolutis in rata librarum 12. m., pro reliquis verò 18. m. dilata ſolutione ad ſexennium, cum conuentione fructuum ad quinque pro centenario, Atq; illinc ad biennium diſſoluto matrimonio per mortem mulieris, ſuperſtitibus filijs, De anno 1641. cum narratiua quod dotan-

tantes pluries ac pluries à Menochio interpellati fuiſſent ad ſolutionem dicti reſidui, agnoſcentes ſe fructuum ſeù interſuriorum debitores, illi dederunt in ſolutum quoſdam effectus; De anno verò 1657. inter præfatas partes exortæ fuerunt iudiciales controuerſiæ, quoniã Menochio petenti dictum reſiduum dotis vnà cum fructibus ſeù interſurijs vſque tunc decurſis & non ſolutis, opponebant dotantes de præfati debiti extinctione cum vſuris poſt diſſolutum matrimonium ſolutis de iure in ſortem imputandis, Vndè vigore ſtatuti deuentum eſt ad neceſſarium compromiſſum in duos Iuriſconſultos, coràm quibus per triennium cauſa diſputata, ex eorum conſilio, inter dictos dotantes ac Marcum Antonium Menochium præfati Iacobi Franciſci interim defuncti hæredẽ deuentum eſt ad tranſactionem, per quam creditor debitoribus remiſit partem ſortis redactæ ad libras 15.m., ac etiam remiſit notabilem partem fructuũ ſeù interſuriorum, quadam parte promiſſa, et pro quibus omnibus debitores in ſe accollarunt quemdam cenſum, quo dicti Menochij hæreditas grauata erat; Quibus ſequutis, cum in bonis dotantium efformatus eſſet concurſus creditorum, inter quos Menochius, deſumendo hypothecam à dicto anno 1633., primum locum occupabat, Ioannes Baptiſta Petragraſſa ſecundus creditor, excipiebat de dicti prioris debiti extinctione vſuris ſolutis, ſed ad fauorem Menochij prodijt in prima inſtantia ſententia Ordinarij Papien., in gradu appellationis confirmata per A. C.; Introductaque per appellationem cauſa *in Rota coram Priolo*, datoque dubio, *An & de cuius credito conſtet ad effectum*
2 *prælationis*, ſub die 2. *Martij* 1668. prodijt reſolutio Petrægraſſæ ſecundo creditori fauorabilis, conſtare ſcilicèt de eius credito ex conſimili conſtitutione dotis reſultante, quod per hanc partem non controuertebatur, Illud verò Menochij eſſe extinctum cum fructibus ſeù interſurijs dotalibus exactis poſt diſſolutum matrimonium, ex quo tempore, iuxtà opinionem, in qua reſidet Rota & Curia Romana, ceſſante ratione ſupportationis onerum matrimonialium, cui innixa eſt diſpoſitio *textus in cap. ſalubriter de vſuris*, atque reſoluto titulo dotis in purum creditum pecuniarium, nulli fructus vel interſuria debentur,
3 etiamſi matrimonij reliquiæ ſuperſint, non concurrentibus legitimis requiſitis intereſſe lucri ceſſantis vel damni emergentis in quocumque debito indifferenti neceſſarijs, ex deductis *per Gratian. diſcept.*427. *Adden. ad Gregor. deciſ.* 573. *num.* 17. *Rota deciſ.* 91. *poſt Fenzon. ad ſtatuta deciſ.*94. *poſt Merlin. de pignor. Romana fructuũ dotis* 21. *Aprilis* 1651. *Cerro*, *&* 15. *Ianuarii* 1652. *Bichio*, quarum ſecunda eſt impreſſa poſt *Zuff. de legit. proceſſi deciſ.*4. *Romana fructuum* 16. *Ianuarii* 1660. *&* 14. *Febr.* 1661. *Beuilaqua*, quarũ prima eſt poſt eumdem *Zuff. dec.*46. et habetur frequenter in ſua materia *ſub tit. de dote*.

Ad motiuum verò ex hac parte deductum, quod conſtaret de intereſſe damni emergentis ob moram debitorum per creditorem ab initio paſſi ex cenſu paſſiuo, quo in eadem ſumma in ſorte, et ad eamdem rationem in fructibus preſſus fuit, cum dicta pecunia aliàs extinguendo, reſponſum fuit, quod iuxtà opinio-
4 nem, quam, reiecta ſententia, quæ tribuitur *Ruin. conſ.*104.*lib.*4., ſequitur Rota & Curia iuxtà *deciſionem Mohed.* 2. *de vſuris*, non ſufficit docere de tali intereſſe paſſo in genere, niſi conſtet per proteſtationem ac interpellationem de declaratione animi creditoris conuertendi debitam pecuniam in illius debiti extinctionem, itàut debitoris mora fuerit cauſa præciſa & immediata damni, iuxtà ea quę ſuper hac concluſione habentur pluries in præcedentibus deducta *hoc titulo*, præſertim *in Eſina cenſus diſc.*14. & plenè deducitur in deciſione.

Atque ad huius partis fundamentum, quod de hac circumſtantia conſtaret ex ipſa tranſactione, in qua tranſigentes faſſi ſunt, ac agnouerunt ſe per creditorem fuiſſe pluries interpellatos pro ſolutione ad effectum extinguendi dictum cenſum, cuius intereſſe eorum damno cedere deberet, reſpondetur, quod in materia vſuraria partium confeſſionibus deſe-
5 rendum non eſt, ſed veritas extrinſecùs ac aliundè iuſtificanda venit ex deductis *per Gratian. diſcept.* 851. *num.* 11. *& ſeq. Rota deciſ.*69. *num.*22. *& ſequen.*, *et dec.* 307. *num.* 16. *& ſequen. par.* 9. *recen dicta* Ro-

Romana fructuum dotis 21.*Aprilis* 1651. *coràm Cerro cõfirmata* 15.*Ianuarij* 1652. *coràm Bichio*, cum alijs in deciſione deſuper edita, in qua præſertim conſideratur, quod cum exactiones dictorum fructuum ſeù vſurarum cantent in cauſam
6 fructuum dotalium, ità ob huiuſmodi cauſam expreſſam, ad aliam cauſam ſeù titulum referri non poterant, iuxtà firmata in ſpecie *in dicta Romana fructuum dotis coràm Cerro*.

Reſolutio mihi pro Menochio ſcribenti, reflectendo etiam ad ſolam veritatem non placuit, non quidem ex defectu dictarum concluſionum, quas generaliter & in abſtracto in ſuis caſibus admittebam eſſe veras, tam circà ceſſantem curſum fructuum dotalium reſul-
7 tantem ex diſpoſitione textus *in cap. ſalubriter de vſuris* ſoluto matrimonio, etiamſi filij ſupereſſent, quam circà ſpecialem iuſtificationem, quod mora debitoris fuerit cauſa præciſa & immediata damni, quod creditor paſſus eſt, cum moderationibus tamen ac declarationibus, de quibus ſuprà *in d. Eſina diſc.*14., Ac etiam quod in materia vſuraria ſolis partium confeſſionibus, ac ſolidationibus deferendum non eſſet iuxtà celebre, ac magiſtrale *conſilium* 520. *Romani* paſſim receptum, atque in hac materia confeſſionis habetur frequenter *ſub tit. de cambijs*, occaſione ſolidationum & confeſſionum circà cambiorum realitatem, ac litterarum, ſeù ſpaciorum tranſmiſſionem.

Verùm mihi videbatur fallaciam conſiſtere circà incongruam dictarum concluſionum applicationem ad caſum controuerſiæ, atque in non euacuatione noſtrorum motiuorum, dum non agebatur de ſimplici & voluntaria confeſſione, ſeù computorum ſolidatione ex priuata cõuentione inter ipſos debitorem & creditorem ſequuta, ſed de confeſſione facta per tranſactionem optima fide, præuia diuturna lite, et cum auctoritate & conſilio duorum Arbitrorum, qui erant eximij Iuriſconſulti, in primarijs etiam Magiſtratibus conſtituti, præuia etiam diſcuſſione cauſæ coràm eis per triennium, Ac etiam quia dicta confeſſio aliundè adminiculata remanebat, vndè propterea duæ intrant veræ concluſiones, quibus deciſio non ſatisfacit.

Primò, quod in omnibus perſonis ob tertij præiudicium ſeù legis fraudem cõ-
8 fiteri prohibitis, id procedit, quando cõfeſſio eſt pura & ſimplex, probabile adminiculorum fomentum non habens, ſecùs autem vbi eſt adminiculata, Vt generaliter de confeſſione Prælati concurrentibus adminiculis præiudicante Eccleſiæ, et tutoris præiudicante pupillo, cum ſimilibus habetur collectum *per add. ad Buratt. dec.*453., *Surd. dec.*107. *&* 325. *Caualer. dec.*79. *Roias deciſ.*488.*&* 489.; Et in propoſito dotis confeſſatę probantis necuè veram dotem, tam in præiudicium confitentis eiusque hęredum, quàm tertij, ſatis frequenter habetur in ſua materia *ſub titulo de dote*.

Et ſecundò, quod licèt regulariter tranſactio non afficiat tertium iure ſuo & ex perſona propria venientem independenter à tranſigente iuxtà regulam
9 textus *in l. Imperator*, *ff. ad Trebell.*, de qua poſt alios ab eo latiſſimè collectos *Caſtill. 8.tom. controu.cap.*36. *S.*2.; Nihilominùs quoties tranſactio quoq; prohibita nõ eſt, vt cõtingit in feudis vtriuſq; Siciliæ per Conſtitutionem incipientem *Conſtitutionem Diuæ memoriæ*, vt aduertitur *in Camerinen. caſtrorum ſub tit. de feudis diſc.*49., vel quod ità regionis moribus & ſtylis receptum ſit, vt in maioratibus Hiſpaniarum ſupponitur *per Caſtill. dicto cap.*36. iuxtà opinionem, in qua præſertim reſidet Rota & Curia, ex ijs, quæ frequenter habentur *ſub tit. de fideicommiſſis*, et ſub altero *de emphyteuſi*, ac etiam *in dicta Camerinen. ſub tit. de feudis diſc.*49., totum pendet à qualitate bonæ vel malæ fidei, itàut hodie in foro ſit quæſtio potius facti & applicationis, quàm iuris; Si enim non colluſiuè & mala fide ad colorandam voluntariam prohibitam alienationem ſub hoc pallio, ſed ſincerè & bona fide tanquam per prudentem patremfamilias tranſactio inita eſt, tunc afficit etiam tertios independenter & ex perſona propria venientes; Bonæ autẽ vel malæ fidei inſpectio pendet à probabili vel improbabili dubietate futuri euentus litis, vt ità diſtinguendo, cæteris antiquioribus relatis, habetur *in Romana ſucceſſionis de Comitibus* 26.*Iunij* 1647., *et* 26. *Iunij* 1648. *coram Ghiſlerio deciſ.*44. *&* 48. poſt *Cenſal. ad Peregr.*, *apud Celſum deciſ.*101.*nu.*3.*& ſeqq.*

Roma-

Romana donationis 13. *Martij* 1665. *coram Beuilaqua & ſæpius*, *vt locis citatis*.

Et in ſpecialibus terminis vſurarum præſertim decurſarum, itàut conuentio
10 non habeat tractum ſucceſſiuum, neque contineat canonizationem vſurarū infuturum decurrendarum, quoties non conſtat tranſactionis vocabulum eſſe colorem quæſitum, ſiue inuoluntariè atque ad euitandam ſuffocationem, quam pro reſtitutione debiti pati poſſet, vt ſuper eis tranſigi poſſit, quinimò & remitti, eſt cōmunis ſenſus Canoniſtarum, ac etiam Moralium, quos referunt *Mantic. de tacit. lib.* 26. *tit.* 5. *num.* 5. *Lupus de vſuris commentar.* 4. §. 4. *in principio, et comment.* 5. *num.* 5. *Surd. de alim. tit.* 8. *priuil.* 29. *nu.* 10. & 11. *Leotar. quæſt.* 99. *num.* 20. & 21. *Rota deciſ.* 38. *par.* 5. *rec.*, et latius *in Sauonen. pecuniaria* 19. *Nouembris* 1668. *coram Albergato* §. *Denique viſum eſt*, quæ deciſio habetur examinata ſuprà in eadem *Sauonen. diſc.* 12.

Eſt benè verum, quod DD. hanc materiam confundere videntur, promiſcuè vſurpando vocabulum tranſactionis, ac illud remiſſionis & donationis, deſiderando perindè, vt id ſpontè & liberè fiat, quodque creditor à principio non cogitet de huiuſmodi donatione, cum alijs
11 conſiderationibus latè deductis per *Leotar. dicta quæſt.* 49. *à num.* 19. *ad* 34.; Id enim non benè procedere videtur; Tum quia donatio ſeù remiſſio eſt actus gratuitus ſeù voluntarius, tranſactio autem tanquā ſpecies rei iudicatæ ſeù diuiſionis & compoſitionis ſuper futuro incerto euētu dicitur potius actus neceſſarius & correſpectiuus; Tū etiā quia vbi admixtum eſt intereſſe tertij, verificabilis quidem eſt caſus tranſactionis prudenter ac bona fide factæ vt ſuprà; ſecùs autem ille remiſſionis & donationis, quam debitor in præiudicium aliorum creditorum ſeù ius habentium ex edicto *de ijs, quæ in fraudem, etc.* ſine dubio facere non poteſt.

Idemque pariter procedit in confeſſione alicuius qualitatis, quæ vſuras iuſtificet, ſeù ab illarum reſtitutione excuſet, dum DD. totum etiam referre videntur ad ſinceram & liberam voluntatem debitoris, quæ, vbi admixtum eſt intereſſe tertij, etiam ſi ſit iuxtà eam formam, quam ipſi deſiderant, neque ſufficit, ex recepto principio, quod prohibitus donare, vel remittere, eſt etiam prohibitus confiteri.

Quare vbi non agitur de ſolo præiudicio ipſius debitoris cōfitentis ſeù tranſigentis, eiusque hæredum ſeù ab eo cauſam habentium, ſed admixtum eſt intereſſe vel præiudicium tertij, excludendo generaliter & indefinitè terminum remiſſionis ſeù donationis, atque ſe reſtringendo ad illum tranſactionis, in eius vera & ſtricta ſignificatione, ſuper rebus ſcilicèt deductis in litem, vel ſaltem ſub timore litis cadentibus, deciſio pendet à dicta diſtinctione bonæ vel malę fidei, iuxtà ſupradictos terminos tranſactionis initæ per feudatarium, emphyteutam, fideicommiſſarium, beneficiatum & ſimiles; Et quoad confeſſionem, procedendum videtur cum illis terminis, quos ſatis frequenter in foro habemus in mate-
12 ria dotis confeſſatæ, vt pura & ſimplex confeſſio, cuius veritas aliundè adminiculata non ſit, generaliter & indefinitè non probet, concurrentibus verò adminiculis, de quorum pondere & efficacia quæratur, intrat diſtinctio, an agatur de ſolo præiudicio confitentis eiusque hæredum, ſeù aliàs ab eo cauſam habentium ex poſt, vel potius de præiudicio tertij, vt primo caſu minora & leuiora ſufficiant, in altero autē maiora & ponderoſiora, et de qua recepta diſtinctione habetur præſertim *in Anconitana dotis dec.* 82., 124., *et* 148. *par.* 10. *rec.*, et frequenter in ſua materia *ſub tit. de dote*, cum ſimilibus, Vndè propterea iſta dicitur quæſtio potius facti quàm iuris, certam ac vniformem regulam non recipiens, ſed pro iudicis prudenti arbitrio ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantijs decidenda.

Et quamuis in deciſione in iſta cauſa edita §. *finali*, reſpondendo ad tranſactionem, quæ bona fide inita afficit etiam tertium, dicatur huiuſmodi concluſio-
13 nem procedere, quando ius tertij eſt acceſſorium & conſequutiuum, magis in re quàm in ſpe, et tanquam per ſpeciem ſucceſſionis tranſigentis, vt eſt in ſuprà exemplificatis caſibus ſucceſſoris in fideicommiſſo, feudo, emphyteuſi & ſimilibus, de quibus terminis verè agunt auctoritates & deciſiones, de quibus ſuprà,

ac aliæ apud eas, ſecùs autem vbi tunc tertius habebat ius coæquale ac radicatum, quoniam tunc tranſactio eſt perſonalis, et non afficit hunc tertium, ex auctoritate *Spadæ conſ.*311.*num.*1. *&* 2.*lib.* 2. *& Rotæ in deciſ.in calce eiuſdem conſilij impreſſâ*, quibus addi poſſunt ea, quæ habentur *in Vrbinaten. pecuniaria* 13. *Iunij* 1668.*Vicecomite,et in alijs præcedentibus coram Veroſpio* poſt *Paitell.dec.*42.,45.,*et* 46., et dequibus in eadem *Vrbinaten.ſub tit. de donationibus*.

Attamen obſeruabam dictam concluſionem ſeù declarationem eſſe veram, fallaciam autem conſiſtere in applicationem ad caſum, Procedit enim, vbi ius
14 ſeù intereſſe eſt radicatum ac omninò coæquale, Vt putà ſunt duo vel plures poſſeſſores ſeù domini eiuſdem hæreditatis, ſeù fideicommiſſi, vel feudi, &c., tunc vbi non accedat illud legale mandatum, quod ineſt in communione, et perquod vnus poteſt alterum obligare, tranſactio geſta per vnum non afficit alterum, atque in his terminis loquuntur dictæ auctoritates & ſimiles, ſed iſti termini incongrui ſunt caſui controuerſiæ, quoniam creditor non eſt dominus & poſſeſſor bonorum debitoris, minusque cum eo habet coæquale ius in adminiſtratione, quam donèc illa per decoctionem interdicatur, ipſe debitor habet, ipſeque dicitur principalis intereſſatus, quem, ceſſante colluſione, in lite, ſeù iudicio citare ſufficit pro validitate actorum, vt hæc afficiât eius patrimonium, quamuis exindè ob iſtius diminutionem creditoribus præiudicium reſultet, quoniam hoc dicitur acceſſorium & conſequutiuum, Vt in ſpecialibus terminis actorum iudicialium, ſeù extraiudicialium conuentionum, ac ſolidationum computorum, quod geſta cum principali afficiant
15 fideiuſſorem, habentur pleuè firmatum *apud Ottbob.deciſ.*169.;Et conferunt, quæ generaliter habentur in hac materia agendi cum ſolo eo, qui eſt principaliter intereſſatus, ſeù ad quem pertinet cauſæ defenſio *in Conuerſanen. & in Tiraſonen. ſub tit.de iuriſdict.diſc.*2.*&* 22.; Quemadmodum igitur ſi iſte creditor coràm arbitris aut alio iudice proſecutus eſſet cauſam, et obtinuiſſet ſententiam tranſactam in iudicatum exequutioni demãdandam, non dubitaretur, data illius iuſtitia & validitate, eam afficere principalis condemnati creditores poſteriores, admittendos ſolùm ad allegandam colluſionem vel iniuſtitiam, non autem nullitatem, ex eo quod ipſi euocati non eſſent, Ita pariter in tranſactione, quæ ſpecies rei iudicatæ dicitur, eiusq; iure cenſenda eſt; Id etiam ad euidentiam comprobante, tam communi vſu, quàm neceſſitate commercij, quoniam aliàs nunquam ſolidationes computorum, ac litium compoſitiones fieri poſſent, dum impoſſibile eſt certificari, an quis habeat creditores necnè, ideòque ſufficere debet, quod ſit in ſtatu integro, atque liberam habeat ſuorum bonorum adminiſtrationem.

Igitur totum pendet ex facto eiuſque circumſtantijs, ex quibus prudentis iudicis arbitrio videndũ eſt, an id ſincerè, vel bona fide initum ſit, vel econtrà; In hac autem facti ſpecie mihi videbatur cla-
16 ram eſſe bonam fidem, ac ſinceritatem, dum id nõ ex ſola priuata partium conuentione ſequutum fuerat, ſed ex opera & conſilio qualificatorum & ſapientum arbitrorum, coram quibus per triennium cauſa ventilata erat, atq; ob difficultates nõ determinata, quod in ſpecie cõcordię initæ de conſilio & opera alicuius Auditoris Rotæ, vel alterius qualificatæ perſonæ aduertitur in ſupra allegata *Romana ſucceſſionis de Comitibus coràm Ghiſlerio*, *et in Romana donationis coram Beuilaqua & ſimilibus*.

De probabili autem ratione dubitandi, ſeù probabili prætenſione creditoris, clarè quoq; conſtare videbatur, dum aderat primordium veritatis, quod ipſe ſcilicèt creditor grauatus eſſet cẽſu paſſiuo, quo ſoluerat fructus ad eamdem rationem, et ſic aderat intereſſe damni emergentis; Nil obſtante, quod iuxtà opinionem, quam ſequitur Rota & Curia, id ſolum non ſufficit, niſi etiam concurrat interpellatio, ſeu alia certa deſtinatio, per quam conſtet moram debitoris fuiſſe cauſam proximam & immediatam damni iuxtà firmata in huius cauſæ deciſione; Quoniam lis non agebatur in Curia Romana, ſed in Ciuitate Mediolani, ſeu Papien., atque inter laicos, ideoque videndum eſt, quæ opinio ibi teneretur, præſertim per iudices, et an eis magis placeret opinio *Ruini*, quam in puncto iu-

iuris probabiliorem eſſe credit, *doctiſſimus Leotar. q.75. nu.10. & ſeqq.*; Prout neq; abſolutū eſt ſoluto matrimonio, vbi præſertim ſuperſunt filij, fructus dotales non deberi, quoniam plerique tenent contrarium, et in aliquibus partibus hæc opinio eſt recepta, vt *in Arianen. & in alijs ſub tit. de dote.* Igitur procedendum non eſt cum opinionibus Rotæ & Curiæ ſed cum illis loci, in quo litigabatur, vt aduertitur *in Neapolitana hæreditatis ſub tit. de fideic.*

Ad ſubſtinendam enim tranſactionem non attenditur tempus, vel locus litis,
17 quæ agitetur de præſenti, et quæ opiniones nunc teneantur, ſed quid teneretur de tempore, quo inita eſt, vt aduertitur apud *Otthob. dec.25. nu.12. cum ſeqq. Imol. prædij 6. Iunij 1653. Albergato Calagur. decimarum Sancti Aſcentij 3. Iunij 1661. Cerro & in alijs.*

Et nihilominus vbi etiam dicta altera opinio tenenda eſſet, opus non eſt, quod de interpellatione conſtet iudicialitèr, ſeu ſub certa forma, cum etiam præſumpta & adminiculatiua ſufficiat, vt habetur *dec.153. par.4. rec. tom.2.*, Quodque illa interueniſſet, non ſolum iuſtificabatur ex agnitione facta in ipſa tranſactio-
18 ne, ſed etiam ex veriſimilitudine, quod ſcilicèt creditor patiens debitum vſurarium, id aliàs tandiù non permiſiſſet, dum ità poterat ſe liberare, ac etiam ſtāte obſeruantia præcedentis interpellationis vſque ab anno 1641., quodque arbitri, viri probi & integri, coràm quibus cauſa per triennium ventilata erat, non permiſiſſent huiuſmodi mendacem, ac fraudolentam aſſertionem fieri, niſi conſtitiſſet de hac veritate, quæ etiam extraiudicialitèr eis innoteſcere poterat, dum præciſa tela iudiciaria ligati non erant in procedendo; Accedente etiam ceſſatione cauſæ ſimulandi, ac inueriſimilitudine, quod debitores ità ſuum iactare voluerint cum penitùs extraneo, quæ omnia inſimul & vnitim conſiderata, cum conſueta regula, *vt ſingula quæ non proſunt &c.* hanc veritatem nimium in claris ponere videbantur.

ROMANA
SPONSIONIS
PRO
MAVRITIO
CVM
HÆREDIBVS IVLII

Caſus diſputatus coram A. C. & in Signatura poſtea concordatus.

An dicatur vſurarius contractus, per quem dentur bona, ſub obligatione ſoluendi eorum valorem in duplo, ſeù aliàs exceſſiuè, quando emptor vxorem duxerit, ſeù aliquam dignitatem obtinuerit, quodque aliàs ad nihil teneatur; Et quatenus contractus non ſit vſurarius, An & quando ex alia ratione ſit infectus, et prohibitus, Et generaliter de materia ſponſionum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De validitate contractus, per quem res cariori pretio ſolui debeat, vel ſumma data cum exceſſu reſtitui pro quando emptor, vel mutuatarius vxorem duxerit.*
3 *Diſtinguuntur inſpectiones.*
4 *Cum quibus terminis Morales tractent hanc materiam.*
5 *Impugnatur hæc via, et de inualida conuentione lucri ratione periculi ad terminos* tex. cap. nauiganti, *et incidenter de ſocietate officij.*
6 *Quod veri & proprij termini iſtius contractus ſint illi ſponſionis.*
7 *Quando talis contractus ſit licitus, vel illicitus.*

Digitized by Google

8 *Etiam accedentibus conditionibus illicitis ac inficientibus actum, non tamen contractus dicitur vſurarius.*
9 *De inualiditate conditionis inducentis viduitatem, ſiuè impedientis libertatem matrimonij.*
10 *Declaratur quando id procedit, et de ratione ob quam ſponſio ſub conditione futuri matrimonij ſubſtinetur.*
11 *De læſione ob quam iſte contractus inficitur.*
12 *De circumſtantijs ex quibus reſultat læſio.*
13 *De circumſtantijs ætatis & imprudentiæ.*
14 *Quomodo hic contractus debeat moderari.*

DISC. XXXVI.

MAVRITIVS paulòpoſt ex-
1 pletam adoleſcentiam per
mortem patris effectus
ſui iuris vnicus in eius
domo, ac poſſeſſor pin-
guis fideicommiſſi auiti
ſcutorum 100.m. & vltrà cum reciproca
ad fauorem alterius filij teſtatoris, eiuſ-
que deſcendentium iuxtà ſeriem, de qua
in Romana legitimæ ſub tit. de feudis diſc.
19., contractum inijt cum Iulio, emptio-
nis quorumdam bonorum mobilium va-
loris, vt ſupponebatur, ſcut.600. circi-
ter, pro pretio ſcut.1300., ſoluendorum
quando vxorē duxerit, cum pacto quod
ipſo emptore decedente poſt biennium
vxore non ducta in ſtatu ſæculari, bona
cenſerentur ei donata, Moriente autem
infrà biennium, vel ad ſacros ordines
aſcendente, ipſa bona remanerent inem-
pta, et venditori reſtitui deberent; Cum-
que dictus Mauritius illinc ad triennium
vxorē duxiſſet; Hinc Iulius, vel eius inte-
rim defuncti hæres eum pulſarunt ad ſo-
lutionē dictorum ſcutor. 1300., Et intro-
ducta cauſa coram A. C., hic ſtante obli-
gatione camerali, cum ſolito proceſſu
executiuo, mandatum relaxauit, aditaq;
Signatura, ob aliquam difficultatem ab
iſta habitam, dilata fuit reſolutio, quod
anſam dedit concordiæ, quæ controuer-
ſiæ finem dedit.

Dictæ reſolutionis præcipuum funda-
mentum fuit priuilegium obligationis
cameralis reijcientis omnes exceptiones
altioris indaginis ad petitorium, quodq;
propterea ea quæ ego, vt infrà, ſcribens
pro Mauritio deducebam contra huiuſ-
modi contractus validitatem, eſſent al-
tioris indaginis; Potiſſimè verò ſtanti-
bus punctualibus auctoritatibus, quibus
hodie, reiectis ratiocinijs, nimium defer-
2 ri ſolet, in indiuiduo huiuſmodi contra-
ctus validitatem firmantibus, vt ex Mo-
ralibus *Azor. inſtit. moral. p.3. lib. 11. cap.
21. dub. 1. Diana p. 1. tract. 8. de contract.
reſol. 38. Megala tom. 1. variar. reſol. 70.*,
Et ex Iuriſtis *Scaccia de cambijs §. 1. q. 1.
nu. 97. Rota Ianuen. dec. 108. Griuell. dec.
57. Theſaur. iunior. lib. 2. q. forenſ. 14.* qui
per ſcribentes allegabantur, et deducit,
licèt incidentèr, et non examinato arti-
culo præter morem, *Leotar. de vſur. q. 23.
nu. 54. verſ. ſupereſt in fine*.

Contrarium in hac facti ſpecie dice-
bam ego ſcribens pro debitore, probabi-
lius videri; Ad quod dignoſcendum, pro
tollendis æquiuocis, duas conſtituebam
3 inſpectiones; Vnam ſuper qualitate vſu-
raria, ſeù alia infectione dicti contractus
in genere, ac ità ſimplicitèr & abſtractè
conſiderati; Et alteram, poſito quod ge-
neraliter, et in abſtracto talis defectus
ſiuè inſpectio in hac ſpecie contrahendi
non adeſſet, an ob quaſdam particulares
& alteratiuas circumſtantias cenſendus
eſſet vſurarius, ſeù aliàs inualidus, vel
ſaltem læſiuus, quod ad iuſtitiam redu-
cendus eſſet.

Quoad primam, licèt Morales iſtam
materiam tractare ſoleant cum terminis
generalibus periculi, cuius ratione lici-
tum eſſe credunt de aliquo lucro paciſci,
4 ex ijs, quæ ad materiam *tex. in cap. naui-
ganti de vſur.* habentur ſupra *in Romana
nautici fœnoris diſc.* 3., adeoùt ſupponant
mutuum verum, vel interpretatiuum, quo
tamē nō obſtante admittunt pactum ac-
ceſſionis, Quod etiam cum nimium fortè
leui minerua, et cum principijs periculo-
ſis habetur apud *Rot. Genuen. dec.* 108., cū
qua ſimplicitèr pertranſit *Scaccia loc. cit.*,
in cuius deciſionis caſu mutuator dede-
rat minorem ſummam pecuniæ numera-
tæ, recepturus maiorem purificata con-
ditione, et ſic accedebat mutuum verum;

Quod

Quod etiam ſupponitur per *Azorium loco citato*, vbi exemplificat de mutuante centum, ſtipulante de reſtitutione bis centum, Aliįque, vt præſertim *Megala* procedant cum terminis venditionis factæ cariori pretio,cb iſtius dilatam ſolutionem, alicui periculo etiam expoſitam.

Attamen iſti nõ videntur veri & proprij termini materiæ, dictis enim terminis attentis,quidquid ſit in foro interno, de quo virorum forenſium non eſt age-
5 re, in foro externo iſta Moralium opinio, vt ratione periculi liceat de lucro paciſci, vtpotè contraria diſpoſitioni expreſſæ ſacrorum canonum *in d. cap. nauiganti de vſur.* recipienda non videtur, vt latius probatum eſt *in d. Romana nautici fœnoris diſc.3.& alibi*,quia prætextus periculi non debet reddere licitum mutuum vſurarium, illudque veſtire cum pacto acceſſionis,vt cæteris relatis habetur etiam apud *Leotar. d.q.23.nu.fin., ac etiam duobus nu.præcedentibus*; Et quamuis aliqui in hoc ſe decipiant cum terminis ſocietatis officiorum,in cuius contractu habemus propoſitionem, quod non ſubſtinetur, niſi vbi adeſt periculum, quaſiquod iſtud ſit cauſa illius validitatis, Attamẽ hoc eſt ęquiuocum,quoniam periculum ibi conſideratur acceſſoriè & conſecutiuè, vt in ſua materia *ſub tit. de ſociet.offic.diſc.vlt.*

Prout extraneæ, ac debiles videntur rationes, ex quibus iſtum contractum ſubſtinere conatur,*Theſ.iun.d.q.*14.quoniam licèt alioqnin generalitèr doctus I. C,Attamen ibi hunc articulũ ſatis debili modo tractare videtur cum quibuſdam eius pijs meditationibus, itaut videatur à ſe ipſo diuerſus;Et ſic attentis dictis auctoritatibus, ſeù fundamentis, cum quibus ipſę procedunt, in ſenſu etiam veritatis, dicebam pro vſuraria infectione potius reſpondendum eſſe,quoad ea quæ forum externum concernunt.

Ex alia tamen ratione obſeruabam iſtam contrahendi ſpeciem, quoties aliæ circumſtantiæ alteratiuæ non concurrant, licitam videri, quia ſcilicèt nul-
6 lum contrahi videatur mutuum verum, vel interpretatiuum, dum initur diuerſus contractus emptionis & venditionis, atque iſte neq; eſt purus & perfectus, ſed conditionalis, quia ſi caſus daret emptorem infrà biennium decedere, ſiuè deindè ad ſacros ordines aſcendere, tunc res remaneret inempta, et reſoluto contractu teneretur ſolùm emptor ad ipſorum bonorum reſtitutionem abſque aliquo eius damno, ſed potius cum vtilitate ob commodum vſus interim reportatum;Quatenus verò dicta conditio reſolutiua nõ contingat, tunc verè & propriè dicitur contractus ſponſionis, qui non accedentibus circumſtantijs alteratiuis illum corrumpentibus, ac facientibus trãſire in mutuum interpretatiuum, ſiuè quia aliæ cõditiones illum illicitum reddant, non eſt in iure prohibitus, vt de ſponſionum contractu *Decius celebri conſ.*115.*Franch.dec.*113.*vbi adden.Magon.dec.Florent.*8.& cæteri apud *Roccum in notabil. poſt* 2. *vol.conſ.de aſſecurat.nu.*269.*& ſeqq.*, Atque docet quotidiana praxis ſponſionum, quæ fiunt inter bellantium factionarios,vel beneuolos ſuper euentu obſidionis alicuius Ciuitatis, vel fortalitij, necnon ſuper extractione officialium Senatus Ianuenſis cum ſimilibus, de quibus non ſemel *ſub tit.de credito*, vel ſub altero *de cõtractibus in genere*,atq; ad inſtar ementis iacturam retis, ſeù fructuum venationis cum ſimilibus.

Quare deciſio ſuper huiuſmodi ſponſionum validitate, vel infectione pendet
7 à qualitate, vel circumſtantia cum qua illa eſt veſtita, an ſit de iure licita, vel illicita, ſeù an contineat necnè implicitam turpitudinem, ità ſub hoc pallio velatam, Vt exempli gratia, ſint ſponſiones, quæ fiant ſuper futura electione Pontificis, de quo caſu agitur apud *Franch.d.deciſ.*113., quia iuſtè & prudentèr ob turpitudines,quæ deſuper committi poſſent id fuit prohibitum;Siuè vbi cum aliquo miniſtro Principis, vel cum coniuncto, ſeù fiduciario alicuius officialis fiat ſpõſio ſuper futuro exitu bono, vel malo alicuius litis, aut ſuper prouiſione Epiſcopatus, vel beneficij, aut officij cum ſimilibus, quoniam ità committi poſſent ſordes, vel ſimonia, aut alia turpitudo ſub hoc pallio, vt quandoque contingit; Et ſic debent concurrere talia requiſita, quod contractus non contineat rem turpem, vel illicitam, ſeù aliàs ſcandali, aut peccati productiuam, neque vrgeat pallium

lium vſurarum, vel earum ſuſpicio, quod pendet ab eo, an adſit mutuum implicitum, ſine quo non datur vſura; Quodque pretium futuræ aleæ, quæ deducitur in cōtractum ſit incertitudini euentus hinc indè adaptatum, quæ tamen omnia, ex-
8 cepto caſu impliciti mutui cum dilatione, ex quo reſultat vſura, iſtam non reſpiciunt, ſed potius iniuſtitiam, & læſionem vel turpitudinem, aut aliàs rem illicitam extrà materiam vſurariam.

Quouerò ad ſecundam inſpectionem magis particularem, ſeù indiuiduam; Scribens tanquam Aduocatus deducebam infectionem contractus ob impedimentum exindè reſultans libertati matrimonij, quoniam ità nè emptor cogatur ſummam adeò exceſſiuam ſoluere, retrahi poſſet à matrimonio contrahendo, quamuis id agendo talem voluntatem, ac propoſitum haberet, ideoque remanet conditio infecta, ex terminis *tex. in cap.*
9 *gemma de ſponſalibus vbi Hoſtien.*, quem ſequuntur *Stracca de ſponſionib. in tract. de mercatura par. 4. nu. 4., et Santerna eod. tract. par. 2. nu. 4.*; Vel ratione viduitatis iuxtà terminos *tex. in l. 2. C. de indict. vidult. tollen., l. cum tale §. reſcriptum* aliàs *ſi arbitratu ff. de condit. & demonſtrat. cum concord. per Sanchez de matrim. lib. 1. diſput. 35., latè Altograd. conſ. 77. lib. 2.* vbi ad ſatietatem concordantes.

Verùm reflectendo ad veritatem, motiuum non erat ſolidum, quoniam vt latius aduertitur *in Bononien. fideic. de Guidottis ſub tit. de fideicom.* in eodem præci-
10 ſo caſu, ſuper quo prodijt *d. conſ. 77. Altograd.*, ac etiam alia occaſione habetur in ſua materia *ſub tit. de matrimonio*, ea quæ de huiuſmodi conditionibus dicuntur, procedunt quando præcisè percutiunt ipſam libertatem, neque aliam habent rationem, ſeù motiuum, niſi illud irrationabile impediendi matrimonium, ac inducendi viduitatem, ſecus vbi id alium habet finem, quia nempè talis conditio conſideretur, tanquam productiua melioris fortunæ, ob quam emptor in eo ſtatu commodius eam rem cariori, et exceſſiuo pretio ſoluere poteſt, quàm potuiſſet ſoluendo pretium iuſtum in altero ſtatu; Eodem modo, quo idem paciſci contingat ſuper alio meliori ſtatu reſultante à Senatoria dignitate, ſiuè ab alio munere, cum ſimilibus; Vndè propterea agnoſcebam iſtud eſſe fragile fundamentum, attentis prætertim dictis punctualibus auctoritatibus, quas credebam veras in ordine ad iſtud obiectum, vel ad alterum vſurariæ prauitatis, quamuis earum rationes non ſint bonæ.

Credebam tamen contractum non debere ſuſtineri ratione inæqualitatis, ac magnæ & enormiſſimæ læſionis, quæ vbi eſt talis, quod redoleat dolum præ-
11 ſumptum, non ſolùm locum aperit reſciſſioni, iuxtà terminos *textus in l. 2. Cod. de reſcind. vendit.*, ſed etiam cauſat nullitatem, ex deductis *per Fontanell. deciſ. 64. cum pluribus ſequentibus, vbi cæteri, Rota in Romana tranſactionis 15. Decembris 1659. & 19. Aprilis 1660. coram Veroſpio*, et habetur pluries *ſub tit. de emptione & venditione*, et alibi; Vndè propterea vt ſuprà dictum eſt, omnes tàm Iuriſtæ, quàm Morales in hoc concordant, vt pretium debeat eſſe periculo, ſeù incertæ aleæ proportionatum.

Læſio autem pluſquam ænormiſſima videbatur euidens, cum ageretur de notabili exceſſu longè vltrà dimidium, et quod magis eſt, ob dictum pactum, vt in caſu mortis infrà biennium, vel in
12 caſu ſuſceptionis vitæ Eccleſiaſticæ capitale eſſet ſaluum, atque ipſa bona reſtitui deberent; Cum enim ageretur de iuuene inexperto, ferè in adoleſcentia adhùc exiſtente, ſed diuite cum adeo pingui, et qualificato fideicommiſſo ad fauorem eius tranſuerſalium in caſu mortis abſque filijs, vtique attenta qualitate Ciuitatis, ac Principatus, ad breue tempus in magis adulta ætate conſtitutus, vnum de duobus ſtatibus probabilitèr electurus erat, vel illum matrimonij, vel illum Prælaturæ, et Status Eccleſiaſtici, probabilius autem primum, cum eſſet vnicus, niſi de proximo mors contigiſſet, vt ob primæ iuuentutis furores frequentèr contingere ſolet, ideoque cautus & prudens venditor, ità in tuto ſe poſuit reportando magnum lucrum ſub ſpecie periculi veriſimilitèr non contingibilis, dùm in caſu breuis mortis, vel aſſumptionis vitæ clericalis ipſum capitale remanebat ſaluum; Et ſic

ex-

exceſſus nõ erat pretium proportionatũ euentualitatis; Accedente etiam circumſtantia ætatis, huiuſmodi imprudentijs & circumuentionibus ſubiectæ, necnõ mor-
13 tis patris de recenti ſequutæ, quæ circumſtantiæ benè ponderantur per *Theſaur. iun. dicta quæſt.* 14., Atque ex his potiùs, quàm ex illis difficultatibus, quas in hac materia ponderant ſcribentes, vbi ſuprà, credebam moderationi huius contractus locum eſſe debere cum condemnatione emptoris ad iuſtum bono-
14 rum pretium, ac etiam ad aliquod moderatum augmentum proportionatum illi periculo, cui venditor interim ſubiecerat facta eius valutatione peritorum iudicio attento tempore contractus, ſed hoc vnum eſt, quod non videbantur cadere termini vſuræ.

INDEX
RERVM NOTABILIVM,
Quæ continentur ſub titulo de Vſuris.

A

ACCESSIONES

Acceſſiones quoties debentur in genere, ſeù ſubſtantia, nō prohibetur earum cōuentio ad iuſtam, et veriſimilem taxam, diſc. 21. nu. 4.

Vbi in ſubſtantia ſunt licitæ earum exceſſus cauſat iniuſtitiam, non vſuram, diſc. 11. nu. 9.

Non poſſunt recipi abſque labe vſuræ, pro mutuo verò, aut interprætatiuo non probatis requiſitis lucri ceſſantis, vel damni emergentis, diſc. 13. nu. 2. & *vid.* in verbo *Mutuum*.

Intellige, quando ſoluuntur ex conuentione, nam ſecus eſt, quando debitor ſpontè illas ſoluit, ibid. nu. 3.

Quando verò fuerint ſpontè ſolutæ, necnè pendet ab arbitrio iudicis dignoſcere, ibid. nu. 4.

Vſurariæ non repetuntur per actionem indebiti, ſed imputantur in ſortem, diſc. 12. num. 19.

Ex credito pecuniario nullę debentur, diſc. 24. nu. 4. & 11.

Limita iuſtificatis requiſitis lucri ceſſantis, ſeù damni emergentis, diſc. 4. nu. 2.

Poſſunt conueniri pro quantitate per tranſactionem promiſſa occaſione litis ſuper bonis fructiferis, diſc. 28. nu. 4.

Ex pretio rei ſterilis nullæ percipi poſſunt citrà vſuram, diſc. 18. nu. 4.

Secus eſt ex pretio rei fructiferæ, quia debentur ad rationem fructuum, quos ipſa res producit, ibid. nu. 4. & diſc. 23. nu. 8.

Contraria moralium opinio reijcitur, diſc. 18. num. 5.

Intellige tamen hoc potius procedere ex æquitate *l. curabit C. de action. empt.* quàm ex partium conuentione, diſc. 18. num. 5. vbi de ratione.

Quomodo per circumſtantias ſaluentur ab vſura, diſc. 16. num. 10.

ACCOLLANS

Accollans in ſe cenſus reputatur eorum debitor, ac ſi ipſe impoſuiſſet, diſcurſ. 20. num. 13.

Et quid importet ſi ſequatur accollatio per viam delegationis, necnè ibid. nu. 14.

ACTIO

Actio negotiorum geſtorum, et de in rem verſo quando locum habeat in chriſtiano ceſſionario Hebræi, diſcur. 5. num. 15 & 16.

ACTVS

Actus in odium non adimplentis habetur pro geſto, diſc. 25. nu. 2.

ADIMPLERE

Adimplere prius quis debeat in contractu emptionis, an emptor rei pretium excurſando, an venditor rem tradendo, diſc. 14. nu. 7. vbi variæ opiniones referuntur.

Sed quod tanquam in actu correſpectiuo nō detur, nec prioritas, nec poſterioritas cenſetur probabilius, ibid. eod. nu.

ADITIO

Aditio hæreditatis materna, an inducatur in filio per retentionem dotium à patre factam, diſc. 10. nu. 3. remiſſiuè.

ADMINISTRATOR

Adminiſtrator, ſeù tutor debet pupilli pecuniam otioſam inueſtire, aliàs tenetur ipſe ad quanti intereſt, diſc. 13. nu. 6. & diſc. 15. nu. 7. & diſc. 29. num. 9. & *vid.* in verbo *Tutor*.

ADVOCATI

Aduocati multa ingenioſè in puncto iuris aſſumunt, quæ in iudicando reijciuntur, diſc. 22. nu. 3.

AGERE

Agere qui prius cœpit in contractu correſpectiuo prius debet docere de implemento ex parte ſua, diſc. 14. num. 8.

ALIE-

Digitized by Google

ALIENANS

Alienans rem litigioſam non incidit in pęnas *Text. in l. fin. Cod. de litigioſ.* quando lis eſt iniuſta, diſc. 7. num. 11.

ALIENATIO

In alienatione bonorum Eccleſiæ indefinitè ad validitatem contractus exigitur beneplacitum Apoſtolicum, diſcur. 28. num. 3.

ANIMALIA.

Animalia poſſunt locari, et in contractum locationis deduci, diſc. 2. n. 4.

Quando locantur præuia æſtimatione ex quocumque caſu non alterabili, et pro eorumdem animalium vſu interim à locatore penſio percipitur, contractus dicitur vſurarius, diſcur. 2. num. 3. vbi de ratione.

Limita huiuſmodi contractum non dici vſurarium, quando penſio, quæ percipitur à Locatore eſt valdè tenuis, & vtilitas conductoris adæquat onus ſuſceptũ reſtituendi animalia in eodem valore, ibid. num. 3. & 12.

Aduerte tamen, quod ſi locantur ſub obligatione reſtituendi eorum æſtimationẽ infrà certum tempus vnà cum acceſſionibus, tunc contractus efficitur vſurarius, et dicitur mutuum interpretatiuum diſc. 2. n. 4.

ACQVIRENS

Acquirens, vel retinens aliquid per tranſactionem non dicitur obtinere iure nouo, ſed antiquo, et proprio per remotionem obſtaculi, diſc. 28. num. 6.

AVCTORITAS

Auctoritas punctualis alicuius Doctoris abſque contradictore pro caſu legis haberi debet, diſc. 22. num. 2.

Intellige quando aliquod habet iuris fundamentum, vel legalem rationem, & vbi agitur de puncto ſatis dubio, quia ſecus eſt, quando à principijs iuris deuiat, ibid. eod. num. & num. 3.

Doctoris conſulentis eſt ſuſpecta, diſc. 22. num. 3. vbi de ratione.

Auctoritati *Gratiani* quando deferendum ſit, diſc. 29. num. 11., vbi de qualitatibus huius Authoris diſſeritur.

B

BANCHERIVS

Bancherius, ſeù alius rem furtiuam in pignus accipiens, vel ipſa rei furtiua qualitas ſit, & tunc non ſolum patitur vindicationem rei pretio non reſtituto, verùm etiam tenetur criminaliter actione furtiua.

Vel talem rem furatam eſſe ignorat, et tunc omiſſa actione pœnali reſtituere eam debet Domino abſque pretij recuperatione, diſc. 7. num. 3.

Limita in Bancherijs Hebræis vigore priuilegij eis conceſſi, vt non teneantur, nec ciuiliter, nec criminaliter, etiamſi ſcienter rem alienam in pignus acceperint, ibid. n. 5. & 6. in fin.

Quæ tamen limitatio duobus caſibus non procedit. Primò nempè quandò in rebus pignoratis inſculpta, vel depicta eſſent inſignia Cardinalium, ſeù Magnatum.

Et ſecundò quando Bancherius Hebræus non ſolùm conſcius eſſet rem eſſe alienã, verùm etiam furtiuam, quia his duobus caſibus tenetur actione ciuili, & criminali, eod. diſc. 7. n. 7.

Ipſumque Priuilegium Hebræis conceſſum eſt valdè rationi conſonum, ibidem num. 8.

BONA

Bona cenſentur potius in dubio à debitore creditori in ſolutum, quàm in pignus data, diſc. 8. num. 4. diſc. 9. nu. 2. & diſc. 10. num. 5.

Quod potiſſimum ſuadetur, quando bona adæquant, vel ſunt credito inferiora, diſc. 10. n. 4.

Stabilia præſumuntur fructare ad rationem quinque pro centenario, diſcur. 21. num. 1.

Limita in feudalibus, & iuriſdictionalibus quorum fructus taxantur ad duo cùm dimidio, diſc. 27. num. 3.

Feudalia, & iuriſdictionalia decernuntur magis pretioſa in duplo ſupra allodialia, diſc. 27. num. 3.

Intellige de feudis Statui Eccleſiaſtico ſubiectis, non verò de extantibus in Regno Neapolitano, diſc. 27. nu. 4. vbi latè de ratione.

BONA FIDES

Bona fides, ſeù non mala excuſat à reſtitutione fructuum perceptorum, & conſumptorum, diſc.12.n.37.& diſc.31.n.2. & 8.

Quod etiam procedit in vſuris bona fide exactis, diſc.12.n.37.

Non excuſat mulieres ruſticos, vel Minores à reſtitutione fructuum perceptorum ex cenſu nulliter creato, diſc.17.num.20. Et hoc etiam procedit in qualibet materia vſuraria.

In Tranſactione, ex quibus arguatur concurrere, diſc.35.n.16.

BVLLA

Bulla *Pij V.* ſuper creatione cenſus non fuit in Hiſpania recepta, diſcurſu 17. num.15.

Ex mente Romanæ Curiæ etiam in Regno Neapolitano ſeruanda eſt, diſc.302. n.2. diſc.117.n.4.

C

CAMBIVM

Cambium an valeat ſi creditor ſit certus, quod debitor non poteſt cambiare, ſed pecuniam erogare debet in extinctionem æris alieni, diſcurſu 12. num.4.

Quomodò differat à cenſu vel conuentione de intereſſe, diſc.17.n.18.

Inter negotiantes aliquãdò accipitur vniuerſaliter pro quibuſcunque fructibus, diſc.16.nu.5.

CAMPSORES

Campſores facientes cedulas bancharias regulariter exigunt intereſſe duorum pro centenario, diſc.4.n.9.

Aduerte tamen quod plus, vel minus exigere poſſunt ſecundum maius, vel minus periculum, ibid.eod.num.

CENSVS

Cenſus licèt nullus adhùc debentur fructus tanquam damna, & intereſſe, diſc.30.nu. 3. remiſſiuè.

Habetur loco rei ſtabilis, diſcurſu 17. numer.19.

An reuiuiſcat ſi pecunia à creditore auocatur, diſc. 27.n.8.

Poteſt conſtitui ad decem pro centenario, diſc.11.n.10.

Quod procedit ex Bulla *Nicolai V.* nõ correcta per Bullam *Pij V.*, ibidem eodem numero.

Vbi creatur ex pretio rei fructiferæ non ſeruata forma Bullæ *Pij V.* debentur tamen fructus ad ratam fructuum ipſius rei venditæ, diſc.17.n.2.

Licèt nulliter fuerit creatus, debentur tamen pro eò fructus in eadem quantitate conuenta, quãdo adeſt explicita, vel implicita ſtipulatio damnorum, & intereſſe diſc.17.n.6.

Declara, quando nullitas prouenit ex defectu rei, ſcilicet quando fuit conſtitutus cenſus ſuper re aliena incapaci, vel prohibita alienari, quamuis etiam ex interuallo creditor cenſus eiuſdem nullitatis notitiam habeat, diſc.17. n.8.

Declara rurſus vbi cẽſus eſt nullus ob inhabilitatem impoſitoris, ibid.n.9.

Quid verò vbi nullitas prouenit ex defectu formæ, ibid. n.10.

Et quomodò rursùs declaretur ſupradictæ concluſiones, ibid. n.11.

Circumſcripta Bulla Pij V. poteſt creari perpetuus, irredimibilis, attentis terminis iuris communis, diſcurſu 26. numer. 7.

Reſeruatiuus poteſt conſtitui perpetuus, irredimibilis, diſc.26.n.7.

Creatio ad formam Bullæ Pij V. etiam in Regno Neapolitano ſeruari debet, diſc. 17. num.4., & diſc.30. n. 2.

Dicitur conſtitutus iuxtà formam Bullæ Pij V., ſi loco pecuniæ numeratæ tradatur cedula, diſc.25. num.5., vbi de ratione.

Quomodò differat à cambio, vel conuentione de intereſſe, diſc.17.n.18.

CESSIONARIVS

Ceſſionarius Chriſtianus Iudæi non poteſt exigere vſuras Iudaicas, diſc.5. nu.11. & de ratione n. 14.

CLANDESTINITAS

Clandeſtinitas argumentum præbet deprauatæ intentionis fœneraudi, diſc.1. n.14. & diſc.12.n.17.& n.38.

CLAVSVLA

Clauſula ex nunc prout ex tunc appoſita pacto commiſſorio an retrotrahat contractum à principio ita, vt creditor, qui de fructibus alicuius rei penè fuit ſatiſfactus, poſſit deindè ob modicum reſiduum, ſi fiat locus dicto pacto eandem rem ſibi appropriare, diſcurſu 8. numer.11.

CON-

CONDITIO

Conditio inducens viduitatem, vel matrimonij, libertatem impediens inualida eſt, diſc. 36. n. 9.

Quando id procedat, & de ratione, ob quã ſponſio ſub conditione futuri Matrimonij ſubſtinetur, *vid.* ibid. n. 10.

CONDVCENS

Conducens equum ſub pacto de illo reſtituendo in eodem ſtatu, et valore quocunque periculo, et caſu in ſe ſuſcepto rectè contrahit ſine labe vſuræ, diſc. 2. num. 8.

Intellige dummodò penſio conſueta ità diminuatur, vt congruè compenſatum remaneat ſuſceptum periculum, ibidem num. 8.

Limita quando dictum pactum initum fuiſſet cum non itineraturo, ſed illicò equum vendituro pro retrahenda pecunia per ſpeciem ſtocchi, ibid. n. 8.

Quodque hæc procedant in terminis ſupellectium locatarum eod. diſc. 2. num. 9. & *vide* in verbo *Pactum*.

CONDVCTOR

Conductor ſtante difficultate probandi culpam deteriorationis animalium iuſtè ſuſcipit in ſe eorum periculum, diſcurſu 2. num. 6.

Declara quando ſuſceptũ periculum remanet congruè compenſatum, ibidem num. 6.

CONFESSIONES

Confeſſiones, & ſolidationes computorum partium, vel debitoris in materia vſuraria non attenduntur, diſc. 12. num. 9. & diſc. 35. nu. 5. & 7.

Limita quando confeſſio eſt adminiculata, nàm tunc attenditur etiam in prohibitis confiteri, & præiudicium Tertij, diſc. 35. num. 8.

Aduerte tamen quando agitur de præiudicio tertij, adminicula requiruntur maiora, & ponderoſiora, diſc. 35. n. 12.

Secus verò quando agitur de ſolo præiudicio agentis, eiuſque hæredum ſeù aliàs ab eo cauſam habentium ex poſt, nàm tunc ſufficiunt minora, & leuiora, ibid. eodem num.

Tutoris fulcitæ adminiculis pupillo inferunt præiudicium, diſc. 35. n. 8.

Prælati concurrentibus adminiculis Eccleſiæ præiudicant, ibid. eod. num.

CONSIGNATIO

Conſignatio ſcripturarum in rebus incorporalibus ſuccedit loco traditionis ipſarum rerum, diſc. 14. n. 6.

Cedulæ, ſeù ordinis Banco directi habet vim effectiuæ ſolutionis quoties realiter in illo adſit pecunia, diſcur. 25. numer. 3.

Limita in conſtitutione cenſus, nàm cedula tantùm, non verò ordo habetur pro effectiua ſolutione, diſc. 25. num. 5., vbi de ratione.

CONSILIA

Conſilia vbi allegantur videndæ ſunt deciſiones in eo caſu emanatæ, diſc. 22. nu. 3. vbi de ratione, & diſc. 23. n. 3.

CONSVETVDO

Conſuetudo in materia vſuraria non excuſat, et potius dicitur corruptela, diſcur. 11. num. 11., et diſcur. 12. numer. 32. & 33.

Intellige, vbi qualitas vſuraria eſt clara ob explicitam, vel implicitam mixturam mutui, non verò vbi intrat probabile dubium, diſc. 11. n. 11.

Loci ſi viget, vt pro lucro ceſſante, & damno emergente aliquod intereſſe ſoluatur, creditor id rectè percipit, & ſi bonafide conſumpſit, non tenetur imputare in ſortem, diſc. 12. num. 33.

Limita quando creditor litigaret in Curia pro dicto intereſſe aſſequendo, quia certioratus de veriori opinione reprobante dictam conſuetudinem idem intereſſe exigere nequit, ibid. num. 33. vbi de ratione.

Fœnerandi probatur in creditore ex duabus, vel tribus receptis vſurarum ipſius diſc. 12. num. 21.

Et earumdẽ vſurarum exactio deindè continuata præſumitur, ibid. eod. num.

CONTRACTVS

Contractus multi prohibentur clam, & occultè celebrari, qui publicè, & palàm facti liciti reputantur, diſc. 2. num. 12.

Cadens ſuper rebus diuiduis ceſſante in parte, non ceſſat in totum, diſcurſu 3. num. 5.

Dicitur vſurarius, quando dantur animalia æſtimata paſtori ſub pacto æſtimationem eorum reſtituendi infrà certum tempus, & interim certum aliquod lucrum præſtandi, diſc. 2. num. 3. 5. & 11.

Limita quando non æſtimationes, ſed eadem animalia infrà certum tempus, & in eodem ſtatu reſtitui debent, diſcurſu 2. num. 11.

Limita rurſus quando lucrum præſtandum adeò diminuitur, vt vtilitas conductoris adæquet onus ſuſceptum ea reſtituēdi in eodem valore, ibid. nu.4. & 12.
Trinus, ſeù triplex, nempè ſocietatis, & duplicis aſſecurationis ſortis, & fructuum quod valeat, diſc.1. num.3.
Contraria tamen opinio verior, quæ hic recipitur, ibid. num.5.
Declara ex opinione Rotæ ſuſtineri ex interuallo, & non contemporaneè, diſc. 1. num.7.
Amplia, etiam contemporaneè ſuſtineri, ſed quando aſſeruatur ſors, vel certum lucrum, non autem in ſimul concurrente vtraque aſſecuratione, ibid. nu. 7. & diſc.3. num.4.
Vt dicatur trinus non eſt neceſſaria explicita conuentio dictorum trium contractuum, ſed implicita ſufficit, diſcurſ. 1. num.4.
Et de differentia quando iſti tres contractus expliciti, vel impliciti ſunt, diſc. 1. num.14.
Trinus caſu quo permittatur neceſſaria eſt congrua recompenſa aſſecurationis, diſ. 1. num.16.
In trinis verò contractibus an conſuetudini, & obſeruantiæ ſtandum ſit, ibidem num.17.
In contractu trino ſuper animalibus an ſit vſui deferendum, & de differentia, vbi contractus eſt ſuper pecunia, diſc.2. nu. 7. & num.12.
Quando iſti tres contractus ſuſtineantur etiam in ſenſu Canoniſtarum, diſcur.1. num.20.
Locationis, & conductionis, ſeù emptionis, & venditionis quando habet mutuum admixtum redditur vſurarius, quamuis iuſtitia pretij, ſeù penſionis accedat, diſc.4. num.2.
Contraria tamen opinio verior, ibid. nu. 3. vbi de ratione, & num.9. & 11.
Emptionis cùm pacto redimendi, & locationis eodem tempore factæ venditori licitus eſt, diſc.11. num.2. 7. & 8.
Intellige niſi locatio ſit facta pro exceſſiua penſione, ibid. num.3.
Vel res ſit empta tàm modico pretio vt modicitas excedat dimidiam iuſti pretij etiam habita ratione diminutionis reſultantis ex dicto pacto redimendi, ibid. num.5.
Vel in iſto contractu non adſit mutuum verum, vel interpretatiuum, quia tunc efficitur vſurarius, ibid. num.6. & 7. vbi exemplificatur.
In contractu emptionis, & venditionis quiſnàm prius teneatur adimplere an venditor rem tradendo, an emptor pretium exburſando, diſc. 14. num. 7. vbi variæ opiniones referuntur.
Sed quod tanquàm in actu correſpectiuo non detur nec prioritas, nec poſterioritas cenſetur probabilius, ibid. eod. nu.
Ad caput ſaluum ex Conſtit. 45. Sixti V. non permittitur, diſc.2. num.2.
Societatis poteſt ſubſtantiari ſuper vno officio, vel ſupra vna naui, ſed periculum diſtribui ſuper pluribus perſonis, vel nauibus, diſc.3. num.6.
Antichreſis, ſeù vulgò ad *gaudendum* quid ſit, diſc.9. num.3. & 6.
Et an dicatur vſurarius, ibid. num. 7. vbi variè diſtinguitur & num.10.
Valet conſtante matrimonio, diſc.9. num. 8. & 9.
Sponſionis non eſt in iure prohibitus non accedentibus circumſtantijs alteratiuis illum corrumpentibus, et facientibus tranſire in mutuum verum, vel interpretatiuum, ſiuè quia aliæ conditiones illicitum reddant, diſc.36. num.6.
Interuenientibus autem conditionibus illicitis non dicitur vſurarius, ſed continere iniuſtitiam, læſionem, & turpitudinem, ibid. num.8.
E quod talis contractus ſit licitus, vel illicitus pendet à qualitate, vel circunſtantia, cùm qua veſtitur an ſit de iure licita, vel illicita, ſeù contineat implicitam turpitudinem, diſc.36. num.7. vbi exemplificatur diuerſis caſibus.
Per quem res maiori pretio ſolui debeat vel ſumma data cum exceſſu reſtitui pro quando emptor, vel mutuator vxorem ducet, non improbatur, diſc.36. nu.2.
Cum quibus terminis Morales tractent hãc materiam, ibid. num.4.
Quorum via impugnatur, & de inualida conuentione lucri ratione periculi ad terminos textus *in cap. Nauiganti de vſur.*, ibid. num.5.
Quod veri, & proprij termini iſtius contractus ſint illi ſponſionis, ibid. n.6.
De læſione, ob quam iſte contractus inficitur, diſc. 36. num. 11. & de circumſtantijs, ex quibus læſio reſultat, num. 12.

Quo-

Quomodò hic contractus debeat moderari, ibid. num.14.

CONVENTIO.

Conuentio partium in materia lucri ceſſantis, & damni emergentis idem poteſt operari, quod operatur mora, diſc.12. num.29.

Licita eſt ſuper fructibus recompenſatiuis pro pretio rei fructiferæ etiam ad certã ſummam, diſc.21. num.3.

Amplia etiam ſi pretium ipſum repetere poſitum ſit in facultate venditoris, ibid. eod. num.

Practicata inter exercentes artem, ſeù negotiationem maritimam, quæ vulgò dicitur *Cambium Maritimum* importat potius quandam ſocietatem quam nauticum fœnus, diſc.3. num.3. & 12.

Et dictæ ſocietati non obſtat taxa certa fructuum, ibid. num.4.

Intellige dummodò taxa ſit congrua, & veriſimilis, ibid. eod. num.

CREDITOR.

Creditor exigens vſuras quando dicatur in bona, vel mala fide, diſc.12. num.38.

Quando excuſetur exigendo fructus recõpenſatiuos in exceſſu, diſc.17. nu.22.

Quando excuſetur ab imputatione in ſortem vſurarum perceptarum, & conſumptarum, diſc.30. num.17.

Quando in alternatiuis eligere debet non ſequuta electione debitorem in mora nõ conſtituit, diſc.20. num.2.

Qui pactus eſt de vſuris, durante dilatione poteſt iſtam negligere, & petere debitum ſtante inualiditate conuentionis, diſc.9. num.9.

Nullum ius habet in bonis per fideicommiſſum, ſeù legatum debitori obuentis, niſi poſt agnitionem ab ipſo factam, diſc.10. num.1. vbi de ratione.

Quando verò ius adipiſcatur etiam ſine aditione ſaltèm ad legitimam debitori competentem iure naturæ, ibid. num.3. remiſſiuè.

In pignore conuentionali non facit fructus ſuos perceptos, nec percipiendos, ſed illos imputare debet in ſortem, diſc. 9. num.4.

Ex pacto facit in pignore fructus ſuos, & tunc contractus dicitur *antichreſis*, ſeù ad *gaudendum*, diſc.9. num.6.

Sed an talis contractus ſit vſurarius, nec ne, *Vide* ibid. num. 7. vbi diſtinguitur & num.10.

Habens facultatem capiendi pecuniam ad cambium in damnum dictam facultatem concedentis ad hoc vt iuridicè interſuria prætendere poſſit requiritur, vt ſibi conceſſa facultate vti velle declaret, & concedenti denunciet mandatum exercere velle, diſc. 23. num.6.

Cui adiudicanda res erat, an petat fructus tanquam damna, & intereſſe, diſc. 24. num.10. & 11.

Obtinere non poteſt intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, ſi de eo non conuenit, & dixit facere mutuum gratuitum, diſc.12. num.23.

Si vigore conſuetudinis loci pro lucro ceſſante, & damno emergente aliquod intereſſe percepit, & bona fide conſumpſit, non tenetur imputare in ſortem, diſc.12. num.33.

Limita quando litigaret in Curia pro dicto intereſſe aſſequendo, quia certioratus de veriori opinione dictam conſuetudinem reprobante idem intereſſe exigere non poſſet, ibid. nu. 33. vbi de ratione.

CREDITVM.

Creditum pecuniarium nullas parit acceſſiones, diſc.24. num.4. & 11.

Limita iuſtificatis requiſitis lucri ceſſantis, vel damni emergentis, diſcurſ. 4. num. 2.

Pro quocunque credito pecuniario poteſt conueniri à principio de intereſſe, & etiam taxari ad certam ſummam, diſc. 17. num.12.

Intellige quoad conuentionem, non autem quoad exactionem, quia aliundè quàm ex dicta conuentione iuſtificari debet quod re vera tanti interſit, diſc. 17. num.14.

D

DATIO IN SOLVTVM.

Datio in ſolutum eſt eadem, ac emptio, & venditio, quia eadem requiſita deſiderat, diſc.10. num.6.

DEBITOR.

Debitor non prohibetur vendere eius bona etiam poſt pignus Prætorium, diſc. 24. num.11.

Limita, ſi alienatio eſſet facta in præiudicium creditorum, ibid. eod. num.

Tranſigendo ſuper proprijs bonis poteſt præiudicare creditoribus, diſc.35. num. 14.

14. vbi de ratione & *vide* in verbo *Tranſactio*.

Depoſitans pecuniam debitam liberatur à ſolutione quorumcunq; fructuum, etiam prouenientium ex æquitate *l. curabit C. de act. empt.* diſc.22. num.16.

Non poteſt deponere pecuniam abſque creditoris interpellatione, ibid. nu.17.

Voluntariè ſoluens fructus recompenſatiuos pro pretio rei fructiferæ, ſi deindè prætendat eos indebitos, vel exceſſiuos, eò quia res tanti non fructauerit, hoc ipſe probare tenetur, diſc.17. nu.16.

Soluens acceſſiones vſurarias præſumitur id feciſſe eo animo, vt ſortem diminueret, diſc.12. num.19.

In ſorte ſoluens acceſſiones vſurarias dicitur huiuſmodi ſolutiones indebiti, coactè feciſſe, non voluntariè, diſc.12. nu. 18.

Ceſſus liberatur ſoluendo ceſſionario id quod ipſe ſoluit pro reportanda ceſſione cum aliqua tamen maiori recompenſatione periculi, ſeu incommodi ſuſcepti, diſc.5. num.2.

Intellige hoc procedere in ceſſione iurium litigioſorum, non autem quando creditum eſt certum, & liquidum, ibid. n. 3.

Moroſus vt condemnari poſſit ad intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis quæ requirantur, diſc.12. num.27.

Et quomodo in hac materia procedatur in Catalonia, Sicilia, & alijs Orbis partibus, ibid. num.28.

Poteſt etiam teneri ad intereſſe alterius intereſſe in ratione multiplici, diſcur.19. num.10., & diſc.32. num.3.

Quando teneatur ad intereſſe pecuniæ deſtinatæ inueſtimento, ſeu multiplico, diſc.32. num.3. vbi de ratione.

Suſcipiens in ſe onus cambiandi quamuis ſpaccia non tranſmittat tenetur nihilominus ad cambia tanquam damna, & intereſſe, diſc.19. num.3.

Suſcipiens in ſe onus cambiandi intrà certum tempus, eò elapſo, reſpondere cambia non tenetur, ibid. eod. num.

Intellige, quando terminus fuit adiectus cauſa finiendæ obligationis, non autem prorogandæ reſtitutionis ſortis, ibidem num.6. vbi de ratione.

DEBITVM.

Debitum ſortis quando ceſſat, non poteſt agi de intereſſe, diſc.30. num.13.

DECISIONES.

Deciſiones Rotæ non attenduntur in eo, quod incidentèr tractant, diſc.1. n.8.

Minuſque pro deciſionibus allegari poſſunt, vbi pendet reuiſio, ibid. nu.9.

Mohedani deciſio 203. aliàs *deciſ.*2. *ſub tit. de vſuris* in materia damni emergentis, quam rigoroſè fuerit per Rotam obſeruata, diſc.14. num.11.

De ipſius limitatione, et quando eius requiſita dicatur concurrere per æquipollens, ibid. num.12.

DECOCTIO.

Decoctio Banchi cedit damno recipientis cedulam, vel ordinem, ſi negligens fuit in exigendo, diſc.25. num.4. vbi de ratione.

DELICTVM.

Delictum in dubio non eſt præſumendum, diſc.25. num.5.

DEPONERE.

Deponere non eſt ſoluere, diſc. 22. nu.17.

Pecuniam debitam liberat debitorem à ſolutione quorumcunque fructuum etiam prouenientium ex æquitate *l. curabit C. de act. empt.*, diſc.22. num.16.

Debitor non poteſt pecuniam abſque creditoris interpellatione, diſc.22. nu.17.

DEPOSITVM.

Depoſitum nullos parit fructus, diſcur.27. num.4.

Ad hoc vt dicatur integrum deponendi ſunt etiam fructus decurſi, nec ſoluti, diſc.22. num.17.

Limita, quando probabiliter eſſet dubium an tales fructus deberentur nec ne, ibid. eod. num. vbi de ratione.

Et quomodo in hac materia iudicandum ſit, ibid. num.18.

Et *vide* verbum *Deponere*.

DILATIO.

Dilatio conuentionalis dicitur pars pretij, diſc.27. num.2.

Dilatione pendente non admittitur curſus fructuum recompenſatiuorum, diſc.33. num.2.

Vbi fuit data ad ſoluendum pretium de aliqua re fructifera, illa pendente non currunt fructus recompenſatiui, niſi de eis fuerit expreſsè conuentum, diſc.16. num.2. & 3. vbi de ratione.

Limita, etiam ſine tali expreſſa conuentione, quando conſtat de voluntate partium, quod deberentur, ibid. num.4.

Et *vide* in verbo *Fructus*.

DI-

DISPOSITIO.

Diſpoſitio conditionalis non purificata prius conditione nihil ponit in eſſe, diſc.24. num.5.

Legis curabit C. de act. empt. ſicuti procedit fauore venditoris, ita etiam fauore emptoris, diſc.25. num.2. vbi de ratione.

DOCTORES.

Doctores veri magis per iuris principia, quam per Doctorum præſertim Modernorum dicta veritatem perquirere ſolent, diſc.22. num.3.

Iuxta authoritates, quas allegant intelligendi ſunt, diſc.29. num.12.

DOMINIVM.

Dominium in rebus corporalibus non acquiritur ſine traditione, diſc.25. n.2.

Rei legatę tranſit ipſo iure in Eccleſiam, & proindè fructus ei debentur etiam nō ſequuta traditione ipſius rei, diſcur.31. num.2.

DOMINO.

Domino licet rem ſuam à manibus tertij vindicare etiam pretio non refuſo, diſc. 5. num.17. & diſc.7. num.4. & 6.

Amplia quamuis res fuiſſet empta in publicis nundinis, diſc.7. num.6.

Limita, quando tertius rem emiſſet à fure bona fide, & ex motiuo charitatis, quia nempè domino rei vtile negotium gereret, diſc.5. num.17. & diſc.7. num.6.

DOMINVS.

Dominus ſi vtitur opera alicuius famuli pluribus vicibus ad aliquod negotium explicandum præſumitur illi dediſſe mādatum, ita vt eidem famulo credens excuſetur, diſc.7. num.9.

DOS.

Dos an ſit priuilegiata ità, vt pactum commiſſorium in ea valeat remiſſiuè, diſc 8. num.14.

E

ECCLESIA.

Eccleſia in materia vſuraria non eſt priuilegiata, & in quo conſiſtat eius priuilegium, diſc.30. num 4. & diſcur. 31. num.5.

In materia conſequendi vſuras ex legato quantitatis, in quo ſit priuilegiata, diſc. 31. num.5.

Et *vide* in verbo *Legatum*.

EMPTIO.

Emptio, ſeu venditio non dicitur vſuraria, quando habet admixtum mutuum, ſcilicèt, quando datur pecunia anticipatè colonis pro recolligendis fructibus tempore penurioſo cum obligatione illos vendendi eidem mutuanti, diſcur. 4. num.11.

Intellige dummodò talis pecunia anticipatè ſoluta non cauſet diminutionem pretij ipſorum fructuum, ibid. eod. num.

Et à principio non fuerit taxatum pretiū eorumdem, quia tunc vſuræ ſuſpicio orietur, ibid. num.13.

EMPTOR.

Emptor non poteſt dici moroſus in ſoluendo pretium, niſi res vendita tradatur, vel fiat oblatio, diſc.14. num.4.

Cum pacto de retrouendendo dicitur perfectus dominus ad omnes effectus, diſc. 8. num.3.

Et fructus medio tempore perceptos non imputat in ſortem, ibid. num.3.

Cum pacto de retrouendendo citrà vſuræ vitium poteſt rem emptam venditori locare adhùc non capta poſſeſſione illius, diſc.11. num.2. 4. 7. & 8.

Intellige, dummodò penſio ſit iuſta, & proportionata fructibus ex ipſa re colligendis, nàm ſi eſſet exceſſiua contractus iudicaretur vſurarius, ibid. num.3.

Et dummodò non adſit mutuum verum, vel interpretatiuum, ibid. num.6.

Si repetit pretium ſolutum habetur ac ſi non ſoluiſſet, & debentur fructus recōpenſatiui, diſc.27. num 7.

Limita verò diuerſimodè, vt ibid. num.9.

Pro tempore, quo habuit rem, & pretium tenetur ad fructus recompenſatiuos, diſc.27. num.2.

Amplia, etiam ſi ſine mora poſſederit, & iuſtam cauſam non ſoluendi habuerit, ibid. eod. num.

Pendente ſolutione pretij rei emptæ non tenetur ad ſolutionem fructuum recompenſatiuorum iuxta ſententiam Theologorum, diſc.26. num.3.

Contrarium veriùs, ibid. num.4.

Improbatur Theologorum opinio ex mēte Canoniſtarum, quibus in materijs vſurarijs magis deferendum eſt, quàm Theologis, diſc.26. num.5.

Non tenetur ad fructus recompenſatiuos pro pretio rei fructiferæ, quando per iudicis ſequeſtrum, vel inhibitionem impe-

impeditus fuit ſoluere, diſc. 22. num. 1. & diſc.23. num. 5.
Contrarium veriùs, diſc.22. num.4. vbi de ratione, & num.8. vbi refellitur opinio *Paciani*, & num.10. vbi authoritatibus comprobatur.
Amplia etiam facto ſequeſtro ad inſtantiā vnius ex creditoribus, diſc.22. num.11.
Amplia rurſùs etiam ceſſante iſtius culpa, vel mora in ſoluendo, diſc.22. num.5.
Item *amplia* etiam ſi emptor præuiſo impedimento proteſtetur non teneri ad ſolutionem pretij donec ex parte venditoris implementum ſequatur, d.22.n.6.
Limita vbi concurrit dilatio conuentionalis ad ſoluendum pretium, diſc. 22. nu. 7. vbi de ratione.
Limita rurſùs, quando venditor obtinet pecuniam vinculatam ad effectum inueſtiendi, & deponitur in Bancho, vt ſoluatur poſt quam adimpletæ fuerint cõuentiones in contractum deductæ, diſc. 22. num.9.
Cui lis mota eſt, non tenetur ad aliquod intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis pro pretio niſi ad limites fructuū rei, diſc.20. num.4. & 12.
Amplia, quamuis pretium conuertendum eſſet in extinctionem æris alieni, vel acquiſitionem aliorum effectuum maioris redditus ex authoritate *Sperell.*, & *Conciol.*, ibid. num.4.
Contrarium tamen veriùs, ibid. num. 10. vbi prædictæ authoritates refelluntur, quod etiam ratione firmatur.
Quid verò ſi lis mota fuiſſet à venditore, ibid. num.15.
Paſſus euictionem rei emptæ poſt ſequutā traditionem conſequitur fructus recompenſatiuos pro pretio ſoluto, d.25. n.6.
Et quid ſi non eſt paſſus euictionem, quam præuenit mediante ſolutione pecuniæ, An pro iſta debeantur fructus recompēſatiui, ibid. num.7.
Gerere poteſt perſonam Depoſitarij pretij diuerſam ab emptore, & tunc non tenetur ad fructus recompenſatiuos, diſc. 23. num.4. diſc.27. num.5.
Et vt talis efficiatur, ſeù aliàs pretium in diuerſum contractum tranſeat eſt declarandum, & venditori denunciandum, diſc.23. num.6.
Feudi abſq; Regio aſſenſu conſequitur intereſſe pretij, & reſtituit fructus perceptos caſu quo emptio inualida declaretur, diſc.9. num.11.

EVENTVS.

Euentus litis dubius non poteſt ita æſtimari, vt in æſtimatione cadat læſio enormiſſima, diſc.20. num.8.
Limita, quando ageretur de lite omninò calumnioſa, colluſiua, & affectata, ibid. eod. num.

EXACTIO.

Exactio deteſtabilis vſurarum, ex quibus adminiculis probetur, diſc. 12. num.21. & etiam ad effectum repetitionis indebiti, ac pœnarum n.22., & d.17. n.19.

EXCEPTIO.

Exceptio firmat regulam generalem in cõtrarium, diſc.7. num.7.
Vſuræ non retardat executionem debiti iurati, diſc.21. num.2.
Hæc tamen regula in Curia Romana non obſeruatur, niſi dato fumo boni iuris creditoris, vel agatur de debito ſortis, non autem de fructibus, ibid. eod. num.
Quæ non competeret cedenti, mutata qualitate perſonæ non competit ceſſionario, diſc. 5. num.5.

EXECVTIO.

Executio debiti iurati non retardatur per exceptionem vſuræ, diſc.21. num.2.
Et *vide* in verbo *Exceptio*.
Pro executione obligationis Cameralis ſufficiunt citationes domi, dimiſſa copia, diſc.34. num.12.

F

Feuda deuolutioni ſubiecta, et cum onere alicuius annuæ recognitionis, minus æſtimantur, quàm alia quæ habentur iuxta naturam allodialium, diſc. 27.nu.4
Feudi emptio, ſi reuocetur ob defectum Regij aſſenſus, emptor reſtituit fructus perceptos, ſed pretij intereſſe conſequitur, diſc.9.nu.11.

FIDEIVSSOR

Fideiuſſor mutuatarij poteſt recipere mercedem ratione periculi fideiuſſionis, diſc. 4.num.8.
Et *vide* in verbo *Obligatio*.
Non petit vſuras pecuniæ ſolutæ pro principali, niſi præuia interpellatione perſonali, diſc.34.nu.2.
Limita quando mora principalis fuit cauſa immediata damni fideiuſſoris, nempè quia

quia coactus fuit capere pecuniam creditori immediatè ſolutam ad ſocietatem officij, ſeù ad cambium, vel aliud intereſſe, diſc.34.nu.8. vbi de ratione.

Fideiuſſori per principalem moroſum reficienda ſunt omnia damna expenſarum, litium, et alia quæcumque, et ſic iuterufuria culpa ſua à fideiuſſore paſſa, diſc. 34.num.8.

FIDVCIARIVS

Fiduciarius dicitur organum, per quod explicatur voluntas teſtatoris, diſcurſ.30. num.9.

Gerit perſonam teſtis, ibid.nu.10.

Declarando voluntatem teſtatoris, debet præſtare iuramentum, diſc.30.nu.11.

In declaratione fiduciarij attendi debet veriſimilitudo, ibid.nu.12.

FOENERATORES

Fœneratores vſuras occultare ſtudent ad impediendam illarum probationem, et ad pœnas euitandas, diſc.12.nu.12.

Conuincuntur de vſura tàm ad effectum imputationis, quàm pœnarum in Regno Neapolitano etiam per tres teſtes ſingulares, diſc.12.nu.13.

FOENVS

Fœnus nauticum eſt vſurarium ex communi tàm canoniſtarum, quam legiſtarum ſenſu in *cap.nauiganti*, diſc.3.nu.2.

Limita ex opinione aliquorum ſcribentium fundata in mendoſitate impreſſionis eiuſdem *cap.Nauiganti*, ibid.eod.nu.

Quod tamen ſimilis opinionis fundamentū deſtruitur, ibid. num. 9. & 10.

FORVS

Fori externi, & interni differentia in materia vſuraria, diſc.1. num.13.

FRVCTVS

Fructus dicuntur illi, qui ſuperſunt deductis impenſis, & oneribus, diſcur. 26. num. 10.

Soluta ſorte amplius non debentur, diſc.21. num. 1.

Bonorum quomodò calculandi ſint, diſ.26. num. 10.

Bonorum feudalium, & iuriſdictionalium taxantur ad rationem duorum cùm dimidio, diſc.27.num.3.

Declara hoc procedere in feudis Statui Eccleſiaſtico ſubiectis, non autem in Regno Neapolitano exiſtentibus, diſc. 27. num. 4., vbi latè de differentia, & ratione.

Bona fide percepti, & conſumpti non veniunt reſtituendi, diſc.31. num.2.

Quoties debentur in genere, vel ſubſtantia non prohibetur eorum conuentio ad iuſtam, & veriſimilem taxam, diſc. 21. num. 4.

Indebitè ſoluti non extenuant ſortem, ſi adeſt intereſſe tertij diſc.30.n.16.

Indebitè ſoluti adminiſtratori Eccleſiæ, an extinguant ſortem, diſc.30. num.15.

Recompenſatiui pro pretio rei fructiferæ non debentur ratione moræ, ſed propter vſum rei, diſc.22. nu. 4. & 8.

Recompenſatiui ex *l.curabit C. de act.empt.* debentur etiam ſine mora, & quamuis emptor iuſtam haberet occaſionem non ſoluendi, diſc.23.n.2.& 3.

Recompenſatiui *ex l. curabit* ſpectant ad Dominum, non autem ad creditorem ex pretio ſatiſfaciendum ex mente *Ma. reſcot. var.* diſc.24.n.4.

Contrarium tenet *Leotard. de vſur.* ibidem num.5., vbi in ſuis terminis non reprobatur.

Recompenſatiui ex pretio rei venditæ non poſſunt excedere veros ipſius rei fructus, diſcur.23. num.8., et diſcur. 26. num.8.

Pro pretio rei venditæ, quibus caſibus poſſint excedere illos ipſius rei, diſc.21. nu. 8. & 9.

Recompenſatiui debentur pro pecunia ſoluenda loco dimiſſionis bonorum ſtabilium, vel cenſuum, diſc.32. n.4.

Et poſſunt excedere taxam legalem habito reſpectu ad fructus rei, vel cenſus dimiſſi, vel donati, diſc.32.n.5.

Recompenſatiui poſſunt conueniri pro quantitate per tranſactionem promiſſa occaſione litis ſuper bonis fructiferis, diſc.28. nu.4.

Recompenſatiui debentur emptori euictionem rei emptæ poſt ſecutam traditionē paſſo, diſc.25.n.6.

Et quid ſi non fuit paſſus euictionem, quā præuenit mediante ſolutione pecuniæ, an pro iſta debeantur dicti fructus recompenſatiui, ibid.n.7.

Recompenſatiui non debentur ab emptore pro pretio rei fructiferæ, quando per Iudicis ſequeſtrum, vel inhibitionem impedita fuit ſolutio, diſc.22. nu.1. & diſc. 23. num.5.

Contrarium ampliationes, & limitationes, *vide* in verbo *Emptor*.

Recompenſatiui debentur ex pretio Tabernæ,

bernæ, ſeù Fundachi ex æquitate *l.curabit* tanquam de prædio fructifero, diſcur.16.
Limita, quando fuit data dilatio ad ſoluendum, et de eis non fuit expreſsè conuētum, ibid. num. 3. vbi de ratione.
Sublimita etiamſi non adſit expreſſa conuentio fructuum, quādò aliundè conſtat de voluntate, quod deberentur, ibidem num. 4.
Quomodò autem cōcluſio procedat declaratur, ibid.n.6.
Qui percipiuntur ex pretio rei fructiferæ dicuntur potius recompenſatiui damni quod patitur venditor in amiſſione fructuum rei venditæ, quàm lucratiui tanquam ex pecunia prouenientes, diſc.18. num. 5., diſcur. 19. num.3., diſcur. 21. num. 3., diſc.22. num.4., & diſcur. 26. num.5.
Amplia hos fructus deberi etiamſi emptor culpa venditoris ſoluere fuerit impeditus, diſc.19. num.5.
Item amplia deberi etiamſi in facultate vēditoris politum eſſet ipſum pretium repetere, diſc.21. num.3.
Pro pretio rei fructiferæ ſolent taxari ad quinque pro centenario, et hæc dicitur taxa legalis, diſc. 18. num. 6.
Intellige hoc procedere in dubio, non verò quando adeſt expreſſa partium conuentio pro maiori quantitate, ibid. num.6. vbi latè.
Pro pretio rei venditæ poſſunt conueniri etiam ad maiorem rationem quàm ipſa res fructet, diſc.17. n.13.
Quod præſertim ſibi locum vindicat apud Regnicolas, ibid. eod.num.
Declara tamen, vt ibi num. 15.
Pretij rei venditæ ratione damnorum, & intereſſe excedere poſſunt fructus ipſius rei, diſc.19.n.8.
Pretij rei venditæ à principio iuſtè conuēti, ſi deindè eiuſdem rei fructus minuantur, an ſint & ipſi minuendi, diſcur.18. num. 13.
Pro pretio rei venditæ poſſunt taxari, vſq; ad decem pro centenario, quando idem pretium fuit conuerſum in contractum cenſualem, diſc. 18. num. 7., et diſc.21. num. 6.
Intellige in locis, in quibus non fuit recepta Bulla Pij V. prout in Hiſpania, & Regno Neapolitano, ibidem eodem numero.
Vbi verò fuit recepta dicta Bulla reducantur ad ratam, & proportionem fructuū, quod ipſa res vendita producit, diſc.21. num. 6.
In dubio tamen præſumptio eſt pro taxa conuentionali, diſc.21.n.7. et de ratione num. 8. & 9.
Pro pretio rei ſterilis venditæ poſſunt taxari in maiori quantitate, quàm reddat ipſa res, et hoc ratione dilationis, & promptæ occaſionis illud inueſtiendi, diſc.18. nu.8. vbi de ratione.
Amplia, vt ratione prompti inueſtimenti etiam ſimplex mutuator pecuniæ poſſit de intereſſe pacifci, ibid. eod.num.
Intellige tamen, & diſtingue, vt ibid.num. 10. & 11.
Si res fuit vendita pro ſcutis 100., & reuera valeat 200. poſſunt taxari ad rationem iuſti valoris, non ad rationem pretij conuenti, ibid. nu.6.
Ratione lucri ceſſantis non debentur, niſi iuſtificatis requiſitis *Pauli Caſtrenſ.* diſc. 10.n.1., & diſc.12. n.27.
Ratione verò damni emergentis, niſi iuſtificatis requiſitis poſitis per *Mobedan.deciſ.2. de vſur.* diſc.12. num.27.
Quare autem huiuſmodi requiſita probari debeant, ibid. eodem num.27. & 28.
Vbi debentur ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, tunc nulla eſt habenda ratio ad fauorem debitoris, in quo reſidet pignoris, ſeù rei datæ dominiū, ita vt à debito releuetur, diſc.9.num.10. vbi de ratione.
Pignoris ex opinione Romanæ Curiæ omnes imputantur in ſortem, non habito reſpectu ad intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis creditoris, diſc. 9. num.5.
Quod ſecus eſt ex praxi diuerſorum Tribunalium Orbis, ibid.
Limita quando in inſtrumēto adſunt clauſulæ pro intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, diſc. 9. num. 12. quod procedit etiam in mutuo, diſcurſu 12 num.14.
Pignoris creditor ex pacto facit ſuos, & tunc contractus dicitur Antichreſis, ſeù ad gaudendum, diſc.9. n.6.
Sed an talis contractus ſit vſurarius, necne ibidem num.7., vbi diſtinguitur, & numer.10.
Pignoris an imputandi ſint in ſortem necne, potius ex facti circumſtantijs, & mente

mente contrahentium quàm ex verborum formalitate deſumitur, diſcur. 9. num. 13.

Perceptos, nec percipiendos non facit ſuos creditor in pignore conuentionali, ſed illos imputare debet in ſortem, diſc. 9. num. 4.

Cenſus debentur etiamſi debitor eſſet prõptus ad reſtitutionem ſortis, & impediretur à ſequeſtro iudicis, diſc. 22. numer. 10.

Dotis poſſunt eſſe maiores taxa ſtatutaria, ſi plus, vel minus intereſt; diſcurſu 18. num. 9., vbi exemplificatur in ſtatuto Vrbis.

Dotis ex *cap. ſalubriter de vſur.* non debentur ſoluto matrimonio, et hæc opinio eſt receptiſſima in Curia Romana, diſc. 10. num. 1.

Amplia etiam ſi ſuperſint filij ex eodem matrimonio, ibid. num. 1.

Legitimæ ipſo iure ſine mora debentur, diſc. 23. num. 2.

Limita vbi bona, ex quibus deducenda eſt ſunt ſterilia, vt pecunia, mobilia, nomina debitorum &c., diſc. 28. nu. 7. & diſc. 33. num. 3.

Sublimita vt diſc. 28. num. 7., & diſc. 33. num. 3.

Seù redditus Caſtri poſſunt vendi, vel dari inſolutum, ipſo Caſtri dominio remanente penès venditorem, diſcurſu 8. num. 2.

Feudi in dotem dati ſine Regio aſſenſu maritus facit ſuos ob ſupportationem onerum matrimonialium, diſcurſu 9. num. 8.

Feudi empti abſque Regio Aſſenſu reſtituuntur ſi emptio inualida declaretur ob eiuſdē aſſenſus defectum, ſed emptor conſequitur pretij intereſſe, diſcur. 9. num. 11.

Medio tempore percepti ab emptore cum pacto de retrouendendo non imputantur in ſortem, diſc. 9. n. 13.

Per tranſactionem poſſunt conueniri ad maiorem ſummam, quàm fructuum rei ſuper qua tranſactum eſt, diſc. 28. num. 8. vbi de ratione.

Non debentur ex mercibus ſingulariter, et de per ſe conſideratis, diſcurſu 15. numer. 3.

Secùs eſt quando conſiderantur, vt quid vniuerſum cõſtituentes fundacum, ibid. eod. num. vbi de ratione.

De Vſuris.

Rei adiudicandæ debentur ei, cui adiudicatio fieri debebat, diſc. 24. n. 2.

Intellige quando adiudicatio effectuata eſt mediante poſſeſſione, quam adiudicatarius habuerit, ibid. num. 9. & 10.

Rei deliberatæ, vel adiudicatæ ſpectant ad deliberatarium, ſeù adiudicatarium, quamuis talis actus retractetur, diſc. 24. num. 3.

Intellige tamen vt ſuprà.

H

HÆRES

HÆres grauatus inueſtiens in ſtabilia, vel alios effectus nomine proprio pecuniam in hæreditate repertam ſiuè ab illa alio modo obuentam inueſtimentum acquirit hæreditati, diſcurſu 29. num. 8.

Intellige tamen ſi adſit præceptum Teſtatoris de inueſtiendo, nam ſecus eſt econtra, ibid. num. 8., vbi afferuntur rationes, & num. 10. & 13.

Tenetur tradere legatum Eccleſiæ, vel cauſæ piæ, abſque interpellatione, aliàs tenetur ad intereſſe ratione moræ irregularis, diſc. 30. num. 5.

Ex quibus excuſetur à mora, diſcurſu 30. num. 8.

HEBRÆI

Hebræi ſunt magis Chriſtianis opportuni in pignorationibus, quàm Mons Pietatis varijs de cauſis, quæ recenſentur, diſc. 6. num. 18.

Ex decreto Cardinalis Camerarij emanato de anno 1642. poſſunt à famulis pignora accipere, diſc. 7. nu. 8. vbi etiam de communi vſu antè decretum.

Quod decretum toleratur, licèt per eum videatur aperiri via fraudibus famulorum, et hoc ob præponderantiam maioris vtilitatis, & commoditatis, ibidem num. 8.

Ex priuilegio non tenentur indagare, an oppignorans ſit Dominus rei, diſcur. 6. num. 13. & diſc. 7. vbi variæ diſtinctiones.

Et *vide* in verbo *Bancherius*.

Quod priuilegium dicitur rationi conſonū eod. diſc. 7. n. 8.

Tenentur quatuor anni temporibus facere venditiones generales pignorum excedentium 18. menſes, diſc. 7. n. 10.

Vendere impediti pignora à debitore, elapſo tempore 18. menſium, nihilominus conſequuntur vſuras, diſc.7. n.12.
Poſſunt procedere ad venditionem pignorum, non obſtante lite iniuſta, ibid. n.11. et non incidunt in pœnas, *text. in l. fin, C. de litigioſis*,
Sed ad hoc non obligantur, ibid. num.11. vbi de ratione,
Artem ſutoriam in veſtibus nouis exercere poſſunt, ibid. num.18.
Verùm cum illa tantùm ſe ſubſtentare nequeunt, ibid. nu. 18.

HEBRÆORVM

Hebræorum variæ vtilitates recenſentur; pro quibus debent tolerari, diſcurſu 6. num.16.
Vniuerſitas Vrbis grauata eſt ſumma ſcut. 25.m. pro datijs, & collectis, ibidem num. 18.
Ingens debitum, quo de præſenti grauatur aſcendens ad ſcuta tercenta millia in ſorte, diſc.6.n.18.

I

IANVENSES

IAnuenſes omnes ſunt induſtres, & negotiari ſoliti, diſc.12. num.9. & 22.

IGNORANTIA.

Ignorantia iuris non excuſat, diſcurſu 17. num. 10.
Iuris in materia vſuraria non excuſat in Foro externo, diſc.12. num.32.
Amplia, quod nec excuſat conſuetudo, ibid. nu.32.
Limita in ignorantia iuris dubij quæ aſſimilatur ignorantiæ facti, & excuſat etiam vbi agitur de lucro, ibid. n. 33.
Et quamuis agatur de perſonis literatis, diſc.17.n.21.
Iuris non excuſat in exactione vſurarum ad effectum non reſtituendi, ſeù non imputandi, ſed tantùm ad effectum euitandi pœnas vſurarijs inflictas, diſcur. 17. num. 20.
Non excuſat mulieres, ruſticos, ſeù minores à reſtitutione fructuum perceptorum ex cenſu nulliter creato, diſc. 17.n. 20. Et hoc etiam procedit in qualibet materia vſuraria.

IMPEDIENS.

Impediens ſiuè iuſtè, ſiuè iniuſtè, vt non ſequatur implementum non poteſt deindè opponere de mora, diſcur. 7. numer.12.

INHIBITIO.

Inhibitio ſicut ceſſare nõ facit fructus cenſus, ſeù alterius annui redditus, ità neque fructus recompẽſatiuos *ex l. curabit* prouenientes, diſc.22. n.16.
Limita, ſi ſequatur depoſitum, nam tunc nulli currunt fructus, diſc.22. num.8.9. & 16. vbi de ratione.
Iudicis ſiuè iuſta, ſiuè iniuſta ſemper eſt timenda, diſcur. 22. num.13. vbi de ratione.
Limita, quando per debitorem mala fide, et affectatè hæc procurata eſſet, ibidem num. 14.
Item *limita*, ſi ſuperuenit poſt moram incurſam, ibid. n.15.

INTERESSE

Intereſſe ſine mora non datur, vbi aliquid eſt implendum, diſc.14. nu.9.
Creditoris non autem debitoris ſpectatur in materia vſuraria, diſc.27. num. 10. & diſc.29. num.6.
Poteſt paciſci, et etiam taxari ad certam ſummam in quocunque credito pecuniario, diſc.17. num.12.
Per tranſactionem poteſt conueniri ad maiorem ſummam quàm fructuum rei ſuper qua tranſactum eſt, diſc. 28. num.8. vbi de ratione.
Fructuum cenſus, ſeù tertiarum datur in Regno Neapolitano, ſed non intereſſe, diſc.30. n.14.
Pro fructibus cenſus nullum debetur non concurrentibus requiſitis lucri ceſſantis, vel damni emergentis, diſc.17. num.7.
Ratione lucri ceſſantis non debetur, niſi iuſtificatis requiſitis *Pauli Caſtrenſ.*, diſc. 10. n.1. & diſc.12. n.27.
Ratione verò damni emergentis, niſi iuſtificatis requiſitis appoſitis per *Mohedan. dec.2. de vſur.* diſc.12. n.27.
Quare autem huiuſmodi requiſita probari debeant, *vide* ibidem eodem num. 27. & 28.
Ratione lucri ceſſantis, & damni emergentis poteſt percipi à mutuante, quando de eo fuit ab initio expreſsè conuentum, diſc.12. n.24. & diſc.13. n.6.
Quomodò verò dicta concluſio procedat, et ſit intelligenda, *vide* diſc.12. n.25. & diſc.21. num.4. & 5.
Et de hac materia, *vide* rurſus latè diſc.12. num.35.

Quan-

Digitized by Google

Quandò dicatur benè iuſtificatum, ità vt etiam ex mutuo licitè acceſſiones percipi poſſint. diſc. 13. num. 6.
Vt percipi poſſit ratione damni emergentis, an probatio requiſitorum ſufficiat generica, vel ſpecifica requiratur, diſc. 14. n. 10. vbi vtraque opinio refertur, diſ. 15. n. 3. & diſc. 35. n. 4.
Quandò ad intereſſe damni emergentis non ſit neceſſaria interpellatio, diſc. 34. num. 6.
Damni emergentis per creditorem à debitore moroſo petitum, quandò debeatur, et quid concurrere debeat, diſc. 34. n. 4. et diſc. 35. num. 4.

INTERPELLATIO.

Interpellatio ex pacto in cambijs, & alijs contractibus poteſt remitti, diſcur. 34. num. 5.
Vbi requiritur, non exigitur facta in certa forma præciſa, ſed ſufficit ſcientia debitoris, diſc. 34. n. 10.
Pro intereſſe damni emergentis etiam præſumptiua, ſeù adminiculatiua ſufficit, diſ. 35. num. 18.

IVDEX.

Iudex eſt ſolus Deus in foro interno, in quo ſpectatur tantùm intentio, diſcurſu 12. num. 23.
Neutericè aliquando magis quàm pragmaticè iudicare debet, diſc. 5. n. 5.
Quam cautè auctoritatibus deferre debet, diſc. 12. n. 3. & 5.
In cauſis vſurarijs alijſque materijs externi fori canoniſtas potius, quàm morales ſequi debet, diſc. 1. n. 6. & n. 12., et diſc. 3. nu. 8. vbi de ratione.

IVS.

Ius canonicum in materia vſuraria ſeruandum eſt etiam in Terris Imperij, diſ. 31. num. 3.

L

LÆSIO.

Læſio dicitur ænormiſſima, vbi eſt vltrà beſſem, & cauſat nullitatem, diſc. 20. n. 6. vbi de ratione.
Non poteſt tamen nullitas dici inconti. nenti probata, ibidem num. 7. vbi de ratione.
Ænormiſſima moraliter impoſſibile eſt, vt cadat in tranſactione ſuper dubio litis euentu, diſc. 20. n. 8. vbi latè de ratione.

LAICVS

Laicus in materia vſuraria non poteſt cognoſcere, & iudicare, niſi ſuper ijs, quæ facti ſunt, nam quando quæſtio eſt, an contractus ſit vſurarius ſpectat ad Eccleſiaſticos, diſc. 12. n. 39.
Amplia, ſiuè cognoſcat per viam iudicij, ſiuè per viam arbitrij, ibidem eodem numero.

LEGATARIVS, *vel* DONATARIVS.

Legatarius, vel Donatarius rectè percipiunt fructus ex iudicio teſtatoris, ſeù donantis pendente ſolutione legati, quando non eſt in eorum facultate exigendi ſortem, quod ſecus eſt, quando eandem ſortem exigere poſſunt, diſcur. 15. num. 4. vbi de ratione, & diſc. 32. nu. 2. & 4.
Hæc tamen opinio rigoroſa ſeruatur in Romana Curia, nàm alibi pro conſecutione fructuum ſufficit mora debitoris Regularis, vel etiam irregularis, ibid. num. 4.
Legatarius conditionalis defecta conditione non facit fructus ſuos pendente cōditione decurſos, diſc. 31. n. 2.

LEGATVM.

In legatis dies non interpellat pro homine, et quando hæres dicatur conſtitui in mora, diſc. 30. num. 6.
Pro legato quantitatis non debentur vſuræ ratione ſolius moræ, niſi concurrant alia requiſita lucri ceſſantis vel damni emergentis, diſc. 29. num. 2. & nu. 3. & diſc. 30. num. 4. diſc. 32. num. 2. diſc. 33. n. 2.
Amplia, etiamſi per teſtatorem, vel alium diſponentem demandata eſſet earum ſolutio, diſc. 30. num. 10. diſc. 31. nu. 3. diſc. 32. num. 2.
Intellige tamen ampliationem procedere, quando in poteſtate legatarij fuit exigere ſortem, diſc. 32. num. 2. & diſc. 33. num. 2.
Amplia rurſus in legato facto fauore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, diſc. 29. num. 2. & 3. diſc. 30. num. 4. diſc. 31. num. 4. & diſc. 32. num. 6.
Intellige tamen hanc ampliationem vt eod. diſc. 29. num. 14.
Limita, quando hæres inueſtiuit pecuniam legatam in occaſiones fructiferas, quia tunc fructus debentur legatario, maximè quando agitur de fauore piæ cauſæ, diſc. 29. num. 4. & diſc. 31. num. 7.

Con-

Digitized by Google

Contrarium tamen verius ex facti circumſtantijs vt eod. diſc.29. num.5. & de ratione num.7. & diſtingue vt num.8. 10. & 13.

Item *limita* fauore Eccleſiæ, quando quantitas legata ab eadem Eccleſia inueſtienda erat in ſtabilia, vel alios effectus fructiferos, diſc.30. num.5. vbi de ratione, diſc.31. num.5. & 32. num.7.

LIS.

Lis iniuſta non cauſat vitium litigioſi, diſc. 7. num.11.

Calumnioſa dici non poteſt ab illo, qui illam mouet, diſc.20. num.15.

Mota emptori efficit, vt non teneatur ad aliquod intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis pro pretio, niſi ad limites fructuum rei, diſc.20. num.4. & nu.12.

Et *vide* in verbo *Emptor*.

LITTERÆ.

Litteræ cambij ſi non iuſtificantur fructus pro cambio ſoluti imputātur in ſortem, diſc.12. num.19.

LOCATIO.

In locatione periculum eſt locatoris, diſc. 2. num.4.

Rei emptæ cum pacto redimendi, per emptorem antè adeptam poſſeſſionem illius ipſo venditori facta ex illo ſolo pacto non iudicatur vſuraria, ſed inſuper requiritur pretij modicitas, diſcurſ.11. num.5.

Intellige, quod talis modicitas debet eſſe valdè notabilis ita, vt dimidiū iuſti pretij excedat dempta diminutione reſultāte ex dicto pacto de retrouendendo, ibidem num.5.

Et dummodò non adſit mutuum verum, vel interprætatiuum, ibid. num.6.

Animalium dicitur vſuraria quando dantur præuia æſtimatione quocunque caſu non diminuenda, & interim à conductore pro eorū vſu penſio ſoluitur, diſc. 2. num.3. vbi de ratione.

Limita huiuſmodi locationem nō dici vſurariam, quando penſio, quæ percipitur à locatore eſt valdè tenuis, & vtilitas conductoris adæquat onus ſuſceptum reſtituendi animalia in eodem valore, ibid. num.3. & 5.

Et *vide* in verbo *Contractus*.

LVCRVM.

Lucrum negotiationis eſt incertum, & periculoſum, diſc.12. num.28.

LVCRVM CESSANS.

Lucri ceſſantis, & damni emergentis materia quàm ſit difficilis, diſc.12. nu.26. vbi de ratione.

Et circà illam diuerſæ opiniones, quæ inconuenientia cauſent, ibid. num.30.

Quomodò ſit regulanda, & an mos regionis excuſet, ibid. num.31.

Et *vide* in verbo *Intereſſe*.

M

MALA FIDES.

Mala fides ex contractu clandeſtino arguitur, diſc.12. num.38.

MALVM.

Malum minus ex duobus eſt eligendum, diſc.6. num.15.

MANDATVM.

Mandatum de adiudicando non importat adiudicationem, neque transfert dominium, niſi eius effectu ſubſequuto, diſc.24. num.7.

MATERIA.

Materia vſuraria non recipit vniformem determinationem, ſed regulatur ex facti circumſtantijs, diſc.15. num.8.

In materijs vſurarijs, alijſque cauſis externi fori iudex Canoniſtas potius, quàm morales ſequi debet, diſc. 1. num. 6. & 12. & diſc.3. num.8. vbi de ratione.

In materia vſuraria ſpectatur ſolùm intereſſe creditoris, diſc.27. num.10. & diſc. 29. num.6.

Vſuraria in Romana Curia rigoroſius tractatur, quàm cæteris Mundi Tribunalibus, diſc.21. num.3.

Lucri ceſſantis, & damni emergentis quàm ſit difficilis, diſc.12. num.26. vbi de ratione.

Et circa eam diuerſę opiniones, quæ incōuenientia cauſent, diſc.12. num.30.

Quomodò regulanda ſit, & an mos regionis excuſet, ibid. num.31.

MERCATOR.

Mercator pro mercibus venditis poteſt paciſci de intereſſe etiam ad duodecim pro centenario pretio non ſoluto, diſc. 18. num.8.

Intellige tamen ſi conſtat tanti intereſſe, ibid. eod. num.

Poteſt vendere merces cariori pretio ſtante dilatione ad ſoluendum, ibid. n.8.

MER-

MERCES.

Merces conſtituentes fundacum falua ſubſtantia poſſunt locari, & ex illis percipi penſiones ſine labe vſuraria, diſc.15.n.3.

Poſſunt vendi cariori pretio ſtante dilatione ad ſoluendum, diſc.18. num.8.

MOBILIA.

Mobilia, & ſupellectilia, quæ vſu conſumuntur licèt fuerint locata, & percipiatur tanta penſio, quæ longè ſuperet eorum valorem in vno anno, ob hoc contractus non dicitur vſurarius, diſc.2. num.12. vbi de ratione.

Limita, quando fuiſſet conuenta reſtitutio ipſorum mobilium in eodem ſtatu, & eadem conditione prout erant de tempore contractæ locationis, ibid. num.12.

MOLESTIÆ.

Moleſtiæ, quæ dantur ab ipſo contrahente non veniunt ſub pacto, vt non teneatur liberare à moleſtijs, diſc.20. n.16.

MORA.

Mora, ex quibus excuſetur in hærede, diſc. 30. num.8.

Abſque mora nullum debetur intereſſe, diſc.30. num.7.

Debet eſſe cauſa præciſa, & immediata damni ad hoc vt creditor poſſit petere intereſſe à debitore, diſc.35. num.4.

Per debitorem non incurritur, quando in alternatiuis creditor eligere debet, diſc. 19. num.2.

Non contrahitur per emptorem in non ſoluendo pretium, niſi res vendita tradatur, vel fiat oblatio, diſc.14. num. 4.

De mora irregulari fauore piæ cauſæ, & quod pro iſta ipſi non debeantur vſuræ pro legato quantitatis, diſc. 29. num. 2. & 3.

Intellige tamen, vt ibid. num.14.

MVLIER.

Mulier habet ex priuilegio *text. in l. rebus C. de iur. dot.* regreſſum ad bona æſtimata in dotem viro data etiam in concurſu creditorum anteriorum, diſc. 10. num.5.

MVTVANS.

Mutuans poteſt percipere aliquod intereſſe ex pecunia mutuata ratione lucri ceſſantis, & damni emergentis, ſi de illo fuit ab initio expreſsè conuentum, diſc. 12. num.24. diſc.19. num.9. & diſc.26. num.5.

Quomodò verò dicta concluſio procedat & ſit intelligenda, diſc.12. num. 25. & diſcurſ.26. num.5.

Et de hac materia vide rurſus, & latè eodem diſc.12. num.35.

Conuenire poteſt de acceſſionibus citrà vſuram ratione intereſſe lucri amiſſi ex inueſtimento pecuniæ aliter faciendo, diſc.16. num.9.

Potiſſimum quandò non adeſt timor ſuffocationis mutuatarij, ibid. nu.9.

MVTVATARIVS.

Mutuatarius vbi non eſt in damno non ſpectatur vtilitas, quæ mutuatori reſultat ex contractu, diſc.12. num.41.

MVTVVM.

Mutuum verum, aut interpretatiuum ad vſuram omninò requiritur, diſc.3. n.4.

Nullum lucrum, nullamque acceſſionem admittit citrà vſuram, diſcur.1. num.2. diſc.4. num.2. & diſc.12. num.6. & 16.

Et quidquid pro tali lucro, ſeù acceſſione ſoluitur, imputari debet in ſortem, diſc. 1. num.2.

Limita, quando à principio conuentum eſt de aliquo intereſſe ratione lucri ceſſantis, & damni emergentis, diſc.12. nu. 24. & diſc.18. num. 8. diſc. 19. num.9. & diſc.26. num.5.

Quomodò vero dicta limitatio procedat, *vide* diſc.12. num.25. & diſc.26. nu.5.

Et de hac materia *vide* latè eodem diſc.12. num.35.

Pro mutuo vero, aut interpretatiuo nullæ acceſſiones recipi poſſunt non probatis requiſitis lucri ceſsãtis, vel damni emergentis, diſc.13. num.2. & diſc.26. n.3.

Intellige quando ſoluuntur ex conuentione, ſecùs eſt quando debitor ſponte illas ſoluit, diſc.13. num.3.

Et hæc diſtinctio congruit etiam materiæ ſimoniacæ, ibid. num.5.

Quando verò fuerint ſponte ſolutæ, necne pendet ab arbitrio iudicis dignoſcere, ibid. num.4.

Pro mutuo gratuito non datur intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis niſi de eo fuit conuentum, diſc. 12. nu. 23.

Licèt correſpectiuum ad emptionem, & venditionem rei fructiferæ, non tamen ex illo ob dilationem debentur fructus prout ex ipſa re fructifera, diſc.16. n.7.

Amplia etiam ſi adſit euidenter correſpectiuitas, & mutuum ſit vnus, & idem contractus cum emptione, & venditione, ibid. eod. num.

Am-

Digitized by Google

Amplia rurſus, vt reiecto *text. l. curabit* non debeantur, nec per diſpoſitionem *text. in cap. per veſtras*, nec ad limites contractus trini, eod. diſc.16. num.8.

Non dicitur vſurarium quando habet admixtam emptionem, & venditionem, ſcilicèt quando datur pecunia colonis pro recolligendis fructibus tempore penurioſo cum obligatione illos vendendi eidem mutuanti, diſc.4. num.11.

Intellige dummodò talis pecunia anticipatè data non cauſet diminutionem pretij ipſorum fructuum, ibid. num.11.

Et à principio non fuerit taxatum pretium eorumdem, quia tunc vſuræ ſuſpicio oriretur, diſc.4. num.13.

Ex mutuo habente admixtam locationem, & conductionem poteſt percipi aliquod lucrum, diſc.4. num.9.

Intellige dummodò locatio fuerit facta cum alteratione, ſeù diminutione ſoliti pretij, & dicta diminutio ſit proportionata dictæ mercedi, ibid. num.9.

Quando detur in cambio, & ex eo oriatur vſura, diſc.4. num.5. remiſſiuè.

N

NEGOTIATIONES.

Negotiationes non ſemper ſunt lucroſæ, immò aliquando damnum pariunt, diſc.18. num.11.

NVLLITAS.

Nullitas proueniens ex læſione ænormiſſima non poteſt dici incontinenti probata, diſc.20. num.7. vbi de ratione.

O

OBLIGATIO.

Obligatio mutuandi, vel mutuare faciendi aliquam egregiam pecuniaram ſummã efficit vt ex mutuo percipi poſſit aliquod intereſſe abſque labe vſuræ, diſc.4. num. 6. vbi de ratione.

Intellige hoc procedere in mutuatarij fideiuſſore, non in ipſo mutuatore, & quatenus intereſſe ſit iuſtum, & moderatũ, ibid. num.8. vbi de communi,

OBLIGATIO CAMERALIS.

Obligatio Cameralis eſt nullius momenti, quando legitur adiecta actui ipſo iure nullo, diſc.10. num.5.

Reijcit omnes exceptiones altioris indaginis ad petitorium, diſc.36. num.1.

Pro illius executione ſufficiunt citationes domi dimiſſa copia.

OBSERVANTIA.

Obſeruantia dicitur interpres etiam contractuum, & voluntatis contrahentium, diſc.19. num.7.

OFFENSA.

Offenſa poteſt remitti, & ſatisfaciendo præcepto Euangelico diligi inimicus, ac nihilominus proſequi vindicta in iudicio, diſc.3. num.12.

OPERARIVS.

Operarios conducere non licet pecunia anticipatè ſoluta cum obligatione præſtandi operas debitis temporibus, diſc. 4. num.10.

Contrarium veriùs dummodò pecunia non det cauſam diminutioni ſolitę mercedis eorumdem operariorum, ibid. num.10.

Et dummodò non fuerit taxatum pretium eorumdem à principio, quia tunc oriretur ſuſpicio vſuræ, diſc.4. num.13.

Et *vide* in verbo *Mutuum*.

OPINIO.

Opinio Canoniſtarum à iudice magis eſt ſequenda, quàm Moralium in materijs vſurarijs, diſc. 1. num. 6. & 12. & diſc. 26. num.5.

Admittentium intereſſe iudiciale, vel conuentionale pro credito pecuniario abſq; probatione requiſitorum impugnatur, diſc.12. num.34. vbi de ratione.

Baldi, quod vſuræ pretij poſſint excedere fructus rei venditæ reprobatur, diſc.18. num.4.

Romanæ Curiæ diuerſa ab alijs Orbis Tribunalibus circa contractum *antichreſis*, ſeù ad *gaudendum*, diſc.9. num.12.

OPINIONES.

Opiniones diuerſæ circa lucrum ceſſans, & damnum emergens, quæ inconuenientia producant, diſc.12. num.30.

Et in hac materia regulanda, an mos regionis excuſet, ibid. num.31.

P

PACTVM.

Pactum auferens libertatem redimendi, ac reſtituendi ſortem inualidum eſt, diſc.26. num.4.

Declaratur tamen hæc concluſio, ibid. nu. 6. & 7.

Idem appoſitum in creatione cenſus vitiatur,

tur, & non vitiat, diſc.26. num.7.

De reſtituendo equo in eodem ſtatu, & valore initum per conductorem cum vecturino quocunque caſu, & periculo in ſe ſuſcepto non dicitur vſurarium, nec improbatur, diſc.2. num.8.

Intellige dummodò penſio conſueta ità diminuatur, vt congruè compenſatum remaneat ſuſceptum periculum, ibidem num.8.

Limita, quando dictum pactum initum fuiſſet cum non itineraturo, ſed illicò equum vendituro pro retrahenda pecunia per ſpeciem ſtocchi, ibid. eod. nu.

Quodque hæc procedant in terminis ſupellectilium locatarum, *vide* eodem diſc.2. num.9.

Inſertum in contractu cambij limitati vt ſi quis non ſoluit ſtatutis temporibus remaneat ſubiectus cambijs currentibus valet, diſc.8. num.12.

Francandi Bononiæ vſitatum, diſc.11. nu. 8. & in Lombardia, alijſque partibus, ibid. num.11.

PACTVM COMMISSORIVM.

Pactum commiſſorium in pignore reprobatur, diſc.8. num.6.

Declara quando tale pactum adijcitur in continẽti ob probabilem ſuffocationem debitoris, non autem quando adijcitur ex interuallo, & abeſt huiuſmodi periculum, ibid. nu.7.

Sed contrarium verius quando etiam apponitur ex interuallo, eod. diſc. 8. nu. 8. vbi de ratione.

Valet tamen in pignore, vbi non concurrit iniuſtitia pretij, & contrarium ſentientes reprobantur, ibid. num.9.

Quando verò iniuſtitia pretij concurrere dicatur, *vide* ibid. num.10.

Quando valeat, eò quod non continet pœnam, ſed ſubtractionem lucri, diſc. 8. num.12.

PACTVM REDIMENDI.

Pactum redimendi quando dicatur vſurarium eo quod pendeat à voluntate emptoris rehabere à venditore pecuniam, diſc.11. num.7.

Ex conuentione in conſtitutione cenſus prohibitum non vitiat ſed vitiatur, diſc. 26. num.7.

Minuit valorem rei in tertia, quarta, & ſexta iuſti pretij ſecundum diuerſas opiniones, diſc.11. num.5.

Veriùs tamen minuit pro iudicis arbitrio iuxtà menſuram præfiniti temporis, ib. eod. num.

PECVNIA.

Pecunia vtpotè de ſui natura ſterilis nullũ lucrum, nullamque acceſſionem parit citrà vſuram, diſc.1. num.2. & diſcur.28. num.2.

Et quicquid pro tali lucro, ſeù acceſſione ſoluitur imputari debet in ſortem, diſc. 1. num.2. & diſc.28. num.2.

Et *vide* in verbo *Mutuum*.

Anticipatè ſoluta operarijs cum obligatione præſtandi operas debitis temporibus ſapit vſuram, diſc.4. num.10.

Et de hac materia, *vide* in verbo *Operarius*.

PERICVLVM.

Periculum deteriorationis animalium iuſtè ſuſcipitur à conductore, diſc.2. n.6., vbi de ratione.

Declara, quando ſuſceptum periculum remanet congruè compenſatum, ibid. n.6. & n.12.

In ſocietate officij conſideratur acceſſoriè, & conſecutiuè, diſc.36. nu. 5.

PIGNORA.

Pignora ſi non fierent per famulos fiduciarios, oppignorandi materia redderetur impracticabilis, diſc.7. nu.8.

PIGNVS.

Pignus conuentionale differt à Prætorio, quia fructus conuentionalis tàm percepti, quàm qui percipi potuerant, imputantur in ſortem; In prætorio verò imputantur tantùm percepti, diſcurſu 9. num. 4.

Vbi adæquat creditum, vel eſt illo inferius cenſetur habitum pro derelicto, & creditor facit fructus ſuos, diſcurſu 10. num. 2.

Intellige, quando dantur bona nullo expreſſo titulo pignoris, vel dationis in ſolutum, eod. diſc.10. n.4.

Amplia, etiam quando dantur expreſſo titulo pignoris, ſed concurrit diuturnum ſilentium, & æquiualentia bonorum credito, quia tunc præſumitur facta nouatio, et cenſentur data in ſolutum, ibid. num.5.

Limita, quia non ſuffragatur æquiualentia pignoris credito, ad hoc vt res cenſeatur data in ſolutum, quando fuit continuatum in titulo pignoratitio, diſcurſu 10. num.5.

Intellige, ſupradicta procedere in pignore con-

De Vſuris. X

conuentionali,non in legali, ſeù Prætorio, ibid.n.7.

Fructus pignoris ex opinione Romanę Curiæ omnes imputantur in ſortem, non habito reſpectu ad intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis creditoris, diſc. 9. nu. 5.

Et *vid.* in verbo *Fructus*.

P OE N A.

Pœna conuentionalis exigitur ob factum, vel non factum, non autem ob datum, vel non datum, diſc.8. n.15.

PONDERATIONES.

Ponderationes facti magis attenduntur, quàm illæ iuris, diſc.12. n.22.

PONTIFEX.

Pontifex vſuras licèt de iure diuino damnatas permittere poteſt, diſc.6.n.5.

Declara, per modum tolerandi, non autem per viam diſpenſandi, eodem diſc.6.n.6. et diſc.12.n.30.

Suum iudicium regulare debet rationibus, non autẽ ſimpliciter auctoritatibus ſcribentium, ibid.eod.num.

PRAECEPTVM.

Præceptum teſtatoris de vſuris ab hærede legatario præſtandis, nec obligatorium, nec ſeruandum eſt, diſc.30.n.10., diſ.31. n.3., et diſc.32.n.2.

P R AE D I A.

Prædia vrbana ſunt naturaliter infructifera, & fructant per accidens, diſcur.26. num. 9.

P R AE D I V M.

Prædium intelligitur propriè datum in pignus, non autem in ſolutum, quãdo datur alicui ſub pacto de ſe ſatisfaciendo de fructibus, diſc.8.n.4.

PRAESVMPTIONES.

Præſumptiones in claris non ſunt neceſſariæ, diſc.8.n.5.

Quod etiã procedit in actibus inter viuos ibid. eod. num.

P R E T I V M.

Pretium debet eſſe periculo, ſeù incertæ aleæ proportionatum, diſc.36.n.11.

Rei fructiferæ, ſi conuertatur in aliam ſpeciem debiti, vel contractus, non eſt amplius fructiferum *ex l. curabit C. de act. empt.*, ſed ex alio contractu, in quẽ tranſit, cuius requiſita concurrere debent, diſc.16. num.5., diſc.17.nu.16.diſc.23. n.3., et diſc.27.n.8.

Intellige, vbi contractus, in quem pretium iure nouationis conuertitur, eſt ab initio validus, & perfectus aliam formam, ſeù ſolemnitatem non requirens, quàm voluntatem contrahentium, diſ.17.n.17. vbi latè exemplificatur.

Rei venditæ, quando conuertitur in contractũ cenſus poſſunt pro illo taxari fructus, vſque ad decem pro centenario, diſc.18. nu.7.

Intellige in locis, in quibus non fuit recepta Bulla *Pij V.*, vt in Hiſpania, et in Regno Neapolitano, ibid. eod. num.

P R I N C E P S.

Princeps ſæcularis, an poſſit hebræis vſuris permittere inconſulto Romano Pontifice, diſc.5.n.6.

Si vult populum in loco debet illi ſuppeditare neceſſariè ad victum, diſc.6.n.17.

PRIVILEGIA.

Priuilegia inter æquè priuilegiatos conquaſſantur, diſc.31.n.6.

P R O B A T I O

Probatio præſumptiua ſufficit in materia vſuraria, diſc.12.n.11. vbi *Arcbidiac.* opinio reprobatur, & n.12.

Intellige, ſufficere ad effectum vſuras repetendi, non autem mulctandi vſurarium, ibid.n.15. vbi de ratione.

Imperfecta facilius admittitur in materia vſuraria, quando à principio fuit conuentum de certa quantitate vſurarum, diſc.12.n.17.

Contrarium tamen verius ex mente Auctoris, ibid. eod. num. vbi de ratione.

Ad conſequendum intereſſe ratione damni emergentis, an ſufficiat generica, vel ſpecifica requiratur, *vide* diſc.14. num.10. vbi vtraque opinio refertur, et *vide* in verbo *Intereſſe*.

PROCVRATORES.

Procuratores in Romana Curia gerunt partes, quas in alijs Europæ partibus peragunt Aduocati, diſc.26.nu.2.

Et in quo differant ab Aduocatis, ibidem eod. num.

Q

QVALITAS

Qualitas bona creditoris conſiderabilis eſt ad excludendam ſuſpicionem vſuræ, diſc.12.num.36.

QVAN-

QVANTITAS.

Quantitas, quæ promittitur vni ex tranſigentibus ſuper bonis fructiferis dicitur pretium portionis ipſorum bonorum, et ideò pro illa poſſunt exigi fructus recõpenſatiui, diſc.28.num.6.

Pro quantitate legata non debentur vſuræ ratione ſolius moræ, niſi concurrant alia requiſita lucri ceſſantis, vel damni emergentis, diſc.29.n.2. & 3.

Et de hac materia, *vide* in verbo *Legatum*.

R

REPETITIO.

Repetitio indebiti quomodò differat ab imputatione in ſortem, diſc.12. num. 18.

Indebiti ad hoc vt locum habeat eſt probanda vera, & effectiua ſolutio, nec ſufficit quietantia, ſeù confeſſio de recepto diſc.12. n.8. vbi de ratione.

Et ad repetitionem agens non ſolum probare debet veram ſolutionem, ſed quidẽ fuiſſe indebitam pro qua excludenda ſola poſſibilitas intereſſe ſufficit, ibid.nu.9. & n.17., vbi declaratur, in quibus caſibus procedat.

Aduerte, quod hæc ſola poſſibilitas in materia vſuraria non ſufficit ad excludendam ipſammet repetitionem, ibid. n. 10. vbi de ratione.

Immò admittitur per pręſumptiuas probationes, diſc. 12. num. 11., vbi reprobatur opinio *Archidiac.* num.12. & nu.16. vbi de ratione.

REQVISITA.

Requiſita *Pauli Caſtrenſ.* in materia lucri ceſſantis, & damni emergentis habentur pro notorijs, & probatis iuxtà opinionem aliquorũ Regnicolarum, & Hiſpanorum, diſc.18. num.2.

Quomodò debeant practicari, ibid.nu.10. & 11. vbi plures caſus diſtinguuntur.

Eadem iuxtà opinionem Romanæ Curiæ debentur ſpecificis probationibus iuſtificari, ita vt non ſufficiant generales occaſiones, ſeù partium aſſertiones, & conuentiones, diſc. 21. num. 5. & diſc.24. num. 11.

Limita, in fructibus recompenſatiuis debitis pro pretio rei fructiferæ, & reſtauratiuis onerum matrimonialium, diſc.21. num. 5.

De tribus requiſitis adiudicationis, & quãdo adeſſe non dicantur, diſcurſu 24. num. 8.

RES

Res non dicitur data, quæ deindè auocatur ſeù repetitur, diſc.27. n.7.

In rebus incorporalibus cõſignario ſcripturarum ſuccedit loco traditionis ipſarum rerum, diſc.14.nu.6.

Plures vbi ſub diuerſis pretijs in eodem contractu venditæ ſunt, tot dicuntur venditiones quot eædem ſunt, diſc. 14. num. 3.

Vendita ſi non fuit tradita, ſeù fuit euicta, ceſſat omnis eius obligatio etiam fauore tertij, diſc.14. n. 5.

RESIGNATARIVS.

Reſignatarius ſoluens aliquid reſignanti ſponte, & ex mera liberalitate ſimoniam committere non dicitur, diſc. 13. num. 5.

S

SANATIO.

Sanatio cenſus, quando denegetur etiã ſi conſtet de vero credito, diſcur.17. numer. 3.

SCIENTIA.

Scientia ſola ſine citatione ſufficit fideiuſſori aduerſus creditorem, diſcurſu 34. num.7.

Sufficit vbi etiam requiratur interpellatio, quia iſta non debet eſſe in certa forma præciſa, diſc.34.nu. 10.

De differentia inter ſcientiam præſumptã, & ſcientiam veram cum præſumptionibus probatam, diſc.34.num.11.

Et ex quibus hæc probetur, ibidem numer.12.

SENTENTIA.

Sententia, vbi non eſt abſolutoria, ſeù trahens executionem ipſo iure, ſed exigit alium factum poſt ſe non transfert dominium, neque poſſeſſionem, niſi poſt executionem, diſc.24.num.6.

Sententia, ſeù mandatum de adiudicando non importat adiudicationem, neque transfert dominium, niſi eius effectu ſubſecuto, diſc.34. num.7.

SEQVESTRVM.

Sequeſtrum ſiuè iuſtum, ſiuè iniuſtum excuſat à mora ſoluendi, diſc.22. num. 13. vbi de ratione.

Limita, quando per debitorem mala fide, & affectatè id procuratum eſſet, ibidem num.14.

Item limita, ſi ſuperuenit poſt moram incurſam, ibid. num. 15.

Sicut ceſſare non facit fructus cenſus, ſeù alterius annui redditus, ita neque fructus recompenſatiuos *ex l. curabit* prouenientes, diſc. 22. n.16.

Limita, ſi ſequatur depoſitum, nàm tunc nulli currunt fructus, diſc. 22. nu. 8. 9. & 16. vbi de ratione.

SOCIETAS.

Societas ad caput ſaluum ex *Conſtitutione* 45. *Sixti V.* non permittitur, diſcur.2. num.3.

Et *vide* in verbo *Contractus*.

Poteſt ſubſtantiari ſuper vno officio, vel ſuper vna Naui, ſed periculum diſtribui ſuper pluribus perſonis, vel Nauibus, diſc.3. n.6.

SOLIDATIO.

Solidatio computorum, ſeù conuentio geſta cum principali debitore præiudicat eius creditoribus, vel fideiuſſoribus, diſc. 35. num.15.

SOLVENS.

Soluens vſuras dotales debitas ex Statuto ſoluto matrimonio abſque interpellatione, et eas repetere, ſeù imputare volens ex defectu ipſius interpellationis tenetur probare, ſe non fuiſſe interpellatum, diſcurſu 12. num. 16., vbi de ratione.

Alteri quàm creditori de mandato Iudicis, an excuſetur nec nè remiſſiuè, diſc. 22. num. 15.

Cum ordinibus falſis, an liberationem obtineat, vel actionem acquirat, diſcur.7. num.9.

SPONSIONES.

Sponſiones, quæ fiunt ſuper futura electione Pontificis ſunt prohibitæ, diſcurſu 36. num.7., vbi vide alios caſus, in quibus improbantur, & *vide* in verbo *Contractus*.

SOLVTIO.

Solutio cuiuſcunque debiti rectè probatur præſumptionibus, & adminiculis inſimul iunctis, diſc.12.n.20.

Amplia, in materia vſuraria, vbi probationes etiam imperfectæ admittuntur, ibid. eod. num.

Ad effectum repetitionis indebiti verè, & effectiuè probanda eſt, nec ſufficit quietantia, ſeù confeſſio, diſcur.12. num.8. vbi de ratione.

Fructuum conuentorum ex pretio rei venditæ non debet retardari pendente diſputatione, an ſint exceſſiui, necnè, diſc. 21.n.10.vbi de ratione.

STIPVLATIO.

Stipulatio damnorum, & intereſſe appoſita in contractu cenſus à principio inualidi ſufficit ad conſtituendum in mora debitorem pro ipſis conſequendis abſque alia interpellatione, diſcurſu 17. num.10.

SVCCESSOR.

Succeſſor vſurarij non poteſt vſuras exigere, vel retinere, diſcurſu 5. numero 13.

Amplia, etiamſi acquirat titulo oneroſo ſciendo tamen vſurariam qualitatem, ibid. num.13.

SVSPICIO.

Suſpicio vſuræ magis oritur, quando fit triplex contractus ſuper pecunia, quam ſuper animalibus, ſeù alijs rebus, diſc. 1. num. 15.

T

TESTES.

Teſtes tres etiam ſingulares deponentes de facto proprio in materia vſuraria probant in Regno Neapolitano, licèt alias non probarent, diſcurſu 12. num.15.

Amplia, etiam in iudicio criminali ad effectum puniendi Fœneratorem, ibidem eodem num.

TEXTVS

Textus *in cap. per veſtras* de vſuris expenditur, diſc. 1. n.11.

Quando verò eius diſpoſitio locum habeat, et an fauor alimētorum in hoc operetur, ibid. num.18.

In *cap. Nauiganti de vſur.* latè declaratur, diſc.3. n.9. 10. & 11.

In *l. curabit C. de act. empt.* habet locum tàm fauore venditoris, quàm emptoris, diſc.25. num.2. vbi de ratione.

TRA-

Digitized by Google

TRADITIO.

Traditio cedulæ, ſeù ordinis Banco directi habet vim effectiuæ ſolutionis, quoties realiter in illo adſit pecunia, diſcur. 25. num. 3.

Limita, in Conſtitutione cenſus, vbi cedula tantùm, non verò ordo habetur pro effectiua ſolutione, diſc. 25. num. 5. vbi de ratione.

TRANSACTIO.

Tranſactio ſupponit litem præcedentem, diſc. 34. n. 12.

Dicitur ſpecies rei iudicatæ, diſc. 28. nu. 5. & diſc. 35. num. 15.

Extinguit priora iura, prioreſque actiones, diſc. 20. nu. 2.

Declara, quando habet implicitum ſtatum validitatis, nàm ſecus eſt, quando eſt nulla ipſo iure, ibidem numer. 5. Quod etiam locum habet in obligatione Camerali, ibid.

Et vt poſſit agi ex prioribus iuribus debet ipſa tolli per tres conformes, diſcur. 20. num. 3.

Ad regulandam tranſactionem attendendum eſt tempus, et locùs, in quibus inita eſt, diſc. 35. nu. 17.

Ex quibus arguatur in tranſactione concurrere bonam fidem, diſc. 35. nu. 16.

Proceditur in ea per Curiam Romanam cum terminis *text. in leg. 2. C. de reſcindend. vendit.*, quod tamen eſt, contra probabiliorem, & communem opinionem, diſc. 12. nu. 40.

An veniat ſub nomine prohibitæ alienationis, & exigat eaſdem ſolemnitates, quas alienatio requirit, diſc. 28. num. 3.

Diſtingue tres caſus. Primus eſt quando prohibitus alienare poſſidet bona, quæ recepto pretio collitiganti per trãſactionem dimittit, et tunc dicitur alienatio prohibita, ibid. eod. num.

Secundus quando poſſidet, et non dimittit, ſed aliquam pecuniarum ſummam collitiganti promittit cum ipſorum bonorum obligatione, & iſto caſu non dicitur alienatio, ibid. eod. num.

Tertius quando non poſſidet, ſed à collitigante poſſeſſore aliquam obtinet quantitatem pro iuribus in litem deductis, et tunc dic, vt in ſecundo caſu, ibidem eodem num.

Tranſactio, ſeù alia conuentio licitas vſuras reddere nequit, diſc. 12. num. 40., et diſc. 35. num. 10.

Limita in dubio, an vſuræ ſint licitæ necnè, & tranſactio ſit facta habito reſpectu ad dubium litis euentum, diſc. 12. nu. 40.

Limita rurſus quando ceſſante ratione ſuffocationis debitor ſcienter, & voluntariè illas remittit, ibidem eodem num. et diſc. 35. n. 10.

Super vſuris fieri poteſt, et benè per eam remittuntur, diſc. 12. nu. 40, et diſc. 35. numer. 10.

Inita tamen ex falſo præſuppoſito nõ ſuſtinetur, eod. diſc. 12. n. 40.

In tranſactione ſuper dubio litis euentu moraliter impoſſibile eſt, vt cadat læſio ænormiſſima, diſc. 20. num. 8., vbi latè de ratione.

Requirit non tantùm dubietatem, quàm vt aliquid hincindè detur, & remittatur habito reſpectu ad dubium litis euentũ, diſc. 12. num. 40.

Quando afficiat ſucceſſores venientes independenter ex propria perſona, diſc. 20. num. 9. remiſſiuè.

Facta bona fide afficit etiam tertios independenter à tranſigente ex perſona propria venientes puta Fideicommiſſarios, Feudatarios, & ſimiles diſcurſu 35. numer. 9.

Amplia etiam in terminis vſurarum, dummodò non contineat ipſarum canonizationem in futurum, diſc. 35. nu. 10.

Intellige ampliationem procedere, quando tranſigitur ſuper vſuris, non verò quando eædem donantur, vel remittuntur, diſc. 35. num. 11. vbi de differentia inter tranſactionem, & remiſſionem, vel donationem in hac materia.

Declara concluſionem principalem procedere, quando ius tertij, eſt acceſſorium, et tanquam per ſpeciem ſucceſſionis trãſigentis, ibid. nu. 13.

Secus autem vbi tertius habet ius coæquale, ac radicatum, quia tunc tranſactio eſt perſonalis, nec afficit tertium, ibid. eod. num.

Aduerte hoc ius requiri omninò coæquale et ideò debitor poteſt tranſigendo præiudicare creditoribus illud in patrimonio ipſius non habentibus, diſcur. 35. nu. 14.

Dicitur leonina, quando vnus totum recipit, et alter nihil, diſcurſu 12. numer. 50.

TV-

Digitized by Google

TVTOR.

Tutor debet pupilli pecuniam otioſam inueſtire, aliàs tenetur ipſe ad quanti intereſt, diſc.13.nu.6., diſc.15.nu.7., et diſc. 29.num.9.

Pupillarem pecuniam nequit negotiationibus exponere ob periculum earumdem, diſc. 12.num. 28., et diſcur. 18. num. 12.

Et contrarium agens damnum, quod poteſt indè reſultare ad ipſum ſpectat, lucrum verò ad pupillum contrà regulam ſecundum naturam &c. in odium, & pęnam ipſius, ità malè agentis, diſcur.29. numer. 9.

V

VALOR.

Valor rei diminuitur ob pactum redimendi iuxtà diuerſas opiniones in tertia, quarta, & ſexta iuſti pretij, diſc. 11. num.5.

Verius tamen diminuitur pro arbitrio Iudicis iuxta menſuram præfiniti temporis, ibid. eodem num.

Locorum montium dupliciter diminuitur, vel intrinſecè ob accidentia Montis dotem deſtruentia, diſc. 29. num.7.

Vel extrinſecè ob extractiones, quæ in dies contingunt, ibid.eod.num.

VENDITIO.

Venditio facta cum pacto, vt de pecunijs fiat multiplicum, ſi hoc non ſequitur emptor tenetur ad fructus recompenſatiuos, non verò ad fructus fructuum, diſc. 14. num.13.

Limita, quand emptor aſſumpſiſſet in ſe onus multiplicum faciendi, quia tunc in ratione non impleti mandati in faciendo ad illos teneretur, eod.diſc.num. eodem.

VENDITIONES.

Venditiones tot ſunt, quot ſunt res diſtinctè appretiatæ in eodem contractu, diſc. 14.num.3.

Generales pignorum excedentium 18. mēſes debent fieri ab Hebræis quatuor anni temporibus, diſc.7. nu. 10.

VENDITOR.

Venditor pendente ſolutione pretij rei venditæ non obtinet fructus recompenſatiuos iuxtà Theologorum ſententiam, diſcurſu 26. num. 3.

Contrarium verius, ibid. num.4.

Improbatur Theologorum opinio ex mente canoniſtarum, quibus in materijs vſurarijs magis deferendum eſt, quā Theologis, ibid. num.5.

VERISIMILITVDO.

Veriſimilitudo attendi debet in declaratione voluntatis teſtatoris facta à fiduciario, diſc.30.num.12.

VOLVNTAS.

Voluntas in dubio à poteſtate metienda eſt, diſc.25. num.5.

Teſtatoris dicitur explicata per fiduciarij organum, diſc. 30. nu.9.

VSVRA.

Vſura materiæ paruitatem non admittit, diſc.12. num.6.,& n.30.

Non datur ſine mutuo vero, aut interpretatiuo, diſc.3. num.4., diſc.11. num.6., diſc.15. num. 8.

In vſuris attenditur rei ſubſtantia, non autem formula verborum, diſcurſu 4.numer. 7.

Non intrat quādo quis aſſignat alteri fundum, non facta declaratione pretij certi ſub annua pręſtatione excedente fructus dicti fundi, ſed benè intrat læſio, & iniuſtitia, diſc.18.num.3.

Secus eſt in emptione, & venditione, ibid. eod. num. vbi de ratione.

Iudaica quantum ſit Chriſtianis damnoſa, diſc.6.num.14.

Etiam in Hebræis eſt illicita, et damnata de iure diuino, diſc.5. num.6. & diſc.6. num.10.

Illis verò permittitur ab Eccleſia, ob eorum deſperatam ſalutem, diſcurſu 6. num. 11.

Hebræorum quod poſſit excedere ſortem de mente *Surdi*, diſc.5. nu. 4.

Contrarium tamen cōtrà *Surd. ſuſtinet Manent.* & alij, ibid. eod. num.

Exigitur Romæ ab Hebræis ex permiſſione Summi Pontificis, diſc.5.n.8. et redditur ratio num. 9.

Inexacta non exigitur ab Hebræo ad orthodoxam fidem conuerſo, diſcurſu 5. num. 10.

Exactam verò tenetur reſtituere debitori, ſi eſt certus, ſi verò incertus Eccleſiæ, ibid. eodem num., et ad diſpoſitionem Papæ, eodem num.

Con-

Condonatur tamen aliquando in partem, vel in totum, ne Hebræus à Chriſti fide auertatur, ibid. num. 10.

VSVRAE.

Vſuræ abſque mora regulari, vel irregulari nullæ debentur, diſcurſu 30. numer. 7.

Quoties debentur in genere, vel ſubſtantia non prohibetur earum conuentio ad iuſtam, & veriſimilem taxam, diſcur. 21. num. 4.

Vbi cantant in vnam cauſam, non poſſunt referri ad aliam, diſcurſu 35. numer. 6.

Magis cõmiterentur, ſi ad illas probandas requireretur exacta probatio, diſc. 12. num. 16.

In vſuris non ſpectatur vtilitas debitoris, ſed intereſſe creditoris, diſcurſu 15. num. 8.

Hæc tamen valdè confert ad oſtendendum ſolutas acceſſiones fuiſſe præter ſuffocationem eiuſdem debitoris, diſcur. 15. num. 8.

Super vſuris fieri poteſt tranſactio, & benè per eam remittuntur, diſc. 12. nu. 40. & diſc. 35. num. 10.

Pretij non poſſunt excedere fructus rei venditæ, diſc. 18. num. 4., vbi reprobatur opinio Baldi.

Et *vide* in verbo *Fructus*.

Indebitæ voluntariè ſolutæ imputantur in ſortem, non autem repetuntur per viam repetitionis indebiti, diſcur. 17. num. 22.

Antiquitus dabantur cùm ſolo ſpatio vnius anni ſortem adæquantes, et ſic ad centum pro centenario, diſc. 6. n. 1.

Centeſimæ, de quibus in iure fit mentio, quomodò fuerint ab aliquibus malè intellectæ, ibid. n. 2.

Hebræorum taxatæ fuerunt ad triginta pro centenario à Leone X., & Paulo III. PP. diſc. 6. nu. 3.

In Sabaudia verò, & Lombardia fuerunt taxatæ vſque ad 33. pro centenario, ibidem eod. num.

Et de illarum reductione in eodem Statu Sabaudiæ, et de euentu, ibidem num. 6.

De alijs verò moderationibus primò ad 24. et ſecundo loco ad 18. *vide* ibid. num. 4. et de alijs num. 12.

Ab Hebræis ſuper pignoribus poſſunt exigi tantùm pro menſibus 21. elapſis, diſc. 7. num. 10.

Limita, accedente conſenſu, ſeù conuentione debitoris, iuxtà quam regulatur reſtrictio, ſeù temporis ampliatio, ibid. eodem num.

Debentur Hebræo à debitore impedito vendere pignora elapſo tempore 18. mẽſium, diſc. 7. num. 12.

Pupillares per ius ciuile decretæ à iure canonico correctæ ſunt, diſcurſu 29. num. 3.

Dotales non debentur ſoluto matrimonio, etiamſi reliquiæ matrimonij ſuperſint, diſc. 35. num. 3.

Dotales debitæ ex ſtatuto ſoluto matrimonio cum interpellatione hæredibus viri, ſeù dotantibus, ſi ſoluantur abſque interpellatione, et ob hanc cauſam prætendantur imputari in ſortem, ſeù eas repetere, tenetur ſoluens concludenter probare ſe non fuiſſe interpellatum, diſc. 12. num. 16.

Legatorum ſtatutæ de iure ciuili ſunt hodiè correctæ per ius canonicum, diſc. 29. num. 2., et diſc. 31. n. 3.

Legatorum non debentur ex iudicio teſtatoris, multò minus ex declaratione fiduciarij, diſc. 30. num. 10., diſc. 31. n. 3. diſc. 32. n. 2.

Pro legato quantitatis non debentur ratione ſolius moræ regularis, vel irregularis, niſi concurrant alia requiſita lucri ceſſantis, vel damni emergentis. diſcur. 29. num. 2. & 3., et diſcur. 30. num. 4.

Vide ampliationes, & limitationes in verbo *Legatum*.

Et multa *vide* in verbo *Acceſſiones*, et in verbo *Fructus*.

VSVRARVM.

Vſurarum fautores, ſeù conſultores, et cooperatores peccant, diſcurſu 5. numer. 12.

Iudaicarum permiſſionem redarguentes damnantur, diſcurſu 6. num. 7., vbi de abſurdo, quod ex illarum ademptione oriretur.

Et contrà illos fortis ponderatio, ibidem num. 9.

Iudaicarum varia incrementa, & decrementa ſecundum variam temporum conditio-

ditionem, diſcur, 6, num. 19.
Iudaicarum tentata reductio ad minorem ſummam, quàm de præſenti Romæ currat, quare non fuerit effectum ſortita, diſcurſu 6. num. 20.

V T I L I T A S.

Vtilitas mutuatoris in materia vſuraria non mutuatarij ſpectatur, diſc. 12. num. 41., & diſc. 16. num. 8.
Mutuantis abſque damno mutuatarij, vel econtra non cauſat vſuram, diſcurſu 4. num. 12.
Proueniens ex prompto modo retrahendi pecuniam ſuper pignoribus ab Hebræis eſt pretio inæſtimabilis, diſcur. 6. num. 18.

F I N I S.

Digitized by Google

PARS II.
HVIVS
QVINTI LIBRI
DE
CAMBIIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX ARGVMENTORVM IN DISCVRSIBVS

Qui habentur in hoc quinto Libro de Cambijs.

Diſcurſus I.

Romana Cambiorum.

De Cambijs platealibus an valeant, vbi circulata, ſeù continuata ſint de plateis ad plateas abſque mixtura nundinarum, et in quo differant à nundinalibus; Qua occaſione agitur de cambiorum origine, introductione, natura & continuatione.

Et quatenus cambia, præſertim platealia ſint exceſſiua, redolentia magnum damnum debitoris, et reſpectiuè lucrum creditoris, An ex hoc remaneant inualida & vſuraria, vel potius ſit locus eorũ reductioni, ſeù moderationi.

Diſc. II.

Eadem.

Data campſori facultate accipiendi & girandi ſuper cambijs pecunias in vim cedulæ bancariæ per ipſum ſoluendas, An cambiare poſſit cum ſeipſo, & ſine interpellatione. Et àn talis facultas expiret per mortem nàturalem vel ciuilem vnius vel alterius ex contrahentibus.

De iuſtificatione ſpacciorum; An præcisè requiratur per exhibitionem litterarum in actis; Et an correſponſalis debeat eſſe Bancherius, ac litteræ ſeù tractæ debeant impleri per Bancum.

Et de libertate pecuniæ ſoluendæ cedulistæ pro eius reintegratione, ac de prouiſione cedulæ quanta ſit.

Diſc. III.

Romana manutentionis.

An cambium creari poſſit ex credito antecedenti ſine pecunia numerata.

Et an ſubſiſtineatur cambium ſi pecunia data debitori, in alios vſus creditori notos conuertenda ſit, itaùt hic certò ſciat debitorem non poſſe cambiare in nundinis, ibique litteras implere,

Et de conuerſione cambiorum decurſorũ in ſortem noui cambij, An ſubſiſtat, vel potius importet anathociſmum.

Diſc. IV.

Camerinen. Cambij.

An mandatum datum ad cambiandum ſeù giraudum ſuper cambijs, expiret per mortem mandantis vel mandatarij, Et qua occaſione agitur de pluribus ſpeciebus mandati dati ad cambiandum.

Diſc. V.

Viterbien. Cambij ſeù Societatis.

Debitore aſſumente in ſe onus cambiandi, ſeù girandi pecunias ſub cambijs, ac facta ex conuentione deputatione certi mercatoris, per quem cambium exerceri debeat; Si deindè creditor, vt debiri rem gratam faceret, eum liberet ab obligatione vtendi opera dicti mercatoris, An exindè reſultet omnimoda nouatio, itaùt inducatur etiam liberatio ab onere cambiandi.

Diſſoluta ſocietate per mortem vnius ex ſocijs, An & de quibus lucris, vel damnis ſocij defuncti hæredes debeant participare.

Diſc. VI.

Romana Cambij de Sfortijs.

De iuſtificatione realitatis cambiorum, an ad illam præcisè ſint neceſſariæ litteræ, itaùt ſine illis alia fieri poſſit probatio necnè.

De ſimulatione perſonarum in iſto contractu, Et àn illa facultas, quæ data eſt mercatori, cum quo initus fuit contractus, ſuffragetur alteri non mercatori, cui creditor iura ceſſerit, ſeù ad cuius commodum mercator ab initio ſub ipſius ſimulato nomine contraxerit.

De cambijs limitatis ſub conuentione, vt in caſu moræ, ſeù in alterum euentum ceſſet limitatio, et cambia debeantur ad

rationem currentium, An facto caſu talis conditionis, requiratur noua intimatio, ſeù interpellatio debitoris.

Diſc. VII.

Romana pecuniaria de Benettis.

De iuſtificatione cambiorum iam ſolutorum, An fieri poſſit per confeſſionem, aliaque adminicula, et aliàs quàm per ſcripturam ipſarum litterarum, ſeù ſpacciorum, quomodo & quando.

Diſc. VIII.

Romana cambiorum de Sabellis.

De cambiorum debito etiam abſque ſpaccijs, eorumq; iuſtificatione loco damnorum & intereſſe ob cambiandi onus aſſumptum per debitorem per ſeipſum, vel perſonam ab eo deputatam, Et quando id procedat.

Diſc. IX.

Romana cambij de Manfronis.

An onus cambiandi aſſumptum per debitorem, obligatum proindè ad cambia etiam ſine ſpaccijs & iuſtificatione realitatis loco damnorum & intereſſe, ſi eſt limitatum ad certum tempus, illo elapſo duret, vel potius expiratum cenſeatur, itaùt in futurum dicta damna & intereſſe amplius non debeantur.

Diſc. X.

Romana cambij de Manutijs.

De eadem materia cambiorum debendorum per debitorem etiam ſine tranſmiſſione litterarum alijſque realitatis requiſitis loco damnorum & intereſſe, ex eo quod ipſe debitor cambiandi onus in ſe ſuſcepit, Quid vbi cum dicta ſuſceptione oneris concurrit etiam facultas cambiandi data ipſi creditori.

Et aliqua de contractus cambij inualiditate, ex eo quod creditori innoteſcat debitorem ſuſcipientem pecuniam, illam in alios vſus conuerſurum eſſe, nequè poſſe in nundinis litteras implere.

Diſc. XI.

Romana pecuniaria de Vecchis.

De fructibus ſeù cambijs debitis abſque curſu & iuſtificatione ſpacciorum loco damnorum & intereſſe ob nō impletum onus ab ipſo debitore ſuſceptum, Et àn iſtud limitatum ad certum tempus remaneat vltrà illud operatiuum, Et de alijs ad hanc materiam.

Diſc. XII.

Rauennaten. ſeù Fauentina cambij.

An facultas cambiandi data creditori operetur, vt iſte cambiare poſſit cum ſe ipſo ſine ſpeciali mentione, Et quatenus hæc non adeſſet, An ſufficiat præſumptiua probatio, deducta præſertim à ſolutione cambiorum, et ſolidatione computorum, Et an ad iuſtificationem cambiorum ſufficiant ſolùm primæ litteræ nuncupatæ *dell' Andata* abſque eo quod doceatur de alijs reſponſiuis nuncupatis *del Ritorno*.

Diſc. XIII.

Romana pecuniaria, ſeù cambiorum.

De probatione mandati ſeù facultatis accipiendi ad cambium, et girandi ſeù continuandi ſuper cambijs, quomodò ſufficienter facta eſſe dicatur, vt cambia debeantur.

Diſc. XIV.

Romana partitorum.

De facultate data ſocio adminiſtratori accipiendi pecunias ad cambium pro negotio ſociali explendo in certo caſu, An exerceri poſſit abſque intimatione conſocij, quod caſus euenerit, quem ille credere poterat non eueniſſe.

Si ſocius vt extingueret cambium limitatum inijt in præiudicium negotij ſocialis cambiū rigoroſum, An ſubſtineatur actus ad limites prioris cambij limitati, itaùt ad eam rationem cambia deberentur necnè; Et an facultas accipiendi ad cambium in ſolo caſu indigentiæ poſſit exerceri prius quàm indigentiæ caſus veniret, ac præuentiuè, vt eueniente caſu pecunia eſſet prompta, Et aliqua de clauſura nundinarum.

Diſc. XV.

Romana cambij de Vanninis.

Stante pacto, quod ſuper cambiorum iuſtificatione ſtetur libro & ſcripturæ ipſius creditoris, An hic teneatur ſuum librum, ſeù ſcripturam exhibere, atque exindè iuſtificare curſum & realitatem cambiorum, quamuis exhibeat ſpaccia, et faciat iuſtificationem per litteras reditus.

Diſc. XVI.

Romana cenſus.

De cambiis limitatis cum pacto, vt debitore aliquid non adimplente, ceſſet limitatio, itaùt debeantur cambia currentia, nùm valeat, Et quatenus ſic, An facto caſu non implementi, requiratur noua debitoris interpellatio, Vel an per ſubſequentem receptionem imple-

menti

Digitized by Google

menti cenſeatur id remiſſum, itaut non debeantur cambia, niſi ad rationem limitatam.

Diſc. XVII.

Romana cambiorum ſeù repetitionis.

De cambijs ab initio limitatis ad certam ſummam, et ità exactis, An reſtitui debeant, quatenus curſus nundinarum tanti non importaſſet. Et quid vbi ſuper dicto curſu eſſet diuerſitas inter nundinas, & plateas; cuius ſit electio, An debitoris, vel creditoris.

Et debitore in ſe aſſumente onus tranſmittendi ſpaccia & girandi cambia, quatenus id non ſequatur, ità vt cambia debeantur loco damnorum & intereſſe, An in iſtorum calculo haberi debeat ratio prouiſionum, vel potius iſtæ ſint detrahendæ.

Diſc. XVIII.

Romana cambij de Biſcijs.

An contractus cambij ſit licitus clericis, Et quatenus non, An id impediat curſum cambiorum, nè à debitore peti valeant.

Si campſor, qui deputatus eſt ad tranſmittenda ſpaccia, aliaque gerenda cambij girum concernentia, efficiatur ex ceſſione creditoris eiuſdem cambij dominus, ſeù vtilitarius, An ex hoc ceſſata dicatur eius facultas, ſtante quod in contractu data non eſt facultas creditori cambiandi cum ſe ipſo.

Diſc. XIX.

Romana continuationis cambij.

An poſt reſtitutam ſortem poſſit creditor continuare ſub cambijs & recambijs fructus ſeù cambia quæ remanerent debenda.

Diſc. XX.

Romana ſeù Bononien. litterarum cambij.

Cuius periculo cedat decoctio, An mandantis ſeù ſcribentis litteras cambij poſt illarum acceptationem, vel mandatarij qui litteras acceptauit & adhùc non impleuit, Vel eius in cuius gratiam ſcriptæ ſunt.

Diſc. XXI.

Romana litterarum cambij.

An & quando adiectus, cui litteræ cambij ſoluendæ ſunt in caſu non implementi à mandatario, teneatur proteſtari, aliaſque diligentias facere contra iſtum, vt contrà ſcribentem, ſeù mandantem habere poſſit regreſſum: Et de differentia litterarum cambij, quæ ſcribuntur per Italiam, ab illis quæ ſcribuntur per Hiſpanias; Et de voto *Corduba* ſuper cambijs Hiſpaniarum.

Diſc. XXII.

Neapolitana litterarum cambij.

De regreſſu competente contrà ſcribentem litteras cambij ob illas non impletas à mandatario, An & quando ceſſet ob proteſtationem non factam in tempore, præſertim, in Regno Neapolitano ſtante diſpoſitione *pragmaticæ 6. de litteris cambij*, et de proceſſu exequutiuo deſupèr competente.

Diſc. XXIII.

Bononien. Cambij.

Onus cambiandi ſuſceptum per debitorem ſeù receptorem pecuniæ ad certum tempus ſeù certas nundinas, An duret in futurum donec pecunia reſtituatur, potiſſimè dùm partes, verbis, & factis id agnouerunt.

Onus prædictum àn ceſſet per mortem debitoris, ſeù ſuſcipientis; Et qualem contractum contineat hæc ſuſceptio pecuniæ ad cambiandum.

An ſit illicitum cambium, vbi dator pecuniæ ſcit illam per recipientem in alios vſus eſſe conuertendam, Et de expenſis prouiſionum, An & quando cedant necnè ad commodum creditoris, vel potiùs à cambijs defalcari debeant. Et ſi aliquid plus ob cambia ſolutum eſt, àn ipſo iure imputetur in ſortem.

Diſc. XXIV.

Romana locationis venæ.

An in cambio detur vſura ob mixturam alterius contractus ſeù ratione certi lucri, Et quatenus detur, àn talis mixtura, ex qua reſultet vſura, vitiet etiam ipſum cambium, vel potius, iſto valido permanente, illa vitietur.

Diſc. XXV.

Romana ſeù Neapolitana litterarum cambij.

An & quando decoctio mandantis, ſeù ſcribentis litteras cambij cedat damno mandatarij, ſeù correſponſalis, qui illas acceptauit, vel potius adiecti, cui earumdem litterarum implementum fieri debebat, ac ſolutio facta eſt.

Diſc.

Diſc. XXVI.

Ariminen. litterarum cambij.

An ſcribens litteras cambij teneatur de caſu decoctionis mandatarij, ſeù correſponſalis cui directæ ſunt eas non implentis, ſi creditoris vel adiecti, cui ſolutio facienda erat fuit negligens in præſentando, & exigendo litteras, et non certiorando ſcribentem de renuentia.

Diſc. XXVII.

Sopra la validità de i cambij di Piazza.

In che differiſcano da quelli di fiera, fatto in occaſione della diſputa hauuta in Signatura di Gratia nella cauſa *Romana Cambiorum* trà la ragione bancaria di Filippo Valenti,& il Marcheſe Raimondo,della quale ſi tratta di ſopra *al diſc.* 1. *&* 2.,et con la quale occaſione ſi diſcorre di molte ſpecie de' i cambi, Et quando in eſſi entri il ſoſpetto dell'Vſura.

Digitized by Google

INDEX
CAVSARVM
Hoc titulo de Cambijs, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

A

ARiminen. litterarum cambij, diſc.26. fol. 99.

B

BOnonien. cambij, diſc.23. fol. 84.

C

CAmerinen. cambij, diſc. 4. fol.22.

N

NEapolitana litterarum cambij, diſc. 22. fol.81.

R

RAuennaten. ſeù Fauentina cambij, diſc.12. fol. 52.

Romana Cambij de Biſcijs, diſc.18. fol.71.
Cambij de Maufronis, diſc.9. fol.43.
Cambij de Manuccijs diſc.10. fol.46.
Cambiorum de Sabellis, diſc.8. fol.39.
Cambij de Sfortijs, diſc. 6. fol.29.
Cambij de Vanninis, diſc.15. fol. 63.
Cambiorum, diſc.1. fol. 1.
Eadem cambiorum, diſc.2.fol.10.
Cambiorum ſeù repetitionis, diſc. 27. fol.68.
Cenſus, diſc.16. fol.66.
Continuationis cambij, diſc.19.fol.74.
Litterarum cambij, diſc. 21. fol. 78.
Seù Bononien.litterarum cambij,diſ.20. fol.76.
Seù Neapolitana litterarum cambij, diſc.25. fol.94.
Locationis venæ, diſc.24. fol.89.
Manutentionis, diſc. 3. fol. 18.
Partitorum, diſc.14. fol.58.
Pecuniaria ſeù cambiorum, diſcur. 13. fol. 54.
Pecuniaria de Benettis, diſc.7. fol.36.
Pecuniaria de Vecchis, diſcur. 11. fol. 49.
Sopra la validità de i cambij di Piazza, diſc. 27. fol.102.

V

VRbeuetana cambij, diſc.5. fol 26.

DE CAMBIIS

DISCVRSVS I.

ROMANA CAMBIORVM PRO HÆREDITATE PHILIPPI VALENTIS, CVM MARCHIONE MARCELLO RAIMVNDO:

Caſus diſputatus in Rota & deciſus vt infrà.

De cambijs platealibus an valeant, vbi circulata, ſeù continuata ſint de plateis ad plateas abſque mixtura nundinarum, et in quo differant à nundinalibus; Qua occaſione agitur de cambiorum origine, introductione, natura & continuatione.
Et quatenus cambia, præſertim platealia ſint exceſſiua, redolentia magnum damnum debitoris, et reſpectiuè lucrum creditoris, An ex hoc remaneant inualida & vſuraria, vel potius ſit locus eorum reductioni, ſeu moderationi.

SVMMARIVM.

1 *F*Acti ſeries.
2 *Deciſiones cauſæ.*
3 *De punctis, ſeù inſpectionibus diſputatis.*
4 *De impugnatione cambiorum platealium, eorumque differentia à nundinalibus.*
5 *Quod conſtitutio Pij V. pariformitèr tractet platealia, et nundinalia.*
6 *Quod platealia ſint magis licita, quàm nundinalia.*
7 *De origine & introductione cambiorum platealium.*
8 *Nundinæ cambiatoriæ in Italia quando introductæ ſint.*
9 *De Doctoribus antiquis loquentibus de cambio locali, ſeù plateali.*
10 *Cambium plateale magis neceſſarium eſt, quàm nundinale.*
11 *De realitate concurrente tam in platealibus, quam in nundinalibus, et de ſcutis marcarum.*
12 *De cauſa introductionis cambij per nundinas.*
13 *Continuatio, ſeù circulatio ità probibita eſt in platealibus, ac nundinalibus.*
14 *Quomodo intelligatur hac probibitio, et quæ dicatur continuatio probibita.*
15 *De recurſa an ſit probibita & quando.*
16 *De ratione diſcrepantiæ inter Iuriſtas & forenſes, ac Theologos, ſeù Morales.*
17 *Quando cambium plateale ſit ſuſpectum de vſura, et de cambijs regularibus & irregularibus.*
18 *In bilancijs nundinarum non adnotantur cambia eum ſe ipſo.*
19 *An poſſibilis, ſeù facilis ſuppoſitio ſpacciorum cum antidatis reddat illicita cambia platealia.*

20 *Vbi interſuria, ſeù vſuræ ſunt nimium exceſſiuæ, actus redditur in totum vſurarius & nullus.*

21 *De Deciſione Sac. Conſilij Neapolitani ſuper inualiditate cambiorum platealium.*

22 *Quando dicatur adeſſe magnus exceſſus importans læſionem ænormiſſimam.*

23 *Quod in cambijs regularibus non intrent termini læſionis & exceſſus, et reſpondetur ad dictam deciſionem Sac. Conſilij Neapolitani.*

24 *Quando contractus tractu temporis, vel ex alio accidenti efficitur nimium iniuſtus & iniquus, reducendus eſt ad iuſtitiam & æquitatem.*

25 *Mandatarius adhibere debet bonam fidem pro mandante, et quam culpam præſtet.*

26 *Declaratur vt non procedat in mandatario in rem propriam.*

27 *In actibus ſpectatur initium, non quod caſus deindè præbuerit.*

DISC. I.

1 SEQVESRATIS ad inſtãtiam creditorum Pauli & Nicolai de Monaldenſibus per Cõgregationem Baronum in vim *conſtit. 41. Clementis VIII.*, ac expoſitis venalibus caſtris, Montis Caluelli, Aluiani, Attigliani & Podij iuxtà ſeriem, de qua *ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum diſc. 77. cum pluribus ſeq.*, eiſque licitatis per Marchionem Marcellum Raimundum pro pretio æſtimando ad rationem fructuum; Cum ad eiuſdem Bullæ præſcriptum, licitator exhibere deberet cedulam bancariam alicuius probati in Vrbe mercatoris; Hinc illam obtinuit à Philippo Valente in ſumma ſcutor. 230. m. ſub conuentione mercedis taxatæ in annuis ſcutis 500., Verùm opponentibus creditoribus de præfatæ cedulæ inſufficientia ob prætenſum caſtrorum valorem in longè maiori ſumma, aliam Philippus concepit cedulam indefinitam pro toto pretio, quod à perito declaratum fuit ſcutorum 353. m., nulla in hac ſecunda facta conuentione, vel taxa mercedis, et cum conſueto pacto in vtraq; adiecto, vt in euentum in quem campſor cogeretur aliquã ſummam ſoluere, poſſet eam abſque aliqua interpellatione à quibuſcumque, etiam à ſeipſo accipere ad cambium & recambium per quaſcumque nundinas, plateas, et mundi partes, atque ità continuare vſque ad effectiuam ſolutionem. Cum autem illinc ad breue tempus emptor prædictus ob quoddam prætenſum delictum bannum capitale paſſus eſſet, vndè campſor quaſdã pecuniarũ ſummas in vim cedulæ ſoluere coactus fuit, Hinc in vim dicti pacti eas poſuit ſub cambijs cum ſeipſo eiuſque ratione bancaria, prius inter Vrbem & Ciuitatem Neapolis, deindè verò ob ſuperuenta impedimenta reuolutionum popularium, inter Vrbem & Ciuitatem Venetiarum, cum qua multorum annorum ſpatio continuatum fuit; Cumque ad plures annos ad inſtantiam creditorum eiuſdem emptoris per eamdem Congregationem Baronum caſtra prædicta ad formam dictæ Bullæ vendita fuiſſent, atque in pretio depoſitato efformatus eſſet creditorum concurſus, inter quos fuit hæreditas præfati Philippi interim defuncti pro dictis ſummis ſolutis vnà cum cambijs & recambijs magnam ſummam conſtituentibus; Opponentibus alijs creditoribus de dictorum cambiorum inualiditate, vel exceſſu, Congregatio Baronum, iuxtà eius ſummarium modum procedendi, prouiſionalitèr, et abſque partium præiudicio decreuit deliberari Valenti ſummas debitas ad rationem cambiorum nundinalium; Verùm huic prouiſionali decreto non acquieſcentibus alijs creditoribus, eiſque, ac etiam ipſo Marchione Raimundo interim in gratiam reſtituto, Signaturã gratiæ adeuntibus, commiſſa fuit cauſa appellationis *in Rota coram Veroſpio* cum clauſula tranſlatiua, *ſi quid exequendum*, vndè aſſumpta diſputatione dubij ex eodem reſcripto reſultantis, *An mandatum eſſet exequendum*, illoque propoſito ſub die 14. *Iunij* 1660., reſolutum fuit affirma-
2 tiuè, dictaque reſolutio confirmata 10. *Martij, et* 14. *Decembris* 1662. & 28. *Ianuarij* 1664., in quibus poſterioribus deciſionibus, habita acerrima diſputatione, an cambia platealia valeant & debeantur, pro validitate iudicatum fuit, cum eorum moderatione, ſeù reductione ad limites nundinalium, ità tamen, quod de-

Digitized by Google

debitor ſoluere deberet pecuniam liberam, ſin minus ſupplere id, quod importaret vinculi æſtimatio, vnde propterea valutatis locis montium habitis, in quæ pretium caſtrorum inueſtitum erat, ob conſuetum vinculum eis adiectum, ad rationem ſcut.60. pro quolibet, relaxatũ fuit mandatum pro ſummis debitis; Verùm neque dicto Raimundo acquieſcente, denuóque adeunte eamdem Signaturam gratiæ, per iſtam iterum reſcriptum fuit de appellatione *in Rota coram Priolo* cum eadem clauſula, *ſi quid exequendum*; Atque propoſito dubio ſub die 11. *Ianuarij* 1669., ob difficultates habitas ſuper validitate prioris mandati relaxati *per Veroſpium*, ex eo quod in actis producta non eſſent aliqua ſpaccia, ex integro reſponſum fuit mandatum eſſe relaxandum pro ea reſiduali ſumma, quam cambia importarent, approbando in omnibus præcedentes reſolutiones, tam circa validitatẽ cambiorum platealium, quàm circa eorum moderationes ad limites nundinalium, dilata reſolutione circà aliam crediti partitam reſultantem à diminutione pretij locorum montium habitorum ratione vinculi, ob difficultates deſuper habitas, dictaque reſolutio confirmata fuit *ſub die* 17. *Iunij* 1669. *coram Bourlemon. ſubrogato*, et in hoc ſtatu cauſa reperitur.

In huiuſmodi igitur multiplicibus diſputationibus habitis in Congregatione Baronum, in ſignatura gratiæ, et in Rota, plures fuerunt puncti, ſeù articuli tractati; Primò nempè & principalitèr,
3 ſuper valida, vel inualida continuatione, ſeù circulatione cambiorum per ſolas plateas abſque mixtura nundinarum. Secundò, quatenùs generalitèr & in abſtracto valida eſſent, ſtante quod deregerentur valdè exceſſiua, itaùt in aliquibus annis, iuxtà debitoris prætenſionem, importarent ſcuta circitèr 40. pro centenario, iuxta aſſertionem autem creditoris, facta annorum peræquatione, importarent pro toto tempore ad rationem 19. pro centenario, vel parùm plus, An ob dictum magnum exceſſum remanerent inualida & vſuraria, vel potius locus eſſet dictæ moderationi; Tertiò, an potuiſſet campſor pro pecunijs ſolutis in vim cedulç ad formam pacti ponere debitorem ſub cambijs abſque interpellatione; Quartò, an dictum mandatum, ſeù facultas cambiandi expiraſſet, per mortem naturalem creditoris, vel per mortẽ ciuilem debitoris ex banno capitali reſultantem; Quintò circà eorumdem cambiorum defectum, ex eo quod correſpõſalis nõ eſſet publicus bancherius, neq; tractarũ implemẽrum ſequutum eſſet per bancum publicum; Sextò, circà libertatem pecuniæ, et an à ſumma debita & reſpectiuè ſoluta in locis montium vinculatis, deducendum eſſet id quod vinculum minuit de valore, et de alijs; De primo autem, et ſecundo puncto vtpotè principalioribus agitur in hoc diſcurſu, de reliquis verò *diſc. ſeq.*

Quatenus igitur pertinet ad primum, ſuper validitate cambiorum platealium, eorumque continuatione, ſeù circulatione per ſolas plateas abſque mixtura nundinarum; Scribentes pro Raimundo debitore, inter quos ex iuriſtis erat idem *Turre*, adhùc viuens auctor tractatus *de cambijs*, pro maiori autem parte erant Theologi, ſeù Morales, pro inualiditate
4 magnum fundamentum conſtituebant in auctoritate eiuſdem *Turre in adnotationibus ad deciſionem* 33. *Rotæ inſertam poſt dictum eius tractatum*, vbi aduertitur, continuationem cambiorum rectè dari poſſe, vel de nundinis ad nundinas, vel de nundinis ad plateas, et econtrà, non autem per ſolas plateas abſque mixtura nundinarum, atq; in hac auctoritate inſiſtebant iuriſtæ; Theologi autem vlterius progrediendo, ponderabant plura inconuenientia, quæ in huiuſmodi cambijs platealibus dari poſſunt. Primò ſcilicèt, quod ità pro libito callidi fœneratoris vicies, ac tricies in anno & vltrà cambiari poſſet cum ingenti lucro creditoris, et reſpectiuè damno debitoris, quod in nundinis non procedit, cum ſit præfinitus numerus quatuor nundinarum pro quolibet anno; Secundò circà fraudes, quæ fieri poſſunt in pretio, ſeù valore cambiorum, ac etiam in confixione & falſitate ſpacciorum, quorum neutrum ſequi poteſt in nundinis, vbi pretia vniformia à publico foro taxantur, ac etiam per publicos Conſules, ſeù officiales adnotantur omnes tractæ, omniaque ſpaccia in eo ſingularum nundinarũ calculo, qui inter negotiatores dicitur *bilancio di fiera*. Et tertiò quod in ſenſu

ferè omniũ moraliũ, ac etiam ex iuriſtis *Merenda & Leotardi*, cambia per plateas ſubſtineri debent pro prima vice, reliquæ autem ſucceſſiuè continuationes ſeù circulationes continent merum figmentum, ac pallium vſurarum, dum creditores ſunt certi de inani litterarum redditu, ac tractarum non implemento, ideoque totum eſt figmentum, et nudum pallium abſque realitate pro eſſentiali requiſito deſiderata per *Conſt.* 118.*Pÿ V.* quæ eſt materiæ cambiatoriæ norma & magiſtra, atque ſuper his longiſſimas informationes, ac penè volumina retexebant, in vltimis præſertim binis diſputationibus habitis in Signatura gratiæ, nimium pungendo Rotæ deciſiones ſuper huiuſmodi cambiorum validitate vt ſupra editas *coràm Veroſpio*.

Scribens pro creditore, reflectendo etiam ad ſolam veritatem, atque iſtius ſenſu retento, dicebam figmentum potius conſiſtere in huiuſmodi prætenſa inualiditate cambiorum platealium, dum ijdem ſcribentes, præſuppoſita exiſtentia litterarum, ſeù ſpacciorum, quæ ad formam dictæ Pianæ conſtitutionis in vtraque cambiorum ſpecie omninò neceſſaria eſt, admittebant validam continuationem, ſeù circulationem nundinalium, cum poſita iſtorum validitate, nulla penitùs ſubeſſe videretur ratio, cur vna ſpecies valida, et altera inualida cenſenda eſſet.

Ad quod probandum, vltrà auctoritates à me ac alijs pro hac parte ſcribentibus deductas, et relatas in eiſdem de-
5 ciſionibus Rotalibus, ponderabam eamdem Pianam conſtitutionem pariformitèr & abſque aliqua differentia diſponere de nundinis, ac plateis, Quinimò expreſsè ſupponere adeſſe regiones, ſeù prouincias & loca, in quibus nullæ celebrentur nundinæ, vndè cambia per ſolas plateas, ſeù loca exerceri contingat, vt in §.2.ibii, *neque realia cambia aliàs quàm pro primis nundinis, vbi illæ celebrantur, vbi verò non celebrantur, pro primis terminis &c. abvſu illo reiecto cambia pro ſecundis & deinceps nundinis ſiuè terminis exercendi*, et ſic alternatiuè loquitur de nundinis & plateis eodem themate retento abſque aliqua prorſus differentia, vndè cum habeamus legem huiuſmodi cambiorum ſpecies indefinitè exæquantem, non videtur cuinam fundamento huiuſmodi excogitata differentia innixa ſit.

Prætereà magis ab alto materiam reaſſumendo, dicebam quod in concurſu huiuſmodi ſpecierum, magis valida &
6 canonica reputãda ſunt platealia, quàm nundinalia, itaùt de iſtis potius quàm de illis dubitandi occaſio ſuperſit, cum tam inſpecta antiquitate, ſeù origine, quàm etiam Reipublicæ & commercij neceſſitate, vel commoditate, ac etiam actus realitate, minorique alienatione à fictionibus & mendacijs, abſque dubio potior ſit conditio platealium, quàm nundinalium.

Attenta ſiquidẽ antiquitate, ſeù origine & introductione, adhùc ſub iudice lis eſt, an huiuſmodi cambia localia per litte-
7 ras de Ciuitate ad Ciuitatẽ, vel de prouincia ad prouinciam, cognita & vſitata eſſent temporibus Romanorum, eorumq; Imperio in his præſertim occidentalibus partibus durante, Aliquibus affirmantibus, Alijs verò magis communitèr negantibus, iſtumque cambiorum vſum referentibus commercij neceſſitati poſt ſciſſum in Italia, aliiſque partibus occidentalibus dictum Romanum Imperium, quando ob tot barbarorum incurſiones, pluriumq; dominiorum diuerſitates, practicabilis non erat tranſmiſſio pecuniarum de loco ad locum, minuſque communicatio mercium & victualium, Tum ob nimiam monetarum diuerſitatẽ, Tum etiam ob pericula euidentia in itinere, vt aduertit idem *Turre d eius tract. de cambijs diſput.* 1.*q.*4.*n.*20.*cum ſeq.* Et ſic iſta introductio fuit antiqua per plura ſæcula priuſquam, præſertim in Italia, haberetur vſus huiuſmodi nundinarum cambiatoriarum, quas hodiè in Italia habemus introductus per Ianuenſes de anno 1527. ex teſtimonio eiuſdem
8 *Turre vbi ſuprà nu.* 40., dum de dicto cambio litterario & locali, cum certo præſuppoſito validitatis loquuntur *Bald. in l.2.Cod.de vſuris rei iudicatæ nu.2.& in l.3.Cod.de exercitor.action.& in rubr.Cod. de conſtituta pecunia nu.*1., vbi de cambio à Ciuitate Peruſij ad illam Neapolis, de quo etiam *Petrus de Vbaldis in tract. de duobus fratribus p.*5. *nu.*34., *Calderin. conſ.*11. *de vſuris*, vbi de cambio à Ciuitate Ianuæ ad illam Alexandriæ *Laurent.*

de

de Rodulphis in cap. conſuluit par.2.q.26. nu.8. & par. 3. nu. 1. inter tract. magnos to.7.fol.22.à ter.& 37., vbi de cambio inter Venetias & Florentiam, *Antonius de Roſellis de vſuris nu.60.*, vbi de cambio à Venetijs ad Flandriam & Angliam *d. to.7.fol.68.à ter.Hieronym.Lucen.de cambijs verſ.ſequitur alius terminus* il ſecondo *nu.7.& ſeq. inter dictos tractat. tom.6. fol.409.àt.*, vbi *nu.20.* exemplificat à Ciuitate Luccæ ad illam Venetiarum, et *nu.24.* exemplificat à Mediolano ad Lugdunum, et generalitèr de huiuſmodi cambijs localibus, priuſquam in Italia
9 dictus vſus platealium introduceretur *Roman. conſ.94. nu.1.& conſ.114.nu.4.&* melius *conſ.238.nu.6. & 9.Alex.conſ.61. nu.13.lib.2.Decius conſ.562.in princ.Salicet. in auth. ad hæc nu.10.in princ.q.11.C. de vſuris Iaſ.in l.cunctos populos Cod.de ſumma Trinitate in prima lectur.nu. 64., et in 2. lectura nu.39. Ioannes de Anania in cap.fin.de vſuris nu.46.*, et cæteri, qui ſcripſerunt ante dictam introductionem nundinalium per plura ſæcula, ac etiam ante editionem Conſtitutionis Pianæ, et poſt eam omnes pariformitèr loquuntur indefinitè de vtraque ſpecie præſertim *Scacc.hoc tract.§.1.q.7.par.1.nu.41.cum ſeq. Gait. de credito cap.2. tit.7.nu.1305. cum ſeq. Rota d. dec. 33.poſt Turr. & cæteri.*

Igitur ex præmiſſis patet, inſpecta origine & antiquitate, vſum platealium magis habitum fuiſſe; Idemque inſpecta neceſſitate commercij,quod neceſſarium eſt inter Ciuitates & prouincias ob com-
10 municationem mercium & victualium, nulla verò neceſſitas ità præciſa vrget, vt habeantur huiuſmodi nundinæ pro cambiorum vſu principalitèr introductæ, et ſine quibus Italia vixit per tot antecedentia ſæcula, in quibus ſolùm habitus fuit vſus illarum nundinarum, quas vulgò *mercatos* dicimus, et de quibus habetur actum *ſub tit.de Regalibus*,non autem huiuſmodi nundinarum cambiatoriarũ, cùm apud antiquiores, aliqua ſolùm rara mentio habeatur illorum cambiorum, quæ fieri ſolebant per nundinas Lugduni & Biſunti.

Accedit etiam maior realitas, quoniam cambia platealia exercentur mediantibus ſcutis auri veris, cum quibus
11 tanquam moneta vbique expendibili, atque habente vbique pretium ferè vniforme, tãquam per æquiualentiam commutantur diuerſæ monetæ vnius prouinciæ, ſeù principatus cum illis alterius, et ſic cum realitate, ac abſque aliqua fictione; Secus autem in nundinalibus,quæ exercentur mediante quadam moneta immaginaria nuncupata *ſcutorum marcarum* forſan vſitata in dictis nundinis antiquioribus Lugduni & Biſunti, dum hunc terminũ ſcutorum marcarum inter antiquiores inuenio ſolùm apud *Hieronymum Lucenſem loco ſuprà citato inter tract.magnos modernos tom.6. fol. 409.à tergo*, vndè intrat fictio continens mendacium, quamuis non peccaminoſum, quod ſcilicèt monetam regionis conuertere prius oportet in ſcutos auri nuncupatos *ſtamparum*, qui currunt in cambijs platealibus, ac deindè iſti conuertuntur in ſcutos marcarum, non exiſtentes in rerum natura, igitur prorſus vanum eſt dicere, quod magis licitus cenſeri debeat actus continens figmentum, ac maiorem circuitum, quàm actus qui ſine aliqua fictione exercetur per veritatem.

Scribentes in contrarium, tàm Iuriſtæ, quàm Theologi, agnoſcentes præmiſſa nimium ad euidentiam conuincere, replicabant infectionem cambiorum platealium non eſſe generalitèr & indefinitè intelligendam, cum primum cambium, quod ità realitèr per litteras fiat ad effectum tranſportandi in monetam de loco ad locum, ſit abſque dubio licitum & neceſſarium, ſed dicebant infectionem conſiſtere in continuatione, ſeù circulatione continente nudum figmentum; Verùm hæc videbatur replicatio omni fundamento deſtituta, quoniam eadem ratio adamuſſim abſque immaginabili differentia vrget in altero cambio nundinali,dum iuxtà eius originem, ſeù introductionem cambium litterarium per nundinas, tàm ratione diuerſitatis monetarum, quàm ratione periculi, verè & realitèr introductum fuit pro
12 prima vice ad effectum habendi pecuniam numeratam in nundinis pro emendis ibi mercibus, vel animalibus, iſta verò continuatio, ſeù circulatio introdu-
13 cta ex cauſa negociationis, ità continet figmentum in vna ſpecie, ac in altera, abſque aliqua differentia; Hinc proindè pari-

pariformitèr per dictam Pianam Conſtitutionem in vna, vel altera ſpecie continuatio prohibita fuit, et cum eodē præſuppoſito indefinitæ prohibitionis continuationis in vtraque ſpecie procedunt omnes iuriſtæ & Morales, ideoque hæc differentia nullum habet fundamentum, quoniam, vel vtrumque cambium debet eſſe infectum, vel vtrumque validum.

Æquiuocum autem, in quod inciderunt aliqui ſcribentes, qui ſubiectæ materiæ peritiam non habentes, ſolùmque
14 tranſcribendo antiquiores, damnant huiuſmodi continuationes, ſeù circulationes, illas vocantes mera figmenta ad fraudandas vſuras, conſiſtit in eo, quod terminum continuationis accipiunt de facto, non autem de iure, quod ſcilicèt de vna platea ad alteram, vel de vna feria ad alteram eadem pecunia per plures annos ſub cambijs giret; Verùm hoc eſt æquiuocū clarum benè tamen dilucidatū per *Rotā dec.304.n.3.p.4.rec.& in Romana pecuniaria, ſeù cambiorum 10. Iunij 1616. ram Sacrato impreſſ. poſt Spadam conſil. 267. lib.2.nu.28.& ſeq.* et demum moderniori tempore *in Romana, ſeù Ianuen. cambij 26. Iunij 1652. coram Bichio dec. 290. nu. 7. & 8. par. 11. rec.* cum quibus proceditur in huius cauſæ deciſionibus, præſertim in illa 10. *Martij 1662. coram Veroſpio, et in altera 11. Ianuarij 1669. Priolo*, quod ſcilicèt continuatio, quæ in verbis prohibita eſt per dictam Pianam conſtitutionem, eſt illa, quæ ſequatur ex neceſſitate conuentionis, quia nempè debitor volens, admitti non poſſit ad ſoluendum debitum, ſeù ad implendam tractam in primis nundinis, ſiuè primis terminis, ſed cogatur inuitus continuare per nundinas, vel terminos ſequentes; Secus autem iſta libertate accedente, quoniam tunc impletur illud primum cambium, illaque tracta habet ſuum effectum à correſponſali, cum illo termino qui dicitur *recurſe*; Deindè verò pro reimburſatione formatur recābium, quod dicitur cambium omninò nouum, et ex integro, itaut quidquid ſit in foro interno, et quoad intentionem, de qua ad ſolum Deum inſpicere pertinet; Quatenus concernit forum externum, tot cenſeanter noui contractus, nouaque cambia ex integro, quot ſunt nundinæ, ſeù termini.

Atque ſi attendere volumus in verbis DD. huiuſmodi circulationes damnantes tanquam mera figmenta, vt ſunt præſertim *Iuſtinianus de cambijs quæſt.4.* latè *Merenda in eius tractatu de cambio nundinali, et Leotar.* cum eo procedens *q.26.& in appendice ad quæſt.89. in fine operis poſt quæſt. 100.*, pariformitèr loquuntur de plateali, ac nundinali, quinimò iſtud magis percutiunt, ſed reuerà eſt æquiuocum, in quod de facili incurrunt ſcholaſtici ac alij, qui cum ſola lectura librorum abſque peritia fori & negotiorum in magnis Ciuitatibus & emporijs de his materijs tractant.

Occaſione autem huius replicationis, ijdem ſcribentes in contrarium, præſer-
15 tim Morales diuagabantur circà prohibitam recurſam, cum qua creatur recambium iuxtà ſenſum *Soti de iuſtitia & iure lib.6. q.10. art.1. Comitul. lib.3 moral.q. 15. Duard. de cambijs* §.1. *q.42.num.35. Leotar. d.q.26.nu.1.cum ſeq.*; Sed de iſta opinione *Soti* dubitauit *Nauarra conſ. 31.lib.5.de vſuris*, cuius opinio magis recepta eſt, vbi præſertim agitur de cambio cum ſeipſo, vt per *Scacc. de cambijs q.6.gloſ.1.nu.4.& ſeq.Gait.de credito cap. 2. tit.7.nu.1393.cum ſeq.*, et his adhærere videtur *Rota apud Merlin.dec.636.nu. 1.*; Siuè recipienda eſt diſtinctio tradita per *Lugo de iuſt. & iur. tom.2. diſput.28. ſection.7.à nu.87.*, cum quo pertranſit *Giballin de vſuris lib.5 cap.1. art.9.* §.*2.ad finem*; Quod ſcilicèt aut correſponſalis habet proprias, vel alienas pecunias etiā eiuſdem campſoris promptas, ex quibus litterarum implementum, ſaltem virtualitèr ſequi poſſit, et tunc cambia ſubſtineantur, Aut nullas habet, itaut certum ſit litteras impleri non poſſe, eaſq; omninò vacuas redditurras eſſe, et tunc ſecus, quam diſtinctionem admittere etiam videtur *Duard.d.*§.*1.q.40.à nu.21.ad 38.*; Et de licita recurſa, vbi præſertim agitur de cambio cum ſeipſo, benè etiam habetur *in d. Romana, ſeù Ianuen. cambij 27. Nouembris 1651.& 18. Martij 1652. coram Bichio* cum alijs in dictis huius cauſæ deciſionibus, præſertim illa 10 *Martij 1662. Veroſpio*.

Tota verò dubitatio in hoc conſiſtit circà forum internum regulandum ex
16 intentione creditoris, et an ſciret ab initio impoſſibilitatem implementi, de

quo

quo in foro externo videndum non eſt, quoniã Eccleſia non iudicat de internis; Atque ex hoc reſultant diſcrepantiæ, quę habentur inter Morales & Iuriſtas, vtpotè procedentes cum principijs omninò diuerſis. Et nihilominùs ſi quæ difficultas deſupèr cadit, illa pariformitèr percutit vtrãq; ſpeciem platealium & nundinaliũ, et ſic dicta inſpectio extranea erat à puncto controuerſiæ, in qua præſuppoſita validitate continuationis, ſeù circulationis nundinalium, cadebat ſolùm dubitatio circa platealia, an ſcilicèt eodem iure cenſenda eſſent.

Vnica igitur probabilis ratio dubitandi de validitate platealium magis quàm nundinalium, conſiſtit in ſuperius inſinuato periculo vſurarum reſultante
17 à multiplicatione cambiorum & recambiorum eiuſdem pecuniæ in eodem anno, ac etiam ab vſura, quæ ineſſe poteſt circà maius, vel minus cambij pretium ratione temporis, ſeù maioris, vel minoris termini ad implendam tractam, quaſi quod tunc ità fieret maius creditoris lucrum ob vſum pecuniæ ratione dilationis, in quo propriè conſiſtit vſura, ità occultando mutuum interpretatiuum.

Iſtam difficultatem benè excitauit doctus iuriſta *Lupus* in eius mercantili patria Florentina benè in his materijs verſatus *in cap. nauiganti de vſuris commentar.3. §.2.nu.72. in illis vltimæ impreſſionis anni* 1611. aliàs *nu.* 30. *in illis primæ impreſſionis particularis, ac etiam inter tractatus magnos*, Vnde propterea idem *nu.*75. monet & laudat, vt etiam in plateis ad huiuſmodi ſuſpicionem, vel periculum tollendum taxarentur pretia vniformia, eodem modo, quo in nundinalibus; Verùm hæc difficultas hodiè militare poteſt in illis cambijs, quæ creantur per Ciuitates & loca parua, quæ inter negotiatores non veniunt ſub nomine platearum, quia nempè non ſint emporia & loca mercantilia habentia formalem forum mercatorum, à quo ſingulis hebdomadis taxentur pretia auri, ſeù aggij, atque vniformis cambiorum, ſeù negotiorum regula ſtatuatur cum vniformi vſu terminorum, itàut, tam pretium cambij, ſeù aggij, quàm tempus ad implendam tractam pendeant à partium conuentionibus, in quibus dari poteſt circumuentio reſultans à calliditate fœneratoris & à ſuffocatione indigẽtis debitoris, et ſucceſſiuè intrare poteſt vſura, et quam ſpeciem cambiorum meritò idẽ *Turre* appellat irregularium, dum ità nullam habent vniformem & determinatam regulam; Dicta verò difficultas nõ intrabat in hac facti ſpecie, in qua agebatur de cambijs exercitis inter magnas Ciuitates mercantiles, ac primaria emporia, ſub platearum nomine venientia, in quibus ſingulis hebdomadis taxatur pretium auri, ſeù aggij à foro mercatorum cum liſtis etiam impreſſis, ac etiam terminus, acceſſus, receſſus, et vſus poſt acceptationẽ, eſt vniformis & generalis, vndè propterea conuentio partium nihil operatur, nullamque alterationem inducit, itaùt idem ſit lucrum & reſpectiuè damnum verſutiſſimi negotiatoris, ac inexpertæ muliérculæ, aut ruſtici, vel infantis; Et ſic ad praxim redacta eſt illa cautela, quam tradit *Lupus vbi ſupra*, et conſequentèr dicta ratio dubitandi eſt vera, ſed manifeſtum erat æquiuocum in applicatione ad caſum, quia prorſus vanum eſt dubitare de validitate in genere, ideoque adnotatio *Turre ad dec.* 33. *poſt eius tractat.* remanet ſine fundamento.

Ad diuerſitates autem inter vnam, & alteram cambiorum ſpeciem conſideratas per ſcribentes in contrarium vt ſupra, benè *Rota in deciſione* 11. *Ianuarij* 1669. *Priolo* reaſſumit reſponſiones quas
18 dabamus Ego & cæteri pro hac parte ſcribentes, quod ſcilicet in ordine ad facilem ſuppoſitionem ſpacciorum, quæ ſequi poteſt per plateas, & non per nundinas, id non procedat in cambiis, quæ girantur cum ſe ipſo, in quibus neque in nundinis illa adnotantur in bilanciis in quibus ſolùm adnotantur tractæ effectiuæ, quæ ibi impleri debent, iuxtà atteſtationes mercatorum & negotiantiũ ferè omnium platearum Italiæ; Et vlterius antidatæ, & ſuppoſitiones in dubio
19 non ſunt præſupponendæ, potiſſimè in notoriæ, & probatæ fidei negotiatoribus, & campſoribus tenentibus libros fideles, & benè regulatos iuxtà temporũ diſtinctiones, vt de his omnibus, tam per ocularem inſpectionem, quàm ex peritorũ relationibus Rota certificari voluit, Nullibi enim cautum eſt in iure, vt ſola delicti poſſibilitas, ſeù maior facili-

dimidium eius, quod importarent hæc platealia, et conſequenter intrabat læſio ordinaria, quā ænormem dicimus iuxtà terminos *textus in leg.2. Cod. de reſcind. vendit.cap.2. & 3. de emptione & venditione*, ex qua non reſultat dictus effectus nullitatis, ſed ſolùm alter reſciſſionis ſeù reductionis ad iuſtitiam & æqualitatem, et ſic difficultas ceſſabat ex facto.

Et vlterius, vbi etiam talis differentia accederet inter vnam & alteram cambiorum ſpeciem, quod inæqualitas eſſet vltrà beſſem, Adhùc tamen ceſſabat applicatio ex iure, omniaque præmiſſa re-
23 manebant à caſu controuerſiæ extranea, cum ſolùm adaptari poſſent dictis cambijs irregularibus, in quibus, pretij ac temporis taxatio proueniat à partiū priuata conuentione, in qua cadunt dicti termini læſionis, & circumuentionis, ſeù doli præſumpti, Secus autem in cambijs regularibus, qualia dicuntur hæc per plateas, in quibus introducta eſt taxatio generalis pretij ac temporis, cū tunc totū proueniat à caſu, ac à temporum contingentijs, nihil autem à facto partium, Et conſequenter omnes dicti termini remanent prorsùs extranei & inapplicabiles; Atque ita reſpondebam ad dictam deciſionem Sac. Conſilij relatam per *Molpheſ. & Duard. vbi ſupra*, quoniam tunc in dictis plateis Barij, Litii, & ſimilibus intrà idem Regnum, non habebatur eadem pretiorū taxatio, quæ in plateis primarijs ac magnis Ciuitatibus introducta erat, in iſtis quoque plateis inferioris ordinis hodie viſitata.

Hinc proindè ceſſantibus terminis doli præſumpti, omninò corruebat prætenſa infectio actus, quæ ratione dicti doli reſultat, minuſque dicebam intrare dictos terminos *textus in l. 2. Cod. de reſcind. vendit. & cap.2.& 3. extra de emptione & vendit.* ſuper reductione contractus ad iuſtitiam & æqualitatē, itaut, iuxtà ſecundam inſpectionem ſuprà ſubdiſtinctam, de iuſtitia locus eſſet reductioni, ſeù moderationi, quoniam cum nulla adeſſet partium conuentio, conſequenter adeſſe non poterat earumdem circumuentio, cum cuius præſuppoſito dicta iura procedunt; Et ſucceſſiuè debitoris læſio magis prouenire dicebatur à caſu, in cuius contingentia non intrant dicti termini læſionis, ſed potius alij æquitatis deducti per DD. ex diſpoſitione *textus in cap. ſuggeſtum de decimis*, vt ſcilicèt, quandò contractus etiam in ſui origine iuſtus & licitus, ex temporis,
24 vel aliorum accidentium contingentia efficitur iniuſtus & iniquus, debeat ex iudicis officio reduci ad iuſtitiam & æqualitatem, ex ijs quæ ſuper iſta concluſione habentur cæteris collectis apud *Theſaur. deciſ. 226. Capyc. Latr. dec. 18. Theodor. allegat. 23.*, atque ad intelligētiam *dict. c. ſuggeſtum* habetur *in Calaguritana decimarum ſub titulo de decimis*; Sed neque id in hac facti ſpecie intrabat, cum ad hunc effectum requiratur maximus, & intolerabilis exceſſus, qui ſapiat ſpeciem iniquitatis, vt apud allegatos aduertitur, quod in præſenti dici non poterat, dum, vt dictum eſt, neque aderat læſio ordinaria vltrà dimidiam.

Difficultas igitur pro meo iudicio reſtringebatur ad dictam tertiam inſpectionem indebiti exercitij mandati, quod debitor creditori dederat, quoniam cum
25 mandatarius tanquam mandantis adminiſtrator, & fiduciarius ſequi debeat bonam fidem, adeò vt nè dum latam & leuem, ſed etiam iuxtà vnam opinionem, etiam leuiſſimam culpam preſtare teneatur, vt aduertitur *in Romana locationis venæ ferri ſub tit. de regal. diſc. 117. ex deduct. per Harprect. in §. is qui Inſtit. de mandato num. 21. & ſeq.*, vtique ab iſta deuiaſſe videbatur eligendo viam magis rigoroſam cambiandi per plateas, dum habebat alteram viam minus damnoſam & moderatam.

Super hoc obiecto Ego & cæteri pro creditore ſcribentes reſpondebamus, et
26 *Rota in prima deciſione 14. Iunij 1660. coràm Veroſpio* admiſit reſponſionem, quod ſcilicèt dicta concluſio de bona fide præſtanda per mandatarium in eligendo viam minùs damnoſam more probi, & diligentis adminiſtratoris, procedat in eo puro, & ſimplici mandatario, qui in rem, & gratiam mandantis tanquam purus miniſter, & fiduciarius negotium explicare debet, ſecùs autem, vbi eſt in rem & vtilitatem propriam, et pro eius releuatione ab intereſſe lucri, quod aliàs reportare potuiſſet ex pecunia pro mandante ſoluta, quoniam tunc, propriū non autem mandantis negotium facere

dicitur, et conſequenter pro ſeipſo tenetur eſſe diligens paterfamilias, Potiſſimè verò ſtante graui onere, cui per cedulam indeterminatam ſe ſubiecerat, ob quod ex improuiſo, ſtantibus præſertim ſubſequutis infortunijs emptoris, decoctionem, ac omnimodam ſupplantationem pati potuiſſet, ideoque ſibi imputet mandans, cur talem effrœnatam facultatem tribuat gerenti negotium proprium, ac negotiatori ſtudenti maiori vtilitati.

Iſta reſponſio de ſtricto iure rectè procedebat, ſed ex quadam non ſcripta æquitate malam faciem habere videbatur, ſtante contrario communi vſu negotiatorum, quod ſcilicèt moderno tempore girus cambiorum per ſolas plateas non ſit vſitatus, ſed ſolum per nundinas, ideoque faciendo rem omninò inſolitam, reſultare videbatur quædam ſpecies malæ fidei; Melior tamen erat reſponſio admiſſa in deciſionibus, præſertim illa 11. *Ianuarij 1669. coram Priolo*, quod de tempore, quo iſte girus cambiorum initium habuit, ferè nulla differentia aderat inter vnam & alteram cambiorũ ſpeciem, quinimò in facto docebatur, quod aliquibus temporibus caſus præbuerat interſuria cambiorum per plateas eſſe magis moderata quàm per nundinas, accidentalitèr deindè ſequuta tractu temporis iſta alteratione, adeout quandò mãdatarius vnam de duabus vijs elegit,
27 conuinci non poterat de dolo ſeù mala fide poſitiua, quoniam attenditur initium actus, non quid poſteà produxerit caſus, qui ità potuit ſe habere ad lucrum ac damnum iuxtà regulam *text. in l. de fideicommiſſo C. de tranſact.*

Et quãuis in campſoribus aliqua maior certa vtilitas adſit per viã platealiũ quã nundinalium ratione prouiſionum, quæ in nundinalibus ſunt quatuor in anno, in platealibus autem ſunt octo circiter, non videtur tamen hæc circumſtantia talis, quod redoleat dolum, ſeù malam fidem poſitiuam, potiſſimè quia aliquod extraordinarium lucrum, etiam de iuſtitia, tolerabile videbatur in compenſationem dicti grauis periculi, vnde quamuis ex quadam epicheia, & nõ ſcripta æquitate damnabilis dici nõ poſſet dicta moderatio ad limites nundinalium, facta prius per Congregationem Baronum, deindè per Rotam, et cui idem creditor acquieuit, Attamen id referendum erat magis æquitati quàm rigori iuſtitiæ, quod nimium inſpicere refert ad alium effectum libertatis pecuniæ, de quo *diſc. ſequenti*.

EADEM

Data campſori facultate accipiendi & girandi ſuper cambijs pecunias in vim cedulæ bancariæ per ipſum ſoluendas, An cambiare poſſit cum ſeipſo, & ſine interpellatione. Et àn talis facultas expiret per mortem naturalem vel ciuilem vnius vel alterius ex contrahentibus.

De iuſtificatione ſpacciorum; An præcisè requiratur per exhibitionem litterarum in actis; Et an correſponſalis debeat eſſe Bancherius, ac litteræ ſeù tractæ debeant impleri per Bancum.

Et de libertate pecuniæ ſoluendæ cedulſtæ pro eius reintegratione, ac de prouiſione cedulæ quanta ſit.

SVMMARIVM.

1 *DE articulis ſeù punctis diſputatis.*

2 *An poſſit quis cambiare cum ſe ipſo, & quando.*

3 *Poteſt hæc facultas cambiandi cum ſe ipſo extrinſecus probari.*

4 *Diſtinguuntur plures caſus, àn & quando ad effectum ponendi debitorem ſub cambijs requiratur necnè illius interpellatio.*

5 *An mandatum datum creditori ad cambiandum expiret per mortem naturalem vel ciuilem mandantis, vel mandatarij.*

6 *Mandatum neceſſarium datum in rem, & gratiam mandatarij eſt irreuocabile, ideoque per mortem non expirat.*

7 *Mors ciuilis ex delicto, & banno habetur pro morte in odium delinquentis, non autem in fauorem.*

8 *Idem de filio ingrato, profeſſo, eiecto vel apoſtata, hærede indigno, & ſimilibus.*

9 *An cambia præcisè ſint iuſtificanda cum litteris, & quomodò remiſſiuè.*

10 *De virtute clauſulæ* ſi quid exequendũ, *vt data etiam nullitate mandati iudicis à quo, poſſit illud ex integro decerni.*

11 *An correſponſalis debeat eſſe bãcherius, et an litteræ cambij, ſeù tractæ debeant impleri per bancum.*

12 *Quid requiratur vt poſſit aperiri bancus.*

13 *De intelligentia prouiſionum vt litteræ cambij ſoluantur per bancum.*

14 *De ſalario, ſeù mercede augenda ad proportionem periculi vel incommodi.*

15 *Merx ſeù prouiſio cedulæ eſt ad duo prò centenario.*

16 *Quomodò regulanda ſit prouiſio cedulæ, ſeù præmium fideiuſſionis, et quid ſi ſint duæ cedulæ.*

17 *Prouiſio cedulæ campſoris eſt priuilegiata, et deducitur antè omnia.*

18 *Examinatur ratio diuerſitatis prouiſionis præſtandæ prò cedula.*

19 *An detur compenſatio crediti ex vna cauſa cum debito ex alia cauſa diuerſa.*

20 *Si campſor habet pecuniam depoſitam in banco ſui debitoris debet iſtam accipere, et non ponere debitorem ſub cambijs.*

21 *An compenſatio fiat ipſo iure, vel ope exceptionis.*

22 *Vincula minuunt valorem locorum montium.*

23 *Creditor, cui dantur loca montium, vel pecunia vinculata, àn petat à debitore id quod vinculum minuit.*

24 *An dicatur ſequuta ſolutio per ceduliſtam eo ipſo, quod creditores faciunt quietantias, licèt pecunia in eius banco relinquatur in depoſitum pro inueſtimento; Et àn ſufficiat formam chirographi impleri per æquipollens.*

DISC. II.

1 Retenta eadem facti ſerie, de qua in præcedenti, de pluribus alijs in huius, cauſæ diſputationibus reſpectiuè ſuper iſtorum cambiorum validitate, debito, & liquidatione, actum fuit pro tollendis obiectis debitoris, Primò ſcilicèt, àn facultas conceſſa campſori ponendi ſub cambijs ſummas in vim cedulæ bancariæ ſoluendas, exerceri potuiſſet cum ſeipſo propriaque ratione bancaria. Secundò quatenùs poſſit, àn pro ſingulis partitis ſolutis, pro quibus debitor poſitus eſt ſub cambijs, debuerit iſte interpellari. Tertiò an eadem facultas expiraſſet, per mortem naturalem Philippi creditoris, vel per ciuilem Marcelli debitoris ſtante eius banno capitali. Quartò circà iuſtificationem realitatis cambiorum, quomodò fieri deberet; Quintò an eidem realitati obſtaret, quod correſponſalis, in quo cambiorum girus habitus fuit, non eſſet publicus bancherius, neque litteræ per bancum impletæ eſſent. Sextò circa quantitatem prouiſionis, ſeù mercedis debitæ campſori pro cedula. Septimo cum idem campſor haberet in banco in computo currenti depoſitam quamdam pecuniarum quantitatem eiuſdem Marcelli debitoris, àn pro ſummis in vim cedulæ ſolutis debuerit facere compenſationem cum ſeipſo, atq; pro hac rata eumdem debitorem non ſubijcere cambijs. Et octauò ſtante, quod pecunia retracta ex pretio caſtrorum per Congregationem Baronum non ſoluitur, niſi cum cautione de reſtituendo primariò emptori in caſu euictionis, et ſecundariò creditoribus anterioribus, vel potioribus, ſiuè loco cautionis eadem pecunia inueſtitur in loca montium, ità vinculata, àn iſte creditor prætendere poſſit pecuniam liberam, ſiuè ſuppletionẽ eius, quod vinculi valor importat.

Primus punctus de plano ſublatus fuit ex ſolo facto, ſtante expreſſa facultate

cambiandi cum ſeipſo, qua concurrente, hodie receptum eſt, ac paſſim practica-
2 tum, id licitè fieri poſſe abſque aliqua incompatibilitate, ob reduplicationem ſeù pluralitatem diuerſarum perſonarum formalium diuerſis reſpectibus concurrentem in eadem perſona materiali, Vna ſcilicet creditoris, Altera mandatarij debitoris, Et tertia bancherij ſeù campſoris dantis ſibi ipſi tanquam mandatario debitoris pecunias ad cambiũ, *Turr. hoc tract. diſp.1. quæſt.15. num.10. Rota Genuen.deciſ.1. num.27. & deciſ. 32.n.4. Gait. de credito cap. 2. tit. 7. num. 1393. cum ſequen. Rota apud Merlin. deciſ.636. & deciſ.274. par. 5. rec.* cum alijs in huius cauſæ deciſionibus, præſertim illa 10. *Martij* 1662. *coram Veroſpio*, Atque hoc iure paſſim viuitur abſque difficultate, cum id non reſpiciat validitatem & intrinſecam naturam cambiorum, ſed ſolùm voluntatem mandantis, quæ vbi ſpecificata non eſt, in dubio non præſumitur; Verum etiam in caſu non ſpecifi-
3 cationis adhuc extrinſecus imò præſumptiuè, vel adminiculatiuè, ſiuè à poſteriori per obſeruantiam iuſtificatur, vt habetur præſertim actũ *in Rauennaten. ſeù Fauentina cambij hoc tit. diſc.* 12.

Super ſecundo puncto interpellationis faciendæ debitori ùngulis quibuſque vicibus; De ſolutionibus pro eo factis, ac de initio cambiorum, pariter modica habita fuit diſputatio in iure, dum illæ difficultates, quæ initio habebantur, ob diligentias melius adhibitas ſublatæ fuerunt ex facto, docendo de huiuſmodi interpellationibus; Occaſione autem agẽdi de hoc puncto in dictis primis diſputationibus, cum hincindè materia inuolui videretur, cumulando auctoritates, quæ caſus inter ſe omninò diuerſos percutiunt; Hinc proindè aduertebam plures caſus in propoſito, pro tollendis æquiuocis, congruaque doctrinarum, ſeù deciſionum applicatione diſtinguendos
4 eſſe; Primus enim eſt, vbi nulla præcedente pactione, ſeù facultatis conceſſione, cedulista, vel fideiuſſor, aut procurator, ſiue quicumque tertius pro moroſo debitore ſoluens cum ſua pecunia, pro iſtius reintegratione, et nè illam otioſam retineret, intendat eam ponere ſub cambiis, ſeù aliàs inueſtire in fructiferas occaſiones, aut ab aliis tantumdem accipere ad intereſſe, et tunc non intrant termini peculiares cambiorum, ſed potius alii generales intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, cum ſuorum reſpectiuè requiſitorum iuſtificatione, ex ijs quæ pluries habentur *in ſua materia ſub tit. de vſuris*, ideoque auctoritates, & deciſiones percutientes hos terminos generales, extraneæ remanent ab iſta particulari materia cambiorum.

Alter caſus eſt, vbi per debitorem ſeù principalem data eſt creditori, ſeù fideiuſſori facultas capiendi pecuniam ad cambium, quatenus ipſe ſtatuto tempore illam non ſolueret, itaut debitum ex vna cauſa ſeù vno contractu in alterã conuerteretur, et tunc verius ac receptum eſt, vt non obſtante mora, quæ per lapſum ſtatuti temporis ipſo iure contrahi dicitur, iuxtà terminos textus *in l. magnam C. de contrahen. & committen. ſtipulatione*, adhùc tamen requiratur interpellatio, vt ità debitor certificetur creditorem velle vti ſibi conceſſa facultate quia potuiſſet illa non vti, idq; per debitorem credi valeat iuxtà deciſionem *in Romana cambiorum 3. Iulij 1618. coràm Manzanedo, de qua in Romana prætenſorum cambiorum 30. Aprilis 1655. coràm Dunozetto* inter ſuas *dec. 962. & in alijs*; Sed paritèr id non percutit validitatem ac intrinſecam naturã contractus cambij, ſed voluntatem ipſius mandantis, eodem modo quo ſuperius dictum eſt in puncto præcedenti, Vnde ſi mãdans expreſsè huiuſmodi interpellationem remittat, atque aſſenſum præbeat, vt illicò facto caſu, abſque alia interpellatione æquiualentem ſummam accipere poſſet ſub cambijs, tunc id rectè fieri poteſt, quoniam cum ipſe ſit directus & purus debitor, eo ipſo quod ſtatuto tempore non ſoluit, ſcire potuit & debuit caſum eueniſſe, vt ità diſtinguendo habetur *apud Merlin. d. dec.636. d. deciſ.374. par. 5. rec. dec. 379. par. 2. & in alijs*, Atque ità docet praxis quotidiana depoſitariorum montium baronalium aſſumentium in ſe onus ſoluendi fructus locorum montium ſingulo quoque bimeſtre cum dicta facultate, quam illicò exercent, cum principales rectè ſciant, vel ſcire debeant quod huiuſmodi negotiatores, neque per mo-

men-

mentum tenent pecunias otioſas, atque iſtud præſertim negotium cambiatoriũ exercent, et conſequenter non intrat dicta excuſatio, quod debitor credere potuerit creditorem huiuſmodi facultate vſurum nõn eſſe, cum iſta credulitas rectè intret, quandò qualitas perſonæ creditoris ità ſuaderet, vt eſt in caſu, de quo agitur *in d. Romana cambiorum 3. Iulij 1618. coràm Manzanedo*, vbi de affictu caſalis facto per Capitulum cuiuſdam Eccleſiæ, ſub conuentione, vt affictuario penſionem ſtatutis temporibus non ſoluente, licitum eſſet locatori debitam pecuniam ad cambium accipere.

Tertius eſt caſus inſtitoris ſeù alterius, putà fideiuſſoris, aut adminiſtratoris, cui pro negotijs explicandis, ſeù pecunijs ſtatutis temporibus ſoluendis facta ſunt aliqua aſſignamenta, ex quibus id explicandum ſit, cum facultate, quod eis deficientibus, licitum eſſet accipere pecuniam ad cambium, et tunc Rota credidit, vt deficientibus aſſignamentis, mandans interpellari debeat, ex eo quod credere potuerit negotium fuiſſe èxplicatum cum aſſignamẽtis iam factis, de quorum defectu ſi fuiſſet certificatus, ſuppleuiſſet aliundè, neque paſſus eſſet interſurijs cambiorum ſubijci, vt *in Anconitana cambiorum coràm Carillo* inter ſuas *deciſ.* 282. aliàs 224. *par.* 9. *rec. & in eadem* 18. *Iunij* 1646. 8. *Martij*, & 2. *Auguſti* 1649. *coràm Peutingero*, quarum vltima eſt impreſſa, *deciſ.* 346. *par.* 10. *recent.*, licèt iſtas deciſiones veras non habuerit Camera *in Romana partitorum inter Falconerium & Farſettum*, Atque inſpecta veritate videatur punctus decidendus pro iudicis arbitrio regulando ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantijs denotantibus bonam vel reſpectiuè malam fidem creditoris, vel adminiſtratoris, & mandatarij, dicta facultate vtentis, ſpectato pręſertim vſu negotiatorum. Sed vbi ceſſat dicta credulitas mandantis, quod ſcilicèt negotium aliundè & ex aſſignamentis impleri potuerit, atque ceſſet etiam dicta alia credulitas, quod creditor dicta facultate forſan non eſſet vſurus, tunc nulla ſubeſt ratio, quæ huiuſmodi interpellationem exigat.

Et hunc dicebam eſſe caſum noſtræ quæſtionis, etiamſi non adeſſet dictæ interpellationis expreſſa remiſſio, per quam omnis difficultas ceſſabat, quoniam perfecta emptione, debitor ſeù mandans ſcire potuit ac debuit totum pretium promptè ſoluendum eſſe, atque dum ipſe non ſoluerat, credere potuit & debuit, quod illud ſolueretur per campſorem, illicò attenta eius conditione vſurum dicta facultate, cum adaptabilis non eſſet illa credulitas, quæ ratione perſonæ creditoris cadebat *in d. Romana cambiorum coràm Manzanedo*.

Quoad tertium pũctum expirati mãdati per mortem naturalem mandatarij,
5 vel ciuilem mandantis, tam in Rota, quã in Congregatione Baronum, ſcribentes pro debitore magnum fundamentum conſtituebant in auctoritate *Caball. conſ.* 145. *lib.* 2.; Verũ in vtroq; Tribunali hęc auctoritas omnino neglecta fuit vtpotè nulli probabili fundamento innixa; mouetur enim ipſe auctoritate *Soccin. iun. conſ.* 112. *num.* 12. *lib.* 1., ſed clarum eſt æquiuocum, *Soccinus* enim agit de reuocatione mandati ad donandum reſultante per mortem naturalem mandantis, et ſic de mero & ſimplici mandato voluntario, quod in ſolam gratiam mandantis recipitur à mandatario tanquam purum officium ſeù miniſterium gratuitum; Secùs autem vbi agitur de mandato neceſſario in gratiam & rem propriam mandatarij pro implemento obligationis & contractus correſpectiui, hoc enim nõ ſoluitur per mortẽ, ſed tanquam ſtipulatio ſeù obligatio faciendi, actiuè & paſſiuè tranſit in hæredes, ex ea clara ratione, quod reuocatio reſultans ex morte dicitur ficta & pręſumpta, fictio autem ſeù præſumptio non poteſt plus operari quàm veritas, Vnde quemadmodum debitori danti hoc mãdatum præcluſa eſt facultas illud expreſsè reuocandi, adeoùt expreſſa reuocatio non intret, multominùs intrare poteſt tacita ſeù ficta reſultans ex morte; *Trentacinque variarum reſol. lib.* 2. *tit. de procura-*
6 *tor. reſol.* 10. *num.* 7. & 9. *Mantica de tacit. lib.* 7. *tit.* 23. *n.* 40. & *ſeq. Buratt. dec.* 440. *num.* 2. & 3. *Merlin. dec.* 436. *n.* 15. quia data correſpectiuitate mandatum corrumpitur ac tranſit in alium contractum, ex ijs quæ habẽtur *in Romana œco-*

nomiæ

nomiæ ſub titulo de contractibus, & alibi pluries.

Potiſſimè verò in ordine ad mortem ciuilem ratione banni capitalis reſultantem ab ipſius debitoris delicto, quod ei
7 commodum & vtilitatem cauſare non debet in damnum & præiudicium creditoris innocentis, contrà poſitiui & naturalis iuris principia, cum ità culposè agentes pro mortuis habendi ſint quoad fauorabilia, non autem quoad odioſa, iuxta ea, quæ in iure habemus de filiofa-
8 milias ingrato amittente iura ſuitatis, et patriæ poteſtatis quoad fauorabilia tantùm, in odioſis autem remanente ſub dicto vinculo, Siuè religioſi profeſſi apoſtatantis vel eiecti, in odioſis & obligatorijs habendi pro profeſſo & religioſo, Ac hæredis indigni, habendi in odioſis pro tali, cum ſimilibus, ſuper quibus ſcribens tamquam Aduocatus ad ſatisfaciendum ignaro vulgo ſuperfluas euagatorias retexebam longas allegationes, præſertim in primis diſputationibus circà initia profeſſionis ac more iuuenum, quibus id congruere videtur, Et ſic nulla, vel ſatis modica diſputatio ſuper hoc motiuo habita fuit.

Circà quartum punctum iuſtificationis cambiorum, cum iam adeſſent ſpaccia ſeù litteræ redditus quas vti præſupponentes aliàs acceſſus, receptum eſt ſufficere iuxtà ea quæ frequenter in alijs hoc eodem titulo habentur, opus non fuit aſſumere quæſtionem diſputatam infrà *in Romana cambij de Sfortijs*, & *in Romana de Nigronis ſeù Benettis diſc.6. & 7.*, An ſcilicèt realitas iuſtificari poſſit cum libris, alijſque extrinſecis, etiam præſumptiuis ſeù adminiculatiuis probationibus, quamuis ipſæ litte-
9 ræ materiales nō habeantur; Credebam tamen in diſputationibus habitis *coràm Veroſpio*, (& Rota eumdem ſenſum habuit), neceſſariam non eſſe illarum formalem productionem, ac rigoroſam recognitionem, perindè ac ſi ageretur de apocis, vel ſcripturis, in quibus vnicum ac totum actionis fundamentū conſiſteret, quoniam vt aduertitur in allegatis *diſc.6. & 7.*, ex auctoritatibus ibi deductis, in puncto iuris, iuxtà opinionem in alijs Ciuitatibus & Tribunalibus magis communiter receptam, accedente pacto, ſufficiunt etiam libri creditoris benè & mercantiliter tenti.

Et licet Rota ſequendo opinionē magis rigoroſam, ad ſe certificādum de realitate litterarum, iſtas deſideret, eaſque velit inſpicere, Attamen ſufficere debet, quod hic effectus ſequatur etiam per extraiudicialem inſpectionē, tanquam pro librorum & pacti adminiculo excluſiuo ſuſpicionis fraudis vſurarum, non autem pro principali fundamento intentionis; Quia tamen in vltimis diſputationibus habitis in Signatura gratiæ, ſcribentes pro debitore, ad effectum obtinendi cōmiſſionem appellationis etiam in ſuſpēſiuo, et cum clauſula translatiua executionis, in hoc defectu nimium inſiſtebant, atq; aliqui ex Votantibus in eo ſe fundarunt, idcircò in alia inſtantia *corā Priolo*, ad huiuſmodi difficultatē tollendam, dicta ſpaccia producta fuerunt, Adeoque id impreſſionem fecit, quod in dicta reſolutione 11.*Ianuarij 1669.corā Priolo*, reſponſum non fuerit de exequēdo mandato in præcedenti inſtantia *per Veroſpium* relaxato, ſed illud de nouo decretū fuit, vt fieri ſolet, quando dubitatio oriatur ſuper nullitate mandati relaxati per primum iudicem, quod aliàs iuſtum in toto vel in parte reputetur, cū receptum ſit talem eſſe virtutē ſeù ope-
10 rationem clauſulæ, *ſi quid exequendum*, vt non ſolùm iudex ad quem exequi valeat mandatum per iudicem à quo decretum, ſed etiam illud ex integro decernere & relaxare, quatenus primum, nullitatis, vel exceſſus defectu laboraret, *vt in Romana renunciat. 27. Maij 1651. Cerro, Beneuentana dotis 27. Iunij 1653. Bichio, Romana ſeù Ianuen. dotis 2. Decembris 1665. Otalora, & ſæpiùs.*

Quoad quintum obiectum ſeù punctum inualiditatis cambiorum, ex eo quod correſponſalis non eſſet bancherius, neque tractæ ſeù litteræ impletæ eſſent per bancum, duplici fundamento nitebantur ſcribentes pro debitore;
11 Primò ex declaratione Sac. Congregationis regiſtrata apud *Turr. de cambijs diſput. 3. quæſt. 1. in prologemanis poſt num.33.* in illis verbis, *Secundum eamdem rationem bancariam permanentem*; Et ſecundò quoad cambia girata per Ciuitatem Neapolis, quod *per Regias pragmaticas, tertiam, ac ſequentes, & ſeptimam ſub tit. de litteris cambij*, diſponere.

neretur litteras cambij ſeù tractas per publicum bancum impleri debere, neq; alias implementi iuſtificationes admitti, quod etiam ſupponebatur diſpoſitũ in Ciuitate Venetiarum.

Verùm hoc erat leue obiectum de facili ſublatum, quoniam dictæ declarationes prodierunt pro ſola Ciuitate Ianuenſi, vbi magna bancheriorum copia haberur, et nihilominus dicta verba, tanquam dubia & incertæ ſignificationis, etiam in eadem Ciuitate magnas inter negotiatores produxerunt difficultates, ad quas remouendas, opus fuit denuò adire eamdem Congregationem, nouaſque declarationes obtinere regiſtratas *apud eumdem Turr. vbi ſupra num.37.*, Taliſq; ex atteſtationibus plurium mercatorum & negotianrium ferè totius Italiæ eſt communis vſus, quod etiam mercatores fundacarij ſeù alij negotiatores formalem bancum non aperientes, recipiunt ac implent tractas & litteras cambij, atque ſuper cambiorum giro ſcripturam formalem tenent, Potiſſimè verò in Ciuitate Neapolis, vbi per Regias prouiſiones diſponitur, non poſſe aperiri publicum bancum niſi pręſtita cautione in ſumma ſcut. 150.m., quod eſt moraliter impoſſibile, ideoque bancum publicum vt plurimum ibi habent ſolùm aliquæ piæ domus hunc fundum habentes, et tamen infinitus eſt nume-
12 rus negotiatorum ſuper cambijs; Prudens quidem & commendabilis eſſet dicta prouiſio, quando eſſet moderata & practicabilis, vnde propterea videtur extremum vitioſum, Sicuti econuersò vitioſum eſt alterum extremum Vrbis, quod cuilibet liberum eſt bancum aperire, abſque eo quod ſaltem in apertura negotij talem faciat obligationem, quod deponentibus eorum pecunias, ſeù aliàs banci fidem ſequentibus, conſultum eſſet cum hypotheca, per quam intraret ordo temporis & prioritatis, aduerſus eos, qui poſtea cum hypotheca multoties colluſiuè comtrahentes ità totum abſorbent, quod videtur magnum inconueniens, vt non ſemel aduertitur in ſua materia *ſub tit. de credito*.

Et quoad neceſſitatem implendi litteras ſeù tractas per bancum publicum, id continebat æquiuocum clarum, cum
13 huiuſmodi prouiſiones, prudenter quidem ac iuſtè editæ, percutiant illas tractas ſeù litteras cambij, quæ per veram & effectiuam pecuniarum ſolutionem impleri debent ad fauorẽ tertij, idque, vt occurreretur fraudibus & falſitatibus receputarum priuatarum, cum quibus exhibentes tractas ſeù litteras cambij ad protrahendas ad menſes & annos ſolutiones defatigabantur, ſecùs autem vbi agitur de his litteris pro giro cambiorum cum ſeipſo, et talis eſt inconcuſſa praxis.

Sextum fuit diſputationis caput ſuper quantitate prouiſionis ſeù mercedis cedulæ; Cum enim in prima limitata ad ſummam ſcutorum 230. m. prouiſio cõuenta eſſet in annuis ſcutis 500., prætendebat debitor, quod ſecunda cedula indefinita, eodem iure regulanda eſſet, augendo ſolùm dictam taxam conuentionalem proportionabiliter & pro rata ſummæ maioris, ad quam cedulista ſe obligauerat, conſtituendo fundamentũ
14 in regula, de qua *apud Zacch. de ſalario quæſt.10. num.1. cum ſeqq.* de Doctore conducto ad legendum, ſiuè famulo ad ſeruiendum pro certo ſalario, quod ſi reconducatur, reconductio cenſeatur pro eodem ſalario; Siue de ſalario proportionatè augendo ad ratam laboris ſeù muneris adaucti, atq; in prima conuentione non contenti.

Econuersò autem ex parte creditoris prætendebatur, per ſecundam cedulam indeterminatam complectentem totum valorem caſtrorum, primam euanuiſſe, atquè omninò nouatam eſſe, et conſequentèr, quod ceſſante conuentione, atque rebus remanentibus in puris terminis iuris, dicta merx, ſeù prouiſio deberetur iuxtà conſuetudinem Vrbis, quæ eſt
15 ad minus duorum pro centenario, vt habetur *apud Greg. dec. 161.*; Ad quod probandum ego & cæteri pro eodem creditore ſcribentes duo adducebamus fundamenta, Vnum reſultans ex axiomate generali, quod quælibet diſpoſitio intelligenda venit rebus in eo ſtatu permanentibus, ad quod plenè colligit *Additionator ad dec.523. par.4. rec. tom.3. nu.5. & ſeqq. & nu.21.*; Et alterum, quod huiuſmodi emolumentum dicitur merx periculi, ad cuius proportionem regulari debet plus & minus iuxtà periculi maiorem
16 vel minorem probabilitatem, *Mantica de*

de tacit.lib.6.tit.6.n.6.Apont.conſ.19.lib.2. Leotar.de vſur.q.23.nu.31.Rot.apud Gregor. d.dec.161.& dec.679.p.1.diuerſ.; Et ideò cum per ſecundam cedulam indefinitam abſque dubio campſor maiori periculo ſe exponebat, quoniam peritus declarare poterat valorem in ſumma ingenti, pro cuius parte ſibi conſultum nõ remaneret in bonis emptoris foreſis, hinc intrabat dictaratio proportionis, ac nouationis, ſeù receſſus à prima conuentione.

Reſolutio in hoc puncto fuit, vt pro ſumma contenta in prima cedula deberetur prouiſio conuenta in ſcutis 500., pro reliquis autem ſcutis 127. m. debitis in vim ſecundæ cedulæ, tanquam in caſu omiſſo debita eſſet merx conſuetudinaria ad rationem duorum pro centenario, vt patet ex *dec.28.Nouembris 1659. Veroſpio*, in qua ſolùm de hoc puncto agitur; ibique etiam firmatur huius mercedis, ſeù prouiſionis potioritas, vt ſcilicèt
17 dicatur debitum priuilegiatum, licitè ante omnia detrahendum ex pecunijs emptoris, quæ ad manus campſoris pro eius reintegratione venirent iuxtà punctualitèr firmata *d.dec.679.par.4.diuerſ.*; Ad quod conferunt, quæ habentur apud *Salgad. in labyr.par.3.cap.9.* ſuper potioritate mercedis, ſeù prouiſionis debitæ adminiſtratori patrimonij poſiti ſub cõcurſu, quia in effectu non eſt creditum, ſed impenſa neceſſaria reſpiciens etiam ſeruitium & commodum ipſorum creditorum, ideoque ante omnia deducenda; Dictaque reſolutio ità diſtinguens, reflectendo ad veritatem, mihi quamuis ſcribenti pro aſſequutione mercedis con-
18 ſuetudinariæ pro tota ſumma, viſa eſt iuſta & probabilis, non quidem ex generali regula deducta in deciſione deſuper edita de non extendenda conuentione de caſu ad caſum, cum in puncto iuris probabilius dici poſſet, ſecundam cedulam indefinitè complectentem totum pretium à perito declarandum attendendam eſſe, non curata prima, tanquam per huiuſmodi nouationem abolita; Sed ex dicta altera ratione proportionis periculi, dum in dicta certa & determinata ſumma ſcutorum 230. m. cedulista dici poterat tutus, et moralitèr certus de exemptione à quocumque damno, dum bona quæ emptor poſſidebat in Vrbe, ipſaque caſtra ità acquirenda, ſine dubio tanquam per ſpeciem notorij ſuperabant dictam ſummam, et ſic verè periculum reſidebat in ſecundo additamento ratione incertitudinis.

Septimus diſputationis punctus fuit circà liquidationem ſummæ per cedulistam ſolutæ, pro qua potuerit ponere debitorem ſub cambijs; Cum enim debitor prædictus ante huius caſum haberet in bãco eiuſdem campſoris quamdam ſummam pecuniarum in cauſam depoſiti & ad liberam diſpoſitionem, vt vulgò dicitur *à conto corrente*, dubitatum fuit, an quando campſor in vim cedulæ certas ſummas ſoluere coactus fuit, pro omnibus potuerit ponere debitorem ſub cambijs, vel potius iure compenſationis debuerit deducere dictam ſummam, quam habebat in manibus; Et quamuis de ſtricto iure probabilis videretur creditoris prætenſio, quam etiam in congreſſibus, in quibus puncti examinantur pro veritate, nimium fouebant ſeniores Aduocati, ex diuerſitate ſtationum, ob quam in eiſdem perſonis materialibus repræſentantur omninò diuerſæ perſonæ formales, et ſucceſſiuè diuerſa dicuntur debita & credita ex omninò diuerſis cauſis,
19 vndè propterea regularitèr non intrat compenſatio, ex ijs, quæ habentur *collecta per Amat.reſol.17.add.ad Gregor.dec. 366. Graſſ.de except.c.16.Gratian.diſcept. 948.nu.2. Salgad. in labyr.par.2.cap.28.* Nihilominus ego tunc iunior ab initio fui in contrario ſenſu, Tùm ex punctuali *deciſione Rotæ in Romana computorum 23.Martij 1618.coràm Coccino*, vbi
20 in ſpecie firmatur, quod hæc diſtinctio intellectualis ex iuris ſubtilitate reſultans, atque ad alios effectus iuris vera, ex quadam naturali æquitate, ac in odiũ vſurarum attendi non debet iſto caſu, et cum quo fundamento proceſſit *Rota*, ità iuxtà meum votum reſoluẽdo eadem die *28.Nouembris 1659.coràm Veroſpio*; Tum etiam ex facti circumſtantijs, quod ſcilicèt debitor ob quædam imputata delicta iam fugam ab hoc Principatu arripuerat, atque proceſſum erat ad acta præparatoria banni capitalis, vndè non vrgebat ratio manualis & quotidiani vſus dictæ pecuniæ, quæ proindè retineri ſolet in computo currenti, et non commiſceri cum alijs negotijs, vndè ſi dictus depo-

neus

neus abſens & inquiſitus dediſſet mandata, ſeù ordines pro dicta ſummæ ſolutione, abſque dubio campſor ità conſtitutus in periculo propriæ iacturæ, recuſaſſet dictos ordines implere, faciendo quamdam ſpeciem arreſti, ſeù ſequeſtri penès ſeipſum pro eius indemnitate; Et conſequentèr nulla ratio exigere videbatur, quod dictam pecuniam ità penès ſe retineret otioſam, et pro æquiualenti percipere deberet vſuras, ſeù acceſſiones cambiorum, dum non agebatur de depoſito regulari pecuniæ obſignatæ in ſacculo, itaut dici poſſet, quod fuiſſet violare legem depoſiti, ſed agebatur de depoſito irregulari, quod in ſubſtantia, et quoad effectum importat magis creditum quantitatis, ſeù generis, Vndè conſiderabam adaptari poſſe terminos, ſeù rationem *textus in l. curabit Cod. de action. empti*, ſuper repugnante æquitate habendi eodem tempore in manibus rem & pretium; Siuè quod intraret recepta diſtinctio, quam habemus in quæſtione, an compenſatio fiat ipſo iure, vel ope exceptionis, quod ſcilicèt, vbi agitur de odio vſurarum, et de impediendo
21 illarum curſum, omninò verius, ac receptum ſit compenſationem intrare ipſo iure, vt cæteris plenè collectis firmatur *per Rotam dec. 409. nu. 21. & ſeq. par. 9. recent.* vbi allegantur *Aponte. conſ. 19. lib. 2. Fontanell. de pact. clauſ. 6. gloſ. 2. par. 6. nu. 61. & ſeqq. & alij*.

Demùm cum pretium redactum ex ſecunda venditione dictorum caſtrorum erogatum eſſet in loca montium, cum vinculo, primariò ad fauorem emptoris in caſu euictionis & moleſtiarum, ſecundariò autem pro cautela creditorum anteriorum & potiorum poſtmodum venientium, Atque indubitatum ſit huiuſmodi vincula minuere valorem intrinſecum locorum montium iuxtà vinculorum numerum, ac maiorem, vel minorem periculi probabilitatem, iuxtà ea, quæ ſuper huiuſmodi diminutione ha-
22 bentur *in Romana locorum montium de Oricellarijs, et in Romana de Mutis ſub tit. de Regalibus ad materiam locorum montium diſc. 30. & 32.*, Atq; de facto iſta loca montium ſtante dicto vinculo æſtimata fuerant ad rationem ſcutor. 60. pro quolibet; Hinc orta eſt dubitatio, an ſtante dicta reductione cambiorum pla-

tealium ad nundinalia, deberet creditori bonificari, id quod importaret diminutio reſultans ex dicto vinculo, itaut in effectu aſſequeretur pecuniam liberam. Et ità determinatum fuit in vltimis de-
23 ciſionibus 14. *Decembris 1662. & 28. Ianuarij 1664. coràm Veroſpio*, dando optionem debitori intrà certum terminum ſoluendi pecuniam liberam, et reaſſumendi loca montium, vel quod creditori imputanda eſſent ad dictam rationem ſcut. 60. pro quolibet.

De hoc autem, tàm in vltimis diſputationibus habitis in Signatura gratiæ, quã in alia inſtãtia *in Rota corã Priolo & Bourlemont.* fuit dubitatum, ſtante quod iſtud vinculum reſultat à facto Principis, quod importare dicitur caſum fortuitũ à creditore ſupportandum, abſque eo quod regreſſum pro indemnitate habere valeat aduerſus debitorem, iuxtà ea quę habentur *ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum in Romana de Anguillaria, et in alia Romana dotis de Cæſarinis diſc. 97. & 99.* et talis eſt communis praxis.

Super hoc autem ego, reflectendo etiã ad veritatem, dicebam huius quæſtionis deciſionem pendere à puncto, An dicta reductio cambiorum platealium ad rationem nundinalium importans dimidiationem crediti & vltrà, intraret de rigore iuſtitiæ, vel potius ex Tribunalis æquitatiuo arbitrio; Primò enim caſu admittebam, quod debitor benè diceret, quoniam ſi creditor plus de rigore conſequi non deberet, cogendus eſſet ſubire vinculum de natura rei omnibus alijs creditoribus commune; Secus autèm in altero caſu, quoniam tunc debitor æquitatiuum arbitrium iudicis diuidere non poteſt, ſed illud acceptare debet cum ſua cauſa, nam aliàs non fuiſſet reducere cambia platealia ad nundinalia, ſed iſta quoque dimidiare; Et conſequentèr cum ex ſuprà deductis *diſc. præced.*, de ſtricto iure omninò verius eſſet, cambia platealia eſſe valida & deberi, ideoque dicta reductio, ſeù moderatio reſultaret ex merè æquitatiuo arbitrio, debebat proindè iſta æquitas æqua lance exerceri, nam aliàs manifeſtam contineret iniquitatem in præiudicium creditoris, ità duplicem diminutionem & iacturam patientis; Atque retorquendo exemplum moderationis factæ per Sac. Conſilium Neapolita-

num, de qua *diſc. præced.*, quod ſcilicèt cambia tunc irregularia longè exceſſiua, et reducta ad 14. pro centenario in tali ſumma ſoluta fuerunt, ità & talitèr quod creditor de facto obtineret dictam ſummam 14., quod in præſenti non contingeret, quoniam cambia platealia importantia 19. circitèr pro centenario, et redacta ad nundinalia importantia ad rationem 9. circitèr, ſoluerentur, non in nouem, ſed in quinque, vel ſex, et ſic eſſet reductio reductionis, atque iſtam credebam eſſe veritatem,

De pluribus alijs diſputatum fuit, in facto magis quàm in iure conſiſtentibus, præſertim verò de tempore, à quo campſor ob ſolutiones factas in vim cedulæ dici poſſet creditor; Cum enim per chirographum Pontificium ſuper dictorum caſtrorum venditione editum mandaretur, quod creditores, ad quorum inſtantiam per Congregationem Baronum facta erat dicta venditio, in actu receptionis pecuniæ à cedulista deberēt præſtare debitam cautionem in forma, ſin
24 minus quod eadem pecunia directè in actu recipiendi deponi deberet in ſacro monte pietatis, ad effectum illam inueſtiendi in loca montium, vt ſuprà vinculata loco cautionis, creditores autem pro maiori eorum commoditate factis quietantijs tanquam de recepto, fuiſſent contenti relinquere pecuniam in depoſitum in eodem banco pro eo modico tempore, quod currebat, donec inuenirentur occaſiones dicti inueſtimenti; Hinc prætendebat debitor non eſſe ſeruatam formam chirographi, ac propterea ipſum non potuiſſe poni ſub cambijs à tempore, quo creditores fecerunt quietantias, ſed ſolùm à tempore, quo ſequutū erat effectiuum pecuniarum inueſtimentum; Sed hæc pretenſio reiecta fuit, et pro meo iudicio iuſtè, quoniam eo ipſo, quod creditores fecerunt quietantias, debitor liberationem reportauit, atque ſolutionis effectus ſequutus fuit, eiuſque nil intererat, quod creditores pecuniam ità de eorum dominio effectam hoc medio tempore otioſam retinerent magis in vno, quàm in altero banco, Vndè cum chirographum præſcriberet dictam formam, non pro præciſa ſolemnitate, ſed ad ſolum certum effectum nè daretur libera, idcircò intrat recepta propoſitio, quod tūc ſpectato effectu admittitur implementum per æquipollens, vt firmatur *in deciſionibus coràm Veroſpio*, quæ ſuper hoc puncto videntur notabiles.

ROMANA
MANVTENTIONIS
PRO
IOANNE BAPTISTA BORRELLA
CVM
N. LAMBARDO.

Caſus diſputatus coram Senatore Vrbis, ſeù Prælato Conſultore deputato, et reſolutus pro Lambardo.

An cambium creari poſſit ex credito antecedenti ſine pecunia numerata.

Et an ſubſtineatur cambium ſi pecunia data debitori in alios vſus creditori notos conuertenda ſit, itaùt hic certò ſciat debitorem non poſſe cambiare in nundinis, ibique litteras implere.

Et de conuerſione cambiorum decurſorum in ſortem noui cambij an ſubſiſtat, vel potius importet anathociſmum.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Pecunia numerata in actu, ſed ſtatim reſtituta an annullet contractum cenſualem.*
3 *Qualis dicatur ſimulatio damnata, et qualis non.*
4 *Cambium creari poteſt ex credito antecedendenden-*

denti ex mereibus, vel alia eauſa.

5 *Deelarantur quædam deciſiones firmantes eambium inualidum, vbi creditor ſcit debitorem eonuertere debere pecuniam in alios vſus.*

6 *Diſtinguuntur ſpecies eambiorum, et quale ſit directum & quale obliquum.*

7 *De ſimulatione, ſeù ſigmento, quod aliqui dieunt eſſe in cambijs.*

8 *De recambijs an ſint inualida & eontinentia anatociſmum ob conuerſionem cambiorum in ſortem, et aliqua de anathociſmo, quando procedat.*

9 *De natura eambij eſt, vt nullum detur lucrum ab initio certum, ſed poſſit etiam ſors diminui.*

10 *Quod cambia verè non ſint fructus, neque acceſſiones, ſed ſint pars ſortis.*

DISC. III.

CVM ex pluribus creditis
1 antecedentibus, quæ ex iuribus ceſſis ab alijs creditoribus, alijſque de causis, Borrellahabebat cũ Lambardo, conflatis etiã ſcutis 1000., quæ idem Lambardus debebat èx cauſa cambij contracti vſque ab anno 1646. vnà cum fructibus, ſeù cambijs decurſis, circà annum 1658. nouum cambiũ conſtitutum eſſet in ſcutis 3500. circitèr, cum enarratione pecuniç coràm Notario & teſtibus numeratæ, ad effectum illam conuertendi in prædictorum aliorum debitorum extinctionem, Atque poſt aliquorum annorum decurſum creditor curaſſet aliqua bona debitoris exequi & ſubhaſtari, eidemque, ſeù alteri, qui deindè ipſum nominauit, tanquam vltimo licitatori deliberari, prætendens debitor iſtius actus nullitatem ob ordinem iudiciarium non benè ſeruatum, ac etiam ob notoriam iniuſtitiam, Tùm ratione çnormiſſimæ læſionis in valore bonorum, Tùm ratione exceſſus ob infectionem noui contractus cambij, qui proindè cambia, ſeù fructus non produceret ratione ſimulationis, dum probauerat pecuniam eiuſdem creditoris ſimulatè, et vt vulgò dicitur, *per moſtra*, ibi interueniſſe, itaùt in effectu cambium creatum eſſet ex creditis antecedentibus, ac etiam illatiuè, quod ità creditor certus eſſet debitorem non poſſe acceptam pecuniam cambiare, atque in nundinis litteras implere, vt ad cambij realitatem requiritur ex firmatis per *Rotam in Romana cambij 18. Aprilis 1644. & 16. Ianuarij 1645. coràm Peuting.* Et demùm quia idem cambium in parte conflatum eſſet ex fructibus, ſeù cambijs decurſis dicti alterius cambij, vndè propterea dicebat hoc eſſe anathociſmum in iure damnatum iuxtà plenè deducta per *Rotam apud Merlin. dec.* 409. aliàs 301. *par. 5. recent. latè Andreol. controu.* 310. *nu.* 1., vbi ferè omnes cumulat. Ex his ſecundus Collateralis fori Capitolini manutentionem Lambardo conceſſit, declarando cõtractum prædictum inualidum & vſurarium, ex hoc præſertim vltimo fundamento anathociſmi:

Introducta verò poſt ſuos alios gradus iuxtà Capitolinam labyrinticam praxim, cauſa coram Senatore, atque per iſtum deputato iuxtà ſtylum ingenioſo Prælato in Conſultorem, hinc poſt plures diſputationes, quamuis in ijs, quæ iuris ſunt circà validitatem cambij ex infrà deducendis ſe adæquatum declararet, nihilominùs confirmauit idem, quod iudex primæ inſtantiæ fecerat, Vel e[illegible]pite nullitatum, Vel ex altero læſionis, ac etiam ratione inſubſiſtentiæ aliquarum partitarum, et ſic ex fundamentis conſiſtentibus potius in facto, in quo Aduocati uullam habent partem, ideoque iudicatum, nec approbare, nec damnare potui, potiſſimè quia etſi cauſæ Patronus ſingulis facti obiectis benè ſatisfacere videretur, nihilominus ea omnia inſimùl vnita, aliquam malam faciem præbere videbantur.

Quatenus verò pertinet ad dicta tria obiecta in iure conſiſtentia, Dicebam pro creditore ſcribens nullam verè ſubſiſtentiam habere, Non quidem primum, Tùm quia ſolemnitati pecuniæ numeratæ, etiam vbi pro forma requiritur, vt eſt in cenſibus, ex communi obſeruantia
2 ſatisfactum eſſe dicitur per illius interuentum, quamuis eadem immediatè reſtitueretur ipſimet creditori in aliam cauſam, niſi formalis ſimulatio probetur ex deductis per *Cenc. de cenſ. q.* 50., vbi plures colliguntur deciſiones Rotæ, quæ moderno tempore ſæpius circà hunc de-

fectum benignè ſe gerere conſueuit, quo-
tiès antecedentia credita ſunt vera &
realia ſtante facilitate Signaturæ gratiæ
paſſim ſanandi hunc defectum, vbi con-
ſtat de vero credito, vt præſertim apud
Ruias dec. 476., quæ eſt *Aſſiſien. cenſus
confirmata 28. Martij 1653. coràm Beui-
laqua 23. Ianuarij & 26. Iunij 1654. co-
ràm Bichio*, et non ſemel in ſua materia
ſub tit. de cenſib.

Tùm etiam quia illa ſimulatio dicitur
in iure damnata, quæ concernit rei ſub-
3 ſtantiam, ac veritatis alterationem alteri
præiudicialem, quia nempè cum menda-
cio appareat validus & licitus ille actus,
qui ſi appareret, prout eſt in effectu, eſ-
ſet illicitus & inualidus, Secùs autèm vbi
etiam alio modo vero licitè fieri pote-
rat, itaùt nil debitoris, vel alterius con-
trahentis interſit, vt ſæpius *ſub tit. de con-
tractibus*, et ſub altero *de credito*, Ac plu-
ries in ſpecialibus terminis cambiorum
occaſione oppoſitæ ſimulationis perſonæ
firmauit *Rota*, præſertim in *Romana cam-
bij 1. Iulij 1658. coràm Meltio* confirma-
ta *24. Martij 1664. coràm Otalora*, quæ
eſt *Romana cambij de Sfortijs diſc. 6.*

Vndè cum ſæpius per Rotam firmatũ
4 fu[illegible] quod cambium ex mercibus, vel
ex creditis antecedentibus creari poteſt,
vt præſertim *in Romana pecuniaria 5. Iu-
nij 1648. Corrado 14. Iunij 1649. Duno-
zetto* inter ſuas *dec. 829. Romana cambio-
rum 28. Aprilis 1651. Veroſpio*, et in alijs,
cum nil vrgere videatur, quod prohi-
beat, Quia ſi creditor de tempore cõtra-
ctus cogere poterat debitorem ad ſibi
ſoluenda credita, quæ vera & legitima eſ-
ſent, hinc proindè benignè potiùs cum
eo agere videtur ſe abſtinendo à coa-
ctione, eademque credita conuertendo
in alium contractum, ex quo dilationem
debitor recipit, quotiès iſta non eſt cau-
ſa alicuius lucri, ſeù exceſſiuæ, vel aliàs
præiudicialis conuentionis, quæ in cam-
bijs nundinalibus non datur, minuſque
hodiè in illis platealibus, quæ exercen-
tur per eas Ciuitates, quæ plateæ for-
mam habent, cum totum pendeat ab
euentualitate pretij vniformitèr à publi-
co foro mercatorum taxati, vt ſupra *in
Romana cambij diſc. 1.*

Quoad ſecũdum obiectum deductum
ex allegatis deciſionibus *in Romana cam-
bij 18. Aprilis 1644. & 16. Ianuarij 1645.*
5 *coràm Pentingerio*, dicebam illas ab ipſo
initio nunquam in Curia receptas fuiſſe,
vtpotè continentes æquiuocum clarum,
quo agnito in eademmet cauſa, in qua
prodierunt, nullum habuerunt effectum,
quoniam ità Rota oretenùs mandante,
nè ad formalem reuocationem procede-
retur, creditor cõtrà quẽ prodierant, ſub
titulo cõcordiæ, aliquo modico dimiſſo,
ſatisfactionem obtinuit; Et meritò, quo-
niam, vt frequentèr habetur *hoc eod. tit.*,
prçſertim *in Romana locationis venæ ferri
diſ. 24.*; Duç ſunt cãbiorũ ſpecies, Vna quç
dicitur cambij directi, quia ſcilicèt ha-
6 bens pecuniam Romæ, illamque cupiens
in Ciuitate Venetiarum, vel Neapolis,
eam tribuat mercatori, vel alteri ibi cã-
biandam, quoniam ſi pecuniæ dator cer-
to ſcit, recipientẽ illam pecuniam, ac cõ-
uertentem in alios vſus, non poſſe æqui-
ualentiam dare ſtatuto tempore, et in
præfinito loco, itaùt litteræ implemen-
tum recipere non deberent, ſed inanes
& vacuæ eſſent reuerſuræ, Tunc quia di-
citur potius actus ſimulatè geſtus in
fraudem vſurarum, de illius validitate
dubitarunt *Azor. inſtit. moral. par. 3. lib.
10. de cambio ſicco*, et cæteri deducti per
*Scacc. de cambijs §. 1. q. 7. par. 2. ampliat. 9.
nu. 9. Reginald. in praxi pænitent. lib. 25.
nu. 399. Rebell. de iuſt. & iur. lib. 15. q. 5.
nu. 3.*, et cæteri in prædictis deciſioni-
bus deducti; Dictaque difficultas non
reſultat ex eo, an qui pecunias recipit,
eas tunc in alios vſus conuertat necnè, vt
ſcribentes in iſta cauſa, ac etiam in d. al-
tera *Romana cambiorum de Sfortijs diſc.
6.* inſiſtebant, quia cum pecunia recipiat
functionem in genere ſuo, etiam in iſto
cambio directo nil refert, quod reci-
piens eam conuertat in alios vſus, dum
poteſt in nundinis, vel platea aliundè
ſupplere de æquiualenti, ſed punctus eſt
in idoneitate ad dictam æquiualentiam
præſtandam, ex cuius concurſu, vel defi-
cientia reſultat ſcientia dantis, an litte-
ræ eſſent adimplendæ, necnè, et an actus
eſſet ab initio fictus, vel verus.

Altera cambiandi ſpecies dicitur obli-
qua, quod ſcilicèt debitor, qui pecunias
recipit, ſeù ex alia præcedenti cauſa de-
bet, non aſſumit onus cambiandi, ſed ſub
contractu mutui, vel altero recipit pe-

cunias

cunias pro ſuis debitis ſoluendis, vel in alios ſuos vſus erogandas; Quia verò mutuator non intendit eas otioſas tenere, ſed ſuper cambijs trafficare, idcircò debitor pro ipſius creditoris indemnitate, et nè ex mutuo damnum, ac præiudiciũ recipiat, in ſe aſſumit onus capiendi tantundem ab alijs, ac girandi, vel girari faciendi ſuper cambijs, Vel eidem creditori facultatem tribuit accipiendi ab alijs, vel à ſe ipſo tantundem, illudque girandi, vel girari faciendi ſuper cambijs in ipſius mutuatarij damnum, quo ſecundo caſu plures continentur contractus explicati *in d. Romana locationis venæ diſc.24. ac etiam in Camerinen. diſc. ſeq. & in alijs hoc tit.*

7 Et in hac ſecunda ſpecie non ſpectatur, an illa pecunia quæ recipitur, in alios vſus conuertatur necnè, vel an recipiens poſſit æquiualentem ſummam in nundinis, vel in platea præſtare, quoniã cambium nõ girat ſuper illa pecunia, ſed ſuper æquiualentia ab alijs habenda, neque ſpectatur idoneitas ipſius debitoris, ſed illa correſponſalis, qui litteras eſt impleturus ſaltem cum recurſa; Et licèt Morales, quibus etiam adhærent *Merenda in eius tract. de cambio nundinali, Leotar. de vſuris q.26.* & alij, magna Tribunalia, ſeù foros magnarum & mercantilium Ciuitatum parùm verſantes, dicant hæc continere figmenta & ſimulationes in fraudem vſurarum, Attamen eorum dubitatio recipienda non eſt, Tùm quia ità paſſim & vbique publicè & palàm, Eccleſia tolerante & approbante, practicatur, Tùm etiam quia ceſſante conuentione partium ſuper maiori, vel minori interuſuriorum curſu ratione maioris, vel minoris dilationis temporis, in quo propriè conſiſtit vſura, vel eius ſuſpicio, cum totum pendeat ab euentualitate, quæ ipſius etiam debitoris lucrum cauſare poteſt, ſequitur exindè ceſſare terminos vſuræ, et in ſpecie id vidimus practicatum *in d. Romana locationis venæ ferri diſc.24. & in d. Romana cambiorum diſc.1.*; In dictis etenim caſibus certa erat conuerſio pecuniæ per debitorem acceptæ ad cambium in alios vſus, atque certa erat voluntas eiuſdem debitoris creditori declarata, et in pactum expreſſum deducta, non cambiandi, neque ſoluendi in nundinis, vel plateis, et tamen nunquam dubitatum fuit de validitate cambij ex iſto capite, quoniam girus cambij non eſt in ipſa pecunia, quæ debitori datur, ſed in æquiualenti, quæ ab alio, vel à ſeipſo tãquam tertio accipitur ad cambium, atq; hoc iure paſſim viuitur, quod agnouit *Rota in d. Romana cambij de Sfortijs 24. Martij 1664. Otalora.*

8 Demùm quoad tertium obiectum anathociſmi, quod deducebatur ex conuerſione cambiorum decurſorum in ſortem principalem, ac nouum cambium, Dicebam, quod quidquid ſit, àn dictus anathociſmus procedat ſolùm in vſuris illicitis, de quibus, nempè vſuris hebræorum agitur in *deciſ.409. Merlini*, atque admiſſo etiam quod eadem prohibitio procederet in quibuſcumque alijs quamuis licitis vſuris, interſurijs, vel fructibus, vt videtur magis communis & recepta opinio DD., de quibus amplè *Andreol. d. controuerſ.* 210.; Extranei erant dicti termini ab iſtis cambiorum, quæ in recambium conuerti poſſe plenè firmatur *per Surd. conſ.540. nu. 35. cum ſeq.*, quem ſolum pro omnibus allegare ſufficit, & cõmunitèr tenent *Cyriac., Gait. & cæteri deducti per Andreol. d. controu. 210. num. fin.*, atque ità paſſim docet inconcuſſa obſeruantia totius noſtri Orbis Catholici ſuper recambijs, & aduertitur *d. diſc.1.*

Verùm nè more inſipidorum pragmaticorum, præter genium & ſtylum, immorarer ſolùm in auctoritatibus, potiſſimè cum non omninò ſatisfactus eſſem de rationibus & fundamentis deductis *per Surdum*, Idcircò aduertebã verã huius cõcluſionis rationẽ eam eſſe, quod fructus dicuntur illi qui producuntur, ſeù percipiuntur ſalua ſubſtantia rei illorum productiuæ, ideòque in propoſito, vſuræ vel interſuria dicuntur acceſſiones contradiſtinctæ ab ipſa ſorte principali, quę ſalua & integra remaneat, atq; ex hac ratione acceſſiones ex pecunia regularitèr, non concurrente ſpeciali titulo earũ iuſtificatiuo, dicuntur illicitæ, quia cum pecunia ſit de ſui natura ſterilis, ità contrà naturam efficitur fœcunda & fructifera.

Hoc autem nõ conuenit cambiorum acceſſionibus ſeù interſurijs, quoniam de natura cambij realis eſt, vt nulla de-
9 tur acceſſio, nullumque lucrum certum, ſed

ſed creditor ſubiaceat potiùs damno & periculo diminutionis ſortis principalis *Roman. conſ.238. nu.6. & 9. in principio, Rota deciſ.315. par.2. diuerſ. deciſ.304. num.5. par.2. recent.*, ac habetur deductum *in d. Romana venæ ferri diſc.24.*, *in d.Romana cambiorum diſc.1.* & in alijs frequenter.

Ideòque id quod dicitur fructus ſeù acceſſio, eſt abuſiuè, et per modum loquendi pro noſtra intelligentia, ſed verè totum eſt ſors principalis tanquàm vnicum pretium pecuniæ quæ in vno loco magis valet quàm in altero; Vtpotè, Titius dat Sempronio ad cambium Romæ ſcuta mille monetæ iuliorum decē pro ſcuto cambianda pro nundinis Placentiæ ſeù pro Ciuitate Venetiarum, cum ibi litteræ implendæ ſint in ſcutis auri ſtamparum ſeù marcarum reſpectiuè (cum in nundinis currant ſcuti imaginarij marcarum, & in plateis ſcuti auri veri ſtamparum) idcirco correſponſalis illius, qui ſuſcepit pecuniam cambiandam, vt impleat litteras, emere debet dictos ſcutos, prout currunt in illis nundinis vel reſpectiuè in ea hebdomada, in qua maturat ſolutio, iuxtà pretium aggij quod pro maiori vel minori pecuniarum affluentia, magis & minus ponitur à foro mercatorum; atque in hac emptione conſiſtit damnum vel reſpectiuè lucrum eius, qui habuit pecunias cambiandas, quoniam dari poteſt caſus, quod cum tanta moneta, quantum importent, exempli gratia, ſcutos 970. emat tot ſcutos auri vel marcarum, qui ſufficiant ad æquiualentiam & litterarum implementum, vndè proptereà creditor ſit potiùs in damno patiendi diminutionem ſortis principalis; Et econuersò datur caſus frequētior, quod pro emendis dictis ſcutis ad litterarum implementum neceſſarijs non ſufficiat valor dictorum ſcutorum mille monetæ, ſed importent ſcuta 1030., et ſic in illis 30. conſiſtit damnum debitoris, quod ex communi vſu loquendi dicitur fructus cambij iunctum cum expenſis prouiſionum; Et conſequentèr quandò illi ſcuti auri vel marcarum reſpectiuè ità empti, & per actum occultum ſoluti creditori per correſponſalem cum recurſa recambiantur ad locum à quo ipſimet debitori qui pecunias proprias pro litterarum implemento in nundinis vel platea non habebat, dicuntur tanquàm per nouum contractum recambiari illi ſcuti 1030., non tanquàm ſors & fructus, ſed tanquàm integra ſors, atque vnum & idem pretium illorum ſcutorū marcarum vel auri denuò reducēdorum ad ſcutos monetæ, Iſtaque eſt ratio, ob quam ſubſtinentur recambia, atque illi qui apud vulgus dicuntur fructus, conuertuntur in ſortem, Quam rationē nec quidē remotè percipiūt aliqui moderni, qui in foro magnarum & mercantilium Ciuitatum non verſantur, cum manifeſto proindè terminorum æquiuoco vtētes in hac materia terminis vſurarum, lucrorum, fructuum, & acceſſionum, cū iſti termini rectè quidem cadant in cābio ſicco, non autem in reali, in quo nullum dari poteſt lucrum certum, & ſi daretur, remanet vitiatum, vt latiùs *in dicta Romana locationis venæ ferri, diſc. 24. & in alijs locis citatis*.

CAMERINEN.

CAMBII PRO PELLEGRINIS CVM BRACCIIS.

Caſus diſputatus coràm A. C. & in Signatura, & reſolutus pro Pellegrinis, poſteà concordatus.

An mandatum datum ad cambiandum ſeù girandum ſuper cambijs, expiret per mortem mandantis vel mandatarij, Et qua occaſione agitur de pluribus ſpeciebus mandati dati ad cambiandum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Diſtinguuntur plures caſus ad effectum ſciendi, an ſuſceptum onus cambiandi expiret per mortem.*

3 *Quandò alicui datur pecunia ad cambiandum, qualis ſpecies contractus dicatur.*

4 *De cambio directo, & qualem ſpeciem contractus continere dicatur.*

5 *De cambio obliquo, & quot contractus ſub ſe contineat.*

6 *De differentia inter caſum in quo debitor tribuat creditori facultatem cambiandi, & quando ipſe debitor id in ſe ſuſcipiat.*

7 *De caſu, in quo ſuſceptum onus cambiandi eſt tranſitorium ad hæredes, & non expirat per mortem.*

8 *Generalitèr mandatum ſuſceptum ad cābiandum non ceſſat per mortem.*

9 *De excluſione contractus ſocietatis in cambio.*

DISC. IV.

1 BRACCIVS per apocam ſe conſtituit Pellegrini debitorem in ſcutis mille iam anteà habitis, atq; promiſit hanc ſummam girari facere ſuper cambijs per aliquem Vrbis mercatorem per ipſum eligendum, cuius cura & onus eſſet dicta cambia exercere & continuare cum ſcripturæ retentione vſque ad debiti reſtitutionem, et cum pacto, quod cambia vſque ad ſummam ſcutorum 7. pro ſingulo centenario & anno cederent ad cōmodum Pellegrini, totū verò plus cederent beneficio ipſius Braccij, cuius obitu ſequuto, poſt aliquorum annorū decurſum, petentibus dicti Pellegrini hæredibus ſortis & cambiorum ſolutionem, hæredes debitoris prætendere cęperunt per mortem expiraſſe, vel mandatum, vel ſocietatem, quam in præſenti conuentione contineri mordicùs dicebant ſcribentes pro hæredibus, innixi auctoritati *Scacciæ de cambijs* §. 3. *gloſ.* 3. *num.* 33., vbi regiſtrata quadam conuentionis formula huic ſimili, firmat eſſe contractum ſocietatis.

Pro creditoribus ſcribens, hoc ſocietatis aſſumptum omninò negabam, ſed dicebā, Vel eſſe in caſu ſuſcepti mandati, quod vti neceſſarium, et ex ſtipulatione tanquàm irreuocabile non expirat per mortem, Vel (& fortè verius) eſſe obligationem faciendi, ad hęredes etiàm paſſiuè tranſitoriam; Pro materiæ verò dilucidatione tollendiſque æquiuocis, obſeruabam plures diſtinguendos eſſe caſus ob longam differentiam inter vnū & alterum militantem.

2 Primus igitur eſt, vbi vnus dat alteri pecuniam ad negotiandum ſiuè traficandum ſuper cambijs, certa parte lucri ad commodum recipientis pecuniam & traficare debentis conuenta, et tunc nō intrant termini debitoris vel creditoris, quia nullum intercedit mutuum, neque pecunia efficitur de dominio recipientis, cum illa eadem ſit traficanda, ſed ſolùm cadit dubitatio, quam ſpeciē contractus huiuſmodi conuentio contineat, an ſcilicèt ſocietatis, vt aliqui voluerunt, vel mandati, vt aliorum fuit 3 opinio, vel inſtitoriæ, ſeù contractus innominati, atque iuxtà has vltimas ſpecies punctualiter diſcuſſo articulo firmauit *Rota in vna Mediolanen. dec.* 304. & 556. *p.* 2. *recent.*, Idcò; in iudicando præſertim in Curia, non quid DD. hinc indè pro eorum ingenio voluerint tenendum eſt, ſed quid, omnibus opinionibus examinatis, eſt deciſum; Verùm iſtum conſtanter affirmabam non eſſe caſum noſtrum, quia Braccius pecuniam aliquo tempore antè dictam conuentionem receperat in alios eius vſus erogatam, eiuſque in dicta conuentione ſe conſtituit debitorem ad commodum dantium, quos conſideraüit vti creditores, vtendo termino ſolutionis, quapendente in ſe aſſumpſit onus prædictū, qui termini in iſta ſpecie non cadunt neque conueniunt.

4 Alter caſus eſt cambij directi & puri, prout originaliter iſte contractus introductus fuit, vbi ſcilicèt habens pecunias in vno loco, eiſque indigens in alia Ciuitate vel loco, eas tradit campſori, vt pro dicto alio loco cambiet, ſeù litteras ſuo correſponſali pro æquiualentis ſummæ ſolutione tradat, quo non expleto tenetur recipiens danti ad quanti intereſt pecuniam in loco & tempore conuen-

uento traditam eſſe, et iſte contractus dicitur, iuxtà vnam opinionem permutationis, permutando ſcilicèt pecuniam vnius loci, cum pecunia alterius mediãte eo pretio, quod loci diſtantia vel diuerſæ monetæ qualitas poſtulat; Siuè iuxtà alteram eſt contractus locationis & conductionis, quia campſor ità locat operas ſuas datori pecuniarum, vt eas ſuo riſico de loco ad locum aſportet; Siuè iuxtà alteram, eſt etiam inſtititoriæ vel contractus innominati, de quibus in præſenti videre ſuperfluum videbatur, quia neque eramus in caſu.

Tertius eſt caſus frequens & quoti-
5 dianus cambij obliqui plures contractus continentis, quorum primus eſt veri & realis mutui, quia nempè indigens pecunijs pro eius ære alieno exſoluendo, ſeù alijs indigentijs, & negotijs explendis, illas ab aliquo recipit de ſuo dominio efficiendas, earumque ad certam diem ſe debitorem conſtituit, ſed nè interim creditor damnum patiatur ex mutuo, tenendo ſcilicèt otioſam dictam pecuniam, quam aliàs ſuper negotijs & cambijs traficare deſtinauerat, idcircò dupliciter conueniri ſolet, Vel quod debitor det creditori facultatẽ pro ſua releuatione à quibuſcumque, ac etiam à ſe ipſo æquiualentem ſummã ad cambium, & ſub eo continuãdi, donec ſequatur ſolutio, Vel quod ipſemet debitor in ſe aſſumat onus æquiualentem ſummam inueniendi ab alijs ad cambium, ſeù curandi, quod aliquis mercator dictam ſummam traficet & giret; Primo enim enim caſu intrat mandatum, quod debitor tribuit ſuo creditori, et quatenùs mandatum deducatur ad exercitium, intrat tertius actus, per quem creditor nõ iure ſuo, vt volunt *Turre* & alij, ſed tanquàm mandatarius debitoris iuxtà opinionem veriorem, & in Rota receptiſſimam, æquiualentem ſummam accipit ab alio ad cambium; Secundò autem caſu, ex parte debitoris intrat ſtipulatio faciendi, quia promittit pecuniam in æquiualenti ſumma ab alijs inuenire, atque pro creditoris releuatione curare, vt per ſeipſum, quatenùs ad id ſit aptus, vel per mercatorem ab ipſo inueniendũ cambietur per nundinas vel plateas; Et ſic ſecundus actus conſiſtit in dicta ſuſcepta obligatione faciendi, et tertius adeſt, quatenùs pro explenda obligatione pecuniam ab alijs ſuſcipiat cambiandam.

Differentia inter vnum caſum & alte-
6 rum eſt, quod in primo, vt creditor cambia & recambia petere valeat, docere debet ſe mandatum ſibi traditum validè ad formam Conſtitutionis *Pij V.* exercuiſſe, cum vera & reali tranſmiſſione ſpacciorum iuſtificanda ſaltem cum litteris reſponſiuis nuncupatis *del ritorno*, atque iſto caſu intrat regula, quod non probata ſpacciorum iuſtificatione, cambia peti non poſſunt, quia debet adeſſe realitas litterarum promptè implendarum, ſinè quibus ceſſat periculum conſiſtens in tranſmiſſione pecuniæ de loco ad locum, ſiuè in iactura, quæ non minùs quàm lucrum adeſſe poteſt in commutatione pecuniæ de vno loco ad alium, ſiuè de vna ſpecie ad aliam, nempè de moneta currenti ad ſcutos marcarum vel auri, in quo periculo fundatur lucri perceptio ex deductis *per Lopez de contract. lib. 2. cap. 3. cum plur. ſeqq. Capyc. latr. conſult. 125. Rouit. ſuper pragm. 1. de litteris cambij, Buratt. dec. 603. Mantic. dec. 283. Rota dec. 132. p. 6. rec. Anconitana cambiorum 8. Martii, & 2. Auguſti 1649. Peutingero, Romana cambiorum 28. Aprilis 1651. Veroſpio, & in alijs frequenter.*

In ſecundo autem caſu, niſi debitor probet omnes adhibuiſſe diligentias, et non inueniſſe occaſionem cambiandi, creditor abſque aliqua iuſtificatione ex eius parte facienda, petere, & conſequi poteſt à debitore cambia & recambia, quæ cucurriſſent, ſi ſuſceptam obligationem expleuiſſet, non tanquàm cambia, quæ ſine ſpaccijs, & reali litterarum tranſmiſſione dari non poſſunt, ſed tanquàm damna & intereſſe ob non impletum ſuſceptum mandatum, ſeù ob non factum id, quod ſi factum eſſet, cambiorum vtilitatem produxiſſet, vt benè firmatur *in Romana pecuniaria 5. Iunii 1648. coràm Corrado, et in eadem 14. Iunii 1649. Dunozetto inter ſuas dec. 829. et poſt Salgad. in labyrint. dec. 7.* quę paſſim in Curia recepta eſt tãquàm magiſtralis, ſæpiſſimè in alijs cauſis approbata, itaùt amplius de aſſumpto non dubitetur, vt ſæpiùs *hoc eod. tit.*

In hac vltima ſpecie neceſſariæ ſtipulatio-

lationis faciendi in propoſita controuerſia verſabamur, ideoquè non intra-
7 bant termini expirationis mandati per mortem mandantis, vel mandatarij, quia verè non agebatur de mandato, ſed in ſuſceptione facti, quod ob non factum trahit ſecum obligationem ad damna & intereſſe, etiam abſquè interpellatione alijſque requiſitis, Iſtamque obligationem non dubitatur eſſe ad hæredes actiuè & paſſiuè tranſitoriam, adinſtar quarumcumque ſtipulationum, & contractuum, vt omiſſis generalibus, in ſpecie probari dicebam ex deciſionibus *in Romana multiplici* 3. *Nouembris* 1635. *coram Pirouano*, & 18. *Martij* 1654. *corā Meltio*, in cuius caſu emptor, qui de pretij reſiduo debitor remanebat, ſe obligauit illud inueſtire in loca Montium, cēſus, vel ſtabilia fructifera, atq; fructus exigere, illoſque denuò inueſtire, ac ità multiplicare, donec certa ſumma conſtitueretur, quia ſi ipſe, vel eius hæres id nō fecit tunc ob non adimpletum mandatū, vel non pręſtitum factum promiſſum, tenetur ad quāti intereſt eſſe factum, quod occaſione fructuū dotalium habetur *ſub tit. de dote*, et alia occaſione habetur *ſub tit. de vſuris & intereſſe.*

Nequè intrabat ratio pro alia parte exaggerata, quod electa eſſet induſtria perſonæ, cum datio & reſpectiuè ſuſceptio mandati vel facti, non fuerit voluntaria, et ratione induſtriæ perſonalis, proùt in primo contractu pecuniæ datæ ad negotiandum iuxtà *dictas deciſiones* 304. & 556. *par.* 2. *rec.* prætendi fortè poteſt, ſed fuerit neceſſaria ob creditoris reintegrationem, et nè interim ex mutuo, et permanentia ſuæ pecuniæ penès debitorem damnum patiatur; Multòmagis in præſenti, dum cambiorum tranſmiſſio & continuatio facienda non erat per ipſummet Braccium, itaùt dici valeat, ſequuto eius obitu, actum nō potuiſſe amplius explicari, ſed erat facienda per mercatorem ab ipſo eligendum, & deputandum, qui ſemèl electus abſquè alia præfati debitoris opera, ſiuè viueret, ſiuè mortuus eſſet, continuationem facere poterat.

Et nihilominùs, etiam in caſu ſimplicis, & veri mandati, proùt eſt in alio caſu ſupradicto, quandò ſcilicèt creditori
8 datur facultas capiendi ſummam æquiualentem ad cambium, adhùc omninò verius, ac vbique receptum eſt, tale mandatum per mandantis, vel mandatarij mortem naturalem, ſeù ciuilem non ceſſare, quoniam iuris regula, vt mandatū per mandantis vel mandatarij mortem expiret, procedit in mandato voluntario ex vtraque parte, quandocumquè reuocabili, ſecus autem in mandato neceſſario, quod ex ſtipulatione debitor tribuit creditori in cauſam, & rem propriam, donec ſequatur ſolutio, dum illud debitor volens nō poteſt inuito creditore expreſsè reuocare, ideò minus intrat expiratio per mortem, quæ aliud nō eſt, niſi quædā reuocatio tacita ſeu ficta, vt ità diſtinguendo inter mandatum voluntarium & neceſſarium plenè alijs allegatis habetur *apud Trentacinq. lib.* 2. *var. reſol. tit. de procur. reſol.* 10. *num.* 7. & 9. *Gabr. de procurator. concluſ.* 2. *num.* 36. *Seraph. deciſ.* 541. *num.* 3. *Buratt. deciſ.* 440. *num.* 2. & 3. *Merlin. deciſ.* 436. *num.* 11., et tanquàm abſolutum habuit Congregatio Baronum & Rota *in Romana Cambiorum ſupra diſc.* 2., Atque in praxi eſt vbique receptum, nedùm ex dicta viua ratione, quod mandatum neceſſarium in rem propriam, ſicuti non poteſt expreſsè reuocari, ità non reuocatur tacitè & fictè per mortem, nè plus operetur tacitum quàm expreſſum, ſiuè plus fictio quàm veritas, ſed etiam quia cambiorum curſus, non ſolùm reſultat ex ratione mandati, ſed etiam ex ratione reſtaurationis damnorum, quæ aliàs creditor ità pati dicitur.

Allegabatur pro parte debitorum *conſilium Caballi* 145. *lib.* 2., ſed dictum fuit iſtam doctrinam fuiſſe reiectam *in dicta Romana Cambiorum*, tàm in Congregatione Baronum, quàm in Rota, quoniā verè iſte Doctor in hac parte ſolemniter æquiuocauit, vel ad clientis affectionem ità improbabiliter ſcribere voluit, totum enim ſe fundat *in conſ.* 112. *Soccin. iun. lib.* 1. *num.* 12., qui agit de mādato voluntario dato ad donandum, vt expiret per mortem mādantis, maximè dum hæredem reliquerat pupillum, quod omninò extraneum eſt à mandato neceſſario, et per viam ſtipulationis in rem mandatarij.

Magnum item fundamentum ex parte dictorum hæredum conſtituebatur ad

9 ad probandam ſocietatem in conuenta participatione lucri, dum conuentum eſt, quod vſquè ad 7. pro centenario ſit dantis pecuniam, totum verò plus cedat commodo recipientis & cambiare debentis, Sed replicabam hoc eſſe æquiuocum clarum, Tùm quia ſocietas importat communionem lucri & damni, ac vtilitatis & periculi, quæ in præſenti omninò aberat, quia ſi dabatur caſus, vt ſors principalis abſq; cambiantis culpa amitteretur, vel nullum in cambijs adeſſet lucrum, ſed potius iactura & ſortis principalis diminutio, et quæ incertitudo vnicè ſaluat hunc contractum ab vſura, vtique Braccius nullum ſentiebat damnum, neq; de periculo participabat, ergò incongruus eſt terminus ſocietatis, ſed potiùs illud incertum lucrum excreſcens ſummam ſcut. 7. pro centenario, dici poteſt ſalarium ſeù merx inſtitoriæ, ſeù operæ aſſumptæ.

Tùm clarius, quia cum Braccius eſſet debitor pecuniæ, itaùt ad eius damnum & præiudiciũ totale cambia currere debuiſſent, idcircò voluit conuenire de intereſſe limitato, vt ſcilicèt dictã ſummã non excederet, ſibi remiſſa ſeù condonata ſumma excreſcente, iuxtà ea, quæ de hoc cambio limitato habentur plenius deducta *in Romana Cambii de Sfortijs infrà diſc. 6.*, et ſic debitor nullum ſentit lucrum, nec aliquam illius participationem habet, ſed ſolùm ità patitur minus damnum & intereſſe.

Et ex his A. C. pro creditoribus iudicauit, relaxando mandatum executiuum, tam pro ſorte principali, quàm etiam pro ipſis cambijs & recambijs, atque interpoſita appellatione, Signatura iuſtitiæ illam reiecit quoàd effectum ſuſpenſiuum reſcribendo cum clauſula *ſinè præiudicio executionis* de ſola appellatione ad deuolutiuum in Rota, ſed ſubſequens concordia litem terminauit.

VITERBIEN.

CAMBII SEV SOCIETATIS PRO MARIO.

Reſponſum pro veritate.

Debitore aſſumente in ſe onus cambiandi, ſeù girandî pecunias ſub cambijs, ac facta ex conuentione deputatione certi mercatoris, per quem cambium exerceri debeat; Si deindè creditor, vt debitori rem gratam faceret eum liberet ab obligatione vtẽdi opera dicti mercatoris, An exindè reſultet omnimoda nouatio, itaùt inducatur etiã liberatio ab onere cambiandi.

Diſſoluta ſocietate per mortem vnius ex ſocijs, An & de quibus lucris, vel damnis ſocij defuncti hæredes debeant participare.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*

2 *Cambia non debentur ſine iuſtificatione ſpacciorum ſaltèm per litteras redditus.*

3 *Sed quandoque ſinè eis debentur tanquã damna & intereſſe.*

4 *An remiſſio oneris vtendi opera mercatoris deputati liberet ab onere cambiandi.*

5 *De validitate conſuetudinis, vt prouiſiones correſponſalium cedant ad beneficium girantis.*

6 *Expenſæ prouiſionum ſunt notabiles.*

7 *Cambium creari poteſt ex debito præcedenti.*

8 *Super concluſione, an cambia ſint licita, ſi dans pecuniam, certo ſciat recipientem non poſſè eam cambiare.*

Quæ-

Digitized by Google

9 *Quandò de facili detur compenſatio ſeù retentio.*
10 *Non debet quis participare de damno, vbi non participaret de lucro, et de materia Societatis.*

DISC. V.

1 VNita Societate inter Antonium & Marium ſuper negotio lignorum, eaque breui tempore diſſoluta per mortem Antonij, cum hic in negotio erogaſſet ſummam ſcut. 3200., deuentum eſt ad conuentionem inter Camillum Antonij hæredem, & Marium, vt hic retinere deberet dictam ſummam in negotij continuatione implicatam tanquàm debitor, et ad cambium, ſuſcipiendo in ſe onus cambiandi, ac girandi dictarum pecuniarum valorem per ferias, deputato ex conuentione ad hunc effectum certo mercatore; Deindèque per apocam Camillus, vt Marium ab expenſis eximeret, eum liberauit ab onere vtendi opera dicti mercatoris, Vndè cum poſt plures annos Marius in venditione lignorum notabilem iacturam ſenſiſſet, neque dicti cambii exercitium ſequutum eſſet. Hinc orta eſt inter dictas partes controuerſia ſuper duobus, Primò nempè, an cambia, ſeù fructus debeberentur, Et ſecundò, an Camillus Antonii hæres contribuere teneretur ad dictum damnum, ſeù iacturam, itaùt intraret compenſatio vel retentio, atq; ſuper vtroque pro veritate conſultus reſpondi, vt ſequitur.

De duobus eſt quæſtio, Primò nempè àn debeantur cambia, dum de illorum realitate per litteras, ſeù ſpaccia non docetur ad formam Conſtitutionis 118. *Pij V.*; Et ſecundò ſuper compenſatione, ſeù retentione, de qua Marius debitor opponit contrà Camillum creditorem pro contributione damni ſeù iacturæ paſſæ in negotio ſociali, et ſuper vtroque puncto ſentio difficultatem contrà Marium requirentem.

Quatenus enim pertinet ad primum, indubitatum eſt cambia peti non poſſe
2 nec deberi tanquàm cambia, cum hæc hodiè non dentur licita, & exigibilia ſine realitate ſpacciorum probanda ſaltem per litteras redditus nuncupatas *del ritorno*, per quas in Rota & Curia receptum eſt probari etiam litteras acceſſus nuncupatas *dell' andata*, itaùt abſque tali iuſtificatione nil proſint confeſſiones partium, ſolidationes computorum, vel quæcumque aliæ conuentiones *iuxtà decif.69. par.9. rec.*, quæ paſſim in Curia circumfertur magiſtralis *in Rauennaten. ſeù Fauentina Cambij 16. Iunij* 1653. *Bichio*, et in aliis frequenter, cum ſit principium indubitatum.

Verùm difficultas eſt, an debeantur tanquàm damna & intereſſe ob non fa-
3 ctum, ideſt ob non adimpletum mandatum à Mario debitore ſuſceptum girandi, ſeù girare faciendi pecunias per ferias *iuxtà deciſionem in Romana pecuniaria* 5. *Iunii* 1648. *coram Corrado, et in Romana pecuniaria coram Dunozetto impreſſ. poſt Salgad. in labyrint deciſ.* 7., *et inter ſuas deciſ.*829. quæ pariter circumfertur tanquàm magiſtralis, et eſt paſſim recepta in Curia, *vt in Romana Cambii* 8. *Aprilis*, *et* 4 *Decembris* 1658., *et* 24. *Aprilis* 1662. *coram Cerro*, et in aliis.

Cumque ſuſceptio mandati ſit litteralis, & clara, punctus eſt, an ex eo quod per apocam Camillus ad ſubleuandum
4 Marium, nè ſumptibus grauaretur, declarauit conſenſum præbere, nè teneatur vti opera mercatoris electi, vel eligendi pro tranſmiſſione pecuniarū ad nundinas, ità ab hoc onere liberatus remanſerit, Atq; in hoc probabilius negatiuè reſpondendū videtur, quoniā dictus cōſenſus percutit ſolùm releuationē oneris vtendi opera mercatoris iam electi, non autem remiſſionem alterius præcedentis ſuſcepti oneris girandi, & girari faciendi pecunias per ferias, Duo ſiquidem debitor ſuſcepit onera, ad quorum vtrumque per creditorem vrgeri poterat, Vnum ſimpliciter, & indeterminatè girandi, & girari faciendi pecunias per ferias, Et alterū electionis cuiuſdā certi, & determinati mercatoris; Hæc autem ſunt inter ſe merè ſeparata, quorum vnum ſine altero ſtare poteſt, cum bene poſſint ſimùl ſtare, quod Marius adſtrictus remaneat mādato ſuſcepto girandi pecunias per ferias, et tamen remaneat ſolutus ab alio onere id agendi per certum mercatorem Vrbis, cum id facere poſſit per ſeipſum vel alium mercato-

catorem, vel amicum, eiuſdem, vel alterius loci, vndè liberatio ab hoc ſecundo onere importare non videtur omnimodam nouationem contractus, ac liberationem ab alio onere girandi, atq; in hoc eſt mea difficultas.

Intererat autē Marij debitoris liberari à ſecundo onere, quamuis primum firmum remaneret, pro euitandis rigoroſis expenſis prouiſionum, & emolumentorum ſoluendorum dicto mercatori de neceſſitate electo, eiuſque correſponſalibus, et quas expenſas in toto, vel notabili parte poterat euitare habendo libertatem girandi per ſeipſum, vel mediantibus perſonis ſibi toties quoties benè viſis, quoniā cōſuetudo eſt mercatorum & cambiantium, vt prouiſiones & emolu-
5 menta condonentur ipſi cambianti, ſeù giranti, ſoluta ſolùm quadam modica recognitione correſponſali, vt *dec.* 45. *nu.* 3. *cum ſeq. par.* 4. *rec. tom.* 2. & habetur in *Romana cambiorum diſc.* 1.

Quod clarè probare videntur verba eiuſdem apocæ percutientia releuationem ab expenſis, quæ propriè in his prouiſionibus & emolumentis conſiſtunt, ibi, *acciò il medemo Mario non ſi aggrauaſſe di ſpeſa*; Cambia enim non ſunt expenſę, ſed ſunt damna & intereſſe, quæ currunt in alteratione aggij, ſeù emptione ſcut. auri, vel marcarum in feria, in qua emptione debitor, qui onus habet cambiandi, poteſt etiam eſſe in lucro de ſorte
6 principali; Dictaſque prouiſionum, aliorumque emolumentorum expenſas eſſe notabiles, experti ſumus moderno tempore in Curia occaſione plurium controuerſiarum ſuper hac materia habitarum, in quibus compertum eſt, dictas expenſas importare tertiam partem & vltrà ipſorum cambiorum.

Minùs releuat, pecunias per Marium deberi ex cauſa mercium, ſeù lignaminum, quia cum per mortem Antonij iam diſſoluta eſſet Societas, ex tunc idem Marius volens negotium appaltus continuare, atq; merces, aliàs ſociales, facere proprias, rectè potuit ſe conſtituere ex dicta cauſa debitorem in pecunia ſub
7 cambijs giranda, donec reſtitutio ſequeretur, vt habetur *in eadem Romana pecuniaria* 5. *Iunij* 1648. *Corrado & d. dec.* 7. *poſt Salgad. in labyrint. Romana cambiorum* 14. *Iunii* 1649. *Dunozetto inter ſuas deciſ.* 819. *alia Romana cambiorum* 28. *Aprilis* 1651. *Veroſpio & in aliis.*

Prout nec releuare videtur Marium, ſciente, ac volente Camillo creditore, pecunias prędictas conuertiſſe in dictum appaltum, in cuius exercitio & negotiatione erat continuaturus, vndè propterea impoſſibile erat eaſdem pecunias
8 per nundinas girare, vndè cambium ſit illicitum iuxtà *deciſiones in Romana cambiorum* 4. *Iulij* 1642. *&* 18. *Aprilis* 1644. *coràm Peuting.*, quoniam iſtæ deciſiones in Curia nullatenùs receptæ ſunt, neque de eis in foro aliqua ratio habetur in hac ſatis frequenti materia, vtpotè continētes iuris propoſitiones in abſtracto veras, ſed aliquo æquiuoco laborantes quoad applicationem ad factum.

Duæ ſiquidem ſunt ſpecies cambiorū, Vna eſt directa, quia nempè habens pecunias in vno loco, eiſque indigens in altero, vel in nundinis, illas det campſori, vel alteri vt cambiaret, et iſto caſu ſi dans certò ſciat recipientem cōuerſurum eſſe pecunias in alios vſus, neq; habere modum implendi litteras, ac præſtandi pecunias in nundinis, vel loco conuento, tunc intrat difficultas, de qua in allegatis deciſionibus *coràm Peuting.*

Altera eſt obliqua continens plures contractus, Primum nempè & primariū mutui, quod creditor facit debitori de pecunijs in eos vſus conuerrendis, Et ſecundum mandati, quod idem debitor dat creditori, vel quod in ſe ſuſcipit inueniendi ab alijs ſummam æquiualentem ſub cambijs, et hic ſecundus modus eſt frequens & vſitatus, neque in eo intrant deducta in allegatis deciſionibus, vtpotè percutientia primam ſpeciem non iſtam, in qua non ipſa pecunia cambianda eſt, ſed altera, ſeù eius æquiualēs, quod in hac facti ſpecie habetur ex preſſum, ibi, *dictas pecunias, ſeu illarum valorem girandi &c.*

Quouerò ad alterum punctum compenſationis, vel retentionis, puto ex libro retento per Marium ſuper mercibus vendendis, earumque pretio, ſtantibus adminiculis in facti nota deductis, ſufficientiſſimè probari damnum, ſeù iacturam paſſam in venditione mercium, ſeù lignaminum, cum agatur de libro ex cōuentione per Marium tenendo, adminiculato cum copijs partitarum non impugnatarum à Camillo, vndè in hoc nullam

lam habeo difficultatem.

Prout modicam haberem ſuper pun-
9 cto compenſationis, vel ſaltem retentionis, quæ ex æquitate recepta in Tribunali A.C.& in Curia admittitur etiam in caſibus, in quibus aliàs de rigore iuris ratione iuramenti, vel proceſſus executiui compenſatio non intraret, maximè quia creditum, cuius ratione prætenditur compenſatio, vel retentio, non prouenit ex cauſa omninò diuerſa, ſed ab eadem à qua prouenit debitum, cum quo habet connexionem, quo caſu facilius intrat cõpenſatio, quoniã eſt potius calculus dati & accepti, quàm compenſatio ex deductis *per Capyc.Latr.dec.25.nu.23. & conſult.73. num.27. & 28. & Rot. dec. 74.nu.28.poſt Merlin.de pignor.*

Sed mea difficultas eſt ſuper inſubſiſtentia crediti, cuius ratione compenſatio, vel retentio allegatur, quodque damnum paſſum in venditione mercium, ſeù lignaminum cedere non debeat damno Camilli hæredis Antonij, qui ſocietatem inijt cum Marco ſuper appaltu.

Societas enim diſſoluta fuit per mortem Antonij, vndè ex ea die totum lucrum, vel damnum in futurum contingens ex ſucceſſiua cõtinuatione negotij, ceſſit commodo, vel incommodo Marij qui potuiſſet in annis ſubſequẽtibus vendere lignamina longè maiori pretio, et
10 cum lucro, quod totum fuiſſet ſuum, ideò eius debet eſſe damnum, quod ſentiri non debet ab eo, qui nullum lucrum ſperare poterat *Buratt. dec. 336. nu.4. & dec.439.nu.1.*

Atq; communicatio lucri & damni, nõ obſtante diſſolutione ſocietatis, intraret ſolùm in lignaminibus iam inciſis & repoſitis de anno 1656.& ſic præparatis durãte ſocietate ex deductis per *Buratt.dec. 465.n.1.*, nõ autem circà ea, quæ obuenerunt in annis ſequẽtibus; Præſertim ſtãte dicta nouatione, ſeù conuerſione pecuniæ prius poſitæ in ſocietate in diuerſum contractum cambij, per quam liquet Marium ſuſcepiſſe totum negotium in ſe, itaùt totus caſus indè contingens lucri, vel damni reſpectiuè ſit ſolùm ſuum, vndè ſolus concurſus prætendi poteſt in damno, quod obuenit in negotio iam acto, ſeù præparato de anno 1656., non autem in annis ſubſequentibus; Atque ſaltem negari poteſt hoc eſſe turbidum & illiquidum, quod ſufficit, vt non intret cõpenſatio, vel retẽtio vt habetur *dec.225.p.8.rec.& dec.92.p.9.Romana pecuniaria 19.Ianuarij 1646.7.Iunij 1647. & 10.Februarij 1648. coràm Corrado, et in alijs frequenter.*

Neque dici poteſt, quod ex conuentione tenendi librum, ac dandi iuſtificationes ſuper venditionibus lignaminum, deſumi poſſit continuatio negotij ſocialis ex quadam tacita ſocietate per hæredem renouata, cum ex inſtrumento pateat id ſolum conuentum eſſe pro cautela & ſecuritate Camilli dantis pecuniam ad cambium, vt ità ſcilicèt reddatur tutus de bona adminiſtratione negotij, quodque pecuniæ exindè retrahendæ in alios vſus non conuertantur, et hanc dixi mihi videri veritatem.

ROMANA

CAMBII DE SFORTIIS PRO PRINCIPE LVDOVISIO CVM CARDINALI SFORTIA.

Caſus deciſus per Rotam pro Ludouiſio, pendet reuiſio.

De iuſtificatione realitatis cambiorũ, an ad illam præcisè ſint neceſſariæ litteræ, itaùt ſine illis alia fieri poſſit probatio necnè.

De ſimulatione perſonarum in iſto contractu, et an illa facultas, quæ data eſt mercatori, cum quo initus fuit contractus, ſuffragetur alteri non mercatori, cui creditor iura ceſſerit, ſeù ad cuius commodum mer-

mercator ab initio ſub ipſius ſimulato nomine contraxerit.

De cambijs limitatis ſub conuentione, vt in caſu moræ, ſeù in alterum euentum ceſſet limitatio, et cambia debeantur ad rationem currentium, An facto caſu talis conditionis, requiratur noua intimatio, ſeù interpellatio debitoris.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De oppoſitionibus aduerſus cambiorum curſum, et cambii validitatem.*
3 *De concluſione quod inualida ſint cambia, vbi creditor certo ſcit debitorem non poſſe cambiare remiſſiuè.*
4 *An cambia iuſtificentur per libros campſoris negatiuè.*
5 *Pro iuſtificatione ſufficiunt litteræ redditus.*
6 *De modo iuſtificandi ſpaccia, et quando leuiores probationes ſufficiant, itaùt libris etiam ſit deferendum.*
7 *Litteræ an ſint neceſſariæ ad realitatem cambiorum, et quatenus ſic, an illæ poſſint aliàs iuſtificari.*
8 *De pluribus adminiculis, ex quibus, etiam amiſſis litteris probetur realitas cambiorum.*
9 *An ille, cui data eſt facultas cambiandi continuare poſſit girum poſt ceſſionem alteri factam.*
10 *An cambia per nobiles exerceri poſſint.*
11 *Quando ceſſio verè non ſit talis, ſed potius declaratio veritatis.*
12 *An & quando non obſtante facultate cambiandi requiratur noua intimatio debitoris.*
13 *De cambio limitato qualem ſpeciem contractus contineat, et an differat à currenti.*
14 *Confeſſio partium quales defectus in cambio ſanet.*

DISC. VI.

1 PECVNIAS Cardinalis Ludouici Ludouiſij ab Vrbe abſentis in ſumma ſcutorum 15.m. circitèr exiſtentes in Banco illorum de Acciaiolis & Martellis in Vrbe negotiatorū, ijdem nè otioſas tenerent, ex generali mandato forſan per Cardinalem, vel eius miniſtros attributo, dederunt ad cambium limitatum in conſueta forma cambij obliqui Duci Mario Sfortiæ, quod ſcilicèt ſi cābiorum intereſſe quandam conuentam ſummam ſingulis annis excederet, illud plus conſeretur ei remiſſum, ac peti non poſſet, ſub pacto, vt debitore deficiēte in quolibet ſemeſtre à ſolutione eius, quod importarent cambiorum fructus, ſeù interſuria tunc ceſſare deberet dicta limitatio, itaùt deberentur cambia currentia, qua conditione forſan in primo ſemeſtri, vt iſtorum Baronum & Magnatum conſuetudo eſt, purificata, eadem ratio bancaria continuauit cambiorum girum, conſtituendo in ſingulis nundinis dictum Ducem debitorem ad rationem cambiorum currentium, vſque quò facta per eum venditione Barberinis Oppidi Vallis Montanæ cum annexis, ex illius pretio ſatisfactum fuit omnibus creditoribus, inter quos fuit Princeps Ludouiſius dicti Cardinalis germanus frater & hæres, ad quem mercatores prædicti, paulòpoſt præfatum contractum initum, declarauerant omne illius commodum & incommodum ſpectare, ipſis nudum nomen habentibus, eidemque proindè omnia & quæcumque iura cedentibus, cui Principi ſoluta fuerunt ſcuta 22.m., quantum importare ſupponebatur debitum ſortis & cambiorum medio tempore decurſorum.

Quia verò omnes creditores de dicto pretio ſatisfacti, iuxtà ſtylum Congregationis Baronum, per quam ſeù per Theſaurarium cum facultatibus dictæ Congregationis venditio facta fuerat, ſe obligauerant, vel reſpectiuè cautiones dederant de reſtituendo acceptam pecuniam prioribus, et potioribus, idcircò

iſtius

iſtius obligationis vigore, poſt aliquod temporis interuallum, Princeps Burgheſius tanquam creditor anterior, à dicto Principe Ludouiſio auocauit ſcuta circitèr 4.m., ac ſucceſſiuè quidam alij anteriores creditores alias fecerunt auocationes, quapropter vt de ſummis auocatis ſe reintegraret, ſtante inſufficientia hæreditatis dicti Ducis Marij interim defuncti, iudicium inſtituit coràm A.C. contrà Cardinalem Sfortiam eiuſdem Ducis germanum fratrem & inſolidum obligatum, qui opponens de non iuſtificatione cābiorum ob nō exhibita in actis ſpaccia, à Prælato per A.C. deputato ſententiā abſolutoriam reportauit, à qua cōmiſſa per appellationem cauſa in *Rota coram Meltio*, datoq; dubio, *An conſtaret de credito, quod debeatur, ſub die 1. Iulij 1658.* affirmatiua prodijt reſolutio ad fauorem Ludouiſij creditoris, confirmata in altera diſputatione habita ſuper noua audientia 24. *Martij 1664. coràm Otalora* in locum *Meltii*, interim ad Epiſcopum aſſumpti ſubrogato, coràm quo pendet reuiſio ob audientiam denuò elargitam.

Reflectendo autem ad veritatem, dum præſertim de iſtius examine agebatur, tàm in congreſſibus aduocatorum, quàm in diſputationibus habitis coràm quodam Cardinali communi amico, in quem oretenùs partes cōtrouerſiæ deciſionem remiſerant, licèt altera pars iſtius iudicio ad fauorem huius declarato acquieſcere noluiſſet, credebam iuſtas eſſe reſolutiones Rotæ, ac ſucceſſiuè iniuſtas debitoris oppoſitiones, quæ plures erant.

Prima nempè ſuper cambij inualidi-
2 tate, ex eo quod creditor certò ſciret debitorem non poſſe acceptas pecunias cambiare, ac litteras in nundinis implere iuxtà *deciſ. in Romana cambii 18. Aprilis 1644. & 18. Ianuarii 1645. coràm Peuting.*; Altera quod non conſtaret de cambiorum realitate ad formam *Conſtit. 118. Pii V.*, dum non docebatur de ſpaccijs legitimè recognitis; Tertia quod dum cambium initum fuerat cum dictis negotiatoribus, iſtique ad paucos dies illud ceſſerant Cardinali Ludouiſio non negotiatori, ceſſauerat facultas, quam debitor cedentibus dederat in ceſſionarium non tranſmiſſa, Et quarta quod in omnem euentum prætendi non poſſent cambia currentia, ſed ſolùm limitata iuxtà primam conuentionem, non obſtante pacto prædicto, vt in caſu non factæ ſolutionis ſtatuto tempore ceſſaret limitatio, quoniam dicebant rei cōuenti defenſores, ad hunc effectum neceſſariam fuiſſe intimationem, ſeù nouam interpellationem, ob quam debitor ſciret ſe grauioribus vſuris eſſe ſubiectum; Nulla tamen ex dictis oppoſitionibus ſubſiſtentiam habere videbatur.

Quatenus enim pertinet ad primam, cum tunc penderet in Rota grauiſſima cauſa in *Romana locationis venæ ferri, de qua hoc tit. diſc. 24. & ſub tit. de vſur. diſc. 4. & ſub tit. de Regal. diſc. 117.*, expediebat Ludouiſio dictas deciſiones canonizari, cum ità longè maior vtilitas ei reſultaſſet in dicta alia cauſa, ſed reuerà iſtud motiuum nullius erat momenti, quoniam dictæ deciſiones, licèt expreſsè non reuocatæ, implicitè tamen ab initio fuerunt habitæ pro circumſcriptis, vt aduertitur ſupra *diſc. 3.*, atq; in pluribus cauſis ego practicaui.

Quouerò ad ſecundam, quamuis ſcribendo more aduocati dicerem ſufficere debere libros dictæ rationis bancariæ
4 dictorum cambiorum girum iuſtificantes, ſtante pacto expreſſo, ex communi Notariorū ſtylo in omnibus huiuſmodi contractibus apponi ſolito, quod ſolis libris mercatoris ſtari debeat, Quod pactum attendendum eſſe, ac ità vbique ſeruari, præſertim in Ciuitate Ianuæ, quā ſæpius cambiorum parentem & magiſtram appellat & teſtatur *Turre de cambiis diſput. 3. q. 10. n. 12.*, plenè cæteris allegatis probat *Rouit. conſ. 103. n. 2. lib. 2.*, quia nō prohibetur debitor in eius præiudicium creditoris fidem ſequi.

Nihilominus in hoc nullum conſtituebam fundamentum, quia cum periculoſum ſit in materia vſuraria ſolius creditoris vel eius confidentiarij fidem ſequi, dum ità de facili fraus vſuris fieri poſſet, atque cambium ſiccum exerceri, idcircò Rota nunquàm huiuſmodi propoſitionem recipere voluit, ſed ſemper neceſſariam credidit iuſtificationem per ipſa ſpaccia ſeù litteras ex deductis *dec. 636. apud Merlin. & latius dec. 132. par. 6. rec.*, atque hoc iure paſſim viuitur in Curia, in qua, præſertim in Rota rigoroſius fortè quàm par eſt in huiuſmodi

materia proceditur, et habetur *in Romana pecuniaria de Benettis hoc tit. diſc. ſequen.*

Eſt quidem verum, quod non requiruntur omnes litteræ acceſſus & receſſus, ſed iſtæ tantùm vulgò nuncupatę *del*
5 *ritorno* iudicantur ſufficientes, cum aliæ ità per neceſſarium antecedens ſupponantur, vt ſæpius eadem Rota firmauit *apud Merlin. d. deciſ. 636. num. 2. & 3. Roias deciſ. 458. num. 2. deciſ. 302. num. 2. par. 4. rec. deciſ. 274. num. 6. par. 5. deciſ. 171. num. 1. par. 7. Romana diſcuſſionis 26. Iunii 1630. coràm Coccino*, cum alijs in prima huius cauſæ deciſione *coràm Meltio*, in qua fauore creditoris prodijt reſolutio, ſub ea tamen conditione, quod dictæ litteræ receſſus iam exhibitæ deberent formitèr recognoſci, vt poſt editam deciſionem, non ſinè magno huius partis incommodo, dum non agebatur de facto recenti, ſequutum fuit.

Super hac autem recognitione, in alijs diſputationibus habitis *coràm Otalora ſubrogato*, tàm antè quàm poſt de-
6 ciſionem coràm iſto editam, videbatur apud aliquos ex D. D. non leuis eſſe difficultas, ob aliquas exceptiones, quæ dabantur contrà perſonas teſtium; Verùm inſpecta etiam veritate mihi difficultas non videbatur conſiderabilis, quoniam quæcumque exceptio, quam teſtes paterentur, ſanata ſeù ſuppleta remanebat ex multis circumſtantijs, quæ in reliquis Europæ partibus & Tribunalibus, etiam ſingulariter reputantur ſufficientes ad probationem, vt præſertim ſunt, libri mercatoris benè & mercantiliter tenti ex ſuprà allegatis; Ideoque attenta etiam dicta rigoroſa opinione, ſufficere indubitantèr debent pro adminiculis quamcumque exceptionem ſupplentibus, vt in ſpecie de libris vnitis cum litteris habetur *apud Buratt. deciſ. 603. Merlin. d. dec. 636.* & practicatum fuit *in d. Romana cambii diſc. 1.* in qua ad ſpacciorum adminiculum *Rota coràm Veroſpio* contenta fuit extraiudiciali relatione Periti, quod libri eſſent benè & mercantiliter tenti, quamuis in alia inſtantia *corā Priolo* opus fuerit illa exhibere, vt ibi.

Quinimò etiamſi iſtæ litteræ repertæ
7 non eſſent, adhùc abſolutè dicebam ad iuſtificationem ſufficere tot adminicula inſimul vnita; Quicquid enim ſit, an ad realitatem cambiorum omninò neceſſaria ſint ſpaccia, vel illa poſſint alio modo probari, Admiſſa etiam prima opinione, quam cōſtanter ſequitur *Rota*, vt ad ipſam realitatem omninò requirantur litteræ, Attamen quando illę amitterentur; ſeù aliàs caſu perirent, præcluſa non videtur via, earum veritatem per alias probationum ſpecies iuſtificare, etiam adminiculatiuas, vbi præſertim non agitur de facto recenti, vt in præſenti, dum agebatur de facto annorum 30. circiter, quoniam probatio aliàs quàm per litteras non percutit ipſa cambia eorumque realitatem, ſed percutit probationem ipſarum litterarum, *vt per Turr. in addit. add. 35. poſt eius tractat. litt. F.*, & ſentit *Rota apud Seraph. deciſ. 946. & deciſ. 70. num. 4. cum ſeq. par. 6. recent.*, Atque vbi non haberetur auctoritas, ſatis abundare videretur ipſa ratio naturalis, vbi præſertim agitur de facto potiùs antiquo quàm recenti, ac de negotio iam finito per ſubſequutam ſolutionem; quo caſu etiam debitoris confeſſionem aliàs in hac materia non ſufficientem ex deductis *deciſ. 69. par. 9. recent.* paſſim recepta, ex adminiculis omninò admittendam eſſe, dicebam *in Romana pecuniaria de Benettis diſc. ſeq.*

Cum enim iſtæ litteræ confici ſoleant per paruas ſchedulas, atque ſequuta iam ſolutione, et ſic ſopito negotio, vt plurimū negligantur, vbi præſertim notabilis temporis ſilentiū accedit, Hinc proindè poſſent infinitæ fraudes committi, atq; totus mundus litibus inuolui, dum debitores, præſertim decocti, in quibus frequentius viget malitia & liuor inexplicabilis contrà creditores, ſeù ardens deſiderium redeundi ad priorem fortunæ ſtatum, Vndè toti inſiſtunt in reuoluendo cartas veteres, ità poſſent huiuſmodi litteras, quæ negliguntur, occupare ac lacerare, deindèque omniū cambiorum ſolutorū repetitionem cum nimia facilitate obtinere, quo nil abſurdius.

Ideoque occaſione iſtius & aliarum cauſarum, frequentèr dicere ſolebam, me laudare quidem Rotæ zelum non ſequēdi aliorum Tribunalium laicalium opinionem, ac praxim in deferendo ſuper

cam-

Digitized by Google

cambiorum iuſtificatione cum ſolis creditoris vel eius confidentiarij libris, ſeù partiũ cõfeſſionibus, ob vſurarũ fraudẽ, quę ineſſe poteſt, ſed nõ videri cõmendabile adeò mordicus deſiderare litterarũ exiſtentiam, præſertim in caſu dictarum circumſtantiarum, cum Rotæ opinio intelligenda veniat diſcretè ac ſpectato fine, ob quem illa tenetur, cum hoc non ſit ſacramentum aliàs non conficiendũ niſi cum forma præfinita.

Adminicula verò quamplura in præſenti vrgebant, etiam ſinè litterarum
8 exiſtentia omninò idonea, Primũ nempè reſultabat ex libris benè & mercantilitèr tentis prædictæ celebris & probatiſſimæ rationis bancarię, ſtante præſertim pacto, vt eis ſtari deberet; Si enim in ſenſu magis communis opinionis extrà Curiam frequentius receptæ, iſti ſoli ſufficiunt ad probationem vt ſupra, multomagis ſufficere debent pro adminiculo, pro quo illi ſatis conſiderati fuerunt *apud Merlin. d. deciſ.636. Buratt. dicta deciſ.603. num.6. deciſ.212. num.1. poſt Zacch. de oblig. & ſæpius in aliis*.

Secundò regiſtra ſeù ſcartafaccia, pro adminiculo etiã admiſſa *per Rotam deciſ. 304. num.2. par. 4. recent. deciſ.35. poſt Turr. & dicta deciſ.603. Buratt. num.3.*; Tertio ſolutio effectiua prouiſionũ facta dictis probatiſſimę fidei negotiatoribus, conſpicua etiam nobilitate pollentibus, in quibus proindè præſumendum non erat delictum furti ſpeciem redolens, accipiendo prouiſiones pro cambiorum giro & ſpacciorum tranſmiſſione cum formali retentione ſcripturæ, niſi prædicta omnia verè ſequuta eſſent; Quartò earumdem litterarum geminata productio iudicialis, quæ facta in actis reperiebatur aduerſus alios creditores quamuis poſteriores ab iſto ſolutũ auocare prætendentes, ſub prætextu, quod ſe non probaret creditorem, cum ſubſequuto exindè effectu, quod ſcilicèt productis litteris prædicti creditores deſtiterunt; Et demùm non leue adminiculum reſultabat ex ipſa ſubſequuta ſolutione; Licèt enim iſta non ſit apta ad ſanandum vſuræ vitium, benè tamen apta reputanda eſt ad inducendum adminiculum veritatis crediti, cum non de facili præſumatur ſolutio eius quod non debetur, vt in ſpecialibus terminis

De Cambiis,

cambiorum ponderatum fuit *in Romana pecuniaria 14. Iunii 1646. & 7. Iunii 1647. coràm Corrado, quarum ſecunda eſt deciſ.74. num.29. p.10. recent.*; Accedente potiſſimum longæua acquieſcentia annorum circitèr 30., quæ omnia adminicula, vbi etiam ſingulariter conſiderata ſuas pati poſſent difficultates, rem in tuto ponere videbantur inſimul vnita cum conſueta regula, *vt ſingula quæ non proſunt &c.*

Quoad tertiam oppoſitionem, totum conſtituebatur exaduersò fundamentum
9 *in Romana ſeù Florentina Cambiorum 3. Iunij 1650. coram Corrado* §. *Et Domini re maturè diſcuſſa* impreſſ. *dec.44. par.11. recent.*, vbi quod cedens poſt factam ceſſionem nullum ius amplius habeat in iure ceſſo, indeque inferebatur, quod non potuerint dicti negotiatores eorum nomine cambia girare, cumulando ad idẽ deducta per *Surd. conſ.22. num.36. Maſtrill. deciſ.143. num.12. Vameſ. conſ.61. num.11. & num. 9. centur.2.*; Verùm hoc ſatis leue videbatur fundamentum, quoniam dicta deciſio *coram Corrado* loquitur in caſu, quo mercator cedens, verè & realiter ab initio cambium contraxerat nomine proprio, itaùt ſuum eſſet nomen debitoris, quod deindè in toto vel in parte alteri ceſſiſſet per viam formalis translationis dominij, iſtud à ſe abdicando, et in alium omninò transferendo, quo etiam caſu cedentis inhabilitas, ſeù prohibitio procedit in gratiam & fauorem ipſius ceſſionarij, nè eo inuito, vel in eius præiudicium quicquam agere valeat, Atque iſtum effectum percutiunt allegatæ auctoritates, non autem vt ipſi aſſiſtat, ac iura ceſſa ad ceſſionarij commodum proſequatur & foueat, cum hoc nullibi prohibitum habeatur, neque debitoris ceſſi interſit, àn cambij proſequutio ſub vnius vel alterius nomine fiat, Et ex qua ratione paſſim habemus receptam propoſitionem, in prima præſertim huius cauſæ deciſione firmatam, ſuper licita ſimulatione perſonæ.

Et licèt ſcribentes in contrarium põderarent cambiorum curſum exerceri non potuiſſe per ceſſionarium tanquàm
10 Magnatem, & perſonam nobilem, eo modo quo exerceri poterat per mercatores ex deductis *per Otalor. de nobilit. c. 5. par.2. num.25. per text. in l. nobiliores*

Cod. de commerc. & mercat., Attamen dicebam id procedere, quandò ageretur de illis vſuris, quæ ex more regionis tolerantur in ſolis mercatoribus ob mercantilem qualitatem, qua ceſſante, ceſſare dicatur cauſa proxima & immediata ipſarum vſurarum productiua tanquàm conditio, ſinè qua non, vt practicatur in Hiſpanijs, vbi mercatoribus aliqua conceduntur, quæ priuatis denegantur, ſecùs autem vbi agitur de cambijs, quæ etiam ad fauorem infantium, mulierum, et quorumcumque priuatorum exerceri poſſunt, quinimò & non improbabiliter etiam ad commodum clericorum, vt habetur *in Rom. Cambij de Biſcijs hoc eod. tit. diſc.* 18.

Verùm in hac facti ſpecie omnis difficultas ceſſabat, quoniam non verſabamur in terminis cedentis & ceſſionarij iuxtà caſum in allegata *deciſ. 44. par. 11. recent.*, itaùt cambium ab initio ſubſtãtiatum eſſet in dictis creditoribus, qui deindè illius dominium tranſtuliſſent in ceſſionarium, vt erat in caſu dictæ deciſionis, ſed in caſu diuerſo, quoniam cedentes propriam pecuniam non crediderunt, nequè proprio nomine, et ad proprium commodum, ſed et tunc & ab ipſo initio alienum negotium ſub eorum ſimulato nomine geſſerunt, itaùt ob non prohibitam perſonæ ſimulationem, actus ab initio ſubſtantiatus eſſet cum illo, ad cuius commodum, et de cuius pecuniis initus eſt; Illa verò, quæ per modum loquendi ſeù explicandi veritatem dicitur ceſſio triduò poſt à dictis negotiatoribus facta, reuera non eſt ceſſio translatiua faciens operationem immutandi perſonam creditoris, ac transferendi nominis ceſſi dominium ab vno in alterum, ſed potius eſt recognitio veritatis, et bonæ fidei pro cautela commodatarij, declarando id quod ab initio geſtum eſt, ad effectum ſcilicet nè tractu tẽporis ipſorum negotiatorum heredes, vel creditores illi controuerſiam mouere poſſent, vndè propterea *dicta dec. 44. par. 11.*, penitùs extranea erat à caſu; Aliud enim eſt cedere, ac de nouo diſponere, aliud verò eſt declarare, quoniã qui declarat nil facit de nouo, nec diſponit, ſed tantùm quid iam ab initio factũ ſit, vel inſit aperit, ad inſtar excutientis grana à ſpicis, quo exemplo vtitur *text. in l. adeò 7. §. cum enim grana ff. de acquiren. rerum dominio*, Vndè propterea receptum habemus, quod donator, vel alter contrahens, qui non poteſt retractare actum, attamen poteſt declarare, vt pluries in ſua materia *ſub tit. de donationibus.*

Demùm quoad quartam & vltimam obiectionem nouæ ſpecialis interpellationis pro faciendo tranſire cambia ex limitatis ad currẽtia; Scribentes pro debitore conſtituebant fundamentum *in Romana Cambiorum 3. Iulij 1618. coram Manzanedo*, cum qua proceſſum fuit *in*
12 *Rom. cenſus 3. Aprilis 1655. corã Dunozetto*, in quibus firmatur, vt vltrà eã primam intimationem, quę neceſſaria eſt, vt creditor in mora debitorem conſtituat, atque in eius damnum ſumere poſſit pecuniam ad intereſſe, vbi etiam à debitore creditori in certum euentum conceſſa eſſet facultas capiẽdi pecuniam ad cambium, adhuc altera intimatio requiratur, per quam debitor certificetur creditorem vti velle ſibi conceſſa facultate, illumque ponendum eſſe ſub grauioribus vſuris, quaſi quod aliàs credere potuerit eum non eſſe tali facultate vſurum, iuxtà ea, quæ in propoſito intimationis diſtinguendo plures caſus, habentur ſupra *in dicta Romana Cambiorum diſcur. 2.*

Sed pariter hoc fundamentum nullius roboris videbatur, cum deciſio *in Romana Cambiorum 3. Iulij 1618. corã Manzanedo* ſit in ſuo caſu vera, cum aliquo tamen æquiuoco intellecta *in dicta Romana Cenſus coràm Dunozetto*, quæ eſt in cauſa, de de qua *hoc eod. tit. diſc.* 16.; In dicta ſiquidem prima deciſione *Manzanedi*, quæ eſt huius concluſionis originaria & magiſtralis, agebatur de conuentione inita inter Capitulum S. Marię in Via lata, et quemdam affictuarium caſalis, ſeù aliorum bonorum eiuſdem Capituli, vt in euentum in quem conductor, ſeù affictuarius prædictus penſiones ſtatuto tempore non ſolueret, licitũ eſſet Capitulo in eius damnum capere ſummam æquiualentem ad cambium & recambium, Vndè agebatur de faciendo tranſitũ de vno cõtractu ad alterum, ac de vna ſpecie debiti ad aliam, quia dum ille erat debitor pro penſionibus, et ſic pro debito non vſurario, ità fiebat de-

Digitized by Google

debitor pro cambio, et ſic pro debito vſurario, et à communiter contingentibus damnoſo, et in hoc dicebam, quod benè id procederet ex dicta ratione credulitatis quàm debitor habere potuit, quod creditor vſuris non eſſet ſibi conceſſa facultate, quodque ſi ſciuiſſet, curaſſet celeri, ac prompta ſolutione hoc damnum euitare: ſed hoc nil commune habet cum caſu controuerſo, quoniam in iure non habetur diſtinctio cambij limitati à cambio currenti, itaùt contingat dari dictam debiti tranſmutationem, ſeù tranſitum de vna debiti ſpecie ad alteram, ſed vnũ & idem eſt cambium reale, à ſicco ſolùm contradiſtinctum, per quod de ſui natura currit intereſſe euentuale reſultans à valore aggij, et ab expenſis prouiſionum, vt in præcedentibus deductum habetur.

Limitatio autem dicti intereſſe, ob quam vulgò dicimus cambium limitatũ contradiſtinctum à currenti, non continet diuerſam naturam contractus, ſeù cambij, ſed eſt quædam remiſſio, ſeù condonatio, quam creditor debitori facit de eo pluri, quod intereſſe prædictum importare poſſet, quia nempè euentualitas faceret, vt cambiorum interſuria aſcenderent ad decem pro centenario, quæ integra creditor licitè exigere poſſet, contentatur tamen ex eis remittere partem, ſolùmque exigere ad quinque vel ſex &c. iuxtà caſum *text. in l. pecuniæ 9. §. 1. ff. de vſuris*, vbi explicitè habetur licitum reputari pactum, ob quod creditor ex vſuris aliàs licitis, & debitis remittat debitori partem ſub certa conditione, qua non impleta intendit exigere totum, cum in caſu contrauentionis nil illicitum fiat, nequè aliqua debitori iniuria inferatur, ſed ſolùm auferatur illud beneficium, qnod creditor poterat non facere, ac aliàs non niſi ſub ea conditione facere voluit, et ſic non eſt nequè pœna, neque ſubiectio rigoroſioribus vſuris, ſeù tranſmutatio crediti de vna ſpecie ad alteram, ſed ſolùm ſubtractio beneficij, ſeù reſolutio donationis ob non implementum iuxtà terminos *text. in l. 1. Cod. de condit., quæ ſub mod.*, et habemus frequens in materia penſionis Eccleſiaſticæ iuxtà caſum, de quo *apud Buratt. dec. 528. & 617.*, et habemus praxim quotidianam; Frequenter enim penſionarij commiſerantes Titularibus, deſiderantes tamen punctualem ſolutionem illius ratæ, quæ conuenitur, condonant penſiouis partem, ſub lege & conditione ſoluendi in ipſa die cuiuslibet cedentis termini, aliàs quod reductio habeatur pro non facta, ſed integra penſio debeatur, et hic eſt caſus; Vndè propterea huius præciſi pacti validitatem & obſeruantiam tanquàm abſolutam habuit *Rota in Romana Cambij 14. Februarij 1648. coràm Peuting.*, cũ qua proceſſum fuit in dictis huius cauſæ deciſionibus, atq; ità paſſim practicatur, cum nulla videatur vrgere ratio, quæ prohibeat.

Licèt enim Curia Romana non admittat illa pacta reſciſſoria, quæ in Regno practicantur in contractibus cenſualibus, vt debitore deficiente à ſolutione fructuum, quos ibi *tertias* vocant, per duos vel tres terminos liceat reſcindere contractum, ac repetere etiam ſortem, ex ijs, quæ de hoc non ſemel habentur in ſua materia *ſub tit. de Cenſibus*; Nihilominùs hoc prouenit à *Bulla Pij V. de cenſibus*, per quam irritantur omnia pacta ſortis repetitionem inuito debitore inducentia, Sed ceſſante lege particulari, quæ id prohibeat, nil remanet prohibitiuum, quoniam qui poteſt non donare, vel non remittere, prohibendus non eſt, donationem vel remiſſionem facere ſub conditione certi implementi, et non aliàs, quoties exindè vſuris fraus non reſultet, neque aliquod illicitum à ſuffocato debitore extorqueatur.

Præterea quatenus ad prædictas duas vltimas oppoſitiones pertinet, mutationis ſcilicèt perſonæ creditoris, ac tranſmutationis quantitatis cambiorum, neutra ipſarum percutiebat cambij ſubſtantiam, ſeù validitatem, quoniam ſi ab initio illud initum eſſet directè & immediatè cum hoc ceſſionario, ſeù commodatario abſquè aliqua limitatione, ſed ſub conuentione cambiorum currentiũ, abſquè dubio, data realitate cum requiſitis *Bullæ Pij*, actus eſſet licitus, vndè totus defectus cõſiſtit in deficiente voluntate debitoris mandantis, non autem in intrinſeca infectione ipſius actus, quo poſito, de plano reſultat per contrariam
14 voluntatem ipſiuſmet debitoris huiuſmodi defectum remanere ſanatum, quoniam ex ijs quæ habentur *in Romana*

pecuniaria pro Benettis diſcur. ſeq., & *in Rauennaten., ſeù Fauentina Cambij diſcurſ.* 12. confeſſiones vel alia facta partium nullius operationis reputantur ad ſanandum intrinſecum defectum reſultantem à iuris diſpoſitione, ſupplendaque illa requiſita, quæ lex deſiderat pro tollenda vſura, quam intrinſecè malam & illicitam, partium confeſſio, vel aliud factum reddere non poteſt validam & licitam, Secus autem in ijs, quæ, non illicita nec prohibita, prætenduntur indebita ex deficiente voluntate contrahentis, quoniam iſtius diuerſa agnitio, vel declaratio hunc defectum tollere poteſt; Et hic erat caſus, dum debitor integrum debitum iam agnouerat & ſoluerat, atque præſens diſputatio percutiebat ſolùm reintegrationē illius ratæ ſolutæ, quam creditor anterior auocauerat.

ROMANA
PECVNIARIA
DE BENETTIS
PRO
BENETTIS
CVM
NIGRONIS,

Caſus deciſus per Rotam pro Nigronis.

De iuſtificatione cambiorum iam ſolutorum, An fieri poſſit per confeſſionem, aliaque adminicula, et aliàs quàm per ſcripturam ipſarum litterarum, ſeù ſpacciorum, quomodo & quando.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *Quod ad iuſtificationem cambiorum requiratur ſcriptura litterarum, et non attendantur libri creditoris, vel confeſſiones debitoris.*
4 *Solutum in cauſa cambiorum, non data iuſtificatione, imputatur ipſo iure in ſortem.*
5 *Scriptura, ſi non exiſtit; poteſt aliundè eius exiſtentia probari.*
6 *Quandò probatio requiratur magis exacta, et quandò non, et quod non ſit deferendum confeſſioni debitoris, et de ratione.*
7 *Confeſſio potius auget ſuſpicionem.*
8 *Deferendum eſt tali confeſſioni, vbi concurrunt adminicula.*
9 *Recenſentur adminicula, ex quibus deferendum eſt confeſſioni.*
10 *Quandò dicatur agi potius de repetitione vſurarum indebitè ſolutarum per viam repetitionis indebiti.*
11 *Vbi debitor ſuſcepit in ſe onus cambiandi, debentur cambia, etiam ſine ſpaccijs loco damnorum, & intereſſe.*

DISC. VII.

1 De anno 1627. Antonius Benettus dedit ad cambium limitatum nouem pro quolibet centenario, & anno fratribus de Nigronis Bergomenſibus in Vrbe mercatoribus fundacalibus ſcut. 2700., in quo contractu continuatum fuit vſque ad annum 1651., quando defuncto interim Antonio, cum eius filijs & hæredibus, fortè pupillis, vel minoribus, eorumque adminiſtratoribus, præuia computorum ſolidatione ſuper cambijs decurſis & ſolutis, cum explicita debitorum confeſſione, quod recognouiſſent ſpaccia benè tenta per campſorem ad id deputatum, deuentum eſt ad nouam conuentionem dupliciter innouatiuam, P. imò quia cambia reducta fuerunt ad ſex pro centenario, Et ſecundò quod ipſimet debitores aſſumpſerunt in ſe onus, et curam cambiandi, dum in prima id datum erat in mandatis ipſi

cre-

creditori mediante campſore tunc de-
putato; Cum autem de anno 1665. Be-
netti pulſarēt debitores ad reſtitutionē
ſortis, iſtis opponentibus de illius extin-
ctione cum cābijs ſolutis ab anno 1627.
ad 1651., ſtante quod non conſtabat de
litteris, ſeù ſpaccijs eorū realitatē iuſti-
ficantibus, Hinc introducta cauſa coram
A.C. ſeù Prçlato deputato, ab iſto relaxa-
tum fuit mandatum executiuum, ſed
commiſſa per Signaturam cauſa appella-
tionis *in Rota coràm Albergato*, cum clau-
ſula *ſi quid exequendum*, aſſumptaque di-
2 ſputatione ſuper dubio ex eiuſdem re-
ſcripti ventre reſultante, *An mandatum
eſſet exequendum*, *ſub die 28. Ianuarij*
1669. negatiua prodijt reſolutio pro ra-
ta, quam importarent cambia, quæ iu-
ſtificaretur ſoluta, et de quorum realitate
per literas, vel ſpaccia non conſtaret.

Reſolutionis fundamentum fuit, quod
iuxtà opinionem hodiè in Rota & Cu-
ria receptiſſimam, iuxta pluries firmata
3 præſertim *dec. 69. par. 9. rec. n. 27. & ſeqq.*,
reiecta opinione contraria, quam latè
tuetur, ac veriorem probat *Rouit. conſ.
103. lib 2. vbi cæteri*, ad iuſtificationem
realitatis cambiorum neceſſaria eſt ſcri-
ptura conſiſtens in literis, quas vulgò
ſpaccia dicimus, ſaltem redditus, quas vo-
camus *del ritorno*, quæ præſupponunt
illos acceſſus, vulgò *dell'andata*, non au-
tem attenduntur partium confeſſiones,
vel creditoris libri & notulæ, quibuſcum-
que pactis, et conuentionibus non ob-
ſtantibus, quoniam in materia ſuſpecta
de vſura deferendum nō eſt partiū cōfeſ-
ſionibus, et pactis, ob fraudes, quæ aliàs
vſuris fieri poſſent, cum ſuffocatus de-
bitor ex eadem ratione, ob quam vſuras
promittit fateatur etiam ea, quę fœnera-
tor affectat pro vſurarum iuſtificatione,
vt frequenter etiam habetur in alijs *hoc
eod. tit.* dum eſt principium hodiè in Cu-
ria abſolutum, atque hoc iure paſſim vi-
uitur; Pariterque receptum & abſolutum
eſt alterum principium, de quo *d. dec. 69.
4 par. 9.*, et pluries *ſub tit. de vſur.* præſer-
tim *in Sauonen. & in Baren. diſc. 12. &* 17.
quod ſolutum in cauſam cambiorum,
vel vſurarum, non data legitima iuſtifi-
catione imputatur ipſo iure in ſortem,
illamq; extenuat, atq; non intrant termi-
ni repetitionis indebiti iuxtà alteram
opinionem in Curia reprobatam, cum
diſtinctione, de qua *d. diſc. 12. & 17. ſub
tit. de vſur.*

Non negabam ego ſcribens pro cre-
ditoribus dictas concluſiones, vtpotè
receptiſſimas, dū aliàs in Curia eſſet con-
trà ſtimulum calcitrare, Dicebam tamen
poſſe ſimul ſtare, ſpaccia realiter inter-
ceſſiſſe, eaq; tamen tractu temporis, ſtan-
te ſolutione & computorum ſolidatione,
neglecta & perempta, poſſe per alias pro-
bationis ſpeciēs iuſtificari, ac etiam per
adminicula, vt in ſpecie *deciſ. 70. num. 2.
5 cum ſeq. par. 6. rec. Turr. in add. ad dec. 33.
poſt eius tract. de camb. lit. F.* cum alijs de
quibus *diſc. præced.*, Et habemus generali-
ter in quacumque ſcripturarum ſpecie
etiam in publicis inſtrumentis, vel pri-
uilegijs, quod eorum tenor per teſtes,
ſeù aliàs iuſtificari poteſt ex deductis in
*Aprutina iuriſdictionis ſub tit. de iuriſdict.
diſc. 11. & ſæpius*; nam aliud eſt ſcriptu-
ram eſſe neceſſariam, itaùt ea non acce-
dente, aliæ ſpecies probationis non at-
tendātur, Aliud verò illam interueniſſe,
eiuſque interuentum aliundè iuſtificari,
quod in eadem deciſione Rotæ admitti-
tur, ſed dicitur deſiderari aliquam me-
liorem probationem, vel ex libris corre-
ſponſalis, vel per teſtes qui litteras vide-
derint, ſiuè aliàs quam per libros & con-
feſſiones partium, itaùt tollatur occaſio
fraudandi legem, ac exigendi cambia
ſicca non habentia realitatem requiſi-
tam ex *Conſtitut. Pij V.* vndè propterea
quæſtio erat potius facti, quàm iuris,
circa quam; certa & determinata regula
dari non poteſt, neque de facili iudex
redargui valet de iniuſtitia, cum in eius
arbitrio repoſitum ſit an præſumptiua,
ſeù coniecturalis probatio ſit ſufficiens
necnè.

Pro meo tamen iudicio, reflectendo
etiam ad ſolam veritatem, reſolutio ni-
mium rigoroſa viſa eſt, quodque proba-
tio eſſet ſufficiens quoniam non ageba-
6 tur de probatione facienda debitore re-
luctante, ac negante, aliudque ipſius de-
bitoris factum non habente, niſi illud
agnitionis debiti mediante ſolutione
iuxtà caſum, de quo *diſc. præced.*, cum
tunc rectè intret ratio ponderata *d. dec.
69. par. 9. rec.* & pluries ſub *tit. de Vſuris*,
quod ſcilicèt debitor magis coactè, quā
voluntariè vſuras ſoluere dicitur, nè aliàs
ad reſtitutionem ſortis ſuffocetur; Siue

quod

Digitized by Google

quod ſibi expediat ità cum diminutis ſolutionibus à debito ſe liberare, vndè ſciens & prudens ità abdormitando creditorem ſimulet, ac dicat ſoluere in cauſam cambiorum, vel vſurarum,in quibus terminis cadit difficultas, quæ non cadebat in præſenti, dùm in hac facti ſpecie confeſſio debitorum erat explicita ſuper ipſis ſpaccijs, ſeù litteris, quod ſcilicèt illas vidiſſent & recognouiſſent, vndè caſus erat diuerſus ab eo, de quo *in d.dec.69.*& in alijs ſimilibus.

Et quamuis etiam hæc ita explicita confeſſio ſola & de per ſe non ſufficeret, nè alias lex diceretur impoſita potius verbis, quàm rebus, cum callidus fœnerator à ſuffocato debitore iſtam cautelam affectatè extorquere poſſet, Quinimò vt aduertitur *in d.Sauonen.ſub tit.de vſuris diſc.12.*, vbi eſt ſola, potius argumentum eſt malæ fidei, ac maioris calli-
7 ditatis & deprauati animi, reddendo ità inconuincibilem vſuram, Ad inſtar illius captioſæ & fraudolentæ cautelæ, quam tutores & adminiſtratores ab inexpertis iuuenibus extorquere ſolent mediante confeſſione conſignationis librorum & ſcripturarum, quod ſcilicèt apud peritum iudicem, vbi dictæ confeſſionis, alia adminicula non concurrunt,potius comprobare debent ſuſpicionem magis circumſpectè procedendi; Ac etiam quia in materia vſuraria dicta & facta partium attendenda non ſunt, neque iuſtificari poſſunt, atque licitas reddere vſuras aliàs illicitas, Attamen id procedit vbi confeſſio eſt ſola, ſecus autem concurrentibus adminiculis, ex quibus generalitèr defertur confeſſionibus etiam
8 in prohibitis, Vt habemus de confeſſione tutoris adminiculata præiudicante pupillo,confeſſione Prælati præiudicante Eccleſiæ, et frequentius de illa viri ſuper recepta dote in fraudem prohibitæ donationis;cum ſimilibus, ideoque pariter remanet quæſtio potius facti, quàm iuris, circà vim & efficaciam adminiculorum; Et in hoc iuxtà generalem regulam omnium coniecturalium, certa & determinata deciſio, ſeù regula dari non poteſt, ſed totum pendet à ſingulorum caſuum particularibus circumſtantijs prudentis iudicis arbitrio diſcretè penſandis, præſertim attenta qualitate perſonarum, et an vrgeat ſolùm ſuſpicio legis, vel etiam concurrat ſuſpicio hominis, et ſic circà probitatem, vel improbitatem creditoris & ſimplicitatem, vel peritiam debitoris cum ſimilibus, ex quibus reſultet veriſimile, vel inueriſimile, quod in hac materia totum facit, vt frequenter ſub titulo de dote in materia dotis confeſſatæ.

Applicando autem ad rem, nimium veriſimilis videbatur iſta confeſſio, nimiſque vrgentia pro meo iudicio videbantur concurrere adminicula, præſertim verò tria efficaciſſima; Primò ſcilicèt qualitas ipſorum debitorum, qui erant viri diligentiſſimi,et ſagaces in iſta cambiorum materia valdè periti; Secundò,
9 quia dicta confeſſio facta non fuit cum ipſo principali creditore, qui pecuniam dederat, vndè propterea obſtare poſſet illa erubeſcentia, ſeù lex conuenientiæ, quæ dari ſolet inter mercatores & negotiantes, ſed fuit cum eius filijs & hæredibus pupillis, vel minoribus, in quibus non cadebat ſuſpicio calliditatis; Et tertiò, quia in ipſis debitoribus non cadebat illa potiſſima ratio,quæ deſuper conſiderari ſolet, timoris ſcilicèt, nè aliàs à creditore ſuffocaretur ad reſtitutionem ſortis, ſed ità commoditatem haberet paulatim & cum diminutis ſolutionibus reſtituendi, quoniam ſi verè ſpaccia non interueniſſent, cambia ſoluta ab anno 1627. ad 1651. ad rationem nouem pro centenario iàm exuberanter ſortem extinxiſſent, vndè propterea ſagaces & diligentes debitores non neglexiſſent de ſatisfactione opponere, Neque dici poteſt, quod vrgeret timor ſuffocationis, ob quem debitores inducuntur, quamuis inuiti ad facienda pacta & confeſſiones præiudiciales.

His autem ſpecialibus accedebant quoque plura adminicula generalia reſultantia ex taciturnitate debitorum viuente creditore informato, vt ponderatur in propoſito præſumptæ ſolutionis apud *Merlin. dec.124.nu.23.*, Secundò, longæuum ſilentium, Tertiò,præſumptio quæ aſſiſtit ſolutioni voluntariæ & reſiſtit indebito, vt in ſpecie fructuum cambij ſolutorum *deciſ.74. par. 10.rec.in fin. deciſ.199.* pariter *in fine*, poſt *Zacch. de oblig.cam.*,Et quartò,quod conſtabat de ſolutione pro certo tempore mercedis, cuidam Pagnino ſcripturali ab initio deputa-

putato ad retentionem ſcripturæ & girum cambiorum.

Ac etiam ponderabam, quod ſtante dicta nouatione ſequuta de anno 1651. ob quam ex iuris fictione cenſetur primum debitum ſolutum, atque alterum de nouo initum, intrare videbatur di-
10 ſtinctio, de qua in allegatis *Sauonen. & Baren. ſub tit. de vſuris diſc. 12. & 17.*, an ſcilicèt ageretur de probatione indebitæ ſolutionis vſurarum, ad effectũ obtinẽdi liberationem à debito mediante imputatione ipſo iure, aut ad effectum repetendi indebitum, et hoc ſecundo caſu perfecta & concludens probatio indebiti requiratur, et non intrent ea, quæ circà imputationem firmantur *d. dec. 69. par. 9. recent.*, cum ità non eſſet allegare imputationem pro liberatione ab ipſo debito, in cuius cauſam cambia ſoluta fuerunt, ſed velle repetere mediante retentione alterius debiti diuerſi, quod tunc videbatur continere acumen & aduocatorum ſubtilitatem, dùm attenta veritate erat idem debitum, ità ſolum nouatum pro minoratione vſurarum, et pro transfuſione oneris cambiandi in debitorem, quod in ſtricta iuris cenſura importat quidem nouationem, et ſucceſſiuè ſolutionem fictam & intellectualem, ſed attenta naturali veritate erat idem debitum, quod continuabat.

De curſu verò cambiorum à dicta nouatione citrà nulla fuit habita dubitatio, quamuis non conſtaret de realitate ſpac-
11 ciorum, cum hodiè receptiſſimum ſit, ac extrà controuerſiam, debitorem teneri ad cambia ſi non tanquam cambia, tanquam damna & intereſſe ob non initum mutuum ab eo ſuſceptum, vt pluries alibi *hoc eod. tit.*, et in dicta huius cauſæ deciſione.

ROMANA
CAMBIORVM DE SABELLIS
PRO
PRINCIPE SABELLO
CVM
HÆREDIBVS PETRI FRANCISCI BVSSI.

Diſcurſus in congreſſu pro directione.

De cambiorum debito etiam abſque ſpaccijs, eorumque iuſtificatione loco damnorum & intereſse ob cambiandi onus aſsumptum per debitorem per ſeipſum, vel perſonam ab eo deputatum, et quando id procedat.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Diſtinguitur contractus cambij, quot contractus, vel ſpecies ſub ſe contineat, et de differentia inter vnam ſpeciem & alteram.*
3 *De differentia quando ipſe creditor cambiat, et quando deputatur mercator, et cuius damno cedat mercatoris negligentia.*
4 *De alia differentia quando mercator deputatur à debitore, et quando à creditore.*
5 *Vbi debitor ſuſcipit in ſe onus cambiandi debentur cambia etiam ſine ſpaccijs, eorumque curſu.*
6 *Quando debeantur fructus fructuum, et non obſtet anathociſmus.*
7 *De commodo reſultante, debitore ſuſcipiente dictum onus.*
8 *Quando dicatur ſeruata vna, vel alia forma, et an vtraque ſimul ſtare poſſit.*
9 *In dubio qualis intellectus capi debeat pro interpretatione, an onus cambiandi ſit debitoris, vel creditoris.*

DISC.

DISC. VIII.

1 PRINCEPS Berardinus Sabellus de anno 1642., mediante eius ſpeciali procuratore, accepit ad cambium à Petro Franciſco Buſſio ſcuta 1500. iuxtà frequentiorem formam cambij obliqui, ideſt quod indigens pecunijs acceptis pro alijs eius vſibus, facultatem dedit creditori æquiualentem ſummam accipiendi ad cambium & recambium in eius damnum, pro cuius diminutione, circà prouiſiones campſori, ſeù ſcripturali dari ſolitas, conuentum extitit, quod ipſi debitori liceret nominare, ac deputare mercatorem, ſeù ſcripturalem, qui girare deberet ſuper cambijs pecuniam, quam Buſſus creditor declarauit accipere velle, ac girari facere, vt de facto debitoris procurator deputauit quemdam Dominicum de Rubeis, ſeù eius deficientis loco alterum, Vndè cum, vel ex dicti ſcripturalis deputati morte, vel alio impedimento, de facto ſpaccia tranſmiſſa non eſſent, minuſque tenta ſcriptura iuxtà requiſita pro cambiorum realitate ad præſcriptum *conſtit.* 118. *Pij V.* neceſſaria, poſt annorum 20. decurſum, prætendente creditore, ſeù eius interim defuncti hæredibus conſequi cambia importantia ſcuta ſex mille & vltrà, obtentoque ab A. C. contrà Principem Iulium Sabellum dicti Principis Bernardini filium & hæredem inauditum, et indefenſum mandato, in hoc ſtatu controuerſia concorditèr in duos beneuolos compromiſſa fuit, Atque his aliquam dubitationem excitantibus contrà Sabellū, quaſi quod eius pater in ſe aſſumpſiſſet onus cambiandi, quo caſu ob non impletum ſuſceptum mandatum, etiam ſine ſpacciorum iuſtificatione ille tenetur ad cambia non tanquam cambia, ſed tanquam damna & intereſſe iuxtà deciſionem *in Rom. pecuniaria dec.* 7. *poſt Salgad.* paſſim receptam in Curia, vbi circumfertur tanquam magiſtralis; Hinc cōuocato per dictum Sabellum Aduocatorum congreſſu pro eruenda veritate, in hoc ſenſu diſcurſum edidi, in quo licèt concluderem probabilius pro debitore reſpondendum videri, adhùc tamen orete-nùs in ipſo congreſſu dicebam punctum non eſſe omninò planum, ſed aliqua honeſta concordia dignum, quam etiam ex rationibus conuenientiæ cōſulebam, atque in hoc ſtatu, adhùc indeterminato ex aliquibus impedimentis controuerſia reperitur, diſcurſus autem tenor eſt.

Pro congrua & plana huius controuerſiæ reſolutione, conſtituenda prius eſt iuris theorica, quam in magis communi ac recepto ſenſu DD. & *Rotæ* habemus in hac materia, deindè verò videndum de illius applicatione ad factū.

Quicquid ergò ſit de cambio directo, in quo vnus tantùm conſideratur contractus, quem aliqui dicunt permutationis, alij emptionis & venditionis, alij mandati, alijque alias tenent opiniones, de quibus ad nos inſpicere non pertinet, quia non ſumus in caſu.

Quatenùs pertinet ad cambium obliquum practicatum inter priuatos, campſoriam artem ſeù mercaturam formalem non exercentes, Et de quo eſt caſus noſtræ quæſtionis, in eo plures contractus interuenire ac actus geri dicuntur, atq; ſub diuerſis formulis concipi ſolent.

2 Primò etenim interuenit contractus mutui, quoniam debitor indigens pecunijs, eas ſuſcipit non pro eis cambiandis per nundinas vel plateas, ſed pro eas erogando in diſſolutionem æris alieni vel pro alijs eius occurrentijs, vt in præſenti factum eſt, vndè hic primus actus dationis & reſpectiuè ſuſceptionis pecuniarum, aliud non importat niſi purum & ſimplex mutuum.

Secundò, quādo contrahitur iuxtà formulā magis antiquā & conſuetā, accedit ſecundus contractus mandati, quod mutuatarius præbet mutuanti, vt ab alijs, vel à ſeipſo tanquàm tertio ſuſcipiat ad cābium & recambium ad ipſius mandantis damnum & intereſſe æquiualentem ſummam, ex qua mutuans de mutuo ſe reintegret.

Tertiò accedit contractus cambij, quod ſcilicèt creditor volens prædicta facultate vti, ac mandatum in rem & vtilitatem propriam ſibi conceſſum ad exercitium deducere, tāquam mandatarius debitoris ſuſcipit ab aliquo mercatore vel etiam à ſeipſo tanquam à ſeipſo tanquàm tertio dictam æquiualentem ſummam ad cambium; Et iſte contra-

ctus

ctus omninò ad exercitium ſeù perfectionem deducendus eſt, aliàs ſecundus contractus nullius eſt operationis, quià poteſt creditor nolle vti ſibi conceſſa facultate.

Quartò demùm, his peractis, neceſſaria eſt tranſmiſſio ac reſpectiuè giratio ſeù circulatio ſpacciorum cum formali & mercantili retentione ſcripturæ, cum ſine ſpacciorum realitate dari non poſſit cambium reale, vndè tertius contractus ſinè iſto quarto actu nullius remanet operationis, cum aliàs eſſet cambium ſiccum iuxtà *Conſtitutionem Pii V.* 118.

Iſte quartus actus, quando creditor exercet artem campſoriam, ſeù aliàs eſt mercator & ſcripturalis, ab ipſomet explicatur, vt practicatum fuit *in Romana cambii prima Iulii* 1658. *Meltio, confirmata* 24. *Martii* 1664. *coràm Otalora*, de qua ſupra *diſc.* 6., *& in Romana cambiorum* 10. *Martii*, *&* 4. *Decembris* 1662. *&* 28. *Ianuarii* 1664. *coràm Veroſpio*, de qua ſupra *diſc.* 1. *&* 2., et in quibus vltimis optimè & magiſtraliter conſiderantur dictæ quatuor ac etiam quinque perſonæ diuerſæ in creditore, Vna ſcilicèt mutuantis, Altera mādatarij, Tertia ſuſcipientis pecuniam ad cambium, Quarta campſoris dantis talem pecuniam, Et quinta ſcripturalis tranſmittentis ſpaccia, eaque conſertantis & circulantis.

Quando verò creditor non eſt mercator ſeù ſcripturalis, tunc dictus quartus actus explicatur ab aliquo mercatore ſeù ſcripturali, ſuper quo diuerſimodè contrahi ſolet, Quandoque enim datur eidem creditori facultas illam eligendi, ac pro libito deputandi & variādi, Quandoq; verò ipſe debitor pro maiori eius indemnitate, ac minori intereſſe circà prouiſiones eligit ac deputat mercatorem ſeù ſcripturalem prædictū.

Differentia inter iſtos duos caſus de-
3 putationis mercatoris ſeù ſcripturalis, conſiſtit in periculo negligentię ſcripturalis prædicti non benè ſuum officium exercentis, ſeù deficientis abſque alterius ſubrogatione, quia ſi deputandus eſt per creditorem, in iſtius damnum dicti deputati negligentia vel deficientia cedit, ob quam reſpectiuè ceſſet realitas ſpacciorum, ſine quibus cambia nō currunt, dicitur enim tali caſu, quod mala electio eſt in culpa, atque ſibi imputet creditor cur minus diligentem deputauerit, ſeù in locum deficientis alterum non ſubrogauerit; Et econuerſo vbi debitor ſuſcipit in ſe deputationem ac operam dicti mercatoris ſeù ſcripturalis, ex eadem ſupradicta ratione, ipſius eſt damnum ob non tranſmiſſa ſpaccia, et non retentam benè ſcripturam, vndè tenetur ad cambia, non tanquàm cambia, ſed tanquàm damna & intereſſe ob non impletum mandatum ab ipſo ſuſceptum, ex eadem ratione, ex qua ad eadem damna & intereſſe tenetur, quando ipſemet debitor ſuſcipit in ſe totale onus cambiandi, iuxtà caſum in notiſſima *Romana pecuniaria*, quæ eſt *ſeptima poſt Salgad. in labyrint.* cum concordantibus.

Atque vnius vel alterius formulæ ef-
4 fectus conſiſtit in vtilitate ſeù reſpectiuè minori intereſſe, quia quando id remiſſum eſt creditori, iſtius eſt vtilitas prouiſionum, quas ſcripturales & correſponſales, modica mercede contenti, ipſi creditori condonant, vndè cambia ratione dictarum prouiſionum ſunt altiora, et Rota id ſæpius approbauit, pręſertim *in allegata Romana cambiorum coràm Veroſpio, de qua diſc.* 1. *&* 2., Et econuerſò quando deputatur per debitorem, hic ſentit illud minus incommodum dictarum prouiſionum, quæ ſibi à ſcripturali deputato, aliqua modica mercede recepta, condonantur.

Altera contrahendi formula eſt, quod præcedit primus contractus mutui, et deindè pro mutuantis releuatione mutuatarius ſuſcipit in ſe omnimodū onus accipiendi pecuniam ad cambium, eamque cum debitis ſpaccijs per ſe ipſum, vel per mercatorem vel ſcripturalem ab eo deputandum girandi, itaut totum cambij negotium ſibi incumbat, vt eſt propriè caſus *in dicta Romana pecuniaria* quæ eſt *ſeptima poſt Salgad.*, & in alijs concordantibus.

Et tunc etiamſi ſpacciorum curſus
5 realis non interueniat, debentur creditori cambia, non tanquàm cambia, ſed tanquàm damna & intereſſe, non quidem ratione mutui vel retentionis pecuniarum mutuatarum, ſed ob non adimpletum ſuſceptum mandatum, cuius actio-

actione mandatarius tenetur mandanti ad quanti intereſt illud eſſe impletum.

Eo modo, quo habemus in ſuſcipiente mandatum ad inueſtiendam aliquam pecuniam in dies maturandam in loca montium ad formam multiplici, quia licèt in iure ſit damnatiſſimus anathociſmus, atq; iuxtà veriorē ſententiam à Ro-
6 mana Curia receptam nunquàm dentur vſuræ vſurarum ſeù fructus fructuum ex deductis per *Merlin. dec.*409. aliàs 301. *par.*5. *rec.*, & latè *Andreol.controu.*210., Nihilominùs ità rectè dantur fructus fructuum inueſtiendorum ad formam multiplici, non ratione debiti ſeù moræ in non ſoluendo, ſed ob non impletum ſuſceptum mandatum, vt *in Romana multiplici* 18. *Martij* 1654. *coràm Meltio*, & in alijs præcedentibus in eadem cauſa editis *coràm Piouano in dicta deciſione enunciatis*, quarum aliquæ ſunt impreſſæ *par.*4. *rec. tom.*2. *deciſ.*85. *& dec.* 688. *par.*4. *tom.*3. *cum ſimilibus*.

Iuxtà quam ſecundam formulam licèt debitor grauetur onere prædicto, itaùt etiam ſine ſpaccijs contrà eum currant cambia, releuatur tamen ab expenſis ſeù intereſſe prouiſionum debitarum ſcripturalibus & correſponſalibus, quia de
7 his ratio non habetur, ſed ſolùm de eo, quod importat aggium auri ſeù monetæ de vna ſpecie ad aliam, in quo aggio iuxtà pretium quod currit in illis nundinis & in platea, verè & propriè conſiſtit intereſſe cambij, quod quandoque poteſt nullum adeſſe, ſed potiùs lucrum debitoris cum diminutione ſortis principalis, et cuius periculum vnicè ſaluat iſtum contractum, quarum prouiſionum intereſſe currit in alio caſu, in quo creditore ſuſcipiente curam girandi verè currunt ſpaccia.

Poſita iſta theorica, quę (niſi eā alteret aliqua moderna opinio mihi ignota), videtur hodiè in foro paſſim recepta, totus controuerſiæ punctus eſt applicationis & facti, in quo ſcilicèt caſu, vel cōtrahēdi formula ex præmiſſis verſemur, àn in primo vel ſecūdo; Si enim verſaremur in ſecundo, contrà debitorem pro cambiorum curſu reſpondendum eſſet; Si verò in primo ſecùs, dum ſupponitur ſpaccia non fuiſſe tranſmiſſa, neque illorum realitas iuſtificatur.

Tenor autem inſtrumenti ad oculum
8 oſtendere videtur nos verſari in primo non autem in ſecundo caſu, ibi, *Interim verò quia D. Buſſus non eſt ſolitus &c. Ideò liceat & licitum ſit d. D. Buſſo totidem ſummam accipere ad cambia & recambia &c.*, totuſque ſucceſſiuus inſtrumenti contextus, hoc themate retento, continuat in clauſulis & cautelis concernentibus exercitium huius facultatis vel mandati conceſſi ipſi creditori, abſq; eo quod nullibi legatur debitorem in ſe ſuſcepiſſe onus vel curam inueniendi vel capiendi ab alijs ad cambium dictam æquiualentem ſummam vt ex lectura, quæ ſola dirimere videtur quæſtionem.

Admitto ſiquidem vtrumque poſſe ſimul ſtare, quod ſcilicèt debitor dictum onus ſeù curam in ſe aſſumpſerit, et nihilominùs creditori etiam volenti ipſo debitore negligente detur hæc facultas itaùt vtraque formula in eodem inſtrumento contineatur, compatibiliter tamen & ſubſidiariè non cumulatiuè, ſed difficultas eſt in facto, cum id procedat, quando vtrumque legitur in conuentionem deductum, ſecùs vbi ſolùm contractum fuit iuxtà primam formulam, quia nullo pacto ſubintelligi poteſt ſecunda, atque in hoc eſt punctus huius controuerſiæ.

Non obſtat, quod in eodem inſtrumento verſ. *Et quoniam dicti Cattulus & Lauaianus &c.*, debitor ſeù eius procurator ex conuentióne præcedenti deputauerit mercatorem Dominicum de Rubeis, quoniam eiuſdem inſtrumenti lectura euidenter oſtendit hanc deputationem fuiſſe pro retentione ſpacciorum, retentione ſcripturarum, et manutentione curſus ſeù giri iuxtà ſtylum & vſum mercantilem, quod etiam clarè repetitur, quando in caſu deficientiæ dicti Dominici conuenitur de deputatione alterius mercatoris.

Et ſic iſta conuentio non alterat primum modum ſeù formulam mandati ſuſcepti per ipſum creditorem, ſed præſupponendo ſecundum & tertium contractum, de quibus ſuprà, percutit ſolùm quartum actum ſuprà explicatum, vt ſcilicèt mercatoris ſeù ſcripturalis deputatio non ab ipſo creditore ſed à debitore fiat.

Hoc autem reſpicit executionem ſeù

exer-

exercitium & curſum tertij contractus cambij iam initi, ſed non percutit ipſum contractum, qui de neceſſitate per creditorem tanquàm mandatarium fieri debet inueniendo pecuniam, eamque capiendo ad cambium, cuius ſucceſſiua requiſita deindè incumbant mercatori, nũquàm verò legitur attributa ipſi mercatori facultas inueniendi & ſumendi pecuniam, ac faciendi dictum contractum, vndè iſtud creditoris fundamentum verè nullam ſubſiſtentiam habere videtur.

Et illa verba (*qui pecunias ad cambia & recambia ſicut ipſi retulerunt, accipere velle declarauit*), abſolutè referenda veniunt ad ipſum creditorem, vt oſtendit ad oculum non ſolùm ipſe ſenſus grammaticalis, ſed etiam totus contextus orationis, quia dicitur quod mercator cambiabit pro ipſo creditore.

Ideòque iſta verba per parenteſim dicta, ſuffragantur quidem ad probandum voluntatem creditoris vtendi dictà facultate, et capiendi pecuniam ad cambium, ſed punctus eſt, quod ea nunquàm deducta fuit ad exercitium, quodque deficit ſubſtãtia illius tertij contractus, qui omninò præcedere debebat per ipſum creditorem ad id habentem facultatem, cum dicto Rubeo mercatori nunquàm legatur dicta facultas attributa, non ſufficit enim dicere, quod quis habeat animum capiendi tãtam pecuniam ad cambium, niſi capiat à tertio vel à ſeipſo tanquàm tertio, cum de neceſſitate oporteat dare duo extrema, dantis, & recipientis.

Et quandò ſuper his aliqua ſub eſſet
9 difficultas itaùt inſtrumentum remaneret ambiguum, adhùc pro debitore potius eſſet reſpondendum ex triplici fundamento, quorum vnum ſufficit.

Primò quia in dubio pactum interpretandum eſt contrà actorem in eo ſe fundantem iuxtà notiſſimum axioma deductum *ex leg. veteribus ff. de pact. cum concord.*; Secundò quia in dubio ſemper capiendus eſt intellectus reo & debitori fauorabilis & tendens ad liberandum, vbi præſertim agitur pro excludendis vſuris vel interuſurijs in iure odibilibus, Et tertiò demùm, quia in dubio regulanda eſt voluntas à poteſtate, ideòque pro interpretatione inſtrumenti geſti per procuratorem attendendum eſt præcedens inſtrumentum procuræ, in quo ſolùm legitur per principalem debitorem conceſſa facultas Procuratori capiendi ad cambium iuxta primam formulam, vt ex lectura dicti mandati in eodem inſtrumento inſerti, Licèt enim rigorosè ac in ſtricta iuris cenſura, retento intellectu agētium pro creditore, prætendi poſſet nullitas actus ob non ſeruatam formam mandati, nihilominùs, quidquid ſit de hac via magis rigoroſa; indubitantèr defectus poteſtatis ac tenor mandati ſatis conſiderandi ſunt pro regulanda voluntate ac interpretatione dubij contractus geſti per procuratorem, ideòque probabilius pro debitore in excluſionem cambiorum ob deficientiam ſpaciorum & realitatis reſpondendum videtur.

ROMANA
CAMBII
DE MANFRONIS
PRO
IVNIPERA MANFRONA
CVM
FRANCISCO COLVMNA.

Caſus variè deciſus per Rotam.

An onus cambiandi aſſumptum per debitorem obligatum proindè ad cambia etiam ſine ſpacijs & iuſtificatione realitatis loco damnorum & intereſſe, ſi eſt limitatum ad certum tempus, illo elapſo duret,

ret, vel potius expiratum cenſeatur, itaut in futurum dicta damna & intereſse amplius non debeatur.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Promiſſum ad tempus eo elapſo non debetur.*
3 *Fallit vbi tempus non reſpicit terminationem obligationis, ſed alium finem.*
4 *Non debet eſſe melioris conditionis moroſus quàm non moroſus.*
5 *Contrarium quod multa conceduntur creditori impedito repetere creditum, quæ denegantur ceſſante impedimento.*
6 *Examinantur fundamenta, ex quibus debitor etiam ſinè ſpacciis tenetur ad cambia.*
7 *Quando partium confeſſiones vel declarationes in hac materia attendantur nec nè.*

DISC. IX.

1 DEdit Iunipera Manfrona ad cambium Franciſco Columnæ ſcuta 500. reſtituenda infrà biennũ, quo durãte nè creditrix damnum ex pecuniæ negotiationibus deſtinatæ otioſitate pateretur, in ſe aſſumpſit debitor onus deputandi mercatorem accepturum tantumdem ad cambium, tranſmiſſurum litteras, tenturum ſcripturam, aliaque facere debentem ad cambij girum neceſſaria, vndè cum nihil ex iſtis geſtum eſſet, atque elapſo biennio non reſtitutis dictis ſcutis 500. per plures alios annos continuatum eſſet, creditrice demũ vrgente debitorem ad ſolutionem, oppoſuit iſte de ſolutione ſequuta cum cãbijs interim ſolutis, quæ ſtante defectu ſpacciorum ac realitatis tanquàm ſicca & vſuraria in ſortem imputanda veniũt.

Et quamuis creditrix replicaret defectum tranſmiſſionis litterarum aliorumque ad cambiorum realitatem requiſitorum, prouenire à culpa ipſius debitoris, qui tale onus in ſe aſſumpſerat, qui proindè ad cambia erga creditorem tenetur loco damnorum & intereſſe, perindè ac ſi verè cum debitis requiſitis illa giraſſent, cum actus in odio facere debentis pro geſto habeatur, nè moroſo & contrauenienti mora ſeù culpa proſit, ac lucrum tribuat in damnum & præiudicium innocentis, cui data fides impleta non eſt, vt vltrà generalia, quæ frequentèr habentur ſub titulo de vſuris, & ſub altero de cenſibus, in ſpecialibus terminis cambiorum, quoties debitor non docet omnes adhibuiſſe diligentias, et cambiandi occaſionem inuenire non potuiſſe, plenè firmatur per Rotam *in Romana pecuniaria 5. Iunij, & 31. Iulij 1648. coràm Corrado*, Et poſt *Salgad. in laberynt. deciſ.7.*, quæ in Curia circumfertur tanquam magiſtralis ſæpiſſimè in alijs canonizata.

Replicabat debitor dictam concluſionem non impugnando eam procedere durante biennio, in quo ipſe tale onus in ſe aſſumpſerat, ſecùs autem eo elapſo, quando remanente caſu extrà conuentionem ſub diſpoſitione iuris cõmunis, hæc ad id eũ non obligabat, atq; ex hoc fundamento Vicarius Lateranenſis iudex competens rei conuenti illius Baſilicæ Canonici ſententiam abſolutoriam ad ſui fauorem protulit.

Introducta verò per appellationem cauſa *in Rota coràm Cerro, ſub die 8. Aprilis 1658.* pro dictæ ſententiæ confirmatione prodijt reſolutio, confirmata *ſub die 4. Decembris eiuſdem anni*, ex generalibus ſolùm regulis & propoſitionibus, vt promiſſum ad tempus eo elapſo
2 remaneat omiſſum, et extra promittentis obligationem, cum agatur de materia odioſa, in qua id quod litteralitèr non legitur, conſultò omiſſum cenſetur ex congeſtis *per Surd.conſ.*200.cum alijs deductis in deciſionibus deſuper editis, in quibus reſpõdendo ad obſeruantiam reſultantem à continuata ſolutione cambiorum, per quam diuerſa partium voluntas probari videtur, dicitur quod partium voluntas vel factum reddere non poteſt licitum id quod eſt illicitum & vſurarium, vndè propterea cenſetur potius debitorem ità per diminutas ſolutiones ſub fructuum nomine factas à ſortis principalis debito ſe eximere voluiſſe *ex deductis deciſ.69. par. 9. recent.* & in alijs, de quibus in dictis deciſionibus,

In

In hoc ſtatu ad cauſæ defenſionem aſſumptus, atque ad dictas deciſiones etiā cum ſenſu veritatis reflectendo, credidi
3 eas vtpotè non benè fundatas ſubſiſtere non poſſe, atque de facili ſperari poſſe receſſum, prout de facto reaſſumpta diſputatione ob conceſſionem nouæ audientiæ *ſub die* 24. *Aprilis* 1662. *coram eodem Cerro* receſſum fuit à reſolutis, in quibus deindè perſtitum fuit, iſtæque vltimæ reſolutiones iuſtæ, ac melius fundatæ viſæ fuerunt, quoniam benè inſpecto inſtrumenti tenore conſtabat, biennij limitationem adiectam eſſe in gratiam debitoris pro eius dilatione, et nè interim ad reſtitutionem ſortis cogi poſſet; In reliquo verò, cum ratio aſſumpti oneris eſſet generalis percutiens totum tempus, in quo mutuata pecunia penès ipſum debitorem otioſa remaneret, ità generalis & indefinita remanebat eius obligatio à ſua ratione regulanda, cum concurrente rationis identitate, oratio indefinita æquipolleat vniuerſali, atq; omne tempus cōplectatur ex deductis per *Menoch. conſ.* 97. *num.* 35. *& ſequen., et conſ.* 220. *num.* 66. *cum ſequen.*

Alia etiam euidenti ratione concurrente, quod maximum abſurdum eſſet, vt delinquens & moroſus melioris con-
4 ditionis eſſe debeat, quàm non moroſus nullum delictum vel culpam cōmittens, vt aliàs retento ſenſu priorum deciſionū ſequeretur, quoniam durante biennio, ob conuentionalem dilationem, debitor, nequè de culpa, nequè de mora redargui poterat, ſicuti poterat eo elapſo, vndè ſi tunc dictæ obligationi ſubiectus erat, multò magis poſteà.

Verùm contrà iſtam rationem à me deductam, quæ magnam fecit impreſſionem, dubitabam ponderari poſſe, quod
5 durante dilatione creditor impeditus eſt ſortem repetere, ſuaſque actiones exercere, vndè non mirum ſi in hoc grauatus, in altero releuetur, et econuersò debitor dilationis commodum ſentiens, iſtud incōmodum patiatur; Multa enim conceduntur creditori impedito creditum conſequi, quæ denegantur, vbi talem habet facultatem, Vt habemus de
7 legatario quantitatis, qui vſuras ſeù fructus prætendere non poteſt, quamuis teſtatoris expreſſum præceptum accedat, quoties facultatem habet exigendi ſortem, ſecùs iſtius impedimento concurrente; Ac pariter habemus in materia cenſuaria, vt nō currant fructus cenſus fauore illius, qui liberè ac certitudinaliter ſortem repetere poteſt cum ſimilibus, ideòque cum in inſtrumento contineretur etiam pactum, vt elapſo ſtatuto termino, ac debitore non ſoluente, creditori licitum eſſet nedùm illum ad ſolutionem vrgere, ſed etiam æquiualentem ſummam ad cambium & recambium in eius damnum ſumere; Hinc proindè ponderabam, rectè dici poſſe creditori, quod ſibi imputet, cur vna vel altera facultate vſus non eſſet, quodque debitor duplici oneri ſubiacere non deberet, et hæc mihi videbatur ſolidior ratio, cui inniti poſſent primæ deciſiones, dictis regulis generalibus ſolùm innixæ.

Adhùc tamen eodem veritatis ſenſu retento, probabilius credidi contra de-
6 bitorem reſpōſum fuiſſe ex duplici fundamento, Primò ſcilicèt, quod ipſe promiſerat ſtatim & infrà biennium deputare mercatorem, qui curam & onus tranſmiſſionis litterarum haberet, aliaque gereret ſuper giro pecuniarum per ipſum debitorem intrà dictum terminū ſumendarum ad cambium; Quo poſito dictum intereſſe pro toto tempore debitum remanebat ob non implementum in tempore, ex quo ſucceſſiuè debitoris damnum reſultauit, quia ſi pecuniam tunc accepiſſet, ac deputaſſet mercatorem, iſte deindè pro toto tēpore ceſſantis reſtitutionis debiti cōtinuaſſet, et ſic totum malum prouenit ab ipſo initio, quod influit in tempus ſequens.

Et ſecundò, quia negari non poterat ambiguam remanere partium voluntatem, an dicta obligatio per debitorem ſuſcepta reſtricta eſſet ad ſolum bienniū, vel eſſet indefinita durante tempore ſolutionis debiti, quo poſito deferendum omninò erat obſeruantiæ deductæ ex ſolutione fructuum, per quam partium voluntas declaratur, atq; ambiguæ conuentiones interpretationem recipiunt,

Nil obſtante præcedentium deciſionum reſponſione, quod in materia vſuraria & illicita partium cōuentio nihil faciat, quoniam id rectè procedit, vbi defectus prouenit ex intrinſeco vitio actus, et ob ceſſationem illius requiſiti, quod nequè volen-

voleutes poterant partes omittere, vt eſt, exempli gratia, conuentio cambiorum etiam ſine tranſmiſſione litterarum, ac non ſeruata forma Cõſtitutionis *Pij* cum ſimilibus, ſecùs autem vbi defectus proue it à ſola conuentione, ſeù partium voluntate, qua concurrente actus remanet validus & licitus, cum tunc nil prohibeat, quod eadem voluntas aliundè deducatur, præſertim vbi non agitur de inducenda voluntate omninò noua, et quam certum ſit in conuentionis inſtrumento non contineri, ſed agitur de voluntate ambigua, et quam probabiliter prætendi poteſt in ipſa conuentione adeſſe, quoniam tunc facilius defertur obſeruantiæ tanquàm interpretatiuæ, quæ vel in terminis interpellationis pro curſu vſurarum neceſſariæ, vel in alijs voluntatem probantibus ſatis attendi ſolet, vt præſertim aduertitur *in Rauennaten. ſeù Fauentina cambij hoc eod. tit. diſc.* 12.

ROMANA
CAMBII
DE MANVCCIIS
PRO
CAMILLO MANVCCIO
CVM
THEOPHILA ASCENTIANA DE BRVNORIS.

Caſus diſputatus in Rota, incertus eſt exitus forſan per concordiam.

De eadem materia cambiorum debendorum per debitorem etiam ſine tranſmiſſione literarum alijſque realitatis requiſitis loco damnorum & intereſſe, ex eo quod ipſe debitor cambiandi onus in ſe ſuſcepit, Quid vbi cum dicta ſuſceptione oneris concurrit etiam facultas cambiandi data ipſi creditori.

Et aliqua de contractus cambij inualiditate, ex eo quod creditori innoteſcat debitorem ſuſcipientem pecuniam, illam in alios vſus conuerſurum eſſe, nequè poſſe in nundinis litteras implere.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Cambia etiam ſine ſpaccijs debentur loco damnorũ & intereſſe à debitore in ſe aſſumente onus.*
3 *Declaratur quandò id procedat nec nè.*
4 *An mandatum datum creditori ad cambiandum ſit cumulatiuum, itaùt non liberet debitorem à ſuſcepto onere.*
5 *Quando creditor eligendo mercatorem dicatur vſus ſua facultate.*
6 *De concluſione, vt cambia inualida ſint, vbi creditor ſcit debitorem non poſſe cambiare.*
7 *An valeat conuentio de ſoluendo merces datas de præſenti, vt valebunt tali tempore futuro.*
8 *Quod magis expediat debitori ſuſcipere in ſe onus cambiandi, et ſoluere cambia ſine ſpaccijs loco damnorum & intereſſe, quia euitat prouiſiones.*

DISC. X.

1 MVTVAVIT Bartholomæus Brunorus de anno 1642. Camillo Manuccio ſcut. 700. eroganda in extinctionem æris alieni, quod hic habebat cum quodam Turcono, cui eadem pecunia incontinenti ſoluta fuit, reportata per Brunorum ceſſione, dictaque ſcut. 700. data fuerunt, iuxtà communem contrahendi vſum, ad cambium obliquum, faciendi ſcilicèt girare ſummam æquiualentem ſub cambijs, cum iſtorum limitatione ad 7. pro centenario, ad quem eſſe-

effectum debitor in ſe ſuſcepit onus & curam deputandi mercatorem ſpacciã tranſmiſſurum, aliaque neceſſaria, & oportuna gerere debentem, Et vlterius facultatem dedit eidem creditori ſumẽdi æquiualentem ſummam ad cambium, ac deputandi mercatorem, qui ſcripturam teneret, aliaque neceſſaria faceret, atque in ipſomet inſtrumento Camillus nominauit, & deputauit ad præmiſſa peragendum quemdam Annibalem Sere. nam mercatorem, cui eadem die Brunorus creditor ordinem direxit, vt continuaret, vel continuari faceret ſuper cambijs vſquè ad eius nouum ordinem ſcut. 700. data ad cambium dicto Manuccio, ſibi conſtituendo prouiſionem iuliorum quatuor pro centenario, ad quorum ſolutionem, idem Brunorus ergà mercatorem in forma Cameræ ſe obligauit; Cum autem mercator deputatus litteras non tranſmiſiſſet, nequè alia geſſiſſet ad cambiorum realitatem neceſſaria Manuccius verò ſpatio annorũ 12. circitèr ſoluiſſet cambia ſeù fructus ad dictam cõuentam rationem ſeptem pro centenario; Hinc petente Theophila Bartholomæi hærede reſtitutionem ſortis, Camillo autem debitore opponente de illius ſatisfactione cum dictis cambijs, quæ vtpotè indebita & vſuraria ſortem extenuauerant, introducta lite coram A. C., hic non obſtante dicta oppoſitione mandatum executiuum ad fauorem Theophilæ relaxauit, et commiſſa per Signaturam cauſa in Rota *coràm Albergato* cum clauſula, *Si quid exequendum*, datoque dubio, *an dictum mandatum eſſet exequendum*.

Pro actrice ſcribentes non negabant
cambia vti cambia ex defectu ſpacciorũ,
et ob non iuſtificatam realitatem ad for-
2 mam Conſtitutionis *Pij* non deberi, ſed
ea benè per creditorem percepta eſſe di-
cebant loco damnorum & intereſſe, dum
ipſemet debitor cambiandi onus in ſe
aſſumpſerat, ac deputandi mercatorem,
qui ſcripturam tenere deberet, aliaque
peragere, quibus non factis intrat dicta
obligatio reſultans ex non facto quod in
odium facere debentis habendũ eſt pro
facto iuxtà firmata *in Romana pecunia-
ria dec. 7. poſt Salgad.* paſſim in alijs re-
cepta & canonizata.

Pro Camillo debitore ſcribens non
negabam concluſionem, ſed eius appli-
cationem ad factum, quoniam cum duo
3 in cõuentionem deducta eſſent, Obliga-
tio ſcilicèt debitoris faciendi cambiorũ
girum, ſeù curandi, quod alter faceret,
Et mandatum ſeù facultas data creditori
idem faciendi, atque creditor hanc ſe-
cundam viam elegiſſet, dum ipſe dare
voluit ordinem mercatori, ergà eum pro
mercede ſe obligando, ideò ſibi patere
debebat via, quam elegerat, eidemque
proindè imputandum erat, cur valens
dicta facultate non vti, ſed obligationi
debitoris acquieſcere, eam ad exercitium
deducere voluit, vt probant *idem Ramon.
conſ. 4.*, cum quo proceſſit *Rota in dicta
deciſ. 7. poſt Salgad.*, dum *num.* 18. ex-
preſsè dicit creditorem poſt datum man-
datum ad cambiandum non debere ſe
ingerere in negotio, aliàs videretur in-
ducta nouatio, de qua *in l. ſtipulatus eſt
opus ff. de fideiuſſor.*, atque iſtos caſus di-
ſtinguendo tanquam abſolutum ſupponi
videtur *in eadem dec. S. primò, quia apoca*,
et in eius confirmatoria 14. *Iunij* 1649.
coram Dunozetto S. tùm quia inter ſuas
deciſ. 829.

Licèt enim admitterem tanquàm ve-
ram concluſionem in eiſdem deciſioni-
4 bus in propoſito firmatam, quod man-
datum datum creditori tanquàm cumu-
latiuum, et ad maiorem eius cautelam
non liberat debitorem ab aſſumpto one-
re; Dicebam tamen id rectè procedere,
vbi creditor illo non vtitur, ſecus in caſu
vſus, quoniam hæc duo ſunt alternatiua,
in quibus vnius electio alterum ceſſare
facit, cum implicet eamdem pecuniam
per duos inſolidum girari, atque duplex
cambium ſuper eadem re eodem tempo-
re exerceri.

Motiuum in abſtracto videbatur verum & ſolidum, dubitabam tamen de applicatione ad factũ, quod ſcilicèt creditor voluiſſet vti dicto mandato, atque in ſe curam & onus cambiandi ſuſcipere, quoniam licèt dederit ſupra inſinuatum ordinem mercatori, nihilominus cum hic iam in inſtrumento deputatus eſſet à debitore promittente eumdem mercatorem præmiſſa adimpleturum eſſe, hinc proindè ordo prædictus continere non videbatur nouationem, ſed potius quãdam approbationem, ac exequutionem, cum ſola eiuſdem mercatoris aſſecuratio-

tio-

Digitized by Google

tione pro eius prouiſionibus,pro quibus iſte maluit ſequi fidem creditoris quàm debitoris, Et in hoc erat mea difficultas.

Alij eaſdem debitoris partes defendentes,mordicus etiam inſiſtebant ſuper cambij inualiditate, ex eo quod credi-
6 tori ab initio innoteſceret datam pecuniam tranſmitti non poſſe ad nundinas, nequè ſuper cambijs girari,dum in alios vſus conuerſa fuerat,in extinctionem ſcilicèt æris alieni iuxtà deciſiones *in Romana cambiorum 4.Iunij 1642.,18.Aprilis 1644. & 16. Ianuarij 1645. coràm Peuting.*, de quibus ſæpius in præcedentibus; Ego vero in congreſſu dicebam, parùm tutum videri hoc fundamentum, ità ſimplicitèr & indefinitè ſumptum, quoniam vt aliàs pluries dictum eſt, iſtæ deciſiones laborare videntur de æquiuoco, non diſtinguendo cambium directũ ab obliquo, in quo non in ipſa pecunia, ſed in alia eius æquiualenti cambium exercendum eſt; Reflectendo tamen ad veritatem cogitabam, quod vbi creditor non ſuſcipit in ſe mandatum cambiandi, ſecumferens pro curſu cambiorum præciſam neceſſitatem ſpacciorum, et iuſtificationis realitatis,ſed vtitur iſta moderna cautela transferendi onus in debitorem, per quam tutus redditur, quod ſiuè litteræ tranſmittantur, & impleantur, ſiuè non, vſuras ſeù cambia obtenturus eſt, atquè qualitas debitoris eſt talis, quod non eſt mercator, nequè correſponſales habet in nundinis & plateis, veriſimilitèr eius fidem ſequuturos ac litteras impleturos, itaùt copulatiuè concurrant dictæ tres circumſtantiæ,ſcilicèt proximè inſinuata debitoris qualitas, conuerſio pecuniarum in alios vſus, & cautela prædicta, tunc contractus videatur ſatis ſuſpectus vtpotè continens certum cambium ſiccum ab initio, ità ſola verborum formalitate velatum,cum creditor certò ſciat cambij realitatem omninò abſuturam; Secus autem vbi ipſemet creditor dictum onus aſſumit, quoniam tunc,licèt data pecunia in alios vſus cõuertatur,attamen ipſe creditor ab vel à ſeipſo æquiualentiam habere poteſt, cum qua litteræ realiter tranſmittendæ implementum habeant, vndè parùm refert, quod debitor non habeat correſponſales eius fidem ſequuturos, quoniam ſufficit id haberi per creditorem vel alterum girum cambij facientẽ.

Niſi ad ſaluandam iſtam ſpeciem contractus ratione illius vſus & frequẽtiæ, dicamus ab illo etiam vſuram abeſſe, ac lucri certitudinem in creditore, ob cambij realis naturam pluries in pręcedentibus deductam, vt nullum certum lucrum ab initio continere valeat, ſed totum pendeat ab incerto euentu, qui damnum etiam, ac ſortis diminutionem cauſare poteſt cum lucro debitoris, licèt ſatis raro contingente; Non videtur enim prohibita conuentio, per quam vnus det alteri pecunias,non girandas ſuper cambijs, ſed tenendas ſub lege, &
7 euentualitate cambiorum tam ad lucrũ, quàm ad damnum, itaùt videatur ſpecies ſocietatis, eo modo quo habens quis frumentum & aliam mercem rectè conſeruabilem,illam alteri tribuit tunc vendere volenti, vt pretium in præſentaneos eius vſus erogaret, ſub eo pretio, quo valebit,atq;per alios mercatores cõtractabitur aliquo futuro tempore puta in menſe Aprilis vel Maij, quia ſi merces ſunt rectè pro eo tempore conſeruabiles, et creditor erat conſeruaturus, vt venderet eo tempore, in quo euentus dare poſſet maius pretium,quam de præſenti currat, itaùt abſit fraus percipiendi lucrum certum ex temporis dilatione, nulla committitur vſura *ad notat. in cap. in Ciuitate de vſuris*, idque paſſim practicatur, et contractus, (concurrentibus tamen dictis requiſitis),communiter licitus reputatur;Licet enim à frequentius accidentibus pretium ſoleat eſſe eo tempore magis alteratum, itaut veriſimilitèr venditor magis lucro quàm iacturæ ſubiaceat, nihilominus poſſibilitas damni ſufficit, Atque tunc contractus eſt periculoſus, quandò taxatur ab initio pretium; Ità à pari non videtur quid prohibeat conuentionẽ ſuper huiuſmodi euentualitate regulanda à cambijs inter mercatores, vel alios verè currentibus cũ omnimoda realitate.

Quinimò iſta ſpecies contractus videtur minus debitoribus damnoſa, minuſque creditoribus proficua, quoniam vt
8 pluries habetur in ſequentibus *hoc eod. tit.*, iſto caſu, in quo debitor ob defectũ ſpacciorum tenetur ad cambia non tanquàm cambia, ſed tanquàm damna & intereſſe

tereſſe, exemptus remanet à grauiori interſurio prouiſionum, quæ frequentius pro maiori parte cedere ſolent ad lucrũ & cõmodum creditorum de aliqua modica participatione tantùm conuenientium, correſponſalibus reliquum condonantibus eiſdem creditoribus, ideoque non adeò iudaicè inhærendum eſt ſuper ſpacciorum interuentu, qui in effectu in iſtis cambijs obliquis continere videtur ſimplicem formalitatem, quæ magis debitoribus præiudicialis eſt, atque ratione maioris lucri creditorum propter prouiſiones, potius maiorẽ vſuræ ſuſpicionem inducit; Verùm præmiſſa ad formalem diſputationem quod ſciã deducta non fuerunt, itaùt maturius iudicium ſuper indaganda veritate formari potuerit, quoniam fortè per ſubſequutam concordiam cauſa ſopita fuit, neque hucuſquè alia occaſio præbuit hæc diſputare.

ROMANA PECVNIARIA DE VECCHIS PRO VECCHIS CVM CARDINALI SFORTIA.

Diſcurſus in congreſſu ſuper caſu ſopito per concordiam.

De fructibus ſeù cambijs debitis abſque curſu & iuſtificatione ſpacciorum loco damnorum & intereſſe ob non impletum onus ab ipſo debitore ſuſceptum, Et àn iſtud limitatum ad certum tempus remaneat vltrà illud operatiuum, Et de alijs ad hanc materiam,

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Quandò intret nec nè obligatio ad cambia loco damnorum & intereſſe etiam ſinè ſpaccijs.*

3 *Onus ſuſceptum per debitorem ad certum tempus, an duret eo tempore expirato.*

4 *Obligatus præſtare ſpeciem fructiferam, eam non præſtando tenetur ad fructus.*

5 *In alternatiuis electio eſt debitoris durante dilatione, ſed poſt moram eſt creditoris.*

6 *De intereſſe damni emergentis, et quandò iſtud debeatur.*

DISC. XI.

1 ILLI de Vecchijs creditores Ducis Marij Sfortiæ ex cauſa cambij initi de anno 1631. in ſumma ſcut. 23. m., huius crediti ſatisfactionem obtinuerunt ex pretio Vallis montanæ, inueſtita pecunia in tot loca montium loco cautionis, quam iuxtà praxim Congregationis Baronum & chirographi Pontificij formam, creditores præſtare tenebantur, primariò ad fauorẽ emptoris in caſu euictionis & moleſtiarum, ſecundariò autem de reſtituendo creditoribus anterioribus vel potioribus, ſeù contribuendo cum æqualibus. Cum autem ſequuta morte Ducis Marij, Dux eius filius pro anteriori credito dotis maternæ aliquam dictorum locorum montium partem à præfatis de Vecchijs auocaſſet, atque iſti pro eorum reintegratione moleſtias inferrent Principi Ludouiſio creditori poſteriori ex eodem pretio ſatisfacto, qui pulſatus moleſtare cœpit Cardinalem Sfortiam, tunc Prælatum, et in Ciuitate Auenionen. Prolegatum, in iſto credito inſolidum cum Duce Mario fratre obligatum; Hinc iſte mediante perſona eius procuratoris, ad impediẽdas dictas moleſtias per apo-

cam de anno 1639. ſe declarauit obligatum ad fauorem dictorũ de Vecchijs in ſupradicto cambio inito anno 1631. pro dicta rata auocata importante ſcuta circiter 6. m., cum obligatione ſoluendi interim cambia limitata ad rationem quatuor cum dimidio pro centenario, atque ità ſeruatum fuit in exequutionẽ dictæ conuentionis oretenùs factæ vſque ad finem anni 1642., de quo tempore dictus Cardinalis in Vrbe pręſens per apocam ratificando omnia geſta ipſo abſente per procuratorẽ, promiſit infrà aliud triennium tunc decurrendum ſoluere dictam ſummam, vel in tot locis montium vinculatis eiuſdem pretij, vel in pecunia numerata, et interim ſoluere cambia ad dictam rationem ſcutorum quatuor cum dimidio, quamuis attento originario contractu, in quem ſubintrauit, currere deberent ad maiorem rationem, eo innouato quod quemadmodum in dicto primo contractu datur facultas creditori, cuius cura & onus erat tranſmittendi ſpaccia, aliaque agendi ad cambij realitatem neceſſaria, in futurum onus eſſet ipſius Cardinalis illud in ſe aſſumentis; Quia verò elapſo triennio Cardinalis prædictus ſuam obligationem non adimpleuit, idcircò poſt plurium annorum decurſum orta eſt controuerſia, num deberentur cambia, tàm ſoluta, quàm ſoluenda, ſtante quod nulla interuenerat ſpacciorum tranſmiſſio, ſeù alia cambij realis requiſita ad formam *Conſtitutionis Pij V.* neceſſaria.

Et in congreſſu Aduocatorum pro veritate examinanda ad inſtantiam prædictorum de Vecchijs habito, controuerſiam diſtinguebam in tres inſpectiones, ſeù tria tempora, Primum ſcilicèt cambiorum decurſorum in primo triennio conuentionis oretenùs habitæ cum procuratore de anno 1639., Alterum ſecundi triennij, de quo in conuentione habita cũ ipſo Cardinali de anno 1642. Et tertium ſucceſſiuè decurſorum poſt iſtud triennium elapſum.

Quoad primum, abſque dubio pręttendi non poterant cambia, tanquam cambia, cum hæc nunquam debeantur, quoties non concurrunt realitatis requiſita iuxtà *dictæ Conſtitutionis Pij* formam; Minuſque eadem tanquam damna & intereſſe ob nõ adimpletum ſuſceptum mandatum iuxtà deciſionem ſeptimam *poſt Salgad. in labyrint.* in hoc puncto magiſtralem, ſæpius confirmatam, quoniam in apoca prædicta, in qua enunciabatur conuentio cum procuratore oretenùs habita, de dicta oneris ſuſceptione nulla mentio fiebat, ſed ſolùm de ſubintrantia in cambium contractum de anno 1631., innouata tantùm ſumma cambiorum, vndè propterea cum referęns in omnibus regulandum eſſet à relato, atque in iſto cura & onus cambiandi eſſet creditoris, hinc reſultabat, quod creditor non tranſmittendo ſpaccia, aliaque neceſſaria faciendo nil prætendere poterat; Solumque inſinuabam dictorum cambiorum ſolutionem ſuſtineri poſſe in cauſam damnorum & intereſſe loco fructuum locorum mõtium ad eamdem rationem tunc fructantium, quæ dicti creditores amiſerant, ex ijs, quæ inferius in tertia inſpectione, ſeù tertio tempore deducũtur; Verũ adhùc dubitari poterat, ſtante quod conuentio erat de cambijs relatiuè ad inſtrumentum prædictum, ad quod Cardinalis ſubintrare voluerat, vndè ſtante diuerſa voluntate, intrare videbatur regula, *quod potui nolui &c.* et ſic caſus habebat ſuas difficultates.

Econuersò altera inſpectio ſuper ſecundo triennio procedere videbatur de plano fauore creditorum, ſtante expreſſa ſuſceptione oneris cambiandi facta per debitorem iuxtà *d. dec. 7. poſt Salgad*; atq; in hoc omnes congregati concordabamus, neque per ipſum Cardinalem, fructus, ſeù cambia pro huius temporis rata controuertebantur, ſolumque illorum fortè non ſolutorum compenſatio opponebatur cum illis triennij antecedentis, tanquam indebitis vt ſuprà.

Super tertio verò tempore, inter congregatos aliqua fuit diſcrepantia, cum omnes, me excepto, concluderent contrà
3 creditores, innixi deciſionibus *in Romana cambij* 8. *Aprilis &* 4. *Decembris* 1658. *coram Cerro* editis in cauſa inter Manfronam & Columnam, de qua ſuprà *diſcur.* 9. firmantibus obligationem à debitore ſuſceptam in cambio contracto ad certum tempus, vltrà illud non operari; Et quamuis ego tunc, de anno ſcilicèt 1659., in quo dictus congreſſus habitus fuit, cum ſenſu etiam veritatis

cre-

crederem dictas deciſiones non eſſe tutas neq; benè fundatas, ex eiſdem rationibus & fundamentis, ex quibus deindè ab eis receſſum fuit vt ſuprà, in eiuſdem cauſæ diſcurſu actum habetur, Nihilominus in Curia, quoties auctoritatum obſtaculum habetur, fortius verò vbi illud deciſionum Rotæ, contrà ſtimulum calcitrare dicitur, qui per rationes, ac vera iuris principia vult contrarium fieri, ex magna currentis ſæculi infælicitate, Vndè ſi iſte congreſſus fuiſſet habitus poſt dictarum deciſionum reuocationem, res tranſiſſet de plano, ex ea clara ratione, quod triennij præfinitio non erat ad limitandam, ſeù finiendam obligationem, ſed in gratiam debitoris, ac pro ſola dilatione, nè interim à creditore vrgeri poſſet, cum de reliquo ſubintrantia in priorem contractum eſſet indefinita cum ſola innouatione quantitatis cambiorum, ſeù interuſuriorum, Vt ſcilicèt quemadmodum prius in dicto primo cõtractu erant vel currentia & rigoroſa, vel limitata ad longè tamen maiorem rationem, ſic ad iſtam minorem redacta eſſent, et cuius diminutionis intuitu rationabilis remaneret altera innouatio ſuper ſuſceptione oneris cambiandi facta per debitorem ex regula, vt qui in vno grauatur, in altero releuari debeat, et econtrà, ideoque putabam creditores bonum ius fouere; Sed quoniam in cõtrarium fuit plurium ſententia, idcircò captiuando intellectum, vt par eſt in obſequium maioris partis, in idem conſilium deueni, vt creditores prædicti, eo quo poſſent modo meliori ſe concordarent, vt puto ſequutum.

Diſcurrebam quoque, quod vbi etiam præmiſſa ceſſarent, quia nempè iuxtà ſenſum dictarum primarum deciſionum, aſſumptio oneris facta per debitorem reſtricta eſſet ad ſolum triennium adiectum ad taxandam, ſeù extinguendam obligationem, Adhùc tamen dicta cambia, ſeù fructus deberentur tanquam damna & intereſſe ob non præſtita loca montium, ad quæ principalitèr reſtricta erat promiſſio ſubſidiariè facta in pecunia, quoniam promittens tradere ſpeciem fructiferam, ſi eam non tradat, tenetur ad damna & intereſſe ad menſu-
4 ram illorum fructuum, quos percepiſſet ille, cui promiſſio facta erat, ſi implementum ſequutum fuiſſet, ac data fides ſeruata, *Gratian. diſcept. 240. nu. 35. & ſeq. Romana fructuum cenſus 24. Nouembris 1649. Veroſpio, Bonon. nullitatis concordiæ 27. Ianuarij & 1. Iulij 1648. Bichio, Romana multiplici 18. Martij 1654. Meltio & paſſim*, quoniam eſt propoſitio receptiſſima, quoties promiſſio ſpeciei eſt pura & certa; Verùm difficultas in eo ſuberat, quod ſpecies ſtabat alternatiuè cum pecunia, atque electio erat debitoris; Huic tamen difficultati reſponderi poſſe obſeruabam, quod dicta electio procederet durante dilatione, qua expirata, poſt mo-
5 ram contractam illa transfunditur in creditorem, ac debitor tenetur vt in deterius ex deductis *per Fab. de Ann. conſil. 54. nu. 8. Apont. conſ. 49. nu. 75. Bellon. iun. conſ. 45. nu. 2. Buratt. dec. 287. nu. 7. adden. ad Greg. dec. 316. nu. 3 Auximana dotium 6. Februarij 1654. Albergato*.

Replicari tamen poterat in contrarium, quod dum creditor potuiſſet eligere pecuniam infructiferam, dici non
6 poteſt moram fuiſſe cauſam certam & immediatam damni emergentis iuxtà *dec. Mohed. 2. de vſuris*, quæ recepta eſt in Curia, vt ſæpius in ſua materia *ſub tit. de vſuris*, licèt contrarium de iure verius probare conetur *Leotar. de vſur. q. 75. ex nu. 10.*; Sed nimium indiſcretus rigor videbatur dictam concluſionem ad factum applicare, quoniam non agebatur de mutuo tunc, ſeù præcedentèr contracto, ita vt cadere poſſet in mutuante ſuſpicio fœnerandi ſub hoc pallio ſtipulandi potius ſpeciem quàm pecuniam, ſed conſtabat de ſinceritate actus, quod ſcilicèt illi poſſidebant loca montium, ex quibus de facto percipiebant fructum ad conuentam rationem, quo in gratiam debitoris ſe priuarunt, dum pulſando creditorem poſteriorem, in continenti poterant pecuniam ab iſto auocandam dare creditori anteriori, atque ità euitare dictorum locorum montium auocationem, vndè potius fuit conuentio de fructibus tanquam compenſatiuis, ſeù reſtauratiuis damni verè & certitudinalitèr paſſi.

Eo etiã addito, quod ad euitandam neceſſitatẽ pręſtandi cautionem, ſeù faciendi obligationem de reſtituendo vt ſuprà, cuius vigore in dies denuò vrgeri poterant ad reſtituendam pecuniam numeratam, quod ſolet eſſe magis moleſtum,

omnimoda veriſimilitudo ſuadebat, dictos creditores, poſtquam electio in eos transfuſa erat, potiùs eligere debuiſſe loca montiũ; Q immò etiãſi durante termino, vel poſtea pecunias habuiſſent in eadem loca inueſtire debuiſſe, Tum ex communi ferè obſeruantia à prædicta ratione regulata, Tum ex obſeruantia particulari eorumdem, dum in prima ſolutione, potiùs loca montium vinculata recipere elegerunt, quàm pecuniam numeratam cum dicta cautione, ſeù obligatione, vndè propterea intrat recepta limitatio *dec. Mobed.* quando ſcilicèt ex probationibus, etiam præſumptiuis & adminiculatiuis, certitudinalitèr cõſtat pecuniam in eum vſum fructiferum actiuũ vel paſſiuum conuerti debuiſſe, vt ſæpius in dicta ſua materia *ſub tit. de vſuris*, præſertim *in Eſina cenſus diſc.* 14. ſed de his omnibus abſuit occaſio formiter diſputandi in iudicio, dum controuerſia finem habuit per concordiam.

RAVENNATEN.

SEV

FAVENTINA CAMBII

PRO

PETRO LEGA

CVM

HIERONYMO LVCATELLO.

Caſus variè deciſus per Rotam.

An facultas cambiandi data creditori operetur, vt iſte cambiare poſſit cum ſe ipſo ſine ſpeciali mentione, Et quatenus hæc non adeſset, an ſufficiat præſumptiua probatio, deducta præſertim à ſolutione cambiorum, et ſolidatione computorum, Et an ad iuſtificationem cambiorum ſufficiant ſolum primæ litteræ nuncupatæ *dell'Andata* abſq; eo quod doceatur de alijs reſponſiuis nuncupatis *del ritorno*.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Ad iuſtificationem cambiorum ſufficiunt litteræ acceſſus, licèt non adſint illæ reditus,*
3 *Creditor cui data eſt facultas cambiandi non poteſt cambiare cum ſeipſo abſq; ſpeciali mentione.*
4 *Sed hæc voluntas probatur etiam à poſteriori, et per actus ratihabitionis.*
5 *Vel etiam per alias ſpecies probationis etiã conjecturalitèr, quia id non percutit ſubſtantiam cambij.*

DISC. XII.

1 FACTA inter Legam & Lucatellum de anno 1639. ſolidatione computorum ſuper credito initium habente ab anno 1635., detectum fuit Legam remanere debitorem in libris 12600. circitèr, ſuper quibus initum fuit cambium ad rationem octo pro centenario. Cumque deindè inter partes ortæ fuiſſent controuerſiæ ſuper cambiorum curſu, ob non iuſtificationem ſpacciorum, tàm ab anno 1635. ad 1639., quando verè nulla dabatur iuſtificatio, quàm abindè citrà, quando illa dabatur, ſed prætendebatur non eſſe legitimam & ſufficientem, Ac etiam, an ſumma in ſolidatione computorum de anno 1639. conflata quoque eſſet ex cambijs decurſis ab anno 1635., vt erat debitoris prætenſio, vel augmẽtum prioris debiti proueniret ab alijs cauſis, itaùt pro eo primo tempore de aliqua cambiorum exactione, vel conuerſione in ſortem nõ conſtaret, vt creditor prætendebat, Hinc introducta cauſa *in Rota corã Bichio* per appellationem à ſententia Legati

gati *Rauennaten. ſub die* 16. *Iunij* 1653. prodijt reſolutio debitori fauorabilis, quod ſcilicèt ob nō iuſtificationem ſpaciorum ab anno 1635. ad 39. nulla debita eſſent cambia, tanquam ex deficiente omninò neceſſario realitatis requiſito iuſtificando per litteras ſaltem reſponſiuas, vulgò nuncupatas *del ritorno*, proindeque cambia decurſa non potuiſſe conuerti in ſortem, vt Rota præſumptiuè credidit factum eſſe ob ſummarum correſpondentiam, latè in deciſione deſuper edita firmando aliàs firmata *in Romana cambij coràm eodem Bichio dec.* 69. *par.*9. *rec.*, et in alijs, tàm circà omnimodam neceſſitatem iuſtificationis ſpaciorum, quàm circà concluſionem non attendendi in hac materia ſolidationes computorum & confeſſiones, aliaque facta partium.

Et quoad ſecundum tempus poſt dictam ſolidationem, quamuis doceretur
2 de iuſtificatione per primas litteras, quę vulgò dicuntur *dell'andata*, quas iuſtificabatur verè & nō fictè tranſmiſſas fuiſſe ad locum nundinarum cum earum ſincera & reali effectuatione, proindeq; firmatum fuerit eas ad id ſufficere, quamuis non doceretur de litteris reſponſiuis, cum iſtæ non ſint intrinſecè neceſſariæ de ſubſtantia cambij, ſed ſolùm ad iuſtificationem proſint ſubſidiariè, quando ſcilicèt non exhibentur primæ litteræ *dell'andata*, in quibus melior, ac magis directa probatio conſiſtit, vt firmauerat Rota *in Romana, ſeu Florentina cambiorum* 11. *Ianuarij* 1615. *coràm Dunozetto ſeniore inter ſuas dec.* 69. & deindè dixit *in Romana, ſeu Ianuen. cambij* 16. *Ianuarij eiuſdem anni* 1653. *coràm eodem Bichio*.

Nihilominus pro ſumma verè debita, neque dictum fuit cambia deberi, cum illud giratum fuerit cum ipſomet credi-
3 tore, quod abſq; expreſſa debitoris mandantis voluntate fieri non poteſt ex deductis *dec.*31,32,*&* 33.*poſt Turr.de cambijs*, et in alijs in eadem deciſione deductis, et non ſemèl habetur in alijs *hoc tit.* reijciendo limitationem traditam per *Turr.in annot.ad d.dec.*31. *litt F.*, vbi ſcilicèt in mādato expreſſum eſſet pretium & platea, quaſiquod tunc nihil intereſſet debitoris mandantis, an cambium creditor mandatarius cambiauerit cum ſe ipſo, vel cum alio, quia ſemper in dubio deficere dicitur voluntas mandantis, quę potiſſimum ſpectanda eſt, ob rationem deductam *in d. deciſ.*31.*&* 32.*poſt Turr.*, quod in mandato quantumuis generali non venit perſona creditoris, niſi exprimatur ad *text.in l.ſi mandauero tibi* §. *ſi tibi centum ff.mandati*.

Et quamuis tunc ſcribentes pro creditore deducerent limitationem cano-
4 nizatam *per Rotam dicta deciſ.* 33. *poſt Turr. num.*7., vbi ſcilicet debitor deindè in ſolidatione computorum cambia decurſa ſoluiſſet, ſeù admiſiſſet tanquam debita, Adhùc tamen, non impugnando dictæ limitationis veritatem, ea reiecta fuit ex defectu applicationis, quod ſcilicèt non conſtaret debitori innotuiſſe creditorem cum ſeipſo cambiaſſe, vndè opinari potuit cambium initum fuiſſe cum tertio, ex regula, quod ad effectum inducendi ratificationem, ſeù approbationem actus geſti, requiritur ſcientia certa & explicita, et non ſufficiant actus æquiuoci.

Ad formam huius deciſionis prodijt ſententia, quæ ob non interpoſitam in tempore appellationem tranſitum fecit in iudicatum, atque ob ſubſequutam mortem Lucatelli creditoris, aliaque impedimenta, ſiluit cauſa vſque ad annum 1663., de quo tempore dicti creditoris filius & hæres curauit committi in eadem *Rota coràm Cerro* cauſam reſtitutionis in integrum, Atque me in hoc ſtatu aſſumpto ad defenſionem debitoris, qui rem iudicatam pro ſe habebat, cum reliqua omnia, præſertim circà crediti augmentum proueniens ex alijs cauſis potiùs quàm ex cambijs decurſis in primo tempore conſiſterent in nudo facto, in quo nullæ ſunt Aduocatorum partes, Quatenùs pertinet ad vltimum punctum dictæ limitationis, ad quam ex parte creditoris reſtringebatur rei iudicatæ iniuſtitia, cuius ratione locum eſſe reſtitutioni in integrum contendebat,

Inſpecta dicta deciſione, ſatis de eius viribus in hac parte dubitaui, proindèque, iuxtà ſtylum, requirenti inſinuaui, timendum magis eſſe de ſuccumbentia, prout diſputationis euentus in hac parte docuit *ſub die* 4. *Decembris* 1663., Et reſolutio mihi quamuis in contrarium ſcri-

ſcribenti, viſa eſt probabilis, quoniam vt pluries *hoc eodem tit.* habetur, licèt in Rota & Curia receptiſſimum ſit, facultatem cambiandi cum ſeipſo indigere
5 nota ſpeciali, Nihilominus hoc non eſt vitium intrinſecum quod percutiat cābij naturā vel ſubſtantiā, quo caſu voluntas vel factum partium non attenditur, neque eſt operatiuum, ſed eſt defectus proueniens à veriſimiliter deficiente mandantis voluntate, quæ nedùm expreſsè probari poteſt, ſed etiam coniecturaliter & adminiculatiuè, ſiuè à priori, ſiuè à poſteriori per actus inducentes ratihabitionem, quæ mandato æquipollet, eiuſque vim habet; Et quamuis vera ſit propoſitio, vt ad effectum ratificationis requiratur ſcientia, ſinè qua non datur animus, nihilominùs iſta, inſpecta qualitate debitoris viri induſtrij, et in rebus mercantilibus verſati, videbatur veriſimilis, cum probabile non eſſet notabilem ſummam cambiorum decurſorum ſoluere voluiſſe non viſis & recognitis ſpaccijs, ex quorum inſpectione deueniri potuit ad notitiā, quod cambium creditor cum ſeipſo iniſſet, præſertim quia in facto alia dabantur huius ſcientiæ inditia & adminicula; Vbi verò non agitur de ſanando vitio intrinſeco & ſubſtantiali, ex quo reſultet vſura, eiuſque fraus, tunc in ſolutionibus iam factis, et ſubſequutis ſolidationibus, ratione publici boni reſultantis à facilitate commercij, ac etiam ratione bonæ fidei, quæ inter mercatores & negotiantes exuberare debet, ſatis benignè in his materijs procedendum videtur, vndè reſolutio fuit iuxtà votum, quamuis tanquam Aduocatus ſcriberem in contrarium.

ROMANA

PECVNIARIA

SEV

CAMBIORVM

PRO

RATIONE BANCARIA ILLORVM DE VALENTIBVS

CVM

CAMERA APOSTOLICA.

Caſus diſputatus coràm Theſaurario & in Camera, et ſopitus per concordiam.

De probatione mandati ſeù facultatis accipiendi ad cambium, et girandi ſeù continuandi ſuper cambijs, quomodò ſufficienter facta eſſe dicatur, vt cambia debeantur.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Non poteſt quis ſubijci cambijs niſi ſequatur intimatio, et quando hæc non ſit neceſſaria.*

3 *Remiſſio intimationis quomodò probetur.*

4 *De pluribus modis cū quibus id probatur.*

5 *Approbata videntur computa tranſmiſſa, ſi recipiens non contradixit, vel contradixit in aliquibus partitis.*

6 *Quandò in cambijs ſolutis intret potiùs terminus repetitionis indebiti quàm ille vſurarum.*

7 *Procurator ſeù inſtitor generalis, cui negotij generalis adminiſtratio data eſt, àn poſſit ſinè ſpeciali facultate ſumere ad cambium.*

8 *Quid in ſocio vel participe.*

9 *De priuilegio fiſci auocandi pecuniam ſolutam creditori poſteriori.*

10 *De notabili declaratione dicti priuilegij auocationis competentis fiſco vel alteri priuilegiato.*

DISC. XIII.

1 POſtquàm Adrianus Honoratus ſuſcepit in appaltum ad nouennium Theſaurariam Marchiæ, admiſit pro quibuſdam ratis vulgò, *ſoldi* nuncupatis, ad participationem vtilium Philippum Valēt em in Vrbe negotiatorem, quem etiàm deputauit eiuſdem Theſaurariæ & negotij in ipſa Vrbe depoſitarium & inſtitorem ſeù adminiſtratorem, per cuius manus ſolutiones pēſionis ſeù cenſus iuxtà ſtatuta tempora ipſi Cameræ ſeù Montiſtis alijſq; aſſignatarijs fierent; Cumque ſæpiùs, vt huiuſmodi negotiorum conſuetudo eſt, ex effectibus non haberetur pecunia dictis ſolutionibus prompta, Philippus prædictus, vt dictas ſolutiones promptè impleret, plures notabiles ſummas, vel ab alijs, vel à ſeipſo accepit, præſertim ſub die 9. Maij 1644. ſcuta 20. m., ſub die 4. Martij 1645. alia ſcuta 20. m., & ſub die 18. Octobris eiuſdem anni ſcuta 10. m., de quibus tractu temporis vnà cum cambijs decurſis ex pecunijs tranſmiſſis ſe reintegrauit; Sequuta verò morte Adriani dicto nouennio durante, ac prætendens quod Camera remaneret in notabili ſumma creditrix, duas excitauit prætenſiones contrà Valentem, ſeù eius interim defuncti hæreditatem & rationem bancariam, Vnam nempè communem quoque Sacchettis, vt ob admiſſionem ad participationem vtilium effecti eſſent ſocij appaltus, proindèque ex fiſci priuilegio poſſent inſolidum conueniri.

Alteram ſuper repetitione dictorum cābiorum tanquàm indebitè exactorū, ſtante quod in prædicta deputatione talis facultas attributa non erat, vnde propterea quando ſibi incumbebat neceſſitas ſoluendi Cameræ vel aſſignatarijs, dicebant Camerales eum debuiſſe interpellare, ſuaſque facere proteſtationes ad effectum vt principalem ſub cambijs ponere potuiſſet iuxtà deciſionem *in Anconitana cambiorum corām Carillo* inter ſuas *deciſ.* 282. aliàs *deciſ.* 224. *par.* 9. *recent.*, *& in eadem coram Peutingero deciſ.* 346. *par.* 10. *recent.*, de quibus ſæpius *hoc tit.*, præſertim *in Romana participum diſcurſ. ſequen.* Et hoc ſtante Theſaurarius more Camerali, non obſtantibus ijs, de quibus infrà, mandatum exequutiuum relaxauit, à quo interpoſita appellatione ad Cameram, et aſſumpta diſputatione dubij, *An & quomodò eſſet inhibendum*, vel ſequuta iſta diſputatione abſque reſolutione, vel ea pendente (quod memoria non ſuggerit) tàm iſta, quàm altera ſuperius inſinuata controuerſia ſopita fuit per concordiā, qua mediante dicta ratio bancaria certam ſummam Cameræ ſoluit, ceſſione reportata eius iurium, Et ſubintrando in vniuerſum ius actiuum & paſſiuum Honorati.

2 Improbabilis tamen mihi pro Valente ſcribenti, videbatur iſta Cameræ prætenſio, quoniam licèt vera eſſet dicta propoſitio per Camerales deducta, quod ſcilicèt fideiuſſor vel adminiſtrator pro principali ſoluens, illum ſub cambijs vel vſuris ponere non poteſt, niſi præuia interpellatione, per quam ille ſciat, nedùm ſolutionis caſum eueniſſe, ſed etiam vſurarum vel cambiorum oneri ſubiectū fore, nihilominùs id ceſſat, quandò concurrit attributa facultas ſeù mandatum cum remiſſione intimationis prædictæ, cum tunc receptiſſimum ſit id explicari poſſe, vt *deciſ.* 274. *num.* 3. *&* 4. *par.* 5. *recent.*, & habetur ſæpius in præcedentibus præſertim *diſc.* 2.

3 Quamuis autem de dicta expreſſa facultate ſeù mandato non conſtaret niſi reſpectu primæ partitæ, Adhùc tamen receptum eſt, non eſſe præcisè neceſſariam expreſſam probationem per ſcripturam, quia mandatum etiam ſine ſcriptura per alias probationis ſpecies iuſtificari poteſt, Quinimò etiam ex præſumptionibus & coniecturis deductis vel à priori vel etiam à poſteriori ob ſubſequentem approbationem, quæ mādatum probat, ſeù illi æquipollet, Vt vltrà generalia, quæ frequentèr in iure habentur circà probationem mandati præſumpti, in his ſpecialibus terminis benè firmat *Rota deciſ.* 32. *&* 33. *poſt Turr. de cambijs*, *in Romana cambiorum* 28. *Aprilis* 1651. *coràm Veroſpio*, admittitur *in Rauennaten. ſeu Fauentina cambij* 16. *Iunij* 1653. *coràm Bichio*, de qua *diſc. præced.* & in alijs *Turr. in addit. ad dictam deciſ.* 32. *litt. E. fol.* 549.

Ex

Ex pluribus autem iſta probatio ni-
4 mis euidenter deducebatur, quæ vbi ſingulariter difficultates pati poſſent, attamen vnita ponebant rem in claris ex vulgari regula, *vt ſingula quæ non proſunt vnita iuuent*, Potiſſimè quia non agebatur de iuſtificatione realitatis cābiorum, et pro ſanando eorum vitio intrinſeco, itaùt intrare poſſet difficultas, àn libris, aliſque ſcripturis ſeù factis partium deferendum eſſet ad excuſandam vſuram, cum omnia realitatis requiſita benè iuſtificata concurrerent, itaùt ceſſante peculiari rigore, qui in materia vſuraria habetur, quæſtio eſſet ſuper ſimplici & indifferenti probatione voluntatis ſeù mandati.

Primò igitur de dicto mandato conſtabat ex libris eiuſdē Honorati & Theſaurariæ, in quibus, iuxtà indigentiarum tempora, adnotata erat facultas dicto Valenti attributa accipiendi pecuniam ſub cambijs, qui libri plenè probant contrà ſcribentem *ad text. in l. Publia §. vltimo ff. depoſiti Caputaquen. dec. 166. p. 2. Buratt. dec. 344. n. 3. deciſ. 212. n. 2. poſt Zacch. de obl.*, vbi in ſpecie verificationis cambiorum; Secundò ex libris mercantilibus eiuſdem Valentis legaliſſimè tentis, qui licèt pro ſcribente non omninò concludenter probent, attamen vel magnum faciunt adminiculum, vel efficacibus adminiculis concurrentibus ad ſufficientem probationem idonei reputari ſolent ex deductis in terminis librorum mercantilium *per Rotam in Rom. mercium 1642. coram Meltio*, Et in fortioribus terminis libri priuati *in Rom. pēſionis palatij 26. Iunij 1651. & dec. 179. p. 11. rec. coram eodem*, et in alijs frequenter; Tertiò ex quadam epiſtola eiuſdem Honorati, per quam Valentem rogabat, vt traheret per nundinas quantum minus fieri poteſt, et ad ſolos limites neceſſitatis, qui loquendi modus præſupponebat præcedentem facultatem trahendi; Quartò ex qualitate perſonæ mandatarij, qui ad omnia alia Theſaurariæ negotia deputatus erat, cum de facili præſumatur mandatum in ea perſona, quæ alia negotia tanquam mandatis gerere ſolet *Menoch. lib. 2. præſumpt. 33. num. 13. cum alijs in Auenionen. pecuniaria 15. Ianuarij 1648. coram Dunozetto* inter ſuas *deciſ. 786.* et habetur frequenter præſertim *in Romana extinctionis Cenſus pro Domo Profeſſa Societatis Ieſu ſub tit. de Cenſibus*. Quintò fortiter ex communi vſu Curiæ & mercatorum, ex quo maxima veriſimilitudo reſultabat, quoniam vbi Barones, vel Appaltatores deputant in Vrbe Depoſitarios ad ſoluendos præſertim ſingulis bimeſtribus fructus locorum montium Montiſtis, cōmunis conſuetudo eſt, eis tribui facultatem capiendi pecuniam, quæ promptè non ſubminiſtraretur ad cambium; Veriſimilitudo autem ſeù communis vſus ſatis in hac materia præſumptiuæ probationis mandati attendi debet ex deductis *per Mantic. de tacit. lib. 7. tit. 6. num. 1. & alios*; Et ſextò demùm fortitèr ex ſubſequuta ipſius principalis approbatione, quæ mandato æquipollet ex deductis *in dicta Rauennaten. ſeù Fauentina Cambij*, et in alijs; Potiſſimè quia non ſolùm Philippus trāſmiſerat Adriano partitas iſtorum cambiorum, quibus non conſtabat contradixiſſe, quod ſufficeret ad appro-
5 bationem, *vt benè Matthesillan. ſingul. 22. Ciarlin. lib. 1. controu. 44. num. 16. cum ſequen. Rota deciſ. 811. num. 9. par. 1. diuerſ. Adden. ad Buratt. deciſ. 486. n. 7.*, ſed potius conſtabat de ſubtiliſſima contradictione aliquibus partitis modicæ conſiderationis, ex quibus euidentèr cōſtabat, Adrianum ſatis accuratè vidiſſe & conſideraſſe computa tranſmiſſa, vndè tanquàm mercator peritiſſimus, ſi in minutijs aduertit & contradixit, multò magis circà notabilem partitam iſtorum cambiorum contradixiſſet, niſi mandatum, ac ſufficientem facultatem tribuiſſet; Contradicens autèm ſcripturæ in vna re, in alijs approbare videtur, vt in terminis computorum *Munnoz. de ratiocin. cap. 32. num. 31.*; Et his addebatur generalis præſumptio, quæ militat pro cambijs iam ſolutis approbata *per Roan in Romana pecuniaria 7. Iunij 1647. corā Corrado §. finali*.

Ponderando etiam, quod vbi non agitur de cambiorum ſolutorū infectio-
6 ne intrinſeca redolente vſuram, quo caſu, iuxtà opinionem à Rota & Curia receptam, non intrant termini repetitionis indebiti, ſed imputationis ipſo iure, quādo illi locus eſt, vel ceſſante materia imputabilitatis, adhùc nè vſuris fraus fieret, ſemper creditor, qui ex pecunia acceſſio-

nes

nes recepit, de illarum titulo iuſtificatiuo docere debet; Sed indebitum prætenditur ex alio defectu indifferenti extrà vſurariam labem, Tunc vbi non agitur de coacta ſolutione iudiciali, ſed de voluntaria extraiudiciali, quia indebitum non præſumitur, cum nemo præſumatur iactare ſuum, onus eſt agentis ad illius repetitionem illud concludentèr probare, vt admittitur in eadem *deciſ.69. par. 9. recent.*, quæ in hac materia cambiorum indebitè ſolutorum circumfertur tanquàm magiſtralis, et eſt receptiſſima propoſitio, de qua ſæpius *ſub tit. de credito &c.*; Vndè propterea dicebam Cameræ actrici ex perſona dicti Adriani ſui debitoris venienti incumbere onus concludentèr probandi negatiuam dicti mandati, cuius negatiuæ probatio, quoties nõ allegatur ab ipſo principali, ſed à creditore, vel alio tertio, videtur impoſſibilis, quia cum agatur de re pendente ab animo principalis, iſto defuncto, vel aliàs contrarium non aſſerente, non de facili ad talem probationem deueniri poteſt, Multomagis tot adminiculis, & præſumptionibus concurrentibus, vndè inſpecta etiam veritate, caſus videbatur extrà omnem dubitationem.

Ex abundanti quoquè dicebam, quod vbi etiam de iſto mandato non conſta-
7 ret, Adhùc tamen cum dictus Philippus generalis inſtitor, ſeù adminiſtrator deputatus eſſet ad explenda omnia Theſaurariæ negotia in Vrbe, præſertim ad ſolutiones Cameræ, vel Montiſtis debitis temporibus faciendas, ob quas nõ ſequutas negotium longè maiora damna pati poterat, Hinc nõ improbabilitèr de iure dicendum videbatur, ſub dicto mandato ſeù inſtitoria generali iſtam quoque facultatem contineri, quoniam procuratori conſtituto ad aliquid agendum, demandata cenſentur omnia ea, quæ pro eo negotio explendo neceſſaria ſunt, illa præſertim, quæ de communi vſu fieri ſolent, et quæ veriſimilitèr idem principalis pro eodem negotio explendo faceret *Afflict. deciſ.340. n.5. Capyc. Latr. conſult. 108. num. 11. & ſequen.*; Et in ſpecialibus terminis procuratoris, vt pro liberando eius principali à grauioribus vſuris, ſeù à maiori damno, vel incommodo, accipere poſſit pecunias ſub vſuris etiam à ſeipſo, ad litteram probat *tex. in l. & in contraria 37. ff. de vſuris, et in l. ſi verò 12. §. ſi mihi ff. mandati*, quæ iura licèt hodie ità indefinitè non procedant in illis vſuris, quæ de iure ciuili permiſſæ, de iure canonico in vtroque foro damnatæ ſunt ex deductis *per Leotar. de vſuris quæſt.34 num.34.*; Nihilominus adhùc illorum diſpoſitio vel ratio rectè procedit in actibus licitis & permiſſis, vt ſunt cambia realia formam Pianæ Conſtitutionis habentia, vt in ſpecie procuratoris capientis ad cambiũ exemplificat *Leotar. dicta quæſt.34. num. 26.*, et habetur deductum *in Romana partitorum diſc. ſequenti.*

Ea potiſſimè circumſtantia accedente, quod non agebatur de ſimplici man-
8 datario, ſeù inſtitore, qui nudi miniſtri perſonam gereret, ſed de eo, qui erat negotij eiuſque vtilium particeps, vndè vel propriè, iuxtà Cameræ prætenſionem, ſocius dici poterat, vel ſaltèm impropriè, itaùt caderet illa facultas, quæ pro explendis negotijs ſocialibus vni ſociorum attributa eſt accipiendi pecuniam ſub vſuris *ad text. in l. ſi vnus §. ſi quid vnus ff. pro ſocio*, cuius diſpoſitio etiam hodiè viget in actibus licitis, & de iure canonico permiſſis, prout eſt accipere ſub cambijs realibus ex deductis *per Leotar. de vſuris quæſt.31. n.44.*

Videntes Camerales ex præmiſſis ſe quodammodò conuictos, ad alterum conuolabant fundamentum auocationis
9 pecuniarũ ex priuilegio fiſcali ſibi competente contrà creditorem poſteriorem, quamuis eſſemus in caſu, in quo priuato creditori anteriori talis auocatio non competeret ex deductis *per Fontanell. de pact. clauſ.5. gloſ.8. par.7. n.67. & alios*; Verùm & hoc fundamentum, neque ſubſiſtentiam habebat, quoniam quicquid eſſet de huius fiſcalis priuilegij intelligẽtia in genere, attamen in præſenti difficultas ceſſabat, quoniam omnes DD. iſtam auocationis materiam tractantes præſupponunt exiſtentiam crediti anterioris de tempore factæ ſolutionis poſteriori actu & habitu, itaùt tunc anteriori
10 per debitorem ſolui debuiſſet, proindèque malè geſſiſſe diceretur, neglecto Fiſco, ſeù alio anteriori priuilegiato, priuatum poſteriorem gratificari, Secus autem vbi Fiſcus vel alter priuilegiatus

eſt anterior creditor habitu non autem actu, *vt ex Bald. in l. vbi adhùc Cod. de iur. dot.* benè obſeruat *Trentacinq. lib. 1. variar. tit. de iur. Fiſci cap. 7. num. 17.*; Et quandò auctoritas deficeret, id euidentèr probari dicebam ex ipſa naturali ac neceſſaria ratione commercij, cum aliàs illis, qui camerales appaltus ſuſcipiunt ad longum tempus, ſeù aliàs cum Fiſco contrahunt, vel fiſcalia negotia adminiſtrant, omninò interdictum eſſet commercium, in eorumdem negotiorũ, ſeù appaltuum explicatione adeò neceſſarium, ſi etiam pro debitis, et terminis in futurum maturandis practicabile eſſet iſtud priuilegium auocandi pecunias ſolutas illis, cum quibus medio tempore contractum fuit, et quandò fiſcus actu creditor non erat, ſed quia non expedit negotiatoribus cum fiſco contendere, idcircò expediens fuit, eo meliori modo, quo fieri potuit, concordiam vtſuprà me etiam conſulente amplecti.

ROMANA
PARTITORVM
PRO
ANTONIO FRANCISCO FARSETTO
CVM
HORATIO FALCONERIO.

Caſus deciſus per Cameram pro Falconerio cum temperamento.

De facultate data Socio adminiſtratori accipiendi pecunias ad cambium pro negotio ſociali explendo in certo caſu, An exerceri poſſit abſque intimatione conſocij, quod caſus euenerit, quem ille credere poterat non eueniſſe.

Si Socius vt extingueret cambium limitatum inijt in præiudicium negotij ſocialis cambium rigoroſum, An ſubſtineatur actus ad limites prioris cambij limitati, itaut ad eam rationem cambia deberentur; Et àn facultas accipiendi ad cambium in ſolo caſu indigentiæ poſſit exerceri prius quàm indigentiæ caſus veniret, ac præuentiuè, vt eueniente caſu pecunia eſſet prompta, Et aliqua de clauſura nundinarum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De inſtitore, vel alio adminiſtratore, vt ſibi datam facultatem in ſubſidium ſumendi ad cambium exercere non poſſit ſine interpellatione.*
3 *De differentia mandati ad capiendum ad cambium dati per debitorem creditori, vel ſimplici adminiſtratori, ſeù ſocio.*
4 *In cambio reali nullum dari poteſt lucrũ certum, ſed creditor poteſt eſſe in damno, & debitor in lucro.*
5 *Socius non debet ſubiacere damno, ſi non ſperat lucrum, aliàs dicitur Societas leonina.*
6 *An ſocius in cauſam negotij ſocialis poſſit girare cambia ſub ſuo nomine priuato.*
7 *Facultas capiendi ad cambium non poteſt exerceri cum ſeipſo.*
8 *De regula* quod potui, nolui &c.
9 *De materia æquitatiuæ actionis de in rem verſo, quandò intret nec ne.*

DISC. XIV.

1 Fuerunt Falconerius, & Farſettus in Vrbe negotiatores partitum cum Camera Apoſtolica ſuper decem millibus locis mõtis ſalis vacabilis fructãtibus octo pro cẽtenario pro pretio decies cen-

centies millies ſcutorum, in illis belli neceſſitatibus, ſingulis menſibus in Vrbe, ac Ciuitatibus Bononiæ & Ferrariæ reſpectiuè ſubminiſtrandis pro certis ratis in ſingulos menſes diſtributis, à menſe ſcilicèt Februarij ad totum menſem Septembris anni 1643., conuentione inter ipſos negotij ſocios habita, quod eius adminiſtratio tota eſſet penès Falconerium, qui ad effectum faciendi ſtatutis temporibus conuentas pagas, liberam haberet facultatem vendendi loca montium, ex quorum pretio id impleri deſtinatum erat, et quandò ex emptorum deficientia id ſequi non poſſet, quod tunc in caſu indigentiæ, cum eo minori quo fieri poſſet negotij detrimento, ſumere poſſet pecunias ad cambium, & recambium ab alijs, et quandò nequè hoc modo pecuniæ reperirentur, tunc Farſettus interpellatus concurrere deberet ad ſupplendas ſummas deficientes ad pagarum complementum de proprio, aliàs ad omnia damna; Poſtmodum verò Falconerius cum eadē Farſetti participatione de menſe Martij 1644., quandò dicti alterius computi ſolidatio cum Camera iam ſequuta fuerat, aliud cum eadem fecit partitum locorum 300. pro ſcut. 29100. in pecunia numerata.

Super vtroque partito inter dictos ſocios in computorum ſolidatione multæ exortæ fuerunt controuerſiæ, quarum plures in nudo facto potius quàm in iure conſiſtebant; Inter cæteras autem ea fuit acerrimè diſputata in Camera prius *coram Ceſarino*, deindè *coram Gaetano ſubrogato*, vbi adhùc pendet, ſuper interuſurijs cambiorum, ſub quibus Falconerius dicebat accepiſſe, pecunias partim ab alijs, partim à ſeipſo, vt pagas impleret; Hic autē punctus tres habebat inſpectiones, Vnam ſcilicèt, àn deberentur cambia cum mercatoribus lanuenſibus & alijs inita ad limitatam rationē quinque, vel quatuor cum dimidio pro centenario, Alterā, num Falconerius potuerit ſumere pecunias ad cambium à ſeipſo ad rationem cambij currentis, vt pecunias vtſuprà ab alijs habitas reſtitueret, et quatenùs non potuerit, (vt quodammodò ijdem pro Falconerio ſcribentes admittebant), àn ſaltèm ei bonificari deberent cambia ad dictam limitatam rationem quam aliàs ſoluere opus fuiſſet dictis mercatoribus; Et tertiam ſtante quod facultas tributa legebatur in caſu indigentiæ, nùm ſumi potuerint pecuniæ ad cambium pro illis nundinis, pro quibus negotium claudebatur per plures dies antequàm tempus ſolutionis cederet, ſiuè pro ſummis anticipatè ſolutis Cameræ; Plura etenim alia præſertim ſuper legalitate librorum ac multarum partitarum ſubſiſtentia, quæ diſputata fuerunt, in facto potiùs vtſupra dictum eſt, quam in iure conſiſtebant.

Aſſumptis igitur ſeparatim de ordine Cameræ diſputationibus, Quatenùs pertinet ad primam, Alij quamuis doctiſſimi ſcribentes pro hac eadem parte Farſetti cambia impugnantis, pro qua ego etiam ſcribebam, in congreſſibus deſuper habitis, legalium concluſionum rigori mordicus ac iudaicè inhærentes, omninò verius credebant cambia non deberi, atque facultatem Falconerio attributam ad exercitium deduci non potuiſſe abſquè noua eiuſdem Farſetti interpellatione, per quam ad iſtius notitiam deductum eſſet eueniſſe caſum indigentiæ, quodquè ob venditionem locorum montium non ſequutam ad effectum complendi pagas oporteret ſume-
2 re pecuniam ſuper cambijs, Innixi quibuſdam Rotæ deciſionibus editis *in Anconitana cambiorum 1. Iulij 1643. coram Carillo, 18. Iunij 1646., 8. Martij, & 2. Auguſti 1649. coram Peutingerio*, quarum prima eſt inter ſuas *deciſ. 282. & repetita deciſ. 224. par. 9. rec., et vltima eſt deciſ. 346. par. 10. rec.*, earumque caſus erat, quod inſtitori, ſeù miniſtro ad certum negotium deputato, pro illo explicando data fuerant quædam aſſignamenta, cum facultate, quatenus illa in toto vel in parte deficerent, accipiendi pecuniam ad cambium & recambium; Cumque per dictorum aſſignamentorum defectum adminiſtrator ità egiſſet, Rota decidit cambia non deberi, ex eo quod priuſquàm ad huiuſmodi facultatis exercitium deueniretur, præcedere debebat mandantis interpellatio, qua mediante iſte ſciret eueniſſe caſum indigentiæ pecuniarum, ac ſubiacere debere curſui vſurarum ſeù cambiorum, cui occurrere potuiſſet prouidendo aliundè de pecunia, cum interim crede-

re potuerit ex aſſignamentis factis remanere prouiſum, dictumque votum magnũ plauſum habebat apud ipſum principalem acutiſſimi ingenij, & in negotiorum materia peritiſſimum, qui ſubiungebat, quod ſi dicta interpellatio ſequuta eſſet, ipſe prouidiſſet pro eius rata de pecunia, qua otioſa affluebat etiam in nundinis.

In contrario voto eram Ego, qui proindè in mea ſententia remanſi ſingularis, ſed cauſæ euentus alitèr docuit, et meo iudicio benè, ex duplici fundamento, cui diſcurrendo vt ſuprà innitebar; Primò ex veriſimili ſcientia, quæ in Farſetto concurrebat de ſtatu negotij, et de quantitate locorum montium, quæ in dies vendebantur, an correſponderet necnè ſummæ neceſſariæ pro complendis paghis, quæ ſingulis menſibus fieri debebant, dum ipſe erat Cameræ Depoſitarius Generalis, atque per eius Bancũ omnes dictæ venditiones fiebant; Et ſecundò, quoniam quicquid ſit in eo caſu de ſubſiſtentia dictarum deciſionum *Anconitan. coram Carillo & Peutingerio*, quæ aliquam exorbitantiam continere videntur, in præſenti ceſſare videbatur omnis difficultas, dum ſocius adminiſtrator vtile negotium geſſerat, atque conſocij intererat, potius pecuniam ad cambium habitam eſſe, quàm ſi vendita fuiſſent loca montium, cum iſta fructarent ad rationem octo pro centenario, interreſſe verò cambiorum eſſet limitatũ ad ſolam rationem quatuor cum dimidio, vel ad ſummum quinque.

Quoties enim ſocius vel mandatarius gerit rem vtilem, et quam veriſimilitèr
3 ipſe principalis faceret, ſi per ſe ipſum adminiſtraret, tunc non dicitur mandati fines excedere, Atque in hac materia magna differentia eſt inter illud mãdatum, quod datur creditori, qui duas gerat perſonas, vnam ſcilicèt creditoris, alteram mandatarij, et illud mandatũ, quod datur ſimplici adminiſtratori nullam vtilitatem ex cambiorum curſu reportanti, et qui aliàs ab exercitio mandati in gratiam mandantis recepti damnificatus remaneret, ſoluendo tertijs cãbia verè decurſa pro pecunijs in cauſam principalis erogatis; Primo enim caſu ſtrictè ac rigorosè proceditur, cum creditor licèt iuris fictione duas diuerſas perſonas ità repræſentet, attamen in veritate contendat de lucro captando, debitor verò de damno vitando, cuius totum oppoſitum ſequitur in ſecundo caſu; Et fortius vbi agitur de ſocio, in quo, vt in præſenti, duplex concurrebat mãdatum, vnũ datum ab homine ex dicta conuentione, alterum datum à lege, Vndè quandò ſuper primo caderet difficultas, de qua in allegatis *Anconitan.*, illa ceſſabat in ſecundo; Concurrente præſertim, vt dictum eſt ſcientia & veriſimili approbatione conſocij, vndè in hac parte cauſa mihi videbatur plana ſuper puncto in genere, qualem etiam abſque diſcrepantia cenſuit Camera, ſolaque difficultas cadebat ſuper verificatione qualitatis, ſub qua mandatum, ſiuè legis, ſiuè hominis conceſſum erat, ac exerceri poterat, àn ſcilicèt de tempore, quo pecuniæ acceptæ fuerunt ad cãbium à tertijs, adeſſet necnè indigentia, vt infrà.

Alicuius autẽ releuantiæ circà iſtam primam partem cambiorum, mihi videbatur illud fundamentum, quod non benè conſtabat dictas pecunias acceptas eſſe ad cambium, atq; ſub eis giraſſe ſub nomine dictæ ſocietatis ſcù negotij ſocialis, potiùs verò conſtabat de contrario, totum ſcilicèt geſtum eſſe ſub nomine proprio ipſius Falconerij ſocij adminiſtratoris, dum ità tenor ſpacciorum importabat; Et licèt ſcribẽtes pro altera parte inſiſterent, quod id probaretur ex libris, nihilominùs cũ illi ſupponerẽtur nõ benè & mercantilitèr tenti, cum temporum diſtinctione, ac præcedenti libro nuncupato *Giornale*, nulla videbatur fides adhibenda, qualis etiam circà libros prædictos fuit ſenſus Cameræ.

In hoc enim poterat adeſſe aliqua captio, quia cum de natura cambij rea-
4 lis ſit, vt nullum certum lucrum in eo dari poſſit, ſed potiùs creditor ſubiaceat damno diminutionis ſortis cum lucro debitoris, *Roman. conſ. 238. num. 6. & 9. Rota deciſ. 204. par. 2. recent. & in alijs hoc tit. ſæpius*, Hinc reſultat, quod dictus ſocius adminiſtrator ità ſtare poterat ſemper in lucro, nunquàm verò in damno, cui abſque ſpe lucri negotium ſociale ſubiacebat, quod ſocietati repu-
5 gnat, cum ſit ſpecies ſocietatis leoninæ ex deductis in proximis terminis *per Bu-*

ratt.

ratt. deciſ. 336. num. 4. & Millin. deciſ. 293. nu. 1., Si enim cambia in nundinis redibant debitori lucroſa & vtilia, poterat ità ſocius vtilitatē ſibi ipſi applicare tanquàm de negotio cantante ſub nomine proprio, ſi verò redibant damnoſa, applicabat ſocietati; Verùm licèt iſtud motiuum in ſtricta iuris cenſura videretur conſiderabile, nihilominùs, reflectendo ad veritatem, mihi videbatur non improbabilitèr fuiſſe reiectum, Tùm ex æquitatiuo motiuo vtilitatis, quam negotium vt ſuprà reportauit ex non venditione montium plus fructantium, Tùm ex altero dictæ veriſimilis ſcientiæ conſocij, et fortius ex illo neceſſitatis, quę adminiſtratori incumbebat, vt cam-
6 bia currerent ſub nomine proprio ob maiorem facilitatem inueniendi pecunias, quas mercatores facilius credebant Falconerio viro ditiſſimo, non de facili autem credidiſſent negotio ſociali, cum ob illius bellicoſi temporis qualitatem loca montium reputarentur periculoſa, potiſſimè quia licèt in contractu cambij realis, cùm totum pendeat ab euentualitate, adſit dicta poſſibilitas lucri ex parte debitoris cū diminutione ſortis principalis, nihilominùs eſt caſus fortè vnquàm vel ſatis raro contingens, non veriſimilitèr cogitatus, vt proindè in dicto ſocio adminiſtratore inferri poſſet ad dictum fraudandi animum.

Quia verò dictus Falconerius mutato conſilio, vel reſtituendo pecunias dictis mercatoribus, vel illas ad cambium retinendo in cauſam ſeù computum proprium & particulare pecunias debitas à negotio ſociali poſuerat & girauerat ſub cambijs currentibus cum ſeipſo, conſtituendo negotium debitorem ad rigoroſam rationem cambiorum curren-
7 tium longè excedentium quantitatem dictorum limitatorum cum alijs; Hinc aſſumpta fuit diſputatio, àn iſta cambia deberētur, Et negatiua videbatur plana, nedùm ex regula generali, quod ſub mandato regularitèr non venit perſona ipſius mandatarij, qui propterea abſque explicita vel implicita mandantis voluntate cambiare non poteſt cum ſeipſo, iuxtà opinionem in Rota & Curia receptam firmatam *deciſ. 31. & 32. poſt Turr. de cambiis, in Rauennaten. ſeù Fauentina cambii 16. Iunii 1653. coràm Bichio, & hoc titulo ſæpius*, Sed etiam quia in apoca conuentionis facultas expreſsè reſtricta erat accipiendi pecunias ad cambium ab alijs. Et licèt ſcribentes pro altera parte vrgerent, quod illud verbum *ab alijs* verificari poterat in ipſomet ſocio cambiante, qui tertij & extranei perſonam ità repræſentabat, ob pluralitatem perſonarum, quæ in iſta materia datur in eodem ſubiecto, Attamen iſta iuris ſubtilitas deſtruebatur ex facto, dum occaſione venditionis locorum montium in eadem apoca contradiſtinguebantur tertij cum dicto verbo *alij* ab ipſo ſocio adminiſtratore, quamuis proprio & particulari nomine dicta loca emere volente, vndè propterea diſcretiua erat manifeſta; Vrgente etiàm ratione, ob quam Rota in his terminis rationabilitèr firmauit & tenet, quod ſub generali mandato ſeù facultate non veniat perſona ipſius mandatarij, nè ſcilicèt ob proprium & particulare lucrū, minùs diligentèr ac fidelitèr mandatum expleat, atque grauioribus interſurijs principalem ſupponat.

Et quod in propoſito omnem difficultatem de plano remouebat, erat, quod nòn ſolùm lex ſocium adminiſtratorem obligat ad bonam fidem & diligentiam, vtilitèr, vel minùs damnosè adminiſtrandi, ſed concurrebat etiam expreſſa conuentio, dum in apoca concedebatur facultas accipiendi pecunias ad cambium, dictumque negotium adminiſtrandi cum eo minori damno, quod fieri poſſet, Ideòque in mala fide hic videbatur, creditoribus non vrgentibus reſtituere pecunias, quæ ſub ſatis moderatis cambijs habebantur; Et fortius illas in computum proprium retinere, ſupponendo negotium maiori damno cambiorum currentiùm, ideòq; quod hęc non deberentur per Cameram habitum fuit pro abſoluto.

Cenſuit tamen Camera, illa deberi ad eamdem limitatam rationem cum alijs vt ſupra, innixa fundamento æquitatis ex vtili negotiorū geſtorū dictione, quaſi quòd licèt negotium non eſſet debitor in ratione cambiorum, ex quo illa cum tertijs in cauſam negotij verè nō cucurrerant, atque illa cum ſeipſo ex deficiente poteſtate verè indebita erant ex regula *quod potui nolui &c.* Attamen

quia

quia negotium ità erat in lucro, reportando fructus locorum montium, quæ aliàs vendere opus fuiſſet, conſideratum fuit intrare, Vel æquitatem *text. in l. curabit C. de action. empti*, nè penès eumdem remaneret res & pretiũ, Vel alterã
8 æquitatem de vtili in rem verſo, iudicãdo indiſcretum rigorem eſſe illum reſultantem ex dicta regula, in qua ego & cæteri pro hac parte ſcribentes inſiſtebamus, *quod potui nolui &c.*

Reflectendo autem ad veritatem, quando non obſtaret in faciente mutuum malæ fidei, mihi præmiſſa placebant, quoniam iudaiſmi ſpeciem regula prædicta continere videtur, quoties aliàs vnus eſſet in lucro, alter vero in damno; Dicebam tamen dicta æquitate indiguum eſſe eum qui in mala fide verſetur, cum dictæ æquitatis beneficium impartiendum videatur ei, qui bona fide vtile negotium pro altero gerere voluit, ſecus autem ſi mala; Ad quod
9 probãdum deducebam in proximis terminis firmata *per Spad. conſ.* 149. *nu.* 5. *& ſequ. lib.* 1. ſuper limitatione textus *in l. inciuile Cod. de furtis*, quod ſcilicèt quamuis de iuris rigore, iuxtà dicti textus diſpoſitionem, furtiuæ rei domino ius competat rem propriam vindicandi à quocumque poſſeſſore nullo reſtituto pretio, licèt hic iam bona fide emerit, atque pretium eſſet rei valore inferius, itaùt vtile negotium pro eo qui furtum paſſus fuerat, geſtum dicatur, Attamen ſi ille tertius poſſeſſor eam rem à manibus latronum vel aliorum viliori pretio emere curauit, vt domino reſtitueret, ac vtile negotiũ pro eo gereret, tunc rigor dicti textus non procedit, ſed eatenùs rei domino vindicatio conceditur, quatenùs reſtituat id, quod à tertio ſolutum eſt, dummodò tamen id ſincerè atq; cum dicto bono animo geſtum ſit, ſecùs autem ſi vt faceret negotium proprium, cum tunc dicta æquitas nõ intret, quamuis ità rei dominus vtilitatem cum ipſius poſſeſſoris damno reportet, cum dictæ æquitatis fundamentum conſiſtat in bona fide facientis, vt habetur deductum *in Romana ceſſionis vſurarum ſub titulo de vſuris*, Atque fundamentum in puncto iuris reuerà erat ſolidum, ſed Camera credidit continere nimium rigorem, ideòque cenſuit ſpectari debere effectum vtilitatis, quam exindè negotium de facto reportauit.

Aliquod huius partis grauamen, inſpecta veritate, adfuiſſe videbatur circà punctum indigentiæ ac admiſſionem cambiorum intempeſtiuorum, quoniam debitum maturabat in fine menſis, poſt cuius terminum, adhùc aliquorum dierũ ſpatio debitores & partitantes gaudere ſolent, et tamen negotium poſitum erat ſub cambijs illarum nundinarum, pro quibus octo diebus antecedentibus clauſum erat negotium; Et quod magis eſt, poſitum ac tentum fuit ſub cambijs pro ſumma ſcutorum 17. m. excreſcente debitum & anticipatè ſoluta, et deindè pro altera ſcutorum 50. m. ſoluta de menſe Iulij, ideòque poſita ſub cambijs nundinarum Auguſti pro debito maturante in fine menſis Septembris, quibus caſibus omnes iuris regulæ reſiſtebant, dum facultas data ſocio, præciſè reſtricta erat ad caſum indigentiæ, et quando cum venditione locorũ montiũ aliàs conſuli non poſſet, Verũ in his Camera egrediẽdo fortè cancellos legales proceſſit cum quadam non ſcripta æquitate, ex eo quod partitarius vrgentibus belli neceſſitatibus & per Summi Pontificis nepotem rogatus & requiſitus, denegare non poterat dictam ſolutionẽ quamuis in parte anticipatam, cum Principum & Dominantium preces vim iuſſionis habere videantur, ex ijs, quæ in terminis precum & inſtantiarum eiuſdem Nepotis regnãtis habentur *in Romana legitimæ* 22. *Iunij* 1640. *Dunozetto inter ſuas deciſ.* 584. multòmagis vbi belli neceſſitas & publica ratio vrgebant; Licèt autẽ iſta conſideratio in abſtracto haberet probabile fundamentum, in concreto tamen ceſſabat ex facto, cum dictæ anticipatæ ſolutiones aliæque vrbanitates fuiſſent vltroneæ ad captandam gratiam, ac facilitandam aliquã ſocij fortunam, vt euentus docuit, ideoque iuſtum non videbatur vt id licitũ eſſe debuerit cum aliena iactura, atque in hoc mihi verè videbatur conſiſtere grauamen; quoniam Princeps habet quidem ius cogendi debitorem ad ſolutionem antè tempus, ſed ſubducto eo quod intereſt anticipatam ſolutionem fieri, ergò tantum abeſt quod negotium potuerit pati cambiorũ damna, quod potius debitum deberet minui.

D I-

ROMANA
CAMBII
DE VANNINIS
PRO
IOANNE MATTHÆO OLIGNANO
CVM
PETRO VANNINO.

Caſus diſputatus coram A.C., et in Signatura reſolutus vt infrà.

Stante pacto, quod ſuper cambiorum iuſtificatione ſtetur libro & ſcripturæ ipſius creditoris, An hic teneatur ſuum librum ſeù ſcripturã exhibere, atque exindè iuſtificare curſum & realitatem cambiorum, quamuis exhibeat ſpaccia, et faciat iuſtificationem per litteras reditus.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quando exceptio vſurarum retardet repetitionem ſortis.*
3 *Ad iuſtificationem cambiorum ſufficiunt litteræ reditus.*
4 *An admittantur aliæ ſpecies iuſtificationum ſinè litteris.*
5 *An ex pacto iuſtificatio fieri poſſit cum ſolis libris creditoris.*
6 *Et quatenus id non ſufficiat, num data aliundè iuſtificatione, teneatur creditor ſtãte, dicto pacto iuſtificare etiam cum libris.*
7 *An facultas cambiandi vel mandatum ſuſceptum ad cambiandum expiret per mortem.*

DISC. XV.

1 Relaxato mandato per A. C. ad inſtantiam Olignani contrà Vanninum pro ſorte principali ſcutorũ mille auri, et quodam reſiduo cambiorum, præuia iſtorum iuſtificatione cum litteris reſponſiuis vulgò nuncupatis *del ritorno*, interpoſita per debitorem appellatione in Signatura ad effectum guſtandi de iuſtitia vel iniuſtitia, ex cuius reſpectiuè fumo reſultare ſolet reſcriptum cum clauſulis translatiuis exequutionis vel ſinè reſpectiuè, deducebatur per eũdem appellantem iniuſtitia ex defectu iuſtificationis, vel quia litteræ non eſſent benè recognitæ, vel quia illæ non ſufficerent, niſi etiam exhiberentur ex parte creditoris libri, ex quibus illæ adminiculatæ remanerent, vel ſaltem alia concurrerent adminicula tollentia ſuſpicionem antidatæ, et quod de præſenti confici potuerint, potiſſimè dum in inſtrumento cambii aderat pactum, vt ſuper eorum realitate & curſu ſtari deberet libris ipſius creditoris, quem ità dicebant ſcribentes in contrarium in ſe aſſumpſiſſe onus conficiendi ac retinendi librum proindè exhibendum.

Et huic exceptioni addebant alteram expirati mandati ſeù facultatis datæ ad cambiandum per mortem Ioannis Andreæ Olignani, cum quo contractus initus erat, et ex cuius perſona Ioannes Matthæus nepos tanquàm hæres agebat.

Obiectum non benè factæ iuſtificationis litterarum de facili ſublatum fuit, quoniam in hoc Signatura reſcripſit A. C., vt iterùm audiat, et denuò recognoſcere faciat ſpaccia pro tollendis ſuſpicionibus, quæ dabantur aduerſus teſtes ſuper dicta recognitione examinatos, qua recognitione plenius & clarius ſequuta, cum iudex iterùm decreuiſſet mandati expeditionem, denuò adita fuit Signatura ſuper dictis alijs punctis, quæ reſcripſit de appellatione in Rota, cum clauſula, *ſi quid exequendum*, quod reſcriptum in effectu aliud

aliud non produxit niſi dictam dilationem, quoniam debitore vel eius hæredibus non curantibus infrà biennium acta tranſportare, ob appellationis deſertionem exequutio conſumata fuit, aduerſus quam ſe oppoſuit eiuſdem debitoris vxor creditrix pro eius dote quamuis poſterior potioritatem prętendens in bonis exequutis tanquàm poſteà quæſitis, et hoc reddidit de facto inanẽ dictæ exequutionis effectum, atque in hoc ſtatu cauſa pendet.

Pro creditore ſcribens, cum ſenſu etiam veritatis, parùm probabile dicebam hoc reſcriptum ſaltem circà ſortem principalem, quoniam vel exceptiones verè nullam ſubſiſtentiam habebant,
2 vel negari non poterat eſſe ſatis turbidas, quod ſufficit, vt exceptio imputationis cambiorum iam ſolutorum in ſortem principalem retardare non poſſit iſtius reſtitutionem; Licèt enim iuxtà firmata *deciſ. 69. par. 9. recent.*, Rota & Curia in ea reſideat opinione, quam ego quoque probabiliorem cenſeo, quod vſuræ indebitæ repetendæ non ſint cum ordinaria actione condictionis indebiti, vt aliorum eſt opinio, ſed extenuent ſortem ipſo iure, quoniam in materia vſuraria compenſatio non intrat ope exceptionis, neque expectat debitoris oppoſitionem, quæ iuris miniſterio illicò ineſſe dicitur, Attamen id procedit, vbi certum eſt vſuras ſeù acceſſiones ſolutas eſſe vſurarias & indebitas ex ipſorum actorum inſpectione, quia nempè in propoſito cambiorum nulla detur eorũ iuſtificatio; Secùs autem vbi id prætenditur per exceptiones dubias & altioris indaginis, cum tunc præſumptio potiùs vrgeat pro validitate cambiorum ſolutorum, quia nemo præſumitur iactare ſuum, ideòque talis turbiditas operatiua ſolùm eſt circà ipſa cambia decurſa, & non ſoluta, ſuper quibus creditor proceſſum exequutiuum intentaſſet, ſecùs autem circa ſortem principalem certam & liquidam, quoniam eſſet retardare exequutionem debiti liquidi & certi per exceptionem turbidam & illiquidã, vt ità diſtinguendo firmatur præſertim per *Rotam in Romana pecuniaria 18. Iunij 1646. & 7. Iunij 1647. coràm Corrado, vtrobique in fine 23. Martij 1648. coràm Meltio & in aliis*, et hæc eſt conſueta praxis Signaturæ.

Reuera tamen neq; turbidę dici poterant exceptiones, ſed potius clara videbatur earũ inſubſiſtẽtia, quoniam quate-
3 nùs pertinet ad punctum iuſtificationis, nimis receptum eſt in Rota & Curia, ad illam ſufficere ſolas litteras reſponſiuas ſeù redditus vulgò nuncupatas *del ritorno*, quæ per neceſſarium antecedens præſupponunt alias miſſiuas vulgò nuncupatas *dell' andata*, penès correſpondentes remanere ſolitas, ideò non de facili habentur, *vt deciſ. 304. numer. 2. in fine par. 4. recent.*, *deciſ. 274. numer. 6. par. 5. deciſ. 171. num. 1. par. 7. Romana diſcuſſionis 26. Iunii 1630. coràm Coccino, Romana cambii 19. Iunii 1651. coràm Roias* inter ſuas *deciſ. 457.* in quibus in ſpecie abſque libris vel alijs adminiculis, cum ſolis litteris prædictis iuſtificatio admiſſa fuit.

Et licèt apud *Buratt. deciſ. 603. Merlin. deciſ. 636. Romana cambii prima Iulii*
4 *1658. Meltio*, alia *Romana cambiorum 14. Iunii 1660. coràm Veroſpio*, et in plerisque alijs, quæ per ſcribentes cumulabantur, ad eiuſdem realitatis iuſtificationem habita fuiſſet ratio de libris creditoris vel mercatoris, qui cambia girauit, legalitèr & mercantilitèr tentis, ſiuè de alijs adminiculis, quorum plura in propoſito ponderata habentur *in Romana cambii de Sfortiis diſc. 6.*, Attamen id fuit ad ſuperabundantiam, ac forſan ad ſupplendam aliquam exceptionem, quam iuxtà indiuiduorum caſuum particulares circumſtãtias litteræ pati poſſent, non tamen indè ſequitur id eſſe præciſè neceſſarium, quoniam *Pius V.* in eius Conſtitutione 118. ſola litterarum tranſmiſſione cum ſubſequuta effectuatione per litteras reſponſiuas probata contentatur, neque vllibi cautum eſt, creditorem teneri ad libri confectionem.

Inſiſtebant ſcribentes in contrarium ſuper pacto, per quod dicebant creditorem ſuſcepiſſe iſtud onus, quod aliàs de iure ſibi non incumbere admittebãt, ſed verè vanum fundamẽtum erat, quoniam cum iuxtà plurium opinionem extrà Curiam Romanam fortè magis communitèr receptam, ſtante pacto, ſoli libri creditoris vel campſoris deputati
5 ſufficiant ad iuſticationem, vt *latè firmãt*

Rouit.

*Rouit. conſ.*103. *lib.*2. *Turr. diſp.*3.*q.*10. *num.*12., et habetur ſæpius deductum *hoc titulo*; Idcircò ex conſueto notariorum formulario iſtud pactum pro maiori cautela & in gratiã creditoris adijci ſolet, qui potuit non vti, vt punctualitèr practicatum habetur *apud Merlin. d. deciſ.*636. *poſt num.* 1. *verſ. Nec in præſenti*, vbi in puncto hoc obiectum tollitur; Eſſet enim aliàs contrà princi-
6 pia retorquere in odium & pręiudicium id quod pro fauore, ac maiori cautela creditoris in pactum deductum eſt, et ſic libri quatenùs per creditorẽ vel ſcripturalem conficiantur, ſatis quidem prodeſſe poſſunt etiam retenta opinione Rotæ & Curiæ, pro ſupplendis quibuſcumque exceptionibus vel defectibus, quæ circà litteras adeſſe poſſent, Nullatenùs verò dicendum eſt eos eſſe neceſſarios, quoniam rectè negligere poſſumus id quod ad noſtram potiorem cautelam introductum eſt.

Quouerò ad aliud obiectum expirationis mandati per mortem creditoris,
7 deducebam eadem, quæ *in Romana cambiorum diſc.*2. *& in Camerinen. diſc*.4. & in alijs hoc titulo ſæpius deducta ſunt, diſtinguendo ſcilicèt inter mandatum voluntarium, quod in ſolam gratiam mandantis principalitèr ſuſcipitur, itaùt mandatarius, inſtitoris & miniſtri potius perſonam gerere dicatur, et mandatum neceſſarium datum à debitore creditori in rem propriam, Iſtud enim eſt irreuocabile, donec ſequatur debiti reſtitutio, vndè ſi non ſuffragatur reuocatio expreſſa, minùs ſuffragari poteſt tacita & præſumpta reſultans ex morte debitoris, quia nunquàm maioris operationis poteſt eſſe tacitum & præſumptum quàm expreſſum, Atque hæc eſt diſtinctio plana, cum qua paſſim in foro proceditur, potiſſimè quia huiuſmodi facultates cambiandi, quæ creditoribus dantur vt plurimùm continent clauſulas cæteratas importantes ſtipulationẽ pro hæredibus &c.

ROMANA
CENSVS
PRO
FRANCISCO SAVLIO ET CONSORTIBVS.
CVM
DVCE SFORTIA.

Caſus deciſus per Rotam pro Sfortia.

De cambijs limitatis cum pacto, vt debitore aliquid non adimplente ceſſet limitatio, ità vt debeantur cambia currentia, nùm valeat, Et quatenus ſic, àn facto caſu non implementi, requiratur noua debitoris interpellatio, vel An per ſubſequentem receptionem implementi cenſeatur id remiſſum, ità vt non debeantur cambia niſi ad rationem limitatam,

SVMMARIVM.

1 F*acti ſeries.*
2 *Vbi cambia limitata reducuntur ad currentia, num requiratur noua interpellatio.*
3 *De præſumpta ſolutione ex* l. quicumque.
4 *Quando per litteras non iuſtificetur realitas cambiorum.*
5 *Declaratur concluſio, de qua num.*2.
6 *De validitate reductionis vſurarum cũ pacto, vt debitore non ſoluente debeantur ad rigoroſam rationem.*
7 *Per implementi receptionem videtur remiſſum pactum reſolutiuum.*
8 *In pacto reſolutiuo non datur purgatio moræ.*
9 *An valeat pactum in cambijs limitatis, vt ſi currentia importent minus, adhùc debeatur creditori ſumma conuenta.*
10 *Pacta non reſpicientia ſubſtantiam cambij vitiantur & non vitiant.*

DISC. XVI.

1 DVciſſa Eleonora Sfortia de anno 1628. recepit à Saulo & Bezio ad cambiũ limitatũ ad ſeptem cum dimidio pro centenario ſcuta 10. m. auri, et pro ſatisfactione cambiorum & recambiorũ necnon ratæ ſortis de ſemeſtri in ſemeſtre ſoluendæ in ſumma ſcutorum 600, aſſignauit annua ſcuta 1200. conſequenda in maiori ſumma ab Alexandro Pallauicino eiuſdem Duciſſæ debitore occaſione cenſus in ſorte ſcutorum 50.m., dictæque obligationi acceſſit & conſenſum præſtitit idem Alexander, cum pacto, quod ſi hic etiam irrequiſitus deficeret à ſolutione vnius ſemeſtris, tunc alio menſe elapſo, et ſolutione nõ ſequuta, debitrix ſubiacere deberet cambijs currentibus,quem caſum creditores prætendentes factum eſſe, conſtituere cœperunt eam debitricem ad dictam rationem cambiorum currẽtium,pro quibus ac pro ſorte detractis aliquibus ſolutionibus, cum remanerẽt creditores ſcutorum 8645., pro iſtis de anno 1640. obtinuerunt fer.fer. ſibi deliberari ratam dicti cenſus ſcutorum 15.m., ex eo, quem in maiori ſumma ſcutorum 50.m. dictus Pallauicinus conſequi debebat à Duce Alexandro Sfortia cum obligatione Ducis Marij, qui recognoſcendo prædictos in dominos, eis ſoluit ſcuta 2750., vndè redacta ſorte ad 12250., pro iſtorum fructibus ac etiam pro ſorte ad effectum deponendi ob non præſtitam cedulam bancariam obtinuerunt ab A.C. mandatum exequutiuum, aduerſus quod commiſſa cauſa per Signaram in Rota cum clauſula *ſi quid exequendum*, et aſſumpta diſputatione *coram Dunozetto* ſub die 30. *Aprilis* 1655. negatiua prodijt reſolutio ex negato actorum dominio dicti cenſus, vtpotè indebitè ſubhaſtati ac deliberati ratione exceſſus, quod ſcilicèt de eo tempore calculando cambia ad rationem limitatam ſcut. 7. cum dimidio iuxtà formam conuentionis non eſſent creditores in tanta, ſed in longè minori ſumma, non obſtante quod ex parte creditorum reſponderetur cambia iuſtè calculata fuiſſe ad rationem currentium ſtante pacto, de quo ſuprà, ex deciſione inter illas *Dunozetti deciſ.962.*

Credidit enim Rota, quod ad effectum vt fieret locus dicto pacto, requi-
2 ratur noua debitoris interpellatio, per quam ſciret purificatam eſſe conditionem tranſitus de vna cambiorum ſpecie ad alteram, nec non debitor certificaretur de voluntate creditoris vtendi pacto ſeù facultate prædicta, cum aliàs in bona fide continuando credere potuerit caſum pacti non eueniſſe, ſeù quatenùs eueniſſet, creditorem noluiſſe dicta facultate vti, innixa deciſionibus *in Romana cambiorum 24. Iunij 1618. coràm Manzanedo, & in Anconitana cambiorũ coram Carillo* inter ſuas *deciſ.* 282. aliàs *deciſ.224. par.9. recent., & in eadem 10. Martij, & 2. Auguſti 1649. coram Peutingerio*, quarum vltima eſt impreſſa *dec. 346. par. 10. recent.*

Item quia vt tali pacto locus fieret, opus eſſet, quod conſtaret de mora, ſeù
3 ceſſata ſolutione, de qua ſequuta potius cõſtare credidit ex præſumptione reſultãte à diſpoſitione *text. in l. quicumque C. de apocis publicis lib.* 10., cuius diſpoſitio in deciſione deſuper edita plenè exornatur, vt locum habeat etiam in cenſibus, et quibuſcumque alijs annuis præſtationibus; Ac demùm dixit omnem deſuper difficultatem ceſſare ob non iuſtificatam realitatem cambiorum, cum litte-
4 ræ redditus ex parte debitorum tunc exhibitæ crederentur nimium ſuſpectæ ob atteſtationem plurium affirmantium nunquam in Ciuitate Lugdunen. adfuiſſe de eo tempore illum mercatorem Oliuerium, cui ſupponebatur litteras tranſmiſſas fuiſſe.

Hoc vltimum fundamentũ conſiſtens in nudo facto, quandò ſubſiſteret, itaùt ex parte creditorum cum facti iuſtificationibus iſta ſuſpicio non dilueretur (reflectendo ad veritatem) reddere videbatur reſolutionem probabilem, atque ex eo, occaſione ſcribendi prius pro dictis creditoribus in Signatura, quandò id per alteram partem motiuatum ..it, inſinuaui de cauſæ exitu poſſe ſatis timeri; Reliqua verò duo motiua mihi videbantur parùm tuta, vndè quandò iſtis tantùm reſolutio innixa eſſet, potiùs improbabilis pro meo iudicio videb..ur.

Qua-

Quatenùs enim pertinet ad illud non factæ interpellationis, dicebam idem, quod deindè poſt aliquos annos repetij ac firmari obtinui *in Romana cambij de Sfortijs ſupra diſc. 6.*, concluſionem ſcilicèt firmatam in dictis deciſionibus coram *Manzanedo, Carillo, & Peutingerio*, procedere, quandò debitum aliàs non vſurarium in vſurarium conuerti debet, itaùt nouam ac diuerſam naturam aſſumat, cum creatione noui contractus, in quibus terminis procedunt allegatæ deciſiones, præſertim prima coram *Manzanedo*; Secùs autem in hoc pacto, quod non continet tranſitum de vno contractu in alium ſeù diuerſam cambiorum ſpeciem, hoc enim dicebam videri laborare de æquiuoco, dum in iure nõ habentur cambia limitata, quæ differant à currentibus, ſed vna eſt ſpecies cambij realis, cuius interſuria pendent ab euentualitate, quæ poteſt etiam creditori damnum, ac debitori vtilitatem cauſare; Illud verò cambium, quod per modum loquendi dicimus limitatum, ità nuncupatur, ob pactum per quod conuenitur, quod ſi cambiorum interſuria certam limitatam ſummam ſingulis annis excederent, illud plus debitori remiſſum cenſeretur iuxtà præciſum caſum *textus in l. pecuniæ 9. ff. de vſuris*, et quam con-
6 uentionem validam indubitatè firmant *Rodriquez de annuis redditibus lib. 2. cap. 14. num. 7. Cenc. de cenſ. quæſt. 57. num. 28. Duard. eodem tract. §. 4. quæſt. 35. num. 1.*, et in terminis penſionis *Buratt. dec. 528.*

Quo poſito reſultat, nullam aliam interpellationem requiri, quoniam hæc nõ eſt pœna, vel caducitas, ſeù alter moræ effectus, aut conuerſio debiti in nouam diuerſamque ſpeciem ſeù naturam, ſed eſt ceſſatio donationis ſeù remiſſionis illius pluris, ob ceſſatam ſeù non purificatam conditionem, ſub qua illa facta erat iuxtà terminos *textus in l. 1. Cod. de donat. quæ ſub mod. cum ſimilibus*, vt benè probat *text. in d. l. pecuniæ*, et eſt deductum *in dicta alia Romana diſc. 6.* Iſta etenim videtur certa veritas, quoniam ſi ab initio abſquè alia interpellatione poterat creditor conuenire de cambijs currentibus, atquè dictam remiſſionem non facere, hinc proindè nulla ſubeſt ratio, cur ſi poterat totum negare, non potuerit quod dabat ſub certa conditione auferre.

Alterum fundamentum fuiſſet conſiderabile, quandò per veras probationes
7 iuſtificaretur id, quod præſumptiuè Rota firmauit, quod ſcilicèt creditores poſt factum caſum pacti, adhùc perſeueraſſent in exactione ſemeſtruali ad formam conuentionis, tàm pro eo ſemeſtri, ob cuius defectum dicto pacto factus erat locus, quàm in alijs ſubſequentibus, idq; non ratione purgationis moræ, in qua pro altera parte ſcribentes inſiſtebant cum illis terminis generalibus, quos habemus in materia emphyteutica, quoniã hæc non eſt pœna moræ, ſed eſt purificatio conditionis; Et ex qua ratione recepta eſt propoſitio, quod aduersùs pa-
8 cta reſolutiua dicta purgatio non intrat, cum agatur de non conſequendo commodo ex deficientia conſenſus *Gratian. diſcept. 786. in fine Greg. deciſ. 559. nu. 6. deciſ. 203. num. 19. & 20. par. 6. rec.*, ſed tanquàm ex obſeruantia declaratiua voluntatis, quod ſcilicèt ille, cui adimplendum erat in tempore, recipiendo poſt tempus, et ad formam primæ conuentionis, continuando non curauerit de reſolutione, atque non implementũ ità remittere voluerit.

Sed cum dicta ſolutio deduceretur præſumptiuè, non poterat exindè ad dictum alium effectum inferri, quoniam ità eſſet multiplicare ſpecialia ſeù præſumptiones, quod in iure nõ conceditur *ad notat. in l. 1. C. de dotis promiſſione*, cũ concordantibus *per Barboſ. axiom. 211.* defuit tamen occaſio iſta maturius examinandi, cum vel ob ſubſequutam concordiam, vt eſt probabilius, vel quod creditores non potuerint dictam ſpacciorum ſuſpicionem tollere, cauſa vlteriorem progreſſum, quod ſciam non habuit.

In propoſito autem huiuſmodi limitationis cambiorum, conſueta formula eſt, quod limitatio reſpicit ſolum exceſſum, quod ſcilicèt ſi interſuria excederent certam ſummam, illud plus cenſeatur debitori remiſſum, Econuerſò autem, ſi ad eam non aſcenderent, non poſſet creditor exigere, niſi id, quod verè illorum curſus importat; Verùm *in Romana cambij pro Vecchijs cum Pariſano* diſputata coram

A. C., pacti formula erat diuerſa, dum conuentum erat, quod ſi cambia excederent ſeptem pro centenario, illud plus
9 cederet ad damnum creditoris, ſi verò eſſent minus, cederet ad damnum debitoris, Ex hac enim pacti forma contendebat debitor cambium eſſe ſiccum & vſurarium, vtpotè continens lucrum certum, vndè propterea prætendebat ad nulla cambia teneri, etiam ad eam minorem rationem, ſub qua in nundinis cucurrerant; Verùm contrarium, me pro creditore ſcribente, iudicatum fuit, pro illorum ſcilicèt debito, ad eam tamen minorem rationem, quæ in nundinis curriſſe iuſtificabatur, dum ex ſubſequuta obſeruantia particulari cum eodem debitore, atque ex generali eorumdem creditorum in multis, ac multis contractibus, qui exhibebantur cum diuerſis, detegebatur id tribuendum eſſe errori Notarij, non autem ipſorum creditorũ deprauatæ voluntati.

Et vlterius dicebam, quod cum cambia, poſita illorum realitate, in ſubſtan-
10 tia ſint licita, huiuſmodi pacta alternatiua vtpotè formam vel ſubſtantiam non percutientia, non vitiant, ſed potius vitiata remanent, vt receptum habemus circa pacta reſcifforia & ſimilia in cenſibus, ex pluries deductis in ſua materia *ſub eo tit.*, Ac etiam in exceſſiua vel aliàs alterata cõuentione fructuum recompẽſatiuorum, ſeù interſuriorum lucri ceſſantis, vel damni emergentis *ſub tit. de vſuris*, Et in ſpecialibus terminis cambiorum habetur *in Romana locationis venæ ferri infra diſc.* 24.

Dicebam etiam tanquàm Aduocatus, quod non eſſet ponere os in Cœlum inſubſtinenda huiuſmodi conuentionis validitate, quia cum incertum ſit quantum cambia interſuriorũ importare poſſint, prohibitum non videtur contrahentibus ſuper huiuſmodi incertitudine inire concordiam, per quam vterque æqualiter poteſt ſe habere ad commodum, et ad damnum, dum cambia poſſunt importare multò pluris, vndè propterea debitor ità reportaret cõmodum compenſandum cum damno, quatenus importaret minus, ad generaliter notata *in l. de fideicommiſſo, & l. Præſes Cod. de tranſactionibus*, et in ſpecialibus terminis vſurarum, ſeù interſuriorum, vt quoties eorum ſubſtantia in vniuerſum eſt licita, prohibita non ſit concordia ſuper incerto futuro euentu *Leotar. de vſuris quæſt.* 90. *num.* 41., et habetur pluriès *ſub tit. de vſuris*; Verùm iſtud fundamentum mihi videbatur periculoſum, quoniam ità eſſet, ſub ſola verborum figura introducere cambium ſiccum, atq; dare in creditore pecuniario lucrũ ſemper certum abſquè periculo damni, & diminutionis ſortis principalis, qualis qualis enim eſſet conuentio, illa percutit ſolùm quantitatem lucri, per creditorem aſſequendi, vndè ſiuè plus, ſiuè minus obtineat, ſemper eſt lucrum certum, quod licèt Morales admittant ſub illa ſpecie trium contractuum, de qua *in Firmana ſub dicto tit. de vſuris, diſc.* 1., attamen in foro externo recipiendum non videtur ex ibi deductis; Ideoque in præſenti quamuis pro creditoribus ſcribens, ſtante præſertim iſtorum obſeruantia tàm generali cum alijs debitoribus, quàm ſpeciali cum iſto, dabam manus, vt aliud eis non deberetur, niſi id quod verè importarent cambia ſecundùm curſum nundinarum, vt ſequutum fuit.

ROMANA
CAMBIORVM
SEV
REPETITIONIS
PRO
ALEXANDRO MVSCA ET CÆSARE COLVMNA
CVM
MARCHIONE GINETTO.

Caſus diſputati coram A. C. & reſoluti vt infrà.

De cambijs ab initio limitatis ad certam

tam

tam ſummam, et ità exactis, An reſtitui debeant, quatenus curſus nundinarum tanti non importaſſet. Et quid vbi ſuper dicto curſu eſſet diuerſitas inter nundinas, & plateas, cuius ſit electio, An debitoris, vel creditoris.

Et debitore in ſe aſſumente onus tranſmittendi ſpaccia & girandi cambia, quatenus id non ſequatur, ità vt cambia debeantur loco damnorum & intereſſe, An in iſtorum calculo haberi debeat ratio prouiſionum, vel potius iſtæ ſint detrahendæ.

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*

2 *Cambium limitatum intelligendum eſt, ſi currens excedat, non autem ſi ſit minus.*

3 *A cambijs, quæ ſinè ſpacciis debentur per debitorem loco damnorum, & intereſſè detrahuntur prouiſiones.*

4 *De validitate conuentionis, vt prouiſiones cedant commodo creditoris, vel deputantis ſcripturalem.*

5 *Quomodò probetur cambiorum curſus, et quod non exceſſerint certā ſummam.*

6 *Pœna conuentionalis de iure canonico non exigitur vltrà quod intereſt.*

7 *De ratione ſubſtinente cambiorum validitatem, et ob quam admittenda non eſt platearum incertitudo.*

8 *Quandò creditor excuſetur à reſtituendis cambiis exceſſiuis per debitorem ſpontè ſolutis.*

9 *Bona fides ſeù credulitas quandò in materia vſuraria excuſet.*

DISC. XVII.

PRO Alexandro & Cæ-
1 ſare, diuerſis tamen temporibus, & coram diuerſis eiuſdem Tribunalis A. C. iudicibus, eumdem punctum cum eodem creditore diſputaui, cum aliqua tamen diuerſa circumſtantia; Cum enim Marchio Ginettus aliquas reſpectiuè pecuniarum ſummas prædictis dediſſet ad cambium limitatum ſeptem pro centenario, cum cautela ſeù formula moderna liberante creditorem ab onere & cura tranſmittendi ſpaccia, & iuſtificandi cambiorum realitatem, transfundendo tale onus in ipſos debitores, qui ſe obligarunt cambiare per nundinas *Nouarū & Placentiæ*, et in iſtarum defectum per quaſcumque plateas & nundinas Italiæ & extrà, Alexander per plures annos, abſquè aliqua litterarum tranſmiſſione, vel cambiorum giro ſpontè ſoluit ſingulis annis cambia ad dictam conuentam limitatam rationem; Cæſar verò ad illorum ſolutionem vnà cum ſorte pulſatus, opponens de diminutione, ex eo quod interſuria cambiorum per dictas nundinas, detractis expenſis prouiſionū, ad tantam ſummam non aſcenderent, cum in promptu id non iuſtificaret, atquè reputaretur exceptio altioris indaginis non habilis ad retardandam exequutionē obligationis Cameralis, coactè de mandato Iudicis, & cum proteſtatione ſoluit, deindè verò vterque reſpectiuè diuerſis temporibus, & ſub diuerſis iudicibus eiuſdem Tribunalis A. C. oppoſuit de repetitione eius, quod exceſſiuè ſolutum erat.

Et ſcribens pro vtroque debitore, dicebam eorum intentionem eſſe fundatā in pacto claro (de natura etiam contractus & communi obſeruantia ſubintelligendo, quatenùs non adeſſet pactum)
2 vt cambiorum limitatio intelligeretur reſpectu exceſſus, quem ità creditor debitori condonare dicitur, non autem vbi cambia verè ad tantam ſummam nō aſcenderent, cum tunc nullus ſubeſſet legitimus titulus exigendi dictam ſummam excreſcentem, quæ ità remaneret, tanquàm cambium ſiccum.

In calculo verò huiuſmodi cambiorum, dicebam habendam non eſſe rationem de expenſis prouiſionum ſoluen-
3 darum correſponſalibus, vel ſcripturalibus, quoniam ſtante defectu tranſmiſſionis litterarum, ac realitatis cambiorum ad formam *Conſtitutionis Pÿ V.*, abſque dubio cambia exigi non potuerant tanquàm cambia, ſed ſolùm tanquàm damna & intereſſe ob non impletum ſuſceptum mandatum *iuxtà deciſionem 7. poſt Salgad.*, de qua *hoc tit. ſæpiùs*, ideoque

que

que creditor prætendere non poteſt, niſi quanti ſuà intereſt, ac ſi factum promiſſum verè ſequutum & impletum eſſet *ad text. in l. 1. Cod. de eo quod intereſt*, vbi communiter ſcribentes, *Leotar. de vſuris quæſt. 75. num. 9. & 11.*, et omnes, ideoq; ſi debitores verè curaſſent cambia girari, paſſi quidem eſſent etiam interſuria prouiſionum, quas ſoluere debuiſſent correſponſalibus & mercatoribus, qui ſcripturam tenuiſſent, niſi aliter cū eis conueniſſent: ſed hoc nihil intererat creditoris, ad cuius commodum, aliud cedere non debuiſſet, niſi id quod importabat intereſſe cambij pendens ab aggio ſeù valore auri.

Et quamuis ſcribentes pro creditore replicarent, prohibitum non eſſe creditori ex conuentione cum correſponſali
4 in eius gratiam modica portione contento, ſibi ipſi, & ad eius commodum applicare prouiſiones, quas nihil debitoris intereſt ad vnius vel alterius cōmodum cedere, dum ſemper ipſe eſt illarū debitor iuxtà *deciſionem 45. par. 4. rec. tom. 2., et in Romana cambiorum 28. Nouembris 1659. coram Veroſpio S. prouiſiones*; de qua cauſa *ſupra diſc. 1. & 2.*, Attamen hoc potius retorquebam, dum id clarius debitorum intentionem fundabat, cum enim eis incumberet correſponſales, ſeù ſcripturales ſibi benè viſos eligere & deputare, idcircò ex eadem ratione, ex qua quandò creditor id agit, poteſt ità cum eis conuenire, potuiſſent quoquè id facere ipſi debitores, cum ratio eſſet eadem, proindèque dicebam imputandum eſſe creditori, cur accedente pacto ex communi formulario apponi conſueto, quod debitore ſuſceptum mandatum non adimplente, eſſet in facultate ipſius creditoris id agere, vſus non ſit tali facultate, qua mediante ipſe reportare potuiſſet iſtud maius lucrum, quod videtur compenſandum cum eo incommodo, quod creditor patitur ſuper ſpacciorum tranſmiſſione, ac onere, quod tali caſu habet iuſtificandi formitèr requiſita realitatis, à quibus omnibus vt in alio caſu releuatur, Et ob quod onus euitandum inoleuit dicta cautela transfundendi idem onus in debitorem, ſed pariter cum rationis fundamento inoleuit vſus tàm dicti Tribunalis quàm aliorum & Signaturæ, detrahendi ab huiuſmodi cambijs debitis loco damnorum & intereſſe dictas expenſas prouiſionum, quas debitor ità euitare potuiſſet, etiamſi verè cambia girata eſſent, dādo aliquam modicam recognitionem correſponſali.

Maior diſputatio fuit ſuper dictæ negatiuæ probatione, quoniam licèt ex parte debitorum cum atteſtationibus mercatorum, et extractionibus partitarum à libris nuncupatis *Squarcia foglio di fiera*, benè iuſtificatum eſſet cambia per dictas nundinas *Nouarum, & Placentiæ*, facta nundinarum, ſeù annorum, peræquatione, importare ad rationem quatuor cum dimidio circitèr pro centenario, Replicabant tamen ſcribentes pro creditore, id non ſufficere ſtante pacto in inſtrumento adiecto, quod in ca-
5 ſu non implementi, teneretur debitor ad damna & intereſſe ad rationem cambiorum iuxta pretia quarumcumque feriarum vel platearum creditori magis placitarum, ideoque inferebant, quod ità poterat creditor dicere velle aſſequi ea maiora cambia, quæ decurrerunt per plateas Venetiarum, Neapolis, Lugduni, &c.; itaùt hæc ſola poſſibilitas ſufficeret pro excludenda repetitione indebiti, ad cuius effectum eius perfecta & concludens probatio requiritur, excludens contrariam poſſibilitatem.

Hoc fundamentum, licèt quandoquè in iſto Tribunali admiſſum, et à Signatura canonizatum ſit, mihi reflectendo etiam ad veritatem, non videbatur tutū, quia cum ſuſceptum onus cambiandi eſſet per dictas nundinas *Nouarum & Placentiæ*, non poteſt fictio excedere veritatem, neque creditor ob non implementum plus prætendere poteſt, quàm ſi verè illud ſequutum eſſet, cum aliud non ſit intereſſe, niſi ficta ſuppletio veritatis, Vndè cum debitoris electio eſſet cambiandi per dictas nundinas, atque ſi id ſequutum eſſet, aliud lucrum creditor reportare non potuiſſet, niſi quantùm verè dictarum nundinarum interſuria importaſſent; Hinc proindè abſolutū videtur damna & intereſſe huiuſmodi veritatis ſuppletiua, non poſſe plus importare, nil obſtante pacto prædicto, quoniam ità continere diceretur meram pœnam, obligando debitorem ad ſoluendum plus quàm creditoris intereſſet

im-

implementum ad formam conuentionis
ſequutum eſſe, quæ pœna de iure cano-
6 nico, præſertim vbi vſuræ ſuſpicio cade-
re poteſt, non exigitur, ex deductis per
Sperell. dec. 131. *Leotar. de vſuris quæſt.*
38., & plenè *in Romana appaltus venæ*
ferri ſub tit. de Regalibus diſc. 117., vbi
de hac materia pœnæ conuentionalis.

Aliam item ponderabam rationem
dicti pacti improbatiuam, quoniam ra-
7 tio, quæ huiuſmodi contractum cambij
ſubſtinet, vnicè conſiſtit in euentualita-
te, ex qua creditor, ac reſpectiuè debi-
tor ad lucrum & damnum ſe habere poſ-
ſunt *iuxtà conſ.* 238. *Romani*, et habetur
hoc tit. ſæpius; Hoc autem requiſitum
ità omninò ceſſaret, quoniam ſi in de-
ſtinatis nundinis interſuria cambiorum
currerent magna, itaùt creditor eſſet in
lucro, iſtud ille obtineret, Econuersò
autem, ſi eius damnum reſultaret, illi
non ſubiaceret, vndè debitor eſſet ſem-
per in damno abſquè ſpe lucri, quod
propriè facit cambium ſiccum, & vſura-
rium, vt aduertitur infrà *in Romana lo-*
cationis venæ diſc. 24.

De plano hæc procedere credebam
reſpectu Columnæ, qui de his oppoſue-
rat, atque coactus de mandato iudicis
cum proteſtatione ſoluerat; Difficultatē
autem habebam, qualem etiam habuit
8 iudex, atquè euentus cauſæ docuit cum
Muſca, qui ſpontè ſoluerat, quoniam vt
aliàs ſuper eodem puncto & coram eo-
dem Iudice deduxeram *in Romana cam-*
bij pro Petro Marcheſio, de qua cauſa
actum habetur *ſub tit. de credito* (ità etiā
Signatura probante) quandò debitor
ſpontè ſoluit, atque id, quod ſolutum
eſt amplius non extat, nec in ſpecie, nec
in æquipollenti, itaùt de tempore de-
tectæ malæ fidei dici non poſſit credito-
rem remanere locupletiorem, tunc di-
ctæ repetitioni locus denegandus vide-
tur, quoniam creditor potuit iuſtè cre-
dere tanti cambia importaſſe, cum non
ſit veriſimile debitorem voluiſſe ſpontè
ſoluere indebitum, niſi ipſe eſſet mer-
cator, qui cambia verè giraſſet, itaùt
illorum curſus certam notitiam habe-
ret.

Quamuis enim in materia vſuraria in
foro externo non admittatur excuſatio
9 bonæ fidei ſeù diuerſæ credulitatis *iuxtà*
deciſ. Seraph. 1006. *& paſſim*, Attamen
id procedit, vbi actus peccat in forma,
atq; eſt de per ſe illicitus & vſurarius,
quamuis à creditore legum ignaro lici-
tus crederetur, cum iuris ignorantia in
propoſito non excuſet, puta quia credat
cābia poſſe deberi etiā ſine iuſtificatione
realitatis cū ſpaccijs, vel credat cenſum
eſſe validum quamuis non ſeruata forma
Bullæ *Pij* cum ſimilibus, ſecùs autem vbi
actus in ſubſtantia eſt licitus, ac ſola dif-
ferentia eſt in maiori, vel minori quan-
titate, cuius certitudo pendet ex facto
creditori veriſimiliter ignoto, et quod
ex debitoris obſeruantia iuſtè credere
potuit eſſe tale, itaùt ignorantia ſit fa-
cti, & non iuris, ex ijs quæ habentur
ſub tit. de vſuris, præſertim *in Baren.*
cenſus diſc. 17., et in alijs, ac infra *in*
Romana pro Piſſero, & Mareſcotto.

ROMANA
CAMBII DE BISCIIS
PRO
IOANNE PAVLO SANSONIO.
CVM
FRATRIBVS DE BISCIIS.

Caſus deciſus per Rotam prò Biſcijs.

An contractus cambij ſit licitus Cle-
ricis, Et quatenus non, An id
impediat curſum cambiorum, nè
à debitore peti valeant.

Si campſor, qui deputatus eſt ad
tranſmittenda ſpaccia, aliaque
gerenda cambij girum concernen-
tia

Digitized by Google

tia, efficiatur ex ceſſione creditoris eiuſdem cambij dominus, ſeù vtilitarius, An ex hoc ceſsata dicatur eius facultas, ſtante quod in contractu data nõ eſt facultas creditori cambiandi cum ſe ipſo.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Facultas cambiandi non cenſetur data cum ſeipſo.*
3 *Data vni, an proſit eius ceſſionario, & quandò non.*
4 *Clericus an poſſit facere contractum cambij, & num.7.*
5 *De eadem concluſione, de qua num.3.*
6 *Quandò in hac materia dicatur electa induſtria perſonæ.*
7 *De eadem concluſione, de qua num. 3., Et de negotiatione clericis prohibita, vel permiſſa.*
8 *Quod cambij contractus non veniat ſub negotiatione clericis prohibita, Et de ratione.*

DISC. XVIII.

1 VANNIVS certam pecuniarum quantitatem ſcutorũ 1700. dedit ad cambiũ Bernardino Biſciæ in Romana Curia Prælato cum obligatione matris & duorum eius fratrum, atq; pro dicti cambij giro deputatus fuit Sãſonius in Vrbe negotiator, Vannius autẽ deindè declarauit dicti cambij commodum & incommodum ſpectare ad Larizzam, de cuius pecunia initum erat, ipſumque habere nudum nomen, atque Larizza poſt aliquod tempus illud ceſſit Sanſonio, qui ab A. C. pro ſortis & partis cambiorum reſtitutione mandatum executiuum obtinuit contrà dicti Bernardini interim defuncti matrem & fratres coobligatos, et commiſſa cauſa *in Rota coram Beuilaqua* cum clauſula, *Si quid exequendum*, prò denegatione executionis contrà creditorem reſponſum fuit ſub diebus 7. *Iunij* 1662., 5. *Martij* 1663., 28. *Februarij* 1664. & 29. *Ianuarij* 1665.; Plura verò fuerunt dictarum reſolutionum fundamenta, illud præſertim cauſæ, vel falſæ, vel ineptæ, ſeù non vtilis, vel ſaltem non damnoſæ, quæ ex Statuto Vrbis 151. requiritur in contractibus minorum & mulierum ex deductis in hac eadem cauſa *ſub tit. de contractibus in genere*, Quatenus verò ad iſtam cambiorum materiam pertinet, ex duobus fundamentis dictum fuit cambia non deberi, reſpicientibus tamen ipſa cambia, non autem debitum ſortis principalis, Primò nempè ex defectu facultatis cambiandi in Sanſonio, poſtquàm ex ceſſione Larizzæ effectus eſt creditor,
2 ſeù cambij dominus, ob regulam, de qua *deciſ. 31. & 32. poſt Turr. de cambijs*, et in alijs ſæpius, vt facultas cambiãdi cum ſe ipſo egeat nota ſpeciali; Quamuis enim dicta facultas cambiandi etiam cũ ſe ipſo data eſſet Vannio cum quo contractus initus fuit, dicitur tamen illam
3 reſtringi ad perſonam, nequè potuiſſe alteri cedi, potiſſimè dum idem Vannius neque aliquam cedendi poteſtatem habebat, minuſquè cambiare poterat, dum declarauerat ſe nudum nomen habere, vndè eo ipſo, quod talem declarationem fecerat, omne ſuum ius ceſſauerat, illudque ab initio reſidere cenſebatur in perſona Larizzæ; Et ſecundò ex inhabilitate creditoris mandatarij, qui tanquã clericus, qualis erat Larizza cambiare nõ poterat, vel ius cambiandi alteri cedere,
4 dum clericis potiſſimè in ſacris negotiatio & mercatura interdicta eſt *cap. eijciens, & cap. negotiatorem 88. diſtinct. cap. fin. de vita & honeſt. cleric. cum alijs per Graſſ. de effect. Cleric. effect. 6. num. 1.*

Quicquid autem ſit de primo fundamento circà defectum cauſæ per ſtatutum requiſitæ, ſub cuius velamine forſan reſolutiones non omninò improbabiles dici poſſent ex facti circumſtantijs reſultantibus à qualitate Bernardini debitoris, et ab illa aliorum fratrum in eius cauſam obligatorum, et quod fuit potiſſima cauſa reſolutionum.

Quatenùs tamen pertinet ad alia fundamenta, reflectendo etiam ad veritatem, parum probabilia videbantur, Tùm quia percutiebant ſolum impedimẽtum curſus cambiorum, non autem reſtitutionem ſortis principalis, pro qua etiam executio denegata fuit in toto, cum in

eam

eam dicta motiua nullatenùs influerent niſi pro ea rata, quæ ex cambijs ſolutis tanquam indebitis diminutionem pateretur, Tùm clarius, quia quoad primum motiuum deficientis poteſtatis cambiandi eum ſeipſo, vt dictum eſt *in Rauennaten. ſeù Fauentina cambij diſc.* 12., et in alijs ſæpiùs, hoc non eſt vitium intrinſecum ipſius contractus reſpiciens eius naturam vel eſſentiam, itàut illum reddat illicitum & vſurarium, ſed eſt ſolùm præſumptio deficientis voluntatis, quæ non ſolùm expreſsè, ſed etiam coniecturaliter & præſumptiuè, ſiue à priori, ſiue à poſteriori probari poteſt, Quorum vtrumque in præſenti concurrebat, quoniam
5 in ipſo contrahendi initio, debitor ei quem putabat creditorem, dedit expreſſam facultatem cambiandi etiam cum ſeipſo, ergò id non abhorruit; Et vlterius poſtquam ſciuit cambium non ad primum, ſed ad alios reſpectiuè pertinere, adhuc cambia perſoluit, ergò declarauit nullam habere repugnantiam, cur magis vni quàm alteri talem facultatem præſtare voluerit, quæ repugnantia in dubio non præſumitur, Vndè propterea receptum habemus damnatam non eſſe ſimulationem perſonarum vtpotè debitori non præiudicialem, cum facultas directa videatur in eam perſonam tanquam creditorem, non autem ratione alicuius particularis affectionis, ſiue ob electam induſtriam perſonæ.

Ideòque motiuum perſonalitatis cum regulis & doctrinis generalibus fortè
6 extraneis deductum in deciſionibus deſuper editis parùm ſubſiſtens videtur, cum id procedat in eo mandatario, qui in gratiam mandantis tanquam nudus adminiſtrator electus eſt, et cui mandans ſuam pecuniam traficandam confidere voluit, alteri fortè non crediturus, quod in hac materia cambiorum applicari forſan poſſet illi contractui, per quem quis alteri ſub nomine inſtitoriæ ſeu alterius tituli dat pecuniam ad traficandum ſuper cambijs, iuxtà caſum, de quo *in Mediolanen. cambij deciſ.* 304. *& deciſ.* 556. *par.* 2. *rec.*; Sed vbi mandatum eſt neceſſarium, atq; in gratiam ipſius creditoris pro eius reintegratione ſeu indemnitate, tunc verè non videtur, vbi hoc perſonalitatis motiuum figat pedes.

Quouerò ad alterum fundamentum
7 clericatus, illud pariter minoris ponderis videbatur, quoniam prohibitio mercaturæ in clericis non importat inhabilitatem ad aſſequendum, ſed ſolùm pænam circa retentionem, quod ſcilicèt quicquid ex mercatura & negotiatione acquiſitum eſt per clericum, ab iſto tanquam indignè & turpiter quæſitum aufert fiſcus eccleſiaſticus iure ſpolij ex illicita negotiatione reſultantis iuxtà Cõſtitutionem *Pii IV.*; Vt enim firmant *Abb. in cap. relatum* il ſecondo *de teſtam. num. final. & cæteri*, de quibus *Azor. de ſpol. cap.* 2. *in ſecundo quæſito poſt tract. Redoan. de ſpol.* in illis paruæ impreſſionis *fol.* 605. *Molin. de contract. diſp.* 342. *num.* 1. *Molpheſ. in ſumma de contract. cap.* 4. *num.* 128. *Gait. de credito cap.* 2. *tit.* 7. *num.* 2134. *& ſequen. Carol. de Graſſ. effect. cleric.* 6. *num.* 16. *&* 17., acquiſita per clericum ex negotiatione aliàs laicis non prohibita, ſed illicita ratione clericatus, fiunt de eius dominio, ſibique acquiruntur, quamuis deindè tanquam malè quæſita, Eccleſię, vel hodie Cameræ Apoſtolicæ applicentur *ex dicta Conſtitutione Pij IV.*, quæ aliàs iniqua remaneret, ſi ſibi applicaret id, quod non eſſet clericorum, ſed veniret reſtituendum eis, cum quibus negotiatio inita eſt, quod vtique non eſt dicendum.

Præterea, tam iſtud quàm præcedens obiectum non percutiebant qualitatem vſurariam, cuius peculiaris natura ſeu priuilegium eſt, vt quicquid ſub nomine vſurarum ſeu acceſſionum ſoluitur, illicò in ſortem imputetur, ſed ſolùm prætendi poſſet quædam indebiti ſpecies, itàut debitor ad cambiorum ſolutionem adſtrictus, iure exceptionis poſſit ſe tueri, non autem vt voluntariè ſolutum repeti poſſet, ſiue prætendi imputatio in ſortem, vndè propterea quatenùs reſolutiones iſtis fundamentis eſſent innixæ, ſemper remanerent improbabiles ſaltem reſpectu denegatæ executionis pro ſorte principali.

Ponderabam vlterius auctoritates in iiſdem deciſionibus deductas percutere
8 regulam generalem de prohibita clericis negotiatione & mercatura, nullam verò adeſſe in terminis ſpecialibus probantem contractum cambij illicitam negotiationem continere, cum re vera talis dici non poſſit, nam aliàs clericis haben-

tibus pecuniam in vno loco interdictum eſſet illam pro altero loco cum mercatore, vel quocumque altero cum ſuo aggio ſeu valore vnius monetæ cum altera cambiare, quod importaret commercij priuationem, et cuius contrarium paſſim per quoſcumque eccleſiaſticos etiam Regulares & Obſeruantes, qui ſint in communi capaces, obſeruatur; Et licèt vbi non agitur de cambio, quod conſumatur pro prima vice, ſed girare ſeu continuare debet in cambijs & recambijs vſque ad pecuniæ mutuatæ reſolutionem, videatur actus mercatoribus potiùs congruus, vndè propterea ſaltem de facto, atq; in cõmuni opinione reputatur ſpecies mercaturæ clericis illicitæ, ob quam Camerales deſuper manus apponunt tanquam ex illicita negotiatione, Nihilominùs id potiùs ſequi videtur, vel ex quadam vulgi opinione, vel ratione ſcandali, quo ceſſante non videtur ſubeſſe ratio prohibitiua, vndè propterea *Scaccia de cambiis* §. *Primo, quæſt.7. par. 2. ampl.11. num.6.* aduertit prohibitum non eſſe clerico mediante aliquo laico, et ſub iſtius ſimulato nomine ſuam pecuniam dare ad cambium, quia concurrentibus realitatis requiſitis iuxtà Bullã *Pii V.*, dicitur actus licitus & honeſtus; Et quemadmodum clericis & Eccleſijs prohibitum non eſt dare pecuniam ad cenſum, ità non videtur, cur dici debeat prohibitus dare ad cambium cum in cenſu, magis certa videatur acceſſio ſalua ſorte, quàm in cambio, in quo ſors diminutionem pati poteſt; Licèt enim in cẽſu ſors ſit demortua & perpetuò irrepetibilis, in cambio verò elapſo ſtatuto termino poſſit repeti, nihilominùs iſtud creditoris & reſpectiuè debitoris commodum vel incommodum compenſatum remanet à dicta alia differentia ſecuritatis ſortis principalis & vniformis acceſſionis ſeu vtilitatis in fructu, quæ concurrunt in cenſu, et ceſſant in cambio, vndè propterea alia vrgere non videtur ratio prohibitionis, niſi illa ſcandali ac opinionis vulgi, quibus rationibus conſultum remanet, quandò ſub aliorum nomine iſti contractus celebrantur; Et conſequenter nulla videtur ſubeſſe congrua ratio, cui hoc aſſumptum innitatur.

ROMANA

CONTINVATIONIS CAMBII

PRO

THOMA CARENA.

Diſcurſus pro veritate.

An poſt reſtitutam ſortem poſſit creditor continuare ſub cambijs & recambijs fructus ſeù cambia quæ remanerent debenda.

SVMMARIVM.

1 Facti ſeries.
2 *In cenſibus & ſocietatibus officij ſolutio in parte non facit ceſſare contractum in reſiduo non ſoluto.*
3 *Cambia non dicuntur fructus ſed pars ſortis.*
4 *De concluſione de qua num.2.*
5 *Ponderantur coniecturæ ex quibus in propoſito partium voluntas deſumatur.*
6 *Cambia limitata quomodo ſint intelligenda.*
7 *Obſeruantia multum in propoſito attendenda eſt.*

DISC. XIX.

1 THOMAS Carena hæres Chriſtophori patris, ad effectum ſoluendi quoddam debitum hæreditarium, accepit de anno 1635. ſcuta mille ad cambium, data creditori facultate cambiandi & recambiãdi tàm ſortem quàm cambia vſque ad reſtitutionem; Cum autem Thomas partem cambiorum, ac etiam dictam ſortem principalem ſoluiſſet; Creditor autem pro quodam reſiduo cambiorum prætenderet potuiſſe continuare eamdem facultatem cambiãdi, deſuper ex parte Thomæ pro veritate conſultus; Reſpondi vt ſequitur.

In terminis præciſis cambij quæſtio mihi non contigit in foro diſputanda, neque

neque adhùc memoria ſuggerit tractantes; Verùm firmata per DD. & Rotam in terminis cenſus vel ſocietatis officij, rectè his terminis congruere videretur, cum pariformitèr agatur de materia
2 pecuniaria, in qua tanquàm in materia diuidua eadem eſt ratio totius quoad totum, ac partis quoad partem, tantamque affert vtilitatem totum reſpectu totius, quàm pars reſpectu partis, ideòque ſatisfactio in parte non tollit totum contractum, qui in parte remanente ſubſiſtere poteſt, vt quicquid aliqui dubitauerint, in terminis cenſus firmatur *per Cenc. de cenſ. qu.107. num.4. & ſeq., & quaeſt.110. num.1. & ſeq., ac per tot. Rot. apud Merlin. deciſ.822. & 841. Adden. ad deciſ.454. par.4. rec. tom.2*; Et in terminis ſocietatis officij *d. deciſ.454.* repetita apud *Merlin. deciſ.69.*, Et his ſtantibus videtur pro creditore reſpondendum, vt ſcilicèt mandatum datum ad cambiandum cōtinuari potuerit pro reſiduali ſumma ſibi debita ex cauſa cambiorum.

Contrarium tamen in propoſita facti ſpecie mihi verius videtur ex eius particularibus circumſtantijs; Omiſſa enim inſpectione, an dictae deciſiones & auctoritates loquentes de reſtitutione partis ſortis principalis, alia ſortis parte in ſuo eſſe remanente, applicari poſſint noſtris terminis, in quibus non agitur de parte ſortis, ſed de parte cambiorū, quae fructuum loco haberi videntur, de quo tamen dubitari poſſet, quia data realitate, cambia & recambia verè non ſunt fructus & acceſſiones, ſed habentur
3 loco ſortis principalis, quae in qualibet nundina vnà cum antiquo debito tranſmittitur, ex deductis per *Surd. conſ.540. num.35. & ſequ. Turr. de Camb. diſput. 3. qu. 2. & pluribus ſeq.* & habetur pluries in alijs hoc eodem titulo; dum aliàs recambia paſſim admiſſa ſaluari nō poſſent, quia eſſet dare fructus fructuum; et acceſſiones acceſſionum, quod ex veriori ſententia eſt damnatum, ſaluantur tamen ex dicta ratione, quod illae acceſſiones efficiuntur ſors principalis tanquàm pretium monetae cambiandae, vt alibi ſuprà & infrà aduertitur.

Omiſſa igitur dicta inſpectione, moueor ad ſentiendum contrà creditorem,
4 quia in hoc puncto, àn ſcilicèt per ſolutionem partis debiti ceſſet in totum cōtractus, verius eſt ſpectandam eſſe veriſimilem partium voluntatem, et an per ſolutionem, eiuſque reſpectiuè receptionem intellexerint à toto contractu recedere, remanente reſiduo in puris terminis debiti *Cenc. d. qu. 107. num. 2. & 4. Merlin. d. deciſ.69. num.29. & dec.822. num.5. & ſequen. Adden. ad dictam dec. 454. par. 4. rec. tom. 2. num.61. & ſeq.*

5 In caſu autem de quo agitur, plura concurrere videntur, ex quibus veriſimilis partium intentio fuerit reſoluendi totū contractum, et praeſertim quia integra ſors principalis ſcutorum mille prout accepta fuit, ità reſtituta, & de ea reportata quietantia, itaùt nil penitùs remaneret debendum de ea, quae verè & originalitèr eſt ſors principalis, pro qua contractus initus fuit; Reſiduale verò debitum ex cauſa cambiorum, licèt ex iuris ſubtilitate & fictione loco ſortis ad effectum recambiandi habeatur, de facto tamen & omnium opinione habetur tanquàm debitum fructuum, ac etiā Rota ſaepius tanquàm fructum habere ſeù nuncupare ſolet, Vndè non intrat illa ratio, quae militat in caſu dictarum deciſionum, in quibus, vel maior, vel ſatis notabilis pars ſortis remanebat non reſtituta.

Clarius quia vbi aliqua verae & originariae ſortis portio debenda remanet, debitor eſt certus ſe eſſe illius debitorē, atq; non ſoluendo dicitur in mora inexcuſabili, ex qua aequum non eſt, vt commodum reportet in praeiudicium creditoris nolentis illam ſortem tenere otioſam, ideoque non mirum ſi Rota ex aequitate hanc ſententiam in dictis caſibus ſequuta eſt; Non ſic in iſto reſiduali debito cambiorum & recambiorum, quod incertum remanet ac illiquidum, itaùt iuſtè debitor credere potuerit ſe non eſſe illorum debitorem, ideòque, vel non intrat moram, vel ab ea excuſatur, quia ſēper excuſandus eſt debitor, qui antè non ſoluit quàm ſciret quantum deberet *l. 3. ff. de vſur. l. non poteſt de regul. iur. cum concord. per Leotar. de vſur. qu. 84. num. 1. & ſeq.*, et eſt in iure vulgaris propoſitio.

6 Licèt enim cambia ſint limitata ad rationem decem pro centenario, haec tamen limitatio facta eſt ad effectum, vt

dictam ſummam excedere non valeant, ſecus autem ſi ſint minora, quia tunc in minori ſumma debentur, vt expreſsè conuentum legitur in inſtrumento, et eſt de iure indubitatum, nam aliàs eſſet cambium ſiccum & vſurarium, cum iſte contractus eatenùs ab vſura ſaluetur, quatenùs ſub ſe contineat periculū, vt nulla acceſſio, quinimò ſortis principalis diminutio & creditoris iactura adeſſe poſſit, vt habetur ſæpiùs hoc eodem titulo; Vndè propterea dum debitor à creditore certificatus non fuit, quid & quantum in ſingulis nundinis curſus cābiorum importauerit iuſtè credere potuit, ſe ad aliud non teneri niſi ad cambia ſoluta.

Accedente præſertim contraria obſeruantia deducta ex longæuo creditoris
7 ſilentio, per quod, per argumentum à contrario, rectè intrant ponderata *apud Merlin. d. deciſ.* 822. *num.* 7. *& ſeq. & deciſ.*891. *num.*5. *&* 6. *Cenc. d. qu.* 107. *num.*7. *&* 8. *Adden. ad d. deciſ.*450. *nu.* 64. *& ſeq. par.*4. *rec. tom.*2., Atque iniquum eſſet, vt debitor, qui ex longæuo creditoris ſilentio putat totum ſoluiſſe, ac nihil debere, patiatur ſupplantationem cum longo curſu cambiorum & recambiorum, quem de facili ab initio euitare potuiſſet ſoluendo reſiduum fructuum, dum totam veram ſortem reſtituere curauit.

Conſiderandus quoque venit ſenſus mercatorum, quod in cambijs limitatis non datur recambium, vt alia occaſione à pluribus mercatoribus peritis & fide dignis audiui; Sed ſuper hoc nihil firmandum duco, cum puncti neceſſitas non poſtulet.

ROMANA
SEV
BONONIEN.
LITTERARVM CAMBII
PRO
FEDERICIS FLORENTIÆ
CVM
MONTHIONE & ALIIS MERCATORIBVS VRBIS.

Diſcurſus ad veritatem in Congregatione.

Cuius periculo cedat decoctio, Amandantis ſeù ſcribentis litteras cambij poſt illarum acceptationem, Vel mandatarij qui litteras acceptauit & adhùc non impleuit, Vel eius in cuius gratiam ſcriptæ ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quando decoctio ſcribentis litteras cambij cedat damno mandatarij acceptantis, vel adiecti, diſtinguitur.*
3 *Quis in propoſito dicatur mandans, & quis mandatarius, et de perſonarū diuerſitate in hac materia concurrente.*
4 *Conſideratur caſus nouus in quæſtione de qua num.*2.

DISC. XX.

1 Catalanus Bononiæ mercator quaſdam tractas fecit Federicis Florentiæ mercatoribus, de quibus iam ab eis impletis dedit in mandatis, vt ſe reintegrare deberent ſuprà ſe à Monthiono Vrbis mercatore eius correſpontali, cui ijdem Federici duas tractas fecerunt de æquiualenti alijs eorum correſponſalibus ſol-

ſoluendas, per d. Monthionũ per Catalanum certioratũ acceptatas, vnam ſcilicèt ſub die 3., et alteram ſub die 10. Martij 1663.; Cum autem hoc intermedio tempore inter dictas duas acceptationes, ſub die ſcilicèt ſeptima eiuſdem menſis ſequuta eſſet dicti Catalani mors, quæ ex improuiſo eius inſperatam decoctionem vel detexit vel accidentalitèr cauſauit, Hinc Monthionus de his certioratus, priuſquàm etiam primæ tractæ vſus maturaret, recuſauit eas implere; cumque dictis Federicis principaliter eas impleri intereſſet, dum aliàs ipſi reintegrare tenerentur eos, quibus erant directæ, Idcircò in Aduocatorum congreſſu pro eruenda veritate deſuper habito diſtinguebam tractas prædictas, atque ſuper prima dicebam illos bonum ius fouere, malum verò ſuper ſecunda.

Cum enim prima tracta acceptata eſſet ſub die 3. Martij, et ſic per quatuor dies antequàm ſequeretur decoctio, ità dicta acceptatio ſequuta dicebatur in tempore habili, quandò mandatum per mortem ciuilem mandantis non expira-
2 uerat, et conſequentèr decoctionis periculum erat mandatarij, qui litteras acceptauerat iuxtà *deciſ.* 303. *Franchi*, quam cæteri communitèr ſequuntur, vt conſtat ex deductis *per Capyc. latr. conſult.*42. *num.* 10. *& ſeqq.* vbi benè *& deciſ.*196. *num.*24. *& ſeqq.* (licèt hic incidenter ad aliud propoſitum ac non multum digeſtè), *Rocc. reſponſ.*17. *nu.*1. *lib.*1. optimè *Rota in Romana litterarum Cambij 16. Martij* 1640. *coràm Coccino*, *in Romana ſeù Neapolitana litterarum cambij 9. Iunij 1653. coràm Dunozetto inter ſuas deciſ.*940. in quibus agitur de caſu conuerſo, & admittitur *in alia Romana ſeù Neapolitana de qua infrà*.

Clarius verò ac indubitantèr, quia decoctio non proueniebat viuente mercatore ex illa bonorum & effectuum deficientia, quæ per plures dies præcedẽtes præuideri poteſt, et frequentius ſolet, quo caſu pro ratione dubitandi intrare poteſt aliqua fraudis & colluſionis ſuſpicio inter mandantem, & eum, cui ſolutio facienda eſt ad ſupplantandum mandatarium ſeù correſponſalem vt eſt caſus *de quo infra in dicta Romana ſeù Neapolitana*, cum Catalanus prædictus pro toto tempore quo vixit, non ſolùm communi hominum opinione, ſed etiam ipſa re idoneus eſſet, eiuſque decoctio ſequuta eſſet per mortem, quæ cauſa fuit, vt eius miniſtri vel domeſtici (vt publica fama erat) pecunias, gemmas, & alia, quæ negotio parata tenebat, occuparent, vndè propterea caſus remanebat planus.

Super ſecunda verò tracta, cuius acceptatio ſequuta fuerat re non integra, et poſt iam expiratum mandatum per dicti mercatoris mortem, tam naturalem quàm ciuilem ex decoctione reſultantem; Quamuis *Scacc*, *Amat.*, *Monac.*, *Maſtrill.*, et cæteri allegati in ſupradictis Rotę deciſionibus, et per *Capic. Latr. dicta conſult.*42. *Rocc. conſ.*10. *lib.*1. *Merlin. lib.*2. *controu.*11., indiſtinctè teneant contrà acceptantem, quaſi quod ità pro ſcribente fideiuſſiſſe potius videretur, atque debeat eſſe periculum decoctionis illius, qui decocti fidem ſequutus eſt; Atque agentes pro dictis Federicis conſtanter aſſererent Florentiæ, et in alijs Ciuitatibus mercantilibus talem eſſe mercatorum opinionem & vſum, quoties ille, cui tractæ implendæ ſunt, non eſſet decoctionis actualis vel imminentis conſcius, itàut fraudis & colluſionis ſuſpicio abſit; Nihilominùs iuxtà magis communem & receptam opinionem, de qua apud proximè allegatos, qui alios cumulant, et in dictis Rotæ deciſionibus, diſtinctio eſt, quod Aut de tempore acceptationis caſus decoctionis acceptanti veriſimiliter cognitus eſſe poterat, et tunc ſibi imputandum eſt, itàut dicto caſu non obſtante, ad ſolutionem litterarum cambij quas acceptauit, teneatur, Aut ceſſat dicta veriſimilis notitia, et debeat excuſari, cum eius acceptandi animus cenſeatur rebus in eadem ſtatu permanentibus, et cum præſuppoſito integritatis mandantis: Vndè propterea quandò eſſemus in iſto caſu præciſo, quia nempè litteræ ſcriptæ eſſent ab ipſo Catalano poſtmodùm decocto, iuxtà hanc ſecundam opinionem in Curia Romana receptiſſimam, concludebam deſperatum opus videri ſuper hac ſecunda tracta iudicialem controuerſiam aſſumere, ſed contentari debere implemento primæ, ad quam ex eius ſapientum conſilio Monthionus ſe offerebat, dummodò liberationem ab hac ſecunda concorditer obtineret. Diſ-

Digitized by Google

Difficultas tamen erat, quod reuerà non verſabamur in caſu præciſo, de quo allegatæ auctoritates & deciſiones loquuntur,vbi ſcilicèt tres tantùm perſonæ
3 ſunt in ſcena, nempè ſcriptor litterarum, qui mandantis perſonam gerit, ille cui ſint directæ earum acceptator, qui mandatarius dicitur, et adiectus, cui ſolutio demandata eſt, ſed quatuor perſonæ interueniunt vt ſuprà, atque illa ſcribentis ſeu mandantis directi ſeu immediati gerebatur per Federicos in bono ſtatu exiſtentes, qui propriè in ſenſu omnium dicuntur mandantes, ex deductis per *Fab. de Ann. conſ.* 82. *Surd. conſ.* 528. *Gait. de credito cap.* 2. *tit.* 7. *num.* 2396. *& ſequen.*, *& alios*, de quibus ſuprà, Vndè propterea inſinuabam potius eſſe
4 in caſu, de quo agunt *Burſatt. conſ.* 39. *num.* 5. *& ſequen.*, *et Gait. dicto cap.* 2. *tit.* 7. *num.* 2391. *& ſequen.*, vbi ſcilicèt Titius ſcribit Seio, quod ſoluat Caio ſuprà ſe ad computum Sempronij, Tunc enim licèt directè & propriè Titius ſit mandans, et Seius ſit mandatarius, Attamen quoad iſtum in ſubſtantia mandantis perſona potius geri dicitur per Sempronium, cuius nomine tanquàm medium ſeù inſtrumentum & organum, Titius mandatum darè dicitur, itaùt periculum decoctionis Sempronij mediati mandatoris damno Seij mandatarij non antè Titij cedere debeat, niſi acceptatio, vel ſolutio fiat ſub protextu.

Et hoc ſtante dicebam prætendi poſſe euitari ſtrictam applicationem dictarum auctoritatum, & deciſionum, atquè non omninò improbabilitèr aleæ experimentum in iudicio tentari ex diuerſitate, ac nouitate caſus; Verùm adhùc dubitabam, ideoque mea fuit opinio, cui cæteri adhæſerunt, quod Monthiono implente primam tractam, ſuper qua res videbatur plana, ſuper hac ſecunda non reſpuerent eam qualem qualem cōcordiã quã obtinere poſſent, vt credo ſequutũ eſſe, quoniã licèt caſus ſit diuerſus, attamen eadem eſt ratio, atquè in effectu idem concurſus trium tantùm perſonarum ineſſe videtur, illa ſcilicèt mandantis repræſentata per Catalanum, in cuius computũ ſolutio facienda erat, & illa mandatarij repræſentata per Monthionum: Federici verò, qui litteras ſcripſerant, in effectu gerere dicebantur perſonam adiecti, cui facienda erat demandata ſolutio, quamuis hæc per iſtos tanquàm per ſpeciem giratæ alteri demandata eſſet, Vndè caſus parùm diuerſificare videbatur, atque eadem vigebat ratio expirationis mandati, & deficientis voluntatis in acceptante.

ROMANA LITTERARVM CAMBII PRO BENEDICTO CASTALDO CVM FRANCISCO VIVARIO.

Caſus diſputatus coram A. C., et reſolutus pro Caſtaldo, poſtea vt credo concordatus.

An & quando adiectus, cui litteræ cambij ſoluendæ ſunt in caſu non implementi à mandatario, teneatur proteſtari, aliaſque diligentias facere contrà iſtum, vt contrà ſcribentem, ſeù mandantem habere poſſit regreſſum: Et de differentia litterarum cambij, quæ ſcribuntur per Italiam, ab illis quæ ſcriauntur per Hiſpanias; Et de voto *Corduba* ſuper cambijs Hiſpaniarum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Haberi non poteſt regreſſus contrà*

trà ſcribentem litteras cambij, niſi factis diligentijs cum eo cui ſunt directæ.

3 *De termino litterarum cambij per plateas vel nundinas.*

4 *De ratione ob quam requiruntur dictæ diligentiæ.*

5 *De differentia inter litteras cambij per Hiſpanias, et de illarum termino, ab illis per Italiam, vt in primis non ſit docendum de diligentijs.*

6 *Tenor voti* Cordubæ *ſuper cambijs per Hiſpanias.*

DISC. XXI.

1 BENEDICTVS Caſtaldus de anno 1648. & 1649. diuerſas pecuniarũ ſummas dedit ad cambium pro Hiſpanijs Viuario, qui conſignauit ſolitas litteras eius correſponſali directas Matritum Franciſco Parauicino, pagabiles infrà certum terminum in eiſdem litteris præſcriptum, cum promiſſione infrà alium terminum docendi in Vrbe de ſubſequuta ſolutione, aliàs teneri ſoluere in eadem Vrbe, tàm ſortem quàm cambia, ſeu intereſſe; Cum autem Caſtaldus à dicto Parauicino certioratus eſſet ſolutionem ſequutam non eſſe, hinc elapſo vtroque termino, in vim obligationis cameralis, exequutiuè pulſauit Viarium excipientem contrà ipſum haberi non poſſe regreſſum, niſi doceatur de prote-
2 ſtationibus, ac diligentijs contrà eum, cui litteræ directæ ſunt ex deductis per *Seacc. de cambijs* §. 7. *gloſ.* 2. *num.* 3., *et* §. 2. *gloſ.* 5. *num.* 201., 318., 326. *&* 447. *Turr. de cambijs diſput.* 3. *quæſt.* 12. *n.* 13., *& diſput.* 2. *quæſt.* 13. *num.* 9. *eum ſequen.*, qui per ſcribentes pro Viario debitore allegabantur.

Pro actore ſcribens dicebam, quod quicquid eſſet de dicto aſſumpto in ſuis caſibus, de quibus allegati loquuntur, difficultas ceſſabat ex facto, ac defectu applicationis, cum loquantur de litteris cambij, quæ ſcribuntur per Italiam, ſiuè ſit per plateas, ſiuè ſit per nundinas; Licèt enim vtroque caſu litteræ implicitum terminum habere videantur, quoniam vbi ſunt per plateas, vel ſunt, vt
3 dicitur, *à viſta*, et ſoluendæ ſunt in continenti eadem die, qua præſentantur, vel ſunt vt dicitur, *ad vſo*, et ſoluendæ ſunt intrà illum terminum, qui ex communi vſu frequentatur inter mercatores, in Italia eſt dierum 15. à die acceptationis, niſi ex particulari conuentione in eiſdem litteris breuior, vel longior præſcribatur, in nundinis verò ſit pro earum tempore, quo eſt iam præfinitum, & certum.

Nihilominùs cum in contractu cambij, iuxtà magis communem & receptam
4 opinionem non detur pœnitentia, idcircò ille, qui dedit pecunias, moleſtare non poteſt recipientem, ac reſpectiuè ſcribentem litteras, niſi ex capite non implementi, quod habet pro fundamento moram, ad cuius effectum neceſſariũ eſt docere de interpellatione; Siuè ex alia regula, quod ceſſionarius acceptans aliũ in debitorem quamuis pro ſoluendo & non pro ſoluto, regreſſum habere non poteſt contrà cedentem, niſi prius factis diligentijs contrà nomen ceſſum, vt ità ſatisfactum dicatur ſaltèm mandato, quod ceſſionarius à mandante ſuſcepiſſe dicitur ad exigendum, vt *decìſ.* 44. *par.* 11. *rec. num.* 12., & plures *ſub tit. de credito*; Ea etiam ratione accedente, quod vbi ſolutio facienda eſt in alio loco quàm in illo domicilij vtriuſque contrahentis, vt eſt præſertim in nundinis, in quibus omnes ſunt forenſes, ad hoc vt creditor conuincere poſſit debitorem de mora, docere debet ſe vel ſuum correſponſalem fuiſſe ſtatuto tempore in loco præſcripto promptum recipere ſolutionem iuxtà communiter receptam doctrinam *Bart. in l Item illa num.* 11. *ff. de conſtit. pecun. Seacc. dicto* §. 2. *gloſ.* 5. *n.* 201. *&* 204. *cum ſequen.*

Non ſic eſt in cambijs, quæ fiunt per Hiſpaniam, quoniam cum in eis certus
5 terminus præſcribatur vt plurimùm trium menſium, vt in præſenti faciendi ſolutionem, et deindè alter terminus aliorum duorum menſium ad docendum de ſolutione in Vrbe, Hinc dictis terminis elapſis contracta dicitur mora iuxtà terminos *textus in l. magnam Cod. de contrahen. & committen. ſtipul.*, atque dum ipſe ſcribens iuxtà communem ſtylum ſuſcepit onus docendi de ſequuta ſolutione, ſibi potiùs incumbit probare ſuæ moræ excuſationẽ,

ꝺſten-

oſtendendo feciſſe diligentias, et non inueniſſe in loco adiectum, ſeù correſponſalem, cui ſolutio facienda erat, quoniam vbi præſcripta eſt certa dies, quæ pro homine interpellat, & conſtituit in mora, tunc non tenetur creditor ire ad domum debitoris, ſed econuersò debitor ire debet ad domum creditoris *Scacc. dicto* §. 2. *gloſ.* 5. *num.* 195. & 205., Atque ità aliàs in iſtis cambijs Hiſpaniæ cēſuit Rota iuxtà votum, quod deſuper habetur *Cordubæ ſub die* 10. *Ianuarij* 1602. approbatū à *Clemente VIII.*, quod cum pluribus exemplis docebatur ſæpius practicatum in eodem Tribunali A.C. atque à Signatura Iuſtitiæ probatū, cuius voti, cum illud nō habeatur impreſſum tenor taliseſt.

Nos DD. Andreas Fernandez de Corduba Rotæ Auditor fidem facimus & atteſtamur, quod introducta vigore ſpecia-
6 *lis commiſſionis cauſa appellationis in Sac. Rotæ Auditoria corām Nobis ad inſtātiam R. D. Franciſci de Porris appellati à decreto mandati contrà eum per A. C. relaxati pro ſorte principali plurium partitarū cambiorū, ac pro fructibus cābij ad rationē ſcutor.* 13. *pro primo anno, et ſeptem pro ſequētib. annis contra filios quondā Philippi Rauennæ, in qua cauſa prætendebat D. Porres inſtrumentū cambiorum & recambiorū cum eo per dictum quondam Philippum celebratū, et in iudicio productū fore & eſſe declarandum iniuſtum ex pluribus, et præſertim quia tenerentur mercatores docere de præſentatione litterarum cambii, ac eorum diligentiis penès eos, quibus litteræ dirigebantur in partibus appretiationem monetæ in eis contentam eſſe iniuſtam taxationem, atque ad rationem* 13. *pro centenario* 7. *pro ſequentibus annis eſſe exceſſiuam, nequè vniformiter taxari potuiſſe & exequi contrà Bullam fel. rec. Pii V., ac per liquidationem intereſſe ſeruanda eſſe requiſita Paul. de Caſtr. aliàs ſæpè à Rota in ſimilibus ſequuti, Et ex parte dictorum filiorum replicabatur inſtrumenta eſſe licita, quia in cambiis interuenit realis ſolutio, tranſmiſſio litterarum cambii eorum correſponſalibus, ac intentio & credulitas, quod pecunia illis in Hiſpania ſolui deberet, & promiſſio ſoluendi intereſſe eſt in caſu non ſolutionis præuia iudicis taxatione, et poſt moram in qua ſiunt per idem inſtrumentum debitores abſque litterarum præſentatione & proteſtatione de non facta ſolutione, aut alia interpellatione & diligentia Conſtituti, appretiationemque monetæ in contractu conuentam eſſe iuſtam, quia talis pro tempore fuit vſus & valor, qui in appretiatione monetæ attenditur, et dictam taxationem ad* 13. *pro primo anno, &* 7. *pro ſequenti nedùm eſſe iuſtam ac debitam, ſed potius in eo debitores releuari, & mercatores grauari, quia cum ipſis mercatoribus deberetur intereſſe lucri ceſſantis, certum eſt, quod ſi iuxtà debitoris obligationem pecuniæ ſolutæ fuiſſent in Hiſpania tempore debito, et Romam tranſmiſſæ, multò pluris quàm ad rationem* 13. *pro centenario tàm pro primo quā ſequentibus annis lucrati fuiſſent, ideoque dicta taxatio pro primo anno fit in eo, quod ad minimum lucrari potuiſſent. Pro aliis verò annis habetur potius ratio contra ius ipſorum mercatorum damni emergentis, quàm lucri ceſſantis ſibi debiti, dum enim ex mora & culpa debitoris non poſſunt efficere ſuas pecunias coguntur, vt alii quas præmanibus habent negotiis ſupplere valeant, pecunias alienas ad cambium alio modo accipere, pro quibus ad minus ſeptem pro centenario damnum pati coguntur, et ideò taxationem poſſe ſemper præſumi formalitèr hoc pacto fieri, diſcuſſiſque promiſſis aliis, quàm hinc pluries à dictis partibus deductū fuit attenta grauitate cauſæ continente in ſe vniuerſum negotium ſimilium cambiorum de ordine DD. factum verbum cum Sanctiſſimo DD. PP.. qui ad plenum de meritis & ſtatu huiuſmodi cauſæ, ac de ſimilibus cambiis, quæ paſſim per mercatores reſidentes in Curia, & Curiales Hiſpanos fiunt certificatus, mandauit procedi in cauſa in Rota, & iuſtitiam fieri partibus, et die* 23. *Iunii* 1601. *in Congregatione, quæ fuit tenta in Sapientia facto verbo & diſcuſſo, àn dicta inſtrumenta cambiorum, quæ communitèr inter dictos mercatores & Curiales celebrari ſolent ſub dictis contractibus, appretiatione, ac certa taxatione, ac aliis quàm præfatis eſſent licita, vel illicita ſtante dicta Bulla Pii V. & aliis, quas partes deducebant, fuit firmatum, inſtrumenta fuiſſe & eſſe licita, nequè poſſe de aliqua illicita poſſeſſione redargui.*

Cumque pro parte D. Porris poſt iſtam reſolutionem fuiſſet porrectum memoriale eidem

eidem Sanctiſſimo, et per Sanctitatem ſuam remiſſum Reuerendiſſimo D. Seraphino Decano, ad effectum vt Beatitudinem ſuam ſuper reſolutione capienda in huiuſmodi negotio cambiorum alloqueretur, reſolutione per eum facta, Annuit nihil eſſe innouandũ, et ideò dicta cambia inter mercatores & curiales iuxtà dictum conſuetum ſtylum in inſtrumento cambii coram nobis producto, et ſolito in Curia celebrari, poſſe continuari, quod ſi aliquis contractus cãbii aliter quàm præter ſtylum, qui nunc vĩget factus detegeretur cẽſeatur illicitus, et quia propterea de ordine Sãctiſſimi nihil erat in præmiſſis innouandum, res remanſit integra, proùt antè litem motam abſquè eo quod in cauſa amplius procederetur.

In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium Nos Auditor & Iudex antedictus ad inſtantiam eorumdem ſubſcripſimus, et ſigilli noſtri impreſſione muniri fecimus. Datum Romæ in Aedibus noſtris die 10. Ianuarii 1602. Pontificatus Sanctiſſimi D. N. D. Clementis Diuina Prouidentia Papæ Octaui anno xi. A. Cordubia Rotæ Auditor manu propria.

NEAPOLITANA
LITTERARVM CAMBII
PRO
HIERONYMO CASTALDO CAMERÆ APOSTOLICÆ CLERICO
CVM
GVBERNATORIBVS ARRENDAMENTI OLEI ET SAPONIS NEAPOLIS

Reſponſum in cauſa extrà Curiam, incertus eſt exitus.

De regreſſu competente contrà ſcribentem litteras cambij ob illas non impletas à mandatario, An & quandò ceſſet ob proteſtationem non factam in tempore, præſertim, in Regno Neapolitano ſtante diſpoſitione *pragmatica 6. de litteris cambij*, et de proceſſu executiuo deſupèr competente.

De Cambijs.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Pro litteris cambii competit via executiua, tàm contra acceptantem, quàm contra ſcribentem in caſu regreſſus.*
3 *In Regno clarius per Regiam pragmaticam.*
4 *Quandò exceptio turbida admittatur aduerſùs actionem claram, et quandò replicatio ſit potiùs turbida.*
5 *De intelligentia pragmaticarum Regni ſuper litteris cambii.*
6 *De non vſu legis eiuſdem interpretatiuo, ad differentiam non vſus præſcriptiui.*
7 *An dictæ pragmaticæ afficiant Eccleſiaſticos, quibus litteræ cambii ſoluendæ ſunt.*

DISC. XXII.

1 CVM quidam miniſter ſeù correſponſalis Gubernatorum Arrendamẽti olei & ſaponis Regni Neapolis exiſtens in Ciuitate Licien., ſeù alio Hydruntinæ Prouinciæ loco non impleuiſſet quaſdã tractas ab eis per litteras cambij factas in computũ Hieronymi, ſeù eius auctoris pro totidem acceptis in ea Prouincia ſoluendas Coſtaguto Archiepiſcopo Carthaginen. Hinc proindè Hieronymus prædictus, ex proprio, vel eius auctoris iure, iudicium inſtituit exequutiuum in Magna Curia Vicariæ ſeù coram iudice delegato contra Gubernatores prædictos pro ſolutione ſummarum in eiſdem litteris contentarum, ſed opponebatur per reos conuentos de carentia actionis ob proteſtationem non factã in tempore præſcripto *per pragmaticam 6. de litteris cambij* §. 4.

Replicãtibus verò agẽtibus pro actore,

 prag-

pragmaticam non habere locum, ſeù non ſeruari in dicta Ciuitate *Licien.*, ſeù aliis illius Prouinciæ loci ,ű fortè citra præiudicium ſatis proborű & doctiſſimorű, quibus illa tribunalia adeò abundant, aliquorű defenſorum maior cura cõſiſtere videatur in exceptionibus dilatorijs & cauſarű protractionibus in lõgum, quod ibi dicunt *cauſa gubernium*; Hinc proindè principalitèr inſiſtebatur ſuper cõceſſione termini in cauſa ad probandum dictum vſum, ac reſpectiuè non vſum pragmaticæ, quod idem eſt ac vulnerare proceſſum ſummarium & exequutiuum, et facere cauſam ordinariam; Cumque actor in Curia Cameræ Apoſtolicæ clericus me requiſiſſet ad ſcribendum in cauſa, atque non obſtante replicatione quod ſatis incongruum eſſet, vt qui diuerſa Tribunalia diuerſi Principatus practicat, ſcribere deberet in articulis conſiſtentibus, non in puncto iuris communis, quod vbiquè eſt idem, ſed in intelligentia iuris municipalis, ſeù praxi Tribunalium diuerſi Principatus, à quibus poſt aliquam praxim in adoleſcentia, tunc abſens eram ſpatio annorum circitèr 25., potiſſimè quia etiam in ijs, quæ in mero puncto iuris communis, circumſcriptis ſtatutis, & legibus municipalibus conſiſtunt, adhuc ſatis diuerſa eſſe videtur eiuſdem iuris veritas ob diuerſas opiniones, quas Tribunalia diuerſimodè tenent, adhuc oportuiſſet adeò qualificati & beneuoli requirentis deſiderio obſequi.

Hinc proindè ſcribendo, duas conſtituebam inſpectiones, Vnam ordinis ſuper proceſſu exequutiuo, ac denegatione termini, Alteram iuſtitiæ ſuper meritis negotij principalis; Et quatenùs pertinet ad primam, dicebam non eſſe dubitandum de regula ſuper competẽtia viæ executiuæ, quæ ex magis communi, & vbique recepta DD. opinione competit pro litteris cambij, non ſolùm contrà mandatarium acceptantem, ſed etiã

2 contrà ſcribentem in caſu regreſſus ob illarum non implementum, cum de communi omnium Europæ Tribunalium conſuetudine ratione commercij id receptum ſit ex deductis *per Gratian. diſcept. 569. num 25. Seraph. deciſ. 530. & 562. Otthob. deciſ. 118. & in alijs cumulatiuè per Adden. ad deciſ. 282. num. 39. & ſequen. par. 9. rec.*, et ex Regnicolis latè *Thor. voto 55. Capyc. latr. conſult. 14. num. 15. & 17. Rouit. pragm. prima de litteris cambij*, ex quibus & alijs paſſim liquet, id procedere etiam ex diſpoſitione vel intentione iuris communis ſeù communis conſuetudinis; Multoma-

3 gis indubitantèr in eo Regno per expreſſam diſpoſitionem *pragmaticæ primæ de litteris cambij & pragmaticæ 3. §. 12.*, expreſsè diſponentium reiectionem exceptionum altioris indaginis, atque tanquam abſolutum ſupponitur *apud Rocch. conſil. 15. nu. 7. & ſequen. lib. 1.*

Quo poſito, cum intentio actoris eſſet clara & liquida, quia docebatur de non implemento, hinc proindè niſi ex-

4 ceptio rei conuenti eſſet etiàm omninò liquida & clara, itaùt actionem eliderет, vndè actor replicaret de re dubia & requirente extrinſecas probationes, omninò incongruam dicebam prætenſionem dationis termini in cauſa, cum hic ſupponat neceſſitatem extrinſecarű probationum, quæ nunquàm admittuntur in reo ad probãdam exceptionẽ pro impedienda actione clara & exequutiua, ſed ſolùm vbi turbiditas conſiſtit in actione vel in replicatione actoris aduerſus exceptionem claram rei conuenti.

Ad oſtẽdendű autẽ quoad dictę veriſſimæ ac vulgaris theoricæ applicationẽ, quod verſaremur in caſu exceptionis turbidę aduerſus actionem claram, non autẽ in caſu turbidæ replicationis aduerſus exceptiõnẽ clarã, vt per alteram partem prætendebatur, congruum cenſui aſſumere inſpectionem ſuper iuſtitia ſeù meritis negotij principalis, dependente ab intelligentia *d. Regiæ pragmat. 6. §. 4. de litteris Cambij & pragm. 3. §. 10. eod. tit.*, quoniam aut dictæ pragmaticæ vel earű altera obſtabant, vel complectebantur caſum, aut non; Si inſpecto earum tenore non obſtabant, inane opus erat velle probare earum non vſum in Ciuitate *Licien.*, et in alijs dictæ prouinciæ locis ex parte actoris allegatum & cum aliquibus negotiantium atteſtationibus iuſtificatum, dum id erat ad ſuperabundantiam; Aut obſtabant, itaùt attenta earum diſpoſitione clarè eliſa remaneret intentio actoris, qui replicando allegaret non vſum, et tunc, cum iſte in dubio non præſumendus exigat formalem

pro-

probationem, admittebã congruam eſſe dationem termini pro dicta probatione facienda, cum hæc potiùs incumberet actori ad iuſtificandam ſuam actionem ſeù replicationem.

Pragmaticas autẽ prædictas diſponẽtes, vt recipiẽtes litteras teneantur infrà
5 quatuor vel reſpectiuè octo dies poſt acceptationem ſeù maturatum acceptationis terminum facere debitas & conſuetas proteſtationes, ſinè quibus regreſſus competere non poſſit contrà ſcribentẽ, dupliciter non obſtare dicebam; Primò quia conſtabat in facto, miniſtrum ſeù correſponſalem, cui litteræ erant directæ, per diem antequàm illarum vſus maturaret, detectum fuiſſe decoctum ac latitantem, vndè propterea eramus extrà caſum pragmaticarũ, quę pro fundamento principali habent adiecti negligentiam, cum hæc adeſſe non dicatur, quãdo certum ac notorium eſt diligentias non fuiſſe profuturas, vt per *Rotam Genuen. deciſ.91. num.27. cum ſeq.*; Decoctus enim aſſimilatur mortuo ac non exiſtenti in rerum natura, atque ità notoria effecta eſt eius inſufficientia ad litteras implendas & ſolutiones faciendas, quia cum interdicta ſibi dicatur adminiſtratio illorum bonorum, quæ fortè etiam haberet, vtiq; nec volens poſſet id facere.

Et ſecundò quia inſpecto dictarum pragmaticarum tenore præſertim *pragmat.3. §.10.*, quæ loquens intrà Regnũ magis proximè obſtabat, illa loquitur de termino currere debente in ipſa Ciuitate Neapolis, et inter mercatores ibi reſidentes circà litteras, quæ ab intrà vel extrà Regnum reſpectiuè eis dirigũtur, vt liquet ex eius verbis, ibi. *L'vſo de i pagamenti s'intenda in queſto modo cioè, per lettere che vengono di Regno otto giorni, Roma, Fiorenza, &c. 15. giorni*; Et ſic Regnũ ſtat ſolùm tanquàm terminus à quo, non autem ad quem, qui eſt ſolum verificabilis in ipſa Ciuitate, et conſequenter in caſu conuerſo, litterarũ ſcilicèt, quæ ab ipſa Ciuitate ad alias eiuſdem Regni partes diriguntur, caſus remanet omiſſus, ac extrà dictam pragmaticæ diſpoſitionem, cadens proindè ſub illa iuris communis.

Quod euidentèr comprobari obſernabam ex eadem *pragmatica §.1.*, vbi mandatur pretia taxari, aliaq; mercantile commercium concernentia ſingulis hebdomadis fieri per ſex mercatores ab illorum foro deputandos in certo eiuſdẽ Ciuitatis loco conſueto vel præſcripto, Igitur pragmatica clarè agit de litteris ad ipſam Ciuitatem ab extrà directis ibi implendis, non è contrà.

Hinc proindè dicebam, atteſtationes mercatorum & proxenetarum dictæ Ci-
6 uitatis *Licien.* ſuper dictæ pragmaticæ non vſu, non percutere illum non vſum, qui tanquàm formalis conſuetudo præſcriptiua eſſet claræ legis abrogatiuus ſeù probatiuus non acceptationis populorũ, iuxtà notata per Canoniſtas *in cap.1. de tregua & pace*, et alios, de quibus plenè *Farin. in fragment.* verbo *lex num.1. cum ſeq. Rouit. pragm.1. de extract. numer.5. Sperell. deciſ.15.*, ſed attendenda videbantur pro clariori dicti intellectus cõprobatione ſeù interpretatione, ad quẽ effectum etiam tales imperfectæ probationes ſufficiunt, atque ex hac diſtinctione repetebam reſultare deciſionem, àn eſſet dandus necnè terminus in cauſa.

Demùm ad complacendũ potiùs principali, quàm quod crederem iſtud aliud
7 motiuũ ſolùm & de per ſe recipi debere, deducebam quod dictum ius municipale nõ obſtaret d. Archiepiſcopo Carthaginenſi, cui litteræ implendæ erant tanquàm eccleſiaſtico, ab huiuſmodi laicalibus legibus exempto, cum paria ſint forum ſortiri ac legibus ligari, ex plenè deductis *per Otthob. deciſ.149.* & paſſim, et in terminis ſpecialibus *de Marin. in addit. ad Reuerter. deciſ.232. in fine*; Dubitabam tamen quin hoc motiuum haberet plauſum, Tùm ratione publici commercij, quod in iſtis præſertim mercantilibus materijs vniformem obſeruantiam exigere videtur, Tùm etiam quia non agitur de obligando Clericum paſſiuè in perſona & bonis proprijs, ſed de liberando laicum & proprium ſubditum, atque de canonizando iſtius exceptionẽ ab ipſius iuris communis diſpoſitione vel intentione reſultantem, circà diligentias, quas ceſſionarius ſeù adiectus facere tenetur; Cum enim id ſit in iure dubium, atque diuerſas habeat opiniones, idcircò ad huiuſmodi quæſtionem dirimendam, ità pragmatica canonizare voluit vnam opinionem, quamuis fortè minùs communem & re-

ceptam, per quam eius ſubditus exceptione tutus redderetur, ac liberationẽ obtineret, quæ tamen ità incidentèr & diſcurſiuè oretenùs cum ipſo principali dicebam ad inſinuandum motiuum pati poſſe ſuas difficultates, ideòque in alijs duobus principalitèr inſiſtendum eſſe, credebam, nullo tamen ſuper his dictum vltimum motiuum concernẽtibus efformato iudicio, ſed relinquendo integrum locum veritati.

BONONIEN.

CAMBII

PRO

HÆREDIBVS DOMINICI COMELLI

CVM

HÆREDIBVS ZANIBONI ET GRATI.

Reſponſum pro veritate.

Onus cambiandi ſuſceptum per debitorem ſeù receptorem pecuniæ ad certum tempus ſeù certas nundinas, An duret in futurum donec pecunia reſtituatur, potiſſimè dùm partes, verbis, & factis id agnouerunt.

Onus prædictum àn ceſſet per mortem debitoris, ſeù ſuſcipientis; Et qualem contractum contineat hęc ſuſceptio pecuniæ ad cambiãdum.

An ſit illicitum cambium, vbi dator pecuniæ ſcit illam per recipientem in alios vſus eſſe conuertendam, Et de expenſis prouiſionum An & quandò cedant necnè ad commodum creditoris, vel potiùs à cambiis defalcari debeant. Et ſi aliquid plus ob cambia ſolutum eſt, àn ipſo iure imputetur in ſortem.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries cum quæſitis ſeù dubijs.*

2 *Cambia aſſumpta per debitorem debentur etiam poſt elapſum tempus conuentionale, in quo fuit in mora reſtituendi pecuniam.*

3 *Clarius accedente declaratione partium, et de ratione.*

4 *Declaratur concluſio, quod confeſſiones & facta partium non attenduntur in hac materia quandò procedat.*

5 *Vbi datur alicui pecunia ad cambiandũ, qualis ſpecies contractus iſte dicatur.*

6 *An mandatum vel onus ſuſceptum ad cambiandam pecuniam expiret per mortem, et de differentia inter mandatum voluntarium & neceſſarium.*

7 *Quod hæc oneris ſuſceptio ſit tranſitoria ad hæredes.*

8 *An cambium ſit licitum, vbi dator pecuniæ ſcit receptorem eam conuertere debere in alios vſus.*

9 *Qualis ſcientia ad hunc effectum requiratur.*

10 *Ex interſurijs cambiorum, àn detrahendæ ſint prouiſiones.*

11 *Quomodò probandum ſit, quod cambia non aſcenderint ad ſummam taxatam.*

12 *Si de facto ſolutum ſit aliquid vltra ſummam taxatam, àn imputetur in ſortem ipſo iure.*

DISC. XXIII.

1 De menſe Ianuarij 1549. Marſilius de Zanibonis & Cæſar de Gratis habuerunt à Dominico Comello libras 28.m., cum obligatione eas cambiandi per quatuor proximas futuras nundinas Biſuntinas, vel aliorum locorum, cum vtriuſque reſpectiuè libertate in qualibet nundina, et ſub conuentione vt cãbiorum interſuria ad commodum Comelli excedere non poſſent ſex pro centenario & anno, itaùt exceſſus cederet com-

commodo ipſorum recipientium, quatenùs verò ad talem ſummam non aſcenderent, debeatur ſolùm id quod verè importarent.

De menſe autem Iunij 1652., facta præmiſſorum narratione, ac etiam quod ex tacita prorogatione ad alias ſubſequutas nundinas in eodem contractu cõtinuatum fuerit, Comellus de interſurijs ſeù cambijs vſque ad illud tempus decurſis fatetur ſe ſatisfactum, conueniendo indefinitè ſuper eiuſdem contractus continuatione in futurum, vſquequò ab eo de alicuius partium conuentione receſſum eſſet, ſub eiſdem pactis in primo contentis, eademq; cambiorum ſeù interſuriorum limitatione.

Atque in hoc ſecundo inſtrumento (dicto contractu etiam quoad clauſulas executiuas iam perfecto), Gratus per nouam periodum recognouit erga Zanibonum bonam fidem, recepiſſe ſcilicèt ab initio dictas libras 28. m., vt eis vteretur in negotio datiorum per eos & alios ſocios ſuſceptorum, vndè promiſit de illis debito tempore reddere rationẽ.

Obierunt de anno 1658. Zanibonus, et de anno 1664. Gratus, vndè inter iſtorum hæredes ſeù creditores, ac prædicti Comelli etiam defuncti hæredes, circà data & accepta de pluribus dubitari contigit, ſuper quibus dicti Comelli hæredes conſilium pro veritate petierũt; Primo ſcilicèt circà cambia decurſa & ſoluta de annis 1651. & 1652., in ſpatio intermedio poſt terminatas quatnor nundinas in priori conuentione contentas vſque ad diem 20. Iunij 1652., in qua dicta noua conuentio inita eſt, àn illa debeantur, dum de ſpacciorum trãſmiſſione atque cambiorum realitate nõ conſtabat; Secundò num cambia in vim ſecundæ conuentionis deberentur ex tẽpore mortis Zaniboni vel mortis Grati reſpectiuè, ſtante quod per tales caſus prætẽdebatur diſſoluta ſocietas ſeù aliàs reſolutus contractus; Tertiò, ſtante quod conſtabat dictas libras 28.m. ſuſceptas eſſe, vt erogarentur (vt de facto erogatæ fuerunt) in dictum negotium datiorum, vndè certum erat per nundinas cambiari non potuiſſe, àn contractus proindè redderetur illicitus & vſurarius; Et quartò, quid dicendum eſſet de illis annis, in quibus cambiorum interſuria, detractis correſponſalium prouiſionibus, non aſcenderunt ad dictam conuentam ſummam 6. pro centenario, ſuper quibus reſpondi.

Quoad primum, de plano & abſque dubio pro hæredibus Comelli creditoris
2 reſpondendum cenſui, quoniam etiamſi nulla haberetur probatio voluntatis partium continuandi, minùſque cambia poſtmodũ decurſa ſoluta eſſent, vt erat caſus de quo in infrà allegandis deciſionibus *coràm Cerro*, adhùc deberentur ex duplici clara ratione, Vna quod tempus adiectum non cenſetur gratia terminãdæ ſeù extinguendæ obligationis, ſed ſolùm gratia illius differendæ, Et altera, quod non debet eſſe melioris conditionis moroſus & deficiens à data fide, quàm non moroſus et non delinquens, quoniam eſſet dare commodum ex delicto & mora cõtra principia iuris naturalis & ſcripti, Vndè ſi durante termino conuentionali, quando debitor dici non poterat in mora, neque fidei violator, tenetur ad intereſſe cambiorum, fortius teneri debet in tempore ſequenti, vt me obtinente deciſum fuit *in Romana Cambij 24. Aprilis 1662. & 23. Februarij 1663. coràm Cerro*, per quas reuocantur duæ præcedentes editæ 8. *Aprilis & 4. Decembris 1658. coràm eodem, & de quibus in dicta cauſa hoc eod. tit. diſc. 9.*

Multomagis in præſenti caſu, in quo dupliciter cõſtabat de volũtate partium
3 continuandi in eodem contractu etiam poſt quatuor nundinas ad ſolam debitorum dilationem conuentas, Primò ſcilicèt verbis, vt dicitur in ſecundo inſtrumento, ibi, *ſtante la tacita proroga fattali per l'altre fiere ſcorſe*, Et ſecundò factis, per ſolutionem cambiorum, per quam ſoluentes id agnouerunt.

Clarius verò ac indubitanter procedendo cum lectura agentiũm ex perſonis debitorum, ac prætendentium iuxtà ſecundum proximè ſequens dubium, iſtum contractum eſſe ſocietatis, quia ſiuè dicatur ſocietas, ſiuè ſuſceptio mãdati, ſiuè locatio operarum, ſiuè contractus innominatus, ſiuè connexio triũ contractuum, ex ijs quæ habentur *in magiſtrali Mediolanen. Cambiorum coràm Lancellotto & Vbaldo decif. 304. & 556. par. 2. recent.*, *in Viterbien. tranſactionis 4. Iunij 1663. coràm Taia §. fin.*, in iure paſſim

paſſim datur etiam tacita renouatio ſocietatis, locationis, vel ſimilis contractus.

Neq; alicuius momēti eſſe dixi cōcluſionē in ſuis caſibus veram & receptā, de qua *deciſ.69. par.9. rec. in Rauennaten. ſeù Fauentina cambij 16. Iunij 1653. Bichio & ſæpius in alijs*, quod ſcilicèt verba vel facta partium in hac materia vſuraria nil operentur, neque reddere valeāt
4 licita cambia aliàs ſicca & vſuraria, quoniam huiuſmodi propoſitio eſt veriſſima in ijs, quæ concernunt ſubſtantiam cambiorum, illaque requiſita, quæ ad eorum realitatem neceſſaria ſunt, in quibus allegatæ & aliæ auctoritates loquuntur, ſecùs autem in ijs, quæ concernunt quid extrinſecum & accidentale pendens ab ipſarum partium voluntate, vt *in dicta Rauennaten. ſeù Fauentina hoc tit. diſc.12.*

Vtputà creditor poſtquàm ceſſit dies ſolutionis, non poteſt in damnum moroſi debitoris accipere debitam pecuniā ad cambium abſque interpellatione, niſi iſta ex pacto remittatur; Siuè cambiandi facultas per debitorem creditori data, non intelligitur cum ſe ipſo, niſi expreſsè dicatur, cum ſimilibus; Iſta verò non reſpiciunt ſubſtantiam ſeù validitatem cambiorum, ſed ſolùm reſpiciūt voluntatem partium, ſeù factum accidentale ab ipſa voluntate pendens, quæ voluntas extrinſecùs etiam per alias probationis ſpecies probari poteſt, multomagis per ipſarum partium duplicem confeſſionem verbis & factis explicatā, vt ità declarando dictam concluſionem habetur *in d. Rauennaten. ſeù Fauentina cambij 26. Ianuarij 1666. coràm Cerro & d. diſc.12.*, Atque hoc iure paſſim viuitur in Curia, cum verſemur in ijs, quæ non exigunt ſcripturam, vel aliud factum tertij, vt ſunt ſpaccia vel ſimilia, ſed agatur de rebus dependentibus à ſimplici voluntate ipſarum partium.

Et ideò, cum durante tempore conuento, certum ſit etiàm ſine realitate litterarum ſeù ſpacciorum cambia deberi, non tanquam cambia, ſed tanquàm damna & intereſſe ob non factum ſeù non impletum mandatum per debitorem ſeù receptorem pecuniarum ſuſceptum iuxta deciſiones *in Romana pecuniaria 7. Iunij 1647. & 5. Iunij 1648. coram Corrado in eadem 14. Iunij 1649. Danozett. impreſſ. poſt Salgad. in laberint. deciſ.7.* & inter ſuas *dec.829.*, quę reputantur in materia magiſtrales paſſim vſu receptæ, vt *in allegat. Romana Cambii coram Cerro* & in alijs frequentèr, atque prorogatio temporis ſuper eiuſdem mandati ſuſceptione pendeat à mera partium voluntate, nil prohibet iſtam per ipſaſmet partes declarari potuiſſe, vndè quoàd hūc primū punctū credebam verſari in caſu omninò plano, quoniam non agitur de iuſtificandis vſuris receptis ex ſola & nuda confeſſione, quæ proindè attendenda non eſt iuxta receptum *conſ.520. Romani*, ſed confeſſio prędicta continet agnitionem illius veritatis & obligationis, quæ etiàm de iure, & ex natura actus adeſſet, quamuis debitor non agnouiſſet.

Quoad ſecundum, quamuis *Scaccia de cambiis §.3. gloſ.3. num.33. & ſequen.*
5 credat huiuſmodi contractum eſſe ſocietatis, admixtum cum duobus alijs contractibus aſſecurationis ſortis & fructuū, quam opinionem ſequuntur Morales relati *per Rotam in dicta Viterbien. tranſactionis 4. Iunij 1663. corā Taia §. id quod &c. & plenè habetur in Firmana ſub tit. de vſuris diſc.1.* Nihilominus iuxta firmata in allegata *Mediolanen. coram Lancellotto confirmatur coram Vbaldo dec.304. & 556. par.2. rec.* verius eſt iſtum eſſe contractum inſtitoriæ ſeù ſuſcepti mandati non omninò voluntarij, ſed neceſſarij, donec ſcilicet reſtitueretur accepta pecunia, cum quo ſenſu ſuſcepti mandati proceditur *in alleg. dec.7. poſt Salgad. & in dd. deciſ. Romana Cambii coram Cerro, & in aliis.*

Quo poſito ſequitur non reſultare ceſſationem contractus & obligationis per mortem, quoniam recepta iuris concluſio, vt mandatum expiret per mortem
6 mandantis vel mandatarij, procedit in mandato voluntario, ſecùs autem in neceſſario; Sicuti enim debitor volens non poteſt inuito creditore non reſtituta ſuſcepta pecunia habere mandatum pro reſoluto, atque ab eius ſuſcepto onere ſe eximere, ità non poteſt id ſequi per mortem naturalem vel ciuilem, nè plus operetur fictio quàm veritas, vt de dicta diſtinctione inter mandatum voluntarium

rium & neceſſarium habetur per *Gabr. de procurator. concluſ.2. num.36. Trentacinq. lib.2. var. tit. de procurator. reſol. 10. num.7. & 9. Buratt. dec.440. num.2. & 3. Merlin. deciſ.436. num.11.*

Vndè propterea mandatum prædi-
7 ctum, ſeu verius ſuſceptum munus faciẽdi, eſſe tranſitorium ad hęredes activè & paſſivè, pro abſoluto ſupponitur in *Romana multiplici 9. Decembris 1635 coram Pirouano & 18. Martij 1654. coram Meltio*, Atque in celebri Romana Cambiorum acerrimè diſputata in Congregatione Baronum, & in Rota inter Valentem & Raimundum, quamvis ex parte debitoris prætenderetur ceſſatus curſus cambiorum ob expiratum mandatum per eius mortem civilem ex banno capitali reſultantem, attamen motiuum ex dicta ratione ſemper reiectum fuit, nulla ratione habita de deductis in contrarium *per Caball. conſ.145. lib.2 vt in dicta cauſa hoc tit. diſc.2.*

Et in terminis ſpecialibus contractus huic ſimilis, ac mortis naturalis debitoris ſeu mandatarij, qui pecuniam cambiandam ſuſceperat, vndè eius hæredes prætendebant ex dicto motiuo diſſolutæ ſocietatis ſeu expirati mandati per mortem ceſſaſſe curſum cambiorũ, ſeu damnorum, & intereſſe, quæ eorum loco debentur, ego diſputavi in Tribunali A.C. *in vna Camerinen. cambiorum*, et pro creditore iudicatum fuit, atque iudicatum canonizatum fuit per Signaturam Iuſtitiæ reſcribentem cum clauſula, *ſine præiudicio*, quamvis vt credo cauſa vlteriorem diſputationem non habuerit in Rota, vbi commiſſa fuerat ob ſubſequutam concordiam, & *de qua cauſa ſupra diſc.4.*; Potiſſimè quia contractus tenor non oſtendit in hoc præcisè electam fuiſſe induſtriam perſonæ, itaut ageretur de negotio merè adminiſtratorio, ſed potiùs cõſtat agi de mero cambio obliquo, ſeu mutuo dato cum obligatione debitoris tenendi ſub cambijs æquivalentem ſummam in eius damnum & curam pro releuatione creditoris, nè damnum ex otioſitate ſuæ pecuniæ ſentiat, vt eſt propriè cambium obliquum, quod inter privatos eſt frequentiſſimum, ac paſſim vſitatum, vt *in dicta Camerinen. diſc.4.* & ſæpius in alijs hoc tit.

Circa tertium quæſitum quamvis Romana in *Romana cambiorum 4. Iulii 1642., 18. Aprilis 1644. & 16. Ianuarii 1645.*
8 *coram Peuting.* ex plurium Moralium ſententia firmaverit, illicitum ac ſiccum cenſeri contractum cambij, quando creditori innoteſcit pecunias ad cambium datas, per recipientem erogatas vel erogandas eſſe in alios vſus, itaut per nundinas cambiari non poſſint; nihilominùs dicebã hãc difficultatẽ in hac facti ſpecie non obſtare, nec de facto nec de iure.

Non quidem de facto, Tum quia nullibi conſtabat de tẽpore primi cõtractus anni 1649., quando datæ fuerunt pecuniæ, quod Comellio innotuiſſet illas in cauſam negotij datiorum convertendas eſſe, vnde ſcientia poſtmodùm ſuperveniens non habetur in conſideratione, cum ad effectum validitatis contractus
9 ſpectetur ſcientia illius temporis, qua non concurrente non attenditur ea, quæ deinde ſuperveniat, vt in proximis terminis cenſus impoſiti ſuper re aliena vel incapaci habetur *in Romana Saluiani 20. Martii & 19. Iunii 1651. coram Veroſpio, Romana vineæ coram Roias* inter ſuas *dec. 458. num.4. & 5.* & ſæpius in alijs; & in ſua materia *ſub tit. de Cenſibus*. Tum etiam quia neq; ex ſecundo Inſtrumento anni 1652. inferri poterat ad certã ſciẽtiam Comelli, cum enim in vno eodemque inſtrumento contineri poſſint duo diverſi contractus, etiam inter diverſas perſonas, *vt dec. 154. num.12. par. 8. rec. Romana domus 24. Ianuarii 1650. coram Bichio, & in aliis*, poſſunt ſtare ſimul, quod Comellus poſt iam perfectũ ſuum contractum (cum ad eum de alijs gerendis inter ipſos Gratum & Zanibonum inquirere non pertineret) receſſiſſet ſeu non advertiſſet ad ea, quæ inter ipſos gererentur, et ſic inferri non poteſt ad ſcientiam, niſi ad ſummum ad remotam & præſumptam, quæ ſufficere non debet ad grave præiudicium reddendi actum illicitum & vſurarium iuxtà receptum quotidianum axioma, quod ad effectum gravis præiudicij ſcientia debet eſſe vera & certa, non autem præſumpta *Puteus dec.242. lib.1. Rot. dec.48 nu.15. cum ſequen. par.8. rec.* & in alijs plenè congeſtis *per add. ad deciſ.542. num.98. par.4. rec. tom.3.*

Minus de iure, quoniam licèt *Rota* in allegatis deciſionibus id dixerit, nihilominùs

Digitized by Google

minùs in eadem cauſa, agnita veritate, curauit partium concordiam creditori ſatis proficuam, itaut eædem deciſiones remanſerint ſine effectu, atque deinde quamuis poſitiua illorum reuocatio ſequuta non eſſet, ſemper ab eadem Rota aliiſque Tribunalibus etiã in cauſis grauiſſimis, præſertim in Romana locationis venæ ferri inter Principem Ludouiſium & illos de Rinuccinis *diſc. ſequen.* iſtud fundamentum non fuit habitum in conſideratione, expreſsè deinde reiectũ ſpecialiter reſpondendo dictis deciſionibus, *in Romana Cambii* 24. *Martii* 1664. *§.tertiò vis fiebat,corã Otalora,de qua etiã hoc tit. inter Ludouiſium & Sfortiam diſc. 6.*, ex ea clara ratione, quod nulla ſubeſt neceſſitas cambiandi ſeu girandi ſuper cambijs eamdem pecuniam ſciente etiã dante in alios vſus per recipientem cõuertendam eſſe, et tamen girum cambiorum ſequi poſſe in æquiualenti, atque ita paſſim docet praxis totius Orbis, cuius notitiã habere nõ de facili ſolẽt Morales vt plurimũ intra clauſtra viuentes, atq; huiuſmodi difficultates excitantes.

Demum quoad quartum & vltimum pũctũ detractionis prouiſionũ, dixi huiuſmodi punctũ frequenter à me diſputatum fuiſſe in Tribunali A. C. & in Signatura, adhuc tamen formiter non

10 diſputatum nec deciſum in Rota, atque proceſſum eſſe cũ certo præſuppoſito, quod vbi agitur de illis interſurijs, quæ ob defectum realitatis ſpaciorum non debentur tanquàm cambia, ſed tanquam damna & intereſſe, non poſſit creditor exigere niſi id, quod cambiorum inter alios decurſorum interſuria importent, detractis prouiſionibus correſponſalium, quas creditor prætendere non poteſt, ex ea clara ratione, quod nunquàm plùs operari poteſt fictio, quàm veritas, neque intereſſe ob non factum poteſt excedere id, quod intereſſet ſi factum promiſſum adimpletum eſſet; Vndè ſi Gratus & Zanibonus receptores pecuniarũ verè & realiter ſpaccia trãſmiſiſſent, & cambia giraſſent, expenſæ prouiſionum cedere debuiſſent ad fauorem correſponſalium, abſque eo quod dator pecuniarum aliquid de eis prætẽdere poſſet, ità non poteſt de illis prætendere aliquam vtilitatem, vndè punctus videbatur pro meo iudicio indubitatus.

Tunc etenim prouiſiones in toto vel in parte cedere ſolent commodo creditoris, quando ipſemet ſuſcepit mandatum ſeu curam girandi ſuper cambijs, cum tunc prohibitum non ſit reportare à ſuis correſpondentibus, aliqua modica mercede contentis, condonationem earumdem prouiſionum ad eorum fauorẽ, vt *deciſ.45. num.3. & ſequen. par.4. rec. tom.2. in Romana cambiorum 4.Decembr.* 1662. *coràm Veroſpio*, ſed vbi ceſſat hæc ratio, nulla alia ſubeſſe videtur, quæ ſuadeat earumdem prouiſionum commodum cedere debere ad beneficium creditoris.

Solùmque in hac materia ad fauorem creditorum, vbi præſertim agitur de repetendis vel imputandis cambijs iàm ſolutis, conſiderata fuit non benè proba-

11 ta negatiua minoris curſus cambiorũ, ex eo quod minora fuerint in aliquibus nundinis, quia vbi cambium non eſt ad certas nundinas præcisè reſtrictum, ſed continet generalem alternatiuam omnium nundinarum in alijs locis celebrandarum, vt eſt in præſenti contractu, tũc debet id iuſtificari per omnes nundinas ex iuris principio, quod indebitum præſertim voluntarium exigit perfectam & concludentem probationem excluſiuam contrariæ poſſibilitatis et de quo habetur *in Romana pro Muſca & in altera pro Mareſcott. hoc eodem tit. diſc.* 17. vndè propterea iſte punctus conſiſtit potiùs in facto quàm in iure vtpotè pẽdens à dictis iuſtificationibus & calculis.

Quandò autèm in aliquibus annis de

12 huiuſmodi minoratione concludentèr vt ſuprà conſtaret, quod in ſcripturis tranſmiſsis ex parte hæredũ creditoris negabatur, tũc dicebã quod intraret iuris difficultas, an illud plus ſingulis annis vel tẽporibus ſolutũ ipſo iure in ſortem imputandum eſſet, itaùt eam ex tunc reſpẽctiuè extenuaſſet, vel potiùs competeret ſolùm de præſenti repetitio ſeu defalcatio; Hunc autem punctum dixi adhuc non eſſe deciſum, Ego tamèn credebam locum non eſſe dictæ imputationi ipſo iure in extenuationem ſortis; licèt enim Rota & Curia ſequatur opinionem, quod in odium vſurarum fiat imputatio ipſo iure non autem per viam repetitionis indebiti, vt liquet ex firma-

tis

tis in vulgata *Romana cambij coràm Bichio dec.69.par.9. rec.* cum qua paſſim procedìtur, Attamen id rectè locum habet, vbi agitur de vitio intrinſeco cõſiſtente in diſpoſitione iuris, cuius ignorantia in materia vſuraria non excuſat, nequè in creditore inducit bonam fidẽ, vt eſt exempli gratia, quandò prætenduntur cambia ſinè ſpaccijs, ſeù aliàs de iure illicita & vſuraria, cum tunc creditor inexcuſabilitèr cenſeatur eſſe in mala fide cauſante ipſo iure imputationem in ſortem, eiuſque extenuationem, ſecus autem vbi agitur de re conſiſtente in facto, cuius ignorantia in creditore ſit iuſta & probabilis, tunc enim quidquid ſit, an illa ſit necnè ſufficiens ad excuſandum à reſtitutione perceptorum & conſumptorum, admittenda tamen videtur ad effectum euitandi dictam rigoroſam imputationem, dum ſtante maiori curſu cambiorum in annis præcedentibus, atquè ſubſequuta illorum ſolutione, creditor eorum curſus ignarus, bona fide credere potuit ad tanti curriſſe, dum debitor, qui cambiandi curam & onus habebat, atquè cambiorum curſum ſcire debebat, voluntariè ſoluit, veriſimilitèr non ſoluturus, ideò ſibi imputet, cur creditori non denunciauerit ſubſequutã accidentalem diminutionem, in cuius caſu creditor rectè dicere poteſt, quod abſtinuiſſet à maiori exactione, non autèm quod ità per adeò diminutas ſolutiones partem ſortis recipere voluerit, Atq; hanc diſci mihi videri ipſam genuinam veritatem ſuper iſto puncto.

ROMANA
LOCATIONIS VENÆ
PRO
PRINCIPE LVDOVISIO
CVM
RINVCCINIS.

Caſus variè deciſus per Rotam poſtea concordatus.

An in cambio detur vſura ob mixturam alterius contractus ſeù ratione certi lucri, Et quatenus detur, àn talis mixtura, ex qua reſultet vſura vitiet etiam ipſum cambium, vel potius, iſto valido permanente, illa vitietur.

SVMMARIVM.

1 *Caſus controuerſiæ.*

2 *Contractus cambij ſimpliciter & de per ſe non continet mutuum, et ſucceſſiuè neque vſuram, et qualis contractus dicatur.*

3 *In omnibus actibus attendi debet ſubſtãtia voluntatis, non autem cortex & figura verborum.*

4 *Quod in cambio non adſit vſura, ſed læſio vel iniuſtitia.*

5 *Declaratur, & quod vſura eſſe poſſit in quocumque actu inter viuos vel per vltimam voluntatem.*

6 *Quando etiam in cambio proprio & directo adſit vſura.*

7 *Quid in cambio minuto ſeù materiali permutationis monetæ in eodem loco inter præſentes.*

8 *In cambio nullum dari poteſt lucrum certum.*

9 *De cambio obliquo continente ſub ſe plures contractus mutui, mandati, et cambij.*

10 *Examinatur* deciſ.Maſtrill.106. *et an data infectione contractus creditori debeatur intereſſe.*

11 *Corruente altero contractu correſpectiuo admixto cum contractu cambii, àn*

iſte contractus etiam corruat, et quando.

12 *Accidentalia vitiantur & non vitiant.*

13 *Declaratur concluſio de qua num. 11. circà correſpectiuitatem.*

DISC. XXIV.

1 PRAESVPPOSITA facti ſerie in hac eadem causa magis diſtinctè enarrata *ſub tit. de Regalibus diſc.* 117. ac breuius enunciata in eadem causa *ſub tit. de vſuris diſc.* 4.; Quatenus pertinet ad iſtam materiam cambiorum, actum fuit de puncto, An mixtura locationis vel alterius contractus cum cambio inducat vſuram, quæ iſtum etiam contractum vitiet, vel potius ipſa circumſtantia inductiua vſuræ vitietur, contractu cambij firmo permanente. De prima verò tantùm parte diſputatum fuit in Rota, àn ſcilicèt adeſſet mixtura talis quæ cauſaret vſuram necne. Cumq; recedẽdo à prima *deciſ.* 23. *Martii* 1639. *coram Cardinali Veroſpio*, in tribus poſterioribus ſub diebus 2. *Maii* 1659. & 20. *Februarii* & 26. *Nouembris* 1660. *coràm altero Veroſpio ſucceſſore*, firmatum fuerit vſurariam mixturam nõ adeſſe, hinc proindè defuit occaſio diſputandi de altera parte, Num ſcilicet poſita circũſtãtia vſuraria, iſta vitiaret vel vitiaretur, de quo ſolum actum fuit in congreſſibus habitis per ſolos huius partis Aduocatos pro directione, ac etiam in illis, qui habiti fuerunt coram Arbitris ſeù Arbitri cõſultoribus, priuſquã reaſſumeretur cauſa in Rota.

Quatenus igitur pertinet ad dictam primam partem diſputatam in Rota, cum in iſto contractu locationis ſeu appaltus venæ ferri ſuſcepto per fratres de Rinuccinis conuentum eſſet, quod ipſi dare deberent Ludouiſio locatori ſcuta 175. m. ad cambiũ, explicando huiuſmodi pecuniæ dationem cum vocabulo Italici idiomatis, *preſtare*, *ò far preſtare*, quod traductum in latinum idem importat *ac mutuare*; Hinc proinde in prima deciſione *anni* 1639. infertur adeſſe mutuum, quod data iniuſtitia pretij, vſurarium reddit alium contractum admixtum; In poſterioribus autem deciſionibus, atque in diſputationibus habitis in Rota, magna inſpectio habita fuit ſuper hoc puncto, an adeſſet, necne mixtura mutui, nimium laborantibus ſcribẽtibus hinc inde ſuper Etruſcæ elocutionis vocabulorum ſignificationibus, quid ſcilicet hoc verbum *præſtare* apud Florentinos præſertim importaret, et an inito contractu in Vrbe, iſtius potius, quàm dictæ Florentinæ Ciuitatis patriæ conductorum loquendi vſus attendi deberet, Atque Rota deferendo aliquibus atteſtationibus negotiatorum, magnum fundamentum conſtituit in vſu Florentino, iuxta quem etiam ipſe contractus cambij explicari ſolet; Dictoque contractu poſito, infertur non cadere vſuram, cum hæc non detur ſine mutuo vero vel interpretatiuo, quod ità abeſſe iudicatum fuit, dum contractus cambij, poſitis requiſitis ad eius realitatem ad præſcritum *Conſtitutionis* 118. *Pii V.* neceſſarijs,
2 nullum ſub ſe contineat mutuum verum vel interpretatiuum, ſed, vel iuxta vnam opinionem contractum permutationis, vel iuxta alteram illum mandati ſeu inſtitoriæ, vel iuxta alteram, locationis, & conductionis, vel iuxta alteram contractum innominatum, *do vt des*, *ſeu do*, *vt facias*, vt *apud Turr. hoc tract.* & *in aliis hoc tit. pluries*.

Quamuis autem Ego inter huius partis Aduocatos tunc iunior, vt cæteris ſenioribus & primarijs adhærerem, ſcribendo in cauſa, in præmiſſis quoque inſiſterem; In meo tamen ſenſu, omnes iſtos credebam labores inanes, atque per modum loquendi potius puerilitates, circà præſertim ſignificationem dicti verbi ſeù vocabuli *preſtare*, et an vnius vel alterius Ciuitatis loquendi vſus attendi deberet, quoniam procedendo cum certo principio, à iudicantibus & conſulentibus in quibuſcumque humanis actibus, tàm inter viuos, quàm per vltimam voluntatem, principaliter, ac perpetuò attendendo, vt non cortex, vel
3 formalitas verborum, ſed ſubſtantia voluntatis attendi debeat, vt de actibus inter viuos *Mantic. de tacit. lib.* 2. *tit.* 7. *Buratt. deciſ.* 113. *num.* 7. *Merlin. deciſ.* 692. *num.* 46. *Rota in Romana fideiuſſionis* 24. *Maij* 1660. *coram Veroſpio*, et frequenter *ſub tit. de credito*, ac ſub altero *de contractibus* & alibi; Et in vltimis voluntati-

luntatibus idem *Mantica de coniecturis*
lib.3. tit.3. num.9. Ottbob.dec.254.in fine,
et frequenter *ſub tit. de fideicommiſſis* ac
alibi; Cum ex ipſa conuentione ad eui-
dentiam pateret in partium voluntate
non fuiſſe dandi dictam pecuniam ſub
contractu mutui, ſed ſub illo cambij, li-
mitando cambiorum fructus ſeù interſu-
ria ad ſeptem pro centenario, ac etiam
adijciendo pacta in contractibus cambij
adijci ſolita ſuper iuſtificatione ſpaccio-
rum ſeù realitatis, et alijs, ità etiam com-
probante ſubſequuta obſeruantia forma-
lis giri cambiorum per nundinas; Hinc
proindè puerilitatis ſpecies videbatur
ſuper formalitatibus, & ſignificationibus
verborum immorari, ideoque reflecten-
do etiam ad veritatem, omninò abſolu-
tum credebam, quod verſaremur in con-
tractu cambij, non autem in illo mu-
tui.

Econuersò autem, eodẽ veritatis ſenſu
retento, inanes credebam labores ſcri-
bentium pro conductoribus in retexen-
do ad excluſionem vſuræ longiſſimas al-
legationes, quarum pleræque recenſen-
tur etiã in cauſæ deciſionibus ſuper cer-
to ac præſupponendo principio, quod
non detur vſura ſine mutuo vero vel in-
terpretatiuo, cum punctus difficultatis
non conſiſteret in ipſo principio, ſeù cõ-
cluſione iuris, ſed in eius applicatione,
circa quã credebam procedi cum æqui-
uoco euidenti.

Licèt enim purus contractus cambij
realis initus ſub forma ad præſcriptum
dictæ Pianæ Conſtitutionis requiſita,
4 nullum contineat mutuum, et ſucceſſiuè
vſuram, etiamſi ageretur de cambio ir-
regulari, in quo cambiorum interſuria
ſeù pretia à partium conuentione reſul-
tant, et in qua conuentione, circumuen-
tio, ſeù læſio adeſſet, cum id percutiat
iniuſtitiam reducendam ad iuſtitiam, ſeù
æqualitatem iuxtà terminos *text. in l. 2.*
Cod. de reſcind. vendit., non autem vſu-
ram, vt aduertitur *in Romana cambiorum*
diſc.1. & in alijs, atque eſt principium
receptiſſimum.

Attamen vbi accedit qualitas altera-
tiua, tunc illa corrumpere dicitur con-
tractum, illumque transformat in diuer-
5 ſam ſpeciem mutui interpretatiui ſub di-
uerſi contractus nomine palliati, nam
etiam in emptione, & venditione, loca-
tione, & conductione, permutatione &
ſimilibus, attenta propria natura contra-
ctuum, nullum adeſſe dicitur mutuum
verum vel interpretatiuũ, et conſequen-
ter non intrant termini vſuræ, ſed po-
tius illi læſionis & iniuſtitiæ; Et tamen
conuentiones alteratiuæ, in iſtis etiam
vſuram inducunt, ob eorum corruptio-
nem, ac implicitam transfuſionem in
toto vel in parte in diuerſum contractũ
mutui impliciti ſeù interpretatiui *ad no-*
tata per Canoniſtas in cap. in Ciuitate, et
cap. finali de vſuris, & per ciuiliſtas in
l. curabit Cod. de action. empti, vt latè ad-
uertitur ad propoſitum *apud Maſtrill. de-*
ciſ. 106.; Quinimò intrat vſura etiam
in feudo, emphyteuſi, donatione, depo-
ſito, & ſimilibus, à quibus illa magis
abeſſe videtur; Et quod magis, etiam
in legatis & vltimis voluntatibus, vt fre-
quenter in ſua materia *ſub tit. de vſuris*,
quoniam eo ipſo, quod alteratur con-
ſueta natura contractus, atque de facto
exindè reſultat, quod ob vſum pecuniæ
admixtũ cum tempore alter contrahens
aliquam reportat vtilitatem de ipſius
principalis contractus natura non com-
petentem, tunc ità occultari dicitur mu-
tuum velatum, ſeù interpretatiuum, vt in
omnibus dictis, ac ſimilibus cõtractibus,
vel legatis, ac vltimis voluntatibus, quin-
imò, & in iudicum ſententijs vel arbi-
trorum laudis plenè expendit *Leotar. in*
eius tractatu de vſuris quæſt.1., 8., 18.,
& 19., 24. & per totum tractatum, et ſunt
principia certa, in quibus tyronicũ eſſet
auctoritates deſiderare.

Et in ſpecialibus terminis cambij, etiã
vbi agitur de cambio proprio & directo
iuxtà eius originem & introductionem
6 abſque mixtura negotiationis ſeù circu-
lationis, ſed pro ſola commoditate vel
neceſſitate commercij, quia nempè ha-
bens pecunias in vna Ciuitate, illis verè
& realiter indigeat in altera vel in nun-
dinis pro mercibus emendis, alijſque ne-
gotijs vel vſibus explicandis, nam adhuc
adeſſe poteſt vſura, ex eo quod ratione
maioris dilationis, de maiori cambiorũ
ſeù mercedis pretio conueniatur, cum
ità inſit mutuum interpretatiuum, quod
vſuram cauſat iuxtà dubitationem exci-
tatam *per Lupum in cap. Nauiganti de*
vſuris commentar. 3. §. 2. num 72. in
illis vltimæ impreſſionis, aliàs *num. 30. in*

antiquioribus, et aduertitur ſuprà *in Roman. cambiorum diſc.* 1.

Quinimò etiam in cambio minuto & materiali ſine litteris, quod in eodem loco inter præſentes ſequi ſolet, vt eſt il-
7 lud quod exercetur per collybiſtas, quos vulgò *bancherottos* vocamus, cambiando ſcilicet monetam auream cum argentea, vel argenteam cum ære, ſiuè groſſam cum minuta &c. dari poteſt vſura, quoniam licèt citrà vſuram licitè concedatur in cambiatore aliquod lucrum in compenſationem laboris & induſtriæ circà illud exercitium, vel ratione illius extrinſeci valoris, quem ratione commodioris vſus habeat ex conſuetudine magis vna monetæ ſpecies quàm altera, quamuis valor intrinſecus eſſet vniformis, et circà quam recompenſam ſi adeſſet exceſſus vel circũuentio, illa percuteret iniuſtitiam & læſionem non autem vſum, Nihilominus ſi admixtum eſſet tempus, & ſucceſſiuè vnius ex permutantibus lucrum ratione vſus pecuniæ, quia nempè, vt ſæpè contingit, præſertim in Regno Neapolitano, vbi magnus habetur incommodiſſimus vſus pecuniæ æneæ, quod habens hanc de facto inferiorem pecuniam, illã indigenti tradat ad certum tempus reſtituendam in argentea vel aurea, Tunc enim occultari dicitur mutuum interpretatiuum, et ſucceſſiuè intrat vſura, quod ſcilicèt ob vſum pecuniæ cum dilatione illam recipiens ſentiat damnum, et ſucceſſiuè illius dator lucrum illius extrinſeci valoris, qui vulgò *aggium* nuncupatur, in vna ac in altera monetæ ſpecie cum ſimilibus, et ſic vſura non ſiſtit in contractu cambij puro, ac ſimpliciter, & de per ſe conſiderato, ſed in circumſtantia, ſeù qualitate alteratiua.

Item retentis eiſdem terminis cambij veri, ac directi vt ſuprà, illius eſſentiale requiſitum eſt, vt nullum detur lucrum certum ab initio, neque in obolo, ſed totum pendeat ab euentualitate maioris,
8 vel minoris valoris monetæ, vndè vterq; contrahens æquè ſe habere valeat ad lucrum ac damnum *iuxtà conſ.* 238. *Romani Rota deciſ.* 304. *num.* 5. *par.* 2. *rec. dec.* 315. *num.* 6. *par.* 2. *diuerſ. Sperell. deciſ.* 90. *num.* 21. & frequenter in alijs *hoc tit.*, Vndè propterea eo ipſo, quod datur lucrum certum, & non pendens à dicta incerta euentualitate, iſtud dicitur cambiũ ſiccum, ſaltèm in hac parte alteratiua lucri certi ratione mutui interpretatiui, in quod contractus cambij, corrupta vel alterata eius natura, transfundi dicitur.

Clarius verò, ac extrà principium dubitandi, quandò vt in hac facti ſpecie, nõ agitur de cambio proprio & directo, quia nempè quis habens pecuniam in vno loco, eã tradat campſori vel alteri, vt æquiualens in alio loco, et in diuerſa
9 moneta ibi ad eius opportunitates congrua recipiat, ſed agitur de cambio obliquo, quia nẽpè indigens quis pecunia pro alijs vſibus, illã mutuò accipiat ab eo qui eamdem cambiorum traficis, & negotiationibus deſtinauerat, vnde propterea nè mutuator in damno remaneat, mutuatarius ei præbet facultatem accipiendi tantumdẽ ab alijs vel à ſeipſo ad cambium pro reintegratione, ideoquè creditor ſeù dator pecuniarum, vt aduertitur ſupra *in Romana cambiorum diſc.* 1., et in deciſionibus in ea cauſa editis coram Veroſpio, ac habetur *hoc eodem tit.* in alijs frequenter, plures perſonas gerere dicitur, Vnam creditoris ex cauſa mutui, Alteram mandatarij debitoris accipientis pecuniam ad cambium mandãtis nomine & damno, Et tertiam campſoris dantis ſibi ipſi tanquam mandatario dictam pecuniam, illamque girantis, vnde propterea adeſt mutuum verum expreſſum, et conſequenter vbi ex mixtura alterius contractus reſultaret certa vtilitas aliàs quàm à curſu & euentualitate cambiorum, tunc vſura remanet indubitata, quoniam iſtud lucrum ad aliud referri non poteſt, niſi ad acceſſiones mutui, vel ad cambium ſiccum, ac extrà naturalem curſum cambij realis; Et conſequenter dicta concluſio de vſura non intrante ſine mutuo vero vel interpretatiuo, generaliter & in abſtracto vera, omninò extranea videbatur à caſu controuerſiæ.

Hinc ex facto potius quàm ex iure ceſſauit occaſio diſputandi in Rota aliũ punctum, An poſita mixtura alterius cõtractus cauſantis vſuram vitiaret vel vitiaretur, dum ob præſuppoſitã iuſtitiam pretij ſeù penſionis, in alio admixto contractu locationis & conductionis, ceſſa-

bat

bat lucrum certum, quod eſt vſuræ fundamentum.

Verùm vbi ſubſiſteret dictum præſuppoſitum, quod in meo, pluriumque ſapientum ſenſu videbatur irrefragabile, quod ſcilicèt dictus alter contractus locationis ſeù appaltus contineret iniuſtitiam pretij & ſucceſſiuè lucrum certum, vnde propterea intraret infectio vſuraria; Quatenus pertinet ad punctum, àn hæc vitiaret vel vitiaretur; Aliqui ex noſtris, ac etiam ex ſcribentibus in contrarium, pragmatico more magnifaciẽtes doctrinas, ac deciſiones punctuales, magnum fundamentum conſtituebant *in deciſione* 106. *Maſtrilli*, quæ nimium docta & magiſtralis eſt in hoc puncto vſurariæ locationis, ſeù alterius contractus ob mixturam mutui vel econtrà,
10 iuxtà deducta *dicto diſc.* 117. *ſub tit. de Regalibus, et dicto alio diſc.* 4. *ſub tit. de vſuris*, quoniam per Conciſtorium declaratus quidẽ fuit vſurarius & infectus ipſe cõtractus, ſed tamen creditori adiudicatum fuit intereſſe pro pecunia, quã alter contrahens interim in manibus habuit ad rationem non excedentem decẽ pro centenario, vt patet ex eadem *deciſione num.* 40., ideoque inferebatur poſſe ſtare ſimul locationem eſſe infectam, itaut Appaltatores tenerentur locatori reddere rationem rei venditæ pro illo eodem pretio, pro quo ipſi vendiderant, et tamen eumdem locatorem pro pecunia prædicta, quam interim habuit, teneri ad dicta cambia ad conuentam rationem ſeptem pro centenario.

Iſtud motiuum in Curia Romana, retentiſque opinionibus, cum quibus in ea proceditur, verè nullius momenti erat, atque contemptibile dici poterat, dum omninò damnatum eſt illud intereſſe, quod poſita mora ſeù conuentione in dicto Regno Siciliæ vltrà, ac etiam in altero citrà, aliſque locis per Tribunalia laicalia decernitur abſq; illius ſpeciali iuſtificatione cum requiſitis poſitis *per Caſtrenſ. in l.* 3. *ff. de eo quod certo loco*, vtpotè ibi habitis pro notorijs, atque ſpeciali probatione non indigentibus, cum hæc opinio in Curia paſſim reprobata ſit, vt frequenter in ſua materia *ſub tit. de vſuris*, ideoquè dicta deciſio ex hoc capite decernens creditori hanc acceſſionem non faciebat ad caſum ex defectu applicationis, in qua totum & continuum eſt iuriſtarum malum.

Alij ex noſtris, cũ præſuppoſito proximè inſinuati aſſumpti in Curia irrefragabilis non dandi intereſſe abſque titulo illius productiuo, vel ſpeciali iuſtificatione, mordicùs inſiſtebant, quod pro dicta pecunia nihil deberetur, nullaque cambia curriſſent, atque hunc ſenſum præſertim habebant duo ſeniores, inter
11 congregatos doctiſſimi & primarij Viri *Andoſilla* & *Ronconius*; Cum enim ex deductis *dicto diſc.* 17. *ſub tit. de Regalibus*, indubitata eſſet correſpectiuitas locationis ſeu appaltus cum datione pecuniæ in dicta ſumma ſcutorum 175 m., adeout vnus actus ſine altero abſque dubio hincindè geſtus non eſſet, vnuſque fuerit cauſa præciſa alterius, quod eſt verum ac certum correſpectiuitatis inditium; Hinc proindè, data infectione contractus locationis ſeù appaltus, iuxtà regulam ex certis iuris principijs, quam in correſpectiuis habemus, corruit etiam alter actus ex defectu voluntatis, quæ aliàs adeſſe non dicitur, dum vnus ſine altero factus non eſſet.

Diuerſa vero in hoc puncto erat mea opinio, vndè apparenter, et apud alterã partẽ reputatus in iſta cauſa durior, magiſq; pertinax, ſeù obſtinatus, attamen in effectu eram omnibus benignior; Credebam enim verè appaltum nõ ſuſtineri ob claram iniuſtitiã pretij, quodque iſtud reducẽdum eſſet ad iuſtitiam, dum Appaltatores nulli periculo, nulliq; incommodo ſubiecti fuerant iuxtà deciſa *apud Maſtrill. dicta dec.* 106. *cum alijs dicto diſc.* 117.; Econuersò autem, iniuſtam, ac omninò improbabilem reputabam noſtram prætenſionem denegandi etiam curſum cambiorum; Idque non ſolùm ex quadam non ſcripta æquitate ac epicheia deducta ex ratione vel diſpoſitione *textus in l. curabit C. de action. empti*, et à ſimili, dum notorium erat datores pecuniarum eſſe negotiatores retinentes eorum pecunias ſub cambijs, quorum occaſiones expetendæ non ſunt, Ac etiam ob declaratam voluntatem nõ faciendi mutuum, ſed dictum alium cõtractum validè, & de ſui natura huiuſmodi euentualium acceſſionum productiuum; Sed etiam de ſtricto iuris rigore, iuxtà ea quæ apud *Cenc.*, & *Leotar.*,

ac

Digitized by Google

ac alios,receptiſſimum habemus in contractu cenſuali, quod vbi contractus de per ſe conſideratus habet omnia ſubſtā-
12 tialia vel naturalia requiſita, itaùt nullus adſit defectus intrinſecus, et in ſe, ſed ſolùm adiecta ſint pacta ab eo extranea quæ percutiant accidētia, nō autem ſubſtantialia, vel naturalia contractus, Tunc, quicquid ſit in foro interno, in quo omnis deciſio pendet ab intētione, vnde ſolus Deus, ac propria conſcientia ſunt iudices, Quatenus pertinet ad forum externum, receptum eſt,huiuſmodi accidentalia vitiari, ac haberi pro non ſcriptis,non autem vitiare; Et hic mihi videbatur caſus,quoniam contractus locationis ſeù appaltus continebat purum accidens, quod eſſe & abeſſe poterat citrà corruptionem alterius contractus cambij, qui de per ſe erat validus,& perfectus, vtpotè habens omnia Pianæ Cōſtitutionis requiſita.

Quatenus verò pertinet ad motiuum correſpectiuitatis, Aduertebam procedi cum aliquo æquiuoco in applicatione,
13 quoniam illud procedebat ad fauorem alterius partis, quæ rectè dicere poterat,quod non dediſſet tantam pecuniam ſub cambijs limitatis ad taxam,iuxtà illorum temporum conditionem nimium ſuauem ſeptem pro centenario,cum breui etiam reductione ad quinque,et cum impedimento repetendi ſortem,diminutè ſingulis annis aſſequendam ex pretio venæ iuxtà ſeriem,de qua *dicto diſt.* 117., niſi etiam effectum habuiſſet dictus alter contractus, cuius ſperata vtilitas dicta talia præiudicia cōpenſaſſet, et ſic quod ipſi creditores, ceſſante contractu appaltus allegare potuiſſent reſolutionem, ſeù ceſſationem alterius contractus ità eis præiudicialis, ac nolle ſtare conuentis ratione ceſſantis alterius contractus correſpectiui, tanquam ex ceſſante voluntate, ſiue conditione, ſine qua non; Secus autem econuersò, quoniam debitor qui pecunijs indigebat, ſi pro eis habendis non ſolùm ſe ſupponere voluit cambijs, ſed etiam alteri iacturæ reſultanti ex dicto præiudiciali appaltu, ità duplicatum damnum ſentiendo, multomagis & abſque dubio feciſſet ſolum cōtractum cambij ſine appaltu; Et conſequentèr prorsùs improprium mihi videbatur dicere, quod ex hac parte allegari poſſet ratio defectus intentionis aliàs contrahendi, ob quam in correſpectiuis, ceſſante vno cōtractu alter quoque corruit, ita enim nimiū repugnare videbatur ipſe naturalis diſcurſus, quidquid alter nimiū rigoroſus leguleicus ſuaderet: Sed ſubſequens concordia his omnibus finem dedit, nulla tamen difficultate habita per Arbitros in concordiæ tractatu circa curſum cambiorum.

ROMANA
SEV
NEAPOLITANA
LITTERARVM CAMBII
PRO
VALENTINO SALVTIO
CVM
FRANCISCO CVCVRNO.

Caſus deciſus per Rotam pro Franciſco.

An & quando decoctio mandantis, ſeù ſcribentis litteras cambij cedat damno mandatarij, ſeù correſpondalis, qui illas acceptauit, vel potius adiecti, cui earumdem litterarum implementum fieri debebat, ac ſolutio facta eſt.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *Refertur quæ ſit iuris theorica in materia, et diſtinguuntur caſus.*

4 De

Digitized by Google

4 *De primo, in quo acceptatio litterarum ſequatur poſt decoctionem, et recenſentur decisiones Rotæ hunc caſum percutientes.*

5 *De alia ratione ob quam iſto caſu acceptans excuſatur.*

6 *De ſecundo caſu, in quo de tempore acceptationis ſcribens erat in ſtatu valido poſteà immutato.*

7 *De tertio caſu mixto, quia de tempore acceptationis non eſſet ſequuta formalis mutatio ſtatus, ſed cæpiſſet aliqua deterioratio.*

8 *Impugnatur in hoc caſu reſolutio, et de ratione.*

9 *Datur diſtinctio plurium effectuum, ad quos attenduntur coniecturæ & inditia futuræ decoctionis, et vt quis dici valeat decocturus.*

10 *Quæ regula tradatur ad videndum, àn quis eſſet decoctioni proximus.*

11 *De ſtatuto fori mercatorum Bononiæ in hac materia.*

12 *Quando futura præparatio decoctionis in hac materia attendatur.*

13 *De applicatione theoricæ generalis ad caſum.*

14 *De ſtylo mercatorum in acceptatione litterarum cambij.*

15 *Mandatarius, ſeù correſponſalis non excuſatur ſi ſcire potuit conditionem ſcribentis.*

16 *Ponderatur difficultas cadens in cauſa.*

17 *De partitis paſſatoris bancorum.*

DISC. XXV.

SVB die 27. Februarij
1 1666. Cæſar de Cæſare
in Ciuitate Neapolitana
negotiator dedit litteras
directas Franciſco Cu-
curno in Vrbe negotia-
tori pro ſolutione ſcutorum mille faciē-
da Valentino Salutio in Vrbe pariter
exiſtenti, prò totidem ab eodem Cæſa-
re acceptis, mediante banco publico, à
Solarijs, & Lauangnis, quas litteras Cu-
curnus liberè acceptauit *ſub die 6. Mar-
tij*; Cumque pendente ſolito termino
dierum quindecim, qui *vſus* vulgò inter
negotiatores dicitur, *ſub die 13. eiuſdem
menſis* ob eiuſdem Cæſaris latitationem
eius decoctio in foro mercatorum dete-
cta, et publicata eſſet, Hinc propterea
Cucurnus, ità carens releuatore recuſa-
uit dictarum litterarum implementum
ex motiuo ſuperuentæ decoctionis ſcri-
bentis, introductaque cauſa coram A.C.
prodijt ſententia dicti Cucurni abſoluto-
ria, à qua interpoſita appellatione ad
2 Rotam *coram Albergato*, datoque dubio,
*An Cucurnus ad dictarum litterarum ſo-
lutionē teneretur ſub die 13. Aprilis* 1668.
negatiua prodijt reſolutio, et in hoc ſta-
tu cauſa pendet.

Quæſtio autem hęc aliàs apud noſtros
maiores inuoluta, hodiè in Rota, et Cu-
ria Romana, cum cuius opinione cōcor-
dant etiam ſacrum Conſilium, aliaque
Tribunalia Regni Neapolitani, videtur
hodie iam ſopita, itaùt non ſit amplius
iuris, ſed facti, et applicationis; Iuris
3 enim theorica eſt, de qua apud *Franch.
deciſ.* 303., *Fab. de Ann. conſil.* 82., *Rouit.
ſuper pragm. 1. de litter. camb.*, *Merlin.
lib. 2. controu.* 11., *de Marin. reſol.* 258.
lib. 1. Carleual. de iudic. tom. 2. quæſt. 6.,
Rot. deciſ. 345. *par.* 5. *rec.*, *in Romana
litterarum cambij* 16. *Martij* 1640., *Coc-
cino*, *& apud Dunozettum deciſ.* 940. cum
alijs in huius cauſæ deciſione, quod plu-
res caſus diſtingui debent.

Primus eſt vbi decoctio mandantis,
ſeù ſcribentis ſuperuenit re integra, antè
4 ſcilicet litterarum acceptationem factā
à mandatario, qui in ſtatu bonæ fidei
eas poſteà acceptauerit, iuſtè credens
perſeuerantiam mandantis in conſue-
to bono ſtatu, cuius mutationis igno-
rantia craſſa vel ſupina dici non va-
leat; Et tunc in dictis locis, & Tribu-
nalibus recepta eſt opinio magis beni-
gna excuſans acceptantem, quoniam
verius videtur acceptantem non dici
fideiuſſorem, vel expromiſſorem iuxtà
opinionem *Scacciæ* & aliorum; ſed po-
tius mandatarium ità acceptaſſe cum
propria obligatione, cum præſuppo-
ſito, quod adhùc duraret mandatum
iam ſolutum per mortem ciuilem
à decoctione reſultantem, ideoque caſus
iſte fortuitus cedere potius debet damno
eius, qui ſcribentis, et mandantis magis
quam correſponſalis, & mādatarij fidem
ſequutus eſt, atque hic eſt caſus, de quo
agunt *Franch.*, *& Fab. de Anna*, et cæ-
teri de quibus ſupra, idq; habetur *apud
Rotam dicta deciſ.* 345. *par.* 5. *rec.*, vbi
litteræ erant ſcriptæ *ſub die 2. Iunij*, et
ac-

Digitized by Google

acceptatio *ſub die 9. eiuſdem*, decoctio autem ſequuta erat eo intermedio tempore, et ad ſummum ipſa die nona, ſcilicèt in ſabbato, quādò iuxtà vſum mercatorum litteræ ſcribi, ac reſpectiuè acceptari ſolent; Prout *in dict. Romana litterarum cambij* 16. *Martij* 1640. *corā Coccino*, litteræ erant ſcriptæ die 31. Decembris, acceptatæ *die* 8. *Ianuarij*, decoctio autem ſequuta tempore intermedio nempè *die* 3. *Ianuarij*, vndè mandatarius non potuerat iuxtà vſum curſitationum certiorari. Atque apud *Dunozett. dict. dec.* 940., litteræ erant ſcriptæ *die* 13. *Februarij*, acceptatæ *die* 20., mutatio autem ſtatus ſequuta in ea hebdomeda intermedia, et ſic inter vnum & alterum ſabbatum, qui eſt mercatorum, et negotiantium dies criticus, in quo frequentius, ac ferè ſemper decoctiones detegi, ac ſequi ſolent.

Alia etiam probabili ratione iſto caſu concurrente, quod magis inculpan-
5 dus ſeù minus excuſandus eſt ille ad cuius inſtantiam ſeù gratiam litteræ per mandantem, accepto æquiualenti ſcribuntur, quia tanquam præſens in loco melius indagare potuit vel debuit conditionem decocturi, quàm mandatarius abſens non aptus ad obtinendas eas informationes, quæ præſenti concedun tur, Et qui potuit etiam ſe cautelare dando æquiualentiam vinculatam in banco, non liberandam niſi poſt acceptū nuncium acceptationis, atque ità ſe ponendo in tuto.

Alter caſus eſt vbi mutatio ſtatus ſcribentis ſuperuenit poſt acceptationem, ſed ante ſolutionem, putà durante con-
6 ſueto termino vſus, itaut acceptatio ſequuta ſit de tempore quo ſcribens erat in conſueto ſtatu valido & mercantili; Et tunc verius eſt, atque eadem huius cauſæ deciſio admittit, ſuperuentum caſum decoctionis cedere damno, & periculo acceptantis, vt apud eoſdem allegatos, ac etiam benè *apud Capyc. latr. conſult.* 42. *num.* 10. *& ſeqq. & deciſ.* 196. *num.* 24. *Rocch. conſ.* 17. *lib.* 1. *num.* 1., et communitèr ac in dictis Rotæ deciſionibus.

Tertius caſus eſt mixtus, vbi ſcilicèt, tam de tempore quo ſcriptæ ſunt litte-
7 ræ, quàm de tempore acceptationis, ſtatus mandantis cœperat deteriorari, ita-ut iam adeſſet futuræ decoctionis præordinatio, formalis autem immutatio ſtatus per detectam decoctionem ſequuta eſſet poſt acceptationem, de cuius tēpore adhuc ſcribens negociaretur, atque in foro mercatorum inter negotiantes reciperetur, ac fidem generaliter haberet, licèt apud aliquos ea diminuta eſſet, et de ea titubari iam cœptum, qualis erat proprius, ac præciſus caſus præſentis controuerſiæ.

Et tunc Rota in huius cauſæ deciſione ſimpliciter firmat acceptantem excuſari, quaſi quod ſi id ei innotuiſſet, veriſimiliter litteras non acceptaſſet, talemque obligationem non ſuſcepiſſet, allegando in id auctoritates *Fab. de Anna d. conſ.* 82. *num.* 11. *cum ſeqq.*, *Maſtrill. deciſ.* 221. *num.* 2. *et Merlin. d. controu.* 11. *num.* 14., cum alijs generalibus non percutientibus iſtos terminos ſpeciales.

In hoc autem, mihi ſcribenti pro Salutio actore, ad ſolam etiam veritatem reflectenti, videbatur quod circa ea quę iuris theoricā generalem percutiunt fortè proceſſum eſſet cum aliquo ęquiuoco,
8 quodque dicta propoſitio ità ſimpliciter ſumpta eſſet periculoſa, publicoque commercio atque negotiantium bonæ fidei nimis præiudicialis; Siquidem in Vrbe, omnibuſque Orbis Ciuitatibus, et emporijs quotidiè practicamus, mercatores ac negociatores non ſemper eūdem vniformem ſtatum habere, ſed quandoque maioris, et quandoque minoris exiſtimationis, atque pleroſque pecunias ſub cambiis, vel ad intereſſe præter ſolitum accipere, vel tractas nō ità punctualiter implere, ac aliquando pati proteſtationes, quæ maioris exiſtimationis aliquam diminutionem inducere ſolent, adeò vt per aliquos melius informatos eis non credatur cum ea facilitate, vel in in illis magnis ſummis, vt prius credi ſolebat, Adhuc tamen in generali opinione, atque in foro mercatorum retinent eundem ſtatum atq; pro idoneis & probis negotiatoribus reputantur, cum exceptis quibuſdam omninò accidentalibus ac inopinatis caſibus rarò contingibilibus, decoctiones non ſequantur in inſtanti, ſed longas habeāt præparationes; Vndè propterea theorica communi conſenſu etiam tenentium magis benignam opinionem ſupra in-

ſecun-

ſecundo caſu conſtituta nunquam verificabilis eſſet, nam quandocumque poſt acceptationem, ſed antè implementum, ſcribentis decoctio, vel aliqua deteriorationis ſuſpicio oriretur, ſemper mandatarius recuſare poſſet ſolutionem, ſiuè accipere hunc prętextum pro litterarum prompto implemento differendo contra omnem negotiationis, ac publici commercij rationem, atque cum euidenti eiuſdem commercij, ac publicæ ſidei præiudicio, cum ad hunc effectum reuocationis ſeù reſolutionis mandati, cui innititur opinio in primo caſu conſtituta, requiratur illa ſtatus immutatio quæ cauſet mortem ciuilem, naturali ad hunc effectum aſſimilatam, et quæ ſequi dicitur per formalem decoctionem, vel ſaltem per eum ſtatum in quo dici valeat proximè decocturus, qui decocti iure cenſetur, atq; in his terminis loquuntur *Fab. de Anna*, *Merlin.*, *& Maſtrill.* in deciſione allegati ac alij.

Atque in hoc propoſito, reſpondendo auctoritatibus quæ deducebãtur per ſcribentes in contrarium ſuper generali propoſitione probandi proximam decoctionem per inditia, ſuſpiciones, & ar-
9 gumenta collecta *per Roccbum in notabil. de decoctor. poſt ſecundum volum. conſil. notab.37.n.108.& ſeqq., et alios*, Aduertebam aliud eſſe agere de contractibus, ſolutionibus, obligationibus, alienationibus, & declarationibus quæ à decocturo fiant in fraudem creditorum in gratiam vxoris, & coniunctorum, vel fiduciariorum cum quibus fraudis, & colluſionis ſuſpicio probabiliter intret; Aliud verò ad iſtum præciſum effectum excuſandi mandatarium, qui litteras cambij acceptauit, ob talem mutationẽ ſtatus mandantis, quod ex illa reſultat reuocatio mandati, tanquàm per mortem; Iſti enim termini ſunt inter ſe longè diuerſi, nimiumque clarum videtur æquiuocum, hos vltimos, cum alijs præcedentibus regulare; Ad primum enim effectum inducendi in altero contrahẽte cum decocturo malam fidem, ac fraudis præſumptionem, certa, et determinata regula dari non poteſt, ſed iuxta
10 generalem rerum coniecturalium naturam & qualitatem, totum reſidet in iudicis prudenti arbitrio, ex facti qualitate, ſingulorumque caſuum particularibus circumſtantijs regulando, adeò vt quandoque etiam per menſes, imò etiam per annum antea dici valeat quis decocturus, et contrahens in fraudem, vt pluries aduertitur in ſua materia *ſub titulo de credito* præſertim *in Bononien. diſcuſſionis*, vbi de ſtatuto fori mercatorum Bononiæ præſumente hanc fraudẽ per quatriennium antea, vndè prope-
11 reà omnes creditores, ſeù alios intrà dictum terminum contrahentes cum eo, qui poſtea decoquet, nulla data tẽporis differentia, reddit æquales; Hoc autem ſi admitteremus in hac materia litterarum cambij eſſet inuoluere totum Mundum, atque publicum commercium omninò tollere, vel impedire, quo nil abſurdius dum iuxta *deciſ. 9. Buratti* tempus 14. dierum reputatur paſſim ſufficiens, et tamen data acceptatione tempus vſus eſt ta'is, et pluries minor, et ſic nunquam daretur caſus quod acceptans eſſet obligatus.

Ideoq; futuræ decoctionis actus præparatorios obſeruabam rectè conſidera-
12 biles eſſe in hac materia, vbi probabilis ſuſpicio cadere poſſet, quod litteræ cambij per decocturum correſponſali ſcriptæ eſſent, non pro æquiualentia tunc ſincerè, ac bona fide habita ab eo in cuius gratiam tracta fiat, ſed vt ità illũ iam ex alia cauſa creditorem dimittat, iuxtà ponderationem, de qua infrà in hoc pręciſo controuerſo caſu.

Iſta igitur theorica generali ita cõſtituta; Quatenùs pertinet ad eius applicationẽ ad factũ, per eoſdẽ teſtes inductos ex parte rei cõuenti, aliaſq; probationes
13 deductas per actorem cum atteſtationibus negotiatorum, et partitis publicorũ bancorũ, ac etiàm cũ publicis inſtrumẽtis, conſtabat dictum Cæſarem vſque ad diem 12. Martij publicè conuerſatũ, ac negotiatum eſſe, atque pro negotiatore iuxtà ſolitũ fuiſſe in publico foro reputatum, detecta ſolũ eius decoctione ex latitatione in dicta die 13. cadente in Sabbato, die vt ſupra mercatorum critica; Dicebant autem teſtes à multo tempore anteà eius fidei diminutionem initiatam eſſe, eis tamen inter ſe diſcordantibus, aliqui nãq; id aſſerebãt à ſex menſibus, alij verò id reſtringebant ad duos circitèr, ex quo tẽpore plures paſſus erat proteſtationes ob litteras non impletas, alia

alia etiam inditia deteriorationis in
dies referendo, proxima verò in ipſamet
hebdomada decoctionis, et ſic poſt acce-
ptationem ſequutam hebdomeda præce-
denti, ob dimiſſionem ſcilicèt ſcriptura-
lis, repoſitionem vxoris in monaſterio,
et occultationem librorum, & aliquorum
bonorum.

Atque hac facti ſerie ſic ſtante, dice-
bam, quod aut attendere volumus for-
malem decoctionem, et illa ſequuta erat
ſub die 13. Martij, et ſic ſeptem diebus
poſt acceptationem ſequutam ſub die 6.,
quinimò verè, & propriè per decem dies
14 antea, quoniam litteræ ſcribuntur in
Ciuitate Neapolis Sabbato, dum iſtæ
litteræ ſcriptæ fuerunt die 27. Februa-
rij, habentur autẽ in Vrbe in die Mercu-
rij valdè mane, quinimo;, & die Martis
de ſero, atque illicò requiritur mercator
ad acceptandũ, ſed ille ex quadam maio-
ri dilatioue de facto per negotiatores
vſurpata differt facere acceptationem in
ſcriptis vſque ad ſequentem diem Sab-
bati, quaſi quod illa ſit huiuſmodi ne-
gotiorum dies congrua, ideòque magis
de plano intrabat theorica, de qua in
dicto ſecundo caſu.

Aut ex abundanti attendendum eſſet
tempus cœptæ, ſeù præparatæ decoctio-
nis, et cum illud eſſet nimis longum
ſex menſium, vel ſaltem duorum, adhuc
acceptans inexcuſabilis remanebat, dũ
allegare nõ poterat probabilem ignorã-
tiam, ſeù iuſtam credulitatem, quod
mandans continuaret in conſueto bono
ſtatu, ideòque ſibi imputare debet cur
ſciens, vel ſcire debens ſtatum mandan-
15 tis, litteras acceptauit, vt benè aduerti-
tur *per Gaitum de credit. cap. 2. tit. 7. nu.
2404. & ſeqq., Carleual. d. quaſt. 6. nu.
38., Merlin. d. controu. 11. nu. 17. & 18.*
& benè *Rota d. deciſ. 345. nu. 3. & 13. cum
duobus ſeqq. p. 5. rec.* ac cæteri commu-
niter tenentes hanc magis benignam
opinionem, non alteri fundamento in-
nixam, niſi dictæ credulitati, quoties
ſit iuſta, & probabilis, ex benè diſcuſſis
per Merlin. d. controu. 11.; Et habemus
in materia reſtitutionis in integrum ad-
uerſus præſcriptionem; Siuè in materia
alterius equitatiui remedij competentis
ratione ignorantię, quia intelligitur, dũ-
modo illa ſit probabilis, & veriſimilis,
non autem vbi craſſa, & ſupina, aut aliàs
improbabilis; Potiſſimè verò quia in fa-
cto iuſtificabatur hoc medio tempore,
et poſtquàm teſtes dicebant ſcribentem
cœpiſſe deficere à fide, plura, & plura
negotia inter ipſos mandantem, & mã-
datarium interceſſerant, vndè propterеà
omninò planum videbatur, quod acce-
ptans non eſſet excuſabilis.

Vnica difficultas, quam ab initio in
iſta cauſa agnoſcebam, conſiſtebat in
facto potius, quàm in iure, An ſcilicèt
16 concurreret nec nè bona fides in prædi-
ctis Solarijs, & Lauanguis, ad quorum
inſtantiam dictæ litteræ ſcriptæ erant,
quod ſcilicèt verè, & realiter tunc data
eſſet æquiualentia, tanquam mercatori
probabiliter idoneo reputato, Vel po-
tiùs dicta æquiualentia præſtita non eſ-
ſet, ſed illi tanquam præſentes melius
informati de malo ſtatu dicti Cæſaris
eiuſque imminenti decoctione, tanquã
eius creditores curaſſent mediante iſta
tracta ſe reintegrare, ità vt ſcientia di-
cti ſtatus, ſiuè imminentis decoctionis
præuiſio, magis veriſimilis eſſet in præ-
dictis, quàm in mandatario abſente,
Ideòque totus punctus eſſe videbatur in
realitate præſtationis dictæ æquiualen-
tiæ tunc, & de præſenti, quod aduer-
tebam iuſtificandum eſſe, aliàs quàm
per partitam banci, in qua per actorem
totum fundamentum conſtituebatur,
quoniam in ea Ciuitate frequens vſus
eſt, vt omnia ferè negotia inter partes
tractata tranſeant per bancum, etiàm
ſinè effectiua pecunia, atq; ibi vulgò di-
17 cuntur *partitæ paſſatoriæ*, quæ nihil pro-
bant, nec aliquid operantur, vt in ſpe-
cie aduertitur *per Capyc. latr. deciſ. 200.
nu. 72.*, quando enim ità res ſe haberet,
iuſtam credebam reſolutionem, ſecùs
autem è conuerſo, quod ſcilicèt tunc
verè ac bona fide æquiualentia ſoluta eſ-
ſet vt cambiaretur per Vrbem.

ARI.

Digitized by Google

ARIMINEN.

LITTERARVM CAMBII

PRO

FRANCISCO MANGANONO

CVM

FRANCISCO RASIO.

Caſus diſputatus coràm A. C.

An ſcribens litteras cambij teneatur de caſu decoctionis mandatarij ſeù correſponſalis cui directæ ſunt eas non implentis, ſi creditoris vel adiecti, cui ſolutio faciẽda erat, fuit negligens in præſentando, & exigendo litteras, et non certiorando ſcribentem de renuentia.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Scribens litteras cambij tenetur reſtituere æquiualentiam acceptam ſi litteræ non impleantur.*

3 *Etiamſi recipiens fuerit negligens in exigendo.*

4 *Quod iſta ſit quæſtio facti potius quàm iuris, et quomodo decidenda ſit, diſtinguitur inter negligentiam notabilem, & non notabilem.*

5 *Qui recipit litteras quæ non impleantur, tenetur certiorari ſcribentem.*

6 *Aſſignantur rationes ob quas vbi concurrit negligentia notabilis, periculum non debet eſſe ſcribentis.*

7 *Vbi etiam ceſſio eſt pro ſoluendo & non pro ſoluto, ceſſionarius tenetur facere diligentias.*

8 *Mandatarius tenetur ſeruare bonam fidem, et quam culpam præſtet.*

9 *Termini litterarum cambij diuerſimodè tractandi ſunt quàm illi ſimplicis ceſſionis vel aſſignamenti.*

10 *Leges municipales aliarum Prouinciarũ vel ditionum, àn & quomodo attendi debeant.*

11 *Expenduntur auctoritates ſuper concluſione de qua num. 3. vt percutiant caſum modicæ negligentiæ.*

12 *Quomodo dignoſcatur àn negligentia ſit notabilis & culpoſa nec nè.*

DISC. XXVI.

1 FRanciſcus Manganonus ſub die 28. Aprilis 1666. Arimini negotiator, ſcripſit literas Laurentio Zelæ eius debitori in Vrbe commoranti pro ſolutione ſcutorum 800. facienda in eadem Vrbe Thomæ Baccellio in gratiam Franciſci Raſij, a quo æquiualentiam accepit; Præſentatis verò die quarta Iunij ſequẽtis dictis literis præfato Zelæ, hic recuſauit illas acceptare, data intentione acceptandi & ſoluendi cum aliqua competenti dilatione, vnde Brogius Baccelli complementarius, ac ſocius fecit ſolitã proteſtationem, atque de ſequutis certiorem reddidit dictum Raſium, qui nullam proteſtationem fecit cum Manganono, minuſque vt ſupponebatur, eum aliàs certiorem reddidit, vnde negotium ità pro aliquo tempore ſiluit vſque ad menſem Octobris, iſtoque intermedio tempore obijt Zela non ſoluendo, quarè Raſius actiones direxit contra Manganonum ſcribentem pro reſtitutione æquiualentiæ habitę.

Et introducta cauſa coram A. C. ſiuè Prælato deputato, Scribentes pro Raſio actore iſtius intentionẽ fundatã dicebant 2 in recepta concluſione, de qua ſupra *in Neapolitana diſc. 22.* ſuper obligatione ſcribẽtis literas nõ impletas reſtituendi, etiã cum proceſſu executiuo de cõmuni vſu vbiq; introducto, quidquid receptũ eſſet, ex cauſa earumdem litterarum, deducendo eaſdem auctoritates, quæ dicto diſc. 22. relatæ habentur.

Cumque ex parte rei conuenti exciperetur de actoris negligentia in non exigendo debito tempore dictas literas, vel in non certiorando ipſum ſcribentem, qui ita certioratus, ſuas adhibuiſſet diligentias priuſquam Zela deficeret, et à quibus diligentijs abſtinuit ſub bona fide per eum ex ſilentio Raſij concepto, quod litteræ eſſent iam impletæ, Replicabant ſcribentes pro actore de concluſione, in Rota præſertim & Curia rece-

pta, quod vbi non conſtat de requiſitis veræ & formalis delegationis huiuſmodi litteræ ſuſceptæ cenſentur pro ſoluendo, non autem pro ſoluto, et ſic ſub cõditione quatenus ſolutio ſequatur, & nõ aliàs, ideoque ſcribens non remanet liberatus, quamuis ex parte recipientis, vel ceſſionarij aliqua negligentia adhibita eſſet *vt per Rot. apud Gregor. deciſ.* 217. *Buratt dec.* 486. *&* 497. *apud Pacif. de Salu. dec.* 49. *&* 50. *apud Roias dec.* 362. *& inter recentior. par.* 10. *dec.* 47. *&* 260. *& pluries*; Atque eſſe alibi magis cõmuniter receptum patet ex deduct. *per Rouit ſuper pragm. prima de litteeris cambij num.* 1. *& ſeqq. Roccb. reſponſ.* 8. *lib.* 1. *Merlin. de pignor. lib.* 4. *quæſt.* 150. *in fin. Ole. de ceſs. iur. tit.* 7 *quæſt.* 3., et generaliter in propoſito ceſſioni s nominis debitoris, & cuius periculo iſtius decoctio cedat, habetur pluries in ſua materia *ſub tit de credito*.

Scribens ego pro reo conuento, admiſſa veritate primæ concluſionis in ſuo caſu ſuper regreſſu competente contra ſcribentem, vbi non obſtaret ipſius ceſſionis vel adiecti negligentia, ad iſtam reſtringebam quæſtionis punctum, an ſcilicet ſtante intermedia mutatione ſtatus mandatarij de tempore litterarum earumque maturationis idonei, obſtaret nec ne actori negligentia ipſius, vel eius correſponſalis, quæ etiam ſufficeret.

In hoc autem dicebam, quod quid quid iuxta morem Noſtri varient, præſertim ad ſolã cauſã ũ opportunitatẽ ſcribẽtes, Attamẽ bene ponderatis auctoritatibus, & deciſionibus, quas deſuper habemus, quæſtio videtur potius facti, & applica-
2 tionis, quàm iuris, decidenda cum diſtinctione benè conciliante auctoritates quæ deſuper pugnare videntur, eodem præſuppoſito ſcribentium in contrariũ retento, quod non concurreret formalis delegatio, ſed ageretur de ſimplici ceſſione ſeu conſignatione literarum quam admittebam in dubio cenſeri debere potius pro ſoluendo quàm pro ſoluto.

Aut enim negligentia non eſt magna, & notabilis, et tunc verius eſt eam non obſtare iuxta ſupradictã regulam in contrarium deductam, quam ceſſantibus legibus municipalibus admittebam veram iuxta deducta *in dicta Neapolitana diſc.* 22.; Aut verò illa eſt magna & notabilis, ita vt culpam redoleat, atque dici valeat cauſa damni quod ſcribenti aliàs reſultaret, quia nempe hic ſub bona fide, iuſtaque credulitate quod literæ fuerint impletæ acquieuerit, atq; nõ fecerit illas diligentias quas aliàs feciſſet, et quibus mediãtibus debitorẽ tunc in bono ſtatu exiſtẽtẽ exegiſſet, et tũc ſecus, vt benè ceteris relatis *Fõtanell. dec.* 125. *in fin.* quẽ in hoc laudãt *adden. ad Capic. Latr. dec.* 20. *num.* 16. *Roccb. reſponſ.* 8. *num.* 7. *lib.* 1. *Merlin. de pignor. lib.* 4. *quæſtio.* 150. *num.* 65 *Olea de ceſs. iur. tit.* 7. *quæſt.* 3. *num.* 39. *&* admittunt *add. ad Gregor. dec.* 217 *num.* 9. *in fin.* vbi allegatur *Scaccia*
5 in hoc ab omnibus receptus, quod qui recepit litteras quarum ſolutio ſuum implementum non habuit, tenetur certiorari ſcribentem, vt etiam ex *Gaito* & aliis habetur apud *Carleual. de iudic. tom.* 2. *diſp.* 6. *nu.* 28. benè *Thor. in compend. deciſ. par.* 2. *verbo periculum decoctionis in fine*.

Et quando deſuper non haberemus auctoritates, id etiam ſuadet vtraque ra-
6 tio humana & legalis, naturali ſiquidem ſenſui, ac rationi repugnare videtur, quod ceſſionarius ità obdormitans, & quãdoque cũ ceſſo debitore etiã cum occulta recognitione colludens, à propria culpa ita immunis eſſe debeat, cum damno innocentis, qui in bona fide verſatus eſt; Ac etiam iuxta principia legalia, concordant enim omnes huiuſmodi ceſſionarios vel adiectos, quamuis ceſſio eſſet pro ſoluendo, teneri ad diligentias, licèt tales quales, non autem omnino exactas, ac per viam formalis excuſſionis, ex ea clara ratione quod ita ceſſionarius ſuſcipere dicitur à cedente mandatum ad illam exactionem faciendam, ideoque doccre debet ſe impleuiſſe partes mandatarij ex generaliter deductis per *Rot. apud Merlin. dec.* 633. *dec.* 44. *n.* 12. *par.* 11. *recent. Fontanell. dicta dec.* 125., et frequenter in terminis generalibus controuerſiæ inter cedẽtem & ceſſionarium ſuper periculo nominis ceſſi in ſua materia *ſub tit. de credito*; Ideoque data magna & notabili negligentia, impoſſibile redditur ceſſionario iuſtificare hoc requiſitum, dum ità concurrere videtur etiam culpa lata, cum tamen etiam leuem de iure mãdatarius præſtet, quinimo

imò in aliquorum ſenſu etiam leuiſſi-
mam, vt pluribus iuribus expenſis, latè
deducit *Harpreſt. in §. is qui inſtit. de*
8 *mandat. num.21. cum ſeqq. vbi concor-*
dantes; Quodque mandatarius præſtare
debeat diligẽtiã, et culpæ reddere ratio-
nẽ *Mãtic. de tacit. lib.7. tit.14. n.5. & habe-*
tur ſub tit. de Regal. diſc.117. & alibi.

Quod ſi procedit generaliter in qua-
cumque ceſſione ſeu aſſignatione pro-
prio creditori facta pro ſoluendo de ali-
quo nomine debitoris, vtique longè fa-
9 cilius, atque cum maiori rigore contrà
ceſſionarium ſeu recipientem litteras re-
cipiẽdum eſt in hac materia litterarum
cambij, ità ratione cõmunis vſus, ac ne-
gotiationis, & publici cõmercij exigẽte,
Attendendo etiam in idem aliquorum
Principatuũ rigoroſas leges particula-
res deſuper editas, non in ratione au-
ctoritatiua non egrediente limites, &
poteſtatem legislatoris, ſed in ratione
interpretatiua, et tanquam doctrinam
magiſtralem, ex ijs, quæ circa leges par-
ticulares aliquarum prouinciarum, & di-
tionum, præſertim finitimarũ aduertunt
10 DD. collecti per ſcribentes apud *Prat.*
reſponſ. crim.46. num.53. & ſeqq. & ad-
uertitur etiam *per Rotam* in propoſito
conſuetudinis *dec.357. num.61. par.11.*
rec., et de legibus Hiſpaniarum *dec.27.*
num.8. par.1. rec. & Franch. deciſ.578.
num.14. cum alijs *per Conſtantium in l.2.*
C. de fil. Official. lib.10. & per add. ad
Rouit. pragm. 2. de ceſſione bonorum, at-
que frequenter alibi aduertitur.

Ideoq; etiã agnoſcere vidẽtur auctori-
tates, quæ ſupra contra ſcribentem inſi-
nuantur, ſiquidem *apud Gregor.217.* vt
11 patet *num.7.* nulla aderat negligentia,
et *apud Buratt. dec.486. num.6.* ponde-
ratur moram 27. dierum non eſſe nota-
bilem, Atque ex iudicio mercatorum
idem aduertitur *coram eodem deciſ.497.*
n.8. & ſeqq. potiſſimè quia *in dicta dec.*
486. concurrebat qualitas militaris in
debitore ita non facilis conuentionis,
et cum eodem præſuppoſito moræ non
notabilis, vel aliàs excuſabilis procedi-
tur *dec.49. & 50. poſt Pacif. dicta deciſ.*
260. num.14. & 15. par.10. rec. & in
aliis.

Igitur vt dictum eſt, quæſtio non eſt
iuris, ſed facti, certam regulam genera-
lem ſiue vniformem deciſionem non re-
cipiens, ſed decidenda pro iudicis pru-
12 denti arbitrio regulãdo ex facti quali-
tate ac ſingulorum caſuum particulari-
bus circumſtantijs, quæ ſolent frequen-
tius eſſe difformes ob locorum diuerſos
vſus, nec non perſonarum, & temporum
qualitatem, quibus attentis iuxta gene-
ralem regulam quam in arbitrarijs, &
coniecturalibus habemus, vnum et idem
temporis ſpatium in vno caſu erit modi-
cum, atque negligentiam notabilem non
importabit, in alio verò erit magnum
importans negligentiam notabilem, Po-
tiſſimè verò ac principaliter attendendo
maximam differentiam militantem in-
ter caſum litterarum cambij, & alterum
ſimplicis aſſignamenti quam debitor
faciat ſuo creditori de aliquibus effecti-
bus, vel nominibus debitorum, adeò
vt iſte pro meo iudicio clarus videatur
error tractare hos terminos litterarum
cambij inter negotiatores cũ dictis alijs
terminis generalibus ſimplicis ceſſionis,
vel aſſignationis, quæ ſequatur inter
priuatos creditores, & debitores; Po-
tiſſimùm autem attendendo, an ſcri-
bens vel cedens veriſimiliter exegiſſet ac
ſe reintegraſſet, ſi fuiſſet certioratus.

In vnica verò diſputatione habita in
iſta cauſa, maturum iudicium pro verita-
te efformare non potui, ob non bene fir-
matum factum ſuper quo cauſæ Patroni
nimium diuerſificabant, cum ab hoc vt
dictum eſt huiuſmodi controuerſiarum
deciſio pendeat; incertus tamen mihi eſt
cauſæ exitus, dum cauſa mutauit defen-
ſores, vt frequenter contingit ex muta-
tione procuratoris.

DI-

Digitized by Google

DISCORSO
SOPRA
LA VALIDITA' DE I CAMBII
DI PIAZZA,

In che differiſcano da quelli di fiera, fatto in occaſione della diſputa hauuta in Segnatura di Gratia nella cauſa *Romana Cambiorum* trà la ragione bancaria di Filippo Valenti, & il Marcheſe Raimondo, della quale ſi tratta di ſopra *al diſc*. 1. & 2. et con la quale occaſione ſi diſcorre di molte ſpecie de' Cambi, Et quando in eſſi entri il ſoſpetto dell'Vſura.

PEr chiarezza della materia de' i cambi, et per togliere gli equiuoci preſi da moderni Scrittori ſopra l'intelligenza della dottrina degli antichi Canoniſti, e Morali, conuiene diſtinguere le diuerſe ſorti de' cambij, et in quali entri ò nò l'vſura ò ſoſpetto di eſſa, ſupponendo il diſcorſo in Roma.

La prima ſorte di cambij è quella che ſi fà trà preſenti trà l'vna, e l'altra ſpecie di moneta corrente nel medemo paeſe, ch'è àpunto quel cambio conoſciuto dalla legge commune, che ſi eſercita da gli Argentarij ò collibiſti, volgarmente chiamati Bancherotti, quali per la miglior qualità, ò più commodo vſo di vna moneta che l'altra, riceuono per tale commutazione certa mercede; Come à dire, Titio hà cento ſcudi di oro peſo vecchio, ò cento cinquanta ſcudi di moneta di paoli, et li biſognano per vna ſpeditione di Dataria cento ſcudi di oro ſtampe, và dal bancherotto, & per cambiare la ſua moneta in detti ſcudi di ſtampe gli paga vn mezzo groſſò, più ò meno conforme ſi può conuenire per ſcudo, ch'è valore di quella miglior qualità di moneta, et in tal cambio il bancherotto altera il prezzo, perche in liſta trà mercanti correrà l'oro ad vn baioccho, ed'egli ne vorrà due per ſua mercede, viuendo con quell'induſtria, nella quale applica tutta la ſua perſona & opera, Anzi ſi dà la mercede anco nel cambio di due monete d'egual bontà & valore per la ſola maggior commodità di vna ſpecie più che l'altra; Come à dire, hà Titio vna dobla di Spagna, li comple hauer tanti giulij, groſſi, ò mezzi groſſi, và dal bãcherotto & paga per tal cambio certa mercede; Come anco per la più buona ò cattiua qualità della moneta, benche il valore ſia il medeſimo; Come à dire, hà Titio nel Regno di Napoli cento ducati di rame, gli comple hauer l'iſteſſa ſomma in moneta di argento ò oro, come più commodo al traſporto & più ſpendibile, la cambia col bancherotto ò col negoziante pagandone il cinque più ò meno per cento d'aggio come ſi può conuenire. Et queſta ſorte di cambio trà preſenti è anco praticabile dalla moneta corrente in vn paeſe con la moneta di vn'altro, che iui non corra; Come à dire, viene in Roma vn Regnicolo ò Siciliano, porta ſeco cento ducati di tarì ò altra moneta di quel paeſe, che in Roma communemente non ſi ſpende, và dal bancherotto ò altro negoziante, & la cambia in teſtoni ò paoli perdendoui il diece ò dodici per cento, come ſi può conuenire.

In queſto cambio non cade vſura, non entrandoui dilazione di tempo, ne mutuo vero ò interpretatiuo, ſenza de'

quali

Digitized by Google

quali non può darſi l'vſura; Vi poſſono benſi cadere l'inganno, & la leſione, perche correndo il ſolito aggio de gli ſcudi d'oro di ſtampe à mezzo groſſo l'vno, l'aſtuto bancherotto col non pratico cambiante può chiederne & hauerne vn groſſo; Come anco vi può cadere la falſità, perche può dare all'ineſperto ſcudi di oro peſo vecchio in cambio di ſtampe nuoue, ouero giulij di Vrbino, ò Ferrara, ò teſtoni di S Petronio in cambio di giulij ò teſtoni Romani, mà ciò ſarà falſità, fraude, leſione, ò ingiuſtizia, però mai vſura.

La ſeconda ſorte di cambio è quella che parimente ſi fà trà preſenti da vna ſpecie di moneta all'altra dell'iſteſſo paeſe, e nel medemo luogo, mà con qualche dilazione di tẽpo, il che frequẽtemente ſi prattica nel Regno di Napoli; Come à dire, Titio dà oggi à Sempronio cento ducati in moneta di rame, perche trà vn meſe reſtituiſchi gli medemi cento ducati in moneta di argento, ò oro; O pure dà cento ducati in moneta d'argento del paeſe, perche trà vn meſe gli reſtituiſchi nel medemo luogo cento ſcudi di moneta Romana; Et in Roma ſi può practicare, che Titio dia à Sempronio cẽto ſcudi d'oro di peſo vecchio ò cento cinquanta ſcudi moneta, perche à capo di vn meſe ò due gli reſtituiſca cento ſcudi d'oro ſtampe.

In queſta ſorte di cambio cade chiaramente l'vſura, perche vi entra il mutuo con la dilazione del tempo, per mercede del quale ſi riceue quell'vtile, ch'importa il ridurre la ſua moneta da vna ſpecie inferiore ad vn'altra migliore, et in queſto conſiſte propriamente l'vſura di cauar frutto dalla ſola dilazione & vſo del denaro.

La terza ſorte di cambio è il locale, che ſi fà per lettere ſopra la moneta del medeſimo paeſe da vn luogo all'altro del medemo Regno ò Principato; Come à dire, Titio hà mille ſcudi di moneta in Roma, gli comple hauerli in Macerata, mà non vorria hauer l'incommodo ò ſpeſa, ne ſoggiacere al pericolo della traſportazione, troua Sempronio negoziante, à chi dà la ſua moneta, perche glieli paghi ò facci pagare l'iſteſſa quantità in Macerata con il cambio di trè ò quattro per cento, più ò meno, come ſi poſſono conuenire.

Queſta mercede nõ può dirſi che ſia per il cambio ò differenza di valore da vna ſpecie di moneta all'altra, mentre ſi dà, e ſi riceue l'iſteſſo gieno, e tanto nell'vno, quanto nell'altro luogo la moneta hà il medeſimo valore, mà ſolo è mercede della ſpeſa & pericolo per la vettura ò traſporto, che ſia da vn luogo all'altro; Et ſe bene Sempronio non manda la medeſima moneta, in maniera che effettiuamente non patiſca la ſpeſa della vettura, ne ſoggiaccia al pericolo di eſſer rubbato per la ſtrada, mà procura, che da vn ſuo correſpondente in Macerata con denaro di eſſo Sempronio ò dell'amico ſi paghino à Titio li ſuoi mille ſcudi, nondimeno ciò non importa, eſſendo effetto della ſua induſtria, non importando ciò à Titio coſa alcuna.

In queſta ſorte di cãbio poſſono darſi l'ingiuſtizia ò leſione, & reſpettiuamente l'vſura; L'ingiuſtizia, ò leſione, perche ſe trà prattici negozianti la mercede di queſto cambio ſenz'alteratione particolare di tempo, mà nel ſolo termine, che porta la diſtanza del luogo fuſſe di trè per cento, Sempronio mercante aſtuto potria ingãnare Titio men prattico in farſi dare il ſei ò ſette per cento, mà queſta ſaria ingiuſtizia, & leſione, non già vſura, la quale ſolamẽte potria caderui per la maggiore ò minore dilatione del tempo; Come à dire Sempronio riceue in Roma da Titio mille ſcudi per pagare ò far pagare li medemi in Macerata nel termine di vno ò due meſi, e ſtante tal dilatione, ſi conuengono, che Titio habbia iui gli medemi ſuoi mille ſcudi ſenza mercede alcuna da Sempronio, che hà hauuto il peſo e pericolo del traſporto, queſta è vſura, perche Titio per riſpetto della dilatione congionta col mutuo almeno interpretatiuo ſente quell'vtile.

Et l'iſteſſo camina, quando in qualunque modo ſi conuenga di maggiore ò minor cambio per cauſa della maggiore ò minor dilatione al pagare in vn luogo quel che ſi riceue nell'altro, Et queſto apunto è quel cambio trà due Città ò luoghi del medeſimo Regno, del quale parlano il *Molfeſio*, *il Giuſtiniano*, *il Duardo*, *& altri Morali*, non cadendoui alteratione per la diuerſità di moneta,

neta, et dependendo il tutto dalla ſola conuentione delle parti.

La quarta ſorte di cambio è il locale, che ſi fà per lettere dalla moneta di vn Regno ò Principato, che ſi dà in vn luogo, alla moneta di vn'altro Regno ò Principato, che ſi deue pagare nell'altro; Come à dire, Titio hà mille ſcudi di moneta in Roma, gli comple hauerne la valuta in Venezia ò Napoli, gli dà à Sempronio, perche glieli cambij per il detto luogo, doue li biſognano; O pure all'incontro Titio hà biſogno di mille ſcudi in Roma, li chiede à Sempronio, che hauendo tal moneta in Roma, ne deſidera la valuta in Venezia ò Napoli, obligandoſi dargliela quiui con la conuentione di qualche cambio ò lucro certo di tanto per cento; Et allora ſe non vi corre alterazione di tempo, in modo che non vi cada il ſoſpetto del maggior vtile per cauſa della maggior dilazione, non entra vſura, mà può ben' entrarui inganno, leſione, et ingiuſtizia, perche eſſendo ſolito, per eſſempio, in quella ſettimana trà negozianti prattici correre il cambio da vna moneta all'altra à 7. per cento, può vn' accorto negoziante farſene dare dall'altro men prattico il diece ò dodici, mà ciò non importa vſura, quale ſolamente entraria, quando l'alterazione naſceſſe dalla dilazione; Et nel regolare l' ingiuſtizia ò leſione, ſi attende la maggiore ò minore idoneità del recipiente, potendoſi giuſtamente conuenire qualche maggior vtile per ricompenſa del pericolo, à che il dante ſi eſpone, quando il recipiente non ſia totalmente ſicuro, però ſia come ſi voglia, non entra l'vſura.

Mà ſe in queſta ſorte di cambio non vi fuſſe conuentione alcuna, nè circa il cambio, nè circa il tempo, perche ſi conueniſſe, che Titio, il quale riceue da Sempronio i mille ſcudi in Roma, debba nel termine che porta l'vſo de i mercanti pagarneli la valuta in Venezia, nel modo che correrà la piazza quādo maturarà il pagamento, in queſto caſo correndoui la realtà de i ſpacci, come ſi dirà di ſotto, non vi cade vſura, ne meno ingiuſtizia ò leſione, mentre non vi è alterazione di tempo, dalla quale poſſa naſcere l' vtile del dante, et reſpettiuamente danno del recipiente, Nemeno vi può eſſere l'inganno, leſione ò ſuffocatione nel conuenire maggior vtile ò danno di quel che porti l'euentualità di quel tempo, in manierache, tanto è l'vtile del dante, che ſia pratticiſſimo & aſtutiſſimo, quanto di quello, che ſia ſciocco, et totalmente ineſperto, anco putto, che però ſi eſclude, non ſolamente l'vſura, mà anco l'ingiuſtizia ò leſione.

In queſto caſo, l'vtile, ò reſpettiuamēte danno del dante ò recipiente, conſiſte nella variazione del prezzo dell'oro, dal quale pende la reduzione di vna moneta all'altra; Come à dire, Titio piglia in Roma da Sempronio mille ſcudi moneta à cambio per Venezia; E perche la piazza di Roma non vſa ſopra cambij altra moneta, che ſcudi d'oro, et all'incontro la piazza di Venezia non vſa ſopra cambij altra moneta che di ducati, però in Roma li mille ſcudi moneta ſi riducono à tanti ſcudi d'oro con l'aggio corrente in liſta quella ſettimana, et poi ſi fà la tratta à Venezia in ducati, col prezzo, che ſi pone, come à dire, tanti ducati, à 54. ſcudi di oro per ogni cento ducati.

Nel ritorno poi della tratta per Roma, li ducati di Venezia ſi rimettono à ragione del valore di tanti ſcudi di oro, ſecondo il prezzo che in quella ſettimana ſi mette, et corre in Venezia, qual prezzo può eſſere maggiore ò minore di quel che era in Roma, quando ſi mandò il cambio, in maniera che potria eſſere à 54. e mezzo per cento, ouero meno de' 54.

Quando il prezzo è alterato, che il primo di Roma ſia di 54., et il ſecondo di Venezia ſia di 54. e mezzo, queſto cagiona l'vtile del dante, et reſpettiuamēte il danno del recipiente; Et all'incontro quando il primo è di 54., et il ſecondo di Venezia è di 53. e mezzo, queſto fà il danno del dante, et vtile del recipiente, ſi che ſminuiſca la prima ſorte, et tutto ciò pende dall' euentualità, la quale exclude l'vſura & l'ingiuſtizia.

Et il medeſimo camina egualmente ne i cambij di fiera, perche la moneta conſiſtente nel luogo, doue ſi dà ò reſpettiuamente ſi piglia il denaro à cambio in ſcudi di moneta, ò in ducati, ò

in

in lire, ſi deue ridurre à ſcudi d'oro, et da queſti ſi riduce à ſcudi di marche, che ſi comprano, et dal maggiore ò minor prezzo di eſſi depende l'vtile ò danno del dante, & reſpettiuamente del recipiente.

Et queſta incertezza dependente dall'euentualità del più baſſo ò più alto prezzo dell'oro, & moneta, ò marche reſpettiuamente, ſalua il cambio, così dall'vſura, come dall'ingiuſtizia, mentre il tutto depende dall'euento, et niente dalla conuentione delle parti, onde nel ſolo caſo di conuentione cade quel ſoſpetto di vſura, che in queſta materia ſi è hauuta per i Canoniſti, e Teologi.

Per la validità di queſto cambio, ſi ticerca che veramente ſi mandino le lettere in fiera drizzate à perſona tale, che con denato del ſcribente ò proprio poſſino hauere il ſuo adempimento, in maniera che ſe dette lettere realmente non corrano, ò pure il dante ſia certo, che non ne poſſa ſeguire l'adempimento, et che ſappia, come il recipiente conuerta il denaro in altro vſo ſenza poterne dare l'equiualente in piazza ò fiera, ſi dice cambio ſecco & ſimulato, per quel che ne diſpone la Bolla di *di Pio V.* ſopra cambij, quãdo ſi tratti di cãbio diretto & puro ſenza miſtura di altro cõtratto.

Et tutto ciò camina bene quanto alla prima tratta ò primo cambio da Roma à Venezia, ò da Roma in fiera, non cadendo ſopra ciò differenza dal cambio per fiera ò per piazza, doue termini; Et quando la tratta hà il ſuo pieno nel luogo deſtinato, non vi cade altra difficoltà, la quale cade ſolamente in caſo di non adempimento, per defetto del quale, con la ricorſa, ò altro termine vſato da negozianti ſi crea il ricambio di nuoua tratta dal luogo *ad quem*, al luogo *à quo*.

In queſto caſo di ricambio, cadono due ragioni da dubitare, l'vna, perche così ſi dice continuazione proibita dalla detta Bolla di *Pio V.*, che permette ſolo vn cambio per la prima fiera ò primo termine di piazza, Et l'altra, perche l'augmento cagionato dall'intereſſe del detto cambio ſi conuerte in ſorte, et ſi rende atto à produrre nuouo intereſſe di cambio, ch'è ſpecie di frutto, quale alcuni dicono ſuperfettazione, et altri dicono anatociſmo.

Mà ciò che alcuni men prattici del negozio habbino ſopra ciò dubitato; Tanto dalla Rota Romana, quanto da tutti gli Tribunali del mondo Cattolico, et dalla commune opinione de i Canoniſti & Morali intendenti della materia, viene ammeſſa la validità di queſto recambio, riſpõdendoſi al primo obietto, che allora s'intende continuazione proibita, quando il recipiente benche voleſſe pagare in fiera, ò in piazza non poteſſe farlo, et fuſſe coſtretto patire cõtro ſua voglia la cõtinuazione di altra fiera ò di altro termine di piazza; Mà quando è in ſuo arbitrio il farlo, in manierache il ricambio venghi creato di nuouo per adempire il primo, non ſi dice continuazione, mà creatione totalmente nuoua & independente, e così ſucceſſiuamente, laonde in tal caſo ſi dicono tante tratte ò contratti & cambij nuoui, quante ſono le fiere, ò quanti ſono gli termini di piazze.

Et all'altra ragione di dubitare circa il cõuertire gl'intereſſi del primo cãbio in ſorte nel fare il recambio, ſi riſponde con maggior facilità, perche l'intereſſe del cambio realmente non è, nè frutto, nè lucro, nè acceſſione contradiſtinta dalla ſorte, mà è vna ſorte nuoua, come tutto prezzo di quella moneta, che in quel luogo tanto vale, con il di più cagionato dalle ſpeſe di prouiſioni à ciò neceſſarie, et volgarmente ſi dice recambio per contradiſtinguerlo dal primo, mà in effetto è vn cambio totalmente nuouo; E ſe bene gli Giuriſti chiamino frutti queſto intereſſe de' cambi, et alcuni più ſcioccamente confondendo i termini gli chiamino vſure, nondimeno queſto, ò è errore, ò vn certo modo di dire per contradiſtinguerli dal valore della prima ſorte.

Dicono alcuni, che tutto ciò camina bene, tanto per fiere, quanto per piazze, in ordine al primo cambio, mentre queſto è più neceſſario al commercio per piazze che per fiere, Et anco l'ammettono nel primo ricambio, cioè nel ritorno del luogo *ad quem* al luogo *à quo*; Mà che la continuazione, & ſucceſſiua circulatione, benche fatta nella già detta forma valida, per via di tante nuoue creazioni di nuoui contratti ò tratte, ſia permeſſa ſolamente

De Cambijs. O per

per le fiere, ò pure anco per le piazze con la miſtura di fiere, cioè da piazza à fiera, & da fiera à piazza, mà non già da piazza à piazza, cioè da Roma à Venezia, e da Venezia à Roma, e così ſucceſſiuamente.

Queſta diſtinzione ſi crede ideale & di niſſun fondamento, non eſſendoui ragione immaginabile, per la quale vna ſorte di circolazione deua eſſer valida & lecita, e l'altra illecita & inualida, mentre preſuppoſto, che non ſiamo nel caſo di quella vera continuazione proibita dalla Bolla di Pio, e che ogni cambio ſi dica nuouo ſtante de per ſe per il ſolo primo termine, la detta Bolla egualmente approua gli vni che gli altri cambij, Et quando ſi poſſa dire continuazione, tanto dalla detta Bolla è proibita quella per fiera quanto quella per piazza, in modo che la diſtinzione hà dell'ideale, non eſſendoui alcuna ragione probabile di differenza.

Sogliono alcuni aſſegnar ne la ragione della differenza, in che le fiere habbino il tempo & prezzo determinato inuariabile, ſtante che in fiera il prezzo ſi mette dal publico foro di mercanti, ò dal Conſolo, & deputati, e che il tempo è di trè meſi, in maniera che non ſi può cambiare che quattro volte l'anno; Et all'incontro per le piazze, che potriano eleggerſi vicine, potria il cambio circolarſi per più di 30. volte l'anno, è metterſi il prezzo à ſuo modo con intereſſe grande, & eccesſiuo.

Chi ſi fonda in queſta ragione ſi moſtra poco inteſo, & aſſai digiuno della materia, poiche il dubio cade, quando ſi cambia per luoghi non mercantili, che non hanno regola, mà non già quando ſi tratta di cambio per quelle Città mercantili di diuerſi Principati, che meritano il titolo di piazze, doue il prezzo è vniforme, & inuariabile poſto ciaſcuna ſettimana dal foro publico ò congrega di mercanti, con l'iſteſſe regole & conſiderazioni della moneta larga ò ſtretta, con quali ſi pone in fiera, dandoſene fuori le liſte; Laonde vediamo in Roma, che in vna ſettimana l'oro corre in liſta vn baiocco, in vn'altra due, in vn'altra non vi è aggio di ſorte alcuna, in maniera che camina l'iſteſſa ragione à puntino come in fiera.

Et quanto al tempo, parimente è certo & vniforme, importando l'acceſſo, e receſſo con l'vſo il tempo di vn meſe e mezzo quaſi inalterabile, in maniera che ſi può ſolamente cambiare otto volte l'anno in circa con poca variazione; Et da ciò naſce, che non può darſi inganno ò ſuffocazione, mentre come di ſopra ſi è detto, tanto è l'vtile del più accorto negoziante, quanto quello di vn putto di trè anni, che dia il ſuo denaro à cambio, Dunque queſta ragione di differenza reſta totalmente vana, e ſenza fondamento, non correndoui altro di più che qualche maggior intereſſe delle prouiſioni, che per fiere ſono otto, e per piazze ſono ſedici, mà non ſi troua diſpoſto in termine di ragione, che ciò vizij l'atto.

Altri ne aſſegnano la ragione di differenza, del ben publico che riſulta dall'vnirſi tutto il denaro di negozio in vn luogo di fiera, perche così facendoſene maggior abbondanza, viene à calare il prezzo dell'oro è renderſi minore l'intereſſe de i debitori; Mà non ſi sà vedere, perche non cada l'iſteſſa ragione in queſte piazze principali, & metropoli di gran Mercanzia, come ſono, Venezia, Napoli, Milano, Roma, e ſimili.

Altri dicono che per le piazze ſtà in arbitrio di vn negoziante con vn cambio groſſo alterare il prezzo à ſuo modo, il che non camina in fiera, però queſta ragione potria ben cadere in Ancona, Bari, Foggia, Lecce, e piazze ſimili piccole, mà è troppo incongrua à piazze tanto mercantili, nelle quali girano millioni di mercanzie, e negozij, perche anco in fiera le tratte groſſe poſſono fare l'iſteſſa alterazione.

Adducono altri per ragione di differenza la ſicurezza, che ſi hà in fiera delle antidate, fraudi, e fallità, ſtante che tutte le tratte e negozij ſi regiſtrano nel publico libro, che ſi dice *bilancio di fiera*, il che non è per le piazze, per le quali puo il negoziante con antidare fermar gli ſpacci, & accommodar la Scrittura a' ſuo modo.

Queſta è la più ſciocca, è mal fondata ragione di tutte l'altre, perche gli delitti non ſi deuono preſumere, nè la ſo-

la

la poſſibiltà di falſità & ſuppoſizione rende l'atto inualido, quando quella non ſi proui; Come habbiamo in materie più geloſe di teſtamenti, inſtrumenti, gratie di Prencipi e ſimili; Et però non è buona conſequenza, Vna ſorte di cambiare è più ſicura dell'altra, dunque vna è lecita e valida, l'altra illecita & vſuraria, perche come ſi è detto di ſopra, nè gli bancherotti può darſi la fraude ò falſità nel dare vna moneta falſa ò ſcarſa, e pure niuno dice, che queſto meſtiere di cambiare ſia vſurario & illecito.

Nè aſſegnano alcuni quella del maggiore & eccesſiuo guadagno, e reſpettiuamente intereſſe, che riſulta dal cambiare per piazza più che per fiera, & anco che trà negozianti non ſi vſi la circolazione de' i cambij per piazze ſolamente, mà per fiere e piazze vnite.

Che li negozianti frequentino più vna ſorte di cambio che l'altra, potrà oprare, che l'vna poſſi dirſi frequente & vſitata, l'altra non frequente nè vſitata, mà non perciò potrà dedurſene la conſeguenza, dunque l'vna è lecita, è l'altra illecita; Anco li negozianti sfuggono dar denari à cenſo, e quaſi mai ſi vede impiegato denaro mercantile in tal contratto, mà frequentemente in cambij per la ragione della perpetua irrepetibilità del capitale, che à negozianti comple hauere à loro diſpoſitione, mà non perciò può dirſi, che i cambij ſiano leciti è non li cenſi.

Et quanto al guadagno eccesſiuo, quãdo anco queſto naſceſſe dalla conuenzione delle parti, pure adempendoſi la forma della Bolla di Pio, in maniera che non vi ſia coſa contraria alla ſoſtanza del cõtratto, ciò cagionaria ingiuſtizia e leſione, che meritaria la reſecazione & riduzzione alla giuſtizia, mà non vſura, nè nullità; Oltre che quando il danno naſce, come di ſopra ſi è detto, dal mero caſo & euentualità, che può portar'anco il danno del creditore, e diminutione della ſorte principale, meno entra il termine d'ingiuſtizia è leſione, come è indubitato principio legale;

Si che potrà ben dirſi, che delle due ſorti ò ſtrade di cambiare l'vna rieſca dall'euento più lucroſa, e reſpettiuamente più dannoſa dell'altra, mà non già mai, che perciò l'vna ſia lecita, è l'altra illecita.

Chi per eſempio hà mille ducati in Bari per rimetterli in Roma, doue li biſognino per pagar penſioni, ò far altra ſpedizione, hà due ſtrade da cambiare, vna per Napoli, l'altra per Venezia, & il caſo frequentemente porta, che in vna medeſima Settimana, cambiando per Veneyia, patirà vn'intereſſe ſuauiſſimo di trè, ò quattro per cento, & cambiando per Napoli ne patirà vn graue di dodici, e 15. Et all'incontro in vn'altra ſettimana per Napoli il cambio gli riuſcirà dolciſſimo, è per Venezia altiſſimo; Queſto è effetto dell'euentualità, mà non perche vno eliga la ſtrada più dannoſa, è che l'altra dall'euento ſi ſcuopra migliore, dunque ne riſulta, che l'atto ſia ſtato inualido, & illecito.

Può ben darſi la fraude dell'vſura nel cambio, quando trà le parti ſi ſtabiliſca per accordo il prezzo dell'aggio, che non è proibito fare ſinceramente ſopra l'incerta euentualità, che può apportare danno & vtile reſpettiuamente, in caſo cioè, che il maggiore ò minor prezzo naſca dalla maggior lontananza ò vicinanza della fiera, ouero dal maggiore ò minor breue termine dell'vſo, perche ſi conuenga di maggior prezzo dell'aggio quando ſi piglia il denaro nelle prime ſettimane della futura fiera, di quel che ſi conuenghi quando ſi piglia verſo le vltime, e proſſime ſettimane, ſi che la dilazione del tempo ſia cauſa dell'aumẽto ò diminuzione; E così parimente quando il prezzo dell'aggio per piazza ſia maggiore ò minore per il più breue ò longo termine dell'vſo, perche può eſſerui il maggior lucro cagionato dalla dilazione, nel che conſiſte l'vſura; Ma ciò egualmente camina ne' cambij di piazza come in quelli di fiera ſenza differenza, dependendo dalla conuenzione ſopra il tempo ò dilazione.

Onde biſogna neceſſariamente concludere, che ò la circolazione de i cambij con le ſcritture & atti ſimulati & à vento, ſenza che mai vi corra denaro (come dicono quei, che dannano queſta continuazione) ſia lecita ò nò; Se è illecita, tanto ſarà quella di piazza, quanto quella di fiera, mentre la Bolla di Pio

egualmente diſpone dell'vna che dell'altra; E ſe per le ragioni dette di ſopra deue ſtimarſi lecita, tanto ſarà l'vna quanto l'altra, benche l'vna ſia più ſuaue, e l'altra più aſpra, perche l'accidente di maggiore ò minore intereſſe, non è atto à viziare il contratto, quando nō vi ſia defetto nella forma, ò ſoſtanza.

Finalmente alcuni moderni non pratici del negotio, dicono che tal ſorte di contratto può tolerarſi trà i mercanti e negozianti, per il bene, che dal commercio è negoziazione; riſulta al publico, mà non con priuati debitori, che pigliano il denaro à cambio, non già per cambiarlo, mà per valerſene in altri biſogni et vſi, il che è ben noto al dante, che sà di certo non poterſi dal recipiente cambiare quel denaro per fiera, ò piazza.

Queſto dubio è parimente effetto di poca notizia della materia, e dalla quale naſcono tanti equiuoci, particolarmēte di quelli, che per il più, poco, ò niente pratticando il foro, e gli negozij di Città grandi e mercātili, veramente non ſanno che coſa ſia negozio, nè cambio.

Biſogna dunque preſupporre, che in due maniere ſi dice dare, ò reſpettiuamente riceuere denaro à cambio; L'vna che ſecondo l'vſo forenſe ſi dice diretta, e l'altra che ſi dice obliqua; La diretta è quando vn contrahente riceue dall'altro il denaro per cambiarlo veramente, perche il dante, ò ſia per induſtria e negozio, ò ſia per altro ſuo biſogno, ne vogli realmente la valuta nel luogo deſtinato, Et in queſto caſo entra la conſiderazione de i Canoniſti e Morali abbracciata anco dalla Rota (benche con qualche equiuoco quāto all'applicazione à quel caſo nel quale nacquero le riſoluzioni che di ciò parlano), che ſe il dāte sà di certo l'inabilità del recipiente, e che douendoſi valere del denaro in altri vſi non poſſa dar il pieno alla tratta nel luogo deſtinato, non ſi dica cambio reale, mà ſimulato e ſecco.

La maniera obliqua è, quando il recipiente piglia à cambio il denaro dal dante in preſtito per ſeruirſene à i ſuoi biſogni, & vſi totalmēte diuerſi dal cambiarli per piazza ò fiera, Et allora veramente non ſi dice pigliare quel denaro à cambio, perche in effetto è puro e ſemplice mutuo; Mà perche il mutuante non intende tener otioſo ſotto mutuo il ſuo denaro deſtinato à traffico e negotiazione di cambij, però il mutuatario, per rimborſo & indennità del mutuante, dà mandato e facoltà al medemo di pigliare da altri, ò anco da ſe ſteſſo à cābio l'equiualente ſomma, e quella ritenere e girare ſopra cambij à danno del mutuatario, finche ſegua il rimborſo del mutuo; O pure il medeſimo debitore ne aſſume il peſo in ſe medemo, in qual caſo ſe lui non fà correr gli ſpacci neceſſarij, non poſſono dirſi douuti gli cambij come cambij, eſſendo impoſſibile dare il corſo di queſti ſenza la realtà de i ſpacci, mà ſi deuono al creditore gli medeſimi come danni & intereſſi douuti da vn procuratore, che accettando il mādato, traſcura di eſeguirlo, et in queſto caſo il debitore patirà minor intereſſe, non patendo quello delle prouiſioni.

E queſto è quel contratto, che oggidì tanto frequentemente ſi prattica in Italia, anco trà i priuati, che non ſono mercanti, perche non gira ſopra cambij quel denaro preſtato trà perſone priuate; che non ſiano mercanti, mà gira trà mercanti e negozianti l'equiualente preſo à cambio diretto da vn'altro, ò da ſe ſteſſo come terzo, in danno e reſpettiuamente vtile del debitore. Et in queſto conſiſte l'equiuoco di molti, che non pratticano il foro di Città grandi, e piazze mercantili, e ſenza la qual prattica è impoſſibile intendere bene queſta materia e diſtinguere gli termini, dalla confuſione de i quali naſcono gli equiuoci.

Chi poi di tutto ciò deſidera la proua con autorità, e ragioni, potrà ſodisfarſi ne' diſcorſi legali in lingua latina contenuti di ſopra ne' caſi particolari ſeguiti, e diſputati, ſpecialmente nelli diſcorſi *primo, e ſecondo* concernenti la detta cauſa che fù occaſione del preſente diſcorſo; Doue in particolare ſi auerte che ſia troppo manifeſto errore di chi crede eſſer validi gli cambij circolati da fiera à fiera ſenza miſtura di piazze, e non eſſer validi quelli da piazza à piazza, ſenza miſtura di fiere, mentre come iui ſi proua, gli cambij di piazze ſono più antichi, più neceſſarij, e più reali, meno lontani dalla finzione, e conſeguentemē-

te

te ſenza dubio più leciti, non potendoſi mai dire in regole di legge naturale, e poſitiua, che vn modo modernamente inuentato, meno neceſſario alla Republica, e commercio vmano, e che contiene qualche bugia contenuta ſotto vna moneta finta, & imaginaria, poſſa, ò deua dirſi più lecito, del modo più antico, più neceſſario, e meno lontano dalla bugia, e finzione.

E' più antico il cambio di piazza, che legalmente ſi dice locale, perche laſciãdo da parte la queſtione, ſe queſta ſpecie di contratto fuſſe conoſciuta, e pratticata in tẽpo dell'antica Republica Romana ò nò, nel che habbiamo varie opinioni; Certa coſa è, che dopò la traslazione dell'Imperio Romano in Oriente, e che queſto per le tante incurſioni di barbari in Italia, & altre parti occidentali fù quaſi perſo, con la diuiſione di tanti diuerſi Principati, e Signorie, fù fino da quei tempi neceſſario d'introdurre queſto modo di cambiare la moneta da vn luogo all'altro, per la neceſſaria reciproca communicazione di quelle coſe neceſſarie all'vſo vmano, quali la natura hà diſtribuite in diuerſe parti del mondo, arricchendone vna parte, & impouerendone l'altra; E ciò non ſolo per la diuerſità de' Principati, ò Signorie, mà ancora per il pericolo della traſportazione della moneta da vn luogo all'altro; Laonde di queſto cambio locale per lettere parlano communemente gli Teologi e Giuriſti antichi; Et all'incontro queſte fiere che ſi fanno in Italia furno introdotte da Genoueſi nell'anno 1527.

E' più neceſſario il cambio litterario forale, ò per piazze, per la detta ragione della neceſſità della communicazione trà le Città, e Prouincie, ſenza la quale quaſi non ſi può viuere, almeno con vita ciuile, e commoda, e per le altre ragioni della diuerſità delle monete, e pericoli di viaggio, come ſopra, Et all'incontro queſte fiere ſono modernamente introdotte per mera mercatura, e ſenza quelle ſi potria viuere, ſi che non vi corre neceſſità preciſa come nell'altro.

E finalmente è più reale, e meno lontano dalla bugia, e ſimulazione il cambio di piazza, perche ſi cambia da moneta à moneta vera, reale, e corrente in argento, ò in ſcudi d'oro, Et all'incontro in fiera ſi cambia con ſcudi d'oro di marche, ch'è vna moneta finta, & imaginaria, quale biſogna comprare con ſcudi d'oro ſtampe veri, e dal maggiore ò minor prezzo di queſte due ſorti di ſcudo naſce l'intereſſe del cambio; Dunque è troppo chiaro l'aſſurdo, che vn'atto che più ſi allontana dalla verità, e ſi accoſta alla bugia, e ſimulazione, e che contiene vn' inuenzione moderna non neceſſaria totalmente al viuere vmano, deua preualere, e ſtimarſi di miglior qualità, che vn'atto antico, neceſſario, e reale ſenza miſtura alcuna di bugia, ò ſimulazione, con le altre conſiderazioni addotte nelli detti due primi diſcorſi giuridici.

INDEX

INDEX
RERVM NOTABILIVM
Quæ continentur ſub titulo de Cambijs.

A

ACCEPTANS.

VIA executiua datur contra acceptantem litteras cambij, diſc.22. num.2.

Maximè in Regno Neapolis ob Regiam pragmaticam, num.3.

Conditionem ſcribentis ſi ſcire potuit non excuſatur, diſc.25. num.15.

Decocto ſcribente littera, an teneatur ad illarum ſolutionem. *Vide.* Decoctio.

Stylus mercatorum in acceptatione litterarum cambij, diſc.25. num.14.

ACCESSIONES.

Seù verè fructus non ſunt cambia ſed pars ſortis, diſc.3. num.10.

ACCIDENTALIA.

Vitiantur & non vitiant contractum, diſc. 24. num.12.

ACTIO.

De materia æquitatiuæ actionis de in rem verſo quando intret nec nè, d.14. n.9.

Exceptio turbida quando admittatur aduerſus actionem claram, et quando replicatio ſit potius turbida, diſc.22. n.4.

ACTVS.

Initium ſpectatur in actibus, non quod caſus deindè præbuerit, diſc.1. nu.27.

Subſtantia voluntatis in omnibus actibus attendi debet, non autem cortex & figura verborum, diſc.24. num.3.

Vſura poteſt adeſſe in omni actu inter viuos, et per vltimam voluntatem, diſc.24. num.5.

ADIECTVS.

Decoctio ſcribentis litteras cambij an cedat damno mandatarij, acceptantis vel adiecti, diſtinguitur, diſc.20. nu.2.

Nouus caſus conſideratur in hac materia, diſc.20. num. 4.

ADMINISTATOR.

Facultatem ſibi datam ſumendi ad cambiũ in ſubſidium non poteſt exercere abſq; interpellatione, diſc.14. num.2.

De differentia mandati ad capiendum ad cambium dati per debitorem creditori vel ſimplici adminiſtratori ſeù ſocio, diſc.14. num.3.

ALTERNATIVA.

Electio in alternatiuis eſt debitoris durante dilatione, ſed poſt moram eſt creditoris, diſc.11. num.5.

ANATHOCISMVS.

Quando procedat, diſc 3. num.8.

Recambia an cõtineant anathociſmum ob conuerſionem cambiorum in ſortem, diſc.3. num.8.

Fructus fructuum quando debeantur et non obſtet anathociſmus, diſc.8. n.6.

ANTIDATA.

Poſſibilis ſeù facilis ſpacciorũ an reddat illicita cambia platealia, diſc. 1. num. 19.

APPROBATIO.

Computa tranſmiſſa dicuntur approbata, ſi recipiens non contradixit, vel contradixit in aliquibus partitis, d.13. n. 5.

AVOCATIO.

De priuilegio fiſci auocandi pecuniam ſolutam poſteriori creditori, diſc.13. n.9.

Notabilis declaratio dicti priuilegij competentis fiſco vel alteri priuilegiato, diſc.13. num. 10.

B

BANCVS.

APeriri vt poſſit quid requiratur, diſc. 2. num.12.

Litteras cambij an implere debeat, diſc. 2. num.11.

De partitis paſſatorijs bancorum, diſc.25. num.17.

Correſponſalis an debeat eſſe bancherius, diſc.2. num.11.

BI-

Digitized by Google

BILANCIVM.

Nundinarum quod dicatur, diſc.1. num.4. ante med.

Cambia cum ſe ipſo non adnotantur in bilanciis nundinarum, diſc.1. nu.18.

BONA FIDES.

Seù credulitas quando excuſet in materia vſuraria, diſc.17. nu. 9.

BONONIA.

Statuti fori mercatorum Bononien. diſpoſitio circa decoctionem ſcribentis litteras cambii, diſc. 25. num. 11.

C

CAMBIVM.

QVot contractus & ſpecies ſub ſe contineat contractus cambij, diſcur. 8. num. 2.

Differentia inter vnam ſpeciem, & aliam, diſc.8. n.2.

Species cambiorum diſtinguuntur, & quale ſit directum, & quale obliquum, diſc. 3. num.6.

Societatis cõtractus excluditur in cambijs, diſc. 4. n.9.

Mutuum neque ſucceſſiuè vſuram cõtinet, et qualis contractus dicatur, diſc.24.n.2. & ſeqq.

Pecunia ſi datur ad cambiandum qualis ſpecies contractus dicatur, diſc.4. nu.3., diſc.13.num.5.

De ratione ſubſtinẽte validitatem cambiorum, diſc.17. n 7.

De ſimulatione, ſeù figmento, quod aliqui dicunt eſſe in cambijs, diſc.3. n.7.

Iuſtificandum àn ſit præcisè cum litteris, et quomodò remiſſiuè, diſc.2. num.9.

Litteræ redditus ſufficiunt pro iuſtificatione, diſc.6.num.2.& diſc.7.nu.3.

Sine iuſtificatione ſpacciorum ſaltem per litteras redditus non debetur, diſcur. 5. num. 2.

Quandoquè ſine eis debentur tanquã damna & intereſſe, diſc.5. num. 3.

Præſertim vbi debitor ſuſcipit in ſe onus cambiandi, diſc.7. n.11. & diſc.8. num.5. & diſc.10.n.2.

Declaratur, quando id procedat, necnè, diſc.10.num.3.

Acceſſus litteræ ſufficiunt, licèt non adſint illę reditus, diſc. 12. num. 2.

Amiſſis litteris, ex quibus adminiculis probentur cambia, diſc.6. n.8., diſc.7.n.5.

Per libros Campſoris, an iuſtificentur, diſc. 6.n.4., diſc.7.num.3.

Confeſſio debitoris non attenditur pro iuſtificatione, diſc.7. num.3.

Quando illi deferatur, diſc.7. num.6., diſc.9.num.7., diſc.23.num.4.

Adminicula ſi cõcurrunt defertur tali confeſſioni, diſc.7.num.8.

Recenſentur adminicula, diſcur. 7. num. 9.

Suſpicionem potius auget talis confeſſio, diſc.7.num.7.

Quales defectus ſanet in cambio confeſſio partium, diſc.6. num.14.

Ex credito antecedẽti, ex mercibus vel alia cauſa poteſt creari cambium, diſc.3.n.4, diſc 5.n.7., diſc.6.n.2.& 3.

Creditor vbi ſcit debitorem conuertere debere pecuniam in alium vſum, cambium non eſt inualidum, diſc.3.n.5.

Declarantur deciſiones inualiditatem firmantes in hoc caſu, diſcur.3. num.5., diſc. 5. num. 8., diſc.10. num.6., diſcur. 23.num.9.

Qualis ſcientia ad hunc effectum requiratur, diſc.23.num.9.

Lucrum certum nullũ datur in cambio; ſed poteſt etiam eius ſors diminui, diſc.3.n. 9., diſc.24. n.8.

Creditor in eo poteſt eſſe in damno, & debitor in lucro, diſc.14. num.4.

Fructus ſeù acceſſiones non ſunt verè cambia, ſed pars ſortis, diſc.3. num.10, diſc. 19. num.3.

Reſtituta ſorte, àn creditor poſſit continuare ſub cambijs fructus, ſeù cambia, quæ remanerent debenda, diſc.19. nu.1. & ſeqq.

Coniecturæ ex quibus in propoſito deſumatur voluntas partium, ponderãtur, diſc.19. n.5.

Obſeruantia multum eſt in propoſito obſeruanda, diſc.19. num.7.

In cambijs limitatis àn valeat pactum, vt ſi currentia importent minus, adhùc debeatur creditori ſumma conuenta, diſc 16.num.9.

Ad ſummam taxatam non aſcendiſſe cambia, quomodo probandum, diſcur. 23. num.11.

Vltra ſummam taxatam, ſi de facto ſolutum ſit, an imputetur ipſo iure in ſortem diſc.23. num.12.

Curſus cambiorum, quod non exceſſerint certam ſummam, quomodo proban-

bandum, diſc.17. num.5.

A reſtituendis cambijs exceſſiuis per debitorem ſponte ſolutis, quando creditor excuſetur, diſc.17.num.8.

Induſtria perſonæ, quando dicatur electa in materia cambiorum, diſc.18.n.6.

Poſt elapſum tempus conuentionale, in quo fuit in mora reſtituendi pecuniam debentur cambia aſſumpta per debitorem diſc.23. num.2.

Clarius accedente partium declaratione, & de ratione, diſc.23.n.3.

Pacta non reſpicientia ſubſtantiam cambii vitiantur, et non vitiant, diſcur. 16. num. 10.

Nobiles an exercere poſſint cambia, diſc.6. num.10.

Corruente altero contractu correſpectiuo admixto cum contractu cambij, an iſte contractus etiam corruat, et quando, diſc.24. num.11.

Declaratur, num.13.

De commodo debitoris ſuſcipientis in ſe onus cambiandi, diſc.8. num.7.

Magis expedit ei ſuſcipere dictum onus & ſoluere cambia ſine ſpaccijs loco damnorum & intereſſe, quia euitat prouiſiones, diſcur.10. num. 8., diſcur.17. num. 3.

An ille, cui eſt data facultas cambiandi poſſit continuare girum poſt ceſſionem alteri factam, diſc.6. num.9.

Per mortem an expiret ſuſceptũ onus cambiandi, diſtinguuntur plures caſus, diſc. 4. num. 2.

Vid. Mandatum, Mors, Onus.

Caſus in quo ſuſceptum onus cambiãdi eſt tranſitorium ad hæredes, & non expirat per mortem, diſc.4.num.7.

Socius an poſſit girare cambia ſub ſuo nomine priuato in cauſam negotij ſocialis, diſc. 14. num.6.

Vſura quando adeſſe poſſit in cambio minuto, ſeù materiali permutationis monetæ in eodem loco inter præſentes, diſc. 24.num.7.

De differentia inter caſum, in quo debitor tribuit facultatem creditori cambiandi, & quãdo idem debitor id in ſe ſuſcipiat, diſc.4. n.6.

De alia differentia quando creditor cambiat, et quando deputatur mercator, & cuius damno cedat mercatoris negligẽtia, diſc. 8. n.3.

De alia differentia, quando mercator deputatur à debitore, et quando à creditore, diſc.8. num.4.

Remiſſio oneris vtendi opera mercatoris deputati, àn liberet ab onere cambiandi, diſc.5. num. 4.

De Partitis paſſatorijs bancorum Neapolis, diſc.25. nu.17.

Voti *Corduba* tenor ſuper cambijs per Hiſpanias, diſc.21.nu.6.

Diſcurſus pleniſſimus ſuper ſpeciebus cambiorum & validitate platealium ponitur poſt diſc.26.

CAMBIVM DIRECTVM.

Quale ſit cambium directum, diſcur. 3. num. 6.

Qualem ſpeciẽ contractus contineat, diſc.4. num. 4.

Vſura quando in eo adſit, diſcur. 24. num. 6.

CAMBIVM IRREGVLARE.

De cambio irregulari, diſc.1. num.17.

CAMBIVM LIMITATVM.

Qualem ſpeciem contractus contineat, et àn differat à currenti, diſc.6.nu.13.

Quomodo ſit intelligendum, diſcur. 19. num. 6.

Intelligendum eſt ſi currens excedat, non autem ſi ſit minus, diſc.17.n.2.

Ad currentia, vbi reducitur, num. requiratur noua interpellatio, diſc. 16. num. 2.

Declaratur, num. 5.

Pactum, àn valeat in cambiis limitatis, vt ſi currentia importent minus, adhuc creditori debeatur ſumma conuenta, diſc.16.num.9.

Certam ſummam, quod non exceſſerit quomodo probetur, diſc.17.num.5.

Ad certam ſummam non aſcendiſſe quomodo probetur, diſc.23. num.11.

Vltrà ſummam taxatam, ſi de facto ſolutũ ſit, àn ipſo iure imputetur in ſortem, diſc.23. num.12.

CAMBIVM NVNDINALE.

De realitate concurrente in cambiis nundinalibus, diſc.1. num.11.

Cauſa introductionis iſtius cambii, diſc.1. num. 12.

Continuatio ſeù circulatio prohibita in nundinalibus, diſc. 1. num.13.

Quomodo intelligatur hæc prohibitio, et quæ continuatio dicatur prohibita, diſc.1. num.14.

CAMBIVM OBLIQVVM.

Quale ſit cambium obliquum, diſc.3.nu.6.

Quot contractus ſub ſe contineat, diſc. 4. num. 5.

Mutui, mandati & cambii contractus ſub ſe continet, diſc.24.num.9.

CAMBIVM PLATEALE.

De impugnatione cambiorum platealium, eorumque differentia à nundinalibus, diſc.1. num.4.

Conſtitutio *Pij V.* vniformiter tractat de platealibus & nundinalibus, diſcur. 1. num. 5.

Sunt magis licita huiuſmodi cambia, quàm nundinalia, diſc.1.n.16.

De origine & introductione illius, diſc. 1. num.7.

De Doctoribus antiquis de illo loquentibus, diſc. 1. num.9.

Neceſſarium magis eſt quàm nundinale, diſc.1. num.10.

De realitate concurrente in platealibus, diſc.1. num. 11.

Continuatio ſeù circulatio in illo prohibita, diſc.1. num. 13.

Quomodo intelligatur hæc prohibitio, et quæ continuatio dicatur prohibita, diſc.1.num.14.

De vſura ſuſpectum, quando dici poſſit, diſc.1. num. 17.

Antidata poſſibilis, ſeù facilis ſpacciorum, àn reddat illicita cambia platealia, diſc. 1. num.19.

Deciſio Sac. Conſ. Neapolitani ſuper inualiditate cambiorum platealium, diſc. 1. num.21.

Reſponſio ad dictam deciſionem, diſc. 1.num.23.

Incertitudo platearum ob quam rationem non ſit in illo admittenda, diſcur.17. num. 7.

Diſcurſus pleniſſimus ſuper validitate cambiorum platealium ponitur poſt diſcurſum 26.

CAMBIVM REGVLARE.

De cambio regulari, diſc.1. num.17.

Læſionis termini nõ intrant in cambijs regularibus, diſc.1. num.23.

CAMBIVM CVM RECVRSA.

De huiuſmodi cambio. *vid.* Recurſa.

CAMBIVM CVM SE IPSO.

Cambiare cum ſeipſo quis poſſit & quando, diſc.2. num.2.

Facultas capiendi ad cambium non poteſt exerceri cum ſe ipſo, diſc.14.num.7.

Non cenſetur data facultas cambiandi cum ſe ipſo diſc.18. num.2.

Data vni, an poſſit eius ceſſionario, & quando, diſc.18.n.3.5.&7.

Creditor non poteſt cambiare cum ſe ipſo abſque ſpeciali mentione, etiamſi habeat facultatem cambiandi, diſc. 12.num.3.

Voluntas mandantis creditori cambiandi cum ſe ipſo probatur etiam à poſteriori & per actus ratihabitionis, diſcur. 12. num.4.

Vel etiam extrinſecus, diſc.2.num.3.

Aut per alias ſpecies probationis etiã coniecturaliter, diſc. 12. num.5.

C A M P S O R.

Prouiſio cedulæ campſoris eſt priuilegiata, & deducitur ante omnia, diſcur. 2. num.17.

Debitoris pecuniam ſi habet in banco, debet iſtam accipere, et non ponere illum ſub cambijs, diſc. 2. num.20.

Per libros ipſius, àn iuſtificentur cambia, diſc. 6. num. 4.

C E D V L A.

Merx cedulæ eſt ad duo pro centenario, diſc.2. num.15.

Campſoris cedulæ prouiſio quomodo regulanda, diſc.2. num.16.

Quid ſi duæ ſunt cedulæ, diſcur. 2. num. 16.

Examinatur ratio diuerſitatis prouiſionis præſtandæ pro illa, diſc.2.num.18.

Solutio an dicatur ſequuta per ceduliſtam eo ipſo quod creditores faciunt quietãtias, & relinquunt in eius banco pecunias in depoſitum, diſc.2. num.24.

C E N S V S.

Si pecunia in actu numeretur, ſed ſtatim reſtituatur, an annulletur, diſc.3.n.2.

Solutio in parte non facit ceſſare contractum in reſiduo non ſoluto, diſcur. 19. num. 2. & 4.

C E S S I O.

Quando verè non ſit talis, ſed potius declaratio veritatis, diſc. 6. num.11.

Poſt ceſſionem alteri factam, àn habens facultatem cambiandi poſſit continuare girum, diſc.6. num. 9.

Vbi eſt pro ſoluendo, et nõ pro ſoluto ceſſionarius tenetur facere diligentias pro exactione, diſc.26.num.7.

Ceſſionario an proſit facultas cambiandi cum ſe ipſo data cedenti, et quando non, diſc.18. num.3. 5. & 7.

Termini litterarum cambij diuerſimodè ſunt tractandi, quàm illi ſimplicis ceſſionis & aſſignamenti, diſc.26. n.9.

Digitized by Google

CLAVSVLA.

Si quid exequendum operatur vt data nullitate mandati iudicis à quo, poſſit illud ex integro decerni per iudicem ad quē, diſc. 2. num. 10.

CLERICVS.

Cambij contractum an poſſit facere, diſc. 18. num. 4. & 7.

De negotiatione illi prohibita vel permiſſa, diſc. 18. num. 7.

Cambij contractus non venit ſub negotiatione illi prohibita et de ratione, diſc. 18. num. 8.

COMPENSATIO.

Ipſo iure an fiat vel ope exceptionis, diſc. 2. num. 21.

Quando de facili detur, diſc. 5. num. 9.

Crediti ex vna cauſa cum debito ex alia cauſa diuerſa an detur, diſcurſ. 2. num. 19.

COMPVTVM.

Approbata videntur computa tranſmiſſa ſi recipiens non contradixit in aliquibus partitis, diſc. 13. num. 5.

CONDITIO.

Moroſus non debet eſſe melioris conditionis quàm non moroſus, d. 9. n. 4.

CONFESSIO.

Partis quales defectus ſanet in cambio, diſc. 6. num. 14.

Debitoris auget ſuſpicionem in cambijs, diſc. 7. num. 7.

Pro iuſtificatione cambiorum non attenditur, diſc. 7. num. 3.

Et quando illi deferatur, diſc. 7. n. 6. diſc. 9. num. 7., diſc. 23. num. 4.

Concurrentibus adminiculis illi deferendum eſt, diſc. 7. n. 8.

Adminicula recenſentur, diſc. 7. num. 9.

CONSTITVTIO.

Pij V. pariformiter diſponit de cambijs nūdinalibus ac platealibus, diſc. 1. n. 5.

Circulationem & continuationem æquè prohibet in platealibus ac nundinalibus, diſc. 1. n. 13.

Quomodo intelligatur hæc prohibitio, et quæ cōtinuatio dicatur prohibita, diſc. 1. num. 14.

CONSVETVDO.

De validitate conſuetudinis vt prouiſiones correſponſalium cedant ad beneficium girantis, diſc. 5. n. 5.

CONTRACTVS.

Tractu temporis vel ex alio accidenti ſi efficitur nimium iniuſtus & iniquus reducendus eſt ad iuſtitiam & æquitatem, diſc. 1. num. 24.

Cenſualis an annulletur ſi pecunia numeretur in actu, ſed ſtatim reſtituatur, diſc. 3. num. 2.

Pecunia quando datur alicui ad cambiandum, qualis ſpecies contractus dicatur, diſc. 4. num. 3. & diſc. 23. num. 5.

Societatis excluditur in cambijs, diſc. 4. num. 9.

Cambij non continet per ſe & ſimpliciter mutuum, neque ſucceſſiuè vſuram, et qualis contractus dicatur, diſc. 24. n. 2.

Creditori an debeatur intereſſe data infectione contractus, diſc. 24. num. 10.

Corruente altero contractu correſpectiuo admixto cum contractu cambij an iſte contractus corruat & quando, diſc. 24. num. 11.

Declaratur num. 13.

Cambium obliquum continet ſub ſe plures contractus mutui, mandati & cambij, diſc. 24. n. 9.

Accidentalia contractus vitiantur & non vitiant, diſc. 24. n. 12.

CONVENTIO.

De ſoluendo merces datas de præſenti vt valebunt tali tempore futuro an valeat, diſc. 10. num. 7.

De validitate conuentionis vt prouiſiones cedant commodo creditoris, vel deputantis ſcripturalem, diſc. 17. n. 4.

Pœna conuentionalis de iure canonico nō exigitur vltrà quod intereſt, diſcurſ. 17. num. 6.

CORDVBA.

Voti *Cordubæ* tenor ſuper cambijs per Hiſpanias, diſc. 21. num 6.

CORRESPECTIVITAS.

Corruente altero contractu correſpectiuo admixto cum contractu cambij, An iſte contractus etiam corruat & quando, diſc. 24. num. 11.

Declaratur circa correſpectiuitatem num. 13.

CORRESPONSALIS.

Bancherius an eſſe debeat, diſc. 2. n. 11.

Seù mandatarius non excuſatur ſi ſcire potuit conditionem ſcribentis litteras cābij, diſc. 25. n. 15.

Conſuetudo an valeat, vt prouiſiones correſponſalium cedant ad commodum girātis, diſc. 5. n. 5.

CREDITOR.

Loca montium vel pecunia ſi datur illi vin-

vinculata an petat à debitore id quod vinculum minuit, diſc.2. n.23.

Solutio creditorum an dicatur ſequuta per ceduliſtam eo ipſo, quo illi faciunt quietantias, et pecunias relinquunt in eius banco in depoſitum, diſc.2. n.24.

De differentia inter caſum in quo debitor dat creditori facultatem cambiandi, et quando ipſe debitor id in ſe ſuſcipit, diſ. 4. num.6.

Differentia quando creditor ipſe cambiat, et quando deputatur mercator, d.8.n.3.

De alia, quando mercator deputatur à debitore, et quando à creditore, d.8. n.4.

In dubio an onus cambiandi ſit debitoris vel creditoris, et qualis intellectus capi debeat pro huiuſmodi interpretatione, diſc.8. num.8. & 9.

Facultas cambiandi an poſſit ſimul dari debitori & creditori, et negligente debitore poſſit ea vti creditor, diſc.8. n.8.

Mandatum datum creditori ad cambiandum an ſit cumulatiuum ità vt non liberet debitorem à ſuſcepto onere, diſc.10. num.4.

Mercatorem eligendo an dicatur vſus ſua facultate, diſc.10. num.5.

Libris creditorum an ſit ſtandum pro iuſtificatione cambiorum, *Vide* Liber.

Prouiſiones vt cedant commodo creditoris an valeat conuentio, diſc.17. n.4.

A reſtituendis cambijs exceſſiuis per debitorem ſpontè ſolutis quando excuſetur, diſc.17. num.8.

Intereſſe an ei debeatur data infectione contractus, diſc.24. num.10.

In alternatiuis electio eſt creditoris poſt moram & dilationem datam debitori, diſc.11. num.5.

Sortem repetere creditori impedito multa conceduntur, quæ ceſſante impedimento denegantur, diſc.9. num.5.

Cambium ex credito creari poteſt, diſc. 3. num.4. diſc.5. n.7.

CREDVLITAS.

Seù bona fides quando excuſet in materia vſuraria, diſc.17. num.9.

D

DAMNVM.

De lucro vbi quis non participat, neque de damno participare debet, diſc.5. num.10.

De Cambijs.

Socius non debet ſubiacere damno ſi lucrū non ſperat, aliàs dicitur ſocietas leonina, diſc.14. num.5.

De intereſſe damni emergentis, et quando iſtud debeatur, diſc.11. num 6.

Cambia quando debeantur ſine ſpacciorū iuſtificatione tanquam damna & intereſſe, diſc.5. num.3. diſc.11. num.2.

Si debitor ſuſcipit in ſe onus cambiandi, tunc cambia ſine ſpaccijs debentur, diſc.7. n.11. diſc.10. num.2.

Declaratur quando id procedat nec nè, diſc.10. num.3.

Examinantur fundamenta, ex quibus debitor etiam ſine ſpaccijs tenetur ad cambia, diſc.9. n.6.

Magis expedit debitori ſuſcipere onus cābiandi in ſe, et ſoluere cambia loco damnorum & intereſſe ſine ſpaccijs, quia euitat prouiſiones, diſc.10. nu.8. diſc. 17. num.3. diſc.8. n.7.

DEBITOR.

Sub cambijs vt poni poſſit an requiratur interpellatio, diſtinguūtur plures caſus, diſc.2. num.4.

Non poſſe ſubijci abſque interpellatione, diſc.13. num.2.

Et quando hæc non ſit neceſſaria, diſc.13. num.2.

Remiſſio interpellationis quomodo probetur, diſc.13. n. 3.

De pluribus modis cum quibus id probatur, diſc.13. num.4.

Noua interpellatio debitoris an requiratur pro continuandis cambijs non obſtante facultate cambiandi, d.6.n.12.

Confeſſio debitoris pro iuſtificatione cambiorum an & quando attendatur. *Vide.* Confeſſio.

Differentia inter caſus, quando mercator deputatur à debitore et quando à creditore, diſc.8. num.4.

Ad cambia ſine ſpaccijs loco damnorum & intereſſe quando teneatur. *Vide*. Cambium, Damnum.

De commodo debitoris ſuſcipientis in ſe onus cambiandi, diſc.8. num.7. diſc.10. num,8. diſc.17. num.3.

Campſor ſi habet pecuniam debitoris in banco, debet iſtam accipere, et non ponere illum ſub cambijs, diſc.2. n. 20.

De differentia inter caſum in quo debitor dat facultatem creditori cambiandi, et quando ipſe debitor id in ſe ſuſcipit, diſc. 4. num.6.

Onus eam biandi an ſit debitoris vel creditoris, et qualis intellectus in dubio ſit capiendus pro interpretatione, diſc. 8. num 8. & 9.

Facultas cambiandi an ſimul ſtare poſſit in creditore & debitore, et iſto negligente poſſit creditor ea vti, diſc.8. n.8.

Mandatum datum creditori ad cambiandum an ſit cumulatiuum ità vt non liberet debitorem ab onere ſuſcepto, diſc. 10. num.4.

Onus ſuſceptum per debitorem ad certum tempus an duret eo tempore expirato, diſc. 11. num.3.

Cambia aſſumpta per debitorem debentur etiam poſt elapſum tempus conuentionale, in quo fuit in mora reſtituendi pecuniam, diſc.23. num.2.

Clarius accedente declaratione partium et de ratione, diſc.23. n.3.

In alternatiuis electio eſt debitoris durante dilatione, ſed poſt moram eſt creditoris, diſc.11. num.5.

DECISIO.

In Romana cambij 18. Aprilis 1644. & 16. Ianuarij 1645. coram Peutingerio declaratur, diſc.3. nu.5. diſc.5. nu.8. diſc. 6. num. 2. & 3. diſc.10. num.6. diſcur.23. num.8. & 9.

Sac. Conſ. Neapolitani ſuper inualiditate cambiorum platealium, diſc.1. n.21.

Reſponſio ad dictam deciſionem, diſc. 1. num.23.

Maſtrill. deciſ. 106. examinatur, diſc. 24. num.10.

DECOCTIO.

Scribentis litteras cambij quando cedat damno mandatarij, acceptantis, vel adiecti diſtinguitur, diſc.20. n.2.

Nouus caſus conſideratur in hac quæſtione, d.20. n.4.

Mandans & mandatarius quis in propoſito dicatur, et de perſonarum diuerſitate in hac materia concurrente, diſc. 20. n.3.

Theorica iuris circa decoctionem ſcribentis litteras, d.25. n.3. et de applicatione illius, d.25. n.13.

Plures caſus diſtiuguuntur in hac materia, d.25. n.3. & ſeqq.

Primus caſus eſt vbi acceptatio litterarum ſequitur poſt decoctionem, et tunc acceptans excuſatur à ſolutione, d.25. nu. 13. vbi recenſentur deciſiones Rotæ hũc caſum percutientes.

De alia ratione ob quam iſto caſu acceptans excuſatur, d.25. n.5.

Secundus caſus eſt vbi mutatio ſtatus ſcribentis ſuperuenit poſt acceptationem, ſed ante ſolutionem, et tunc decoctio cedit damno acceptantis, d.25. n.6.

Tertius caſus eſt mixtus, vbi tàm de tempore, quo ſcriptæ ſunt litteræ, quàm de tempore acceptationis ſtatus ſcribentis cœperat deteriorari ſed formalis decoctio ſequuta eſt poſt acceptationem, et tunc illa pariter cedit damno acceptantis, d.25. n.7. & 8. et de ratione.

Futura præparatio decoctionis quando attendatur in hac materia, d.25. n.12.

Ex indicijs & coniecturis probatur proxima decoctio, d.25. nu.9. vbi de diſtinctione plurium effectuum ad quos attenduntur dictæ coniecturæ decoctionis.

Quæ regula tradatur ad videndum an quis ſit proximè decocturus, d.25. n.10.

Statutum fori mercatorum Bononiæ quid in hoc ſtatuat, d.25. n.11.

DILIGENTIA.

Regreſſus haberi non poteſt contra ſcribẽtem litteras cambij non factis diligentijs cum eo, cui illæ ſunt directæ, diſc. 21. num.2.

Ratio ob quam requiruntur dictæ diligentiæ, d.21. n.4.

In litteris cambij per Hiſpanias non eſt docendum de diligentijs, d.21. n.5.

Ceſſio vbi eſt pro ſoluendo & non pro ſoluto, ceſſionarius tenetur facere diligentias pro exactione diſc.26. n.7.

DOCTOR.

Antiqui Doctores tractantes de cambio locali & plateali referuntur, d.1. n.9.

E

ECCLESIASTICVS.

Pragmaticæ Regni Neapolis ſuper litteris cambij an affaciant Eccleſiaſticos, quibus litteræ ſoluendæ ſunt, diſc. 22. num.7.

ELECTIO.

In alternatiuis eſt debitoris durante dilatione ſed poſt moram creditoris, diſc. 11. num.5.

EXCEPTIO.

Vſurarum quando retardet repetitionem ſortis, diſc.15. n.2.

Turbida quando admittatur aduerſus actio-

actionem claram, et quando replicatio ſit turbida, d.22. n.4.

EXECVTIVE.

Pro litteris cambij agitur tàm contrà acceptantem, quàm contrà ſcribentem in caſu regreſſus, d.22. n.3.

Præſertim in Regno Neapolis ob Regiam pragmaticam, d.22. n.3.

EXPENSÆ.

Prouiſionum ſunt notabiles, d.5. n.6.

F

FACVLTAS.

Svmendi ad cambium in ſubſidium data, non poteſt exerceri per adminiſtratorem vel inſtitutorem abſque interpellatione, d.14. n.2.

Per debitorem ſi tribuatur creditori facultas cambiandi, vel ipſe debitor id in ſe ſuſcipiat quam differentiam pariat, diſc. 4. num.6.

Creditori & debitori ſimul an dari poſſit, et negligente debitore an ea poſſit vti creditor, d.8. n.8.

Ad cambium capiendi an poſſit exerceri cum ſe ipſo, *Vid.* Cambium cum ſe ipſo.

De differentia facultatis datæ ad capiēdum ad cambium per debitorem creditori vel ſimplici adminiſtratori & ſocio, diſ. 14. num.3.

Intimatio noua debitoris an & quando requiratur non obſtante facultate cambiā. di, d.6. n.12.

Poſt ceſſionem alteri factam an poſſit continuare girum habens facultatem cambiandi, diſc 6. n.9.

FIDEIVSSIO.

Præmium fideiuſſionis quomodo regulandum, d.2. n.16.

FILIVS.

Ingratus amittit iura ſuitatis quoad fauorabilia tantùm, ſecus in odioſis, diſc. 2. num.8.

FISCVS.

De priuilegio fiſci auocandi pecuniam ſolutam creditori poſteriori, d.13. n.9.

Notabilis declaratio dicti priuilegij competentis fiſco & alteri priuilegiato, diſc.13. n.10.

FRVCTVS.

Seù acceſſiones verè non ſunt cambia ſed pars ſortis, d.3. n.10. d.19. n.3.

Fructuum fructus quando debeantur & nō obſtet anathociſmus, d.8. n.6.

Obligatus præſtare ſpeciem fructiferam, eam non præſtando tenetur ad fructus, diſc.10. num.4.

H

HÆRES.

INdignus in odioſis habetur pro tali, ſecus in fauorabilibus, d.2. n.8.

Tranſitorium ad hæredes an ſit mandatum vel ſuſceptum onus ad cambiandum, d.4. n.7. d.23. n.7.

HISPANIÆ.

De differentia inter litteras cambij per Hiſpanias ab illis per Italiam vt in primis non ſit docendum de diligentijs, diſcur. 21. num.5.

De termino litterarum cābij per Hiſpanias, d.21. n.5.

Cordubæ voti tenor ſuper cambijs per Hiſpanias, d.21. n.6.

I

IMPEDIMENTVM.

CReditori impedito repetere ſortem multa conceduntur, quæ ceſſante impedimento denegantur, d.9. n.5.

IMPLEMENTVM.

Per implementi receptionem videtur remiſſum pactum reſolutiuum, d.16. n.7.

INDEBITVM.

Terminus repetitionis indebiti potius, quàm ille vſurarum quando intret in cambijs, d.7. n.10. d.13. n.6.

INDVSTRIA.

Perſonæ quando dicatur electa in materia cambiorum, d.18. n.6.

INITIVM.

Actus ſpectatur non autem quod caſus deinde præbuerit, d.1. n.27.

INIVSTITIA.

Vel læſio adeſt in cambio non autem vſura, diſc.24. n.4.

INSTITOR.

Generalis cui negotij generalis adminiſtratio data eſt an poſſit ſine ſpeciali facultate ſumere ad cambium, d. 13. n.7.

Facultatem ſibi datam ſumendi ad cambium in ſubſidium exercere non poteſt abſque interpellatione, d.14. n.2.

INTERESSE.

Creditori data infectione contractus an debeatur, diſc.24. num.11.

De damni emergentis intereſſe & quando iſtud debeatur, d.11. n.6.
Cambia quando debeantur ſine iuſtificatione ſpacciorum tanquam damna & intereſſe. *Vid.* Damnum.

INTERPELLATIO.

Ad effectum ponendi debitorem ſub cambijs an & quando requiratur, diſtinguũtur plures caſus, d.2. n.4.
Regulariter non poteſt quis ſubijci cambijs niſi ſequatur interpellatio & intimatio, et quando hæc non ſit neceſſaria, diſc.13. n.2.
Remiſſio interpellationis quomodo probetur, d.13. n.3.
De pluribus modis, cum quibus id probatur, diſc.13. n.4.
Noua an & quando requiratur non obſtãte facultate cambiandi, d.6. n.12.
Cambia limitata vbi reducuntur ad currẽtia num requiratur noua interpellatio, diſc.16. n.2.
Declaratur num.5.
Inſtitor ſeù alius adminiſtrator facultatem ſibi datam in ſubſidium ſumendi ad cãbium non poteſt exercere abſque interpellatione, d.14. n.2.

INTERVSVRIA.

Actus redditur in totum nullus & vſurarius vbi ſunt nimium exceſſiua, diſc. 1. num.2.
Prouiſiones an ſint detrahendæ ex interuſurijs cambiorum, d.23. n.10.

IVRISTÆ.

Diſcrepantia inter Theologos & Iuriſtas circa recurſum cambiorum, d.1. n.16.

L

LÆSIO.

VEL iniuſtitia adeſt in cambio non autem vſura, diſc.24. n.4.
Exceſſus magnus læſionem ænormiſſimam importans, quando adeſſe dicatur, diſc. 1. num.22.
In cambijs regularibus non intrant termini læſionis, diſc.1. num.23.

L E X.

De non vſu legis interpratatiuo ad differẽtiam non vſus præſcriptiui, diſcur. 22. num. 6.
Municipales leges diuerſarum Prouinciarũ vel aliarum Ditionum, an & quomodo attendi debeant, diſc.26. num.10.

L I B E R.

Per Campſoris libros nõ iuſtificantur cambia, diſc.6. num.6.
De modo iuſtificandi ſpaccia, & quãdo leuiores ſufficiant probationes, itaùt libris etiam ſit deferendum, diſcur. 6. num. 6.
Creditoris libri non attenduntur pro iuſtificatione cambiorum, d.7.nu.3.
Ex pacto dicta iuſtificatio, an fieri poſſit cum ſolis libris creditoris,diſc.15. num.5.
Et quatenus id non ſufficiat,an data aliundè iuſtificatione, teneatur creditor ſtante dicto pacto iuſtificare etiam cum libris, diſc.15.num.6.

LITTERÆ.

Seù tractæ cambij an debeant impleri per bancum,diſc.2. num.11.
Cambia an ſint præcisè iuſtificãda cum litteris, & quomodo remiſſiuè, diſcur. 2. num.9.
Sine iuſtificatione ſpacciorum per litteras ſaltem redditus non debentur cambia, diſc.5.n.3.
Quandoquè tamen ſine illis tanquam damna & intereſſe debentur, diſcur. 5. num. 3.
Vide Damnum.
Reditus ſufficiunt pro iuſtificatione cambiorum, diſc.6.nu.5.,diſc.15.nu.3.
Acceſſus ſufficiunt ad iuſtificationem cambiorum, licèt non adſint illæ reditus, diſc. 12. num.2.
Realitas cambiorum, quando per litteras non iuſtificetur, diſc.16.num.4.
An ſint neceſſariæ ad realitatem cambiorũ diſc.6.num.7.
Et quatenus ſic, an illæ poſſint aliàs iuſtificari, diſc.6.n.7., diſc.7.nu.3.
Adminicula ex quibus, amiſſis litteris probetur realitas cambiorum, diſcur.6. num.8.
An admittantur aliæ ſpecies iuſtificationum ſine litteris,diſc.15.num.4.
Proteſtandæ an ſint vbi non implentur per mandatarium, diſc.21.n.2.&ſeqq.
De termino litterarum cambij per plateas vel nundinas, diſc.21. num.3.
De differentia inter litteras per Hiſpanias, et de illarum termino ab illis per Italiam vt in primis non ſit docendum de diligentijs, diſc.21. num.5.
Executiua via competit pro litteris cambij tàm contrà acceptantem, quàm contrà ſcri-

ſcribentem in caſu regreſſus, diſcur.22. num. 2.

Maximè in Regno Neapolis ob Regiam pragmaticam, diſc.22. nu.3.

De intelligentia pragmaticarum Regni Neapolis ſuper litteris cambii, diſc. 22. num 5.

De non vſu dictarum pragmaticarum diſc.22.n.6.

Eccleſiaſticos, quibus litteræ cambij ſoluendæ ſunt, an afficiant, diſcur. 22. num. 7.

Scribens litteras cambij. *vid.* Scribens.

Stylus mercatorum in acceptatione litterarum cambij, diſc.25.num.14.

Si non implentur litteræ, ſcribens tenetur reſtituere æquiualentiam acceptam, diſ. 26. num.2.

Quid vbi recipientis litteras negligẽtia interuenit, diſc. 26.num.3. & per tot. *Vide* Recipiens.

Termini litterarum cambij diuerſimodè tractandi ſunt, quàm illi ſimplicis ceſſionis & aſſignamenti, diſc26. num. 9.

LOCA MONTIVM.

Valor locorum montium minuitur à vinculis, diſc. 2. n.22.

Creditor an petat à debitore id quod tale vinculum minuit de valore, diſc. 2. num. 23.

LVCRVM.

Certum ab initio nullum datur in cambijs, ſed eius ſors poteſt etiam diminui, & hoc de natura cambiorum, diſc.3.num.9. diſc.14.n.4., diſc.24. num. 8.

Creditor poteſt eſſe in damno in cambiis & debitor in lucro, diſc.14.n.4.

De damno quis participare non debet, vbi de lucro non participat, diſc.5. n.10.

Socius non debet ſubiacere damno, ſi non ſperat lucrum, aliàs dicitur ſocietas leonina, diſc.14. num.5.

M

MANDATVM.

Datum creditori ad cambiandum an expiret per mortem naturalem vel ciuilem mandantis, vel mandatarij, diſc. 2. num.5., diſcur.15.num.7., diſcur.23. num. 6.

Generaliter mandatum ſuſceptum ad cambiandum non ceſſat per mortem, diſ. 4. num. 8.

De differentia inter neceſſariũ & voluntarium, diſc.2. n.6.

Neceſſarium datum in gratiam, et in rem mandatarij eſt irreuocabile, nec per mortem expirat, diſc.2. nu.6.

Cumulatiuum an ſit datum creditori ad cambiandum, itaùt non liberet debitorem à ſuſcepto onere, diſc.10.nu.4.

Eligendo mercatorem an creditor dicatur vſus dicto mandato, diſcur.10. num. 5.

De differentia mandati ad capiendum dati per debitorem creditori, vel ſimplici adminiſtratori ſeù ſocio, diſc.14. n.3.

Plures contractus mandati, mutui & cambij continet ſub ſe cambium obliquum, diſc.24. num.9.

MANDATARIVS.

Bonam fidem adhibere debet pro mandante, et quam culpam præſtet, diſc.1.n.25. diſc.26.n.8.

Declara, nõ procedere in mandatario in rem propriam, diſc.1.n.26.

Decoctio ſcribentis litteras cambii, quando cedat damno mandatarij acceptantis vel adiecti diſtinguitur, diſcur. 20. num. 2.

Nouus caſus conſideratur in hac quæſtione, diſc.20. n.

Quis dicatur in propoſito mandatarius, et quis mandans, et de perſonarum diuerſitate in hac materia, diſc.20. num. 3.

MARCHÆ.

De ſcutis marcarum, diſc.1. num.11.

MASTRILLVS.

In deciſione 106. examinatur, diſcur. 24. num.10.

MERCATOR.

Stylus mercatorum in acceptatione litterarum cambij, diſc.25. num.14.

Remiſſio oneris vtendi opera mercatoris, an liberet ab onere cambiandi, diſcur. 5. num. 4.

Negligentia mercatoris in cambiãdo, cuius damno cedat, diſc.8.num.3.

De differentia in cambijs, quãdo deputatur mercator à debitore, et quando creditor ipſe cambiat, diſc.8.num.3.

De alia differentia, quando mercator deputatur à debitore, et quando à creditore, diſc.8.n.4.

Creditor vbi eligit mercatorem, àn dicatur vſus ſua facultate ad cambiandum, diſc. 10. num.5.

MERX.

Scū ſalarium augendum eſt ad proportionem periculi, vel incommodi, diſcnr. 2. num. 14.

Cedulæ ad duo pro centenario eſt, diſc. 2. num. 12.

Conuentio de ſoluendo merces datas de præſenti vt valebunt tali tempore futuro, àn valeat, diſc. 10. num. 7.

MONTIVM LOCA.

Valor locorum montium diminuitur à vinculis, diſc. 2. num. 22.

Creditor, an petat à debitore, id quod vinculum locorum montium minuit de valore, diſc. 2. num. 23.

MORA ET MOROSVS.

Purgatio moræ non datur in pacto reſolutiuo, diſc. 16. nu. 8.

Melioris conditionis non debet eſſe moroſus quàm non moroſus, diſc. 9. nu. 4.

Cambia aſſumpta per debitorem debentur etiam poſt elapſum tempus conuentionale, in quo fuit in mora reſtituendi pecuniam, diſc. 23. n. 2.

Clarius accedente partium declaratione, et de ratione, diſc. 23. n. 3.

MORALES.

De diſcrepantia inter morales & iuriſtas in materia cambiorum, diſc. 1. n. 16.

MORS.

Ciuilis ex delicto & bāno habetur pro morte in odium delinquentis, non autem in fauorem, diſc. 2. n. 7.

Mandatum datum, vel ſuſceptum ad cambiandum, àn expiret per mortem, diſc. 15. n. 7., diſc. 23. nu. 6.

Generaliter tale mandatum nō expirat per mortem, diſc. 4. nu. 8.

Creditori datum ad cambiandum, àn expiret per mortem ciuilem vel naturalem mandantis vel mandatarij, diſcur. 2. num. 5.

De differentia inter mandatum voluntarium, & neceſſarium, diſc. 23. n. 6.

Neceſſarium datum in rem & gratiā mandatarij non ceſſat per mortem, diſc. 2. num. 6.

Plures caſus diſtinguntur, an onus ſuſceptum cambiandi expirer per mortem diſc. 4. num. 2.

Caſus in quo per mortem nō expirat onus cambiandi, diſc. 4. nu. 2.

MVTVVM.

Nec ſucceſſiuè vſuram continet contractus cambij, & qualis contractus dicatur, diſ. 24. n. 2.

Cambium obliquum continet ſub ſe plures contractus mutui, mandati & cambij, diſc. 24. num. 9.

N

NEAPOLIS.

De intelligentia pragmaticarum Regni Neapolis ſuper litteris cambij, diſc. 22. num. 5.

De non vſu dictarum Pragmaticarum diſc. 22. n. 6.

Eccleſiaſticos, quibus litteræ ſoluendæ ſunt, an afficiant dictæ Pragmaticæ, diſc. 22. num. 7.

Executiuè agitur in Regno Neapolis pro litteris cambij tàm contrà acceptantem, quàm contrà ſcribentem in caſu regreſſus, diſc. 22. n. 3.

Deciſio Sac. Conſilij Neapolitani ſuper inualiditate cambiorum Platealium, diſc. 2. n. 21.

Reſponſio ad eandem deciſionem, diſc. 1. n. 23.

NEGLIGENTIA.

Mercatoris in cambiando, cuius damno cedat, diſc. 8. n. 3.

Recipientis litteras cambij in exigendo, quando illi noceat necnè, diſ. 24. per tot. *Vide* Recipiens.

An ſit notabilis vel culpoſa, necnè quomodò dignoſcatur, diſc. 26. n. 12.

NEGOTIATIO.

De prohibita vel permiſſa clericis negotiatione, diſc. 18. n. 7.

Cambij contractus non venit ſub negotiatione clericis prohibita, et de ratione, diſc. 18. n. 8.

NOBILIS.

Cambia an exerceri poſſint per Nobiles, diſc. 6. n. 10.

NON VSVS.

De non vſu legis interpretatiuo ad differētiam non vſus præſcriptiui, diſc. 22. n. 6.

NVNDINÆ.

Cambiatoriæ in Italia, quando introductæ ſint, diſc. 1. n. 8.

O

OBLIGATIO.

Ad cambia loco damnorū & intereſſe etiam ſine ſpaccijs, quādo intret necnè

nè diſc. 1 1. n. 2. *Vide* Damnum.
Speciem fructiferam obligatus præſtare, eam non præſtando tenetur ad fructus, diſc. 1 1. n. 4.

ONVS.

De commodo debitoris ſuſcipientis in ſe onus cambiandi, diſc. 8. n. 7.
Magis ei expedit ſuſcipere in ſe dictum onus, et ſoluere cambia loco damnorum & intereſſe ſine ſpacciis, quia euitat prouiſiones, diſc. 10. n. 8.
Remiſſio oneris vtendi mercatore deputato, an liberet ab onere cambiandi, diſc. 5. num. 4.
Cambiandi ſuſceptum per debitorẽ ad certum tempus, an duret eo tempore expirato, diſc. 1 1. n. 3.
In dubio an onus cambiandi ſit creditoris vel debitoris, & quomodo interpretandũ ſit, diſc. 8. n. 9.
Creditori & debitori ſimul an poſſit dari onus cambiandi, et an negligente debitore poſſit vti creditor dicta facultate, diſc. 8. n. 8.
Debitor vbi ſuſcipit in ſe tale onus, abſque ſpaccijs an debeantur cambia loco dãnorum & intereſſe. *vide* Damnum.
Per mortem ciuilem, vel naturalem, quãdo expiret tale onus. *Vide* Mandatũ, Mors.

P

PACTVM.

Reſolutiuum videtur remiſſum per receptionem implementi, diſc. 16. n. 7.
Moræ purgatio non admittitur in huiuſmodi pacto, diſc. 16. n. 8.
De validitate reductionis vſurarum cum pacto vt debitore non ſoluente debeantur ad rigoroſam rationem, d. 16. n. 6.
In cambijs limitatis an valeat pactum, vt ſi currentia importent minus adhùc debeatur creditori ſumma conuenta, diſc. 16. num. 9.
Pacta non reſpicientia ſubſtantiam cõtractus vitiantur & non vitiant, d. 16. n. 10.

PARTICEPS.

Sine ſpeciali facultate an poſſit ſumere ad cambium, diſc. 13. n. 7.

PECVNIA.

Vinculata ſi datur creditori, an ipſe poſſit petere à debitore id quod vinculum minuit de valore, diſc. 2. n. 23.
Numerata in actu ſed ſtatim reſtituta, an annullet contractum cenſualem, d. 3. n. 2.
Ad cambiandum ſi datur, qualis ſpecies cõtractus dicatur, diſ. 4. n. 3. d. 23. n. 5.
De priuilegio Fiſci auocandi pecuniam ſolutam creditori poſteriori, diſc. 13. n. 9.
De notabili declaratione dicti priuilegii competentis Fiſco, et alteri priuilegiato, diſc. 13. num. 10.

PERSONA.

Induſtria perſonæ, quando dicatur electa in materia cambiorum, diſc. 18. nu. 6.

POENA.

Conuentionalis de iure canonico nõ exigitur vltrà quod intereſt, diſc. 17. n. 6.

PRAGMATICA.

De intelligentia pragmaticarũ Regni Neapolis ſuper litteris cambii, diſ. 22. n. 5.
De non vſu illarum, diſc. 22. n. 6.
Eccleſiaſticos, quibus litteræ cambii ſoluendæ ſunt, an ſufficiant dictæ pragmaticæ, diſc. 22. n. 7.
Viam executiuam tribuunt pro litteris cambii tàm contra acceptantem, quàm etiam contra ſcribentem in caſu regreſſus, diſc. 22. n. 3.

PROMISSIO.

Ad tempus promiſſum eo elapſo non debetur, diſc. 9. nu. 2.
Fallit vbi tempus non reſpicit terminationem obligationis, ſed alium finem. diſc. 9. n. 3.

PROTESTATIO.

Litteræ cambij, vbi non implentur, àn ſint proteſtandæ, diſc. 21. nu. 2. & ſeqq.

PROVINCIA.

Leges municipales diuerſarum Prouinciarum & aliarum ditionum, àn & quandò attendi debeant, diſc. 26. nu. 10.

PROVISIONES.

De prouiſionum intelligentia, vt litteræ cambii ſoluantur per bancum, diſcur. 2. num. 13.
Cedulæ prouiſio, quomodo regulanda, et quid vbi duæ ſunt cedulæ, diſc. 2. n. 16.
Ad duo pro centenario calculatur merx, ſeù prouiſio cedulæ, diſc 2. n. 15.
Campſoris cedulæ prouiſio eſt priuilegiata & deducitur ante omnia, diſc. 2. num. 17.
Examinatur ratio diuerſitatis prouiſionis præſtandæ pro cedula, diſc. 2. n. 18.
Debitor ſuſcipiens in ſe onus cambiandi, ac ſoluens cambia loco damnorum & intereſſe ſine ſpacciis prouiſiones euitat, diſ. 10. n. 8., diſc. 17. n. 3.

Expenſæ prouiſionum ſunt notabiles, diſc. 5. num. 6.
De validitate conſuetudinis, vt prouiſiones correſponſalium cedant ad beneficiũ girantis, diſc. 5. n. 5.
De conuentionis validitate, vt prouiſiones cedant commodo creditoris, vel deputãtis ſcripturalem, diſc. 17. n. 4.
Ex interuſuriis cambiorum, an detrahendæ ſint prouiſiones, diſc. 23. nu. 10.

R

RECAMBIA.
Inualida an ſint & continentia anathociſmum, diſc. 3. n. 8.
RECIPIENS.
Litteras cambii poteſt recuperare à ſcribẽte æquiualentiam, ſi litteræ non implentur, diſc. 26. n. 2.
Etiamſi negligens fuerit in exigendo diſc. 26. n. 3. & 11.
Diſtinguitur inter negligentiam notabilem, & non notabilem, diſcur. 26. num. 4.
Et quomodo dignoſcatur an negligentia ſit notabilis & culpoſa, necnè diſc. 26. num. 12.
Notabilis ſit eſſet negligentia periculum non debet eſſe ſcribentis, diſc. 26. num. 6. vbi de ratione.
Certiorare tenetur ſcribentem, vbi litteræ non implentur, diſc. 26. nu. 5.
Termini huius quæſtionis diuerſimodè tractandi ſunt quàm illi ſimplicis ceſſionis vel aſſignamenti, diſc. 26. n. 9.
RECVRSA.
Prohibita àn ſit in cambiis & quando, diſc. 1. num. 15.
REGRESSVS.
Contra ſcribentem litteras cambij haberi non poteſt, niſi factis diligentiis cum eo, cui ſunt directæ, diſc. 21. num. 2.
Ratio ob quam requirantur dictæ diligentiæ, diſc. 21. n. 4.
In litteris per Hiſpanias non requirũtur, diſc. 21. nu. 5.
Executiuè agitur contra ſcribentem in caſu regreſſus, vbi litteræ non implentur, diſc. 22. n. 2. 3.
REGVLA.
De regula quod potui nolui, diſc. 14. n. 8.
RELIGIO.
Profeſſus apoſtatans vel eiectus à Religione habetur pro profeſſo in odioſis, ſecus in fauorabilibus, diſc. 2. n. 8.
REMISSIO.
Oneris vtendi opera mercatoris deputati an liberet ab onere cambiandi, diſcur. 5. num. 4.
RESTITVTIO.
Creditor quando excuſetur à reſtituendis cambijs exceſſiuis per debitorem ſponte ſolutis, diſc. 17. n. 8.
RETENTIO.
Quando de facili detur, diſc. 5. n. 9.
ROTA.
In Romana cambij 18. Aprilis 1644. & 16. Ianuarii 1645. coram Peutingerio declaratur, diſc. 3. num. 5., diſc. 5. nu. 8. diſc. 6. num. 2. & 3., diſc. 10. num. 6., diſc. 23. num. 8. & 9.

S

SALARIVM.
Seu merx augenda eſt ad proportionẽ periculi vel incommodi, diſc. 2. n. 14.
SCRIBENS.
Æquiualentiam acceptam reſtituere tenetur, vbi litteræ cambii non implentur, diſc. 26. n. 2.
Etiamſi recipiens fuerit negligens in exigendo, diſc. 26. n. 3. & 11.
Diſtinguitur inter negligentiam notabilem & non notabilem, diſc. 26. n. 4.
Quomodo dignoſcatur an negligentia ſit notabilis & culpoſa necnè, diſc. 26. num. 12.
Notabilis vbi interuenit negligentie periculum non debet eſſe ſcribentis, & de ratione, diſc. 26. n. 6.
Decocto ſcribente an acceptans litteras teneatur ad ſolutionem, & quando diſtinguuntur plures ceſus, diſcur. 25. per tot. *Vide* Decoctio.
Mandatarius ſeù correſponſalis non excuſatur, ſi ſcire potuit conditionem ſcribentis, diſc. 25. n. 15.
Decoctio ſcribentis quando cedat damno mandatarii, acceptantis, vel adiecti diſtinguitur, diſc. 20. nu. 2.
Nouus caſus conſideratur in hac queſtione, diſc. 20. n. 4.
Quis in propoſito dicatur mandans & quis mãdatarius, et de diuerſitate perſonarum concurrente in hac materia, diſc. 20. num. 3.

Non

Non impletis litteris, illas recipiens tenetur certiorare ſcribentem, diſc.26. n.5.
Executiuè agitur cõtra ſcribentem litteras cambii in caſu regreſſus, diſc.22.n.2.
Maximè in Regno Neapolis ob Regiam pragmaticam, d.22. n.3.
Regreſſus contra ſcribentem haberi non poteſt niſi factis diligentijs cum eo, cui ſunt directæ litteræ, d.21. n.2.
Ratio ob quã requiruntur d. diligentiæ, d.21. n.4.
Secus in litteris cambij per Hiſpanias, d.21. n.5.

SCRIPTVRA.

Vbi non exiſtit poteſt aliundè eius exiſtentia probari, d.7. n.5.

SCVTVS.

De Marcarum ſcutis, diſc.1. n.11.

SIMVLATIO.

Damnata qualis dicatur & qualis non, diſc.3. num.3.
De ſimulatione ſeù figmento quod aliqui dicunt eſſe in cambijs, d.3. n.7.

SOCIETAS.

In cambijs excluditur ſocietatis contractus, d.4.n.9.
Quale lucrum & damnum participetur in ſocietate, diſc.5. n.10.
In officij ſocietatibus ſolutio in parte non facit ceſſare contractum in reſiduo non ſoluto, diſc.19. n.2. & 4.
Leonina dicitur vbi quis ſubiacet damno non ſperans lucrum, d.14. n.5.

SOCIVS.

Abſque ſpeciali facultate an poſſit ſumere ad cambium, d.13. n.7.
In cauſam negotij ſocialis an poſſit girare cambia ſub ſuo nomine priuato, diſc.14. n.6.
Damno ſubiacere non debet ſi lucrũ non ſperat, diſc.14. n.5.
De differentia mandati ad capiendum ad cambium dati per debitorem creditori, vel ſimplici adminiſtratori ſeù ſocio, diſc.14. n.3.

SOLVTIO.

Per ceduliſtam an ſequuta dicatur eo ipſo, quod creditores faciunt quietantias, licèt pecunia relinquatur in eius banco in depoſitum, d.2. n.24.
De præſumpta ſolutione ex *leg. quicunque*, d.16. n.6.
Solutum in cauſam cambiorum illis non iuſtificatis.
Conuentio an valeat de ſoluendo merces datas de præſenti, vt valebunt tali tempore futuro, d.10. n.7.
A reſtituendis cambijs exceſſiuis per debitorem ſpontè ſolutis quando excuſetur creditor, d.17. n.8.
Si de facto ſolutum ſit aliquid vltrà ſummã taxatam an imputetur ipſo iure in ſortẽ, diſc.23. n.10.
Cambijs non iuſtificatis ſolutum in eorum cauſam imputatur ipſo iure in ſortem, diſc.7. n.4.

SORS.

In cambijs diminui poteſt, diſc.3. n.9.
Impedito repetere ſortem multa conceduntur, quæ denegantur ceſſante impedimento, diſc.9. n.5.
Vſurarum exceptio quando retardet repetitionem ſortis, diſc.15. n.2.
Sorte reſtituta an creditor poſſit continuare ſub cambijs fructus ſeù cambia, quæ remanent debenda, diſc.19. num. 1. & ſeqq.
Cambia ſunt pars ſortis non autem fructus ſeù acceſſiones, d.3. n.10.
Ipſo iure imputatur in ſortem ſolutũ in cauſam cambiorum illis non iuſtificatis, d.7. n.4.
Item ſi aliquid de facto ſolutum ſit vltra ſummam taxatam cambiorum, diſc. 23. num.12.

SPACCIA.

Suppoſitio poſſibilis ſeù facilis ſpacciorum cum antidatis an reddat illicita cambia platealia, diſc.1. n.19.
Sine iuſtificatione ſpacciorum ſaltem per litteras redditus quando cambia debeantur, d.5. n.2.
Quandoque tamen debentur tãquam damna & intereſſe. *Vid.* Damnum.
De modo iuſtificandi ſpaccia, et quando leuiores probationes ſufficiant ità vt libris etiam ſit deferendum, d.6. n.6.
Prouiſiones euitat debitor ſoluendo cambia ſine ſpaccijs, d.10. n.8. d.17. nu.3. *Vide.* Damnum.

STATVTVM.

Bononienſis ſtatuti fori mercatorum diſpoſitio circà decoctionem ſcribentis litteras cambij, d.25. n.11.

STYLVS.

De mercatorum ſtylo in acceptatione litterarum cambij, d.25. n.14.

TEM.

T

TEMPVS.

Promiſſum ad tempus eo elapſo non debetur, d.9. n.2.

Fallit vbi tempus non reſpicit terminationem obligationis ſed alium finem, diſc.9. n.3.

Onus cambiandi aſſumptum per debitorē ad certum tempus an duret eo tempore expirato, d.11. n.3.

Cambia aſſumpta per debitorem debentur etiam poſt elapſum tempus conuentionale, in quo fuit in mora reſtituendi pecuniam, d.23. n.2.

Clarius accedente declaratione partium & de ratione, d.23. n.3.

Conuentio de ſoluendo merces datas de præſenti vt valebunt tali tempore futuro an valeat, d.10. n.7.

TERMINVS.

Pro ſolutione litterarum cambij per plateas vel nundinas qualis ſit, d.21. n.3.

Et qualis pro litteris per Hiſpanias, diſc.21. n.5.

THEOLOGI.

De diſcrepantia inter Theologos & Iuriſtas in materia cambiorum, d.1. n.16.

TRACTÆ.

Per bancum an impleri debeant, d.2. n.11.

V

VALOR.

Locorum montium minuitur à vinculis, d.2. n.22.

VERBA.

In omnibus actibus attendi debet ſubſtantia voluntatis non autem cortex & figura verborum, d.24. n.3.

VIA EXECVTIVA.

Pro litteris cambij competit tàm contra acceptantem, quàm contra ſcribentē in caſu regreſſus, d. 22. n.2.

Maximè in Regno Neapolis ob Regiam pragmaticam, d.22. n.3.

VOLVNTAS.

Subſtantia voluntatis in omnibus actibus attendi debet non autem cortex & figura verborum, d.24. n.3.

Vſura adeſſe poteſt in actu per vltimā voluntatem, d 24. n. 5.

VOTVM.

Cordubæ voti tenòr ſuper cambijs per Hiſpanias, d.21. n.6.

VSVRA.

Plateale cambium quando ſit de vſura ſuſpectum, d.1. n. 17.

Exceſſiua vbi nimium eſt, actus redditur in totum vſurarius & nullus, diſc. 1. n.20.

In cambijs ſolut. quando intret potius terminus repetitionis indebiti quā ille vſurarum, d.7. n.10. d.13. n.6.

Exceptio vſurarum quando retardet repetitionem ſortis, d.15. n.2.

De validitate pacti reductionis vſurarum vt debitore non ſoluente debeatur ad rigoroſam rationem, d. 16. n.6.

Bona fides vel credulitas quando excuſet in materia vſuraria, d.17. n.9.

Contractus cambij neq; continet mutuum, neque ſucceſſiuè vſuram & qualis contractus dicatur, d.24. n.2.

In cambio non adeſt vſura ſed læſio vel iniuſtitia, diſc.24. num.4.

Declaratur num.5.

In quolibet actu tam inter viuos quàm per vltimam voluntatem eſſe poteſt vſura, d.24. n.5.

In cambio proprio & directo quando adeſſe poſſit, d.24. n.6.

Et an in cambio minuto ſeù materiali permutationis monetæ in eodem loco inter præſentes, d.24. n.7.

VSVS.

De non vſu legis interpretatiuo ad differentiam non vſus præſcriptiui, diſc.22. num.6.

APPEN.

APPENDIX
ROMANA EXCESSIVAE SOLVTIONIS PRO FRANCISCO PIPHER CVM DECIO MARCONO.

Caſus diſputatus coram Præfecto Palatij Apoſtolici, & reſolutus pro Pipher.

Ex errore impreſſoris omiſſus ſuo loco.

An debitori aſſumenti in ſe curam & onus cambiandi, ac ſpontè & pacificè ſoluenti cambia iuxtà taxam ab initio concorditer limitatam, detur ius, vel actio imputandi in ſortem vel reſpectiuè repetendi id quod exceſſiuè ſolutum eſſet, eo quia detectum ſit cambia per nundinas tanti non importaſſe.

SVMMARIVM.

1 F*acti ſeries.*
2 *De requiſitis neceſſarijs, vt cambia exigi poſſint.*
3 *Quod debitor aſſumens in ſe onus cambiandi teneatur ad cambia etiam ſine ſpaccijs tāquam damna, & intereſſe.*
4 *Sed tunc non debentur expenſæ prouiſionum.*
5 *Cambia malè ſoluta imputantur ipſo iure in ſortem etiam ſi ſpontè.*
6 *Quod hic articulus ſit nouus.*
7 *Quod procedendum ſit cum diſtinctione caſuum.*
8 *Quando agitur de cambijs non ſolutis attenditur quid minus.*
9 *Idem de ſolutis per debitorem inuitum de mandato iudicis.*
10 *Etiam ſpontè ſoluta cambia in exceſſu repetuntur, vel imputantur ſi creditor girabat cambia.*
11 *Secus vbi ipſe debitor in ſe ſuſcipit onus cambiandi.*
12 *De probatione negatiuæ.*
13 *Indebitum voluntarium indiget probatione concludenti.*
14 *Quod ſoluens ſcienter indebitum cenſeatur donare.*
15 *Quod creditor exigens, et conſumens fructus exceſſiuos in ſtatu bonæ fidei non teneatur reſtituere.*
16 *Declaratur concluſio, quod bona fides in materia vſuraria non excuſat.*
17 *Fructus ſocietatis officij exacti poſt ſocietatem finitam cum bona fide conſumpti non reſtituuntur, idemque de cenſibus.*
18 *De cambiorum platealium validitate vel moderatione.*

DISC. XXVIII.

1 INito contractu cambij pro ſumma ſcutorū 2. m. inter Franciſcum Pipher pecuniæ datorem, et Decium Marconū receptorem ſub pacto limitationis cambiorum, vt excedere non poſſint ſcuta ſeptem pro quolibet centenario & anno, ita tamen quod ſi minus impor-

tanquam nouo deduci non poſſent venerandæ auctoritates *Accurſii*, *Bartoli*, *Baldi*, aliorumque antiquorum legiſtarum, minuſque *Innocentij*, *Ioannis*, *Andreæ*, vel *Abbatis*,aliorumque Canoniſtarum; Quinimò neque modernorum, vel Rotæ deciſionum, cum articulus à recenti tempore in campum prodierit, neque pro mea notitia, adhuc in Rota formiter diſputatus & deciſus eſſet; Idcircò expertus plures quæſtiones deſuper habitas in Tribunali A. C., et in Signatura iuſtitiæ, tam in cauſis enunciatis ſupra *dicto diſc.* 17., quàm in pleriſque alijs, quæ vtpotè cadentes ſub eiſdē
7 principiis negliguntur; Ad eruendam veritatem,atq; iſtius ſenſu retento,dicebam plures caſus in propoſito diſtinguendos eſſe, diuerſam habentes rationem, ideò que diuerſimode decidendos, quodque propterea manifeſtum pro meo ſenſu videatur æquiuocum, regulā ſeù deciſionem generalem deſuper ſtatuere.

Primus igitur caſus eſt, vbi agitur de cambijs ſoluendis, quæ per creditorem petātur à debitore inuito ac opponente non teneri ad integram ſummam conuentam, ex eo quod cambia verè decurſa minus importarent, et tunc ſine dubio pro debitore reſpondendum videtur; Quamuis enim etiam iſto caſu ex
8 parte creditorum deduci ſolitum eſſet idem motiuum, de quo infra, quod ſcilicèt contractus non eſſet reſtrictus ad ſolas nundinas,ſed etiam per plateas Italiæ & extra,per quas certum eſt hoc moderno tempore cambiorum interſuria eſſe maiora iuxta ea quæ habentur *ſuprà diſc.*1., Attamen cum in hac alternatiua electio ſine dubio eſſet debitoris, rectè hic dicere poteſt re integra habuiſſe in animo cambiandi per nundinas, non autem per plateas; Duplici circumſtantia dictam eius aſſertionem nimium cōfouente; Primò ſcilicet, quod iuxta deducta *d. diſc.* 1. *& ſequen.*, hæc via cambiandi per nundinas, quando agitur de circulatione ſeù continuatione, eſt magis frequens & vſitata;Et ſecundò quod in materia vſuraria attendendum eſt, quod minus ob veriſimilem etiam voluntatem ipſius debitoris gerentis perſonam mandatarij tanquam in rem creditoris & ſuam, vt eligere voluerit, ac debuerit dictam magis vſitatam viam, quam experientia probauit parere interſuria minora.

Eodemque iure regulandum eſſe dicebam caſum, in quo debitor inuitus &
9 opponens viribus Præturæ compulſus cambia ſoluiſſet iuxta caſum, de quo ſuprà *d.diſc.*17.

Alter caſus eſt, vbi ageretur de càmbijs ſpontè ac pacificè ſolutis, quorum deindè répetitionem vel reſpectiuè imputationem debitor petat, Et hic ſubdiſtinguendus videtur inter caſum, in quo ipſe creditor ex mandato ſeu facultate ſibi per debitorem tributa cambiorum girum exercuetit,et caſum præ-
10 ſentem, in quo ipſe debitor huiuſmodi onus in ſe aſſumpſerit;In primo enim, cum certum ſit nihil neque in obolo etiā à ſponte dante exigi potuiſſe ſine ſpacciorum ſeu litterarum realitate, et per ipſum creditorem iuſtificanda, et ex qua ſingulis quibuſque nundinis vel terminis certificari potuit vel debuit quātum verè importaſſent cambiorum interſuria, Hinc proindè exigendo in exceſſu dicitur in mala fide, ac potius dici poteſt indebitum per debitorem ex errore ſolutum creditori, qui ſtante hac mala fide euitare non poteſt reſtitutionem ex motiuo conſumptionis ſub bona fide, licèt iſte caſus raro contingat, quoniam cum calculentur etiam ad damnum debitoris prouiſiones, aliæque expenſæ, non de facili verificabilis eſt hic exceſſus vltra taxam conuentionalem.

In altero autem, qualis erat proprius & præciſus caſus præſentis controuerſiæ, quod ſcilicet debitor aſſumpſerit in ſe onus cambiandi, atque ſingulis annis vel temporibus ſpontè ac pacificè cambia ſoluerit creditori, veriſimiliter curſus cambiorum tam nundinalium quàm platealium ignaro, quia nempe non ſit campſor ſeù mercator artem cambiato-
11 riam exercens, et tunc ſtante præſertim dicta generalitate ſuſceptionis mandati,tam per nundinas quàm per plateas, abſolutum pro meo ſenſu videri dicebā, dictam repetitionem, vel reſpectiuè imputationem prætendi non poſſe ex pluribus fundamentis, quorum ſingula ſufficere videntur, multo magis ſimul iuncta.

Primò ſcilicet ob, ceſſantem probationem negatiuæ, quæ eſt fundamentum intentionis actoris, quod ſcilicet cambiorum interſuria tanti non importauerint, cum ad id probandum adducerentur ſolùm atteſtationes ſuper curſu cambiorum nundinalium, quæ non ſufficiũt, ſtante poſſibilitate, quod hæc cambia girari potuerint per plateas, duplici recepta propoſitione in id conferente, Vnà ſcilicet, quod negatiua nunquam probata dicitur per contrariam affirma-
12 tiuam, vel econuerſò, niſi quoties præcisè ac de neceſſitate actus ſequi debet per illam viam, ſiue contineri in illa ſcriptura, et non aliàs ex relatis *apud Buratt. & Adden. deciſ.10. 220. 264., et 282. & paſſim* cum ſit principium vulgare; Et altera, quod indebitum voluntarium indiget perfecta & concludẽti probatione excludente contrariam poſſibilitatem, qua concurrente adeſſe
13 non dicitur probatio perfecta, vbi potiſſimum concurrit titulus legitimus, atque acceſſiones in genere ſeu ſubſtantia ſunt licitæ, ſolaque controuerſia cadit ſuper accidenti maioris vel minoris quantitatis, adeout non intret aduerſus hanc propoſitionem difficultas, de qua latè in *Sauonen ſub tit. de vſuris diſc.12.*

Secundò quia cum debitor, qui curam & onus cambiandi habebat, ita ſciret, vel ſcire deberet, quanti cambia verè importarent. Hinc proindè ſcienter ac voluntariè ſoluendo in exceſſu, iſtum cenſetur donare voluiſſe, vt in
14 proximis terminis exceſſiuæ ſolutionis fructuum cenſus, qui verè ad tantam ratam non deberentur, habetur *apud Spadam conſ.248. lib.2. nu.3. cum ſequen.* & apud *Seraph. dec.1226. edita in eadem cauſa dicti conſilij.*

Iſtud tamen motiuum, ſolum & de per ſe mihi videbatur periculoſum in debitore qui campſoriam artem non exerceret, veriſimiliter ignarum, quid curſus cambiorum ſingulis quibuſque temporibus verè importaret, vndè propterea rectè dici poſſe videtur indebitè ſolutum potius per errorem, quàm ſcienter animo donandi de facili non præſumendo, ex pariter recepta propoſitione, quam in foro frequentem habemus, quod animus donandi non præſumitur, omniſq; alius poſſibilis intellectus pro eius excluſione capiendus eſt, licèt motiuum eſſet adaptabile ad caſũ, cũ debitor eſſet mercator mercium fundacalium, non autem campſor, adhuc tamen in his verſatus.

Solidius verò, magiſque tutum mihi videbatur tertium fundamentum pariter benè deductum *per Spad. dicto conſ. 248. lib.2. à num.4. ad finem*, ac examinatum pluries *ſub tit. de vſuris*, præſertim *in Baren. diſc.17. & in Lucana diſc. 18.*, quod ſcilicet creditor in bona fide
15 fuerit, iuſtèque credere potuerit, quod debitor adimplendo fidem promiſſam, ac ſuſceptum mandatum, cambia verè girauerit, atque ità rectè conſcius quod tanti & vltra importarent, ſponte illa ſoluerit, vndè propterea creditor excuſandus veniat à reſtitutione eius, quod in ſtatu bonæ fidei à ſponte ſoluente exegit & conſumpſit, aliàs non percepturus neque conſumpturus, ſi debitor ſuum munus adimplendo, de veritate ita certior factus, ipſum creditorem certiorẽ reddidiſſet; Atque aliàs eſſet dare magnum abſurdum, quod iuris naturalis & ſcripti repugnantiam habet, quod debitor ita delinquens, ſeù malè agens ex propria culpa & delicto commodum reportaret in ſupplantationem creditoris innocentis verſantis in bona fide, ac iniuſta credulitate; Eò magis veriſimili, ſi de tempore initi contractus, vt in præſenti caſu ſequebatur, ſumma conuenta eſſet iuſta & veriſimilis magiſque inferior quàm exceſſiua, cum ita nulla excogitabilis adeſſe videatur ratio, ob quã creditor iſtud damnum ſentire debeat.

Et quamuis vera ſit concluſio, de qua frequenter *ſub dicto tit. de vſuris*, præſertim *in allegatis diſcurſibus 12. & 17.* ac etiam *ſub tit. de cenſibus*, quod bona
16 fides ex ignorantia, vel ætate, ruſticitate, ſexu, ſeu aliàs reſultans, in hac vſuraria materia non excuſet, Attamen, vt ibidem aduertitur, id rectè procedit, quando vitium eſt in ſubſtantia, illudque procedat à diſpoſitione iuris clari, cuius ignorantia non excuſat, ſecùs autem vbi prouenit à iuſta & probabili ignorantia facti ex deductis *præſertim dicto diſc.17.*; Vndè propterea apud *Spadam dicto conſ.248. lib.2. in fine* refertur
17 *Boccacc. in eius tractat. de ſociet. off. nu. 191.*, vbi teſtatur per Pontificem in plena Signatura Gratiæ declaratum fuiſ-

ſe

ſe excuſari creditorem exigentem à debitore ſpontè ſoluente fructus ſocietatis officij, quam credebat adhuc vigere non obſtante illius extinctione ſibi ignota, ſed nota debitori, qui proinde ſibi imputet, cur ſciens ſpontè ſoluerit; Et quidem id videtur omnino probabile, nam aliàs eſſet mundum inuoluere ac tollere commercium nedum in iſto contractu cambij, ſed etiam in altero cenſus, de quo agit *Spada dicto conſ.248.*, quoniam frequenter dari poteſt caſus, quod exiſtente fundo cenſito capaci de tempore impoſitionis, ſi tractu temporis eius fructus diminuantur, certum eſt, quod de iure creditor exigere non poteſt niſi ad ratam fructuum, atque ſi ſcienter plus exigeret, tanquam illicitum & vſurarium veniret reſtituendum vel imputandum, quod irrationabile ac inhumanum videretur, ſi debitor ſciret, atque hoc non obſtante ſpontè ſolueret creditori ignaro ac bona fide credenti continuationẽ fundi in primæuo ſtatu, cũ ſimilibus, et conferunt quæ habentur *dec.3.p.7. rec.& paſſim* de fructibus perceptis ex re non ſua in ſtatu bonæ fidei vel non malæ non reſtituendis.

Clarius verò ac extra omnem dubitationem in hac facti ſpecie, dum debitor etiam ſortem poſtea ſpontè ſoluerat, vnde cadere non poterat conſideratio, de *qua d. deciſ.69. p.9. rec.* ac pluries *d. tit. de vſuris*, quod ſcilicèt debitor ità ſub nomine vſurarum pro maiori commoditate voluerit per diminutas ſolutiones ſe liberare à debito ſortis, dum iſtam quoque poſtea ſoluit, vt proximè ponderatur etiam ſupra *diſc.7.*

Difficultatem aliquam promouebat iudex aduerſus dictam contrariam poſſibilitatem maioris curſus cambiorum per plateas, per quam excluſa remane-
28 bat probatio negatiuæ ſeù exceſſus, quod ſcilicèt Rota in deciſionibus editis *coram Veroſpio in Romana cambiorũ, de qua ſupra diſc.1. & ſequen.*, decreuerit deberi ſolùm cambia nundinalia non autem platealia, Vndè iſta præſertim occaſione ſum expertus adeò damnabilem pragmaticum currentem vſum, attendi deciſiones & doctrinas ad litterã, atque pro regula generali, non conſiderando, ad quid, & quomòdo loquãtur, et àn applicentur ad caſum necne; Siquidem in dictis deciſionibus, nõ ſolùm non damnantur, ſed expreſsè canonizantur cambia platealia, ſed quia caſus prębuit illa reddita eſſe nimium exceſſiua, idcircò ex quodam æquitatiuo arbitrio illa moderata fuerunt ad rationem nundinalium, calculatis tamen etiam prouiſionibus, alijſque expenſis, adeo vt importarent ad nouem pro centenario, et ſic in quantitate excedente iſtam taxam conuentionalem, ideoque ceſſabat ratio moderationis; Et ex his prodijt ſententia rei conuenti abſolutoria, quę reflectendo ad ſolam veritatem, iuſta, & probabilis viſa eſt, Cauſæ autem fatum fuit circa hanc vltimam difficultatem, quod iudex, abſq; doctrinarũ neceſſitate dictã reſponſionem benè perceperit, nam aliàs ex eo quod nõ adeſsẽt doctrinę, vel deciſiones, quæ in verbis ità firmarent, reputatum fuiſſet proprium ratiocinium, ſiuè diſtinctio ex capite, iuxta eas quas frequenter Aduocati experiuntur frigiditates, riſum, ac iram eodem tempore excitantes.

IANVEN.

PECVNIARIA

SEV

PARTITI

PRO

CAROLO SPINOLA

CVM

DOCTIS, & VAMBARLIS.

Reſponſum pro veritate.

De acceptatione ac implemento tractæ ſeù litterarum cambij in nundinis cum aliqua proteſtatione, vt vulgò dicitur, *ſotto proteſto*, An

id alteret naturam negotij, itaut ſoluenti non competat illud ius, vel actio, quæ aliàs contrà ſcribētem vel ſocios competerent; Et de litteris certioratorijs, vulgò nuncupatis *d'auuiſo*, An obligent necne ſcribentem, Et quid operentur in hac materia tractarum ſeù litterarum cambij.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De rationibus dubitandi.*
3 *Socius obligat conſocium etiam inſolidum in concernentibus negotium ſociale.*
4 *Quod ſit rationabile, et neceſſarium pro vſu commercij.*
5 *Ampliatur etiam diſſoluta ſocietate non notificata diſſolutione.*
6 *An id procedat in ſocietate particulari.*
7 *Litteræ certificatoriæ, ſeù* d'auuiſo, *an & quando obligent, & probent.*
8 *De materia acceptationis, & ſolutionis litterarum cambij ſub protextu.*
9 *An & quando geſta per procuratorem præiudicent principali.*

DISC. XXIX.

1 PVblicato, vt moris eſt, decreto Senatus Reipublicæ Venetæ, ſuper partito faciendo cum negotiatoribus, accipiendi duc. 100. m. pro belli Cretēſis neceſſitatibus, reſtituendos ſpatio aliquorum annorum ex redditibus aliquarum ſaliuarum ad id aſſignatis, cum vtilitate interim ſcut. 7. pro centenario & anno, partitum prædictum inierunt Caſſioni, Docti, & Vambarli negotiatores, qui non habentes tantam pecuniam præ manibus prōptam, curarunt eam in toto, vel in parte habere in Ciuitate Ianuēſi à diuerſis particularibus admiſſis ad huius negotij participationem, in qua iſti contenti fuerunt magis moderato vtili ſcutorum ſex cum dimidio, remittendo ipſis Caſſionis, Doctis, & Vambarlis pro eorum induſtria & cura reſiduum dicti lucri, ſub ea tamen lege, quod ſoluendo ipſi pecunias in ſcutis marcarum, in eiſdem, tam pro ſorte, quàm interſurijs ſeù vtilibus reintegratio ſequi deberet, ita in hanc ſpeciem conuertendo æquiualentiam, quæ ex dictis aſſignamentis in ea ducatorum monetæ ſpecie exigeretur; Cumque vnus ex dictis ad hanc participationem admiſſis eſſet Carolus Spinola pro rata ſcutorum bis mille auri marcarum, pro iſta Caſſioni eidem litteras cambij ſcripſerunt ſeù tractam fecerunt pro nundinis Nouarum ſoluēdam quibuſdam de Taliacarne eorum correſponſalibus, aſſignando in eiſdem litteris, (quæ in nimium breuibus paruis pagellis concipi ſolent) tractæ cauſam relatiuè ad alias litteras certioratorias, quæ vulgò dicuntur *d'auuiſo* ſeù *di ſpaccio*, cum illis conſuetis verbis, *come ſi auuiſa*; Eademq; die præfati Docti, & Vambarli diuerſam campſoriam rationem exercētes ab illa dictorum de Caſſionis, litteras certioratorias eidē Carolo ſcripſerunt, quod dicta tracta per Caſſionos ea die ſibi facta eſſet in cauſam dicti partiti, ac in executionem conuentionis initæ ſuper participatione; Dictaq; tracta per Caroli abſentis procuratorem ſeù correſponſalem acceptata et impleta cum proteſtatione ſe reualendi, nedum à dictis Caſſionis ſcribentibus, ſed etiam à præfatis Doctis & Vambarlis, ac ab aſſignamentis dicti partiti &c., ſequuta poſtmodum decoctione illorum de Caſſionis, atque Carolo pro eius reintegratione ſuas actiones dirigēte contra præfatos Doctos & Vambarlos, cum iſti negarent ſe ad aliquid teneri, ex eo quod de aliquo ipſorum mandato pro huiuſmodi ſolutione facienda non conſtaret; Hinc deſuper ex parte dicti Caroli pro veritate conſultus fui, An contra præfatos dictam actionem haberet necne.

Rationes dubitandi, in quadam notula tranſmiſſa duæ erant; Vna ſcilicèt,
2 quod Carolus ſoluens ſequutus eſſet ſolam fidem illorum de Caſſionis, qui tractam fecerant, ideoque nullam haberet actionem contra ipſos qui nullum deſuper dederant mandatum, ſine quo, cum non ageretur de ſocietate vniuerſali, ſed de ſolo negotio particulari, ex geſtis cum vno ſocio non debent remanere alij obligati; Nil obſtantibus dictis litteris certioratorijs, ſtante quod in eis denūciatur tantùm dictam tractam eſſe in cauſam

cauſam partiti, ſed non dicunt ſcribentes, quod ſolui deberet, et ſic nullum continerent mandatum; Et ſecŭdò quod dictæ tractæ implementum ſequutum non eſſet purè & liberè, ſed cum proteſtatione prædicta, ideoque eos non afficeret, quamuis aliàs afficere deberet, vbi purè & liberè ſequutum eſſet, ſupponendo in eadem notula huiuſmodi difficultates reputari nimium cōſiderabiles, nullam tamen deducendo ſpecialem rationem vel auctoritatem, cui difficultas innitiretur.

His tamen non obſtantibus, ac niſi concurrerent aliæ facti circumſtantiæ illud alterantes, Reſpondi pro meo iudicio clarum videri bonum ius præfati Caroli, nullamque dignoſci probabilem dubitandi rationem; Cum enim præfati Docti, Vambarli, & Caſſioni, quamuis diuerſas campſorias rationes exercentes, ſimul vniti dictum partitum cum Republica inſolidum ſe obligantes ſuſcepiſsēt, eodemque modo admiſiſſent præfatos particulares pecuniam reſpectiuè pro eiuſdem partiti effectuatione ſubminiſtrantes, ad participationē negotij; Hinc de plano reſultare dicebam quod inter præfatos, qui partitum ſuſceperunt à Republica, quamuis non ſocios totius rationis campſoriæ ſeù negotiationis, inita fuiſſet ſuper iſto negotio ſocietas, tam in ordine ad ipſam Rempublicam ſeù Senatum ſuper dicto partito, quàm in ordine ad præfatos particulares in eiuſdem negotij cauſam pecuniam ſubminiſtrantes, atq; ad participationem admiſſos; Quo poſito, vbi etiam præfati Docti & Vambarli non ſcripſiſſent præfatas litteras certificatorias, aliàs *d'auuiſo*, adhuc tamen obligati inſolidum remanerent ex facto cōſocij, ex vera paſſimque in foro recepta concluſione, quod inter ſocios de iure datum cenſetur reciprocum mandatum, per quod quilibet eorum commune negotium adminiſtrare poteſt, atque in eiuſdem negotij cauſam cōſocios etiam

3 inſolidum obligare ad *text. in l. penul. §. fin. & l. ſi tamen plures ff. de exercitor. act. cum concordan. apud Surd. deciſ.213. num.1. & ſeqq. Gratian. diſcept.279. nu. 2. et diſcept. 967. num.4. Rot. apud Celſ. deciſ.2. num.1. 2. & ſæpius*.

Et quando deſuper non haberemus iuris diſpoſitionem, id euidenter comprobarent, tam ipſa ratio naturalis, quā

4 communis vſus commercij mercantilis, cum aliàs negotia ſocialia, quæ frequētius habent ſocios in diuerſis locis exiſtentes, aliàs explicari non poſſent; Imò pluries practicatur, quod ſub vnius tantùm nomine negotium explicatur, ſiue etiamſi ſub nomine omnium litteræ ab vno eorum, vel etiam ab aliquo miniſtro, qui vulgò *complementarius* dicitur, ſcribi ſolent, et tamen obligat omnes iuxtà plenè firmata in celebri

5 Romana *Societatis de Rotignis* 19. *Iunij* 1645., 2. *Martij* 1646., & 10. *Februarij* 1648. *coram Ghislerio*, quarū prima eſt impreſſa *apud Marin. reſol.*207. *lib.*2. & tertia eſt *deciſ.*151. *p.*10. *rec.* in quibus firmatur, quod etiamſi inter ipſos ſocios diſſoluta eſſet ſocietas, adhuc tamen, niſi huiuſmodi diſſolutio publicaretur per ſolitas litteras circulares, vel publica Edicta in locis, in quibus habebantur correſponſales, alij ſocij remanerent obligati, vt latius deductum habetur in ſua materia *ſub titulo de credito*.

Nulli verò fundamento innixā putabam pręfatam excitatā difficultatē, quod non adeſſet ſocietas vniuerſalis, ſed eſſet communio particularis iſtius negotij

6 tantùm, Iſtam enim conſiderationem rectè intrare dicebam in ordine ad obligationem ſociorum ex actibus indifferentibus geſtis per ſocium etiam proprio & particulari nō autem ſociali nomine ac extra cauſam ſocietatis, Secus autem quoad eos qui geruntur in cauſā ipſius negotij ſocialis, quoniam circa illud concernentia dicitur adeſſe vniuerſitas diſcretiua; Atque in his terminis alicuius negotij tantùm abſque neceſſitate deſiderādi ſocietatem omnium bonorum loquuntur præmiſſæ auctoritates ac deciſiones, et quotquot aliæ habeantur.

Si verò hæc ità procedunt ex ſolo tacito ac legali mandato, etiamſi nullum ſociorum factum poſitiuum ſeù conſenſus accederet, Multòmagis ac pro meo iudicio extra dubium ea locum habere dicebam in hac facti ſpecie, in qua concurrebat expreſſus conſenſus ſeù mandatum, quod hæc tracta facta per vnum ex ſocijs impleretur, ſtantibus dictis litteris

Digitized by Google

teris certioratorijs ſeù *d'auuiſo*, per quas dicebam omnem remoueri difficultatē.

Licèt enim in iure habeamus, quod huiuſmodi litteræ ſolæ & de per ſe nullam inducunt obligationem, neq; actionem producunt, eo quia ſcribi potue-
7 runt cum præſuppoſito tractæ ſeù litterarum cambij, quæ deindè ſcriptæ non eſſent, ſeù aliàs non acceptatæ neque effectum ſortitæ; Attamen vbi conſtat de effectuatione, itaut ceſſet dicta ratio dubitandi, tunc probant ac obligant, atque earum vigore exerceri poteſt ille proceſſus executiuus, qui, vel ex iure municipali, vel ex conſuetudine ratione commercij vbique recepta, inter mercatores & negotiantes exercetur, vt ita diſtinguendo benè firmatur *per Rotam in Romana ſeù Ianuen. litterarum cambij coram Bichio impreſſ. deciſ. 198. par. 11. recent., ex num. 11. & per tot.*; Multò uero magis in hac facti ſpecie, in qua obligatio ſociorum ex facto ſocij vt ſupra reſultat ex ſola iuris diſpoſitione, Vndè huiuſmodi litteræ non deſeruiunt pro fundanda actione ſiue inducenda obligatione, ſed ad ſolum effectum remouendi eam difficultatem, quæ reſultare poſſet ex ipſorum ſociorum non probata ſcientia, vel non probato conſenſu; Atque ex his mihi videbatur caſum eſſe incapacem dubitationis, niſi aliud in facto concurreret, quod eam cauſaret.

Quouerò ad aliud motiuum, quod prædictæ tractæ implementum in nundinis ſequutum eſſet, non liberè & purè, ſed cum proteſtatione, atq; vt vulgò dicitur *ſub protextu*, quod apud dubitantes maiorem inferre videbatur difficultatem, Aduertebam in hoc procedi cum aliquo æquiuoco; Iſte ſiquidem ſoluendi modus *ſub protextu* non alterat actum, itaut tollat actionem aliàs com-
8 petentem contrà ſcribentes ſeù eos qui ex facto ſcribentes obligati remanerent, cum id nullo iure cautum ſit, nullamque habeat rationem, dum potius maiorem ipſius ſcribentis obligationem inducit; Procedit enim in caſu quo ſcribens mādet ei cui litteræ diriguntur, quod de tracta per ipſum ſoluenda ſe à tertio reintegraret, quo caſu ſi purè & ſimpliciter impleret, ſequutus diceretur fidem illius tertij non autem ſcribentis, contrà quem nullam haberet actionem; Secus autem vbi ſolutio fieret ſub protextu & in honorem litterarum, Tunc enim ità ſoluens declarare dicitur eius animum non ſequendi fidem tertij, ſed illam ſcribentis, contra quem proindè competit actio, atque hic eſt effectus huius proteſtationis, vt de hoc modo acceptandi ſeù ſoluendi litteras cambij ſub protextu habetur *latè apud Scacciam de cambijs §. 2. gloſſ. 5. num. 358. & ſeqq. Gratian. diſcept. 388. num. 6.* latè *Rota apud Ottobon. deciſ. 118. num. 7. cum ſeqq.*, et in pluribus alijs deciſionibus antecedenter in eadem cauſa editis ibi enunciatis; Multòmagis dum non ſolùm proteſtatio erat ſimpliciter facta cum termino generali pro honore litterarum, ſed habebat expreſſam cauſam dicti partiti ac obligationis aliorum ſociorum, vt ſuprà; Et ſic facta erat pro maiori cautela, & declaratione, Vnde magnum abſurdum eſſet, vt ea, quæ pro maiori cautela, & meliori declaratione facta ſunt ad fauorem facientis, retorqueri deberent in odium, atq; cauſare contrarium effectum diminutionis iurium aliàs cōpetentium contrà omnia principia, et hæc mihi videbatur veritas.

Potiſſimè quia d. proteſtatio facta non erat per ipſum Carolū, ſed per ipſius ab-
9 ſentis procuratorē ſeù mādatarium, qui ſine ſpeciali mandato non poterat eius principali præiudicare ſuumque ius tollere per actum conſiſtentem in committendo, cum attendatur ſolum præiudicium reſultans omittendo, iuxtà diſtinctionem de qua *Surd. deciſ. 181. nu. 16. Gregor. & adden. deciſ. 75. nu. 1. & 4.* et communiter, Sed hoc ad ſuperabundantiam, nam etiamſi dicta proteſtatio facta eſſet ab ipſo principali, verè cauſare non poſſe videbatur huncpręiudicialem effectum.

RO-

ROMANA
SEV
ANCONITANA
PECVNIARIA
PRO
ALOYSIO GREPPIO
CVM
COCCHIS.

Caſus diſputatus coram A.C.,et in Signatura, et reſolutus pro Greppio.

An tertius ſcribens ei, cui litteræ cambij diriguntur ab alio in computum alterius, quod eas impleret, quia haberent ſuũ finem, remaneat exindè obligatus ad fauorem implentis dictas litteras cambij, ſeù tractam, ſi non ſit idoneus ille, in cuius computum ſit tracta.

SVMMARIVM.

1 F*acti ſeries cum reſolutione.*

2 *Quod laudator ſeù approbator ſcribentis litteras cambii ad aliquid non teneatur, contrarium nu. 6. & ſeqq.*

3 *Scribens alteri litteras cambii, quod eas impleret in computum tertii, ipſe ad aliquid non tenetur, et num. 9.*

4 *Quod verba* haurãno ſuo fine *inducant obligationem propriam de ſtylo mercatorum.*

5 *Deferendum eſt ſtylo mercatorum, quorũ verba intelligenda ſunt prout ipſi intelligunt.*

6 *Expenditur auctoritas* Borrelli, *in qua fundata eſt concluſio, de qua nu. 2.*

7 *Et de aliis auctoritatibus in idem dicto num. 2.*

8 *Quando laudator teneatur etiam in ſenſu illum excuſantium.*

9 *Declaratur concluſio, de qua num. 3.*

DISC. XXX.

IVxta facti ſeriem occaſione competentiæ fori re-
1 cenſitam *ſub tit. de iuriſdictione, et foro compet. diſc. 71.* Cocchi negotiatores in Ciuitate Anconæ ſcripſerunt Greppio in Vrbe negotiatori, vt impleret tractam ſibi ex Venetiis faciendam à Platto in cauſam Pighetti pariter in dicta Anconitana Ciuitate negotiatoris, quia (ſunt verba præciſa) *hauranno ſuo fine*; Cumque dicta tracta iam impleta in ſcutis mille, Pighettus effectus minus idoneus ſoluentẽ reintegrare non poſſet; Hinc proindè Greppius ſuas direxit actiones contrà dictos Cocchos, quorũ fidem eum ſequutum eſſe dicebat, Atque poſtquã reiecta fuit fori A. C. declinatoria vt ſupra; Aſſumpta in iſto Tribunali, ſeù coram Prælato deputato diſputatione negotij principalis, decretum fuit ad fauorem actoris mandatum exequutiuum à Signatura iuſtitiæ quoque canonizatum mediãte reiectione appellationis ſuſpenſiuæ cum ſolito reſcripto *ſine præiudicio exequutionis*, atque ità cauſa, quod ſciam, cum ſolutione finem habuit.

In diſputationibus autem in vtroque Tribunali deſuper habitis, ſcribentes prò Cocchis reis conuentis dicebant dictas litteras non continere, niſi ſimplicem laudationem dicti Pighetti, in cuius cauſam tracta à tertio facienda erat, De iure autem laudator non accedente dolo non tenetur, vt in his punctualibus ter-
2 minis *Borrell. conſil. 47.*; Deducendo etiam ſuper dicta concluſione laudatoris ſeù approbatoris auctoritates generales *Menoch. conſil. 179., & Cephal. conſil. 437.*

Et fortè magis in ſpecie ea, quæ ex *Burſatt. & Gaito*, ac alijs habentur apud *Rocch. reſpon. 14. num. 8. lib. 1.*, quod ſi
3 negotiator trahit alteri negotiatori aliquam partitam ſoluendam in computum alterius, tunc ſoluens nullam habet actionem contrà trahentem, ſed contrà alterum ad cuius computum tracta facta eſt, ac impleta, cum eius fidem ſoluens ſequi dicatur, et hunc dicebant eſſe caſum.

Scri-

Scribens Ego prò Greppio actore, etiam cum ſenſu veritatis, qualem cauſæ exitus quoque comprobauit, dicebam iuſtitiam aſſiſtere dicto actori, quoniam in facto iuſtificabatur, eum prius requiſitum ex parte Pighetti pro dicto implemento illud recuſaſſe in ſola eius fide,
4 ſed replicaſſe, quod eatenus id facturus erat, quatenus de hoc ſibi daretur ordo per Cocchos illum tradentes per eorum litteras continentes dicta verba, *che hauranno ſuo fine*, per quæ ſcribentium, ſeù mandantium obligatio inducta dicitur iuxtà ſtylum ſeù vſum mercatorum, cui omninò deferendum eſt, quoniam verba mercatorum intelligenda ſunt, prout ipſi intelligunt, quamuis iuxtà regulas grammaticales diuerſimo-
5 dè intelligenda eſſent, vndè eorũ ſtylus pro lege ſeruandus eſt *Buratt. dec.419. n.6.& 7. Greg. dec.126.n.1.cum ſeqq.Rot. deciſ.154. n.4. & 5.par.7. rec.,& ſæpius.*

Quatenus verò pertinet ad auctoritates, quæ in contrarium deducebantur, dicebam de illa *Borrelli*, quæ magis punctualis videbatur, nullam habendam
6 eſſe rationem, Tum quia in eo caſu diuerſæ facti circumſtantiæ cõcurrebant, dum prætendebatur mandatarium exceſſiſſe fines mandati, Tum etiam quia *ex eodem conſil.* conſtat in contrarium fuiſſe iudicatum, Ac etiam quia licèt ille eſſet eruditiſſimus, ac doctiſſimus I. C. circa reſpicientia theoricam, nihilominus quoad praxim, præſertim verò in concernentibus negotiationem, ac vſum mercatorũ, vtpotè ſemper viuens in paruo Oppido Oliueti eius patria, erat parùm verſatus, vt euentus probauit, quoniam cum ſenio confectus ob eius eruditiſſima opera illud præſertim de præſtantia Regis Catholici, Mundo cognitus redditus eſſet, atq; per Proregem Neapolis euocatus ad munus iudicis ciuilis M.Curiæ Vicariæ, in eo exercẽdo praxis non correſpondebat theoricæ, vt ſæpè contingit, conſiderando etiã, quod agebatur de ſuſpecta auctoritate Conſulentis ad pecuniam vel cauſę affectionẽ.

Eademque ſuſpicio cadebat circa reliquas auctoritates *Menoch. & Cephal.*,
7 quæ neque applicabantur ad caſum, cum loquerentur de ſimplici laudatore illius, quem creditor in fideiuſſorem debitoris acceperat, et ſic in terminis longè diuerſis, dum in hac facti ſpecie propter eius ſeriem, ac dicta verba videbatur, quod præfati rei conuenti, non laudatores & approbatores dicendi eſſent, vt ab eis prætendebatur, ſed principales mandatores, quorũ fidem principaliter, ac directè mandatarius ſequutus fuerat, aliàs non ſoluturus.

Et nihilominus, vbi etiam dici debuiſſent laudatores ac approbatores, adhuc tamen, ſtante conſuetudine mer-
8 catorum, quæ præſupponebatur notoria, remanere debebant obligati, dum ijdem *Cephal. & Menoch.* talem limitationem admittunt, ac etiam firmat *Ludouic. deciſ. Lucen. 33. num. 7.*; Atque adaptabilis etiam videbatur altera limitatio deducta *ex text. in l. eleganter §. finali ff. de dolo*, vbi ſcilicet approbator, ſeù laudator eſt in dolo, quia ſciret inſufficientiam laudati, vndè cum mendacio laudauerit, et hic præſupponebatur etiã caſus, quod ſcilicèt malus vel periculoſus ſtatus dicti Pighetti, ipſis Cocchis in eadem Ciuitate Anconitana negotiatoribus iam eſſet veriſimiliter notus.

Ad concluſionem verò, de qua poſt *Gait. Burſatt. & alios Rocc. dicto reſponſ. 14. lib.1. num.8*, dicebam eam de plano
9 euitari ex defectu applicationis ad factum, cum dictæ auctoritates percutiant caſum, in quo ſoluens ſeù implens tractam, principaliter ſequatur fidem illius tertii, de cuius ordine, et pro cuius computo illam fieri dicitur, non autem trahentis, quia nempè ſimpliciter ſoluerit abſque alia proteſtatione, vel animi declaratione, ſecus autem iſta accedente, vt occaſione ſolutionis factæ *ſub protextu* habetur *in Ianuen. diſc. præced.*, cuius oppoſitum in præſenti erat, dum vt dictum eſt, actor principaliter, non Pighetti, neque Platti, ſed præfatorum de Cocchis fidem ſequutus erat, adnotando in libris ſolutionem in computũ ſcribentium, in quod tractam impleret, Atque reflectendo etiam ad ſolam veritatem, mihi videbatur, quod dicta reſolutio eſſet iuſta, et benè fundata, cui proindè rei conuenti acquieuerunt ſoluendo, ſeù aliàs ſe concordando, dum, quod ſciam, cauſa vlteriorem progreſſum non habuit.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

PARS III.
HVIVS
QVINTI LIBRI
DE
CENSIBVS.

Digitized by Google

INDEX
ARGVMENTORVM
IN DISCVRSIBVS

Qui habentur in hoc quinto Libro de Cenſibus.

Diſc. I.

Oppiden. Cenſus.

De pacto reſciſſorio inſtrumenti cenſualis; et facultate repetendi ſortem principalem ob non ſolutionem fructuum ſtatutis temporibus, An improbetur per Bullam Pij V., et quatenus ſic, An vitiet contractum, vel ſolum vitietur pactum.

Et àn Bulla prædicta Pij V. ſit recepta, vel ſeruari debeat in omnibus in Regno Neapolitano.

Diſc. II.

Tranen. Cenſus.

De nullitate cenſus creati ex fructibus alterius cenſus, An procedat ſolùm ex Bulla Pij V., vel etiam de iure communi, et ex infectione vſuraria, itaùt cenſus mereatur ſanationem necnè.

Diſc. III.

Baren. Cenſus.

De ſanatoria cõceſſa per Signaturam cum clauſula *arbitrio Rotæ*, denegata ex eo quod tardè petita eſſet poſt latas ſententias ſuper cenſus inualiditate, per quas quæſitum dicitur ius debitori, ideoque non concedenda.

Diſc. IV.

Sabinen. Cenſus.

De forma pecuniæ numeratæ per Bullam Pianam in cenſuum creatione præſcripta, nùm impleatur per cedulam bancariam, ſiuè per ordinem directum banco.

Diſc. V.

Spoletana.

Si in matrice ſeù originali imbreuiatura inſtrumenti cenſualis reperta inter rogitus notarij mortui, non exprimatur ſeruatam eſſe formam Bullæ Pianæ, An id per notarium ſucceſſorem in extenſione inſtrumenti ſuppleri poſſit; Et àn forma prædicta quamuis in inſtrumento non expreſſa probari poſſit per teſtes, vel alias extrinſecas probationes.

Diſc. VI.

Vrbeuetana Cenſus.

De nullitate cenſus ex defectu fundi cenſiti certi, quia eſſet impoſitus ſuper bonis aliquorum Caſtrorum in genere; Et àn hæc exceptio impediat creditorem agẽtem in iudicio executiuo, vel in altero manutentionis.

Diſc. VII.

Romana Cenſus.

An cenſus creari poſſit ſuper domo conſtruenda cum pecunijs ad cenſum traditis, itaùt de tempore creationis, fundus cenſitus fructifer, et capax non ſit in rerum natura.

Et de impoſitione cenſus ſapiente veram alienationem, proindequè cadente ſub *extrauaganti Ambitioſæ*.

De Cambijs. a Diſc.

Diſc. VIII.

Romana ſeù Farfen. Cenſus.

An ſuper re emphyteutica ad certas generationes conceſſa imponi poſſit cenſus, ità vt ex iſto debeantur fructus nec nè.

Diſc. IX.

Romana pecuniaria ſeù cenſus vitalitij.

De validitate vel inualiditate cenſus vitalitij ob defectum fundi capacis; Et àn huiuſmodi cenſus ſubiaceat Bullæ, Pij V. ſuper neceſſitate fundi fructiferi, et capacis, vel dari poſſit cenſus perſonalis.

An per mortem creditoris fiat locus lucro ſortis principalis, vbi debitor ex parte ſua non impleuit promiſſa, Vel potius ex capite non implementi ceſſet lucrum; Et de aliis ad materiam cenſus vitalitij.

Diſc. X.

Præneſtina Cenſus.

An & quando pactum repetitionis ſortis principalis adiectum fauore creditoris vitiet contractum cenſualem, illumque reddat vſurarium, vel potius ipſum pactum vitietur.

Diſc. XI.

Tuſcanen. Cenſus.

De eadem materia facultatis repetendi ſortem principalem poſt certum tempus, àn vitiet contractum, vel ipſum pactum vitietur; Et àn hæc exceptio ſit apta impedire ſummariſſimum poſſeſſorium manutentionis in quaſi poſſeſſione exigendi fructus cenſus.

Diſc. XII.

Romana ſeù Terracinen. Cenſus.

De eadem materia pacti obligantis debitorem cenſus ad illum redimendum, An & quando ſubſtineatur, vbi non eſt ad fauorem creditoris, ſed tertij, puta fideiuſſoris, vel emptoris bonorum.

Diſc. XIII.

Romana Saluiani.

An & quando detecto contractu cenſuali inualido ex detectu fundi non liberi vel non capacis, debeantur necnè creditori fructus.

Et àn eorumdem fructuum curſus ceſſet, vbi ex eadem vel ſimili cauſa creditor pulſauit debitorem ad reſtitutionem ſortis, atque mandatum contrà ipſum obtinuit.

Diſc. XIV.

Romana Reductionis.

Cenſus pertinens ad fideicommiſſum, An per grauatum, vel alium alienare prohibitum poſſit sbaſſari, et ad minorem ſummam reduci in præiudicium ſucceſſoris venientis independenter, et iure proprio.

Diſc. XV.

De reuiuiſcentia cenſus extincti vel nouati mediante datione in ſolutum, vel ſub alia conuentione inita ſub certo implemento, An ſcilicèt & quandò ob ſequutam euictionem, ſeù non ſequutum implementum reuiuiſcat idem cenſus cum curſu fructuum, vel remaneat ſimplex creditum.

Diſc. XVI.

Ciuitatis Caſtelli cenſus.

De eadem materia extinctionis cenſus per nouationem eiuſque transfuſionem in aliud creditum, An ob non implementũ reuiuiſcat, itaùt fructus debeaūtur.

Diſc. XVII.

Florentina Legati.

An ſub legato ſtabilium veniant cenſus, ità vt iſtorum fructus cadant ſub diſpoſitione facta de redditibus bonorum ſtabilium, Et àn ſub iſtorum nomine veniant pecuniæ inueſtitæ ſuper Montibus.

Diſc.

INDEX ARGVMENTORVM.

Diſc. XVIII.

Romana pecuniaria de Maximis.

Cenſus conſignatiui, àn importent onus reale fundi cenſiti, vel potius perſonale, ad effectum videndi, An donato vel legato fundo cenſito, onus cenſus pertineat ad donatorem vel hæredem teſtatoris, vel potius ad donatarium, ſeù legatarium.

Diſc. XIX.

Romana diminutionis Cenſus.

De cenſu impoſito ſuper officio Cuſtodis vnius portæ Ciuitatis, ac emolumentis ex huiuſmodi cuſtodia prouenientibus, An ceſſet in toto vel in parte per huiuſmodi emolumẽtorum ceſſationem vel diminutionem, de mandato Superiorum, ſeù ex alio caſu ſequutam.

Diſc. XX.

Ariminen. Cenſus.

De materia præſcriptionis, ſeù præſumptæ extinctionis cenſus ob longiſſimam ceſſationem ab exactione, ac reſpectiuè ſolutione fructuum.

Diſc. XXI.

Romana retentionis.

An & quando creditori cenſuario, ſeù eius ceſſionario competat retentio bonorum debitoris pro debito ſortis principalis aduerſus creditores poſteriores.

Diſc. XXII.

Romana extinctionis Cenſus.

An & quando extinctio cenſus fieri poſſit per vſufructuariũ in prejudiciũ proprietarij, ſeù eius, qui vocatus eſt, per mortem illius, ad cuius fauorem ſub nomine vſusfructus de cenſu per creditorem diſpoſitum fuit.

Diſc. XXIII.

Romana fideicommiſſi de Alicornis.

De valida vel inualida extinctione cenſus facta cum hærede grauato in præiudicium vocatorum ad fideicommiſſum.

Diſc. XXIV.

Romana Cenſus.

An extinctio cenſus validè fieri poſſit cum eo procuratore, cum quo creatus fuit, et qui etiam ad fructuum exactionem deputatus erat.

Diſc. XXV.

Tudertina Cenſus.

Malè extinguens cenſum non ſeruata forma in ipſo inſtrumẽto cenſuali adiecta fauore tertij, cuius cautela ſolam ſortem principalem reſpiciat, An teneatur ad illa interſuria, ad quæ tertius actionem habet contra creditorem, cum quo cenſus extinctus fuit.

Diſc. XXVI.

Camerinen. Cenſus.

An & quando depoſitum ſortis principalis dicatur benè vel malè factum pro extinctione cenſus, ità vt eius periculum cedat damno debitoris, vel reſpectiuè creditoris.

Diſc. XXVII.

Romana extinctionis Cenſus.

De validitate vel inualiditate depoſiti ſortis facti poſt elapſum bimeſtre in Bulla *Piana* præſcriptum.

Diſc. XXVIII.

Romana pecuniaria.

De extinctione cenſus, ac ceſſatione fructuum, ex eo quod creditor efficiatur dominus fundi cenſiti; Et quid ſi ex facto merè voluntario deſinat ille poſſideri, An cenſus reuiuiſcat.

Diſc.

Diſc. XXIX.

Romana Cenſus de Maffeis.

Ceſſio cenſus quando dicatur facta tranſlatiuè vel potius extinctiuè, ad diuerſos effectus, illum præſertim, An in huiuſmodi ceſſione per mulierem vel alium prohibitum contrahere ſine ſolemnitatibus ſtatutarijs, iſtæ requirantur; Et àn hæres debitoris cenſuarij poſſit tranſlatiuè acquirere cenſum.

Diſc. XXX.

Imolen. Cenſus.

De Conſtitutione *Clementis Octaui* diſponente, vt per Communitates imponi non poſſint cenſus præter formam ſibi præſcriptam, An procedat in cenſibus impoſitis per aliquos particulares, quamuis re vera prò Communitate deſeruientes.

Diſc. XXXI.

Sabinen. Cenſus.

Impoſito cenſu ſuper fundo alieno vel incapaci, quem debitor aſſeruit proprium capacem, abſque eo quod creditori de tempore impoſitionis dicta incapacitas innoteſceret; An ſequuta fundi euictione, ſeù aliàs ſuperuenta notitia, quod fundus eſſet alienus vel incapax, ceſſet curſus fructuum, qui in futurum exigi non poſſint.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
CAVSARVM
Hoc titulo de Cenſibus, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

A

ARiminen. cenſus, diſc. 20. fol.46.

B

BAren. cenſus, diſc. 3. fol. 8.

C

CAmerinen. cenſus, diſc.26. fol.61.
Ciuitatis Caſtelli cenſus, diſcur.16. fol. 43.

F

FLorentina Legati, diſc.17. fol. 41.

I

IMolen. cenſus, diſc.30. fol.70.

O

OPpiden. cenſus, diſc. 1. fol.1.

P

PEruſina cenſus, diſc. 15. fol. 38.
Præneſtina cenſus, diſc.10. fol.24.

R

ROmana cenſus, diſc. 7. fol. 16.
Cenſus, diſc.24. fol.53.
Seù Terracinen.cenſus, diſc.12.fol.31.
Diminutionis cenſus, diſc.19.fol.44.
Extinctionis cenſus, diſc.22. fol.50.
Extinctionis cenſus, diſc.27.fol.63.
Seù Farfen. cenſus, diſc. 8. fol.18.
Cenſus de Maffeis, diſc. 29. fol. 66.
Fideicommiſſi de Alicornis, diſc. 23. fol. 52.
Pecuniaria, diſc.28. fol. 65.
Pecuniaria de Maximis, diſc.18. f.41.
Pecuniaria ſeù cenſus vitalitij, diſc.9. fol. 21.
Reductionis, diſc.14. fol.36.
Retentionis, diſc.21. fol. 48.
Saluiani, diſc. 13. fol. 33.

S

SAbinen. cenſus, diſc.4. fol.10.
Cenſus, diſc.31. fol. 71.
Spoletana, diſc. 5. fol. 12.

T

TRanen. cenſus, diſc.2. fol. 5.
Tudertina cenſus, diſc.25. fol.58.
Tuſcanen. cenſus, diſc. 11. fol. 27.

V

VRbeuetana, diſc.6. fol.14.

DE CENSIBVS

DISCVRSVS PRIMVS.

OPPIDEN. CENSVS PRO ILLIS DE MONTELEONE CVM IAMVNDIS.

Caſus diſputatus in Signatura Iuſtitiæ, & reſolutus, vt infra.

De pacto reſciſſorio inſtrumenti cenſualis, et facultate repetendi ſortem principalem ob non ſolutionem fructuum ſtatutis temporibus, An improbetur per Bullam Pij V. et quatenus ſic, an vitiet contractum, vel ſolum vitietur pactum.

Et An Bulla prædicta Pij V. ſit recepta, vel ſeruari debeat in omnibus in Regno Neapolitano.

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Pacta reſciſſoria in Regno Neapolitano ſunt in viridi obſeruantia, ſed in Curia Romana id eſt improbatum.*
3 *Regnicolæ credunt in eo Regno receptam non eſſe Bullam Pij V. de Cenſibus.*
4 *Contrarium tenet Rota & Curia.*
5 *De ſtylo Signaturæ etiam vbi agitur de mandato in vim pacti reſciſſorij relaxato pro ſorte & fructibus, illud ſubſtinendi pro ſolis fructibus.*
6 *Et de ſtylo ſubſtinendi mandatum, ac etiam executionem pro ſola ſumma debita, licèt ſit exceſſiuum.*
7 *De ſtylo Sac. Conſilij & Tribunalium Regni ſuper reſciſſione inſtrumenti cenſualis in vim pacti reſciſſorii ob non ſolutos fructus.*
8 *An Bulla Pij V. obliget vbique terrarum.*
9 *Quod verior ſit opinio vt dicta Bulla attendi debeat in Regno.*
10 *Quid de Regno Siciliæ vltrà.*

DISC. I.

1 IMpoſito per Fratres de Monteleone ad fauorem Ioannis Matthæi de Iamundis annuo cenſu ducatorum 90. pro ſorte principali ducatorũ 1000 ſub pacto, vt in caſu non ſolutionis fructuum per ſex menſes, ſeu mutationis monetæ, aut reductionis cenſuum per Summum Pontificem, vel quemcumque alium Principem faciendæ, licitum eſſet reſcindere inſtrumentum, ac petere ſortẽ principalẽ; Hinc creditoris hæredes in vim pacti prædicti, ob non ſolutionem fructuum, mandatum obtinuerunt contra debitores ab Ordinario producatis 1286. in confuſo & vnica ſtructura, tàm pro ſorte quàm pro fructibus Vndè interpoſita appellatione, et commiſſa cauſa in Rota, ex parte creditorum adita fuit Signatura Iuſtitiæ pro reformatione commiſſionis, perindè ac ſi eſſet ſignata cum clauſula *ſine præiudicio quoad fructus*, atq; ita obtinuerunt; Et quamuis per binam ſubſequentem diſputationem acerrimè probatum eſſet id de

iure ſubſiſtere non poſſe, nihilominus ſemper perſtitum fuit in deciſis, quod fuit cauſa, vt lis vlteriorem proſequutionem non haberet, quia debitores curarunt, eo quo potuerunt modo ſe cum creditore concordare, potiſſimùm ſtante quod creditores huiuſmodi diſputationum occaſione agnouerunt, quod nõ obſtante pacto prædicto deſperata eſſet repetitio ſortis, ſuper qua ipſi principalitèr inſiſtebant.

Mihi de recenti in Curia in ſtatu adhuc indeterminato, an Aduocationis munus ſuſcipere deberem, itaut quamuis labores eſſẽt proprij, ſub aliorũ tamẽ Curialium cognitorum nomine ſcripturæ prodirent, vtpotè de ſtylis non benè informato, reſolutio dura viſa eſt ob dilemma, quod, Aut ſemota Bulla *Pij V.* huiuſmodi pacta reſciſſoria ſeruanda ſunt, vt tenent Regnicolæ communiter atteſtantes illa in Regno eſſe in viridi obſeruantia, *vt per Rouit. ſuper pragm. prima de Cenſibus* & alios, et tunc ita reſcribi ſubſtineri debuiſſet pro toto debito tam ſortis quàm fructuum, Aut econuersò tenenda eſt opinio, quam firmiter etiam in dicto Regno Neapolitano tenet Rota & Curia, vt dicta Bulla Pij, etiam in eo Regno locum habeat ac ſeruari debeat, vt in deciſionibus, de quibus infra, quodque etiam huiuſmodi pacta ſub dictæ Bullæ prohibitione veniant, atque hoc iure paſſim in Curia viuitur; et tunc dum ſententia vel decretum non diſtinguebat ſortem à fructibus, ſed pro omnibus inſimul conflatis, vnico contextu, ac ſub eadem ſtructura verborum prodierat, locus erat reſcripto de appellatione in totum, ex vera & recepta iuris propoſitione, quod iniuſtitia in parte inficit ſententiam vel decretum in totum, atque mixtura ſummæ appellabilis reddit ſententiam appellabilem, etiam quoad ſummam non appellabilem, quoties non eſt per capitula ſeparata, ſed vnico contextu, et cum eadem ſtructura verborum *Seraph. dec.* 1168. *num.* 11. *Buratt. dec.* 177. *nu.* 5. *&* 337. *num.* 27. *add. ad eum dec.* 368. *lit. B. vbi concordantes.*

Expertus deinde Curiam, agnoui hunc eſſe frequentem & ferè quotidianum ſtylum huius Tribunalis in cauſis cenſualibus Regni prædicti; ex quo circà ea prima tempora, et priuſquam ex infortunijs reuolutionum popularium ac peſtis illud in hodiernam miſeriam reduceretur, frequentiſſimus erat cauſarũ concurſus ad Curiam; Hic autẽ ſtylus illi innixus eſt probabili rationi, quod cum certum ſit ibi viui de facto cum hac opinione, quod Bulla Pij V. in eo Regno
3 non ſit recepta, ſed viuatur cum Bulla *Nicolai V.* regiſtrata *in pragm, prima de cenſibus*, quodque dicta pacta ſint in viridi obſeruantia, vt teſtantur *Apont. conſ.* 41. *num.* 37. *lib.* 2. *Conſt int. in l.* 3. *Cod. de fiſcal vſuris lib.* 10. *num.* 45. *& ſequen. & Tappia lib* 4. *iuris Regni de cenſibus num.* 29. *& in fine*, qui tres fuerunt Regentes Cancellariæ, & Conſiliarij ſupremi conſilij Collateralis, prius verò primarij Aduocati, atque in alijs iudicaturæ muneribus diu verſati, rectè abſque dubio de obſeruantia informati, et cũ quibus pertrãſeũt alij cõmuniter.

Idcircò quamuis Rota & Curia Ro-
4 mana huiuſmodi opinionem ſemper reiecerint *vt dec.* 103. 87. 146. *&* 147. *poſt Cene. de cenſ. in Teleſina cenſus* 9. *Decembris* 1630. *coram Dunozetto* iuter ſuas *deciſ.* 184. *num.* 5. *In Neapolitana domorum* 13. *Maij* 1641. *coram Veroſpio impreſſ. dec.* 20. *par.* 9. *recent. & repetit. poſt Merlin. de pignor. dec.* 43. & ſæpiſſimè in alijs moderno tempore editis, itaut ſit hodie principium abſolutum, Attamen dicebant Cardinalis *Sacchettus* Præfectus necnon *Andoſilla* & alij tunc in Signatura ſedentes, qui hunc reſcribendi modum introduxerunt, iſtã opinionem, ſiue veram, ſiue falſam in ea regione introductam, excuſare ſaltem debere iudices & partes ab iniuſtitia ſeu ineptia ſententiarum ſeu decre-
5 torum ſuper huiuſmodi reſciſſionibus prodeuntium, ideoque locum eſſe debere dicto æquitatiuo temperamento, reijciendi ſcilicet repetitionem ſortis, ac demandandi executionem pro fructibus, circa quos debitor nullum grauamen allegare poteſt, Adinſtar illius ſtyli, qui habetur etiam in Tribunali A.C. per
6 Signaturam etiam ad alias Curias extenſi, quod mandatum exceſſiuum, licèt in ſtrictis iuris cenſura eſſet nullũ in totũ, nihilominus de æquitate quoties non eſt exequutũ ſubſtinetur & executioni demãdatur pro sũma debita; Quinimò Signa-

gnatura moderna contra receptas etiam Rotæ propoſitiones, ad reſecandas calumnias ac tollendos inanes circuitus debitorum, etiam poſt factam executionem, introduxit eas ſubſtinere pro ſumma debita, cum ità nulla iniuria inferatur debitori, atque nullitas ſeu appellabilitas in totum, ſit quædam iuris formalitas calumniarum nutritiua ideò reſecanda, quod meo genio ſemper arriſit, et rationabile viſum eſt.

Occaſione verò aliarum conſimilium diſputationum habitarum, vel pro debitore vel pro creditore, poſt ſuſceptam Aduocationem ac obtentam Curiæ praxim, Dicebam quod ratio ob quam huiuſmodi ſtylus introductus eſt, dicto diſcurſu retento, videtur quidē probabilis, ſed in ſtricto rigore non ſubſiſtit, neque iudices & partes tali excuſatione digni videntur, etiamſi admittamus quod in eo Regno viuatur de facto cum dicta opinione, tàm circà validitatem cenſuum creatorum abſquè pecunia numerata, quàm circà dicta pacta reſciſſoria, ſpectata ſolùm forma præſcripta per dictam Bullam *Nicolai V.*, quoniam adhùc iudices de partibus ità de facto huiuſmodi reſciſſiones admittentes non ſunt ab iniuſtitia & ineptia inexcuſabiles, dum attenta etiàm praxi ipſius Sac.Conſ. Neapolitani, à quo tanquàm
7 Supremo regulantur cætera inferiora Tribunalia, non proceditur ità de facto, et executiuè ad ſolam creditoris petitionem ad huiuſmodi reſciſſionem, ſed ſtylus eſt, quod debitori fiant duæ vel tres monitiones cum congruo termino vnius menſis vel circiter pro qualibet, vt ſoluat fructus, quos ibi *tertias* appellant, et quandò debitor in mora & contumacia perſeuerans ſoluere non curat, tūc proceditur quidē ad reſciſſionem, adiecta tamèn clauſula, quod ſuperſedeatur in exequendo per aliquorum menſium congruum terminum præſcribi ſolitum, intrà quem ſi debitor ſoluit fructus, dicitur ità purgare moram, ac euitat reſciſſionem, quæ habetur pro non facta, remanente ſolùm onere debitori reficiendi expenſas tali occaſione factas, vt de hac praxi *Capyc.Latr.dec.* 30. *n.* 17.; Igitur inexcuſabiles dicebam illos iudices eccleſiaſticos inferiores de partibus, qui opiniones Rotæ & Curiæ Romanæ in iſtis præſertim materijs potiùs ſequi debentes, non autem illas Tribunalium laicalium, adhuc neque iſtorum æquitatiuam praxim ſeruant: Sed quia verè hic potiùs ignorantiæ quàm malitiæ effectus eſt, idcircò ad euitãdos inanes circuitus, ac ad reſecãdas debitorũ calũnias, his non obſtantibus dictum Signaturæ ſtylum probabã.

In diſputationibus verò habitis ſuper iſta Cauſa *Oppiden.*, quæ fortè prima vel contemporanea fuit cum altera *Nullius Baren. ſub tit. de dote*, in iuuenili calore, ac otij abundantia, plenum ac ſatis elaboratum, iuxtà patrium tamen prolixiorem ac ſuperfluum ſtylum, edidi diſcurſum ſuper d. puncto, àn Bulla *Pij* ſeruari debeat vbiquè Terra-
8 rum, atque de eius non vſu dari valeat in genere, præſertim verò ſuper puncto particulari huius pacti reſciſſorij initi, non ad ſimplicem creditoris voluntatem, ſed in caſu moræ, quaſi quod tunc id ſequi dicatur potiùs ex eiuſdem debitoris voluntate, itaût iuxtà plurium non improbabilem ſententiam dicatur dictæ Bullæ non aduerſari, expendendo in hoc pleniori forsàn calamo de anno 1644., omnia, quæ doctiſſimè ac nimiũ felici ſtylo poſtmodùm luci tradidit *Leotar: in eius tract. de vſuris quæſt.* 44. 66. *&* 68.; Verùm deindè ad id reflectendo, comperij fuiſſe inanem laborem, quoniam quoad ea, quæ forum internum concernunt, ad viros forenſes inſpicere non pertinet, cum ſit munus confeſſariorum & Moralium, apud quos receptum videtur, communem opinionem publicè & palàm ab omnibus etiàm probis obſeruatam excuſare, quamuis in ſtricto iure minùs probabilis eſſet, vt admittit idem *Leotar.* obſeruantiæ huius Bullæ religioſiſſimus; Quo verò ad forum externum, deciſio pendet à qualitate loci ſeù Tribunalis, vbi de huiuſmodi contractus validitate & executione diſputari contingat, quoniam ſi in Regno prædicto de hoc diſputetur in Sac.Conſilio, vel alijs Tribunalibus laicalibus, quamuis non defuerint plures Regnicolæ, qui more Aduocatorum cauſæ inſeruientes, vt executionem impedirent, huiuſmodi nullitatem ob nõ ſeruatam formam Bullę *Pij* allegauerint, vt liquet ex allegationibus *Brancatij*

impreſſ. per Laganarium in addit. ad Rouit. ſuper pragmaticis in rubr. de cenſibus Capic. Latr. conſult. 70. num. 34. & ſequen., & conſult. 125. num. 24. & ſequen. & alijs, Nihilominùs irrideretur, qui hanc prouinciam ibi aſſumeret; Idemque in Hiſpania, Germania, in Catalonia & alijs circà eas partes, in quibus dicta Bulla eſt inductiua nouæ ſolemnitatis ſeù nouæ legis non aduerſantis ſubſtantiæ vel naturæ contractus, itaùt non percutiat infectionem vſurariam; E conuersò autem in Curia Romana irrideretur, qui ſubſtinere vellet validitatem cenſuum creatorum ſpreta forma per dictam Bullam præſcripta, ſiuè validitatem pacti reſciſſorij & ſimilium; Igitùr omninò ſuperfluæ remanent huiuſmodi diſputationes potiùs academicis, & otioſis congruæ.

Eſt benè verum, quod quidquid ſit
9 de alijs regionibus, quoàd ea, quæ pertinent ad prædictum Regnum Neapolitanum, probabilior meliuſque fundata videtur opinio Curiæ, contraria verò ſapere de abuſu, ita paulatim inducto ex originaria aſſertione *Apont. d. conſ.* 41., ità fortè ſcribentis tanquàm Aduocati, vt cauſæ inſeruiret, non ſolùm quià ſeniores Regnicolæ, præſertim *Viuius deciſ. 365. & Rouit. ſuperdicta pragmat. prima de Cenſibus*, ac alij dixerunt huiuſmodi Bullam in materia conſulendam eſſe, Sed clarius, ac meo iudicio euidentiſſimè, reflectendo ad hiſtoriam, quæ ſuper eiuſdem Bullæ *Pianæ* obſeruantia habetur circà alterum Regnum Siciliæ vltrà Pharum, cui Bulla *Nicolai*, & pragmatica prima de cenſibus ſunt communes; Cum enim ibi dictæ Bullæ Pianę obſeruãtia multa pareret incõmoda, atque reputaretur impracticabilis,
10 Hinc Rex *Philippus Secũdus* enixè ſupplicauit eidem *Pio*, vt dictum Regnum ab huiuſmodi Bullæ obſeruãtia eximere vellet, ſed obtinere non potuit, niſi quaſdã declarationes regiſtratas etiàm apud *Cenc. & Duard. poſt eamdem Bullam*; Mortuo verò Pio, eædem preces per Archiepiſcopum Panormitanũ Regium Oratorem ad id ſpecialitèr deputatum renouatæ fuerunt *apud Gregor. XIII. ſucceſſorem* à quo fuerunt exauditæ cum aliquibus etiàm reſtrictionibus ſeù declarationibus, et cum expreſſa reſtrictione ad dictũ Regnũ Sicilię Vltrà.

Hoc enim clariſſimum eſt argumentum, quod in hoc Regno Siciliæ citrà Bulla prædicta ſinè aliquo dubio recepta fuerit, Tùm quià omninò improbabile eſt, quod idem *Pius* adeò tenacitèr donec vixit à dictæ Conſtitutionis obſeruantia eximere noluerit dictum Regnum Siciliæ vltrà magis remotum, vbi Nuntium Apoſtolicum non retinet, ac vbi Sedes Apoſtolica ſaltem de facto non habet ea directi dominij iura, et quod id tolerare voluerit in iſto Regno magis proximo, vbi Nuntium Apoſtolicum fixum habet, et vbi Sedes habet iura dominij directi; Tùm etiàm quia dum idem *Philippus Secundus* erat Rex vtriuſque Regni, atquè Oratorem ad hunc effectum deputauit, veriſimiliter pro vtroque ſupplicaſſet, dùm Bulla *Nicolai* erat vtrique communis; Et ſic ad ſolam veritatem reflectendo, omninò improbabilis videbatur præfata Regnicolarum opinio, quæ tamen vtcumquè ſit ibi de facto ſeruatur; Et quæ obſeruantia eſt cauſa temperandi illum rigorem, qui aliàs in ſtricta iuris cenſura practicari deberet, imputandi fructus ſolutos in ſortem principalem, atq; concedendi de facili paſſim ſanatoriam cum clauſula *Conſtito de vero credito*, operantem effectum retrotractiuum etiam quoàd fructus medio tempore ſolutos, vt habetur in alijs de materia *hoc eodem tit.*

TRANEN. CENSVS

PRO

FRANCISCO AMENDONO

CVM

CAPITVLO NAZARENO.

Caſus diſputatus in Signatura Gratiæ, et reſolutus pro Amendono.

De nullitate cenſus creati ex fructibus

bus alterius cenſus, **An procedat** ſolum ex Bulla Pij V., vel etiam de iure communi et ex infectione vſuraria, ità vt illa admittat ſanationem necnè.

SVMMARIVM.

1 F*acti ſeries.*
2 *Sanatio nullitatis cenſus ob defectum pecuniæ innumeratæ concedi ſolet per Signaturam Gratiæ cum clauſula* cõſtito de vero credito, *idque facilius in cenſibus Regni Neapolitani, et de ratione.*
3 *De iure probibita eſt conuerſio fructuum in ſortem.*
4 *Quid de fructibus cenſus affirmatiuè, contrarium. num.6.*
5 *Retenta etiam opinione, vt non dentur vſuræ vſurarum ſeù intereſſe alterius intereſſe, adhùc tamen iuxtà vnam opinionem debetur intereſſe pro fructibus cenſus et de ratione.*
6 *De concluſione, de qua num.4.*
7 *De ſtylo concedi non ſolet noua audientia in Signatura Gratiæ.*
8 *De Sanatione cenſus conſtituti ex fructibus, àn concedatur, et concedi vel denegari debeat.*
9 *In quibus propriè cadat anathociſmus.*
10 *De ponderatione, quod etiam ex cenſu inualido non ſint reſtituendi vel imputandi fructus percepti.*
11 *Bona fides vel ſimplicitas muliebris non excuſat à nullitate cenſus ob defectum pecuniæ numeratæ.*
12 *Quid agendum eſſet in hac cenſuali materia.*

DISC. II.

1 RETENTO principio in Curia indubitato, proindèque tenendo in Curijs Eccleſiaſticis Regni Neapolitani, quod ibi ſeruari debeat in omnibus Bulla Pij V., non obſtante contraria opinione, quæ in illius laicalibus Tribunalibus tenetur *vt diſc. præced.*; Cum Amendonus Barolitanus tanquàm hæres Antoniç de Micco matris pulſaretur per Capitulum Nazarenum, & Franciſcum Antonium Eucarellum, tanquàm hæredes Horatij Cicchilli pro fructibus vnius Cenſus ſcutorum 85. pro ſorte ducatorũ 950.; Introducta cauſa coram A.C. per appellationem à quodam decreto Ordinarij Tranen. contrà eum lato, coràm iudice appellationis oppoſuit de cenſus nullitate, Tum ex defectu pecuniæ numeratæ contrà formã præſcriptã à Bulla *Pij V.*, Tũ fortius quia in parte cenſus fuerat creatus ex fructibus alterius cenſus, vnde creditorum defenſores agnoſcentes non poſſe cauſam defendere, timenteſque de ſententia abſolutoria declarante ſortem cum fructibus indebitè ſolutis extinctam eſſe, adierunt Signaturam Gratiæ pro ſanatione, quam ego ſcribens pro debitore dicebam denegandam eſſe ſaltẽ pro rata ducatorũ 360. pro fructibus antiquioris cenſus ducatorũ 441. conuerſis in ſortem, ità cum alia partita ex cauſa mutui confeſſati adauctam, et propoſita cauſa per *Marazzanum*, ſatis ſciſſa erant vota Prælatorum.

Cum enim quoties agitur de nullitate proueniente ſolùm à ſolemnitate, vel nouo iure introducto per dictam Bul-
2 lam *Pij*, ſanatio paſſim concedi ſoleat cum clauſula, *Conſtito de vero credito*; facilius verò in cenſibus Regni Neapolitani, vbi ob opinionem, quæ ibi habetur, excuſabiles videntur contrahentes, adeoùt eiuſdem cenſus ex alijs cauſis quàm ex fructibus creati ſanationi egomet non contradicerem; Idcircò punctus difficultatis erat, àn hæc nullitas proueniret ex noua dictæ Conſtitutionis diſpoſitione, vel potius ex iure cõmuni prohibente conuerſionẽ fructuũ
3 in ſortem iuxtà diſpoſitionem *textus in l. finali Cod. de vſuris cum concord. per Merlin. deciſ.*409. aliàs 301. *par.*5. *rec. Andreol. controu.*110. *Leotar. de vſuris quæſt.*86. *cum duabus ſequen.*, Et ſic àn Bulla in hac parte ſit inductiua noui iuris, vel potius declaratiua antiqui.

Tenentes partes creditoris ſe funda-
4 bant in ſpeciali auctoritate *Duardi in tract. de cenſibus* §.4. *qu.*38., vbi in ſpecie, ex rationibus & auctoritatibus ibidem deductis, dicit iſtum contractum de iure communi, et ſecluſa Bulla *Pij* ſubſtineri, quod etiam de fructibus, quos ibi *tertias* vocant licitè conuertendis

Digitized by Google

dis in capitale, firmant cõmunitèr DD. vtriuſq; Siciliæ, atq; ità paſſim ſeruatur, vt præſertim *Coſtanz. in l. vlt. C. de fiſc. vſur. Rouit. pragm.1. de cenſ. n.10. Giurba deciſ.24. nu.34.& ſeqq.* et cõmuniter.

Quinimò licèt in vtroque Regno, præſertim verò in iſto Siciliæ citrà, reprobata ſentẽtia *Cagnoli* & ſequaciũ, receptiſſima ſit opinio damnans intereſſe
5 alterius intereſſe, ac acceſſiones acceſſionum, vt latè *apud Rouit. deciſ.9.* & alios paſſim, Nihilominùs receptiſſimum paritèr eſt, per moroſum debitorem fructuum cenſus deberi intereſſe, quod ibi habitis requiſitis *Paul. de Caſtr.* pro notorijs & probatis ex ſola mora decernitur, iuxtà *deciſ. Franchi 254.*, quæ ibi magiſtralis in materia reputatur, vbi ea ſatis congrua & probabilis ratio adducitur, quod cum ſors cenſus, etiam ſecluſa Bulla *Pij*, vel iuxtà Bullam *Nicolai*, vel ex natura contractus, ac intentione iuris communis ſit demortua & perpetuò irrepetibilis ex parte creditoris, idcircò fructus, ità pro noſtro loquendi vſu nuncupati, dicuntur ſtare de per ſe, ac importare debitum potiùs ſortis quàm vſurarum ſeù acceſſionum; Quo poſito infertur, nil prohibere, vt quemadmodũ, probatis requiſitis lucri ceſſantis, vel damni emergentis, vel illis præſuppoſitis, pro probatis & notorijs, tale debitum ſit aptum ad productionem intereſſe, ità nil prohibere debet noui cẽſus creationem ex vero & legitimo debito de iure communi non prohibitam.

Alij verò inhærẽtes auctoritatibus ac rationibus à me deductis erant, in contraria ſententia, quod ſcilicèt hæc prohibitio reſultaret à iure communi, ex cuius intentione talis contractus tanquã
6 anathociſmus, vel anathociſmi ſpecies, eſſet vſurarius *Nauarr. de vſuris nu.94. Boccacc. de cenſ. par.1. numer.10. Viuius deciſ.369. num.13. Felician. de cenſ. lib. 1. cap.9. verſ. Septimam conditionem*, qui ſatis contrà iſtam contractus ſpeciem inuehit, eam exagerando Reipublicæ nimis pernicioſam, atque hunc ſenſum habuit *Rota in Romana præten ſi canonis ſeù cenſus 22. Iunij 1606. coram Manzanedo num.12. impreſſ. poſt Cenc. primæ impreſſionis deciſ.56. par.2.* aliàs *deciſ.379. poſt eumdem recentioris impreſſionis, et eodem numero poſt Duardum eodem tract.*

Si Põtifex *Innocentius* ſimplicitèr negotium remiſiſſet ad vota, abſq; proprij ſenſus expreſſione, vtique pro ſanatione reſolutio prodijſſet, quoniam maior, & fortè ſanior pars primam opinionem ſequebatur, ſed quoniam ipſe inſinuauerat, probabiliorem ſibi videri alteram, iſtumque eſſe abuſum illius Regni, in quo ipſe per plures annos Nuntij Apoſtolici munus geſſerat, idcircò negatiua reſolutio prodijt pro hac rata, illam cõcedendo pro alia; Verùm huius gratiæ nullus erat effectus, quoniam cum cenſus creatus eſſet vſque ab anno 1608., idcircò fructus iſtius ratæ infectæ abſor-
7 bebant totum; Cumque contrà ſtylum (itaùt Curiæ viſa fuerit res omninò noua), idem Pontifex conceſſiſſet nouam audientiam, mandando cauſam denuò proponi in ſequenti Signatura; Hinc proponente *Emerix*, acerrima habita fuit diſputatio, itaùt maior pars claſſicorum Aduocatorum Curiæ ſcripſerit pro creditore, ob vnionem & aſſiſtentiam quampluriũ creditorũ conſimiles cenſus ſatis notabiles ità creatos habentiũ, Adhùc tamen perſtitum fuit in deciſis, vndè creditor acquieuit, et credo quod concordia in partibus controuerſiam terminauerit; Sed quomodò rerum ſtatùs immutantur? defuncto *Innocentio*,
8 ſub *Alexandro* ſucceſſore in hoc propriã opinionem non declarante, cum conſimiles ſanationes eſſent petitæ, abſque ferè votorum diſcrepantia plurіès inhęrendo fundamentis primæ opinionis, illa conceſſa fuit, atq; in hoc ſenſu verè perſiſtit Signatura.

Reflectendo autem ad veritatem, perpenſis hinc indè fundamentis, ac rationibus, mihi quoque dicta prima opinio pro ſanationis conceſſione probabilior videbatur, ex ratione potiſſimum ponderata in allegata *deciſ. Franch.*, quod ob ſortem demortuam, verè & propriè iſti fructus dici non poſſunt vſuræ vel acceſſiones ex pecunia, ſed potiùs importent creditum independens ſtans de per ſe, productum ab eo iure cenſuali; Ac etiam quia vt habetur *in eadem dec. 409. Merlini* aliàs *301. par.5. rec.*, anathociſmus verè & propriè intrat in vſu-
9 ris odioſis, et ex quadam iuris ciuilis potiùs permiſſione quàm canonizatione debitis, vndè propterea intrare non videtur

detur in huiuſmodi fructibus à iure Canonico & Apoſtolicis Conſtitutionibus expreſsè canonizatis.

Verùm è conuersò magnam vim faciebat modus, cum quo *Pius V.* huiuſmodi conuerſionem fructuum in ſortem prohibet, adijciendo dictionem, *Omninò* indicatiuam cuiuſdam præciſæ voluntatis prohibendi actum tanquam vſurarium & intrinſecè malum; Vbi enim ſuper actus validitate nulla vrgeret ratio dubitandi, ſed de plano, circumſcripta noua lege, validus reputaretur, tunc dici poſſet Bullam prædictam in hac parte eſſe inductiuam noui iuris omninò poſitiui, ac exorbitantis à iure communi; cui per ſanationem diſpenſatur, ſed cum probabilitèr poſſet dubitari, adeò vt tali etiam lege ſecluſa vrgerent rationes hinc indè, idcircò id ſatis ſtringere videbatur, vt huiuſmodi lex potiùs eſſet declaratiua, quàm de nouo diſpoſitiua.

Adhùc tamen hoc non obſtante, mihi videbatur huiuſmodi vltimam pon-
10 derationem ſatis conſiderabilem eſſe in ordine ad denegandam ſanationem, ità & talitèr quod contractus canonizaretur, non autem quod exindè inferri poſſet ad infectionem vſurariam, cuius ratione fructus ſoluti imputari deberent in ſortem principalem, quoniam ſaltem hæc opinionum dubietas, potiſſimè verò, quod ex more regionis de facto, etiã apud probos & doctos viros contractus validus reputatur, atq; in iudicio canonizatur, itaut ceſſet omnis fraudis & calliditatis vſurariæ ſuſpicio, id eſſe debeat iuſta cauſa, ob quam etiam in foro externo creditor ratione bonæ fidei percipere ac ſuos facere potuerit fructus iam exactos & conſumptos, ex ijs, quæ in ſimili habentur deducta *in Baren. diſc. 17. & in alijs ſub tit. de vſuris*.

Licèt enim in foro externo receptum ſit, in materia vſuraria bonam fidem non
11 excuſare, quamuis ageretur de mulieribus & ruſticis, ſeù aliàs iurium ignaris, quia ignorantia iuris non excuſat, ob facilitatem conſulendi peritos, Vt vltrà generalia, in ſpecialibus terminis fructuũ indebitè perceptorum per mulierem ex cenſu creato cõtrà formã Bullæ Pij *Seraph. dec.* 1006. cũ alijs de quibus *in d. Baren. ſub tit. de vſur. diſc.* 17. Attamen id recipiendum rectè venit vbi ius eſt clarum, itaut eius ignarus de facili peritos conſulendo, de illo certificari potuerit, quod in præſenti dici non poteſt, cum etiam apud Sapientes eadem haberetur opinio ità publicè practicata, atque à iudicibus & Tribunalibus canonizata, ideoq; videtur nimius rigor huiuſmodi imputationẽ decernere.

Sanctius autem videretur, quod ad
12 huiuſmodi, ac pleraſque alias vſurarias quæſtiones dirimendas, noua & generalis declaratio Apoſtolica de conſenſu Principum Catholicorum, ac præuio cõcordi tractatu emanaret, quia ſi in hac præſertim materia paſſim ſanationes cõconceduntur, Hinc proindè ad quamdã formalitatis ſpeciem hæc prohibitio reducta videtur, et quaſi quod iuſtitia vel iniuſtitia contractus pendeat à qualitate Tribunalium, in quibus cauſas agitari contingat, quod videtur abſurdum, quia vna vbique æqualis debet eſſe lex vel opinio, animarum & conſcientiæ regulatiua, Vt etiam generaliter practicatur in materia vſuraria, quod in vna ditione aliqui contractus reputantur liciti, et in altera illiciti & vſurarij, vt frequenter habetur in ſua materia *ſub titulo de vſuris*; Et tamen vnum eſt principiũ diuinum & naturale inalterabile, et ſuper quo neque Pontifex, multò minus alij Principes diſpenſare poſſunt, vnaque eſt conſcientia: Igitur inter eiuſdem Catholicæ Religionis profeſſores tanta varietas ſuper eodem principio, parùm commendabilis videtur, præſertim intra ipſa Eccleſiæ Catholicæ viſcera.

Digitized by Google

BAREN. CENSVS

PRO

MARTINO DE CORDE'

CVM

IACOBO SALVTIO.

Caſus deciſus per Rotam pro Cordè.

De ſanatoria conceſſa per Signaturã cum clauſula *arbitrio Rotæ*, denegata ex eo quod tardè petita eſſet poſt latas ſententias ſuper cenſus inualiditate, per quas quæſitum dicitur ius debitori, ideoque non concedenda:

SVMMARIVM.

1 *Caſus controuerſiæ ſuper denegan- da ſanatione aliàs concedi ſolita re non integra.*

2 *De ſanatione conceſſa cum clauſula*, arbitrio, *et de iſtius clauſulæ operatione.*

3 *Quando arbitrium ſit interponendum nec nè.*

4 *Concedi non ſolet ſanatio poſt ſententiam.*

5 *Regularitèr re integra quomodò ſanatio concedi ſoleat.*

6 *Conceſſa validat actum ab initio cum retrotractione.*

7 *An pretium rei venditæ conuerti poſſit in cenſum.*

8 *Cenſus non poteſt excedere fructus rei cenſitæ, ad quorum ratam ſolùm ſuſtinetur.*

9 *De ſtylo Signaturæ reſcribendi in hac materia ſanationis.*

10 *Quandò ad hunc effectum dicatur res integra nec nè ad effectum concedendi vel reſpectiuè denegandi ſanationem.*

DISC. III.

1 Poſtquam iuxtà facti ſeriẽ de qua in hac eadem cauſa *ſub tit. de vſur. diſc.* 17. cenſus creatus ex pretio rei venditæ non ſeruata forma Bullæ *Pij V.* declaratus fuit inualidus, creditor adijt Signaturam Sanctiſſimi pro ſanatione, Et quamuis creditum eſſet verum & legitimum, itaùt de iure communi nulla concurreret prohibitio, quin ex eo cenſus creari poſſet, vndè quando ſanatio reintegra petita eſſet, de plano concedi debuerit, dum ſolita clauſula, *conſtito de vero credito* erat de plano iuſtificabilis, Nihilominùs, me pro debitore opponẽte quod petitio eſſet congrua, vtpotè re non integra, & poſt duas ſententias, Ordinarij ſcilicèt & A.C., ac deciſionem Rotalem ſuper contractus inualiditate, ac ſucceſſiuè vſurarum excedentium fructus ipſius rei venditæ imputationem in ſortem; Idcircò attento quod cauſa pendebat in Rota, eidem reſcriptum fuit de ſanatione cum clauſula *arbitrio*, quæ operatur, vt Papa nihil determinet, ſed remittat Tribunali ſeù iudici, cui reſcribit, An ſit locus conceſſioni & executioni gratiæ necnè.

Aſſumpta igitur deſuper diſputatione *in Rota corã Veroſpio ſub die* 4. *Iulij* 1663 ſolo debitore informante, procedendo
2 cum ijs, quæ Ego pro hac parte ſcribens deducebam, negatiuè reſponſum fuit, ex eo fundamento, quòd licèt dicta clauſula *arbitrio* relaxet iuris rigorem ex deductis *apud Caualer. deciſ.* 11. *Coccin. deciſ.* 278. *num.* 1 *& paſſim*, Nihilominùs illud à iure eſt regulandum, neque talis clauſula tribuit facultatem tollendi ius alteri quæſitum, atq; graue præiudicium inferendi; Ideoque in propoſito ſanationis nullitatum de facili interponi ſolet circà nullitates iudiciarias ex quadam
3 iuris ſubtilitate reſultantes, atque in ſubſtantia continentes ſimplicem circuitum repetendi eadem acta, quæ nulliter geſta ſunt, circà quæ ius collitigantis parùm vel nihil læditur, ſecùs autem vbi agitur de ipſius rei ſubſtantia, vt generalitèr *Gregorius & Adden. deciſ.* 189. *num.* 3. *Burat. deciſ.* 130. *num.* 8. Et de qua

qua diſtinctione inter ſanationẽ ſolẽnitatum quarum defectus inducit nullitatem ex ſolo rigore iuris, & ſanationem illorum defectuum qui percutere videntur ſubſtantiam actus, & voluntatẽ partis, habetur in ſpecialibus terminis ſanationis nullitatis ex reſcripto Signaturę Gratiæ cum eadem clauſula, *arbitrio* habetur *dec. 61. num. 3. & 4. cum ſequen. par. 8. rec.* vbi concordantes *in Firmana ſanationis ſub tit. de contractibus in genere.*

Vnde cum per binas ſententias ac per deciſionem Rotalem, iam declaratum eſſet, fructus, ſeu vſuras exceſſiuè ſolutas extinxiſſe ſortem principalem, atque debitorem obtinuiſſe liberationẽ à debito. Hinc reſultabat, quod idem erat ſanare cenſum, ac facere debitorem illum, qui iam liberatus erat, & conſequenter tali caſu Signatura Gratiæ reſcribere non ſolet ſuper ſanationibus, vt

4 *vt per Marcheſ. de commiſs. par. 1. num. 481. fol. 97.*, et hæc ſunt deciſionis fundamenta.

Quibus addebam voluntatem Papæ gratiam non concedendi, ex eius conſuetudine ſiuè diſcretiuo modo reſcribendi deſumptam, quoniam vbi nulla adeſt ſententia ad fauorem debitoris ſuper cenſus nullitate, gratiam purè & ſimpliciter concedere ſolet, reſcribendo iudici ordinario, & partium compe-

5 tenti, ſeu illi, coram quo cauſa pendeat de ſanatione cum clauſula *Conſtito de vero credito*, itaut partes iudicis commiſſarij in alio non ſint, niſi circa verificationem huius clauſulæ, an ſcilicet conſtet de credito legitimo & tali, quod circumſcripta forma inducta per Bullam Pianam, ex illo inſpecta iuris communis vel antiquiorum Apoſtolicarum Cõſtitutionum diſpoſitione, validè cenſus creari potuerit, quo conſtito proceditur ad ſanationem cum effectu retrotracti-

6 uo ad ſuum initium, vt liquet *ex deciſione 194. num. 2. par. 6. rec. Interamnen. Cenſus 27. Ianuarij 1638. coram Buccabella & in alijs*. Vndè quando denegatur hæc reſcribendi forma, ſed altera ſeruatur cum clauſula, *arbitrio*, huiuſmodi diſcretiua diuerſam denotat voluntatem, iuxta vulgatum diſcretiuæ axioma deductum *ex l. vnica §. fin autem Cod. de caduc. tollen.*

An reſolutio probabile fundamentum haberet necnè, maturum iudicium efformare non potui, dum altera pars non informauit, vnde viſum non fuit quid in contrarium deduceret.

Reflectendo autem ad veritatem, cogitabam eſſe quidem impracticabilem ſanationem huiuſmodi cenſus ità ſimpliciter prout iacet, quoniam licèt verificaretur clauſula *Conſtito*, dum pretium rei venditæ prohibitum non eſt de iure communi & circumſcripta forma indu-

7 cta per Bullã *Pij V.* conuerti in diuersã ſpeciem contractus cenſus ſeu annui redditus, ex ijs quæ *ex Dec. Couarr. & alijs* frequenter deducta habentur *ſub tit. de vſuris*, præſertim *in Lucana*, & *in hac eadem Baren. diſc. 17. & 18.*; Attamen cum probatum eſſet quod ex peſte alijſque infortunijs, domorum penſiones in ea Ciuitate eſſent notabiliter diminutæ, itaut fructus domus, de cuius pretio agitur, non aſcenderet ad annuos ſcutos 90., impoſſibile erat ſanare cenſum annuorum ſcutorum 140. cum etiam de iure communi, ex veriori ſen-

8 tentia non detur cenſus excedens fructus rei cenſitæ, quia in parte excedente remaneret cenſus merè perſonalis, Vndè ad ſummum ſanatio practicari debuiſſet cum reductione fructuum ad proportionem illorum fundi cenſiti, quod iuris diſpoſitioni conformat, ex recepta propoſitione, quod fundo cenſito in parte diminuto, ſi pars, quæ remanet, eſt ſufficiens ad totum cenſum, talis diminutio creditori non præiudicat, ſed ſi non ſufficit, atque diminutio non eſt culpoſa, ſubſtinetur tantùm pro rata capacitatis, ex deduct. per *Cenc. hoc tract. qu. 110. num. 1. cum ſeqq. Firmana cenſus 13. Iunij 1642. Peuting. dec. 213. num. 4. poſt Zacch. de obl. dec. 47. n. 3. poſt Merlin. de pign. & in alijs.*

Et circa punctum iuris debitori quæſiti, necnè, id pendere cogitabam ab eo, quod in hac eadem cauſa diſcurſum habetur *ſub dicto tit. de vſuris diſc. 17* Quoniam ſi fructus exceſſiuè ſoluti, verè importaſſent extenuationem ſortis principalis, tunc rectè intrabat motiuum præs dictum iuris quæſiti, ſecùs autem in caſu conuerſo, quoniam ceſſante imputatione prædicta, itaùt de præſenti emptore remaneret debitor integræ ſortis, huiur

potius intererat concedi ſanationem,
qua mediante ſors fiebat irrepetibi-
lis, ac vrgeri non poterat ad ſolutio-
nem, ad quam aliis eadem ſanatio-
ne denegata creditor agere poterat,
et fructus ad menſuram ſeu capacitatem
fundi cenſiti minimum reducerentur.

Licèt autem ex antiquiorũ traditio-
nibus Signaturæ ſtylus eſſe ſoleat, quan-
9 do in cauſa adeſt ſententia, fauore de-
bitoris reſcribendi ſimpliciter de ſana-
tione cum ſola clauſula *Conſtito*, Quan-
do verò adeſt, vel eam denegare, vel
reſcribere cum dicta clauſula, *arbitrio*,
vt frequentiſſimè in quampluribus con-
ſimilibus cauſis in dicto Tribunali à me
tractatis pro debitore vel creditore iux-
ta contingentias ſcribendo ſum exper-
tus; Attamen quotiès debitor formiter
de huiuſmodi nullitate oppoſuit, ac de-
clarauit ſe à ſortis debito liberatum ob
imputationem fructuum ſolutorum, non
percipiebam vim dictæ diſtinctionis, an
eſſet ſententiatum in cauſa necnè, quo-
niam vbi ſententia non fecit trāſitum in
iudicatum, itaut firmet ſtatum, ſed ſu-
ſpenſa eſt per appellationem, in cuius
gradu de eius viribus diſputatur, nullos
operatur effectus, perindè ac ſi non adeſ-
ſet, præterquam illum fumi boni iuris
pro decernendis alimentis vel ſimilibus
leuioribus effectibus.

Vndè propterea quoad ius debitori
quæſitum per gratiam non tollendum,
10 conſiderabam veram diſtinctionem
non conſiſtere in hoc, an eſſet in cauſa
ſententiatum necnè, ſed potius an adeſ-
ſet debitoris oppoſitio cum declaratio-
ne aſſequutæ liberationis à debito, Vel
potius debitore non declarante, res di-
ci poſſet integra, et in quodam impli-
cito ſtatu validitatis ob non declaratam
contrariam voluntatem debitoris, qui
ſoluendo fructus atq; nõ opponendo, ità
videatur continuare in ſtatu agnitionis
bonæ fidei ſuper contractus validitate &
obſeruantia, cum de reliquio non agno-
ſcerem rationem differentiæ; Sed huc-
vſque occaſio non præbuit id formitèr
diſputare.

SABINEN. CENSVS

PRO

COMMVNITATE CONFINEI

CVM

COMMVNITATE N.

*Caſus diſputatus coram A.C. incertus eſt exi-
tus, forſan per concordiam.*

De forma pecuniæ numeratæ per Bullam Pianam in cenſuum creatione præſcripta, nùm impleatur per cedulam bancariam ſiuè per ordinem directum banco.

SVMMARIVM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Cenſus conſtitutus ſine pecunia numerata eſt nullus, & fructus imputantur in ſortem.*
3 *An dicta forma impleri poſſit per æquipollens & per cedulam bancariam.*
4 *Si interuenit pecunia ſine numeratione an ſufficiat.*
5 *An ſufficiat ordo directus banco, et de differentia inter ordinem & cedulam.*
6 *Quando cenſus creatus etiam mediante ordine ſufficiat.*

DISC. IV.

1 CVm Iulius in eius teſtamẽ-
to quaſdam ſummas reli-
quiſſet Cõmunitati pro-
priæ patriæ, in effectus
fructiferos inueſtiendas,
vt ex fructibus exinde
percipiendis quædam ſubſidia pia vel
prophana per eum demandata præſta-
rentur, Communitas Confinei pecunijs
indigens, cenſum creauit ad fauorem
dictæ alterius Communitatis legatariæ
ex pecunijs à dicto Teſtatore proueniẽ-
tibus, quarum numeratio in ipſo actu
creationis coram Notario & teſtibus ad
formam Bullæ Pianæ non acceſſit, ſed

in-

Impoſitrici conſignatus fuit ordo directus Sac. Monti Pietatis, illinc ad aliquos dies vel menſes impletus; Cum autem tractu temporis, vel eadem Communitas creditrix, vel eius nomine illi, quibus dicti cenſus fructus deſtinati erāt iſtam Communitatem debitricem corā A.C. pulſarent, de pluribus dicti cenſus de nullitatibus excipiebatur, præſertim deficiente licentia Sac. Congregationis boni Regiminis, ac deficiente verſione, cuius ſecuritati aliàs dicta Congregatio in conceſſione licentiæ conſulere ſolet, necnon ex defectu pecuniæ numeratæ iuxta formā præſcriptam per dictā Bullam Pianam, Quidquid eſſet de alijs exceptionibus & defectibus, de quibus vtpotè in nudo facto conſiſtentibus, nō ad Aduocatos, ſed ad cauſæ Patronum iuxta Curiæ ſtylum agere pertinet.

Quatenus concernebat dictam exceptionem iuris reſultātem à defectu formæ ſeu ſolemnitatis; Pro Communitate debitrice ſcribens fundatam, dicebam eius intentionem, quod ob decretum irritans in eadem Bulla contentum, contractus cēſualis aliàs creatus dicatur ipſo iure nullus, atque remanente credito

2 ſortis in terminis ſimplicis mutui veri, vel interpretatiui, nulli fructus ex eo prætendi poſſint, quinimò atq; ſoluti deberent in ſortem imputari ex plenè deductis *per Cenc. de Cenſ quæſt* 48. *Leotar. de vſuris quæſt*. 59. *num*. 32. *Seraph. dec*. 106., vbi quod creditoris ſimplicitas, vel ignorantia in propoſito non excuſat *dec*. 43. *num*. 7. *cum ſequen. poſt Merlin. de pignor*. cum alijs, de quibus infra.

Non negabant ſcribentes pro creditore veritatem dictæ propoſitionis, vtpotæ indubitatæ, Replicabant tamen formam prædictam impletam eſſe, proindeque ceſſare obiectum ex facto, dum pecunia per æquipollens in ipſo actu tradita fuerat mediante ordine directo Sac. Monti Pietatis, quam formam æquipollentem in propoſito ſufficere decreuit idem *Pius* in declarationibus dictæ eius Conſtitutionis editis in gratiam

3 Regni Siciliæ vltra Pharum ac regiſtratis *per Cenc. hoc tract. in princ.* declarando ita ſatisfactum eſſe, vel vbi cenſus conſtitueretur ex cauſa dotis, vel per viam traditionis cedulæ bancariæ, quā in propoſito ſufficere firmant *Rota dec*. 103. *poſt Cenc. & cæteri per Leotar. dicta qu*. 59. *num*. 39. et habetur in infra allegandis deciſionibus; In forma etenim prædicta ſpectandus eſt finis, ob quem illa inducta fuit, nè ſcilicet fiat fraus vſuris, atque ita debita aliàs illicita & malè contracta in huiuſmodi contrahēdi ſpeciem conuerterentur, Vndè propterea ſi pecunia in ipſo contrahendi

4 actu interuenit, quamuis illius diſtincta & actualis numeratio non ſequatur, ſed partes eam pro numerata habeant, id ſufficit, *vt per Rot. dec*. 436. *poſt Cenc. nu*. 5. *&* 6. *idem Cenc. quæſt*. 51. *in fine*; *et dictum fuit in Tarentina Cenſus* 5. *Decēbris* 1663. *coram Taia*, & in alijs, quia de facto ità ſeruat communis vſus, etiam in ipſamet Vrbe.

Admittebam ego præmiſſa concernentia cedulam bancariam, Negabam verò applicationem ad factum, in quo

5 non agebatur de cedula, ſed de ſimplici ordine creditoris directo banco, cuius caſus eſt longè diuerſus; Ideò enim cedula æquipollet pecuniæ numeratæ, atque vim habet veræ ſolutionis, quia bācherius vel campſor, qui cedulam fecit, recuſare non poteſt ſolutionem, minuſque pecuniam in ea contentam ſoluere poteſt deponenti, vel alteri cedulam non exhibenti, nam tali ſolutione non obſtante ad aliam tenetur, qui cedulam exhibeat ex deductis in materia *per Rouit. dec*. 13., Secus autem eſt in ſimplici ordine, quem ipſe mandans poteſt reddere inanem cum præuentiua pecuniarum exactione à ſeipſo facta, vel dando alteri ordinem prius effectuandum, ſiuè quod tunc pecuniam in banco non haberet; Ideoque firmata in cedula non procedunt in huiuſmodi ordinibus, ob ſatis diuerſam rationem inter vnum caſum & alterum, *vt per Cenc. de cenſ. q*. 50. *num*. 19. *Rot. poſt eumdem dec*. 435. *nu*. 1. *in Licien. cenſus* 18. *Maij* 1654. *&* 17. *Maij* 1655. *Priolo Romana Saluiani* 17. *Martij* 1666. *&* 1667. *Otalora*, et in terminis ordinis directi S. Montis Pietatis Vrbis, licèt ad alium effectum, *in Romana domus* 14. *Maij* 1657. *Beuilaqua & in alijs*.

Verùm reflectendo ad veritatem, periculoſa, vel nimis aſpera mihi videbatur dicta diſtinctio ita generaliter & indefi-

6 nitè ſumpta, per quam cenſus creati cū

 ordi-

ordinibus directis Monti Pietatis vel alteri banco cenſeri debeant inualidi vt potè carentes forma Bullæ Pianæ; Si enim conſtat quod tunc creditor pecunias in eo banco promptas habebat, ſeu aliàs talis eſſet eius conditio, quod etiã ſi integra pecuniarum quantitas ad eius creditum deſcripta non reperiretur, adhuc tamen ob eius probatam fidem Bãcherius abſque dubio ordinem promptè impleuiſſet, vt quotidiana praxis docet, atque de facto, vel immediatè, vel ex interuallo ad libitum debitoris pro eius commoditate differentis, quando ordinem exhibuit, promptam inuenit pecuniam, itaut ceſſet quæcumque ſuſpicio illius fraudis, ob quam dicta forma pecuniæ numeratæ præſcripta fuit, nè ſcilicet ſub hoc pallio pro ſtocchis, barocchis, & ciuautijs, ſeu ex cauſa ludi, aut aliàs illicitis & ſuſpectis creditis cenſus crearentur, tunc data ſinceritate actus, quædam iudaiſmi ſpecies videtur, quod ob ſolam poſſibilitatem reddendi ordinẽ inanem, & ſine effectu, quoties obſeruantia contrarium docuit, contrauentum eſſet formæ prædictæ; Ideoque diſtinctio intelligenda videtur ſano modo, ac iuxta facti circunſtantias, ſinceritatem vel fraudem reſpectiuè oſtendentes.

Et quemadmodùm communis vſus, ipſius potiſſimùm Vrbis dictam Conſtitutionem interpretatus eſt, vt eius formæ ſatisfactum dicatur ex ſolo interuentu pecuniæ in ſacculo, quamuis non deueniatur ad actualem numerationem coràm Notario & teſtibus, quibus etiam ignotum ſit, àn pecunia in eodem ſacculo exiſtens, illam quantitatem importet necnè, quia in dubio præſumenda non ſunt mendacia & delicta, ex firmatis in ſupra allegatis, præſertim *in dicta Tarentina cenſus coràm Taia*, ità pariter non videtur vrgere ratio prohibitiua ſatisfaciendi dictæ formæ mediãtibus huiuſmodi ordinibus, dum implementum habere poſſunt, cum contraria poſſibilitas in dubio præſumenda non ſit vt potè ſapiens delictum, eademque præſumptio comprobata remaneat ab obſeruantia; Atque in omnem euentum, quemadmodum *in Baren. cenſus 16. Iunij 1661. Veroſpio*, de qua cauſa habetur *ſub tit. de vſur. diſc. 17.*, etiam data nullitate debẽtur fructus, tanquam damna & intereſſe, ità in præſenti quia pecunia perneceſsè inueſtienda erat in occaſiones fructiferas iuxtà deducta *in Marſicana, et in Neapolitana ſub dicto tit. de vſur. diſc. 29. & 30.*

SPOLETANA

PRO

MONASTERIO PALATII SPOLETI.

Reſponſum pro veritate.

Si in matrice ſeù originali imbreuiatura inſtrumenti cenſualis reperta inter rogitus Notarij mortui, non exprimatur ſeruatam eſſe formam Bullæ Pianæ, An id per Notarium ſucceſſorem in extenſione inſtrumenti ſuppleri poſſit; Et àn forma prędicta quamuis in inſtrumento non expreſſa probari poſſit per teſtes, vel aliàs extrinſecas probationes.

SVMMARIVM.

1 F*acti ſeries.*

2 *Notarius rogatus vel ſucceſſor quam facultatem habeat circà extenſionem clauſularum.*

3 *Notarij fidei non defertur, niſi in ijs, quæ coràm ipſo geſta fuerunt in ipſo actu ſui rogitus.*

4 *Non poteſt atteſtari de interuentu pecuniæ numeratæ in cenſu, ſi inſtrumentum non dicat.*

5 *Dictus interuentus pecuniæ vel expreſſio confinium rei poſſunt extrinſecus iuſtifi-*

Digitized by Google

ſtificari, etiamſi inſtrumentum non dicat.

6 *Quandò talis facultas Notario concedatur.*

DISC. V.

CVM inter rogitus No-
tarij Vrighi reperta eſ-
1 ſet quædam imbreuiatu-
ra inſtrumenti cenſualis
ad fauorem Monaſterij
prædicti cum N., abſque
eo quod in prothocollum vel inſtrumē-
tum publicum redacta eſſet, atquè hæ-
redes debitoris, quamuis eorum auctor
donec vixit fructus ſoluiſſet, præcogni-
to, quod in dicta imbreuiatura non cō-
tineretur forma Bullę Pianę ſuper actua-
lis interuentu pecuniæ coram Notario
& teſtibus, recuſaſſent continuare ſolu-
tionem fructuum, prætendentes cum
iam ſolutis vtpotè indebitis & vſurarijs
ipſam ſortem principalem extinctā eſſe;
Hinc monaſterij adminiſtratores, vt
iſtius indemnitati conſulerent, inſtete-
runt apud Notarium ſucceſſorem, penès
quem dictæ ſcripturæ conſeruabantur,
pro extenſione dicti inſtrumenti, cumq;
hic dubitaret, an id agere poſſet circa
ſuppletionem dictæ formæ, ac propterea
cuperet audire reſponſū pro veritate ali-
cuius claſſici Aduocati Vrbis, ad id Ego
fortè d. opinione indignus requiſitus.

Negatiuè in hac parte reſpondi, quo-
niam Notarius ſucceſſor, vel quicumque
2 alius, iudicis etiam mandato accedente,
extendere vel ſupplere non poteſt, niſi
ea, quæ extendere vel ſupplere poſſet
idem Notarius ſi viueret, cum nunquàm
fictio excedere poſſit veritatem, neque
ſubrogatus habere maiorem poteſtatem,
quàm ille, in cuius locum ſubrogatus eſt;
Ipſe autem Notarius rogatus faculta-
tem ſolùm habet extendendi clauſulas &
verba, quæ ex debito officij & conſueto
ſtylo apponēda erāt in originalibus im-
breuiaturis ideò omitti ſolita, vt commo-
dius in extenſione prothocolli ſeù publi-
ci inſtrumenti, non immutata conuentio-
nis ſubſtantia, apponerentur, ſed non po-
teſt ſupplere illa ſubſtantialia, quæ pen-
dent à partium voluntate, ſiuè ab illo
facto extrinſeco, quod data etiam veri-
tate ſcripturæ, poteſt eſſe diuerſum, ſeù
potuit omitti, quia ſic factum requirebat
ex deductis per *Buratt. & Adden. deciſ.*
507. Rouit. pragm. 1. de Notarijs n. 10.;

Atteſtaretur .n. ità Notarius de actu
facti geſto vel nō geſto inter ipſas par-
tes, de quo atteſtari non poteſt, cum
3 eius fidei ſolùm deferatur in ijs, quæ in
ipſo actu celebrationis inſtrumēti inter-
uenerunt *Greg. & Adden. deciſ. 177., Ad-*
den. ad Buratt. deciſ. 95., Et in his termi-
nis ſpecialibus pecuniæ numeratæ in
4 cenſu non interuenientis *Rota in Neapo-*
litana domorum coràm Veroſpio deciſ. 43.
poſt Merlin. de pignor. aliàs *deciſ. 20. par.*
9. rec.; Vndè ſi id vtpotè reſpiciens ſub-
ſtantialia contractus, ac factum extrinſe-
cum, quod poteſt ſe habere ad eſſe & non
eſſe, ſuppleri non poteſt per ipſummet
Notarium rogatum, qui ſaltem de dicto
actu, tanquàm coram ſe geſto atteſtari
poſſet tanquàm teſtis, multòminus abſq;
dubio id fieri poteſt per Notarium ſuc-
ceſſorem.

Et quamuis multa darentur admini-
cula, ad oſtendendum verè ibi interue-
niſſe pecuniā numeratā, præſertim par-
tita libri eiuſdem Monaſterij, et quia ſic
5 atteſtabātur plerǫq; Moniales, ac etiāquę
in actu fuerunt præſentes, Dicebam ta-
men id pertinere ad iudicem, coram
quo per debitorem de huiuſmodi nulli-
tate opponeretur, vt ſtantibus probatio-
nibus aliàs quàm ex inſtrumento reſultā-
tibus, dictam exceptionem reijceret, cum
de iure certum ſit id poſſe cum extrinſe-
cis probationibus iuſtificari, quia Nota-
rii negligentia in exprimendo in inſtru-
mento aliquem actum, pręiudicare non
debet veritati, Vt in ſimili circa expreſ-
ſionem confinium fundi cenſiti habetur
apud Buratt. deciſ. 10. aliàs *502. par. 1.*
rec.; Et habemus in terminis matrimo-
nii deſcribendi in libro Parochi, quod ſi
non reperiatur deſcriptum, non prohi-
betur aliundè probari, cum ſimilibus;

Verum hoc nō pertinet ad Notariū ex-
tendere debentē inſtrumentū, quoniam
ipſe non poteſt ſe ingerere, niſi in exten-
dendis clauſulis & cautelis de ſtylo ap-
poni ſolitis, non alterantibus ſubſtantiā
contractus, nequè concurrentibus factū
extrinſecum, quod poteſt eſſe diuerſum;
Et licèt *in dicta deciſ. 10. Buratti* aliàs
502. par. 1. rec. conſiderata fuerint ad-
minicula, et extrinſecæ probationes ad
iſtum

iſtum effectum extenſionis inſtrumenti cum expreſſione confinium, qui in originali imbreuiatura omiſſi erant, et ſic
6 pariter circa rem ſubſtantialem, Nihilominus ibi præcedebat reſcriptum Signaturę Gratię ſuper ſanatione, Ac vlterius omiſſio erat potiùs circà verba, dum fundus cenſitus expreſſus fuit, hic verò erat circà factum omninò extrinſecum, interuentus, vel non interuentus pecuniæ, et ſic in terminis ſatis diuerſis, ac longè maiori defectu ſubſtantiali; Ideòque cõcludendo dixi, Monaſterium quidem fouere bonum ius, curando cenſum canonizari cum extrinſecis probationibus dictæ formæ, quæ verè interceſſit, ſed ex notarii incuria in imbreuiatura expreſſa non fuit, iſtæ verò erant partes iudicis non autem notarii.

VRBEVETANA
CENSVS
PRO
COMITE LAVRENTIO DE MARSCIANO
CVM
CAMILLO BONAVENTVRA.

Caſus diſputatus in Rota occaſione poſſeſſorij, ſed non deciſus.

De nullitate cenſus ex defectu fundi cẽſiti certi, quia eſſet impoſitus ſuper bonis aliquorum Caſtrorum in genere; Et àn hæc exceptio impediat creditorem agentem in iudicio executiuo, vel in altero manutentionis.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Decretum irritans contentum in Bulla Pij V. ob non ſeruatam formã ibi præſcriptam, àn inficiat etiam poſſeſſionem, itaùt obſtet in ſummariſſimo poſſeſſorio retinendæ.*
3 *Et quando defectus pecuniæ numeratæ, vel fundi cenſiti impediat etiam in iudicio executiuo.*
4 *Cur autem in iudicio manutentionis, ſecùs.*
5 *De cautela non producendi inſtrumentum.*
6 *Defectus certæ expreſſionis confinium annullat cenſum.*
7 *An ſpecificatio fieri poſſit ex interuallo & retrotrahatur.*
8 *Quandò dicta ſpecificatio non ſit neceſſaria.*
9 *De facilitate ſanationis huiuſmodi defectuum.*

DISC. VI.

1 De anno 1591. Ioannes Franciſcus Monaldenſis impoſuit cenſum ſcut. 2500. in ſorte ad fauorem Lauiniæ Mazzatoſtæ vxoris Iulij Bonauẽturæ ſuper prædijs, terris, & alijs bonis exiſtẽtibus in caſtris, & territorijs, Ripaldellæ, et Collislongi Comitatus Vrbis Veteris, abſquè aliqua confinium expreſſione, dictoque cenſui acceſſit tanquàm principalis, principalitèr, et inſolidum obligatus Comes Ludouicus de Marſciano ſenior; Cum autem Camillus dictæ Lauiniæ filius, & hæres ſeu donatarius, occaſione primogenituræ cõtemplatione matrimonij per contractum erectæ, de mandato Congregationis Baronum aliquas feciſſet exactiones fructuum à Comite Ludouico iuniore prædicti fideiuſſoris ex filio nepote, vt de iſta eadem cauſa habetur *ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum diſc. 95.* Hinc introducta cauſa *in Rota* priùs *coram Albergato*, et deindè *coram Bichio*, de pluribus punctis actum fuit ad rem non facientibus, Potiſſimè verò ex parte Ludouici debitoris opponebatur de nullitate

te cenſus incontinenti probata ex ipſius inſtrumenti lectura reſultante ab omiſſione confinium fundorum cenſitorum contrà formam Bullæ *Pianæ* continentis expreſſum decretum annullatiuum.

Sed quia ex parte actoris, ſuſpenſo quocumque petitorio, intentatum fuerat ſummariiſſimum poſſeſſorium retinendæ, quod vulgò *manutentionis* dicitur; idcircò in diſputatione deſupèr habita *ſub die 23. Februarij* 1654. *coram Bichio*, inhærendo eidem reſponſioni traditæ in deciſione deſuper edita *ſub die 16. Iunij* 1653. *coram Albergato*, reſpondendo de manutentione ad fauorem creditoris, iſta exceptio tanquam altioris indaginis, ac ſapiens petitorium, ad iſtud remiſſa fuit, nō admittenda in hoc ſummariiſſimo & executiuo iudicio manutentionis, atque reſolutio in hac parte viſa eſt probabilis.

Licèt enim Ego ſcribens pro debitore inſiſterem in decreto irritanti conte-
2 to *in Bulla Piana*, cuius virtus eſt inficere titulum & poſſeſſionem, Attamen quamuis hæc ſit vera & recepta propoſitio, illa procedit, quandò certum eſt decretum irritans intrare, ſecùs autem vbi de hoc dubitari poteſt, atque à iuſtificationibus in petitorio faciendis poteſt oſtendi non adeſſe defectum, cuius ratione decretum adiectum eſt, Tunc enim non impeditur poſſeſſori manutētio in illa facti detentatione, vt in ſpecialibus terminis manutentionis non impediendæ creditori cenſuario, eò quia ex inſtrumento cenſuali appareat de nō ſeruata forma pecuniæ numeratæ deciſum fuit *in Aſſiſien. cenſus* 23. *Iunii* 1653. *coram eodem Bichio*, et generalitèr *Seraph. dec.* 1471. *Caualer. dec* 8. *Merlin. dec.* 57. *& ſæpius*.

Quamuis enim etiam in iudicio executiuo in vim obligationis cameralis,
3 huiuſmodi defectus pecuniæ numeratæ, vel fundi cenſiti admittatur ad impediendam relaxationem mandati pro fructibus, atquè ita ſeruet praxis, Nihilominùs id procedit, quia actor pro fundamēto ſuæ actionis deduxerit ipsū inſtrumentum, quod ex ſui facie apparet defectiuum, vndè propterea dicitur exceptio reſultans ex ventre eiuſdem ſcripturæ, ex qua actor agit, quæ ſpecies exceptionis dicitur priuilegiatiſſima, et abſq; dubio admittitur in quocumque iudicio quantumuis executiuo & priuilegiato;
4 Secùs autem vbi ſumus in iudicio poſſeſſorio, in quo actor ſe non reſtringendo ad ſolum ius reſultans ex ſcriptura, principaliter fundatur in ſolo facto poſſeſſionis, cum tunc huiuſmodi exceptiones non admittantur vtpotè elidibiles in petitorio, in quo per extrinſecas probationes iuſtificari poteſt interuentus pecuniæ numeratæ, ſeù expreſſio confiniū, cum non requiratur perneceſſe id apparere ex ſcriptura, vt habetur deductum *in Spoletana diſc. præced.*; Vndè propterea cautela eſt in huiuſmodi iudicijs non
5 exhibendi inſtrumētum ſeù titulum ſuæ poſſeſſionis, ſed iſta probata per ſcripturas vel teſtes inſiſtendi in nudo facto, itaùt contra producentes practici dicere ſoleant, quod ſibi imputent producētes, cur ſe proprio ligone percuſſerint.

Quatenus verò pertinet ad punctum principalem inualiditatis contractus ob non expreſſos certos fines fundi cenſiti,
6 Dicebam regulam eſſe pro nullitate ex litterali diſpoſitione *Conſtitutionis Pii V.* innixæ viuæ rationi fraudis, quæ aliàs ex parte creditoris ineſſe poſſet in non ſubiacendo periculo amiſſionis fortis, cui creditor cenſuarius ſubeſt in caſu peremptionis fundi cenſiti in toto vel in parte, vt pro nullitate firmāt *Cenc. hoc tract. quæſt.* 40. *Honded. conſ.* 25. *num.* 32. *lib.* 2. *Rota poſt Cenc. deciſ.* 80. *Leotar. de vſuris quæſt.* 58. *num.* 37.; Verùm & de hoc pariter dubitari poterat, vndè propterea ab initio cauſæ ſatis dubitabam de hoc motiuo, in quo cæteri pro hac eadem parte ſcribentes potiſſimè inſiſtebant, Tùm quia aderat ſubſequens ſpecificatio, quæ ſufficit, ſolùmque dubitari
7 poteſt, àn retrotrahatur ad ſuum initiū, vel potius reualidet contractum ex nunc, ex deductis *per Theſ. iun. lib.* 3. *qu.* 104. *Rouit. pragm.* 1. *de cenſibus nu* 22. *Merlin. lib.* 1. *controu.* 55. *num.* 20.; Tùm etiam quia vbi imponens non habet in loco quamuis generali niſi vnum prędiū, ſiuè habet plura, quæ vel ex nuncupa-
8 tione, vel ex qualitate habent ſpeciem notorij, itaùt ceſſet ratio omnimodæ incertitudinis, tunc de huiuſmodi defectu expreſſionis non curatur ex deductis per *Caren. reſol.* 235. *Leotar. dicta quæſt.* 58. *num.* 34. *cum ſequen.*, vbi de impoſitione

ſuper

ſuper toto Caſtro *Rota deciſ. 636. par. 4. rec. & in aliis*, itaût fortè vnquàm vel ſatis raró viſum fuerit ex huiuſmodi defectu cenſus annullari, quoniam hæc nō eſt forma præciſa de nouo inducta, ſed declaratiua eius, quod eſt de iure ad tollendos cenſus perſonales, et conſulendū fraudibus ſuper euitatione periculi pendentis à nimis de raró contingibili caſu peremptionis fundi cenſiti, vndè quoties dicta ratio ceſſat, de facili ſuppletur hic defectus, atquè nimis debilia ſunt huiuſmodi debitorum ſubterfugia, ob facilem recurſum in omnem euentum ad Signaturam pro ſanatione, quæ non negatur, quoties conſtet de vero credito, itaût infectio non reſultet ex mala radice, ſeù cauſa creationis cenſus, et cui malo verè & propriè *Pius V.* cum dicta Conſtitutione occurrere voluit, et ſic in huiuſmodi materijs totū pendet à facti circumſtantijs ſinceritatem vel malitiam actus præſeferentibus.

ROMANA
CENSVS
PRO
SOCIETATE SPIRITVS SANCTI NEAPOLITANORVM
CVM
SOCIETATE S. MARIÆ DE HORTO.

Caſus deciſus per Rotam pro Societate Spiritus Sancti.

An cenſus creari poſſit ſuper domo conſtruenda cum pecunijs ad cenſum traditis, itaût de tempore creationis, fundus cenſitus fructifer & capax non ſit in rerum natura.

Et de impoſitione cenſus ſapiente veram alienationem, proindequè cadente ſub *extrauaganti Ambitioſæ*.

SVMMARIVM.

1. *Facti ſeries.*
2. *Impoſitio cenſus ſuper bonis Eccleſiæ dicitur alienatio prohibita, et quid requiratur ad huiuſmodi actū ſubſtinendum.*
3. *De inualiditate cenſus ex defectu fundi, tunc non extantis.*
4. 5. *An creari poſſit cenſus ſuper domo edificāda vel acquirenda, ſi & poſtquā erit propria ſeù ædificata.*
6. Extrauag. ambitioſæ *non obſtat creationi cenſus ſuper re acquirenda.*

DISC. VII.

1 CVM Societas Spiritus Sancti Nationum Regni Neapolitani pro reducendis ad formam palatij, cum imprudentiſſimo, vel malitioſo conſilio quibuſdam domunculis dictæ Eccleſiæ adiacentibus, quamplures impoſuiſſet cenſus, quorum fortè maior pars in priuatam, tunc adminiſtrantium vtilitatem ceſſit, Hinc ſucceſſores pij & zelātes adminiſtratores, curantes cum iuſtitiæ fundamento Societatem prædictam à grauiſſima æris alieni mole oppreſſam ſubleuare, de anno 1632. curarunt à tunc temporis V. Gerente, et Sac. Viſitæ Apoſtolicæ iudice obtinere ſententiam in iudicatum tranſactam, annullantem quamplures ex huiuſmodi cenſibus, canonizatis ſolùm illis, quos detectum fuit eſſe legitimè impoſitos, cum verſione pecuniæ in dicti palatij fabricam, ſeù aliam Eccleſiæ vtilitatē, inter quos cenſus reiectus fuit vnus impoſitus ad fauorem Antonij Theſauri, quo ad plures annos defuncto, ſcripta hærede Societate B. Mariæ de Horto, curauit iſta committi in Rota *coram Bichio* cauſam reſti-

tu-

tutionis in integrum aduerſus rem iudicatam, et aſſumpta diſputatione ſuper conſueto dubio, *An ſcilicèt conſtaret de re iudicata, vel potius de cauſis reſtitutionis in integrum*, ſub die 15. *Aprilis* 1652. prodijt reſolutio affirmatiua in prima parte, et negatiua in ſecunda, conſtare ſcilicèt de re iudicata, non autem de cauſis reſtitutionis in integrum.

Potiſſimum reſolutionis probabile fundamentum fuit, quod reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam non datur ſine læſione, quæ in propoſito reſultat ab iniuſtitia, qualis prætendi non poterat ob euidentem contractus cenſualis nullitatem ex defectu Beneplaciti Apoſtolici, copulatiuè cum iuſta cauſa requiſiti in alienatione bonorum Eccleſiæ vel loci eccleſiaſtici, qualem non dubitabatur eſſe iſtam Societatem, vtpotè erectam cum Ordinarij auctoritate ad opera pietatis exercenda, et habentem Eccleſiam cum Oratorio, omniaque alia requiſita neceſſaria ad cõſtituendum locum, vel corpus eccleſiaſticum, illudque diſtinguendum à ſimpliciter loco pio, cũ hodiè receptiſſimum ſit, præſertim in
2 Rota & Curia, impoſitionem cenſus importare veram alienationem cadentem ſub diſpoſitione *dictæ extrauag.*, ad cuius effectum, vt dictum eſt, copulatiuè requiruntur ſolemnitas hodiè conſiſtens in Beneplacito Apoſtolico, et iuſta cauſa neceſſitatis vel euidẽtis vtilitatis, itaùt vnum ſine altero non ſufficiat, quoniam Beneplacitum Apoſtolicum non ſupplet cauſam, atque iſta, quamuis iuſtificata, ſine ſolemnitate, poteſt quidem eſſe apta ad producendam actionem negotiorum geſtorum, ſeù de vtili in rem verſo, à qua neque Eccleſia exempta eſſe debet, quià tanquàm pietatis & iuſtitiæ cultrix locupletari non debet cum aliena iactura, non autem ad ſaluandum contractũ, multòmagis in præſenti, dum vterque defectus concurrebat ſaltèm in parte, vndè licèt probaretur partem ſortis erogatam eſſe in fabricam, et ſic verſam in vtilitatem, nihilominùs poſita nullitate contractus, id quod pro fructibus erat ſolutum excedebat dictam ratam ex ſola æquitatiua actione de in rem verſo reſtituendam, vt de his omnibus concluſionibus habetur in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.*, atque ſunt concluſiones hodiè receptæ & notoriæ quę sũt præſupponendæ et ſuper quibus, nonniſi ab indocta, & infima plebe leguleicę auctoritates deſiderandæ ſunt.

Scribentes pro altera parte inſiſtebãt in eo, quod futura fabrica, vtpotè adhùc in bonis Eccleſiæ non exiſtens alienari potuerit, eam d. cenſui ſubiugando, ex regula, quod in quærendis diſpoſitio d. extrauagantis non intret; Verùm iſtud erat ſatis debile fundamentum ad effectũ de quo agebatur, impugnãdi ſcilicèt de iniuſtitia rem iudicatam anuullãtem contractum cenſualem, Quoniam quicquid ſit de concluſione, An & quando bona quærenda diſtrahi vel repudiari poſſint, de quo in d. ſua materia *ſub tit. de alienationibus & contractibus in gene-*
3 *re*, poſita etiã illa regula, retorquebatur ad effectum controuerſiæ, quoniam ità intrabat altera nullitas cenſus ex defectu fundi, Vel de iure communi & natura cẽſus iuxtà vnam opinionem etiàm probabiliorem, Vel indubitantèr ex Bulla Piana, omninò neceſſarij de tempore quo cenſus imponitur, cum tunc requiratur ſubiectum habile, ſine quo contractus ad eſſe deduci non poteſt ex deductis *per Cenc. de cenſ. quæſt.* 35. *num.* 1. *cum ſeqq. et Leotar. de vſur. quæſt.* 45. *& ſeq.* et aduertitur in deciſione deſuper edita.

Eſt benè verum, quod ſi Eccleſia, vt nouum ædificium conſtruere vellet, tàm pro iſto, quàm pro ſoli acquiſitione pecuniam acciperet ad cenſum ſub pacto, vt iſte creatus cenſeretur, ſi & poſtquàm
4 conſtruendum ædificium redactum erit ad eſſe rei fructiferæ & capacis eiuſdem cenſus, tũc id nil obſtare videtur huiuſmodi cõtractus validitati, tàm in ordine ad *Bullam Pij* ſuper forma creandi cenſus, quàm in ordine ad *extrauagant. Ambitioſæ* ſuper alienatione bonorum Eccleſiæ; Quatenùs enim pertinet ad primam, Licèt ex præmiſſis requiratur fundus capax & fructifer de tempore ipſius creationis, cum aliàs donec iſte reducatur ad eſſe, diceretur interim cenſus perſonalis, ac ſinè ſubiecto, Attamẽ nil prohibere videtur nè plura requiſita ad huiuſmodi contractum perficiendum neceſſaria diuerſo tempore adimpleri poſſint, Et ſic anticipatè formam pecuniæ numeratæ tanquàm præparatio ſeù præ-

præuentiuum implemẽtum dicti requiſiti pro futuro contractu perficiendo ex tunc, et poſtquàm fundus conſtruendus ad ſtatum capacitatis redactus erit, ita ut contractus interim ſtet in pendulo, ac in terminis conuentionis conditionalis, initium ſeù effectum ſortituræ poſt purificatam conditionem.

Eodem modo quo nil prohibere vi-
5 detur dari ad cenſum pecuniam ſuper fundo cum eadem acquirendo, ſi & poſtquàm ille acquiſitus fuerit, ac effectus erit de dominio debitoris, quoniam licèt inſpecto tempore conuentionis dici non valeat cenſum eſſe benè creatum, vtpotè ſuper re aliena ſinè conſenſu domini & ſciente creditore, Nihilominùs talis dicitur potius conuentio præparatoria futuri contractus initium & perfectionem recipere debentis poſt acquiſitionẽ ſeù redemptionẽ, cum ſimilibus.

Minuſq; obſtare videtur diſpoſitio d.
6 *extrauag. ambitioſæ*, quoniam nihil alienatur de bonis Eccleſiæ, ſed onus imponitur ipſi rei acquirendæ, quæ in ipſo inſtanti quod acquiritur, annexum habere dicitur huiuſmodi onus tanquàm intrinſecum ſeù priùs impreſſum, Vndè quemadmodum Eccleſia acquirente ex contractu vel vltima voluntate bona cenſibus alijſque oneribus obnoxia, non prohibetur id facere, dummodò abſit læſio ſeù damnũ in alijs eius bonis proprijs, quæ tali occaſione non prohibetur etiàm hypothecare cum ſimplici tamen hypotheca generali, quæ donec deducatur ad exercitium non cadit ſub huiuſmodi prohibitione, ex plenè deductis in pluribus deciſionibus editis *in Amerina bonorum coràm Roias deciſ.* 205., 230., & 261. præſertim in vltima, quæ præuia diſcuſſione in Signatura Gratiæ coràm *Innocentio X.*, et ex iſtius etiàm Tribunalis ſenſu, eſt præcedentium declaratiua, et reputatur hodiè in materia magiſtralis, ſic à pari, cum eadem in omnibus ratio militare videatur.

Practicabilis tamen ac frequentèr cõtingibilis eſſe poteſt iſte caſus in ea pecunia, quæ ad cenſum acciperetur ad effectum emendi ſeù redimendi fundum vel ædificium iam conſtructum; Raro tamen vbi ad effectum cõſtruendi, quod ſcilicèt ædificium de nouo conſtructum ita conſtruenti vtile & fructiferum eſſe poſſit, quod ſuperet, vel ſaltem adæquet valorem pecuniæ deſuper erogatæ, cum id in vrbanis videatur ferè impracticabile; Verũ etiam tali caſu nõ adeſſet nullitas ex defectu formæ vel ſolemnitatis reſpectiuè, ſolumque intraret reductio ad limites capacitatis; Atq; ex his, reflectendo etiam ad veritatem iuſta & probabilis viſa eſt reſolutio, dictaq; deciſio deſuper edita videtur in hoc ſingularis, ſuper dicto ſcilicèt puncto iſtam cenſualem materiam percutiente: àn ſuper domo conſtruenda cenſus validè creari poſſit nec nè.

ROMANA
SEV
FARFEN. CENSVS
PRO
FRANCISCO OLIVARIO
CVM
IOANNE BAPTISTA PELLEGRINO.

Caſus diſputatus coram A. C., credo reſolutus pro Pellegrino.

An ſuper re emphyteutica ad certas generationes conceſſa imponi poſſit cenſus, ità vt ex iſto debeantur fructus nec nè.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Cenſus imponi non poteſt ſuper re emphyteutica.*
3 *Facto caſu deuolutionis, cenſus euaneſcit quoad dominum.*
4 *An & quando pro cenſu impoſito ſuper re aliena vel incapaci debeantur fructus loco damnorum & intereſſe.*
5 *Declaratur concluſio, de qua num.* 2.
6 *Sequuta deuolutione fundi cenſiti àn debitor liberetur.*
7 *Exceptio nullitatis cenſus non ſolet retar.*

Digitized by Google

tardare proceſſum executiuum pro fructibus.

8 *De natura & qualitate bonorum emphyteuticorum Abbatiæ Farfenſis*.

DISC. VIII.

1 IMpoſuit Ioannes Oliuarius de anno 1639. ad fauorem Ioannis Baptiſtæ Pellegrini cenſum in forte ſcut. 725. ſuper quadã eius poſſeſſione ſita in Territorio Abbatiæ Farfenſis, eiuſdemq; Abbatiæ emphyteutica, prout ſunt omnia bona in eo territorio exiſtentia, ex ijs quæ in propoſito huiuſmodi bonorũ pluries deducta habentur *ſub tit. de Emphyteuſi præſertim diſc.* 8., ac etiam *in alia Farfen. ſub tit. de Feudis diſc.* 52., dictaque qualitas in inſtrumento cenſuali narrata fuit, itaût creditor eſſet eius cõſcius; Iſto autem pulſante Franciſcum prædicti Ioannis filium & hæredem ad ſolutionem fructuum, vltrà alias exceptiones ex parte rei conuenti deductas in nudo facto conſiſtentes, illa etiam iuris deducebatur, ſuper huiuſmodi cenſus nullitate ex defectu fundi liberi, dum impoſitus erat ſuper fundo emphyteutico abſque domini directi licentia, vndè propterea prætendebatur inualidus, ſtãtibus præſertim prohibitionibus alienandi contentis in inueſtitura, ſeù in eiuſdem Abbatiæ ſtatutis abſque licentia Abbatis, cuius emolumentum, quod ex huiuſmodi bonis percipit, conſiſtit in laudemijs ſeù capoſoldis pro iſtis licentijs ſeù conſenſibus præſtandis *vt dicto diſc.* 8. *ſub tit. de emphyteuſi*, aſſumptaque deſuper diſputatione.

Scribens tanquàm Aduocatus pro reo conuento, nullitatem deducebam ex ijs, quæ ſuper validitate cenſus impoſiti ſu-
2 per re emphyteutica ſinè conſenſu domini, quotiès præſertim prohibitio accedit, firmant in materia, *Cenc. de cenſ. quæſt.* 22. *Leotar. de vſuris quæſt.* 52., et omnium latiùs *Fulgin. in tract. de emphyteuſi tit. de alienat. quæſt.* 1. *ex n.* 108.; Clara etiam ratione aſſignata, quod cum cẽſus de ſui natura debeat eſſe perpetuus ex parte creditoris, cui nunquã cõpetere debet facultas repetendi ſortem pro demortua habẽdam, Hinc proindè in emphyteuſi temporanea & ad certas generationes conceſſa, (quam in eius regione non agnouiſſe profitetur *Leotar.* vbi ſupra) id non eſt practicabile, quoniam facto caſu deuolutionis, ob quem, quoad dominum non conſentientem certum eſt cenſum reſolui, ac bona ad eum libera reuerti, ex ijs, quæ in ſpecialibus terminis
3 huius Abbatiæ firmantur *per Rot. deciſ.* 86. *par.* 5. *rec.*, ſequitur exindè, quod tunc reſoluto contractu ex defectu ſubiecti, cenſus dici non poſſet perpetuus, atque creditori concederetur facultas repetendi ſortem, quod aduerſatur contractui cenſuali.

Et quamuis ſcribentes in contrarium reſpõderent, quod in omnem euentum, per debitorem imponentem cenſum ſuper re non ſua debiti eſſent fructus ad
4 eamdem rationem, non tanquàm ex cenſu, ſed loco damnorum & intereſſe; facilis tamen erat replicatio, quoniam dicta concluſio, in ſuo caſu vera, procedit ad fauorem creditoris ignorantis, ac bona fide credentis debitoris aſſertioni, quod res cenſita eſſet propria & libera, ſecùs autem vbi ipſe eſt huiuſmodi qualitatis conſcius ex deductis *per Cenſ. quæſt.* 14. *nu.* 14. *cum ſeqq.*, & *quæſt.* 88. *poſt num.* 15. *Rota deciſ.* 45. *poſt eumdem Martin. Andr. deciſ.* 33. *num.* 7., *deciſ.* 46. *num.* 11. *par.* 7. *rec. Duard. de cenſ.* §. 1. *quæſt.* 26. *in fine*, et habetur ità diſtinguendo particularitèr actum *in Romana Saluiani hoc eodem tit. diſc.* 13., vbi quæſtio fuit, àn ſcientia ſuperueniens poſt contractum impediat nec nè in creditore aſſequutionem fructuum loco damnorum & intereſſe, et reſoluitur negatiuè, quia ſufficit fuiſſe in ſtatu bonæ fidei de tempore initi contractus, quamuis Rota moderna contrarium ſenſerit *vt ibi*, & *in alijs hoc eodem tit.*

Verum licèt cauſæ inſeruiendo in gratiam clientis iſta deducerem, eidem tamen ab initio iuxtà ſtylum liberè inſinuaui, hoc fundamentum eſſe periculoſum, itaût niſi aliæ exceptiones conſiſtentes in facto ſuffragarentur, magis ſanum conſilium eſſet, eo meliori quo poſſet modo cum creditore ſe concordare, vt fortè ſequutum fuit, quoniam præmiſſæ auctoritates & aliæ apud eoſdem tractant huiuſmodi quæſtionem va-

validitatis vel inualiditatis cenſus im-
5 poſiti ſuper re emphyteutica quoad præiudicium domini in caſu deuolutionis, àn ſcilicèt res tali onere affecta ad eum reuerti debeat nec nè; Siuè etiam ad effectum caducitatis ob huiuſmodi prohibitam alienationem, Non tamen deſcendunt ad hanc ſpeciem validitatis vel inualiditatis contractus inter debitorem & creditorem, præſertim verò ad effectum curſus fructuum durante emphyteuſi, cum tunc ſecluſo iure & intereſſe domini, ex eorumdem auctorũ ſenſu nil obſtare videatur dicti actus validitati quoad ipſas partes, inter quas ſolùm, finitis generationibus, atque facto caſu deuolutionis, oriri poſſet quæſtio, quam
6 vſque adhùc occaſio diſputandam non dedit, An ſcilicèt reſoluto contractu ex deficientia fundi, debitor liberationem conſequatur, vel potiùs creditori ius competat repetendi ſortem, vndè quicquid ſit de iſto caſu in eius contingentia diſputabili, cum in hac facti ſpecie conceſſio duraret, non videbatur exceptio apta impedire aſſequutionem fructuum, de quibus tantùm erat quæſtio.

Et quidem ſatis rari caſus ſunt, in
7 quibus nõ data infectione debiti in ſorte principali, ſiuè non docto incontinenti de tanta illicitorum fructuum ſolutione, quod eamdem ſortem conſumpſerint, per exceptionem inualiditatis cõtractus cenſualis impediatur proceſſus exequutiuus ſuper aſſequutione fructuũ, quoniam ſemper creditor allegare poteſt dilemma, quod Aut oppoſita exceptione non obſtante contractus eſt validus, et fructuum ſolutio denegari non poteſt, Aut exceptione ſubſiſtente eſt inualidus, et denegari non poteſt reſtitutio ſortis, quam debitori potiùs expedit ità diminutè peti & reſpectiuè ſolui, Igitur ſemper debitor tenebitur ad ſolutionem ex euentu cauſæ declarandam, àn in ſortem vel in fructus ſolutio cedere debeat, et ità pluries ac pluries practicaui in Tribunali A. C., et in Signatura iuſtitiæ.

Clarius verò in hac facti ſpecie, Tùm quia in contractu cenſuali, expreſſa quidem fuit qualitas emphyteutica in genere, ſed non explicatum, àn illa eſſet temporalis vel perpetua, et àn ex pacto, vel merè hæreditaria, vndè non docto in creditore de explicita ſcientia omniũ huiuſmodi qualitatum & prohibitionũ, ex quibus nullitas actus reſultat, contrà debitorem reſpondendum venit, ſaltem ad dictam obligationem præſtandi fructus loco damnorum & intereſſe, cum delictum ex eius parte ineſſe dicatur imponendo cenſum ſuper re, ſuper qua talem facultatem non habebat, Ideoque cũ delicta in dubio præſumẽda non ſint, rectè creditor dicere poteſt ſe bona fide credidiſſe, quod debitor ſufficientem facultatẽ habuiſſet, quodq; emphyteuſis eſſet talis, vt actus validitati non obſtaret, Ad inſtar eorũ, quæ habemus in contractu emptionis & venditionis, quod venditori imputandum eſt, cur rei venditæ defectus non benè expreſſerit, atque ad ſpeciem non deduxerit, ſed tantùm ſub inuolucro & verbis generalibus æquiuocis aptis continere talem qualitatem, quæ defectum excludat, vt in ſua materia *ſub tit. de empt. & vend.*, ac eſt in iure notorium.

Tum certius ex ijs, quæ longè poſt iſtam cauſam diſputatam in propoſito huiuſmodi bonorum emphyteuticorum Abbatiæ Farfen. deducta fuerunt ad declarationem *dictæ deciſ. 86. par. 5. rec.*,
8 quod ſcilicèt cum Eccleſia finitis generationibus non poſſit hæc bona pro ſe retinere, ſed de neceſſitate teneatur renouare vltimi poſſeſſoris ſucceſſoribus, etiam ad commodum creditorum, Hinc proindè, ex conſuetudine introducta à neceſſitate commercij, bona prædicta quamuis conceſſa in forma pacti & prouidentiæ, adinſtar allodialium redacta ſunt, dum eorumdem bonorum libera reuerſio ad dominum in prædicta *deciſ. 85.* firmata, reſpiciat ſolum eius cautelam & potioritatem pro aſſequutione laudemij ſeù capoſoldi pro noua conceſſione, vt latius *in d. Farfen. ſub titulo de emphyteuſi diſc. 8.*; Atque hinc ſequitur id nil obſtare perpetuæ impoſitioni cenſuum durare debentium etiam poſt factum caſum deuolationis, pro ea rata, pro qua ſaluo, iure domini in laudemio ſeù capoſoldo, remanet capax, ità præſertim communi obſeruantia docente, Ideoque niſi iuxtà conſiliũ, reus conuentus ſe concordauerit, credo quod contra eum, et iuſtè iudicatum fuerit.

RO.

Digitized by Google

ROMANA

PECVNIARIA

SEV

CENSVS VITALITII

PRO

SEBASTIANO ANTINORO

CVM

CREDITORIBVS CARDINALIS BVRGHESII IVNIORIS.

Caſus diſputatus coram A. C., incertus eſt exitus, credo per concordiam.

De validitate vel inualiditate cenſus vitalitij ob defectum fundi capacis, Et àn huiuſmodi cenſus ſubiaceat Bullæ Pij V. ſuper neceſſitate fundi fructiferi, et capacis, vel dari poſſit perſonalis.

An per mortem creditoris fiat locus lucro ſortis principalis, vbi debitor ex parte ſua non impleuit promiſſi, vel potius ex capite non implementi ceſſet lucrum; Et de alijs ad materiam cenſus vitalitij.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Cenſu vitalitio nullitèr creato non lucratur debitor ſortem per mortem creditoris.*
3 *Idem de cenſu vitalitio facto ad fauorem religioſi.*
4 *Item non eſt locus lucro, ſi debitor non impleuit contractum.*
5 *Cenſus vitalitius àn requirat fundum, vel poſſit eſſe perſonalis de vtraque opinione.*
6 *Vbi etiam fieri poſſet perſonalis, ſi partes voluerunt illum facere realem ſuper fundo, iſto ceſſante corruit.*
7 *De ratione, ob quam in ſocietate officij debitor, qui non impleuit promiſſa non faciat lucrum; Et quid in hoc cenſu.*
8 *In cenſu vitalitio ſors eſt demortua, et per debitorem reſtitui non poteſt inuito creditore, et quid de pacto reſciſſorio.*
9 *In contractibus nominatis, non implementum non cauſat reſolutionem, ſed ſolùm actionem ad intereſſe.*
10 *Quandò creditor non excuſetur à reſtitutione pecuniæ conſumptæ.*
11 *Si cenſus vitalitius eſt nullus ex culpa debitoris, àn debeantur fructus loco damnorum & intereſſe ad eamdem rationem.*
12 *Reſtitutio ſortis facta per debitorem de mandato iudicis loco implementi non cauſat extinctionem cenſus.*

DISC. IX.

1 DE anno 1637. Cardinalis Petrus Maria Burgheſius Senenſis, quem ex motiuo gratitudinis erga memoriam *Pauli V.* ac pro reſtitutione Cardinalitij galeri ab eo accepti, *Vrb.VIII.* tanquàm de dicti Pontificis familia, nulla tamen vt remota nimis coniūctione accedente, euexit ad Cardinalitiam dignitatem, impoſuit annuum cenſum vitalitium ſcutorum 800. ad fauorem Marci Antonij Scarlati ad iſtius vitam pro ſorte principali ſcut. 8.m. habitorū in pecunia numerata in ipſo actu celebrationis inſtrumenti, quem cenſum impoſuit ſuper quibuſdam bonis, quæ in Ciuitate Senarum poſſidere aſſeruit, libera, fructifera & capacia dicti annui redditus, ac maioris, et ſub pacto, vt cōtingente morte ipſius Cardinalis, eius hæredes idoneum fideiuſſorem in Vrbe præſtare tenerentur. Sequuta verò illinc ad breue tempus morte Cardinalis prædicti, Scarlatus egit contrà hæredes coràm A. C. pro prçſtatione fideiuſſoris, ac aliàs loco dam norū & intereſſe ſibi concedi mandatum, quod obtinuit pro reſtitutione ſortis, quam proindè dicti hæredes illi ſolue runt cum obligatione de reſtituendo anterioribus, & potioribus, et ad omne mandatum &c., Vndè ſequuta etiam dicti Scarlati morte, poſteriores eiuſdem Cardinalis creditores

ditores, qui ob bonorum inſufficientiā in numero & reſpectiuè quantitate notabili excluſi remanſerant in concurſu, iudicium inſtituerunt coram A.C. contra Antinorum Scarlati hæredem pro reſtitutione dd. ſcutorū 8.m. ex motiuo lucri ſortis ad fauorem hæreditatis debitoris facti iuxta naturam cenſus vitalitij, Atque aſſumpta deſuper diſputatione.

Scribens pro Antinoro reo conuento, more Aduocati dicebam, actorum præ-
2 tenſionem fundari in ſola ratione lucri ſortis prædictæ, cui dupliciter locus nō erat, Primò ob dicti cenſus nullitatem, qua poſita reſultat non poſſe ex parte debitoris prætendi lucrum ſortis, quia cum non entis nullæ ſint partes, atque quod nullum eſt nullum poſſit effectum operari; Hinc ſequitur, vt ſublato de medio cōtractu prædicto pecunia ſub eius nomine debitori data, remaneat ſub mutuo vero vel interpratatiuo, ſeu verius auocabilis ex condictione ſine cauſa, vt in ſpecialibus terminis pecuniæ datę ad cenſum vitalitium per Religioſum non
3 habentem ad id facultatem, vt non obſtante iſtius morte, debitor acceptam pecuniā reſtituere teneatur monaſterio ob contractus nullitatem firmauit *Rota in Romana cenſuum 27. Maij 1652. coram Bichio impreſſ. dec. 253. par. 11. rec. cōfirmata 28. Aprilis 1654. corā Beuilaqua.*

Secundò ex capite non implementi, cum ſequuta morte Cardinalis, hæres
4 non præſtitiſſet fideiuſſorem iuxtà formam conuentionis, ideoque non poterat ex contractu non adimpleto reportare lucrum, ex ijs, quæ in terminis Societatis officij habentur *dec. 542. num. 2. par. 4. rec. tom. 3. vbi latè Adden. num. 23. cum ſequen., Piſauren. Societatis officij 30. Maii 1639. coram Roias* inter ſuas *dec. 64. & ſæpius*, vt habetur in ſua materia *ſub tit. de Societate officii.*

Nullitas autem deducebatur ex defectu fundi liberi, fructiferi & capacis, quoniam in facto verificabatur, bona ſuper quibus tanquam talibus debitor profeſſus erat cenſum imponere, eſſe fideicōmiſſaria, itaut ſequuta eiuſdē debitoris morte, adhibitis exactis diligentijs per alios creditores nil repertū fuerit de bonis eius liberis; Quinimò ceſſāte vinculo, adhuc eo vinēte nec erāt dicti oneris capacia ob longè minorem fructum.

Etquāuis ſcribētes in cōtrariū ſatis inſiſterēt, quod in caſu vitalitio iſtud requi-
5 ſitū non eſſet neceſſariū, cum ille non cadat ſub *Conſtitutione Pii V.*, neque videatur prohibitum eum eſſe perſonalem, vt in ſpecie cenſuit *Rota dec. 514. poſt Cenc. de Cenſ.*, ac tenent plures relati *per Leotar. de vſuris quæſt. 49. ex num. 23.*, Atque mihi reflectenti ad veritatem iſta opinio probabilis videretur, quoniam non videtur quid prohibeat dare vni mille ſub incerta alea præſtandi eiuſdem ſortis partem ſingulis annis, cum in effectu, fructus qui percipitur ex iuribus vitalitijs, quamuis pro noſtro loquendi vſu nuncupetur talis, reuerà non ſit acceſſio neq; fructus, ſed potius diſtributa exactio ſortis ſub incerto euentu, cum fructus dicatur ille, qui percipitur ſalua rei ſubſtantia, ex ijs, quæ in propoſito officiorum vel locorum Montium vacabilium habētur deducta ad illorum materiam *ſub tit. de Regalibus*. Nihilominus, quod etiam in hoc cenſu vitalitio ſeruari debeat Bulla Piana, itaut perneceſſe requiratur fundus fructifer & capax, et non detur cenſus perſonalis, cæteris deductis probare conatur *Leotar. dicta quæſt. 49. num. 28. cum ſequen. vbi n. 33.* reſpondet in ſpecie *ad dictam deciſionem 514. poſt Cenc.*, atque eadem Rota recedēdo à priori ſenſu Leotardi opinionem canonizauit *in Romana vineæ ad repoſitum 28. Iunii 1649. coram Arguelles*, ideoque dicebā in curia hanc poſtremam Rotæ opinionem tenendam eſſe.

Et vlterius quidquid eſſet de veritate dicti articuli in abſtracto, in quo, vt dictum eſt, plus placebat prima opinio,
6 cum reuerà iſte non ſit contractus cenſus, ſed quædam commutatio periculi abſque eo quod pecunia data ſit vnquàm repetibilis, itaut non intrent termini *text. in cap. nauiganti cum ſimilibus*, Attamen difficultatem ceſſare dicebam ex facto, in quo, iuxta inſtrumenti contextum, clarè conſtabat de voluntate partiū faciendi cenſum realem ſuper fundo fructifero libero, & capaci, ideoque intrabat regula, *quod potui nolui &c.*, Qui enim poteſt facere actum duplici modo, ſi vnum ex illis eligat, ſeruare debet illius formā, aliàs eſt nullus; neque ſubſtineri

poteſt

Digitized by Google

poteſt alio modo valido tanquam per partes nolito *Couarr. de Sponſal. par. 1. cap. 2. num. 2. & 3. Caputaq. dec. 23. par. prima*, et cum iſta circumſtantia credebam, etiam in ſenſu veritatis, dictum defectum fundi obſtare validitati actus.

Circa verò alterum fundamentum, vt poſito etiam cenſu valido, impeditum eſſet lucrum ob non implementum, ex ijs quæ habemus in terminis ſocietatis officij, Quamuis ſcribentes in contrarium nullam deducerent releuantem reſponſionem; Nihilominus dubitabam de motiuo, illudque minus tutum omninò credebam, quoniam licèt in ſocietate officij plures deciſiones, remanendo in ſuperficie, pro dictæ concluſionis ratione
7 ne aſſignent illam deductam ex regula generali, quod nemo reportare debet lucrũ ex cõtractu nõ adimpleto, Attamẽ hæc videtur nimis vaga, & leuis ratio, quæ ſola ex pluribus ad id non ſufficeret, ſed vera & ſolida ratio eſt altera, quod cũ cõtractus ſocietatis ſit ad libitũ cuiuſlibet ex ſocijs diſſolubilis, Hinc proindè eo ipſo quod ſocius paſſiuus nõ adimplet, præſumitur in ſocio actiuo, voluntas nõ permanendi in ſocietate ſub illius implemẽti cõditione inita, vndè propterea ſi pro ſemeſtri vel alio termino ſocius actiuus fructus in toto vel in parte percipit, tunc contingente caſu periculi ſit locus lucro, ex ea ratione, quod per receptionem fructuum declarauit animum diuerſum ab eo, quem lex præſumit, ergò iſta eſt vera ratio, non altera, qua attenta debitor, qui non impleuit non deberet facere lucrum, quamuis fructus illius termini in toto vel in parte ſoluti eſſent, quia ſemper eadem ratio vrgeret, ac etiã vrgent alia deducta ſuper hoc pũcto in ſua materia *ſub tit de ſociet. off.*

Hæc autem ratio adaptabilis non eſt huic contractui, cuius præciſum
8 ac eſſentiale requiſitum eſt, vt ſors omninò demortua ſit, ac omnino irrepetibilis, etiam ex parte debitoris creditore inuito, vt plenè probat *Leotar. dicta quæſtion. 49.*, quidquid circa validitatem pacti reſciſſorij, quando fructus non excedit decem pro centenario *ex Megal. & aliis dicat Rouit. ſuper pragm. 2. de cenſ. in fine*, et ſic cadere non poteſt illa præſumpta voluntas, quæ nullius eſt operationis, vbi data etiam expreſſa non eſſet operatiua, ſed potiùs intrare videtur regula iuxta magis communem & receptam opinionem, quam ſequitur Rota & Curia, vt in contracti-
9 bus nominatis, vel qui eorum ſpeciem ſeu naturam habent, non implementum non importet pœnitentiam ſeu reſolutionem actus, ſed ſolùm producat actionem ad intereſſe, niſi conſtet implemẽtum prædictum adiectum eſſe tanquam cauſã præciſã & finalẽ ſapientẽ cõditionẽ, ſine qua non, proindeque excludentẽ voluntatem ab initio, ex deductis *per Greg. & adden. dec. 88.*, & paſſim, ac ſæpiùs habetur in ſua materia *ſub tit. de contract.* ac ſub altero *de credito*.

Deducebam quoque tanquam Aduocatus, difficultatem remoueri ex facto, ex quo omnes dictæ quæſtiones inanes remanebant, dum hæres debitoris pulſatus ad præſtandum fideiuſſorem iuxta formam conuentionis, voluntariè cenſum extinxerat, ac ſortem reſtituerat, vndè propterea ſublatus erat de medio contractus cenſualis, quem non dubitatur tolli per extinctionem ſequutam cum actu retroſimili; Verùm erat debile ac minus tutum fundamentum, quoniam quidquid ſit, an de reciproco conſenſu huiuſmodi contractus diſſolui poſſit mediante integra reſtitutione pecuniæ ad hunc effectum datæ & reſpectiuè acceptæ, poſtquam præſertim notabili tempore ſolutus eſt fructus exceſſiuus cenſui perpetuo incongruus, atque ex ſola ratione periculi & totalis amiſſionis ſortis tolerabilis, quæ tamen dubitandi ratio in præſenti ceſſabat, dum fructus ad rationem decem pro centenario dici non poterat exceſſiuus & cenſui perpetuo incongruus, dum per Bullam *Nicolai V.* vſque ad dictam ſummam ſubſtinetur, et ex qua ratione *Rouit. loco cit.* credit etiam in hac cenſus ſpecie, quoties fructus non excedit decem pro centenario, ſubſtineri poſſe pacta reſciſſoria, quæ ipſe dicit in cenſibus perpetuis in eo Regno eſſe in viridi obſeruantia.

Ceſſare videbatur motiuũ ex defectu
10 poteſtatis in hærede patrimonij, quod detectum eſt nõ idoneũ, id agendi in præiudicium creditorum, potiſſimè quia non poterat iſte creditor allegare bonã fidem, ſub qua, ex recepta æquitate originata à facilitate commercij creditor effu-

effugit reſtitutionem pecuniæ conſumptæ vel commixtæ, Tum quia id non procedit in pecunia ſoluta per hæredem mortuo debitore, vt non ſemel in ſua materia ſub *tit. de credito*, Tum etiam ſtante obligatione facta de reſtituendo prioribus & potioribus, ac ad omne mandatum, &c. quod facit pecuniam ſemper extare, dum dicta vltima præſertim clauſula, *ad omne mandatum* operari dicitur creditorem ſe obligaſſe ad reſtitutionem in quemcumque caſum, in quem illa de iure facienda eſſet; Et ſic in ſubſtantia aliud non aderat ſolidũ fundamentum pro effugienda dicta amiſſione ſortis, niſi illud inualiditatis contractus ex defectu fundi, tàm ex diſpoſitione iuris iuxtà vnam opinionem, quàm fortius ex voluntate partium vt ſuprà.

Verùm poſita etiam dicti motiui ſub-
11 ſiſtentia, adhùc grauis oriebatur difficultas circa reſtitutionem vel imputationem fructuum, qui ceſſante periculo exigi non poſſunt, vt in his ſpecialibus terminis cenſus vitalitij inualidi cenſuit *Rota in allegata Romana Cenſuum coram Bichio, & Beuilaqua*.

Pro huiuſmodi difficultate euitanda, dicebam, quod licèt poſita cenſus nullitate, præſertim ex defectu fundi, non debeantur fructus tanquàm fructus fundi, adhùc tamen quando nullitas eſt culpoſa ex parte debitoris falsò aſſerentis fundi libertatem & capacitatem, atquè creditor eſt in bona fide, defectus poſtea detecti ab initio non conſcius, tunc ad eamdem rationem debentur fructus tanquàm damna & intereſſe, *vt deciſ. 549. num. 4. cum ſequen. poſt Cenc. & ſæpius, vt hoc tit. pluries*, Verum adhuc dubitabam incongruum videri prætendere velle huiuſmodi damna & intereſſe ad eam exceſſiuam rationem, quæ ex ſola ratione periculi percipi conſueuit, ac potiùs illud, ex ijs, quæ habentur apud aliquos de Societ. officij, (licèt in illis terminis eorum opinio non ſit recepta pro Iudicis arbitrio) taxandum videtur ad quamdam moderatam rationem fructuum locorum montium, ſeù alterius honeſti fructus in loco currentis & de facili percipiendi, atq; ex iſta ratione conſului clienti, vt aliquam pecuniarum partem concorditer reſtitueret, & ita de reliquo ſe tutum redderet, vt puto ſequutum.

Aliqui ſcribentes pro hac eadem parte, ſatis ac toti inſiſtentes in dicto motiuo extinctionis iam ſequutæ per actũ retroſimilem reſtitutionis ſortis, dicebant non obſtare difficultatem reſul-
12 tantem à defectu poteſtatis hæredis, dum hic id voluntariè non egerat, ſed de mandato iudicis & viribus Præturæ compulſus, ſed erat nimis debile fundamentum, quoniam licèt de tecto fundo minùs libero vel minùs capaci, ſeù in caſu non præſtiti fideiuſſoris vel cædulæ bancariæ conuentæ ſeù alterius conſimilis implementi, creditor cenſus ius habeat agendi contrà debitorem ad ſortem iuxtà *deciſ. 88. Gregor.* & paſſim, attamen id non procedit ad effectũ repetibilitatis, ac iuris cogendi inuitum debitorem ad extinctionem, ſed ad ſolum effectum deponendi loco cautionis, & vt vel debitor ità tædio affectus adimpleat, vel ea pecunia inueſtiatur in acquiſitionem fundi liberi & capacis, et ſic dici non poterat extinctionem factam eſſe de iudicis mandato.

PRAENESTINA
CENSVS
PRO
BALZANIS

Reſponſum prò veritate extrà Curiam.

An & quando pactum repetitionis ſortis principalis adiectum fauore creditoris vitiet contractum cenſualem, illumque reddat vſurariũ, vel potius ipſum pactum vitietur.

SVM.

SVMMARIVM.

1 Facti ſeries.
2 Vbi cenſus eſt nullus non debentur fructus atq; ſoluti extenuant ſortem, neque in hoc bona fides ſuffragatur.
3 Diſtinguuntur plures caſus in articulo, an & quando pactum repetitionis ſortis vitiet contractum vel vitietur.
4 Aetas pupillaris non eſt apta ſuſtinere contractum vſurarium, ſed ad quid proſit iſta circumſtantia.
5 De validitate pacti repetitiui, vbi concernit ius vel intereſſe tertij.
6 Obſeruantia quid in hac materia operetur.

DISC. X.

1 IN inſtrumento cenſus impoſiti per Lidoniam ad fauorem Æmiliæ, & Catherinæ de Capranica in pupillari ætate exiſtentium, & pro iſtis contrahentibus earum tutoribus, adiectum fuit pactum, quod in euentum, in quem dictæ mulieres nuberent, earumque viri non eſſent contenti dicta cenſus emptione, teneatur, & cogi valeat Lidonia ſortem principalem ad omnem dictarum mulierum requiſitionem reſtituere, renunciando pro maiori cautela omnibus iuribus contentis *in Bulla Pij V.* ſuper forma creandi cenſus; Poſt obſeruantiam autem dicti contractus per annos 70. & vltrà, ac tranſitum dicti cenſus ad plures tertias manus, dubitari contigit, an ex dicto pacto cenſus diceretur malè conſtitutus, itaut ab initio fuerit inualidus; Effectus autem quæſtionis erat, quod data nullitate reſultat contractum reſolui in mutuum, pro quo nulli fructus debentur, proindeque ſoluti veniebant in ſortem impu-
2 tandi, non obſtante quocumque prætextu etiam bonæ fidei & ignorantiæ iuxtà punctualem *deciſionem Seraph. 1006.*, quæ loquitur de cenſu acquiſito per mulierem; et generaliter eſt receptum vt bona fide in materia vſuraria non excuſet, *vt in Baren. cenſus ſub tit. de vſur. diſc. 17.* etiamſi cum ceſſionarijs & tertijs poſſeſſoribus quæſtio contingat, vt in ſpecie *Cenc. de Cenſ. quæſt. 60. num. 2. verſ. Et hæc concluſio*, Atque deſuper conſultus reſpondi vt ſequitur.

Pro dilucidatione veritatis, pro qua & non aliàs in cauſis de partibus, quæ coram inferioribus iudicibus vertuntur, meus eſt ſtylus ſcribendi, quatuor
3 caſus conſtituere oportet, Primus eſt, vbi purè & ſimplicitèr conuentum eſt, vt ſit in libito creditoris quandocùmque ſortem cenſus à debitore repetere; Alter eſt vbi hæc repetendi facultas conuenta eſt ſub certa conditione, quæ pendeat à facto & voluntate debitoris, in euentum ſcilicèt quod deficiat à ſolutione fructuum per duos vel tres terminos cum ſimilibus. Tertius eſt, vbi eadem repetendi facultas concepta eſt ad certum tempus ſeù ſub certa conditione voluntaria, quæ pendeat à facto & voluntate ipſius creditoris, Et quartus, vbi ſub conditione mixta, quæ à facto tertij dependentiam habeat, et hic vltimus eſt caſus noſter, quia non ad liberam Æmiliæ & Catharinæ voluntatem collatum eſt pactum, neque ad certum diem ſiuè ad conditionem ab iſtarum voluntate dependentem, ſed in euentum in quem nuberent, earumque mariti dicta cenſus emptione contenti non eſſent, et ſic conditio eſt dupliciter mixta, quia poterant dictæ mulieres carnalitèr non nubere, ac etiam poterant earum viri (prout euentus docuit) cenſus reſolutionem non petere.

Primo caſu, quamuis non deſint multi DD. volentes iſtud pactum non eſſe contrà ſubſtantiam cenſus, ideòque vitiari, ſed non vitiare totum contractum, quos refert & ſequi videtur *Leotar. de vſur. quæſt. 68. num. 4. cum ſequen.*, Verior tamen videtur contraria ſententia, quam Rota & Curia Romana recepit, vt tanquàm contrà ſubſtantiam cenſus annullet contractum, illumque ab initio cenſeri faciat puri mutui iuxtà *dictam deciſ. 1006. Seraph. deciſ. 147 num 6. poſt Cenc. de Cenſ. cum alijs per eumdem Cenc. dicta quæſt. 60. num. 1. cum ſequen.*; Quærunt tamen aliqui ſaluare contractum non obſtante dicto pacto, quoties in fine adeſt proteſtatio contrahendi ad formam Pianæ Conſtitutionis, et non aliàs,

ſed de huius opinionis veritate ſuperuacaneum eſt agere, quia nec dicta proteſtatio adeſt, neque fumus in caſu.

Secundo autem caſu, multi tenent pactum eſſe validum, ideòque nec vitiare nec vitiari, quia repetitio non prouenit à facto & voluntate creditoris, ſed à facto & voluntate debitoris, in cuius libito & poteſtate repoſitum eſt nunquã facere verificari præſcriptam conditionem, itaut repetitio ſit potiùs in pœnam, Et hæc opinio in Hiſpania, et in Regno Neapolitano, alijſque locis eſt magis recepta, præſertim quia ibi prætenditur Bullam Pij non fuiſſe acceptatam neque ſeruandam, vt in ſpecie de pactis reſciſſorijs quod in dicto Regno ſint in viridi obſeruantia teſtatur *Rouit. pragm.* 1. *de cenſibus num* 35. et habetur inſinuatum *in Oppiden. hoc tit. diſc.* 1. & in alijs; Verùm in Curia Romana, & in locis, in quibus de acceptatione et vſu Bullæ Pianæ non dubitatur, verius eſt iſtud pactum non ſubſtineri, non tamen aptum eſſe vitiare contractum, ſed ipſum remanere vitiatum, vt latè & magiſtraliter habetur *dicta deciſ.* 147. *poſt Cenc. cum alijs per eumdem dicta quæſt.*60. *ex num.*11. *& plenè Leotar. dicta quæſt.*68 *num.*14. *&* 15. *cum ſequen.*, eumdemque ſenſum habuit *Rota in Theleſina Cenſus* 9. *Nouembris* 1630. *coram Dunozetto* inter ſuas *deciſ.*184. *num. fin. In Neapolitana domus* 23. *May* 1641 *coram Veroſpio deciſ.*20. *par.*9. *recent.* aliàs *deciſ.*43. *poſt Merlin. de pignor. & in alijs*, ac ſæpiſſimè practicaui in Signatura Iuſtitiæ alijſque Tribunalibus occaſione cenſuum Regni Neapolitani, in quibus hæc pacta repetitiua in caſu moræ paſſim apponuntur, quoniam pactum vitiatur, ſed non vitiat, quamuis non ad ſit dicta proteſtatio habendi relationem ad Conſtitutionem Pij, quæ eſt melior cautela, ſed ſi omittatur, non per hoc vitiat.

In tertio caſu, quoties pactum repetitionis cõceptum eſt ad certũ tempus ſeu conditionem voluntariam poſt certum tẽpus omninò extituram, adhuc receptũ eſt illud non valere, non quidem de iure ſed ex Conſtitutione Pij V. ex deductis per *Cenc. dicta q.*60. *n.*34 *& ſequen.*, ſed ſolùm remanere vitiatum, ac haberi pro non adiecto, non autem vitiare contractum firmat idem *Cenc. num.*39. *& ſequitur Leotar. dicta quæſt.*68. *num.* 16. qui alios colligunt.

Quamuis autem & in quarto caſu, qui eſt noſter, omninò dicendum veniat pactum eſſe inualidum ex eadem generali prohibitione reſultante à Conſtitutione Piana, ac iuxtà opinionem receptam in Curia Romana per eaſdem rationes, quæ in primo caſu militantes in iſto fortius vrgent; Attamen illud excuſare nullitatem contractus ideòque non vitiare, ſed vitiari ſinè dubio verius videtur, ſi enim non vitiat illud pactum, quod habet ſolùm dilationem tẽporis omninò extituri vt in caſu precedenti, multòminùs vitiare debet illud quod conceptum eſt ſub conditione caſuali vel mixta, et à facto tertij reſultante, cum tunc nullatenùs deprauata intẽtio fœnerandi conſiderari valeat in creditore, qui volens nunquàm poteſt ſortem repetere, vt benè in proximis terminis *Seraph. deciſ.* 143 1.

Fortius duplici circumſtantia accedente; Prima nempè quod creditores erant in pupillari ætate, ideoque incapaces callidatatis fœnerandi. Licèt enim iſta ratio non excuſet à fœnore illum contractum, qui clarè & certitudinaliter ſit fœneratitius ex deductis *per Leotar. de vſur. quæſt.*20., Vbi tamen verſamur in caſu dubio ex ſincera vel deprauata creditoris voluntate regulãdo, ſatis perſona creditoris ſpectanda venit.

Altera fortior circumſtantia reſultat ex eo, quod dictum pactum adiectum videtur per tutores in eorum excuſationem, ac ad euitandas moleſtias, quas à pupillarum viris pati poſſent, quatenùs huiuſmodi cenſus acquiſitionem appro-
5 bare nollent; Pacta verò repetitiua appoſita, non per creditorem ſed per tertium, vel pro tertij intereſſe, quotiès non conſtat eſſe colluſiuè ac in fraudem adiecta, valent, ac ſeruanda ſunt, *vt per Cenc. dicta quæſt.*60. *num.*52. *cum ſequen. Rot. poſt eumdem deciſ.*131. *num.*15., *& in Ciuitatis Plebis Saluiani prima Iulij* 1647 *coràm Bichio p. ſt Zacch. de oblig. dec.*274. *repetit. deciſ.*118. *par.*10. *rec.* & in alijs; Et licèt quoad validitatem & obſeruantiam pacti hoc motiuum pro vero non habeam, attamen ad effectum vt non vitiet, ſed vitiatum remaneat videtur cir-

circumſtantia conſiderabiliſſima, omnemque tollens dubitandi occaſionem.

His accedit longiſſima obſeruantia 6 70. annorum, et quod cenſus tranſiuit per plures manus in Monaſterium Monialium, quod in optima fide verſatur; Licèt enim neq; lapſus temporis neque ceſſionarij qualitas ſaluare poſſent contractum vſurarium, Attamen vtraque qualitas nimium ſpectanda videtur pro partium voluntate interpretanda, quodque dictum pactum pro inualido partes habuerant, nàm illud nunquàm deduxerunt ad exercitium, atque renunciatio Bullæ operatur, vt dicta cautela ceſſet, neque ſubintelligi valeat, ſed non per hoc reſultare videtur, vt exindè reſultet totius contractus irritatio, maximè accedentibus dictis circumſtantijs; Ideoque Balzanis debitoribus, ex quorum parte fui requiſitus, conſului, vt non expectata iudicis determinatione curarent eo meliori modo quo poſſent, ſe concordare.

TVSCANEN. CENSVS

PRO

VIRGINIA MARTELLACCIA

CVM N.

Caſus diſputatus in Signatura Iuſtitiæ, incertus eſt exitus.

De eadem materia facultatis repetendi ſortem principalem poſt certum tempus àn vitiet contractum; vel ipſum pactum vitietur; Et àn hæc exceptio ſit apta impedire ſummarijſſimũ poſſeſſorium manutentionis in quaſi poſſeſsione exigendi fructus cenſus.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Signatura Iuſtitiæ principaliter attendit iuſtitiam, et non ſolet curare nullitates niſi ſatis ſubſtantiales.*

3 *De puncto, àn pactum repetitiuum ſortis vitiet vel vitietur.*

4 *De pacto repetitiuo intrà certum tempus.*

5 *De cautela relationis habitæ ad Conſtitutionem Pianam.*

6 *Quæ regula tenenda ſit in propoſito huiuſmodi pactorum àn vitient, vel vitientur.*

7 *De concluſione, quod in poſſeſſorio non quæritur de iuſtitia; Et quando malum ius obſtet in hoc iudicio.*

8 *De ratione, ob quam exceptio nullitatis contractus non ſolet retardare proceſſum executiuum pro fructibus cenſus.*

DISC. XI.

1 CVM auctor Virginiæ cenſum impoſuiſſet ſub pacto, vt intrà trienniũ teneretur illum redimere, atquè acceptam pecuniã creditori reſtituere, hinc creditor prædictus vel eius ſucceſſor, exhibitis coràm A.C. inſtrumento cenſuali & iuſtificationibus ſuper ſolutione fructuum per aliquos annos, habita ſolùm diſputatione inter cauſæ Patronos, obtinuit mandatum de manutenendo in quaſi poſſeſſione exigendi, à quo interpoſita appellatione, et adita Signatura, in hoc Tribunali ad reæ conuentæ defenſionem aſſumptus fui, dictaque defenſio frequentius conſiſtere ſolet in iniuſtitia, cuius ratione, quotiès res ad probabilem dubiètatem reducitur, reſcribi ſolet de commiſſione appellationis cum clauſulis tranſlatiuis, parùm attendendo nullitates, quæ de facili ab hoc Tribunali negligũtur, quo-
2 tiès non ſint omninò ſubſtantiales & claræ, et ſtylus non diſplicet, quoniam ex nudis iuris ſubtilitatibus ac meris formalitatibus ordinis cauſarum Patronis ſæpè ignotis, quotiès non influunt ad iuſtitiam, quam conſtet pro victore eſſe claram, non debent partes cum ina-

ni circuitu litium impenſis & incommodis defatigari, neque debent calumniæ foueri, vt nonnullorum Tribunaliũ magnus eſt abuſus, cum his formalitatibus cauſas reddendi immortales.

Diſputatio igitur tota reſtringebatur ad puuctum, An dictum pactum repetitium ſortis intrà triennium eſſet cõtrà
3 ſubſtantiam cenſus etiam attenta diſpoſitione iuris communis, itaùt præſcindendo *à Bulla Pii V.*, implicaret cum cenſu, vel potius eius infectio proueniret à Bulla prædicta, ex hac enim diſtinctione reſultat deciſio, àn vitiet vel vitietur.

Et iuxtà diſtinctionem caſuum, de qua *diſc. præcedenti*, quoties facultas repetendi ſortem eſt purè & ſimplicitèr collata in arbitrium creditoris, tunc omninò receptum eſt, id eſſe contra ſubſtantiam cenſus, proindèque illum vitiare, quia in effectu contractus potius continere dicitur mutuum vſurarium ſub contractus cenſualis vocabulo palliatum; Vbi verò pactum cõceptum eſt ſub certa conditione vel modo, cuius implementum pendeat ab ipſo debitore, tunc econuerſò apud omnes receptum eſt de iure communi eſſe licitum, quoniam ità potius caſus repetitionis reſultare dicitur à facto & voluntate ipſius debitoris, qui pacti conſcius, illud non implendo, reſolutioni cõſenſum adaptare videtur, atque eſt ſpecies pœnalis caducitatis ratione moræ, adinſtar feudi emphyteuſis & ſimilium, Vnde ſola quæſtio iu hoc ſecundo caſu reſtriugitur ad Bullam Pianam damnantem omnia pacta punientia moram debitoris, eumque cogentia ad extinctionem cenſus, àn iſtud ſub illa veniat necnè; Et in hoc magis communis, ac recepta eſt affirmatiua, ſed quia pacti infectio eſt accidentalis vtpotè ex dicta noua lege inducta, receptum pariter eſt, illud vitiari non autem vitiare, vt de vtroque caſu ità diſtinguendo liquet ex deductis *per Cenc. hoc tract. quæſt.* 60. *Duard. eodem* §. 6. *quæſt.* 15. *ex num.* 1. latè *Rota deciſ.* 147. *poſt Cenc.* quæ videtur in materia magiſtralis, et reliqui *per Leotar. de vſuris quæſt.* 68. *nu.* 1. *cum ſequen.*

Et licèt iſte *nu.* 4. *cum ſequen.* referat *Federic.*, *Martin.*, *Malder. Salas, Greg. de Valentia* & alios, etiam in prima parte diſtinctionis ſpeculatiuè tenentes pacti validitatem de iure communi, itaùt non percutiat ſubſtantiam cenſus, proindeq; *num.* 8. *ex Cenc. Gratian. & alijs* ipſe ſentiat, pactum vtpotè contrà accidentalia potius vitiari quàm vitiare, et in qua auctoritate ſcribentes pro creditore totum fundamentum conſtituebant; Dicebam tamen rectè ipſum dicere Morales præfatos id ſpeculatiuè diſcurrere, ſed cum in contrarium habeamus ſolidas auctoritates Canoniſtarum, ac etiam Rotæ in deciſionibus de quibus ſuprà, & infrà, idcircò in foro, ac in materia adeò ſuſpecta, in qua tutior ſemper recipienda eſt, curandæ non ſunt ſophiſticæ ac ſpeculatiuæ diſputationes; Atquè obſeruabam *Leotar.*, alioquin doctiſſimũ hanc vſurariam materiam optimè tractantem *dicto num.* 8. æquiuocare, dum fretus auctoritate *Cenc.* & aliorum, credit pactum eſſe contrà accidentalia, ideoquè vitiari potiùs quàm vitiare, dum iſti auctores loquuntur in terminis ſecundi caſus pacti non puri & ſimplicis, ſed conditionalis vt ſuprà.

Admittebat Signatura diſtinctionem prædictam vtpotè à Rota ſæpiùs canonizatam, ſed difficultas reſidebat in appli-
4 catione ex particularibus facti circumſtantiis ex tribus; Primò quod non verſabamur in puro caſu dictæ diſtinctionis, ſed in mixto, dum repetendi facultas non erat conditionalis iuxtà ſecundã diſtinctionis partem, minuſque erat pura, et in merum arbitriũ creditoris collata iuxta primam, ſed continebat caſum mixtum, poſt certum ſcilicèt tempus, in quo caſu ſcribentes in cõtrarium deducebant auctoritatem *Cenc quæſt.* 60. *num.* 39., quem refert & ſequitur *Leotar. dicta quæſt.* 68. *num.* 16., vbi agendo de pacto, vt licitum eſſet debitori redimere cenſũ infrà quatriennium, quo elapſo in arbitrio creditoris eſſet pretium repetere, dicitur tale pactum cadere quidem ſub noua lege Piana, non autem aduerſari ſubſtantię cenſus, ideòque vitiari non autem vitiare.

Secundò, ſtante communi cautela in hoc inſtrumento adiecta, proteſtationis quod cõtractus cenſeretur initus ad formam Pianæ Conſtitutionis, quod ſcilicet, id ſaluaret contractum ab infectione vſuraria; Et tertiò, quod huiuſmodi

ex-

exceptio admittenda non veniret ad impediendum proceſſum executiuũ huius ſummarijſſimi poſſeſſorii manutẽtionis, et ex his difficultatibus in prima diſputatione dilata fuit reſolutio.

Quarè in repropoſitione cauſæ, aſsũpta ſtrictè ſuper his diſputatione, Quatenùs pertinet ad primũ punctũ, dicebam, etiã cũ aliquo ſenſu veritatis, quod *Leotar.* in hac parte, parũ vel nihil examinata difficultate præter morem gerere videbatur potius partes ſimplicis relatoris *Cencij*, qui *d.num.*39. videtur æquiuocaſſe, capiendo quid pro quo, dum totum ſe fundat in auctoritate *Boccacc. de cenſ.par.*3. *num.*55. *& Rotæ in Foroliuien. cenſus coram Orano apud eumdem deciſ.*117. *num.* 5. *&* 6., quæ auctoritates loquuntur de caſu omninò diuerſo, de facultate ſcilicèt data debitori redimendi cenſum intrà certum tempus, quo elapſo non liceret amplius redimere, ſed perpetuus eſſe deberet, atque iſto caſu benè dicitur huiuſmodi pacti infectionem eſſe accidentalem ex dicta noua lege Piana, quoniam de iure communi non repugnat naturæ contractus cenſualis iſtum eſſe hincindè perpetuum, vt aduertitur *in Romana pacti ſub titul. de vſur.*, ſed nequè *Bocacc.* nequè *Rota loco cit.* agunt de caſu conuerſo facultatis repetendi à debitore inuito ſortem poſt certũ tẽpus, quoniam cum iſtud ſit certum ac omninò exiturũ; idcircò talis caſus cadit ſub prima parte diſtinctionis facultatis repoſitæ in arbitrium creditoris cum ſola dilatione temporis determinati, quod magis congruit mutuo vſurario, in quo dilationis ratione vſura reſultat, vt in præciſo caſu huiuſmodi pacti cum tempore quinquennij deciſum fuit *per Rotam coram Seraph.* inter ſuas *deciſ.*269.*repetit.deciſ.*500.*par.* 1. *diuerſ.*, *et apud Saluſtium Tiberium in praxi lib.*1. *cap.*25., quæ deciſio fuit ſæpius canonizata, præſertim *apud eumdem Seraph. deciſ.*1006.*dicta dec.*147.*&* 152. *poſt Cenc.*, et in alijs, nequè conſtat fuiſſe receſſum, ideòque dictis auctoritatibus potiùs deferendum erat, ità etiam vrgente ratione, dum tempus certum & determinatum tanquam omninò exiturum non variat caſum facultatis liberæ, et in creditoris arbitrio repoſitæ.

Maior difficultas erat in ſecundo puncto, dum conſtabat partes noluiſſe illi-
5 citè contrahere, ſed prædictæ Conſtitutioni obedire, vndè propterea dicta cautela ab omnibus ſuprà allegatis ac alijs de materia agẽtibus probata eſt, ſed difficultas tolli videbatur ex facto, dum à proteſtatione exceptus erat caſus huius pacti per ea verba, *Volentes ſeruari debere Conſtitutionem Pij V. ſine præiudicio dicti pacti trium annorũ, quo ſemper ſaluo, et non aliàs &c.*, ideòque dum iſte caſus exceptus fuerat à proteſtatione, iſta non poterat circà illum ſuffragari, cum actus voluntarij non poſſint plus operari, quàm ipſa voluntas eſt, vt vltrà generalia, in his ſpecialibus terminis habetur apud *Gratian.diſcept.*587.*nu.*10.

Reflectendo autem ad veritatem, conſiderabam ſuper hoc puncto, deciſionem pendere à ſingulorũ caſuum indiuiduis circumſtantijs pro iudicis prudenti arbitrio ponderandis, ex quibus conſtaret de ſincera, vel potius econuersò, de deprauata creditoris voluntate, quoniam frequentius, ac ferè ſemper huiuſmodi cautelæ, vel pacta adijci ſolent per notarios, ſeù etiam per cõtrahentes iuris ſubtilitatum ignaros, et conſequenter videndum, inſpecta præſertim, vt dictum eſt, qualitate perſonarum, alijſque circumſtantijs, àn partium ſincera intentio fuerit verè ineundi contractum cenſualem, vel potiùs ità mutuum vſurarium palliandi, Atq; ità reſpectiuè decidendo quæſtionem, àn pacta vitient vel vitientur, et àn dicta proteſtatio ſaluet, non attendendo formulas verborum, ſed ſubſtãtiam veritatis, quæ ſemper ſpreto verborum cortice ſpectanda eſt.

Super tertio autem puncto, ſcribentes pro creditore, cũ lõgo ſuperfluo apparatu
7 allegationũ trãſcriptarum ex plenè congeſtis *per Poſt. in ſuo tractat. de manutenendo*, inſiſtebant in regula, quod in hoc ſummarijſſimo iudicio non curatur de iuſtitia vel iniuſtitia, ſed ſpectatur nudum factum poſſeſſionis, reiectis omnibus exceptionibus ad petitorium, in quo illę cum extrinſecis etiam probationibus remoueri poſſent, et hæc ſola poſſibilitas ſufficit.

Pro huiuſmodi obiecto remouendo dicebam, præmiſſa rectè procedere, quãdò ipſe actor eiuſque defenſores prudẽtiores fuiſſent non producendo inſtrumen-

mentum cenſuale tanquàm ſuæ poſſeſſionis titulum, ad quem tanquam vnicum & meliorem ſimpliciter producens ſe reſtringere videtur, ex ijs, quæ præſertim in propoſito habentur deducta *in Sabinen. exemptionis ſub tit. de Regalibus diſc.* 47.; Vbi enim nullus poſſeſſionis titulus productus eſt, tunc rectè procedit concluſio, vt in hoc iudicio nō queratur de validitate tituli, in quo altera pars dicat poſſeſſionem fundari, quoniā rectè actori ſuffragatur allegatio poſſibilitatis alterius tituli melioris in petitorio iuſtificādi; Idemque ſi titulus, de quo apparet, exhibitus eſſet cum ſuis congruis cautelis ab actore, abſquè reſtrictiua ad illum, itaùt adhùc ſubeſſet poſſibilitas alterius tituli compatibilis; Secùs autem vbi ſimpliciter produxit titulū infectum, cuius vigore actus poſſeſſorios fecit; Tūc enim, quia poſſeſſio ſeparabilis non eſt à ſua cauſa, admittit omnes exceptiones, quæ aduersùs illam competunt *Menoch. de retinen. remed. 3. num. 639. & 683.*, et benè ità diſtinguendo cæteris allegatis dicitur *per Rotam in vna Alerien. Vicariæ 26. Iunij 1654. coram Bichio*, vndè propterea ex aliàs inſinuatis, per ora pragmaticorum volitat monitio tarditatis in producendo, cum ſæpius faciles ad id agendum cum proprijs telis ſe confodiant, proprioque ligone percutiant.

Quandò nullitas eſſet omninò clara & indubitata, tunc reflectendo ad veritatem, credebam dictam diſtinctionem eſſe veram, atq; in iudicando recipiendā; Dubitabam vero de applicatione ad caſum, quoniam licèt ex præmiſſis probabilius videretur pactum prædictum ſubſtantiæ cenſus aduerſatiuum etiam de iure communi infectum eſſe, proindèque potius vitiare, quàm vitiari, Nihilominùs ob tot graues auctoritates in contrarium, negari non poterat dicendum eſſe articulum iuris dubium, aſſimilandum proindè exceptioni dubiæ facti in hoc iudicio non admittendæ; Accedente quoquè dicta cautela pariter inferente probabile dubium, àn illa ſaluaret necnè contractum cum diſtinctione, de qua ſupra, ſtāte quod in diſputatione petitorij cum extrinſecis etiā probationibus poterat ſincera partium voluntas iuſtificari, quæ ſola poſſibilitas ſufficit.

Eoque magis augebatur difficultas, quia non concurrebat talis fructuum ſolutorum quantitas, quod ex illis remaneret extincta ſors principalis, quæ proindè, data etiam contractus infectione remanebat debenda, cum pacta vſuraria non tollant debitum, neque liberent debitorem à reſtitutione eius, quod accepit, vndè propterea eius coactio cum proceſſu exequutiuo ad ſolutionem fructuum, nullam iniuriam, vel grauamen infert, quoniam vt aliàs hoc *eodem tit.* inſinuatum eſt, intrat dilemma; Aut contractus eſt validus, itaùt debeantur fructus, et ità iuſtitia miniſtratur, Aut eſt inualidus, itaùt fructus non debeantur, et nullum infertur præiudicium, ſed potiùs cōmodum reſultat debitori, ità paulatim & diminutè ſoluendo debitum ſortis, ad quod integrum vrgeri poſſet; Et ex hac ratione in his materijs rationabiliter executiuè & rigorosè proceditur: Incertus eſt tamen huius cauſæ exitus, cum de illa amplius actum non audierim, credo tamen quod ob difficultates hincindè excitatas, partes concordauerint.

ROMANA

SEV

TERRACINEN. CENSVS

PRO

PETRO VALLETTA

CVM

LAVRETO DE MAGISTRIS.

Caſus diſputatus coram A. C. et reſolutus prò Laureto poſteà concordatus.

De eadem materia pacti obligantis de-

debitorem cenſus ad illum redimendum, An & quando ſubſtineatur, vbi non eſt ad fauorem creditoris, ſed tertij, puta fideiuſſoris, vel emptoris bonorum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De validitate pacti extinguendi cenſum non in gratiam creditoris, ſed tertij intereſſati.*
3 *Secus ſi ſit colluſiuum inter tertium & creditorem.*
4 *De dictæ colluſionis probatione quomodo fiat.*
5 *An & quando operetur cautela proteſtationis contrahendi ad formam Bullæ Pianæ.*
6 *Colluſionis ſuſpicio & mali animi reſultat ex ſimulatione perſonarum, & occultatione actus, Et de pluribus ſimilibus in idem.*

DISC. XII.

1 IOANNES Matthæus & Benedictus pater & filius de Valletta, impoſuerunt cenſum in ſorte ſcutorum 700. ad fauorem Laureti de Magiſtris ſub acceſſione Rutilij Vallettæ, quem impoſitores promiſerunt releuare indemnẽ, atquè pro eius indemnitate promiſerũt infrà annum extinguere cenſum prædictum; Cumque tractu temporis, vel Rutilius fideiuſſor, vel Lauretus creditor pulſaret coràm A. C. Petrum dictorum impoſitorum hæredem ad ſolutionem fructuum decurſorum, oppoſuit iſte de nullitate cenſus, ex qua proindè reſultabat, non ſolùm indebitos eſſe fructus, qui petebantur, ſed etiam ſolutos imputandos eſſe in ſortem principalem, quæ ità vel in totum, vel pro maiori parte extincta remanebat. Atque ad huiuſmodi nullitatem probandam, Ego & cæteri pro reo conuento ſcribentes, deducebamus pactum obligatorium extinguendi cenſum, quod vtpotè conceptum ad tempus determinatum ac breue vnius anni, habendum erat pro puro, et conſequenter vitians contractum, illumque tranſformans in mutuum purum vel interpretatiuum ex eiſdem auctoritatibus & rationibus, quæ habentur *in Tuſcanen. diſc. præcedent*.

2 Scribentes pro creditore replicabant non eſſe in caſu, quoniam dicta concluſio procedit, vbi pactum initum eſt ad fauorem creditoris, in cuius facultate repoſitum ſit ſortem pro arbitrio repetere, et in his terminis loquuntur auctoritates & deciſiones in contrarium, ſecùs autem vbi pactum conceptum eſt ad fauorem tertij, itaùt creditor illud exercere non poſſit, ſed tertio negligente ſors continuet in eius natura irrepetibilitatis, puta ad fauorem fideiuſſoris, vt in præſenti, cuius interſit cenſum extingui, vt ipſe ab obligatione liberetur, ſiuè ad fauorem venditoris obligantis emptorem ad cenſus in partem pretij accollatos intrà certum terminum extinguendos cum ſimilibus, ex deductis *per Cenc. quæſt.* 60. & alios, de quibus infrà dictã declarationem pro regula admittentibus.

3 Prout ego & cæteri pro hac parte ſcribentes eam tanquàm veram & receptam admittebamus, conſtituebamus tamen fundamentum in eius ſublimitatione, vbi ſcilicèt concurreret colluſio inter creditorem & fideiuſſorem, vt ſub iſtius nomine pactum prædictum ad fauorem creditoris verè conciperetur, vt latiſſimè ſcribens in cauſa propria *Teſtai alleg.* 6., iuxtà quam in eadem cauſa prodijt *deciſ. Giurb.* 85., & cæteris allegatis *Fontanell. de pactis clauſ.* 4. *gloſſ.* 18. *par.* 3. *num.* 10. *Cenc. dicta quæſt.* 60. *num.* 53.

Aduerſus huiuſmodi fundamentum, de duobus per alteram partem replicabatur, Primò de ceſſante applicatione ad factum, in quo colluſionis probatio negabatur, Et ſecundo de huiuſmodi defectus ſanatione & proteſtatione in fiue poſita, quod contractus cenſeri debeat initus ad formam *Conſtitutionis Pianæ*, cui partes declararunt ſe ſubmittere.

4 Primum motiuum totum conſiſtebat in facto, vnde propterea altercatio erat inter cauſæ Patronos, ponderabantur tamen per illum iſtius partis 12. coniecturæ, quæ licèt ſingulæ eſſent imperfectæ ac leues, nihilominùs ſubiungebam ego, eas non ſingularitèr conſiderandas eſſe,

eſſe, ſed vnitim cum regula, *vt ſingula quæ non proſunt &c.*; facilius admittenda, quotiès agitur de probatione colluſionis, ſimulationis, fraudis, et vſurarũ ac ſimilium, quæ in occulto committi ſolent, proindèque ſunt difficilis probationis iuxtà deducta *in Sauonen. ſub tit. de vſur. diſc.* 12., potiſſimè quia DD. dictã ſublimitationem tradentes, præſertim *Cenc. & Fontanell. locis citatis*, non exigunt exactas & concludentes probationes, quas ratione ſubiectæ materiæ quodammodò impoſſibile eſt dare, ſed contentantur ſolis præſumptionibus, quinimò ſuſpicionibus.

5 Maior difficultas apud iudicẽ erat ſuper ſecundo motiuo, reſultante ex proteſtatione prædicta, pro cuius excluſione ſeù inſufficienti operatione deducebantur punctuales auctoritates deductę per *Teſtai & Giurb. locis citatis*, cum rationibus & fundamentis per eoſdem ponderatis, ſubiungendo pragmaticorum propoſitionem, quod doctrinæ punctuales non habentes contradictorem habendæ ſunt pro caſu legis, atque vbi illæ concurrunt, immorandum non eſt in regulis generalibus, *vt deciſ.* 122. *in fine par.* 5. *recent.*, *deciſ.* 721. *num.* 5. *par.* 2., *cum alijs per Adden. ad deciſ.* 20. *nu.* 42. *par.* 3. *rec.*

E vltrà auctoritates prædictas & fundamenta in eiſdem deducta, ponderabam Ego magnam differentiam eſſe inter ea pacta, quorum infectio eſt accidentalis, quia nempè de iure communi & ex natura contractus non prohibita ſuficiantur ſolùm per dictam Bullam, cum tunc dicta cautela rectè operatiua ſit, et ea pacta quæ ſunt contrà ſubſtantiam contractus ab ipſo iure communi infecta, quoniam cum ex eis reſultet præſumptus animus deprauatus contrahẽdi, nõ cenſum ſed mutuum vſurariũ, tunc proteſtatio prædicta potius augere videtur ſuſpicionem, quodque per callidum fœneratorem illa adiecta cenſeatur ad fraudandas vſuras ac euitandas pœnas vſurarijs inflictas, vt non obſcurè *Gratian. diſcept.* 141. *num.* 21. *cum ſeqq.*

Reflectendo autem ad veritatem, de huiuſmodi diſtinctione ità ſimpliciter ſumpta dubitabam, cum ſæpius creditores ſincerriſſimè procedentes in confectione inſtrumenti cenſualis, ſubtilitatum iuris ignari ad hæc non aduertant, proindèque cautelam prædictam ad eorum ſinceritatem oſtendendã adijciunt, Et econuersò, illa vel callidè & fraudolentèr ab eis adijci ſolet, vel frequentius præter eorum intentionem, ex ſtylo & formulis Notariorum, itaut totum pendere videatur à qualitate perſonarũ, alijſque ſingulorum caſuum indiuiduis circumſtantijs, *vt diſc. præced.*, vnde propterea erroneum videatur generalẽ ac determinatam regulam deſuper tradere, cum videatur potius quæſtio facti quàm iuris.

Quando tamen in hac facti ſpecie, coniecturæ quæ in facto per cauſæ Patronum deducebantur ad prædictæ colluſionis probationem, eſſent ſufficientes, Tunc, cum ſenſu etiam veritatis, credidiſſem proteſtationem prædictam non ſuffragari, quinimò ex ea deprauati animi creditoris ſuſpicionem augeri, dum pactum prædictum non directè & ſincerè initum fuerat ad eius fauorem, ſed indirectè extortum ſub ſimulato fideiuſſorio nomine alterius; Ex hac enim perſonæ ſimulata ſuppoſitione inſurgit præſumptio fraudis, ac multa in iure permittuntur, quando publicè, palàm & directè fiunt, quæ denegantur, vbi in occulto, et per interpoſitas perſonas, vel ſub diuerſis ſimulatis actibus; Vtputà, creditor ad cuius inſtantiam pignora venduntur, non prohibetur illa tanquã tertius licitator directè ac publicè & palàm emere, cum non debeat eſſe inferioris conditionis quocumque tertio, et tamen ſi id faciat ſub ſimulato nomine alterius, actus reputatur prohibitus ad effectus iuris offerendi, et alios exindè reſultantes ad materiam *tex. in l. Et qui ſub imagine C. de diſtractione pignor.* vt pluries habetur in ſua materia *ſub titulo de credito* præſertim *in Bonon. pro Zambeccaria*; Prout in tutore & alio adminiſtratore admittendis ad emenda bona adminiſtrata, quia paritèr cum eadem diſtinctione proceditur; Ac etiam vbi inter coniuges ſub expreſſo titulo fiat donatio, illa ratione iuramenti hodiè eſt valida & firma, cum iuramentum ſuppleat defectum iuris ciuilis iuxtà magis communem & receptam opinionẽ, Et tamen idem iuramentum nullius

iudi-

iudicatur roboris & operationis in eacita donatione, quæ ineſſe dicitur in dote confeſſata, ex prædicta ratione fraudis reſultantis à ſimulatione illius actus, qui directè ac publicè & palàm fieri poterat, *vt deciſ. 22. & 23. poſt Salgad. in labyrint.* et frequenter ad materiam dotis confeſſatæ *ſub titulo de dote*, cum ſimilibus, de quibus in ſuis reſpectiuè materijs; Sed difficultas apud me erat in facto, quod ſcilicèt coniecturæ, quæ ponderabantur, eſſent nimis remotæ & vagæ, deſtructæ etiam, vel ſatis debilitatæ à pleriſque coniecturis contrarijs, et potiſſimum à qualitate perſonarum, ac à ſubſequuta eiuſdem contractus obſeruantia, vndè concordabamus cum iudice in difficultate, ſed diſcordabamus in motiuo ſeù ratione difficultatis, cauſa tamen concordata fuit vt puto.

ROMANA
SALVIANI
PRO
HIPOLYTO CAVETANO
CVM
CLARA RVFFINELLA.

Caſus diſputatus coram A. C. ſeù Prælato deputato, et reſolutus pro Cauetano.

An & quando detecto contractu cenſuali inualido ex defectu fundi nō liberi vel non capacis, debeantur nec nè creditori fructus.

Et àn eorumdem fructuum curſus ceſſet, vbi ex eadem vel ſimili cauſa creditor pulſauit debitorem ad reſtitutionem ſortis, atq; mandatum contrà ipſum obtinuit.

SVMMARIVM.

1 Facti ſeries.
2 Vitium litigioſi quando detur.
3 Ceſſio rei litigioſæ licita eſt in reo.
4 Dos àn præferatur creditoribus anterioribus in bonis poſteà quæſitis.
5 Priuilegium potioritatis dotis quando procedat.
6 Cenſus impoſitus ſuper fundo non capaci eſt inualidus & vſurarius.
7 Declaratur creditore ſciente.
8 Quid vbi ſcientia non adeſt ab initio, ſed ſuperuenit.
9 Vbi eſt in facultate creditoris repetere ſortem, ceſſàt curſus fructuum, et num. 11.
10 An ſcientia incapacitatis fundi ab initio ceſſionis obſtet ceſſionario, quamuis illa non adfuiſſet tempore impoſitionis cenſus.
11 Declaratur concluſio, de qua num. 9.

DISC. XIII.

1 IOannes Angelus & Alexander de Ruffinellis de anno 1623. impoſuerunt cenſum ſcutorum in ſorte 1430. ad fauorem Camillæ Agazariæ ſuper quibuſdam bonis, quæ iuxtà conſuetum ſtylum aſſeruerunt eſſe libera & capacia, promittendo vlterius pro faciliori conſequutione fructuum præſtare cedulam bãcariam, de triennio in triennium renouandam, ac etiam infrà tres annos proximos præſtare fideiuſſorem; Et de anno 1648. Virginia prædictæ Camillæ creditricis filia & hæres cenſum prædictum ceſſit Hipolyto Cauetano, qui pro implemento nunquàm ſequuto præſtationis noui fideiuſſoris, ob quod iuxtà receptam *deciſ. Gregor. 88.* datur etiam actio ad ſortem, non quidem pro repetitione, ſed ad effectum deponendi, vt vel ità debitor tædio affectus, nè pecuniam otioſam retineat, curet implere, vel vt cum eadem pecunia fiat inueſtimentum loco cautionis, intentauit pro-

pro ſorte prædicta, ac etiàm pro fructibus decurſis ex interdicto Saluiani immiſſionem in poſſeſſionem domus & vinearum, quæ hæreditaria prædictorũ de Ruffinellis poſſidebãtur per Clarã,atq;in hac diſputatione habita coràm Prælato deputato per A. C. plures articuli examinati fuerunt, Primò ſcilicèt ſuper dictæ ceſſionis inualiditate ob vitium litigioſi; Secundo ſuper potioritate, quam dicta Clara licèt poſterior prætendebat in bonis poſteà quæſitis, dum eius creditum erat ex cauſa dotis;Et tertiò quod cum contractus cenſualis eſſet reſolutus, ſeù verius detectũ eſſet eũ ab initio non exiſtere, ob defectũ fundi cenſiti de tempore impoſitionis iam abſorpti ab alijs cenſibus & hypothecis anterioribus, idcircò non potuerint percipi fructus qui ſoluti debebant in ſortem imputari; Eo etiam accedente, quod ob huiuſmodi defectum creditor poterat ſortem repetere, proindèque ceſſauit etiam curſus fructuum, non dandorum vbi ſors eſt repetibilis.

Super duobus primis obiectis modica diſputatio habita fuit, *Primum* enim de vitio litigioſi tollebatur de plano, quo-
2 niam iſtud non inducitur, niſi vbi agitur de iudicio reali rei vendicationis & ratione dominij,non autem vbi in iudicio executiuo,ac in ratione perſonali *Apont. conſ.6. num.14. cum ſequen. Surd. conſ.542. nu.12. cum ſequen. Buratt. dec. 277. num.8. dec.173 par.7. rec. & ſæpius*, potiſſimè quia diſpoſitio *textus in l. finali Cod. de litigioſis* fundatur in fraude, ac procedit in ceſſionibus voluntarijs, ſecus autem in actibus neceſſarijs, *vt per Apont. dicto conſ.6. num.20. cum ſequen.*, et hic erat caſus, quoniam cum Cauetanus moleſtatus eſſet ab Agazaria tanquam poſſeſſor bonorum communis debitoris, coactus fuit pro ſe liberando à moleſtijs iſtum priorem creditorem dimittere, atque ceſſionem eius iurium reportare; Vltià quod ceſſio rei litigio-
3 ſæ,ex veriori prohibita eſt reo, non autem actori, qui cedendo iura alteri non facit rei conuenti conditionem deteriorem, potiſſimè vbi ceſſionarius non eſt potentior, itaut fraudis ſuſpicio intret *dec.173. & 82.par.7. rec. vbi cæteri & plures in ſua materia ſub tit. de credito.*

Alterum pariter modicam habebat difficultatem, quoniam quicquid ſit de articulo, an dos potiatur eodem priui-
4 legio fiſci vincendi creditores anteriores expreſſã hypothecã habẽtes in bonis poſteà quæſitis,in quo articulo licèt verior videatur negatiua ex plenè deductis *per Gizzarell. dec. 1. & Bellon.iun.conſ. 41.*, qui omnibus contrarijs ſatisfaciũt, in curia tamen, cum Rota incidenter contrarium dixerit *dec.328. par.5. rec. num.5.* & cum qua pertranſijt etiam *in Romana cenſus ſeù Saluiani 5.Maij 1655 coram Cerro*, & in alijs, de quibus in ſua materia *ſub tit. de dote*, idcirco ob auctoritatem, quã apud inferiores iudices habent Rotæ deciſiones, donec iſtæ reuocarentur, dura prouincia fuiſſet inducere iudicẽ ad recipiendã priorem ſententiã.

Verũ difficultas omninò ceſſabat ex defectu applicationis ad factũ, quoniã priuilegiũ potioritatis doti attributum per *text.in l aſſiduis Cod.qui potiores in pignore & in §.bis cõſequens autb. de æqualitate dotis*, procedit in credito dotis reſti-
5 tuendæ in bonis viri, non autem in altero dotis conſtitutæ & in bonis dotantis, quoniam iniquum eſſet ſi patri vel alteri permitteretur filiam vel coniunctam dotare de bonis non ſuis vtpotè affectis creditoribus *Ripa in l. priuilegia num.47.ff. de priuil. creditorum Mantic. de tacit. lib. 11. tit.26. num.33. Gait.de credito cap.4. num.1592. Merlin. de pignor.lib.3.quæſt. 47. num. vlt.*

Idque adeò verum, quod licèt creditor hypothecarius poſterior vincat creditores chirographarios anteriores, nihilominus iſti non vincuntur ab hypotheca dotali poſteriori contracta per dotantem pro dote conſtituenda filiæ vel alteri, quoniam hic dicitur actus volũtarius importans in muliere cauſam lucratiuam, ac etiam quia eſſet dotare de alieno; Solumque in ordine ad creditores chirographarios, de hoc dubitari poteſt quoad ius & intereſſe viri fouentis cauſam onoroſam, ex ijs, quæ in propoſito habẽtur deducta in dicta ſua materia *ſub tit.de dote*; Quæ tamen difficultas non intrat quoad hypothecarios, quamuis ſolam tacitam & legalem habentes, quoniam receptum eſt potioritatis priuilegium non competere viro in bonis dotantis ex allegatis.

Maior igitur diſputatio fuit ſuper curſu

curſu fructuum cenſus, quem rei conuenti negabant ob eiuſdem cenſus inſub-
6 ſiſtentiam ex defectu fundi cenſiti, qui in facto iuſtificabatur de tempore creationis iam abſorptus à cenſibus prius deſuper conſtitutis, vndè remanebat cenſus perſonalis, proindèque vſurarius, ac potius redolens mutuum ex deductis *per Cenc. qu.42. Leotar. quæſt.56. & ſeqq. & alios paſſim.*

Scribens pro actore, non negabam huius concluſionis veritatem, quoties creditor, ad cuius fauorem cenſus creatus eſt, conſcius eſſet de fundi cenſiti incapacitate ſeu alio defectu, cum tunc
7 verè cenſus eſſet perſonalis, mutuum potius redolens; Secus autem vbi creditor de his ignarus bona fide credidit debitoris aſſertioni fundum eſſe ſuum, liberum & capacem, tunc enim quamuis reuera non adſit ſubſtantia cenſus, itaut prætendi non poſſint fructus, nihilominus receptiſſimum eſt, eoſdem in eadem quantitate deberi tanquam damna & intereſſe, quoniam iniquum eſſet, debitorem mendacem & doloſum ità lucrum & commodũ reportare in damnum & præiudicium creditoris innocẽtis, qui bona fide ſibi credidit.

Idque verum, quamuis deinde eidem creditori ſuperuenerit huiuſmodi ſcien-
8 tia, quoniam hæc non impedit curſum prædictorum damnorum & intereſſe, cum ex magis vera & recepta opinione, ſufficiat eum ab initio fuiſſe in bona fide, itaut dici non poſſit voluiſſe contrahere cenſum perſonalem ſeu mutuum vſurarium ſub hoc nomine palliatum, ex deductis per *Cenc. dicta qu.14. dec.549. cum ſequen. poſt eumdem dec.47. num. 4. poſt Merlin. de pignor. in Romana vineæ 26. Iunij 1651. coram Roias* inter ſuas *dec.458. num.5. & in aliis*, atque hoc iure paſſim in curia viuebatur de tempore, quo hæc ſcribebam, licet poſteà ob Rotæ nouam deciſionem reuocatoriam dictæ deciſionis *coram Roias* poſitum ſit ſub dubio vt *in Sabinen. cenſus diſc.31.* aduertitur.

Nõ impugnabãt pariter ſcribẽtes in cõtrariũ veritatẽ dictę cõcluſionis tũc planę, ſed de duobus replicabãt, Primò quod licèt in Agazaria creditrice nõ probaretur ſcientia incapacitatis fundi de tempore creationis cenſus, nihilominùs de illa conſtabat in ipſo Caietano actore ab initio, & de tempore quo ceſſionem reportauerat, vndè propterea inferebant, quod quemadmodum in ipſo creditore ſcientia initio habita dictum effectum operatur, ita ex identitate rationis idem operari deberet in ceſſionario, qui ſic dicere non poteſt ſe contraxiſſe cum bona fide.

Et ſecundò quod licèt ſuperueniens ſcientia incapacitatis fundi ac nullitatis cenſus non impediat curſum fructuum loco damnorum & intereſſe vt ſupra, adhuc tamen, cum ob huiuſmodi defectum iam detectum aperiatur actio creditori vrgendi debitorem ad ſortem, Et multò magis vbi creditor actionem prædictam ad exercitium iam deduxit, tunc illicò ceſſat curſus fructuum, qui dari
9 non debet ad fauorem creditoris, in cuius arbitrio poſitum eſt ſortem repetere, vt dixit *Rota dec.182. poſt Cenc.* & in alijs apud eumdem relatis in inferius allegandis deciſionibus & auctoritatibus;

Neutrum tamen fundamentum, loquẽdo etiam cum ſenſu veritatis, dicebam aliquam ſubſiſtentiam habere, non quidem primum de ſcientia, quæ ab ipſo initio concurrebat in ceſſionario, quoniam quicquid eſſet de illius probatione, quã cauſæ Patronus acriter negabat, illa etiã
10 poſita nullius momenti erat, quoniam ceſſionarius non dicitur creditor principalis, cum quo contractus ineatur, et de quo tanquam datore pecuniæ ſuſpicari valeat, quod cenſum perſonalem, ſeù mutuum vſurarium ſub hoc nomine palliatum facere voluerit, et quæ eſt vnica ratio, ob quam ſcientia ab initio exiſtens præiudicat, ſed dicitur procurator in rem propriam creditoris cedentis, ſubintrans in eius locum & gradum, Idcircò iſtius bona vel mala fides in propoſito ſpectanda eſt, cum in iſto ſubſtãtiatus eſſet contractus, atque ex eius iure & perſona ceſſionarius eiuſdem contractus commodum & effectus reportet, vt in his ſpecialibus terminis ceſſionarij ſcientis de tempore ceſſionis talem defectum, cedenti tamen de tempore contractus ignotum firmatur in allegata *Romana vineæ coram Roias*, et eſt propoſito certa, quoniam ceſſat prorſus ratio, quæ in propoſito dubitandi occaſionem præbet, cum dari non poſſit vſura ſine mutuo

mutuo vero vel interpretatiuo, quod inter ceſſionarium & debitorem ceſſum nullatenus conſiderari poteſt, dum inter eos non interceſſit datio pecuniæ vel alter contractus.

Quouerò ad alterum obiectum, dice-
11 bã quod licèt Rota antiqua, inhærendo ſententiæ *Nauarr. Boccacc.* & aliorum ita ſenſerit, Attamen maturius deindè diſcuſſo articulo à tali ſententia receſſit, itaut etiamſi creditor petat ex dicta vel alia cauſa reſtitutionem ſortis, quinimò etiamſi mandatum executiuum pro ea obtineat, adhuc tamen donec ſequatur actus retroſimilis illius reſtitutionis, vel ſaltem niſi repetibilitas ſit omninò certa & in libera creditoris voluntate exiſtẽs, non debet interim curſus fructuum ceſſare, ex ea ratione, quod multa contingere poſſunt, ob quæ dicta reſtitutio effectum non ſortiatur, atque adhuc in poteſtate debitoris repoſitum eſt illam facere irrepetibilem, ſubrogando puta alium fundum æquè idoneum & capacẽ, quod quandocumque etiam poſt mandati relaxationem admittitur, *vt per Greg. dec.*295. *num.*5. *de Marin.reſol.*195. *lib.* 1. *Prat. obſer.*28. *vbi concordantes*, ideoque contrarium ſæpiſſimè tentum fuit, atque hoc iure viuitur in Curia, ex *deductis dec.*452.*&* 453.*poſt Cenc.dec.*278. *par.*5. *rec. Adden. ad Buratt.dec.*645.*nu.* 13. et prius quando contraria opinio regnabat, benè ſentijt etiam *Mareſcott. lib.*2. *var. cap.*61. *num.*8.ac habetur plenè deductum in *Romana reuiuiſcentiæ cẽſuum ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum, diſc.*81.,vbi licèt ſors redacta eſſet ad purum creditum pecuniariũ quandocunque repetibile ad libitũ creditoris, itaut non daretur caſus, quod impediri poſſet, adhùc tamèn, licèt fortè parum probabiliter, fructuum curſus decretus fuit; Et quod non obſtante nouatione & conuerſione ſortis in creditũ dictum fuit per Rotam *in Peruſina, & in Ciuitatis Caſtelli*, de quibus *hoc eodẽ tit. proximè infrà*, etiuxtà præmiſſa cũ iuſtitiæ fundamento pro creditore iudicatum fuit, Signatura etiam probante.

ROMANA
REDVCTIONIS
PRO
VIDASCHIS
CVM
BVTIIS,
SEV
DE VETERA.

Diſcurſus pro Congregatione.

Cenſus pertinens ad fideicommiſſum, An per grauatum, vel alium alienare prohibitum poſſit sbaſſari, et ad minorem ſummam reduci in præiudicium ſucceſſoris venientis independenter & iure proprio.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Diminutio ſeu sbaſſatio fructuum cenſus quod ſit ſpecies alienationis prohibitæ.*
3 *De diſpoſitione text. in l.aduerſus Cod.de vſur.*
4 *Quando autem dicta diminutio ſit ſubſtentabilis etiam in prohibito alienare in cenſu conſignatiuo.*
5 *Difficultas eſt in cenſu reſeruatiuo.*

DISC. XIV.

1 ANnuũ cenſum conſignatiuum redimibilem ad formam Bullæ Pij V. ad rationem ſcutorum ſeptem pro centenario impoſitũ per illos de Vetera ad fauorem Thomæ Giardini, Fabius filius & hæres fideicommiſſo grauatus, vt rẽ gratam debitoribus faceret, et ſub aſſertione notabilium beneficiorum ab eis acceptorum, reduxit ad rationem quinque, atque ità cum ipſo, & primo ſucceſſore continuatum fuit ſpatio annorũ 39.Cum-

39. Cumque ſucceſſor in fideicommiſſo prætenderet dictam reductionem in fideicommiſſi præiudicium, ac ipſius independenter iure proprio venientis fieri non potuiſſe; Hinc deſuper pro veritate conſultus in congreſſu, dicebam vltra regulam generalem, de qua ſæpius in ſua materia *ſub tit. de fideicommiſſis*, vt hæredi ſcilicet grauato vel poſſeſſori fideicommiſſi prohibita ſit omnis voluntaria alienatio ex cauſa à iure non probata in præiudicium ſucceſſoris independenter ab eo iure proprio venientis; In his terminis sbaſſationis ſeù reductionis fru-
2 ctuum cenſus, aduertebam poſſe pro fideicommiſſario ponderari *deciſionem Seraph.* 1228., vbi in ſpecie agitur de diminutione cenſus abſque iuſta cauſa per Commendatarium ſeu adminiſtratorem non facienda in perpetuum; Et plenè deducta *per Ricc. dec.* 134. *par.* 1. quã refert & ſequitur *de Marin. reſol. 6. num.* 10. *cum ſequen. lib.* 1. vbi firmatur reductionem cenſus ad minorem fructũ ſapere ſpeciem alienationis, ideoque cadere ſub *extrauag. ambitioſæ*, ac fieri nõ poſſe per Prælatum, ſeù Eccleſiæ adminiſtratorem ſine ſolemnitate & cauſa, vndè propterea à ſimili idem videbatur dicendum in præſenti, potiſſimè dum ex inſtrumento huiuſmodi reductionis parum cautè producto ità ad illud reſtringendo ſuum titulum conſtabat id geſtum fuiſſe ex cauſa merè voluntaria beneuolentiæ ſeu gratitudinis, ob aſſiſtentiam creditori factam in longa infirmitate.

Errorem ſiquidem credidi huiuſmodi titulum producere, ſtante longiſſima obſeruantia annorum 39. ob quã tituli melioris ſola allegatio ſufficere poterat iuxta terminos textus *in l. cum de in rem verſo ff. de vſuris*, quos certũ eſt facilius intrare in præſenti, dum agebatur non ad obligandum iuxta caſum dicti textus, minuſque ad liberandum in totum, ſed ſolùm de moderatione grauiorum fructuum ſeu vſurarum iuxta
3 terminos *textus in l. aduerſus Cod. de vſuris*, vbi ad hunc effectum ſola triennalis obſeruantia ſpectatur; Quicquid enim ſit de quæſtione, an prædicti textus diſpoſitio habeat indefinitè locũ in omnibus annuis præſtationibus & oneribus, vt aliquorum eſt opinio, vel ſolùm in vſuris odioſis, non autem in cenſibus vel ſimilibus præſtationibus à iure probatis & fauorabilibus, vt alij volunt ex hinc indè deductis *per Rouit. ſuper prag. prima de cenſibus num.* 31. *& ſeq. Capyc. Latr. dec.* 27. *Coſtant. in l. fin. C. de fiſcal. vſur. Rot. dec.* 304. *in fin. poſt Cenc. de cenſ. Buratt. dec.* 232.

Attamẽ vbi accedit non ſolũ triẽnalis iuxta caſũ dicti textus vel decẽnalis iuxta dictũ aliũ *text. in l. cũ de in rẽ verſo*, ſed lõgiſſima obſeruantia tricennalis, ac ferè quadragenaria, tunc ſpectato etiã rigore iuris canonici intrare videntur termini *text. i cap. cum olim de cenſibus cum concord.*, *de quibus pluries ſub tit. de Regalibus ad materiam monetarum*; Vel ea, quæ in iure habemus de beneplacito Apoſtolico vel alia ſolemnitate præſumpta ex huiuſmodi longiſſima obſeruantia reſultante, etiam in ijs, in quibus ius reſiſtit, vt eſt in alienationibus bonorũ Eccleſiæ & ſimilibus, multomagis in ijs, in quibus adeò vehemens reſiſtentia non habetur, cum tunc ſola decennalis ſufficiat ex deductis *per Gabr. ſub tit. de præſumpt. concluſ. prima*, et frequentèr in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.* Potiſſimè attenta ſubiecta materia vt ſuprà. Vndè propterea regulando voluntatem à poteſtate, dicẽdum potius erat, hæredem grauatum id egiſſe ſuo iure durante, et quando de fructibus huiuſmodi cenſus vtpotè ad ipſum pertinentibus liberè diſponere poterat, non ſolum eos exigendo ad minorem rationem, ſed etiã in totum remittendo.

His tamen non obſtantibus fui in voto, cui cæteri adhæſerunt, vt fideicommiſſarijs conſilium requirentibus non expediret huiuſmodi litem aſſumere, vt de facto conſilio acquieſcendo, ſequutũ fuit, Tum ob non leue obſtaculum dupliciter reſultans ex facto, Primò ſcilicet, quod dictus grauatus iuxta terminos *textus in l. Marcellus ff. ad Trebell.* cenſeretur ita diſponendo de huiuſmodi cenſu, illum elegiſſe in legitimam, aliaſque detractiones, Et ſecundò ob qualitatem hæreditariam, quam habebant, itaut obſtaret diſpoſitio *text. in l. cum à matre Cod. de rei vendic. & l. vendicãtem ff. de euict.* ex quibus hodie receptiſſimum eſt, hæredem non poſſe contrauenire facto defuncti, etiam pro iuribus

ex propria perſona & independentèr cõpetentibus, niſi in certis caſibus, quorũ nullus erat ad rem adaptabilis.

Tum etiam quia licèt ex rationibus &
4 fundamentis deductis *per Ricc. dicta dec.* 134., quoties durat idem cenſus, diminutio videatur ſapere ſpeciem alienationis, Attamèn in præſenti, ob liberam facultatem debitori competentem redimendi quandocumque cenſum prædictum, prorſus inanis remanebat quæſtio, cum damno etiam actorum, dum ſpectato tempore, quo hæc diſcurrebantur, cum magna difficultate in Vrbe habebatur occaſio faciendi tuta inueſtimenta ad ipſam diminutam rationem quinque, ac etiã quatuor cũ dimidio pro centenario, vndè propterea nullus remanebat quęſtionis effectus, dũ quoad fructus decurſos pro durante iure ipſius grauati, debitor plenam obtinuerat liberationẽ, etiamſi eos in totum ille remiſiſſet, pro tempore autem poſteriori, dum ipſi ſucceſſores ad eamdem rationem exegerãt, poſito etiam, quod hæc exactio eis tanquam ignaris non præiudicaret in futurum, atque apta nõ eſſet firmare ſtatum, indubitatum tamen credebatur id ſufficere ad bonam fidem debitoris, ob quã couſumere ac ſuos facere potuerit illos ſuorum bonorum fructus, ex quibus hãc. excreſcentẽ ratã aliàs ſoluere debuiſſet.

Et ſic in ordine ad cenſum conſignatiuum, quoties huiuſmodi reductiones non ſunt ad ſatis modicam & inuerisimilem fructuum taxam, generalitèr iſta quæſtio inanis remanet, dum debitor conſimilem ſummam ab alijs ad cenſum accipere poteſt ad illam veriſimilem & currentem rationem reductam, atque ità cenſum extinguere; Quinimmo iuxta diſtinctionem traditam *ab eodem Ricc. dicta dec.* 134. de facili poteſt, præuia diſdicta, effingi extinctio prioris cenſus, atq; creari nouus ad minorem rationem, vndè videtur circuitus inanis, ſeu formalitas verborum.

Conſiderabilis autem iſta quæſtio eſt,
5 vbi agitur de cenſu reſeruatiuo, iuxta caſum poſitũ *per Seraph. dicta dec.* 1228., cum tunc, ceſſantibus præmiſſis conſiderationibus, quæ militant in conſignatiuo, præiudicium ſit perpetuum, atque diminutio ſeu sbaſſatio veram alienationem continere dicatur, et ſic termini dictę deciſionis ſunt longè diuerſi, Atque in eiſdem terminis illius cenſus, quem ius commune, præſertim canonicum cognouit, qualis eſt propriè reſeruatiuus, loquuntur plerique ex ijs, quos cum aliquo æquiuoco deducit *Ricc. dicta deciſ.* 134.

PERVSINA
CENSVS
PRO
MARCELLO DE ALPHANIS
CVM
BAPTISTIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Baptiſtis, poſtea concordatus.

De reuiuiſcentia cenſus extincti vel nouati mediante datione in ſolutum, ùel ſub alia conuentione inita ſub certo implemento, An ſcilicèt et quando ob ſequutam euictionem, ſeù non ſequutum implementum reuiuiſcat idem cenſus cum curſu fructuum, vel remaneat ſimplex creditum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Diſtinguuntur plures caſus pro dilucidatione quæſtionis, An & quando detur reuiuiſcentia cenſus ſatisfacti.*
3 *Quando pro cenſu datur altera ſpecies, tunc*

tunc iſta euicta intrat reuiuiſcentia, & de ratione.

4 *Extinctio cenſus non dicitur ſequi per aſſignationem, quæ non habuit effectum.*

5 *Per reſtitutionem partis ſortis, àn cenſus ceſſet in totum, vel pro parte reſtituta.*

6 *Vbi eſt in omninò certa & libera facultate repetendi ſortem tunc non poteſt dari cenſus viuus.*

DISC. XV.

1 ANſideus ſub fideiuſſione Alphani cenſum impoſuit ad fauorem Dauſettæ, inter quem & Anſideum poſt aliquod tẽporis interuallum deuentum eſt ad conuentionem, quod tam pro ſorte & fructibus iſtius cenſus, quàm alterius, reciperet in ſolutum quamdam domum valoris ſcutorum 900., pro reſiduali autem ſumma contentus fuit aſſignatione fructuum cuiuſdam cenſus actiui pertinentis ad dictum de Anſideis fructantis ad rationem 48. ſingulis annis, donec & quouſque de eius credito ſatisfieret, ſub pacto, vt quoties creditor, vel ſui intra quatuor menſes poſt lapſum cuiuſlibet anni, prædictos aſſignatos fructus non exigerent, licitum eſſet redire ad primæua iura, perindè ac ſi contractus prædictus initus non eſſet; Vndè facto caſu pacti, quod ſcilicèt per aliquos annos dicti fructus exigi non potuerint, Baptiſti, Danzetti interim defuncti hæredes prætendentes prioris cẽſus reuiuiſcentiam, pro iſtius fructibus pluriam annorum ſpatio decurſis, pulſarunt Alphanum fideiuſſorem coram A.C. à quo reus conuentus, ſtante nouatione ſententiam abſolutoriam reportauit, ſed commiſſa cauſa *in Rota coram Cerro*, iſta in contrario voto fuit, reuocando dictam ſententiam, et condemnando reum ad ſolutionem fructuum, ex fundamento dicti pacti reſolutiui, per quod, cum clauſula præſeruatiua priorum iurium, excluſa remanet quæcumque nouatio, quę ità cõditionalitèr facta videtur, ideoq; habenda pro infecta, vbi factus eſt locus conditioni reſolutiuæ; vt liquet ex deciſione deſuper edita 24. *Martij* 1664, in qua perſtitum fuit in ſecunda diſputatione habita *coram eodem Cerro* 29. *Maij* 1665. quæ ſecunda deciſio edita non fuit, ne ue forſan edenda ob ſubſequutam concordiam, quæ controuerſiam terminauit.

Mihi pro Alphano reo conuẽto ſcri-
2 benti, reſolutio non omninò ſatisfecit, cũ circà iſtam materiam reuiuiſcentiæ cenſus ac regreſſus ad primæua iura proceſsũ fortè videretur cũ aliquo æquiuoco, applicãdo declarationes & doctrinas de vno caſu loquentes ad alium omninò diuerſum, vndè in ſecũda diſputatione, in reſponſione (petẽti forsàn ob temporis anguſtiam, vbi præſertim præcedit contraria reſolutio non multum accuratè viſa) pro huius articuli elucidatione ac æquiuocis tollendis circà auctoritatum applicationem, dicebam plures diſtinguendos eſſe caſus inter ſe longè diuerſos, ac ſucceſſiuè erroneum videri, auctoritates de vno loquentes, alteri applicare, ob rationis diuerſitatem inter vnum & alterum militantem.

Primus igitur caſus eſt, vbi debitor cenſus, in iſtius extinctionem, dat creditori in ſolutum aliquam ſpeciem putà domum, vineam, fundum, &c. et tunc receptum eſt, ac de iure ſatis proba-
3 bile, vt euicta huiuſmodi ſpecie, cenſus reuiuiſcat iuxtà *deciſiones* 475. & 530. *poſt Cenc.*, Non quidem ex ſola ratione reſeruationis priorum iurium & actionum, vt ponderat *Cenc quæſt.* 108 *num.* 16. *cum ſequen.*, & *num.* 19., ſed ex duabus alijs melioribus, Vna ſcilicèt, quod vbi datur in ſolutum ſpecies pro cenſu, qui dicitur etiam ſpecies potiùs quàm creditum, itaùt ſuper eo, tanquam ſuper fundo alter cenſus imponi valeat, tunc potiùs dicenda eſt permutatio vnius ſpeciei cum altera, quàm vera datio inſolutum, et conſequenter euicta re permutata, de plano reſultat reuiuiſcentia prioris dominij, ac regreſſus ad propriam rem, quæ illius loco data fuit *iuxtà theor. gloſ. & Bart. in l. ex ſextante* §. *latinus largus ff. de except. rei iudic.*, *de qua Surd. deciſ.* 51. 113. 163. & 166. et cæteri communiter, vndè propterea tali caſu cenſus interim non dicitur extinctus, ſed potiùs obdormire,

re, ſeu eſſe in ſuſpenſo pro eo tempore, quo illius emptor aliam ſpeciem loco ipſius pacificè habeat.

Et alia ratio eſt, quia ſi loco cẽſus datur altera ſpecies fructifera, quoties iſta euincitur, intrat fauore creditoris æquitas ſuper curſu fructuum, vel ratione prioris Cenſus reuiuiſcentis, vel tanquàm dãna & intereſſe, & nè ità vtriuſque rei fructibus carere dicatur iuxta diſpoſitionẽ, *tex. in l.curabit C.de action. empti*, dum conſtat eius animum fuiſſe non dimittendi cenſum niſi mediante altera re etiã fructifera, atq; hoc eſt pręcipuum fundamentum, cui innititur *Rota in dicta deciſ.*530. *poſt Cenc.* aliàs 278.*par.*5. *rec.*, cum qua deciſione in iſta cauſa potiſſimè proceſſum fuit.

Secundus caſus eſt, vbi ad nullã nouationem inter ipſas partes eſt deuentũ, ſed ſolùm iudex adminiſtrans patrimonium debitoris cenſuarij iam defecti, facit cre-
4 ditori aliquas aſſignationes, ex quibus ſe reintegrando de pretio cenſus, ſequi poſſit extinctio, Et tunc cum talis aſſignatio dicatur potiùs pro ſoluẽdo quàm pro ſoluto, illaque per creditorem acceptata cenſeatur iure mandati ad exigẽdum animo faciendi extinctionis actũ ſaltẽ immaginariũ, ſi & poſtquã exactio ſequuta fuerit, hinc proindè dici non poteſt cẽſus extinctus, quatenùs aſſignamẽta non habeant effectum, atq; de iſto caſu agitur apud *Cauaſer. deciſ.*71. *&* *deciſ.* 106.*poſt Cenc.*, iſtoq; caſu pariter verè nõ intrant termini reuiuiſcentię, quia numquàm ſequuta eſt mors, ſeu extinctio.

Tertius eſt caſus, quandò facultas creditoris agendi ad ſortem, non eſt ſimplex & pura, tanquàm pro credito pecuniario ex innouatiua partium conuentione, vel alio æquipollenti actu reſultans, ſed eſt accidentalis ad alium effectum, traditionis ſcilicèt fundi liberi & capacis, vel præſtationis cedulæ bancariæ, ſeù renouationis fideiuſſoris & ſimilium, Et tunc dici non poteſt eſſe in omninò libera facultate creditoris repetendi ſortem, quæ proindè transfuſa dicatur in purum creditum pecuniarium, Tum quia hæc actio ad ſortem nõ eſt ad effectũ exigẽdi ſed deponendi, vt ità debitor tædio affectus impleat vel ſors inueſtiatur loco cautionis, Tùm etiam quia multa contingere poſſunt, ob quæ dicta repetitio locum non habeat, atque adhuc in libito debitoris eſt ſortem reddere irrepetibilem cum illo implemento, cuius ratione actio prædicta eſt exercibilis, atq; de iſto caſu agitur etiam dicta *deciſ.*530.*poſt Cenc.aliàs* 278.*par.*5.*rec.*, *et habetur in Romana Saluiani ſupra diſc.*13.

Quartus caſus eſt ille plenè tractatus *in Romana reuiuiſcentiæ cenſuum ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum, diſcur.*81. vbi ſcilicèt ex pretio bonorum debitoris per Congregationem Baronum vel alium Magiſtratum reſtitutum eſt creditori cenſuario pretium ſortis, ſed reuocabiliter cum obligatione de reſtituendo prioribus & potioribus, àn ſcilicèt ſequuta auocatione, cenſus reuiuiſcat, Et in hoc Congregat. Baronum credidit locum eſſe reuiuiſcentiæ, ſed contrarium probabilius videtur ex deductis loco citato, vbi fundamenta vtriuſque ſententiæ habentur.

Quintus demùm eſt caſus controuerſus, vbi ſcilicèt ex contractu omninò innouatiuo, totum debitum conflatum ex ſorte & fructibus transfuſum eſt in purum creditum pecuniarium, cuius pars ſatisfacta ſit cum datione inſolutũ certorum bonorum effectum ſortita, et pars ſolui promiſſa eſt certis ſtatutis tẽporibus; Et tunc dicebam nullam vrgere rationem pro reuiuiſcentia, Tum quia incertum erat, àn reſiduum, ſorti potiùs quàm fructibus referendum eſſet, Tùm quia in ea quæſtione, àn per re-
5 ſtitutionem partis ſortis ceſſet totus cẽſus, vel ſubſtineatur pro parte, quæ remanet non reſtituta, licèt verior atquè per Rotam recepta ſit opinio affirmatiua, ex ea ratione, quia tractatur de materia diuidua, in qua tantam affert vtilitatem totum reſpectu totius, quantum pars reſpectu partis, Nihilominùs iſta eſt quæſtio voluntatis ita in dubio præſumendæ, ſecus autem vbi conſtat de contraria voluntate transfundendi totũ creditum in aliam ſpeciem, *vt dec.*264. *poſt Cenc. Merlin. deciſ.* 822. *&* 841. *& in alijs per adden. ad dec.* 454.*par.*4.*rec. tom.*2.*& Cenc. quæſt.*107.; Et demùm quia ſic remanet in libera facultate creditoris repetendi ſortem, neque ex parte debitoris id impediri poteſt, cum pactum reſolutiuum cenſeatur adiectum

in

Digitized by Google

in gratiam creditoris, & quatenùs ipſe vti velit, qua facultate poſita, impoſſibile eſt dare cēſum vi uum & fructiferum, quia id repugnat eſſentiæ cenſus *Cenc. dicta quæſt.* 107. *n* 15. *&* 24. *dec.* 29. *n.* 28. *par.* 9. *rec., & latius in dicta Romana reuiuiſcentiæ cēſuum diſc.* 81. *ſub tit. de feud.*, vnde propterea regreſſus ad primæua iura cēſetur reſeruatus compatibiliter, pro anterioribus ſcilicèt hypothecis & iuribus, itaùt iſta per ſecundam conuentionem non cenſerentur nouata, atq; hæc mihi videbatur veritas.

CIVITATIS
CASTELLI
CENSVS
PRO
HÆREDIBVS PIRRI
DE PAZZIS
CVM
IOANNE DE VITELLIS.

Caſus variè deciſus per Rotam, vbi pendet.

De eadem materia extinctionis cenſus per nouationem eiuſque tranſfuſionem in aliud creditum, àn ob non implementum reuiuiſcat, itaùt fructus debeantur.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Verba importantia traditionem ſeù conſignationem àn & quandò illam probent ſequutam.*

3 *Per probationes affirmatiuas & negatiuas hinc inde caſus redditur dubius.*

4 *Non tantùm viget ratio præſcriptionis per annorum decurſum, ſed etiam per adminicula & præſumptiones ad fauorem debitoris.*

5 *De cenſu non viuo, vbi poteſt repeti ſors transfuſa in aliud creditum.*

6 *Intra quantum tempus debitor generis teneatur ad pretium quantiplurimi.*

DISC. XVI.

1 CVm Pirrus de Pazzis eſſet debitor Lutij de Vitellis in cenſu ſortis ſcutorum 1200., necnon in quadam ſocietate officij, pro vtroque credito tàm in ſortem quàm in fructum, conuentum eſt intra certum tempus à Pirro præſtari debere tantam frumenti quantitatem, quæ iuxtà iam taxatum pretium adæquaret, Poſt longum autem temporis interſtitium Ioannes Lutij hæres contra Diamantem & alios Pirri hæredes mandatum executiuum obtinuit ab A.C pro fructibus dicti cenſus, perindè ac ſi viueret, atque in primæuo ſtatu duraret, et commiſſa per Signaturam cauſa *in Rota coram Veroſpio* cum clauſula, *Si quid exequendum*, datoque conſueto dubio, *àn mandatum eſſet exequendum, ſub die* 10. *Decembris* 1649. negatiua reſolutio prodijt ad fauorem debitoris ex eo fundamento, quod ex cenſu extincto non poſſunt amplius de-

beri fructus, à qua reſolutione receſſum fuit *ſub die 5. Decembris 1653.*; & in hac vltima perſtitum fuit in alia diſputatione habita *ſub die 29. Maij 1665.*, in qua ſolùm ego ad defenſionem aſſumptus fui, prima vero deciſio cambij 1649. eſt impreſſa *deciſ. 355. par. 10. rec.*

Omnium deciſionum hinc indè editarum fundamentum, conſiſtit in facto, ſequutæ ſcilicèt vel non integræ conſignationis frumenti prædicti, Prima enim deciſio credidit de illa conſtare ex verbis in ſcripturà conuentionis contentis actualem traditionem præſeferentibus, concurrentibus etiam aliquibus adminiculis & probationibus ex parte debitoris deductis, Aliæ verò poſteriores firmant probationes non ſufficere, ob exceptiones in contrarium ponderatas, Atque ad fundamentum verborum traditionem denotantium, prout ſunt, *dat*, *tradit*, *cedit &c.*, reſpondetur, & in hac parte benè, quod verba prædicta tribuunt quidèm facul-
2 tatem appræhendendi, ſed non important veram traditionem, niſi de illius veritate conſtet *iuxtà theoricam Bartoli in lege prædia ad finem ff. de acquirenda poſſeſſione Roman. conſilio 482. numero 2. in fine cum ſequentibus Natt. conſilio 360. numero 2. Maſcard. de probationibus concluſione 298. numero* 10. cum alijs in vtraque deciſione allegatis.

Quidquid autem ſit de ijs, quæ in nudo facto conſiſtunt ſuper huiuſmodi
3 traditionis probationibus affirmatiuis vel negatiuis, quæ plures hinc indè per cauſæ Patronos deducebantur, ex quibus negari non poterat caſum reddi dubium, quod ſufficere dicebam pro debitore ſtante diuturno ſilentio intermedio annorum circiter 25., non quidem
4 ratione præſcriptionis, vt illud ponderat *deciſio 5. Decembris 1653.*, ſed in ratione adminiculi & præſumptionis iuxtà terminos textus cum ibi notatis *in lege Procula ff. de probationibus ex deductis per Afflictum deciſione 13 Surdum deciſione 105. Merlin. deciſ. 124. & alios.*

Adhùc tamen poſito, quod probationes debitoris circà dictam frumenti conſignationem non concluderent,
5 itaut dicendus eſſet frumenti promiſſi debitor, parùm probabiles videbantur dictæ poſteriores reſolutiones, in ordine ad condemnationem ad fructus cenſus, ſtante illius extinctione ſequuta per formalem nouationem, per quam ſors vnà cum fructibus & cum mixtura etiam alterius crediti transfuſa eſt in contractum omninò diuerſum ſuper debito generis, cum libera facultate creditoris repetendi quandocumque ſortem, quo caſu in bona iuris ratione impoſſibile videtur dare cenſum viuum & fructiferum, ex iis, quæ plures caſus diſtinguendo habentur deducta *in Peruſina cenſus diſc. præcedenti*.

Clariùs verò in hac facti ſpecie, in qua non agitur de ſimplici repetibilitate ſortis in eadem pecunia, in qua illa tradita fuerat, ſed de illius transfuſione in debitum generis diuerſi, cuius non implementum maximum intereſſe debitori, et econuersò notabile incrementum creditori cauſare poteſt, ob pretium quanti plurimi, ad quod, vel
6 indefinitè intrà totum moræ tempus iuxtà vnam opinionem, vel intrà triennium iuxtà alteram debitor generis tenetur *ad text. in l. vinum ff. ſi certum petatur cum concord. per Surd. deciſ. 81. Duran. deciſ. 346. Giurb. deciſ. 115. Rot. deciſ. 421. par. 9. rec.* vbi concordantes; Durum enim, ſatiſque improbabile videtur, vt eodem tempore dari debeat in creditore non ſolùm libera facultas repetendi ſortem principalem ad libitum, ſed etiam aſſequendi iſtud graue intereſſe pretij quanti plurimi ex debito generis, in quod eadem ſors per expreſſam nouationem transfuſa fuit, quod intereſſe ſæpius duplum & vltrà importare ſolet omnibus alijs grauius, vt frequentèr experimur ob notabiles alterationes, quas frumenti pretia facere ſolent, quodque eodem tempore cenſus debeat durare viuus & fructifer, itaùt debitor vtrique damno ſubiaceat; Et econuersò creditor poſſit pro libito eligere duas vias omninò oppoſitas, et ſuper his, quæ in dicta vltima diſputatione deducta fuerunt, deciſio nullum verbum, dum motiuatis ſolet

Digitized by Google

let ſatisfacere, ſecus enim in ſequentibus diſputationibus ſolet inculcari ſuper eiſdem, dum ſubſiſtentia videntur, & paritura bonum exitum.

FLORENTINA

LEGATI

PRO

HÆREDIBVS

FERDINANDI

DE

CAROLIS.

Reſponſum pro veritate extra Curiam.

An ſub legato ſtabilium veniant cenſus, ita vt iſtorum fructus cedant ſub diſpoſitione facta de redditibus bonorum ſtabilium, Et an ſub iſtorum nomine veniant pecuniæ inueſtitæ ſuper Montibus,

SVMMARIVM.

1 *Caſus controuerſiæ.*
2 *Cenſus an reputentur tanquam ſtabilia eorumque nomine veniant.*
3 *Cenſus imponi poteſt ſuper alio cenſu.*
4 *Sub legato ſtabilium veniunt cenſus.*
5 *Quando pro legatario amplè ſit reſpondendum.*
6 *Pecuniæ inueſtitæ ſuper montibus habentur pro ſtabilibus.*
7 *Quod loca Montium fraternizent cum cenſibus, quod declaratur.*
8 *Ille annuus redditus, qui præſtari ſolet per loca pia donec retinent pecuniam, an importet cenſum, & quid importet.*

DISC. XVII.

1 Cum Ferdinandus in eius teſtamento mandaſſet ex redditibus bonorum ſtabilium, quæ tunc poſſidebat, tot puellas ſingulis annis maritari debere, ſequuta eius morte, orta eſt difficultas, An ſub huiuſmodi legato venirent fructus cenſuum in hæreditate remanſorum, et an venirent fructus pecuniarum, quæ poſt eiuſdem teſtatoris mortem per dictos hæredes eorumque adminiſtratores inueſtitæ fuerunt ſuper Monte Florentiæ, et ſuper hoc expetito conſilio.

Quoad primum reſpondi affirmatiuè, licèt aliqui ſcribentes ſenſerint cenſus 2 dici non debere ſtabilia, ſed conſtituere quamdam tertiam ſpeciem, de iuribus & actionibus potiùs quàm de bonis ſtabilibus participantem, ex congeſtis *per Rotam deciſione* 235. *numero* ſecundo *& tertio, &* 31 *& numero* 15 *& ſequentibus par.* 7. *recentiorum*, ex quibus *Altograd. ſenior*, et alij ad cauſam tanquam Aduocati potius quàm ad veritatem pro hæredibus ſcripſerant, ſe potiſſimè fundantes in ſpeciali auctoritate *Eugenij conſ.* 100. *lib.* 1., attamen in contrarium eſt magis communis & recepta, vt ſcilicet pro ſtabilibus habeantur, vt in allegata *deciſione* 235. *parte* 7. *Buratt. deci-*

deciſione 474. *numero* 2. 580. *numero* 8. & 735. *numero* 3. & *in alijs per Cenc. ium de cenſibus quæſtione* 30. *numero* 6. *Barboſ. de Epiſcopo allegatione* 95. *numero* 45.

Vndè propterea receptum eſt ſuper cenſibus tanquam bonis ſtabilibus fructi-
3 feris ad formam Bullæ *Pij V.* imponi poſſe cenſus ex deductis *per Cencium quæſtione* 31. *numero* 1. & *ſequen. Leotardum de vſuris quæſtione* 46. *numero* 13. *Buratt. deciſione* 913. *numero* 1. & 2. & *dicta deciſione* 235. *parte* 7. *recentiorum* vbi reſpondetur contrarijs.

Et in ſpecie quod ſub legato ſtabiliũ
4 veniant cenſus *Gabr. conſilio* 141. *numero* 18. *cum ſequen. lib.* 2. *Surd. deciſione* 204. *numero* 7. *Gratian. diſceptatione* 981. *numero* 34. *Buratt. deciſione* 574. *numero* 2. *de Marin. reſolut.* 11. *lib.* 1. *numer.* 4. *Cenc. quæſt.* 30. *num.* 8., ex quibus curandum non eſt de vnica contraria auctoritate *Eugenij dicto conſ.* 100., ex eo præſertim, quod conſulentium auctoritates vtpotè ad cauſæ opportunitatem & pecuniam frequentius ſunt leues & ſuſpectæ.

Fortius autem huiuſmodi opinionem
5 recipiendam eſſe dicebam, ex eo quod negari non poterat verſari in caſu dubio, in quo proindè ex duplici ratione pro legati benigna interpretatione reſpondendum erat, vnâ ſcilicèt, quia pro dotalibus pijs ſubſidijs, et altera, quia hæc diſpoſitio concepta erat in caſu extinctionis hæredum ſanguinis, itaût bona hæreditaria ad extraneos tranſitum facere deberent, vndè propterea de plano intrabat propoſitio quod pro legatario potiùs quàm pro hærede in dubio reſpondendum eſſet.

Quo verò ad pecunias poſt mortem teſtatoris inueſtitas ſuper Monte Florentiæ, plana erat negatiua ex facto, dum legatum reſtrictum erat ad redditus illorum ſtabilium, quæ de tempore Teſtamenti teſtator poſſidebat, ibi, *Dell'entrate dei beni ſtabili, che di preſente ſi troua hauere e poſſedere*, ſed ceſſante hoc facto, Ego eram in diuerſa ſententia ab illa, in qua fuerunt aliqui ex eiuſdem Curiæ Aduocatis ſuper eiſdẽ punctis interrogati, credentes iſtas pecunias iure crediti regulandas eſſe, quoniam vt in propoſito pecuniarum, quæ inueſtitæ ſint ſuper Montibus Venetiarum, Florentiæ vel ſimilibus, habetur ſæpius deductum *ſub tit. de Regalibus* ad materiam locorum Montium, præſer-
6 tim *in vna Ianuen. diſc.* 36. receptum eſt apud DD. huiuſmodi inueſtimenta pro ſtabilibus haberi, vt per *Alexandrum conſilio* 16. *numero* 3. *lib.* 3. *Gabr. conſilio* 141. *numero* 23. *lib.* 2. *Theſaur. iuniorem lib.* 2. *quæſt. forenſium* 5. *in fine*, *Rouit. ſuper pragmatica prima de iuribus & exaction. Fiſcal. numero* 66. & 80. *Barboſ. de Epiſcopo allegatione* 95. *numer.* 94. *Buratt. deciſione* 474. *numero* 1. & 913. *numero* 10. *Rota in Veneta pretij*, *ſiue nullitatis contractus*, 13. *Nouembris* 1602. *coram Pamphilio*, *Viterbien. hæreditatis de Ghisijs* 10. *Iunij* 1639. *coram Roias* inter ſuas *deciſione* 66. *numero* 10.

Quodque iſti Montes fraternizent cum cenſibus *Leotar. quæſt.* 22. *num.* 42.,
7 quotiès tamèn, vt in dicta ſua ſede habetur, agitur de Montibus formitèr erectis importantibus iurarum Principe vel Republica, in quibus verificabile ſit dominium, tanquam de ſpecie eo modo, quo in allegatis auctoritatibus & alijs habemus de locis Montium Vrbis; Secùs autem vbi iſtud vocabulum *Mons*, eſt in ſola nuncupatione, in effectu tamèn agatur de pecunia tradita alicui bãco ſeù Montis Pietatis, ex qua per retinentem pro eiuſdem pecuniæ vſu correſpondeatur quoddam annum lucrum, vt exempli gratia bancum inſignis Hoſpitalis Sanctiſſimæ Annuntiatæ Neapolis, quod relinquentibus penès ipſum pecunias ſub quadam ſpecie annui redditus, correſpondet fructus ad rationem quatuor plus vel minùs pro centenario, iſta enim conuentio non importat vera lo-
8 ca Montium, minuſque verum cenſum, ſiuè ex Bulla *Pij*, ſiue etiam de iure communi, cum nequè fiat conſtitutio pro certo fundo, neque fors ſit ex parte creditoris demortua & irrepetibilis, ſed continet quamdam nouam ſpeciem contractus, quem ibi dicunt *annui redditus* à cenſu diuerſi, & qui pro meo iudicio de iure ad aliud referri non poteſt niſi ad illam ſpeciem trium contractuum Societatis & duplicis aſſecurationis, quam ali-

aliqui Canoniſtæ, frequentius verò morales deducunt *ex tex. in cap. per veſtras de donationibus inter virum & vxorem* de cuius materia *in Firmana ſub tit. de vſur. diſcurſu* 1., loco intereſſe quod ibi ſine illis requiſitis, quæ deſiderentur in Curia practicatur in ſua materia *ſub eod. tit. de vſuris* pluries.

ROMANA

PECVNIARIA DE MAXIMIS

PRO

CAMILLO ET FABIO DE MAXIMIS.

CVM

CAESARE ET ANTONIO DE CAETANIS

Caſus diſputatus in Congregatione Baronum, et reſolutus pro Maximis.

Cenſus conſignatiui, àn importent onus reale fundi cenſiti, vel potiùs perſonale, ad effectum, An donato vel legato fundo cenſito, onus cenſus pertineat ad donatorem vel heredem teſtatoris, vel potius ad donatarium ſeù legatarium.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Sub legato vel donatione rei àn veniant cenſus paſſiui, quibus ipſa res eſt grauata, affirmatiuè in donatione.*

3 *Ceſſionarius vel donatarius hæreditatis fingitur hæres ab initio.*

De Cenſibus.

4 *De eadem concluſione de qua num. 2., datur diſtinctio.*

5 *Cenſus conſignatiuus àn dicatur onus reale vel perſonale.*

6 *Cenſus prædictus quid importet, et qualè ius creditori ſuper fundo cenſito quæratur.*

7 *Impoſitor cenſus vel habens cauſam ab eo non liberatur ſi deſinat poſſidere fundum cenſitum.*

8 *Si ex pluribus fundis cenſitis vnus pereat, ſubſtinetur ſuper altero, ſi eſt capax.*

9 *Quando cenſus conſignatiuus ad hunc effectum reputetur tanquàm onus reale.*

10 *Obſeruantia multum ad id attendenda eſt.*

DISC. XVIII.

OCCASIONE matrimonij contracti per patrem
1 Camilli & Fabij de Maximis, cæteri fratres eidem donationem fecerunt de omnibus bonis paternis & maternis, ſuper quibus, vel eorum aliquibus, Laurentius vnus ex donatoribus aliquos cenſus impoſuerat, de quibus in donatione nulla mentio habita fuit. Cum autem ſequuta morte dicti Laurentij Caetani, et alij eius creditores in vim Bullæ Baronum, ſtante qualitate Baronali in dicto Laurentio concurrente, pulſarent in Cōgregatione Baronum prædictos de Maximis poſſeſſores caſtrorum & bonorū ab eodem Laurentio poſſeſſorum, atque rei conuenti exciperent de creditis anterioribus abſorbentibus valorem bonorum, de quibus erat controuerſia ſibi competentibus ob dictos cenſus ab eorum creditoribus cum ceſſione iurium acquiſitos, quodque Bulla Baronum locum non haberet in locis montium: Econuersò autem actores prætenderent cōpræhenſionem dd. locorum montium ſub Bulla, ac etiam replicarent cenſus prædictos eſſe debitum proprium, tanquā impoſitos ſuper bonis poſtea donatis. Hinc proindè aſſumpta ſuper vtroque puncto diſputatione in eadem Congregatione Baronum; Quoad punctum compræhenſionis locorum montium

non fuerit reſolutio, quod forte cauſa fuit, vt illa controuerſia per concordiam terminaretur; Vndè propterea ſequitur illam deciſionem non poſſe allegari tanquã talem, nequè illius vim habere, vt in Rota & Curia eſt receptiſſimum.

Cenſus enim conſignatiuus, iuxtà veriorem ſententiam, contraria reiecta, non importat translationem dominij rei
6 cenſuatæ, nec in toto, nec in parte, minuſque aliquam formalem ſeruitutem eiuſdem rei, quæ reputatur ſolùm ſubiectum neceſſarium cenſus pro eius validitate ad excludendum cenſum perſonalẽ, atque ad demonſtrandum periculum amiſſionis ſortis, cui creditor ex fundi cenſiti peremptione ſubiacere debet (itaùt etiàm ſuper re aliena de conſenſu Domini prohibitũ non ſit cenſum imponi) ſed ſolum importat reſpectu ipſius rei quãdam magis ſpecialem hypothecã ex plerè deductis *per Cenc quæſt. 1. nu. 23.* & latius *quæſt. 23. num. 3. cum ſequen. Rota deciſ. 211. num. 5. par. 5. rec & in alijs*; Igitur principaliter eſt onus perſonale, cum hypotheca ſit pediſſequa obligationis perſonalis, ſinè qua ſtare non poteſt.

Hinc verius, ac in foro magis receptũ eſt, reiecta contraria opinione, impoſi-
7 torem cenſus, vel eius hæredem non poſſe deſinere poſſidere rem cenſitam, nequè creditorem cogendum eſſe illam proſequi, nam etiamſi debitor illam non poſſideat, dummodo ſit in rerum natura, et nõ perierit, in actione perſonali cogi poteſt ad ſoluendos fructus ex deductis *per Cenc. qu. 73. num. 13. & quæſt. 96. nu. 10. & ſequen. de Marin. reſol. 100. n. 3. & 10. cum ſeqq. lib. 1. Mediolanen. cenſus 27. Iunij 1646. Meltio*, & in aliis.

Prout conſtituto cenſu ſuper pluribus fundis, ſi vnus pereat, ſuperſtes verò ſit
8 capax, adhùc durat, et ſubſtinetur cenſus in toto, *vt deciſ. 47. num. 3. poſt Merlin. de pignor. deciſ. 213. num. 4. poſt Zacch. de oblig. Romana dotis 11. Februarij 1647. Bichio*, et in aliis, nam eſt propoſitio hodiè recepta; Ergò dici non poteſt eſſe onus intrinſecum & reale, quia tali caſu, pereunte vna ex rebus, deberet pro eius parte ceſſare, ſed verius eſt actionem radicatam eſſe contra perſonam, rem autem ſeù fundum ſtare tanquàm ſubiectum neceſſarium ad validitatem actus.

Vno autem caſu, ceſſantibus diuerſæ
9 voluntatis probationibus vel inditijs, reflectendo ad veritatem, credebam præmiſſa locum non habere, Quandò ſcilicèt ageretur de cenſu quamuis cõſignatiuo, occaſionalitèr tñ debito per donatorẽ, vel teſtatorem, quia nempè tanquàm tertius poſſeſſor fundi cenſiti ad illius onus teneretur, itaùt ex dimiſſione fundi obligatio ceſſaret, ex iis, quæ de huiuſmodi cauſatiua, ſeù occaſionali obligatione habentur *apud Amat. reſol. 21. Rot. dec. 428. n. 4. par. 1. rec. Bonon. cenſus 4. Februarij 1654. Meltio* & pluries *ſub tit. de credito*, ac etiam *ſub tit. de Regalibus ad materiam officiorum diſcurſ. 8. & 9.*; Tunc enim licèt huiuſmodi cenſus attẽta eius creatione, ac in ordine ad impoſitorem importet onus potius perſonale quàm reale, Attamen quoad tertium eius debitorẽ occaſionalem, in quo perſonalis obligatio non eſt verificabilis, cenſendum venit onus reale, adinſtar cenſus reſeruatiui; Occaſio tamen adhùc nõ præbuit iſtam quæſtionem, vel occaſione donationis, vel legati formiter diſputare, cum vt plurimum id exprimi ſoleat; Videtur tamen cauſa potius facti quàm iuris, decidenda ex particularibus facti circumſtantiis, ex quibus ad veriſimilem voluntatem inferri valeat, potiſſimum deſumendã ex qualitate rei donatæ vel legatæ, ac reſpectiuè ex quantitate cenſus; Fortius verò ex ſubſequuta ob-
10 ſeruantia, quæ in quibuſcumque actibus eſt optima interpres, vt ponderatur in eadem *deciſ. 143. p. 5. rec.*, et admittitur per dictum ſcribentem contra eam *apud Cenc. dicta qu. 79.*

ROMANA

DIMINVTIONIS CENSVS

PRO

ILLIS DE MARI

CVM

ECCLESIA DOMVS LAVRETANÆ VRBIS.

Caſus diſputatus coram A. C., et ſopitus per concordiam.

De cenſu impoſito ſuper officio Cuſtodis vnius portæ Ciuitatis, ac emolumentis ex huiuſmodi cuſtodia prouenientibus, An ceſſet in toto vel in parte per huiuſmodi emolumentorum ceſſationem vel diminutionem de mandato Superiorum, ſeù ex alio caſu ſequutam.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Diminuto fundo diminuitur cenſus.*
3 *An infructuoſitas aſſimiletur peremptioni.*
4 *Quid vbi infructuoſitas adſcribi poteſt culpæ ipſius debitoris, declaratur.*
5 *Declaratur concluſio circà damna & intereſſe ob impoſitionem ſuper fundo incapaci.*

DISC. XIX.

1 IVLIVS de Mari poſſeſſor officij Cuſtodis Portæ Salariæ, ſuper officio prædicto impoſuit cenſum in ſorte ſcutorum 1800. ad fauorem Caſtellani; Cumque de anno 1647. ob prohibitam exactionem manipulorum fœni in Vrbem per dictam portam ingredientis, quam Cuſtos, ſeù eius conductor facere ſolebat, ſatis notabiliter eius emolumenta diminuta eſſent, itaùt priùs locaretur pro annua penſione ſcut. 100., deindè verò pro ſolis ſcutis 30.; Hinc orta eſt controuerſia inter dicti debitoris hæredes, ac domum Lauretanam Vrbis Caſtellani creditoris pariter hæredem, ſuper curſu fructuum à dicto anno 1647. citrà, ſtante ſuperuenta dicta fructuum & emolumentorum adeò notabili diminutione, itaùt ex tunc eſſet dicti cenſus incapax ſaltèm in parte, et introducta cauſa coram A. C.

Pro debitoribus ſcribens dicebam quod eſſemus in caſu diſpoſitionis *Conſtitutionis Pianæ* §. *poſtremò*, vbi per verba
2 ba præciſa diſponitur, *cenſus omnes in futurum creandos, re in toto vel pro parte peremptа, aut infructuoſa in totum vel pro parte effecta ad ratam perire*; Vndè cùm cenſus dici non poſſet impoſitus ſuper porta materiali, quamuis ità in inſtrumento diceretur, Tùm quia illa materialitèr conſiderata eſt res omninò infructifera, Tùm quia eſt in dominio, et de Regalibus Principis, ſed ſuper dicto officio Cuſtodis, quod ex cõceſſione Principis eſt in priuato dominio ſaltèm ſubalterno, et de ſui natura fructifero ob emolumenta illi annexa, de quibus *lib. 3. Statutorum cap.* 110.; Sequitur exindè, quod ob ceſſata dicta emolumenta, fundus effectus fuerat incapax dicti cenſus ſaltèm in parte, idque non ex culpa & facto debitoris, quo caſu hic tenetur ad fructus loco damnorum & intereſſe, ſed ex facto Principis vel alterius ſupremi Magiſtratus, quod de iure inter caſus fortuitos enumeratur.

Scribentes in contrarium, adhibendo auctoritates percutientes materiam textus *in cap. propter ſterilitatem extrà locati cum concord.*, de quibus ſatis frequenter *ſub tit. de locat.*, & ſub altero *de Regalibus* probare conabantur huiuſmodi diminutionem non fuiſſe circa ſubſtantiam rei, ſed circa fructus, dum ipſum officium, quod eſt cauſa productiua fructuum adhùc durabat, et conſequentèr inferebãt dici non poſſe peremptum fundum; Verum hæc inſpectio videbatur irreleuans, atque nullius effectus operatiua, quoniam ceſſatio cenſus in toto vel in parte, non ſolùm prouenit à fundi cenſiti peremptione, itaùt eius ſubſtantia in toto vel in parte chaſmate pereat, ſed etiam

ab

Digitized by Google

ab eiuſdem infructuoſitate, non quidem
3 temporanea & accidentali, ſed perpetua ſucceſſiua, cum Piana Conſtitutio, et in verbis ſupra regiſtratis parificet infructuoſitatem peremptioni,et cum hoc ſenſu procedunt ſcribentes, vt *apud Cenc. quæſt.* 102. *num.* 1. *cum ſeqq. Leotar. de vſuris quæſt.* 57. *num.*42., *apud quos cæteri*.

Maior difficultas erat in eo, quod
4 huiuſmodi emolumentorum diminutio non proueniebat ex nouo facto accidētali Principis vel Superiorum, per quod emolumenta aliàs competentia ſublata vel diminuta eſſent, ſed potiùs ex iuſta prouiſione pro tollendis abuſibus ac impediendis illis emolumentis, quæ illicita erant, ex ijs, quæ in propoſito diminutionis emolumentorum officij Notariatus Ripæ habentur in *Romana affictus officij ſub tit. de Locat. diſc.* 3., Vnde proptereà dici poſſe videbatur contra debitorem, quod ipſe aſſerendo fundum capacem, in culpa ſeù mendacio fuerit, ac proptereà teneretur ad damna & intereſſe ex ijs, quæ habentur ſupra *diſc.* 13. *& diſc.*31.; Verùm pro remotione obiecti dicebam id rectè procedere ad fauorem creditoris ignari in bona fide verſantis contra debitorem, qui mendax ac falſus aſſertor dici poteſt, dū rectè conſcius de rei ſuę fructibus & redditibus onus adiecit illis incongruum, in quibus terminis, et cum vtriuſque dicti præſuppoſiti concurſu loquuntur omnes decernentes etiam in caſu incapacitatis huiuſmodi fructus loco damnorum & intereſſe in locis ſupra citatis.

Vtrumque autem in præſenti ceſſare videbatur, itaut, quantū in vnica diſputatione deſuper habita videri potuerit, eſſet caſus nouus, quoniam hoc officiū prius poſſeſſum fuerat ab ipſomet Caſtellano creditore, qui de anno 1643. illud donauerat Iulio debitori, et conſequentèr ipſe erat conſcius illius infructuoſitatis, quam ſubſequens Superiorum prouiſio circa prohibitionem abuſus declarauerat, dum hic abuſus aderat etiam de eo tēpore, ideoq; dici non poterat introductus per debitorem, qui eſſet illius conſcius; Atque hinc dicebā reſultare dilemma, Aut enim danda erat in poſſeſſore officij ſcientia præsūpta ſufficiens ad malam fidem, Aut non, Primo caſu, ſi mala fides erat in debitore, erat etiam in ipſo creditore ab initio, vnde neque damna & intereſſe intrabant, Secundò autem caſu,ſicuti ipſe creditor pro ſe bonam fidem allegabat, ità eadem aſſiſtebat debitori; Non habuit tamen cauſa vlteriorem diſputationem, in qua maturius examinari potuerit iſte punctus fortè nouuus, quando ſcilicèt vterque eſt in ſtatu bonæ fidei, quoniam habita vnica tantùm diſputatione, concordia terminauit controuerſiam; Probabilius tamen credebam tali caſu pro ceſſatione fructuum reſpondē-
5 dum eſſe, quoniam data inſufficientia fundi, deficit cenſus, et conſequentèr deberi non poſſunt fructus tanquàm ex cenſu; Actio autem ad damna & intereſſe, eatenùs intrat, quatenùs concurrat in debitore dolus verus vel præſumptus ſuper falſa aſſertione capacitatis, quam ipſe rectè ſciebat non adeſſe, vnde cum idem dolus ſeù culpa in eo ità ceſſaret, quia cum bona fide ac iuſta credulitate huiuſmodi aſſertionem fecit, hinc proindè videbatur dictæ actioni locum non eſſe, cum eius fundamentum nō ſit bona fides creditoris ſed mala fides debitoris, quæ tamen ſola non ſufficit, niſi etiam copulatiuè altera bona creditoris concurreret.

ARIMINEN.

CENSVS

PRO

CATHARINA A' CVRRV

CVM

CAROLO GIRONO.

Caſus diſputatus in Rota, incertus eſt exitus, credo per concordiam.

De materia præſcriptionis ſeù præ-

iun-

ſumptę extinctionis cenſus ob longiſſimam ceſſationem ab exactione ac reſpectiuè ſolutione fructuũ.

SVMMARIVM.

1 CAſus controuerſiæ.

2 *In annuis cenſibus non ſufficit vnica præſcriptio, ſed tot requiruntur, quot ſunt anni.*

3 *Præſcriptio ſtatutaria non intrat in debito negato.*

4 *Ceſſante cauſa ſimulandi, ad ſimulationem probandam requiruntur probationes certæ & expreſſæ.*

5 *Quod præſcriptio in cenſu ſit penè impracticabilis.*

6 *Sors cenſus non præſcribitur, et quid de fructibus.*

7 *In annuis præſtationibus alijſque iuribus incorporalibus quid probandum ſit ad præſcriptionem.*

8 *De præſumpta extinctione cenſus ob diuturnam non ſolutionem fructuum.*

9 *Negatiua per quem & quomodò eſt probanda.*

DISC. XX.

1 VSque ab anno 1603. Frãciſcus Gironus pro ſcutis 200. auri impoſuit annuũ cenſum ſcut. 20. ſimilium auri ad fauorem Corneliæ à Curru, cui morienti de anno 1626. ſucceſſit Franciſcus frater, cui paritèr morienti de anno 1640. ſucceſſit Catharina, quæ habita notitia huiuſmodi cenſus pulſauit Carolùm dicti Franciſci filium & hęredem coràm A. C. pro fructibus, et obtinuit mandatum ab annis 29. citrà iuxtà praxim Curiæ *de qua deciſ. 3. par. 8. recent.* ſolidius firmatam occaſione diſputationis habitæ *in Biſuntina cenſus coram Corrado deciſ. 373. num. 14. cum ſequen. par. 9. recent*, in qua me ſcribente pro monte Labinorum creditore cõtra illos de Bouijs dictũ fuit, quod Rota & Curia ſequitur opinionem Vltramontanorum
2 contrà *Bart., & ſequaces citramontanos*, vt in cenſu tanquàm debito non puro ſed conditionali, non detur vnica præſcriptio, ſed tot requirantur præſcriptiones, quot ſunt anni, atque hoc iure viuitur in Curia.

Commiſſa verò cauſa appellationis *in Rota coram Albergato*, aſſumpta fuit diſputatio, An et à quo tempore huiuſmodi fructus deberentur, opponente debitore de dicti cenſus ſimulatione ac præſcriptione ſeù præſumpta extinctione ob adeò diuturnum ſilentium; Verùm pro actrice ſcribens dicebam huiuſmodi exceptiones eſſe contradictorias, quoniam ſi cenſus, iuxtà rei conuenti aſſertionem erat ſimulatus, hinc ſequebatur quod nullatenus cadere poterat pręſumpta extinctio, quia præſumi non poteſt ſolutum id, quod ipſemet debitor allegat nunquàm debuiſſe; Vndè propterea in propoſito præſcriptionis ſtatutariæ,
3 quæ in effectu aliud non eſt niſi præſũpta ſolutio, receptum habemus illam nunquàm intrare in debito negato, *vt deciſ. 192 num. finali, et deciſ. 219. num. 11. poſt Zacch. de oblig. Dunozett. deciſ. 849. num. fin. & in alijs frequenter*, cum ſit recepta propoſitio, cuius veritatem ceſſantibus auctoritatibus euidentèr cõprobaret iam dicta ratio, quod præſumendum non eſt ſolutum id quod ipſemet debitor dicit nunquàm debuiſſe.

Agendo tamen diſtinctè de vtraque, Quatenus pertinet ad primã ſimulatio-
4 nis, facilis erat eius reiectio, quoniam nulla dabatur ſimulandi cauſa, qua ceſſante frequẽs eſt ac in foro recepta propoſitio ſimulationis probationem requiri expreſſam & concludentem, ideoque non admitti coniecturalem & præſumptiuam, cui tantùm locus eſt, vbi congrua ſimulandi cauſa concurrat *iuxta conſ. Bart. 65.*, quod Rota ſequitur ex deductis *per Adden. ad Greg. deciſ. 157. num. 27., et ad Buratt. deciſ. 99. Tudertina donationis 17. Iunij 1652. coram Cerro deciſ. 273. num. fin. par. 11. recent.* & ſæpius, potiſſimè quia coniecturæ erant leues ac remotæ, vnde proptereà circa hunc punctum modica difficultas dignoſcebatur.

Ità paritèr quoad præſcriptionem, quam in cenſibus penès impoſſibile eſt
5 verificari, Tum ob difficultatem probandi continuatam negatiuam ſolutionis fructuum, Tùm quia ex tempore ſubducendum eſt illud vitæ impoſitoris, qui tanquàm debitor conſcius rationem

malæ

Digitized by Google

malæ fidei ex diſpoſitione iuris Canonici,etiam in Terris Imperij recepta nunquàm præſcribit, quod iuxtà vnam opinionem à Rota etiam receptam influit quoq; in hæredem vniuerſalem ſaltem primum ex ijs, quæ cæteris allegatis firmantur *in d. Bituntina cenſus coram Corrado deciſ.373. par.9. recent. num.8. cum ſeqq.*, Ac etiam quia ex eodem tempore ſubducendum eſt illud pupillaris ætatis creditoris, quandò præſcriptio omninò obdormit, ac illud ætatis minoris, quando licèt de iure currat, vbi cœpta eſt cum defuncto, nihilominùs datur reſtitutio in integrum, quæ etiam conceditur maiori ex clauſula *ſi qua mihi iuſta cauſa &c.* præſertim & frequentius ratione iuſtæ & probabilis ignorantiæ in hærede etiam primo, fortius verò in ſecundo vel tertio de facili præſumendæ, itaut detractis dictis detrahendis, nullus vel ſatis rarus caſus videatur, in quo præſcriptio ex mero iure communi reſultans verificetur, in debitis præſertim iuratis maiorem perpetuitatem ad annos 40. habentibus, vt *in d. dec.373. num.11. par.9.*

Sed fortius, quia omnes huiuſmodi
6 difficultates procedunt etiàm in debito puro ad creditoris libitum repetibili, multomagis vbi agitur de cenſu, quoniam, Aut tractatur de præſcribēda ſorte, et in ea verificabilis non eſt præſcriptio, quæ nunquàm currit non volenti agere *ad not. text. in l. finali Cod. de annal. præſcript.*; Sors enim tanquàm demortua non dicitur debita, atque creditor ad illius repetitionem agere prohibetur, ergò de plano intrat regula prædicta; Reſpectu verò fructuum, in Rota & Curia, et fortè in omnibus Italiæ Tribunalibus, vt ſupra inſinuatum eſt, receptam habemus opinionem Vltramontanorum *contra Bart.*, quod cum non agatur de debito puro, ſed conditionali, vnica præſcriptio non ſufficiat, ſed tot requirantur præſcriptiones, quot ſunt anni, *vt plenè dicta deciſ.373. num. 14. par.9. recent.* vbi concordantes, et ſic talis exceptio ſuffragari poteſt pro annualitatibus præteritis, non autem ab annis 30. citrà iuxtà opinionem, quam recepit praxis, cum de ſtricto iure, vbi adeſt iuramentum, eſſe deberet ab annis 40.

Ea etiam reſpectu ipſius cenſus ac iuris exigendi fructus de præſenti, et de futuro, concurrente clara ratione, quod in huiuſmodi annuis præſtationibus ſeu
7 exigendi iuribus incorporalibus dari non poteſt præſcriptio niſi præuia petitione creditoris cum denegatione debitoris, ac ſubſequuta creditoris patientia, ſinè quibus vtpotè loco poſſeſſionis habendis, verificabilis non eſt præſcriptio, inter cuius requiſita illud continuatæ poſſeſſionis connumeratur, vndè propterea,(excepta præſcriptione immemorabili vel centenaria, cuius vigore quicumque melior titulus libertatis inductiuus allegari poteſt, et ſic in propoſito ille extiuctionis) receptum habemus quod in huiuſmodi iuribus tāquàm facultatiuis nō concurrentibus contradictione cum ſcientia & patientia vt ſupra, ex ſolo lapſu temporis non datur præſcriptio ex deductis *per Rouit. deciſ.97.*, vbi de iure decimandi, et ſæpius in dicta ſua materia *ſub titulo de Decimis*.

Maior igitur ac vnica præſentis con-
8 trouerſiæ difficultas conſiſtebat in motiuo præſumptæ extinctionis quandoq; ob longæuum ſilentium per Rotam admiſſa, *vt apud Millin. deciſ. 235. & in Cornetana reintegrationis 26. Iunij 1641. coram Bichio Seraph. deciſ. 1333.*, in quibus auctoritatibus ſcribētes pro reo conuento fundamentum conſtituebant; Verùm replicando pro actore dicebam, quod cum extinctio frequentius per actum retroſimilem fieri ſoleat, non de facili admittitur eius probatio per præſumptiones & coniecturas, vt in ſpecie habetur *deciſ. 35. poſt Merlin. de pignor. in fine*, et admittitur in eadem *deciſ. Seraph.*, vbi non in ſolo ſilentio, ſed in pleriſque alijs probabilibus coniecturis & adminiculis conſtituitur fundamentū.

Hinc proindè dicebam iſtam eſſe potius quæſtionem facti & applicationis quàm iuris, ex eiuſdem facti circumſtātijs decidendam, quibus attentis in propoſito id prætendi non poterat, quoniam ab anno 1608. creationis cenſus vſque ad annum 1626. in quo obijt Cornelius creditor, non conſtabat de negatiua probanda per allegantem, quoties
9 illa eſt fundamentum intentionis ex deductis *per Greg. & Adden. deciſ.13. Buratt.*

*ratt. & Adden. dec.*10., potiſſimè quia affirmatiua videtur improbabilis ex parte creditoris, vbi præſertim eſt hæres ignarus eorum, quæ cum defuncto geſta ſunt, quoniam de communi vſu, quando fiunt ſolutiones fructuum cenſus vel aliarum manualium præſtationum, creditor ſolet facere apocam de recepto debitori, qui econuerſò facere non ſolet antapocam creditori, vndè ità debitor lacerando vel occultando quietãtias & apocas de recepto poſt longum temporis interuallum cum ſola allegatione negatiuæ, præſertim cum hæredibus ignaris liberationem à proprio debito conſequi poſſet; Ab anno verò 1626. nõ ſolùm probanda erat, ſed etiam ſcientia in hærede, vt ità ex ſilentio, ac negligentia in exigendo deduci poſſet allegatæ extinctionis adminiculum, quod neque solum & de per ſe eſſet ſufficiens, niſi alia quoque vrgerent in idem tendentia inſimul, & vnitim pro iudicis prudenti arbitrio conſideranda; Et ex his credebam etiam cum ſenſu veritatis, niſi de congrua ſimulandi cauſa, vel de alijs extinctionis adminiculis doceretur, pro actrice reſpondendum eſſe, vt puto ſequutum niſi concordia controuerſiam terminauerit, cum ignotus mihi remaneat cauſæ exitus.

ROMANA

RETENTIONIS

PRO

SOCIETATE SANCTI ELIGII

CVM

ILLIS DE PIERS.

Caſus diſputatus coram Prælato Iudice Commiſſario et pro Societate determinatus.

An & quando creditori cenſuario, ſeu eius ceſſionario competat retentio bonorum debitoris pro debito ſortis principalis aduerſus creditores poſteriores.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Pro ſorte cenſus non datur retentio aduerſus creditores poſteriores.*

4 *Declaratur.*

3 *Poſſeſſori rei cenſitæ competit ius extinguendi cenſum etiam inuito creditore.*

5 *In concurſu qui formatur in bonis debitoris defecti graduatur creditor cẽſuarius etiam pro ſorte.*

DISC. XXI.

1 Gaſpar Brunus auctor Societatis S. Eligij emit ab illis de Vetera controuerſã domũ pro ſcutis 1000. iam ſolutis, poſteà verò inſurrexerũt quatuor creditores anteriores illis, qui cum dicto pretio, reportata per emptorem iurium ceſſione, dimiſſi fuerant, inter quos duo erant creditores cenſuarij, qui contra dictum emptorem ſeù Societatem eius hæredem immiſſionem in vim Saluiani interdicti obtinuerant pro fructibus decurſis & in futurum decurrendis, vndè propterea poſſeſſor, reportata iurium ceſſione ſoluit, nedum fructus decurſos, ſed etiam ſortem principalem, quibus ſequutis inſurrexerunt illi de Piers immiſſionem ex eodem interdicto Saluiani petentes tanquàm paritèr creditores anteriores illis, qui cum pretio dimiſſi fuerant, Atque Societate excipiente de retentione pro creditis anterioribus vt ſupra ſolutis, replicantibuſque actoribus quod pro ſorte principali dictorũ duorum cenſuum anteriorum vtpotè irrepetibili, et quæ proindè dici non poteſt de-
2 bitum, non competat retentio aduerſus poſteriores volentes ex fructibus ſaluo ipſo fũdo ſatisfieri ex firmatis *apud Caualer. dec.*539. *num.*2. *& dec.* 54. *nu.* 8. *poſt Mangil. de ſubhaſt.*, cum quibus proceditur *dec.*93. *num.*14 *poſt Merlin. de pignor. & in alijs*, Hinc A.C. in prima inſtantia immiſſionem actoribus cõceſſit. Com-

Commiſſa vero cauſa appellationis Prælato, in hoc ſtatu ad defenſionem aſſumptus, cum ſenſu etiam veritatis, dicebam iniuſtam videri iudicis primæ
3 inſtantiæ determinationē, atq; licitè per poſſeſſorem excipi de retentione pro dictis creditis anterioribus etiam ex cauſa ſortis; Concluſio etenim prædicta de non danda retentione pro ſorte principali, procedit vbi illa opponitur per creditorem cenſuarium, vel per illum, qui aliam non gerit perſonam niſi illam ceſſionarij eiuſdem creditoris, cuius perſonam & iura tantùm repræſentet, quoniam ceſſionarius habere nō poteſt maius ius quàm cedens, ideoque eadem irrepetibilitatis exceptio, quæ obſtat cedenti, obſtare debet ceſſionario, atque in his terminis procedunt allegatæ deciſiones, potiſſimum etiam fundamentum in eo conſtituentes, quod ibi agebatur de volūtaria ceſſione procurata per ſpoliatorem ſeù aliàs intruſum, vt in eius iniuſta & intruſiua poſſeſſione ità ſe confoueret.

Secùs autem vbi agitur de legitimo poſſeſſore rei cenſuatæ iure dominij, qui licitè potuit ad ipſam rem liberandam
4 extinguere cenſum etiam inuito creditore cenſuario ex deductis *per Cenc. qu. 104. num. 7. Romana dotis 5. Maij 1659. coram Beuilaqua*, et ſæpius, Tunc enim idem poſſeſſor, qui ſoluendo de proprio pretium cēſus effectus eſt eius creditor, nullatenùs prohibēdus venit ex ceſſis iuribus anterioribus, retentionis beneficio vti aduerſus poſteriores, quoniam ſi pro eodem credito tanquam ex facto caſu euictionis ita euitatæ ſeu præuentæ, agere poterat cōtrà vēditorē, vel etiā contra tertios poſſeſſores eius bonorum, multomagis retentionis beneficio vti poteſt, quia cui datur actio, fortius competit exceptio.

Clarius verò ex ea facti circumſtantia, quod venditores erant iam defecti, atque in eorum bonis formatus erat cōcurſus, qui in Curia ex reformatione *Pauli V.* inductus dicitur per vnionem trium creditorum, iſto enim caſu conceditur ex æquiori opinione concurſus creditoris cenſuarij etiam pro ſorte (non
5 obſtante quod teneatur, ac verior ſit opinio, vt per decoctionem debitoris contractus cenſualis non reſcindatur, eo modo, quo de particulari ſtylo Sac. Cōſ. & aliorum Tribunalium Regni Neapolitani ibi reſcinditur) vt in praxi ſeruari poſt alios allegatos teſtantur *Cenc. qu. 108. numer. 13. & Olea de ceſſione tit. 4. quæſt. 2. num. vlt.*, et latius agit *Salgad. in Labyrint. par. prima cap. 19.*, Ex ea clara ratione, quod licèt creditum ſortis principalis ſit irrepetibile, vndè propterea creditor pro illa agere nō poteſt ad effectū ſolutionis, rectè tamē agere poteſt in cōcurſu, qui efformatur in bonis debitoris, vt creditores poſteriores tot bona communis debitoris dimittere debeant, quæ ſufficiant ad annuum redditum, itaut ſalua ſorte ſuper eorundem bonorum proprietate ſit etiam tutus de fructibus, quod poſterioribus non expedit, eiſque potius eſſet præiudiciale, quoniam non de facili datur caſus, vt bona adæquantia in valore ſortem, dicantur conſtituere fundum idoneum ad cenſum, vndè propterea magis creditoribus poſterioribus expedit ex pretio bonorum diſtrahendorum, ſortem in pecunia per actū retroſimilem reſtitui, atq; ex hac ratione prodijt dicta praxis, quæ vbique communis videtur, ideoquè iniuſtam credebam actorum prætenſionem & ita iudicatum fuit.

ROMANA

EXTINCTIONIS CENSVS

PRO

SOCIETATE SPIRITVS SANCTI NEAPOLITANORVM.

CVM

NICOLAO DE MAZZIOTTIS.

Caſus reſolutus per Vicarium pro Mazziotto.

An & quando extinctio cenſus fieri

poſſit per vſufructuarium in prę-iudicium proprietarij ſeù eius, qui vocatus eſt, per mortem illius, ad cuius fauorẽ ſub nomine vſusfructus de cenſu per creditorem diſpoſitum fuit.

SVMMARIVM.

1 F*acti ſeries.*

2 *Vſufructuarius cenſus non poteſt illum extinguere.*

3 *Quando dicatur ceſsus ſeù tranſlatus ſolus vſusfructus formalis cenſus, vel etiam cauſalis.*

4 *De iuſta excuſatione debitoris facientis extinctionem cum eo, cum quo fieri non poteſt.*

5 *Si duo inſimul extinguant vnum cenſũ, vel vendant eadem loca montium, An vnus ex eis vendicet medietatem ex perſona propria.*

DISC. XXII.

1 AGnes de Mizziottis domina ratæ cẽſus ſcutorum 600. aſſequendi à Societate Spiritus Sancti, volẽs ingredi Monaſterium, donauit vſumfructum ratæ ſcutorum 300. Lauræ Emiliæ, & Portiæ Clarici ſororibus monialibus, cũ reciproca inter eas, eiſque morientibus ſuccedere voluit Siluiam alteram ſororẽ tunc innuptam, cui eodem tempore donauit alteram ratam ſcutorum 300., dãdo huic facultatem ſe dotandi cum dicto cenſu etiam in proprietate, dictaque Siluia ſine filijs decedente, voluit in omnibus ſcutis 600. ſuccedere Aſcanium & Nicolaum eiuſdem Agnetis fratres; Volens autem dicta Societas integrum cenſum, quem in maiori ſumma cum iſtis Mazziottis habebat extinguere, dictum primæ ratæ ſcutorum 300. extinctionẽ fecit cum præfatis Laura Emilia & Portia Clarice Monialibus, ſeu earum procuratore; Verùm dicto Nicolao vt ſupra ſubſtituto prætendente extinctionem eſſe malè factã, Hinc orta eſt lis corã Vicario ſeu eius Locumtenente, qui condẽnauit Societatẽ ad ſolutionẽ fructuũ, ex eo fundamento, quod iuxta magis

2 communem opinionẽ relatam *per Cenc. qu.109. num.64. cum ſequen.*, et quam vti probabiliorem, ſequitur Curia, extinctio cenſus fieri non poteſt cũ vſufructuario abſque interuentu & conſenſu proprietarij, ex ea clara ratione, quod vſufructuarius non dicitur habere rei dominium, cum vſusfructus importet ſeruitutem, ob quam proprietarius pati tenetur, vt vſufructuarius ſua manu fructus percipiat & aduertitur *in Senen. ſub tit. de ſeruit. ad materiam vſusfructus diſc.57.* vbi an extinctio fieri poſſit cum proprietario ſolo.

Scribens pro Societate, quamuis more Aduocati deducerem aliquas auctoritates *ab eodem Cenc* relatas, ad probandam validam extinctionem cum vſufructuario, Agnoſcendo tamen id non eſſe de facili in foro ſuſtentabile, admittebam difficultatem eſſe conſiderabilem, quando ageretur de vſufructu formali, itaut dictæ mulieres, cum quibus extinctio facta erat, reuerà non haberent niſi ſeruitutem vt ſuprà, dominio autem & proprietate penès alterum reſidente; Verùm cum aliquo etiam ſenſu veritatis, dicebam non eſſe in caſu, quodque licèt inſtrumentum donationis in verbis exprimeret, ratam prædictam iſtis monialibus donari in vſufructu, Nihilominùs attenta ſubſtantia diſpoſitionis, dici nõ poterat quod ex tũc, & ab initio Nicolaus & Aſcanius ſubſtituti eſſẽt dona-

3 tarij proprietatis, vt iuxta magis communem & receptam opinionem habemus in vltimis voluntatibus in eo, qui poſt mortem vxoris inſtitutæ in vſufructu vocatus fuit, quia dicitur hæres ab initio ex deductis *apud Merlin.dec.505. aliàs dec. 22. par. 6. rec. & in alijs de quibus ſub tit. de fideicommiſſis*, & in altero de detractionibus, quoniam prædicti fratres vocati erant ſub omninò incerto & euentuali caſu mortis, non ſolum dictarum Monialium, ſed etiam Siluiæ alterius ſororis, et quatenus ipſa decederet ſine filijs, præſertim quia huic expreſſa facultas data erat dandi in dotem ipſum cenſum eiuſque ſubſtantiã ſeu proprietatem, vndè propterea illud nomen ſeu vocabulum *vſusfructus*, referẽdũ erat ad cauſalem magis quàm ad formalem, dum in iure receptum eſt ex præ-

præſumptionibus ſeu veriùs ſimplici vſufructui formali non congruis, ſub eo etiã proprietatem venire *ad text. in l. Proculus ff. de vſufructu, vbi DD. de quibus latè Menoch. lib.4. præſumpt. 133. Buratt. & adden. dec. 24. & 44. Caſtill. de vſufructu cap.30.*, vndè proptereà dictum vſusfructus vocabulum adhibitum fuit gratia demonſtrandi intentionem donatricis, vt donatio non egrederetur Monialium vitam, et nè cenſus perpetuò tranſiret ad Monaſterium.

Et quamuis non leuem difficultatem mihi inferret conſideratio, quod proprietas ità donata diceretur prædictæ alteri ſorori innuptæ, ſubſtitutæ ſinè illa conditione euentuali mortis abſque filijs, cum qua dicti fratres vltimo loco vocati erant, dum iſta conditio in monialibus incongrua erat; Et fortius, quia donatrix dictæ puellæ expreſſam dederat facultatem dandi in dotem etiam proprietatem, vndè remanebat expreſſum, quod hæc eſſet proprietaria; Nihilominus difficultas ceſſabat ob iſtius præmorientiam cum diſpoſitione ad fauorem earumdem Monialium, neque actori ſubſtitutio ſuffragari poterat, dum ea concepta erat poſt mortem omnium.

Et nihilominùs dicebam ex præmiſſis ſufficere id reddi probabiliter dubium,
4 itaùt iuſtè Societatis & Eccleſiæ Adminiſtratores credere potuerint cenſum cum dictis primis donatarijs potuiſſe extingui, cum hoc ſufficiat, ſi non ad veram ac præciſam extinctionem, ad legitimam tamen exceptionem ſeù excuſationem, ob quam Eccleſia contendens de puro damno poſſit ſe tueri aduersùs agentem de lucro ad iteratam ſolutionem, cum fauorabilior ſit cauſa liberationis, præſertim fauore Eccleſiæ ſeù corporis inanimati ſub aliena legali adminiſtratione viuentis ex deductis *per Giurb. deciſ.79. num.20. Salgad. in labyrint. par.2. cap.9. n.115. cum ſequen*; Et in ſpecie cenſus extincti cum eo, quẽ debitor probabiliter iudicauit creditoris mandatarium, quamuis reuera & in ſtricta iuris cenſura non eſſet talis, fuit dictum *in Auenionen. Pecuniaria* 15. *Ianuarij* 1648. *coràm Dunozetto* inter ſuas *deciſ.786.*, ac habetur deductum *in Romana Cenſus pro Domo Profeſſa Societatis Ieſu hoc eodem tit. diſc.24.* vbi tamen hoc motiuum difficultates patiebatur.

Prætereà incongruam dicebam actoris petitionem pro fructibus, dùm adhuc caſus ſuæ vocationis non venerat ſtante ſuperuiuentia vnius ex dictis Monialibus alteri præmorienti ſubſtitutæ;
1 Aduersùs quam exceptionem replicabat actor veniens etiam tanquam dictæ ſuperſtitis mandatarius, exceptionem prędictam ſuffragari poſſe quoad ſolam medietatem ſpectantem ad ipſam viuentem ex perſona propria, ſecùs autem quoad alteram in eam obuentam ex nouo iure ſubſtitutionis, fundando huiuſmodi prætenſionem *in duabus deciſioni-*
5 *bus Rotalibus editis in Romana locorũ môtium 16. Ianuarij 1662. & 23. Ianuarij 1664. coram Ninot*, quarum caſus eſt, quod duo fratres poſſidentes quędam loca Montium ſubiecta fideicommiſſo, illa inſolidum vendiderunt tertio cum vinculo eis annexo, vt frequenter practicatur, vnoq; defuncto alter ex venditoribus ſuperſtes iure reciproci fideicommiſſi ad eius fauorẽ aperti medietatem dd. locorum montiũ vendicabat, et Rota pro eo reſpondit, non obſtante promiſſione euictionis, ex ea ratione, quod hæc eſſet euictio ex natura rei de iure non præſtanda, quodque in effectu quilibet ex dictis fratribus ius propriæ vitę in propria portione vendiderat iuxtà communẽ vſum contractationis huiuſmodi locorum montium vinculatorum; & de quibus deciſionibus habetur actũ *ſub tit. de Regalibus diſc.31.*

Replicabã tamen caſum eſſe omninò diuerſum, nequè deciſiones prædictas applicari, cum rectè procederent, quando ageretur de venditione ſeù ceſſione translatiua, quam cum ſuo vinculo dictæ Moniales feciſſent de cenſu adhuc viuo & durante, ſecùs autem vbi ipſæmet aſſerentes ſe dominas cum facultate recipiendi extinctionem, iſtam fecerunt per actum retroſimilem recipiendo pecuniam, tunc enim eſſet allegare propriam turpitudinem, ideoquè obſtabat exceptio doli, quodque in omnem euentum Societati debitrici competebat retentio iſtorum fructuum durante vita dictæ Monialis, pro ſe reintegrando de illa rata ſortis, quam ipſamet indebitè habuerat; Quamuis autem dicta reſpõſio

cum hac præſertim vltima conſideratione eſſet nimis euidens, atque in propoſito conferrent deducta *in Romana locorũ Montiũ de Paneſiis ſub tit. de regal.d.diſc.* 31. Adhuc tamen apud iudicem remanſit difficultas ob allegatas deciſiones, cum incredibile ſit quantam impreſſionem faciant deciſiones vel doctrinæ,quę punctuales videantur, nõ diſtinguendo, àn faciant ad caſum nec nè, Atq; hæc eſt maior anguſtia, quam in Curia patiuntur illi profeſſores, qui ſcientificè ac per principia ſtudent, Vndè decreuit contra Societatem, ſed appellatione interpoſita,commiſſa fuit cauſa cum clauſula translatiua, & pendet niſi concordata ſit vt credo.

R O M A N A

FIDEICOMMISSI

DE ALICORNIS

PRO

CORNELIA ALICORNA

CVM

IOANNE ANTONIO RVSCA.

Caſus deciſus per Rotam prò Cornelia.

De valida vel inualida extinctione cenſus facta cum hærede grauato iu præiudicium vocatorum ad fideicommiſſum.

SVMMARIVM.

1 C*Aſus controuerſiæ.*

2 *Cenſus extingui poteſt cum hærede grauato ſeu poſſeſſore fideicommiſſi, ſed declaratur.*

3 *Licèt fructus vſurarij extenuent ſortem ipſo iure, quando tamen id limitetur fauore tertij.*

4 *De alio caſu indebitæ extinctionis cenſus non ſeruata forma præſcripta in inſtrumento ob intereſſe tertij.*

DISC. XXIII.

VARIAE habitæ fuerunt
1 inter iſtas partes controuerſiæ, tàm ſuper purificatione fideicommiſſi, quàm ſuper detractionibus, præſertim verò ſuper extinctione cuiuſdam cenſus, quam Ruſca fideicommiſſarius prætendebat per debitorem Corneliæ auctorem malè factam eſſe cum Enea hærede grauato, ſuamq; prætenſionem actor fundabat in deciſionibus editis *in Romana fructuum cenſus 22. Iunij 1646. coràm Cerro confirmata 30.Maij 1653. coràm eodem*, vbi contrà Monaſterium S.Petri ad Vincula debitorem conſimilis cẽſus ad iſtud fideicommiſſum pertinentis, deciditur pro actore tanquàm fideicommiſſario ſuper inualida extinctione facta cum eodem Enea, ob non ſeruatam formam in inſtrumento cenſuali præſcriptam reſtituendi ſortem non liberam, ſed vinculatam in monte Pietatis, non ſoluẽdam niſi ad effectum inueſtiendi ad commodum fidei commiſſi;

Quamuis enim recepta propoſitio ſit, cenſum validè extingui poſſe cũ hærede grauato, nequè debitorem cenſuarium teneri eſſe ſollicitum de inueſtimento, vel diſſipatione pecuniæ reſtitutæ, cum ſufficiat actum eſſe geſtum cum legitimo poſſeſſore, ſibique imputet fidei-
2 commiſſi ordinator, cur minùs fidelem adminiſtrationem ſuæ hæreditatis deputauerit ex deductis *per Cenc. quæſt.* 109. *num.* 58. *cum ſequen. & alios*, de quibus in eiſdem deciſionibus, *& in Romana Cenſus* 15. *Iunij* 1654. *coràm Bichio, Camerinen. dotis Eccleſiæ* 9. *Maij* 1653. *Meltio*, et in alijs, nam eſt propoſitio vbique recepta.

Attamen id fallit, quando in ipſo inſtrumento adiecta eſt lex,iuxtà quã reſtitui debeat pretium pro extinctione, tũc enim ſi eadem lege ſpreta debitor pecuniam liberè creditori reſtituit, ad iteratam ſolutionem tenetur, atque hoc iure viuitur, ità etiam ipſa naturali ratione docente, cum aliàs grauatorum diſſipationi-

Digitized by Google

tionibus conſuli non poſſet, neque poſſent practicari cautelæ inueſtimentorum pretij in venditionibus, vt in propoſito multiplicorum habetur *in Romana fructuum ſub tit. de regalibus diſt. 23.*

Idque adeò verum, quod etiamſi fructus tanquam indebitè ſoluti de iure
3 venirent imputandi in ſortem, illamq; ipſo iure extenuarent, nihilominùs ſi ſors vinculata eſt ad fauorem alicuius tertij, vel ratione fideicommiſſi, vel ratione euictionis vt ſupra, tunc dicta imputatio non intrat, ſed ius remanet ei, qui indebitè ſoluit repetendi ab eo, cui ſolutum eſt, firmo remanente debito ſortis pro iure tertij *vt in Romana Saluiani 20. Martij & 19. Iunij 1651. coram Verosp.* quarum ſecunda eſt 175. *num.7. part.11. recent.*

Scribens pro Cornelia rea conuenta, non negabam præmiſſorum veritatem; quoties factum aſſiſteret, quia nempè in inſtrumento cenſus tale vinculum adiectum eſſet, ſed difficultas tollebatur ex facto, quoniam inſtrumentum cenſuale huiuſmodi legem adiectam non habebat, ideòque, non ex eo, quod Rota ad fauorem eiuſdem fideicommiſſi in conſimili cenſu ità iudicaſſet, ſequebatur ità in omnibus alijs cenſibus ad idem fideicommiſſum ſpectantibus iudicandum eſſe, dum id non prouenit à regula generali iuris, ſed à natura pactorum et facti circumſtantijs.

Dicta verò concluſio de inualida ex-
4 tinctione cenſus non ſeruata forma adiecta pro cautela & indemnitate tertij, canonizata etiã fuit me ſcribente pro hæredibus Marchionis Franciſci Vrſini *in Romana cenſus.. Martij 1669. corã Buorlemont*: quoniam cum prò dote Matris dicti Franciſci Neapolioni eius patri conſtituta eſſet dos ſcutorum 5.m. in pecunia ſub pacto & vinculo inueſtimẽti; atque ex his data eſſent ad cenſum ſcuta 3.m. illis de Matthæis cum dicto pacto vt in caſu redemptionis ſors deponi deberet in S. Monte Pietatis vinculata ad effectum inueſtiendi pro cautela dotis, dictoque pacto neglecto ſors eidem Neapolioni reſtituta eſſet liberè, Hinc aſſumpta diſputatione àn conſtaret de valida extinctione, reſponſum fuit negatiuè vt ſupra, et meritò quia ob intereſſe tertij non poterat dicta forma ſperni, cum aliàs inueſtimentorũ cautelę omninò inanes, ac fatuę remanerent;

Et licèt ſcribẽtes pro debitoribus inſiſterent in propoſitionibus generalibus quod rectè ſoluitur proprio creditori, atq; ſit diſtractus cum eo cum quo initus eſt contractus, neglectis etiam cautelis, et vinculis quæ per creditorem remitti potuerunt, Attamen id rectè procedit in præiudicium ipſius creditoris, qui poteſt eius iuribus & cautelis renunciare, ac habentium cauſam ab eo, in quibus terminis procedunt dictæ propoſitiones, ac authoritates quas deſuper habemus, non autem in præiudicium tertij prò cuius cautela & indemnitate huiuſmodi pacta, & vincula adijciuntur, atque hæc videtur certa veritas.

ROMANA
CENSVS
PRO

DOMO PROFESSA SOCIETATIS IESV

CVM

CAROLO ET FRATRIBVS DE GENTILIBVS.

Caſus variè per Rotam deciſus, poſteà concordatus.

An extinctio cenſus validè fieri poſſit cum eo procuratore, cum quo creatus fuit, et qui etiam ad fructuum exactionem deputatus erat.

SVM-

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Quæ regula tenenda ſit in deferendo deciſionibus & doctrinis, et quomodò iudex debeat ſe gerere.*
3 *Diſtinguuntur plures caſus ſuper quæſtione, An rectè diſtrahatur cum eo, cum quo contractum eſt, et àn cenſus benè extinguatur cum eo procuratore, cum quo eſt conſtitutus.*
4 *Ex quibus cenſeatur quis conſtitutus procurator cum generali adminiſtratione.*
5 *De mandato præſumpto.*
6 *Diſdicta facienda eſt principali creditori, vel procuratori ſpeciali.*
7 *Ianuenſes præſumuntur diligentes.*
8 *De ſolutione facta hæredi vel Prælato putatiuo, aut alteri cui iuſtè credi potuit, àn aſſequatur liberationem.*
9 *In concurſu culpæ procuratorum, ſeù adminiſtratorum hincindè, quæ ſit magis excuſabilis.*
10 *Sæpè reſolutiones capi ſolent ex motiuis ignotis etiam ipſis victoribus.*
11 *Quarè aliquandò in deciſionibus ponantur motiua parùm ad rem facientia, et de regula, cum qua deciſiones attendi debent.*

DISC. XXIV.

CVM Ianuenſes ſoleant
1 pecunias in ſatis notabili quantitate implicatas tenere in Vrbe, in locis montium, officijs, ac etiã in cenſibus & cambiis, proùt occaſio præbet, habeãtq; proindè in eadem vt plurimùm propriæ nationis correſponſales, qui tanquàm eorum procuratores ac negotiorum geſtores, eorũ negotia gerunt, tàm circà ipſa inueſtimenta, quàm etiam circa exactionem fructuum, & alias occurrentias, Hinc Ioannes Andreas Gentilis, habens in Vrbe correſponſalem Paulum Hieronymum Mambillam paritèr Ianuenſem rationem bancariam exercentem, iſto mediante plures ac notabiles pecuniarum ſummas in diuerſos effectus inueſtire cõſueuit, ac præſertim de anno 1647. Domus Profeſſa Societatis Ieſu ad commodum dicti Ioannis Andreæ, mediante perſona dicti Mambillæ tanquàm eius procuratoris, impoſuit cenſum ſcutorum 180. auri in auro ſtamparum pro ſorte ſcut. ſimilium auri 4. m., ſeruatâ in omnibus forma præſcripta per Conſtitutionem *Pij V.*, iuxtà quam, præuia extraiudiciali denunciatione loco diſdictę ac integra ſolutione fructuum, de menſe Auguſti 1651. illemet procurator, qui cenſum impoſuerat, eumdẽ extinxit per actũ retroſimilem reſtitutionis ſortis in æquiualenti ſumma quã dicta domus ab alio habuit ad cenſum ſub minoribus fructibus; Cumq; deindè Mambilla defeciſſet, Gentilis autẽ aſſereret de dicta accepta ſorte, ac fructibus nõ fuiſſe reintegratum; Hinc prætendens cenſum eſſe malè extinctum, pulſare cœpit dictã Domum Profeſſam pro ſolutione fructuum decurſorum, atq; vigore obligationis cameralis in inſtrumento cenſuali adiectæ mandatum executiuũ ab A. C. obtinuit, à quo commiſſa cauſa appellationis *in Rota coràm Meltio* cum clauſula, *ſi quid exequendum, ſub die 13. Iunij 1656.* prodiit reſolutio dictæ domui fauorabilis ſuper denegata mandati executione, ex fundamento validæ extinctionis cenſus, qua poſita certum eſt fructus amplius non currere, atque in eadem reſolutione perſtitum fuit in ſecunda diſputatione habita 4. *Iulij 1657.*; Deindè verò conceſſa iterùm audientia ſub die 10. *Februarij* 1659. receſſum fuit à deciſis cum fundamento inualidæ extinctionis vtpotè factæ cum perſona nõ legitima non habente ſufficiens mandatũ procuræ, atq; in hac reſolutione perſtitum fuit in alia diſputatione habita 31. *Maij* 1660. itaùt adeſſent in cauſa duæ deciſiones pro quolibet ex contendentibus, in quo ſtatu repropoſita cauſa, cum ob votorum diſcrepantiam capta non eſſet reſolutio., id anſam dedit concordiæ, quæ liti finem impoſuit.

Dictarum deciſionum hincindè editarum potiſſima fundamenta reſpectiuè conſiſtunt magis in facto quam in iure, ſuper verbali ſcilicèt interprætatione mandati procuræ, ac intelligentia verborum & clauſularum, quæ in eo continentur, àn importarent ſolam facultatem exigendi fructus, vt actor prætendebat, ac duæ poſteriores deciſiones fir-

mant,

Digitized by Google

mant, vel etiam importarent facultatem recipieudi ſortem, ac extinguendi cenſum, vt erat prætenſio rei, et firmant duæ priores ſibi fauorabiles deciſiones.

Quoverò ad ea, quæ iuris ſunt, tota diſputatio erat ſuper quæſtione, An deputatus ad contrahendum, cenſeretur etiam deputatus ad diſtrahendum, ac ſuper intelligentia ſeù applicatione illius concluſionis, quod rectè ſolui poſſit ei, cum quo eſt contractũ, deducēdo plures auctoritates, & præſertim aliquas *Rotæ deciſ. impreſſ. poſt Cenc.*, iuxtà caſuum cōtingentias, validam, vel inualidam extinctionem firmantes, vt ex eiſdem deciſionibus hincindè editis liquet, maiorem operam vtriuſque partis defenſoribus cũ improbo labore conſtitueutibus iuxtà modernum damnabilem pragmaticum ſtylum in conſarcinando auctoritates & deciſiones eorumque verbalem ſenſum examinando.

Scribens pro debitore contendente de liberatione, quamuis vt eidem abuſui ſatisfacerem, laborarem quoque ſuper auctoritatibus ac deciſionibus cumulandis, necnon ſuper mandati verbali intelligeutia & interpræratione; Dicebam tamen incongruum videri ad huiuſmodi quæſtionis veridicam deciſionem indagandam, ſuper præmiſſis immorari,
2 Cum enim auctoritates præſertim Conſulentium & Deciſionantium, fundamentum conſtituant in ſingulorum caſuum particularibus ac indiuiduis circũſtātijs, Hinc prorsùs vanũ pro meo iudicio videtur eaſdem attendere pro regula generali, perindè ac ſi eſſent verba legis, ſed ſolùm capi debent pro norma, et dilucidatione intellectus, ad effectum congruè ac legalitèr regulandi & metiendi indiuiduas facti controuerſi circumſtantias, ob quarum, etiam leuem differentiam, ſæpè contingit, vt in vno eodemque iuris articulo diuerſimodè iudicādum ſit, itaùt deciſiones vel aliæ auctoritates in ſuis caſibus veræ, ad illũ controuerſiæ indebitè applicentur, Vndè propterea mea eſt conſuetudo dicendi, totam iudicantis vel conſulentis peritiam conſiſtere in applicando congruè actiua paſſiuis, cum de reliquo, quilibet ſatis mediocris litteraturæ otio abundans, reuoluēdo libros, quorum tantam copiam habemus, de facili magnum auctoritatum cumulum facere valeat, ſed punctus eſt in applicatione, et àn faciant ad propoſitum necnè, Atq; ex hoc reſultat tàm frequens æquiuocorum vſus apud modernos, qui tranſcriptorum potiùs quàm Doctorum partes gerendo doctrinas in confuſo conſarcinant, non diſtinguendo caſus & terminos, in quibus reſpectiuè loquuntur, ſed eſt abuſus abſque remedio, vndè iſta ſunt verba ad Corinthios.

Hinc proindè in hac facti ſpecie, pro eruenda veritate, conciliandiſque auctoritatibus, quæ hincindè deducebantur, dicebam plures caſus diſtinguēdos eſſe, dictaque diſtinctione attenta, probabiliores videri has partes rei conuenti ſuper valida extinctione; Primus enim
3 caſus eſt, vbi agitur de illo procuratore, qui principali præſente, vel modica diſtantia abſente, ad vnum negotium explicandum deputatus eſt, puta ad creandum cenſum, alia ſucceſſiua facultate ſibi non attributa; Siuè vbi eius deputatio concernit nudũ factũ exactionis fructuũ cenſuum, aliorumque redditnum & effectuum, prout ſunt illi, quos vulgò dicimus exactores, et iſto caſu admittebam ex huiuſmodi facultate non inferri ad illam recipiendi ſortem principalem, ac extinguendi cenſum, atque in his terminis loquuntur *deciſiones* 831. *Seraph.*, & 463. *Merlini repetit. deciſ.* 528. *poſt Cenc.*

Alter caſus eſt, vbi quis abſquè mandato redacto in ſcripturam, cenſum pro alio acquiſiuit, quia nempè habens ſui principalis pecuniā in manibus, ex eiuſdem commiſſione oretenùs data eam in cenſus acquiſitionem inueſtierit, et hic eſt propriè caſus poſitus *per Cenc. quæſt.* 109. *num.* 46., in qua auctoritate conſiſtere videbatur potiſſimum fundamētum actoris ac poſteriorum deciſionum pro eo editarum; Tunc enim quia hæc perſona à creditore expreſsè approbata non fuit, nequè ſuorum bonorũ adminiſtrationi præpoſita, dum non conſtat nec iuſtificari poteſt actum geſtum eſſe de præcedenti mandato, quod ſolùm ex rati habitione deſumitur, Hinc proindè ceſſat illa præſumpta voluntas mandātis, in qua fundatur *text. in l. filius C. de pactis, et in l. quod ſeruus Cod. de ſolut.*, ex quibus vtrobique *DD. congeſti per Surd. conſ.* 43. *ſub num.* 2. & *conſ.* 229. *num.* 8. *cum ſequen.* deſumunt, àn illi, cui commiſſus

eſt

eſt contractus, cenſeatur etiam, necnè commiſſus diſtractus, vndè propterea dicebam *Cenc.* non improbabilitèr in dicto caſu per eum exemplificato loqui, ſed non benè ad præſentem applicari.

Tertius demùm caſus eſt, vbi agitur de illo procuratore, qui principali longa diſtantia abſente, omnia eius negotia gerere, totumq; patrimonium ſeù aſſem in loco poſſeſſum adminiſtrare ſolet, tàm circà ea, quæ concernant contractum vel diſtractũ ſortis, quàm circà exactionem fructuum, itaùt talis mandati exercitium, generalis inſtitoriæ, ac negotiorum geſtionem importare dicatur, cum notabili ſucceſſiua obſeruantia; Et tunc dicebam non intrare auctoritates vel rationes primum & ſecundum caſus ſupra exemplificatos percutientes, cum hic nõ iure ſimplicis procuratoris ad vnum actum vel vnum negotium regulari debeat, ſed iure inſtitoris ac generalis adminiſtratoris iuxtà terminos *text. in l. 1. de inſtitoria actione, & dicta l. filius Cod. de pactis cum concord. per Rotam Ianuen. dec. 14. Baratt. & Adden. dec. 85. & 239.*;

Et hic eſt propriè caſus, de quo agit *Caſtrenſ. conſ. 20. lib. 2.*, in cuius ac ſequacium auctoritate ſe fundant duæ priores deciſiones debitori fauorabiles, idquè non obſcurè admittitur *apud Seraph. dicta deciſ. 831. num. 6. & ſequen.*, in qua fundantur duæ poſteriores; Excitata enim difficultate, quod idem procurator conſimilem fecerat extinctionẽ, vndè inferebatur ad quamdam generalem adminiſtrationem, euitatur ſolùm difficultas ex facto, quod ſcilicèt dictus actus ſubſequebatur poſt decem & ſeptẽ menſes, vndè non poterat abeo deſumi argumentum, quoniam priora influunt in ſequentia, non autèm econuersò.

Neq; aduerſari videbãtur deducta per *Surd. deciſ. 229.*, vbi de conſimili curatore ſeù generali adminiſtratore, et in qua auctoritate magnũ pro actore fundamentum cõſtituebatur, quoniam apud eum non diſputatur de extinctione per veram & effectiuã ſolutionem per actũ retroſimilem, ſed de ſimplici confeſſione de recepto ſeù acceptilatione, quæ poſito etiam ſufficienti mandato ad exigendum, procuratori vel inſtitori, ſeù alteri adminiſtratori de iure non conceditur.

In hoc vltimo caſu dicebam verè ac propriè nos verſari, quoniam Mambilla non erat ſimplex mandatarius deſtina-
4 tus ad fructuum exactionem, itaùt exactoris potiùs nomen mereretur, Minuſq; procurator ſpecialiter deputatus ad vnũ negotium tantùm explicandum, ſed habebat generalem inſtitoriam ac adminiſtrationem omnium negotiorum, quæ dictus Gentilis in Vrbe gerebat, dum in facto probabatur, ipſo principali approbante, plures alias cenſuum, ſeù cambiorum extinctiones aliaſque contractationes actiuas & paſſiuas feciſſe circà ipſas ſortes principales, eas recipiendo, vel reſpectiuè dando, Vndè propterea ex huiuſmodi obſeruantia duo reſultabant bonum ius debitoris ſatis comprobantia, Primò ſcilicèt interpretatio verborum & clauſularum, quæ continentur in mandato, et de quorum ſignificatione adeò diſputatum fuit, vt conſtat ex deciſionibus hincindè, cum data ambiguitate intret receptiſſimũ axioma in foro quotidianum, vt omninò deferendum ſit obſeruantiæ tanquàm optimæ interpreti, et cuius interpretatio talis eſt, quod etiam verborum proprietati præualet; Et ſecundò reſultat mandatum præſumptum, quod non dubitatur etiam per
5 præſumptiones & coniecturas induci, facilius verò in eo, qui ſolitus eſt huiuſmodi perſonam gerere, atq; alia mandantis negotia explicare, vt in ſpecialibus terminis extinctionis cenſus factæ cũ procuratore præſumpto firmatur *in Auenionen. pecuniaria 15. Ianuarij 1648. coràm Dunozetto* inter ſuas *deciſ. 786.*, Et generalitèr *Afflict. deciſ. 308. num. 6. deciſ. Genuæ 14. num. 4. Gratian. diſcept. 677. nu. 24. & 26. & ſæpius ſub tit. de credito*, et ſub altero *de contractibus*.

Ea etiam accedente præſumptione veriſimilis voluntatis principalis creditoris, vt prædictus eius miniſter ſeù correſponſalis huiuſmodi facultatem haberet; Si enim eſſet ſimplex exactor fructuum carens facultate recipiendi ſortẽ, certum eſt, quod cum eo fieri nec potuiſſet, nec debuiſſet diſdicta facienda principali vel eius legitimo procuratori ha-
6 benti facultatem recipiendi ſortem, ac retrouendendi cenſum ex deductis per *Cenc. quæſt. 103. num. 23.*, vndè propterea ſtante abſentia principalis, diſdicta

præ-

prædicta fieri potuiſſet in eadem Vrbe per diligentias, atque abſque eo quod dictus principalis aliquam notitiam haberet, ſors ad formam Bullæ *Pij* deponi debuiſſet in monte Pietatis, ibique diù otioſa remanere, quod veriſimilitèr dicendum eſt nolitum fuiſſe per dictum principalem virum diligentiſſimum, ac non ſolitum tenere pecunias otioſas,quæ
7 præſumptio generalitèr militat in quocumque Ianuenſe, vt aduertunt *Rouit. conſ.*103. *num.*10. *lib.*2.& *Rota dec.*594. *num.*23. *par.*5. *rec.*,*et in Romana prætenſorum cambiorum* 30. *Aprilis* 1655. *corã Dunozetto* inter ſuas *deciſ.*962.*n.*7.

Præterea dicebam,ſaltèm negari non poſſe, ſatis probabilitèr ex verbis mandati, ac obſeruantia & alijs, de quibus ſuprà, debitorem potuiſſe cum optima fide credere illum mandatarium, cum quo initus erat contractus, potuiſſe facere diſtractum, quod controuerti non poterat, dum ex duabus prioribus deciſionibus conſtabat idem Rotæ Tribunal id credidiſſe; Quo poſito cum fauorabilior ſit cauſa liberationis, quæ benigniorem interpretationem recipere debet, exindè ſequitur, ſoluentem ex iuſto errore ac probabili credulitate ei, qui iudicabatur habilis ad ſolutionem reci-
8 piendã, aſſequi liberationem, quamuis in ſtricto iure talis facultas non adeſſet.

Vt de ſoluente hæredi,ſeù Prælato putatiuo,vel ſimili latè poſt antiquiores ab eis allegatos *Giurb. dec.*79.*n.*20. *Salgad. in labyrint. par.*2. *cap.*9. *num.*115.*cum pluribus ſequen. Rota apud Merlin. deciſ.* 463. aliàs 374. *par.* 5. *rec. num.*40. *cum ſequen.*; Et in terminis magis proximis extinctionis cenſus factæ cum eo, qui iuſtè credebatur legitimus procurator *in dicta Aueniouen. pecuniaria* 15. *Ianuarij* 1648. *coram Dunozetto* inter ſuas *dec.*786.

Fortius,quia non agebatur de ſolutione facta ab ipſomet principali debitore, ſeù voluntario miniſtro per ipſum deputato, quo caſu dici poteſt ſibi im-
9 putandum eſſe, cur minus diligens fuerit in inueſtigando legitimam ac ſufficientem facultatem eius, quem ſciebat non eſſe principalem creditorem, ſed alieno nomine actum facere, dum agebatur de Eccleſia ſeù loco pio pernoceſsè ſub aliena legali adminiſtratione viuente, vndè quandò eius adminiſtrator malè ſe geſſiſſet, itaùt ageretur de concurſu culparum in vtriuſq; partis mãdatarijs & miniſtris, tunc in huiuſmodi concurſu,condonandum potius videbatur culpæ Religioſi adminiſtrantis bona Domus Profeſſæ, quàm alteri, Tum quia culpa Mambillæ erat in committendo redolens dolum poſitiuum, illa verò huius Religioſi erat in omittendo; Tum etiam quia Domus Profeſſa contendebat de maiori damno & præiudicio; Et demùm quia in æquali concurſu, potior eſt conditio rei & debitoris agentis ad liberationem non gratuitam ſed correſpectiuam cum ſolutione verè ſequuta, quàm creditoris agentis ad condemnationem, ac duplicatam eiuſdem debiti ſolutionem, cum rectè ſibi obijci poſſit, cur opera minùs fidæ & doloſæ perſonæ vteretur, Atquè excuſabilis videatur dictus Religioſus adminiſtrator ſequutus illius perſonæ fidem, quam idem creditor continuato pluriũ annorum ſpatio,ac in longè grauioribus negotijs generalitèr probauerat.

Quamuis autem, reflectendo etiam ad veritatem, hæc viderentur conuincentia, itaùt ſi de cauſa forenſi, atque ignotis perſonis ageretur,pro hac parte omninò reſpouderi debuerit, Nihilomi-
10 nus quia ſæpè prodeunt cauſarum reſolutiones, Vel ex motiuis & cauſis, de quibus *Apont.deciſ.*34. *in fin.*,Vel ex aliis quæ ipſimet victorum Aduocatis ignota, per iudices excogitari ſolent, vt aduertit *Rouit. deciſ.*49.*num.*13.,Atque aliqua ſaltem de facto vrgebat difficultas ob dicti Mambillæ decoctionem præfato actui proximam, ex qua Tribunal ſuſpicionem concipere potuit de aliqua colluſione, qua ſiue malè ſiue benè concepta, ſatis durum eſt cum ſolis iuris regulis ac propoſitionibus iudices in propriã ſententiã trahere; Hinc proindè me & alijs huius partis Aduocatis conſulentibus, ad honeſtam concordiam deuentum eſt, qua mediante præſens controuerſia finem habuit;Vndè edocemur, quàm periculoſum ſit cum ſolis deciſionibus vel conſilijs in conſimilibus controuerſijs in iudicando vel conſulendo procedere, cum frequentèr reſolutiones
11 ex alijs ignotis probabilibus motiuis prodeant, ſed quia non expedit ea pate-

facere; idcircò ad reſolutiones colorādas aliquæ legales concluſiones prudenter adaptantur, malè tamen capiendæ pro determinatione generali attendenda in alijs cauſis, in quibus illæ circumſtantiæ nō concurrant; Ideoque in Deciſionibus vel Conſilijs ponderādus eſt totus caſus, factaq; comparatione omnium circumſtantiarum hincindè, videndum eſt, àn congruat caſui ſeù controuerſiæ, ad quam allegantur, necnè, adeout in applicatione totum conſiſtat.

TVDERTINA

CENSVS

PRO

BONAVENTVRA COSPANO

CVM

ROSCETTIS ET ALIIS.

Caſus variè deciſus per Rotam.

Malè extinguens cenſum non ſeruata forma in ipſo inſtrumento cenſuali adiecta fauore tertij, cuius cautela ſolam ſortem principalem reſpiciat, An teneatur ad illa interſuria, ad quæ tertius actionem habet cōtra creditorem, cum quo cenſus extinctus fuit.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Concluſio vt extinctio facta non ſeruata forma inſtrumenti ſuper reſtitutione ſortis vinculata non valeat, quando procedat.*
2 *Inueſtimentum pretij rei emptæ pro cautela emptoris, àn fiat de iſtius dominio ſequuta euictione.*
4 *Emptori debentur etiam fructus pecuniæ ſolutæ euincere volenti rem emptam, euictionem præueniendo.*
5 *Aequitas* l. curabit *habet locum etiam fauore emptoris.*
6 *Cenſus malè extinctus fingitur durare, & viuus etiam pro curſu fructuum fauore tertij.*
7 *De damnis & intereſſe debitis etiam pro cenſu, pro quo aliàs non currant fructus.*

DISC. XXV.

1 ANTONIVS Coſpanus auctor Bonauenturæ, de anno 1603. emit à Paulo Petro Accurſio quaſdam terras pro pretio ſcutorum 940., ex quibus ex pacto inueſtiti fuerunt ſcuti 509. in annuo cenſu ſcutorum 40. impoſito per Nicolaum Roſcettum ad fauorem venditoris, cum pacto adiecto pro cautela emptoris, vt in caſu extinctionis requiri deberet eiuſdem emptoris vel ſuorum præſentia & cōſenſus, ad effectum, vt pecunia denuò inueſtiretur loco cautionis pro euictione; Cumque de anno 1611. motum eſſet iudicium ſuper dictis terris, emptor litem denunciauit, nō ſolùm hæredibus venditoris præmortui, ſed etiam Roſcetto cenſus impoſitori, curando etiam ad abundantiorem cautelam ſibi per iudicem inhiberi, nè ſortem & fructus irrequiſito ipſo emptore ſolueret; Verùm hoc non obſtante de anno 1620. ad extinctionem per actum retroſimilem reſtitutionis ſortis cum integra ſolutione fructuum proceſſum fuit, vndè propterea emptor, qui imminentem euictionem præueniendo, vt illam euitaret, ſcuta 700. ſoluerat, de anno 1648. pro eius reintegratione obtinuit ab A.C. contrà dicti Roſcetti hæreditatem & bona mandatum exequutiuum, tàm pro ſorte quàm etiam pro fructibus vſque tunc decurſis, perindè ac ſi cenſus extinctio ſequuta nō eſſet; Verū commiſſa per Signaturam cauſa appellationis *in Rota coràm Taia*, cum clauſula, *Si quid exequendum*, ſub die 14. *Februarij* 1659. reſolutum fuit mandatum eſſe exequendum, non ad effectum ſoluendi, ſed

Digitized by Google

ſed deponendi, deindè verò repropoſita cauſa *ſub die 9. Martij 1664.* reformata fuit prior deciſio, decernendo dicti mãdati exequutionem pro ſorte principali tantùm ac fructibus decurſis à die ſequeſtri ſeù inhibitionis vſque ad diem extinctionis, non autem ab indè citra, atque in hac poſteriori reſolutione perſtitum fuit in alia propoſitione ſub die *Maij 1665.*, ex eo fundamento, quod poſt cenſus extinctionem ad formam Bullæ Pianæ iam ſequutam, nulli currunt amplius fructus, qui deberi non poſſunt ex cenſu iam extincto, ac amplius in rerum natura non extante.

Nil refragante inualida extinctione ob non ſeruatam legem in ipſo contra-
2 ctu fauore tertij adiectam, ob cuius ſpretum actus habetur pro infecto iuxta deciſionem in *Romana fructuum cenſus 22. Iunij 1646. & 30. Maij 1653. coram Cerro, de quo in Romana fideicommiſſi de Alicornis diſc. 23.*, quoniam dicunt poſteriores deciſiones, id rectè procedere, vbi cautela reſpicit ipſius cenſus dominium, atque ille tertius, cuius fauore adiecta eſt, futurus ſit dominus, vt eſt in caſu dictarũ deciſionũ, in quo agebatur de cenſu ſpectante ad fideicommiſſum, liberè non extinguendo cum hærede grauato vel fideicommiſſi poſſeſſore; Secus autem vbi ius tertij eſt ratione crediti, et pro cautela pretij conſiſtentis in ſola ſorte principali, quia tunc ſufficit iſtam remanere ſaluam cum condemnatione debitoris ad iteratam ſolutionem, perindè ac ſi impleta lege contractus, eadem ſors tutè depoſitata fuiſſet, hoc enim impedire non poterat facultatem extinguendi cum directo, ac aliàs libero cenſus domino & creditore.

Et quamuis alter doctus ac ſenior Aduocatus pro hac eadẽ parte ſcribens, prętẽderet quod facto caſu euictionis, inueſtimẽtum prædictum tranſijſſet in dominium emptoris, pro cuius cautela illud fa-
3 ctum erat, vndè propterea ex tunc ad eius tãquam domini fauorem fructus currere cœperint, allegando in id auctoritatem *Gizzarell. dec. 29. num. 19.*; Attamen hoc motiuum cum iuſtitiæ fundamento reiectum fuit, vtpotè nullam habens probabilitatem, caſus enim *Gizzarelli* eſt diuerſus, vt ex lectura, atque in præſenti emptor pro euictione paſſa remanebat ſolùm creditor quantitatis, ſpecies verò empta ex pretio pro cautela emptoris dicitur de dominio venditoris, cuius commodo vel incommodo accedit augmentum vel diminutio, vt in ſpecie conſimilis inueſtimenti habetur *dec. 232. par. 8. rec.* & non ſemel *ſub tit. de feudis* ad materiam Bullæ Baronum ſuper illis inueſtimentis, quæ fiunt per creditores in loca Montium, quoties dare nolunt vel non poſſunt cautionem de reſtituendo prioribus & potioribus, vel in caſu euictionis &c.

Quare in vltima præſertim diſputatione, in qua ob alterius verè inſignis Aduocati obitũ ſolus ſcribebã, duas conſtituebã in ſpectiones, Vnã circa creditum Coſpani emptoris cũ Accurſio venditore, ac principali debitore euictionis, quid ſcilicet conſequi deberet, à n ſolam ſummã de proprio ſolutam euincenti, vt euictionem euitaret, vel aliquid plus; Et ſecundo, poſito iſto credito etiam pro fructibus in ea ſumma, pro qua mandatum relaxatum fuerat, an pro eo actionem haberet contra cenſuarium tanquam debitorem debitoris.

Quoad primam, cum pecunia ſoluta euincenti vim habeat veræ euictionis,
4 ſeu fingatur pretium ſolutum re non habita *ad text in l. ſi ſeruus venditus §. cum igitur ff. de euict.* cum concordantibus plenè deductis *deciſ. 337. & 390. par. 5. recentior.* ac habetur in ſua materia *ſub tit. de empt. & vendit.* præſertim *in Romana Saluiani pro Duce Bonello*, Exindè reſultare dicebam, non ſolum debitum in ſorte principali pro ea ſumma, quæ euincenti ſoluta fuerat (in quo caſu erat extra controuerſiam, ac firmatur in cauſæ deciſionibus) ſed etiam in fructibus recompenſatiuis, qui in iudicio euictionis reficiendi ſunt, vt per *Leotar. de vſur. quæſt. 36. num. 16. & quæſt. 56. num. 16.* & ſupponitur *apud Buratt. dec. 240. n. 9.* Et in terminis ſpecialibus fructuu illius pecuniæ, quæ per emptorem præueniendo euictionem ſoluta eſt euincere volenti *Fab. de Ann. conſ. 15. num. 17.*, vbi dicit ità deciſum per Sac. Conſilium; Et generalitèr quod æquitas *leg. curabit*
5 *C. de action. empti* procedat etiam fauore emptoris *Surd. conſ. 101. num. 26. in fine, Magon. dec. Lucen. 17. num. 31. & 34. Duran. dec. 34. num. 32. Greg. & Ad-*

den. dec.347. num.7. & 18. Leotar. de vſuris quaſt.27. num.54. cum ſequen.

Firmato igitur credito emptoris contra venditorem, etiam in fructibus recompenſatiuis, itaut contra ipſum principalem ſi adeſſent bona, non dubitaretur de mandati executione, Dicebam, etiam cum aliquo ſenſu veritatis, pro eiſdem actionem competere contra dictum debitorem cenſuarium, non tanquàm directum debitorem fructuum cēſus, ſed tanquam ad damna & intereſſe ob non ſeruatam legem contractus, perindè ac ſi cēſus duraret,atq;debitor fructus non ſoluiſſet, quoniam cum in odiū malefacientis actum, ille habendus veniat pro infecto, ex ijs, quæ in his ſpecialibus terminis extinctionis cenſus factæ ſpreta lege cōuentionis adiectæ pro iure & intereſſe tertij habentur in allegata *Romana fructuum cenſus coram Cerro*, vbi allegantur *Gratian. diſcept.45. num.28. & ſequen. Cenc. de Cenſ. qu.59. num.37. & cæteri*, ſequitur exindè, quod
6 ſicuti ſi cenſus duraret ac extinctus non eſſet, actori competeret hæc actio contra cenſuarium ad fructus decurſos, ſiuè etiam idem actor de illis reintegrari potuiſſet de ſorte per dictum debitorem reſtituta, quam curaſſet illicò inueſtiri in alios cenſus vel effectus fructiferos, ità ad hæc teneri deberet ex eiſdem rationibus, ex quibus in allegatis deciſionibus *coram Cerro* fauore ſucceſſoris in fideicommiſſo contra debitorē non ſolùm decernitur debitū ſortis principalis, ſed etiam illud fructuū à die petitionis; Et licèt in huius cauſæ deciſionibus dicatur caſum eſſe diuerſum, cum fideicommiſſarius ſuccederet in cenſibus hæreditarijs iure dominij, Attamen videtur parùm tuta reſponſio, cum proportionabiliter eadem ratio vtrique caſui conueniat, vndè propterea dictæ deciſiones attendendæ videbantur potius in ratione quàm in dicto, cuius tamen contrarium ex moderni ſæculi malo facto ſemper ſeruatur.

Duplicitèr enim dicebam emptorem huiuſmodi actionem ad damna & intereſſe habere contra talem cenſuarium, quia dupliciter deliquerat, ſpernendo ſcilicèt legem contractus, ac alteram legem præcepti iudicialis, quarum vtraq; de per ſe ſufficit ad annullandam ſolutionem aliàs factam ac fingendam eam tanquam infectam, Primò quia ſi pecuniam depoſuiſſet ac tertium intereſſatū interpellaſſet, vt tenebatur, iſte illicò procuraſſet pecuniam inueſtiri, vt ità ex fructibus inueſtimenti de ſuis fructibus recompenſatiuis reintegrari poſſet, ſeu illum ſibi deliberari. Et ſecundò probabilius, quia idem emptor iuſtè credens cenſum adhuc durare, ac ſciens debitorem tanquam ſpecialiter inhibitū à iudice non poſſe ſoluere fructus, ità ſe credidit tutum atque neglexit ab alijs venditoris bonis ſe reintegrare,ſeu alias diligentias adhibere; Et ſic ſtant ſimul, cenſum attenta veritate extinctum eſſe,
7 atque nullos fructus deberi tanquam cenſus, et tamen eoſdem fructus deberi per fictionem tanquam damna & intereſſe; Adinſtar eorum, quæ pluries *hoc tit.* habentur de fructibus cenſus impoſiti ſuper fundo incapaci, vel poſt illius euictionem cum ſimilibus, quoniam illi deberi non poſſunt per veritatem, qua attenta nullus adeſt cenſus, ſed benè debentur per fictionem tanquam damna & intereſſe, cum hac differentia in caſu præſentis controuerſiæ, quod huiuſmodi damna & intereſſe non debeutur ad eamdem rationem, ad quam fructus cenſus conuenti fuerant, vt in dictis alijs caſibus, ſed ſolùm ad illam rationē, quam fructabat ipſa res empta, quæ frequentius ſolet eſſe minor, vt in præſenti de facto erat, et ad quam proportionem fructuum ipſius rei venditæ taxari ſolent fructus recompenſatiui, ac ità debitor releuebatur, nam fructus cenſus erant ad rationem octo pro centenario, & huiuſmodi fructus recompenſatiui ſeu damna & intereſſe petebantur ad ſolam rationem quinque iuxta taxam legalem deſumptam *ex gloſ. in auth. perpetua Cod. de Sacroſanct. Eccleſ.*, quoties de contraria veritate non conſtat, vt pluries habetur de huiuſmodi fructibus recompenſatiuis *ſub tit. de vſuris*.

CA-

CAMERINEN.

CENSVS

PRO

HIERONYMO MELIORATO
ET CONSORTIBVS

CVM

GINNESIO PETRELLA.

Caſus diſputatus coram A.C. incertus eſt exitus.

An & quando depoſitum ſortis principalis dicatur benè vel malè factũ pro extinctione cenſus, itì vt eius periculum cedat damno debitoris, vel reſpectiuè creditoris.

SVMMARIVM.

1 F*acti ſeries.*
2 *Circa diſdictam àn babeamus certã formam, et quid ſufficiat vt dicatur benè facta.*
3 *Quid circa depoſitum ſortis reſtituendæ.*
4 *Deponere non eſt ſoluere, et quando debitor deponendo liberetur.*
5 *Depoſitum malè factum validatur per ratibabitionem.*
6 *Quando etiam ſine contumacia rectè deponatur.*
7 *Extinguens cenſum cum Tutore vel Prælato, àn conſequatur plenam & tutam liberationem.*

DISC. XXVI.

DOrotheus Rotellus debi-
1 tor cuiuſdam cenſus conſignatiui per ipſum impoſiti ad fauorem Eccleſiæ, cuius erat Rector Ginneſius Petrellus, prædium vendidit Blanchino ſub conuentione, vt pretium erogari deberet in extinguendis eius debitis, inter quæ aderat iſte cenſus, vndè propterea idem Dorotheus diſdictam fecit præfato Petrello Rectori in forma, ſed in fine biſmeſtris per Conſtitutionem Pianam præſcripti, non citauit iuxta conſuetam formulam ad recipiendum ſtatuta die & hora ſolutionẽ, eoque non comparente vel non curante illam recipere ad videndum mandari deponi, cum ſolùm de facto pecunia depoſita fuiſſet penès mõtem Pietatis Terræ Sancti Ginneſij, de quo erant partes; Quo depoſito ſequuto, illoque dicto Rectori intimato, eiuſdem montis officialis de dictis pecunijs diſpoſuit, eas mutuando ſub vſuris per mutuatariũ præfato Rectori præſtandis loco illorum fructuum, qui aliàs percipi debuiſſent ex cenſu, in quem eadem pecunia inueſtiri deberet, prout de facto per aliquod tẽpus mutuatarius ſoluit dictas vſuras officiali montis, qui eas ſoluit dicto Rectori; Sequuta verò dicti officialis morte forſan non ſoluendo, detectoque etiam minus idoneo mutuatario, Hinc Rector prędictus pulſare cœpit debitorem cenſus, ſeu Melioratum eius ſucceſſorem, vel bonorũ poſſeſſorem, prætendendo quod ob diſdictam ſeu reſpectiuè depoſitum malè factum, cenſus haberetur pro adhuc viuo & durante, et introducta cauſa coram A.C.

Scribens pro reo conuento, ex particularibus facti circumſtantijs dicebam, non improbabilitèr pro eo reſpondendum videri, ſaltèm quatenus dictus Rector eſſet ſoluendo, itaut ab eo magis culpoſo Eccleſia reintegrari potuerit;
2 Diſdicta enim erat benè concepta, cum ſuper ea non habeamus in iure præſcriptam certam formam, ideoque concipi poteſt cum quibuſcumque verbis vel modis, ex quibus declarata remaneat voluntas debitoris redimendi cenſum, creditori benè explicata, *vt dec.276. n. 1. & dec.277.num.8. & 9. poſt Cenc.* cum alijs apud eumdem *quæſt.107.nu.25.Anconitana cenſus* 15. *Martij* 1560. *Taia. Romana Cenſus* 28. *Martij* 1664. *Priolo.*

Prout circà depoſitum, paritèr certa forma non habetur, ſed principalitèr inſpicitur, àn ità conceptum ſit, quod
3 remaneat irreuocabile, itaùt non ſit in libito debitoris illud reaſſumere, ſed econuersò liberum ſit creditori depoſitatam ſortem quandocumque rehabere, vt *deciſ.278. num.1. & deciſ. 296. num.*

2. *poſt*

2. *poſt Cenc.*, *in d. Romana Cenſus coram Priolo* §. *ſit enim fortis depoſitum*, et conferunt, quæ circa formam pecuniæ numeratæ in creatione cenſus præſcriptam habentur *hoc eodem titulo* deducta ſuper cenſu creato cum cedula bancaria, iſtam diſtinguendo à ſimplici ordine, ex dicta diuerſitatis ratione abdicationis dominij pecuniæ à debitore, ac reſpectiuè libertatis habendi pecuniam quandocumque, vni, vel alteri competentis.

Sola difficultas remanebat in eo, quod non præceſſiſſet citatio ad recipiendum
4 ſolutionem pro certa die & hora, ex eo quod deponere non eſt ſoluere, neque debitori licitum eſt ex abrupto debitam pecuniam depoſitare, ſed ſolùm id conceditur in creditoris contumaciam, ex qua à lege ſubintellectus cenſetur eiuſdem creditoris conſenſus, quod pecunia ad formam Pianæ Conſtitutionis deponatur, vnde huiuſmodi contumacia ceſſante, illud non ſuffragatur ex deductis *per Cenc. qu.* 111., atq; ad aliud propoſitum impediendi curſum fructuum dotalium habetur *in Romana fructuum dotis de Porcarijs ſeù Magdalenis ſub titulo de dote*.

Hæc autem difficultas, quæ aliàs in ſolo puncto iuris ſolida & ineuitabilis
5 eſſet, in hac facti ſpecie tolli videbatur, ex ea circumſtantia, quod Rector, cui ſoluendum erat, habens ſtãte intimatione certam notitiam dicti depoſiti, illud ratum habuit, dum à depoſitario ſeù mutuatario ad aliquod tempus conſiderabile, (vt per cauſæ Patronum ſupponebatur) exegerat fructus inueſtimenti, ità concorditer dilati in gratiam tertij, cui pecunia per depoſitarium mutuata erat, vndè propterea quamuis depoſitũ fuiſſet malè factũ per ratihabitionẽ, attamẽ remanebat ſanatum ex firmatis apud *Surd. conſ.* 585. *num.* 30. *cum ſeqq.*, ex cuius auctoritate idem firmauit *Rota in dicta Romana fructuum dotis* 28. *Ianuarij* 1661. *coram Veroſpio*; Idque obſeruabam videri certum ex ea ratione, ex qua ob creditoris contumaciam vt ſupra depoſitum licitum & validum reputatur, ob præſumptam ſcilicèt ſeù ſubintellectam creditoris voluntatem à contumacia reſultantem; Si enim iſta præſumpta ficta voluntas ſufficit, multò magis ſufficere debet ratihabitio, quæ de iure æquiparatur mandato, atque maiorem dictæ voluntatis expreſſionem continere dicitur, dum fundatur in facto eius, de cuius voluntate agitur, et ſic in veritate potiùs quàm fictione.

Fortius autem præmiſſa procedere dicebam attenta ſubiecta materia, dum
6 non agebatur de cenſu priuato, itaùt creditor oblatam ſortem reſtituendam tanquàm propriam & liberam recipere, atq; in alios ſibi benè viſos vſus conuertere poſſet, in quibus terminis verè procedit dicta concluſio de non deponendo niſi præuia contumacia in recipiendo vt ſuprà, ſed agebatur de cenſu debito Eccleſiæ, cuius ſortem Rector ad liberam diſpoſitionem non habebat, ſed tanquàm deſtinatam in inueſtimentum bonorum ſtabilium vel cenſuum, benè cuſtodire tenebatur, vt denuò inueſtiretur, itaùt huiuſmodi pecunia dicatur vicem bonorum ſtabilium habere, cadens ſub diſpoſitione *extrauag. Ambitioſæ*, vt in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract. in genere*; Tunc enim ceſſante ratione concluſionis, illa etiam ceſſare videtur, atque ſubiectæ materiæ magis congruum eſt abſque dicto inani circuitu directè fieri id quod eo etiam ſeruato fieri deberet.

Potiſſimè ob intereſſe debitoris cenſũ extinguentis, ità ſe magis tutum & certum de liberatione reddentis; In extinctione ſiquidem cenſuum pertinentium
7 ad pupillos, quàm cum tutore fieri contingat, controuerſum eſt apud DD., An illa facta ſine decreto iudicis ac pecuniæ vinculatione in manibus tutoris, liberet nec nè debitorem, Et licèt magis communis eſſe videatur affirmatiua, ſtante quod non agitur de alienatione voluntaria, ſed de actu neceſſario, quem ſufficit explicare cum legitimo adminiſtratore, Nihilominùs in ſubſidium, atq; tutore exiſtente non ſoluendo, ſatis dubitari poteſt, àn ex beneficio reſtitutionis in integrum ſuccurratur pupillo ſuper regreſſu aduerſus debitorem, de quo proindè in iure habetur, quod ſoluens tutori ſine decreto, plenam non autem pleniſſimam liberationem obtineat, ex deductis in his terminis cenſualibus *per Cenc. quæſt.* 109. *num.* 8. *cum ſeq. & num.* 13.; Cumque Eccleſia inter cætera eius pri-

priuilegia iſtud obtineat, vt reguletur iure minoris vel pupilli, ſatis probabiliter dubitari poteſt, vt id quod habetur de debitore ità ſoluente tutori, locum quoq; habeat in eo, qui ſoluit Prælato ſeù Rectori, et cōſequentèr rationabilis, quinimò laudabilis & neceſſarius fuit modus vt ſupra tentus deponendi; Cum autem vnica tantùm informatio deſuper habita fuiſſet abſq; cōmunicatione iuriũ alterius partis, defuit hucuſque occaſio maturius veritatem deſuper indagandi, ſtante quod controuerſia reſtringebatur ad factum, in quo ſcribentes pro actore negabãt perceptionem fructuũ, ex qua ratihabitio deducebatur; Cumq; ex parte rei probaretur per aliquos teſtes, prætendebatur, vel ratione ſingularitatis, vel ob alias exceptiones eis deferendum non eſſe.

R O M A N A

EXTINCTIONIS CENSVS

PRO

PP. B. IOANNIS DEI

CVM

FERRINIS.

Cauſa pendet in Rota.

De validitate vel inualiditate depoſiti ſortis facti poſt elapſum bimeſtre in Bulla *Piana* præſcriptum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Facto validè depoſito cenſus remanet extinctus & debitor liberatus.*
3 *Ad dicti depoſiti validitatem requiritur fieri cum decreto Iudicis.*
4 *Impedito non currit tempus, quod coniungendum eſt ſublato intermedio impedito.*
5 *De impedimento Sedis Papalis vacantis.*
6 *Impedimentum proueniens à facto Iudicis, vel culpa partis excuſat etiam ſi aliàs non ſit excuſabile.*
7 *Obſeruantia ſeù acquieſcentia creditoris dicitur habere ſpeciem approbationis depoſiti.*
8 *Concurrente æquitate, pro validitate depoſiti reſpondendum eſt.*

DISC. XXVII.

1 VOlentes P P. Hoſpitalis S. Ioannis Colabitæ redimere duos cenſus in ſorte ſcutor. 2. m. impoſitos de annis 1639. & 1640. ad fauorem illorum de Ferrinis, fecerunt diſdictã in forma ſub die 10. Nouembris 1654., atq; ſub die 6. Ianuarij 1655. imminente lapſu bimeſtris fecerunt ſolitam citationem ad recipiendam ſortem vnà cum fructibus decurſis pro certa die & hora, aliàs videndum maudari deponi; Cumque dicta citatio caderet ſub die octaua, et ſic bimeſtre adhùc durante, caſus dedit, quod ſub die 7. intermedia cõtigit mors *Innocentij Decimi*, vndè propterea ob nouenniales exequias tanquàm in diebus feriatis omnia Tribunalia ſiluerũt, atque prima dies iuridica, in qua lectæ fuerunt citationes, cecidit ſub die 19. eiuſdem menſis, in qua Iudex decreuit iuxta conſuetam formam, deponi, niſi pro certa die & hora intimandis creditores receperint, Cumque intimatio facta fuiſſet pro die 21, atque ſtatuta hora creditores non comparuiſſent, factũ fuit depoſitum, illudque etiam eiſdem creditoribus intimatum, prout abundando in cautelis eiſdem creditoribus ſub die 11. præcedenti eis notificata fuerat proteſtatio de dicto impedimento, quodque ipſi debitores non expectato iudicis decreto prompti erant pecuniam ſoluere.

Poſt lapſum verò pluriũ annorũ, creditores prætendentes dicti depoſiti inualiditatem & ſucceſſiuè continuatum curſum, pulſarunt dictos PP. coram *Vi-*

cario,

cario, à quo prodijt ſententia reorum abſolutoria, à qua commiſſa per appellationem cauſa *in Rota coram Otalora*, et dato dubio, àn *cenſus ſit extinctus*.

Pro debitoribus ſcribens, affirmatiuè dicebam reſpondendum eſſe ſtante integro depoſito cum decreto iudicis com-
2 petentis facto præuia diſdicta & creditoris contumacia *ad text. cum ibi notatis in l. obſignatione Cod. de ſolut. & l. acceptam Cod. de vſuris cum concord. per Cenc. quæſt. 111. num. 52. cum ſequen. Romana fructuum dotis 28. Ianuarij 1661. Veroſpio, Romana cenſus 28. Martii 1664. Priolo* & paſſim, cum data validitate depoſiti, caſus remaneat extra dubitationem, quæ ſolùm cadere ſolet circa ipſius depoſiti validitatem vel inualiditatẽ, itaut quæſtio ſit magis facti quàm iuris, vndè propterea in præſenti difficultas reſtringebatur ad punctum prętenſæ inualiditatis depoſiti, ex eo quod illud ad formam Bullæ Pianæ ſequutum non eſſet infra bimeſtre.

Sed cum aliquo etiam ſenſu veritatis, reſeruato tamen maturiori iudicio, quãdo in cauſæ diſputatione alterius partis fundamenta videantur, credebam diffi-
3 cultatem non ſubſiſtere ex eo quod ad depoſiti validitatem neceſſarium erat decretum iudicis competentis vt ad litteram probant *text. in d. l. obſignatione Cod. de ſol. & l. 4. §. condemnatum ff. de re iudic.*, et firmãt communiter DD. congeſti *per Cenc. quæſt. 111. num. 26. & ſequen. Giurb. dec. 38. num. 6. Prat. obſeru. 25. num. 3.* & habetur deductum *in dicta Romana fructuum dotis ſub tit. de dote*.

Qua decreti neceſſitate concurrente, imputandum non erat debitori, cur infra ſtatutum terminum depoſitum prædictum ſequutũ nõ eſſet, ex regula, quod
4 impedito non currit tempus, Vt in ſpecialibus terminis impedimenti reſultantis ob Sedem Papalem vacantem, *Seraph.*
5 *dec. 362. num. 2.*, et generaliter probat *text. in l. quibus diebus ff. de condit. & demonſtr. cap. imputari de reg. iur. in ſexto & l. finali Cod. de annal. præſcript. vtrobique ſcribentes*; Quodque ſublato intermedio impedimento coniungenda ſint tempora *Rouit. pragm. 1. de pact. de retrouend.* vbi concordantes, potiſſimè dum ſuperuento impedimento, debitores omnem adhibuerant poſſibilem diligentiam etiam ſuperabundantem, denunciando creditoribus impedimentum notorium, quod remoueri non poterat, eoſque requirendo ad recipiendam pecuniam, vndè propterea oblatio quamuis verbalis in propoſito vim realis habere videbatur, dum hæc fieri non poterat.

Clarius verò, itaùt ex hac circumſtantia omnis penitùs difficultas ceſſare videretur, quoniã caſuale ſuperuentum impedimentum non percutiebat vtramque partem, itaut dici poſſet ſpecies caſus fortuiti, cuius damnum ſentire debet ille, qui tenebatur actum explicare & non potuit, ſed impediebat quidem debitorem faciendi depoſitum, non autem impediebat creditores abſque Iudicis decreto recipiendi pecuniam, cum receptiſſimum ſit formam præſcriptã à Bulla Piana, tàm circà diſdictam per duos menſes antè faciendam, quàm circa depoſitum, procedere inuito creditore,
6 ſecùs autem eo volente; Quando igitur impedimentum prouenit à facto iudicis vel partis, tunc excuſat, quamuis aliàs de ſui natura eſſet iniuſtum & non excuſans ad *text. in l. cum ipſe ff. de excuſat. tutor. vbi Bart., Bald. & cæteri Adden. ad Veſtr. lib. 6. cap. vlt. num. 25. & ſequen. Rot. deciſ. 19. num. 10. par. 7. recent.*

Ponderabam quoque conſiderabilem eſſe diuturnam creditorum acquieſcentiam ſpatio plurium annorum, poſtquàm eis omnia præmiſſa notificata
7 fuerunt, illa enim ſpeciem approbationis præſeferre videtur, vt punctualiter *Adden. ad Gregor. deciſ. 480. in fine*, quodque debitores vt cenſum prædictũ redimerent, æquiualentem ſummam pariter ad cenſum ſub minoribus fructibus acceperant, vndè aſperum videbatur vt ob huiuſmodi ſubtilitates debitor grauari deberet ad duplicata interſuria, Ideoq; ſufficere videbatur caſum reddi dubiũ, vt in iſto intrare deberet æquitas pro debitoribus contendentibus de dãno vitando contrà creditorem conten-
8 dentem de lucro, quam æquitatem in non curanda nullitate euidenti depoſiti ſeruauit *Rota in dicta Romana fructuum dotis 28. Ianuarij 1661. coram Veroſpio, de qua ſub tit. de dote*, & in alijs ac agitur etiam in alia *Romana*

fru-

fructuum inter Principem Sabellum & Principem Iuſtinianum ſub eodem tit. de dote; Ad plures autem annos, quibus hæc ſcripta fuerunt,cauſa adhuc propoſita non fuit, fonsàn actores agnoſcentes eorum prætenſionis inſubſiſtentiam acquieſcent, cum niſi diuerſæ facti circumſtantiæ concurrant,reflectendo etiã ad veritatem, iuſtitia et æquitas huic parti aſſiſtere videantur.

ROMANA

PECVNIARIA

PRO

PAVLO IORDANO

CVM

COMITE FRANCISCO STELLA.

Caſus diſputatus coram Prælato Iudice Commiſſario, poſteà concordatus.

De extinctione cenſus, acceſſatione fructuum, ex eo quod creditor efficiatur Dominus fundi cenſiti; Et quid ſi ex facto merè voluntario deſinat ille poſsideri, àn cenſus reuiuiſcat.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Eo ipſo, quod creditor efficitur dominus fundi cenſiti reſoluitur cenſus.*

3 *An tali caſu debeantur fructus loco dãnorum & intereſſe.*

4 *Quando creditore non poſſidente amplius fundum cenſitum cenſus reuiuiſcat.*

5 *Seruitus vni debita extinguitur, ſi eius fiat fundus ſeruiens, et quid ſi poſteà alienauerit.*

De Cenſibus

DISC. XXVIII.

1 Qvamplures inter iſtas partes ſanguine coniunctas habitæ fuerũt controuerſiæ coràm Prælato iudice commiſſario, potiſſima verò, ſuper qua maiores fuerunt diſputationes, conſiſtebat in puncto præſcriptionis iuris redimendi quaſdam domos venditas ſeù in ſolutum datas cum pacto de retrouendẽdo, de quo habetur actum in ſua materia *ſub tit. de emptione & venditione*; Alter verò controuerſiæ punctus fuit iſte, àn ad fauorem Stellæ decurſi eſſent fructus quorumdam cenſuum per ipſum ſeù eius auctores iure translatiuæ ceſſionis acquiſitorum à creditoribus auctorum Iordani, ac impoſitorum ſuper eiſdem domibus, quæ cum dicto pacto per dicti Iordani auctores venditæ ſeù ex cauſa dotis in ſolutum datæ fuerunt auctori Stellæ.

Pro tempore quo hic vèl eius auctores poſſederunt fundum de eorum dominio effectum,caſus videbatur indubitatus, quod non deberentur fructus tanquàm fructus cenſus, quoniam actio &
2 paſſio dari non poſſunt in eodem ſubiecto,atq;res mea mihi ſeruire non poteſt, vndè cum cenſus ſit ſpecies ſeruitutis (licèt verè & propriè non ſit talis,) receptum eſt, vt eo ipſo, quod creditor cenſuarius efficitur dominus fundi cenſiti, cenſus habeatur pro extincto ſeù reſoluto *ex plenè deductis per Cenc. quæſt. 114. num. 1. cum ſequen. Rot. deciſ. 69. num. 7. poſt Merlin. de pignor. deciſ. 213. num. 5. poſt Zacch. de oblig. & ſæpius*.

Idque tanquàm de iure certum admittebant ſcribentes in contrarium, Dicebant tamen deberi fructus tanquàm damna & intereſſe, dum debitor fundum cenſitum vendiderat, ſeù in ſolutum dederat huiuſmodi oneribus non expreſſis, cumulando ad id eas deciſiones & auctoritates, quas habemus obligantes debitorem cenſuarium ad damna & intereſſe ex cenſu malè impoſito ſuper re non libera vel non capaci ex deductis *in Romana Saluiani diſc. 13. & in Sabinen. cenſus diſc. 31.*

Verùm in hoc videbatur æquiuocari,

3 quoniam termini erant diuerſi, ac etiam quia creditor inexcuſabilis erat, dum cenſus voluntariè acquiſiuit de tempore, quo rectè ſciebat ipſum tanquam effectum dominum fundi cenſiti eſſe incapacem illos poſſidendi, Vndè propterea potiùs retorquendo eaſdem auctoritates quamuis ad caſum incongruas, dicebam verſari in prima parte diſtinctionis in eis contentæ, vbi ſcilicet creditor ab initio eſt conſcius non libertatis vel incapacitatis fundi, quo caſu neque damna & intereſſe debentur vt in alios cauſis mox citatis; Dubitabam verò potiùs quod damna & intereſſe prætendi poſſent iure euictionis, quam emptor ità præuenerat, ſoluendo illis creditoribus, qui poterant domum venditam euincere iuxta ea, quæ habentur *in Tudertina cenſus pro Coſpano diſc.25.*; Et quamuis hoc motiuum non deduceretur per defenſores alterius partis, illud tamen inſinuabam Iordano principali, qui erat etiam iuris peritus, vt præuidens difficultatem facilitaret concordiam, vt puto ſequutam.

Maior diſputatio fuit ſuper eo tempore, quo creditor ſeù ceſſionarius deſierat fundum cenſitum poſſidere, quan-
4 do pro eo ſcribentes dicebant eſſe caſum indubitatum, ob ceſſantem incompatibilitatem, quæ erat vnica dubitandi ratio, Atque ad id probandum deducebant auctoritates & deciſiones firmantes cenſus reuiuiſcentiam, quoties bona pro eo in ſolutum data creditori euincuntur, et de quibus habetur *ſupra in Peruſina Cenſus diſc. 15. & in Romana reuiuiſcentiæ ſub tit. de feud. diſc.81.* Verùm, et in hoc pariter videbatur æquiuocari, ſolumq; reflectendo ad veritatem, apud me vrgebat dictum alterum motiuum damnorum & intereſſe, quoniam reuiuiſcentia cenſus, vbi aliqua ſpecies pro eo data eſt, rectè procedit in caſu euictionis, atq; vbi poſſeſſor inuitus non poſſidere deſinit, in quibus terminis loquuntur auctoritates & deciſiones de hoc agentes, Secùs autem vbi deſinit poſſidere ex cauſa voluntaria, quia nempe ipſe eam alteri vendat, quoniam cum emptor ipſius iure poſſideat, ac ratione dominij in eo reſidentis, idcirco videtur in propoſito habendus pro poſſeſſore tanquam per organum illius, cui ipſe dedit, Ad quod probandum deducebam diſpoſitionem *textus in l. ſi quis ædes 23. ff. de ſeruit. vrban. prædiorum*, vbi deciditur, quod ſi ego habeo ſeruitutem ſuper domo, quæ deindè mea fiat,
5 ſeruitus extinguitur, et non reuiuiſcit, ſi ego eamdem domum deindè alteri vendidero, et in his terminis ità ſentit *Cenc. dicta quæſt. 114. n.14. in fine iuxta vltimam impreſſionem*; Atque ad idem facere videntur deducta *per Amat. reſol.21.* de obligatione cauſatiua ceſſante in eo, qui deſijt poſſidere rem, ex qua debitũ reſultabat, vt non procedat in eo, qui ex facto proprio merè voluntario deſinat illam rem poſſidere, eam alteri vendendo, ſeù aliàs transferendo, quoniam, vt dictum eſt, idem continuare fingitur in eiuſdem rei dominio ac poſſeſſione per organum illius noui poſſeſſoris, qui ex ipſius iure vtrumque obtinet; Occaſio autem non dedit formiter ac maturius hunc punctum examinandi, cum in hac facti ſpecie dictum motiuum damnorum & intereſſe inanem huiuſmodi quæſtionem reddere videretur.

ROMANA

CENSVS

DE MAFFEIS

PRO

PAVLINA MAFFEA

CVM

ABBATE MARIO MAFFEO

Caſus diſputatus coram A.C., et in Signatura, et reſolutus pro Paulina.

Ceſſio cenſus quando dicatur facta translatiuè vel potius extinctiuè; ad diuerſos effectus, illum præſertim,

Digitized by Google

ſertim, An in huiuſmodi ceſſione per mulierem vel alium prohibitum contrahere ſine ſolemnitatibus ſtatutarijs, iſtæ requirantur; Et àn hæres debitoris cenſuarij poſſit translatiuè acquirere cenſum.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Practicabilis non eſt proceſſus exequutiuus pro cenſu incontinenti ſublato per inſtrumentum extinctionis ex eo quod prætendatur ſimulatum.*
3 *In extinctione cenſus tanquam in alienatione neceſſaria non requiruntur ſolemnitates requiſitæ in alienationibus.*
4 *Ex quibus ceſſio cenſus cenſeatur extinctiua.*
5 *Quæ regula tenenda ſit ad dignoſcendũ, àn ceſſio ſit extinctiua vel tranſlatiua, et quid operentur verba.*
6 *Quando hæres cenſeatur acquiſiuiſſe proprio vel hæreditario nomine.*
7 *Hæres beneficiatus repræſentat duplicem perſonam, et poteſt eſſe creditor hæreditatis.*
8 *De concluſione, ut inuentarium non ſuffragetur, quatenùs vires hæreditariæ ſuppetant, àn influat ad incompatibilitatem.*

DISC. XXIX.

VSque ab anno 1613. per
Bernardinum Maffeum
1 impoſitus fuit cenſus in
ſorte ſcutorum 3.m. ad fa-
uorem Paulinæ, quæ de
anno 1648. illum ceſſit
Benedicto eiuſdem Bernardini filio & hæredi beneficiato; Cumque eadem Paulina, defuncto dicto Benedicto, ſuperſtite Abbate Mario fratre & hærede, prætenderet, non obſtante dicta ceſſione vtpotè ſimulata, ac etiam nulla, ob ſeruatas ſolemnitates in contractibus mulierum requiſitas à ſtatuto Vrbis 151., continuaſſe in eiuſdem cenſus dominio & poſſeſſione, proindeque pulſaret dictum Marium tanquam Bernardini debitoris hæredem mediatum ad ſolutionem fructuum, pro quibus coram A.C. petebat mandatum exequutiuum contra bona hæreditaria, reus autem conuentus exciperet de dicta ceſſione, replicãte actrice de ſimulatione, iſta ſuas patiebatur difficultates, cum ea in dubio non præſumatur, eiuſque iuſtificatio pendeat ab extrinſecis probationibus quamuis præſumptiuis & adminiculatiuis requirenti-
2 bus iudicis declarationem, à qua altera pars appellare poteſt, Vndè propterea quotiès non concurrit eiuſdem ſimulationis probatio certa & incontinenti facta, reſultans ex confeſſione partis, impoſſibile eſt poſſe practicari ex parte actoris iudicium executiuũ pro ſuo priori credito, quod reus ſublatum docet per contrarium actum, quem actor replicando dicat ſimulatum, cum tunc exceptio ſit clara, turbiditas verò conſiſtat in ipſius actoris replicatione, et ſic exceptio clara, replicatio turbida.

Melior autem mihi ſcribenti pro actrice videbatur alia replicatio nullitatis dictæ ceſſionis ob non ſeruatas ſolemnitates in contractibus mulierum requiſitas *à dicto ſtatuto Vrbis* 151., ita enim incontinenti eliſa remanebat rei conuenti exceptio, ſeù defenſio vtpotè reſultans ex ventre eiuſdem ſcripturæ, ex qua ipſe exceptionẽ deducebat, ideoque integra remanebat prior actio, perindè ac ſi actus ſequutus non eſſet, cum nullum & nihil æquiparentur, atq; ità docet praxis quotidiana.

Pro huiuſmodi nullitate euitãda, ſcribentes pro reo dicebant, ſolemnitates prædictas (quæ iuxtà opinionem hodie in Curia receptam, non obſtante, quod ſtatutum ageret de quatuor caſibus, abſque dubio neceſſariæ ſunt in quibuſcumque contractibus & actibus, ex quibus mulier lædi poteſt) rectè procedere in contractibus & actibus voluntarijs ſonantibus in voluntariam alienationem vel obligationem, ſecùs autem in actibus neceſſarijs, qualis dicitur ille creditoris cenſuarij retrocedentis ſeù extin-
3 guentis cenſum per actum retroſimilem reſtitutionis ſortis factæ per debitorem vel eius hæredem aut alium, cui ius redimendi competat, cum tunc receptum ſit nullas ſolemnitates requiri, vndè pro-

pterea diſputatio reſtricta fuit ad punctum, an huiuſmodi ceſſio dicenda eſſet extinctiua, vel translatiua, quoniã primo caſu ego ſcribens pro actrice admittebã ceſſare ſolemnitatum neceſſitatem, in altero verò ſcribentes pro reo talem neceſſitatem admittebant, et ſic tota quæſtio erat applicationis.

Pro qualitate extinctiua ſcribentes pro reo, duo potiſſimum argumenta de-
4 ducebant, Primum ex qualitate hæreditaria debitoris concurrente in ceſſionario, in quo proindè incompatibilem dicebant ceſſionem translatiuam, cũ actio & paſſio non dentur in eodem ſubiecto, atq; nemo eſſe poſſit ſui ipſius creditor, cumulando in idem cũ inani allegationũ cumulo notoria axiomata ſuper relatione actus ad liberandum, atque in cauſam potiùs neceſſariam quàm voluntariam; Et alterum ex qualitate cedentis, quæ abſque ſolemnitatibus à ſtatuto præfinitis facere poterat ceſſionem extinctiuam tanquam actum neceſſarium, et non poterat facere translatiuam tanquam voluntariam alienationem cumq; voluntas regulanda ſit à poteſtate, idcircò cenſetur geſtum id, quod licitè & validè fieri poterat, et in his ſpecialibus terminis allegabant *dec. 358. & ſequen. poſt Cenc. dec. 67., 95. & final. apud Merlin. de pignor.*, in quibus vel earum aliquibus, vltrà alia, iſtud argumentum deficientis poteſtatis ſatis põderatur pro interpretando ceſſionẽ potius extinctiuam quàm translatiuam, atque cum eadem copioſa, ſed ſuperflua allegationum farragine trium vel quatuor Aduocatorum, in ijs propoſitionibus quæ non negabantur, ſed per ſcribentes more Doctorum debent præſupponi, ponderabantur etiam aliqua inſtrumenti verba retrouenditionem importantia, totum, ex proximè allegatis deciſionibus deſumendo.

Scribens in contrarium dicebam, cum
5 aliquo etiam ſenſu veritatis, in hac materia certam determinatamque regulam dari non poſſe, erroneumque videri deciſiones, aliaſque auctoritates de vno caſu loquentes, alteri indiſtinctè applicare, ſed iſtam totam eſſe quæſtionem facti & voluntatis, qua expreſſa & clara concurrente, ceſſant omnia argumenta & adminicula ad vulgarem regulam, *text. in l. ille aut ille ff. de legat. 3.* quam in actibus inter viuos latè exornat *Rota deciſ. 44. num. 14. par. 11. rec.* atque tali caſu non curatur de clauſulis vel verbis retrouenditionem ſeù retroceſſionẽ importantibus, quoniam vbi conſtat de ſubſtantia voluntatis, clauſulæ & verba tanquam acceſſoria & famulatiua non curantur; Potiſſimè quia vt plurimùm ſunt æquiuoca vtrique actui congruè cõuenientia ex deductis per *Gurb. dec. 87. & Rot. dec. 83. poſt Merlin. de pignor.*, vbi pro retroceſſione translatiua, quamuis verba, *redimere*, *retrouendere*, *retrocedere*, vel ſimilia concurrant;

Et econuersò in alijs ſupra allegatis deciſionibus *poſt eumdẽ Merlin.* non curatur de verbis, *ponens, conſtituens, transferens* & ſimilibus, vbi de ſubſtantia volũtatis conſtat faciendi ceſſionem extinctiuam, in qua etiam, vbi præſertim ſit per fideiuſſorem vel tertium, adijci ſolẽt verba *translatiuè & non extinctiuè*, quæ primo aſpectu ſatis obſtare videntur, ſed vbi ſpectato toto cõtextu inſtrumẽti cõſtat de ſubſtantia voluntatis partium faciendi extinctionem, tunc ratione incompatibilitatis, receptum eſt talia verba intelligi debere eo modo, quo compati poſſunt cum actu, reſpectu ſcilicet iurium crediti in ſorte, fructibus ſolutis, ad effectum excipiendi, vel etiam agendi, non autem vt cenſus perſeueret viuus tam quoad curſus fructuũ in futurum, quàm ad alterum, vt ſubiaceat hypothecis cedentis, cum ſimilibus.

Vbi verò inſtrumentum eſt ità conceptum, quod ex eo, alijſque circumſtantijs ambiguum ſit qualem actum partes gerere voluerint, itaut de ſubſtantia voluntatis partium clarè non conſtet, et tunc pro iudicis prudenti arbitrio veritas deſumenda eſt ex argumentis & adminiculis, reſultantibus tam à verbis & clauſulis, quàm fortius à qualitate contrahentium, ac veriſimilitudine, atque tali caſu efficax remanet argumentum reſultans à defectu poteſtatis in allegatis deciſionibus ponderato, ideòque, vt ſupra dictum eſt, verè iſta eſt quæſtio magis facti quàm iuris, ex ſingulorum caſuum indiuiduis circumſtantijs decidẽda, quoties non obſtat formalis incompatibilitas, quia nempè in ceſſionario ſit compatibilis vterque actus.

Quarè

Quarè cum in hac facti ſpecie, contextus inſtrumenti litteraliter probaret partes agere voluiſſe potius translatiuã quàm extinctiuam ceſſionem, atquè verba priori magis, quàm poſteriori conuenirent, Hinc proindè vnicum contrarium argumentum cõſiſtebat in defectu poteſtatis in claris non attendendo, nàm aliàs fatua, et nunquàm operatiua remaneret ſupradicta diſtinctio ſuper validitate vel inualiditate actus, ſi ſolus defectus poteſtatis perneceſsè concluderet extinctionem, nàm ità ſemper & indefinitè actus remaneret validus.

Hinc proindè tota diſputatio reſtricta fuit ad punctum incompatibilitatis, in quo magis ſcribentes in contrarium inſiſtebant ratione qualitatis hæreditariæ debitoris; Verùm eodem ſenſu veritatis retento dicebam non ob-
6 ſtare, quinimò hanc circumſtantiam qualitatis hæreditariæ potiùs retorqueri ad conuincendam diuerſam voluntatem acquirendi translatiuè tanquã tertius, dum ipſa hæreditaria qualitas nullatenùs expreſſa fuit, quod eſt vnum ex argumentis, ex quibus decidi ſolet quæſtio, àn acquiſitiones alijque actus per hæredem geſti, hæreditario, vel proprio nomine initi cenſeantur, vt pluries aduertitur in ſua materia *ſub tit. de hærede & hæreditate*.

Incompatibilitas autem non aderat, dum ceſſionarius erat hæres cum beneficio legis & inuentarij, qui iuxtà propo-
7 ſitiones hodiè in foro planas, ob ſeparationis beneficium inductum *per text. in l. finali Cod. de iur. delib.*, verè & propriè non dicitur hæres, ſed potius hæreditatis adminiſtrator, *Mantic. deciſ. 326 Rouit. deciſ. 48. num. 11. cum ſeqq. Capyc. latr. conſult. 13. in principio & paſſim*, Vndè proptereà ob reduplicationem perſonarum, quæ in vno eodemque ſubiecto diuerſis reſpectibus abſque dubio datur, non implicat quem eſſe debitorẽ vel creditorem ſui ipſius; Proùt bona hæreditaria ſibi ipſi vendere, vel tanquã hæres bona propria à ſe ipſo emere poteſt cum ſimilibus, cum verè fingantur duæ diſtinctæ ac ſeparatæ perſonæ.

Aduersùs hoc indubitatum iuris principium, ſcribentes in contrarium inculcabant concluſionem paritèr receptam, quod quatenus vires hæreditariæ ſuppetant, tunc quoad hæredis obligationem
8 inuentarium nõ ſuffragetur, itaùt paria videantur illud ſolũ adeſſe vel nõ adeſſe, cum præſeruet hæredem à damno, non autem tribuat lucrum; Verùm id non obſtabat, Non negabam etenim veritatem concluſionis in genere, ſed fallacia erat circa applicationem, cum id procedat ad effectum, vt intret diſpoſitio *textus in l. cum à matre Cod. de rei vendic. & l. vendicantem ff. de euiction.* cum ſimilibus, vt ſcilicèt hæres quamuis beneficiatus non poſſit impugnare factum defuncti ex iuribus proprijs, quatenus vires hæreditariæ ſuppetant; Non indè tamen inferri poteſt ad omnimodam incompatibilitatem acquirendi ſub perſona propria ea iura, quorum exercitium durante hæreditatis idoneitate aduerſus tertios ex dicta ratione impeditum ſolũ remaneat, non autem aduerſus ipſammet hæreditatem, curando iuxtà conſuetam praxim, dando ipſi hæreditati curatorem particularem ad illum actũ, bona hæreditaria ſibi adiudicari; Siuè ad effectum excipiendi de eiſdem iuribus aduerſus creditores hæreditarios, vel alios in hæreditate ius habentes, quos tractu temporis detegi contingat, cum ſtent benè ſimùl, hæreditatem hodiè locupletem ac idoneam eſſe, cras verò ob detecta debita, aliaque onera eſſe decoctam, Et ex qua incertitudinis ratione potiſſimum inuentarij beneficium introductum fuit; Ideòque iuxtà præmiſſa pro actrice cum iuſtitiæ fundamento iudicatum fuit, atque Signatura probauit, reſcribendo ad ſolam deuolutiuam ac denegando ſuſpenſiuam cum conſueta clauſula *ſine præiudicio*: Et verè actricis iuſtitia erat clara, non ſolùm ex præmiſſis, ſed etiam quia ex alijs facti circumſtantijs liquidò conſtabat actũ prædictum fuiſſe, vel ſimulatũ, vel ſub ſimulationis imagine dictam mulierem deceptam fuiſſe, cum reuerà nulla interceſſiſſet pecunia, vel alia æquiualentia, quamuis in inſtrumento narraretur, vndè reus acquieuit, atque eo quo potuit modo ſe concordauit, dum agebatur inter coniunctos.

IMO-

IMOLEN.

CENSVS

PRO

SOCIETATE MISERICORDIÆ CASTRI BONONIENSIS

CVM

MAZZOLANO, ET EIVSDEM LOCI COMMVNITATE SIBI ADHÆRENTE.

Caſus diſputatus coram A.C., incertus eſt exitus,puto pro Societate.

De Conſtitutione *Clementis Octaui* diſponente, vt per Communitates imponi non poſſint cenſus præter formam ibi præſcriptam, An procedat in cenſibus impoſitis per aliquos particulares, quamuis re vera prò Communitate deſeruientes.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Velleianum non intrat vbi mulier contrahit tãquam principalis gerens negotium proprium.*
3 *De validitate cenſus creati cum priuato quamuis pecunia deſeruiat prò Communitate.*
4 *Ponderatur ratio particularis,ob quam cenſus cum priuato vt ſupra initus valeat.*

DISC. XXX.

1 IVLIVS de Mazzolanis adminiſtrator annonæ Caſtri Bononienſis, ad effectum rem gratam faciendi Communitati, ac pro ſeruitio annonæ, proprio & particulari, non autem adminiſtratorio nomine, cenſum impoſuit ad fauorem Societatis Miſericordiæ eiuſdẽ loci, et in eiuſdem inſtrumenti fine eiuſdem Cõmunitatis procurator dictũ impoſitorẽ eiuſdemque fideiuſſores indemnes releuare promiſit, vndè tractu temporis Societate pulſante corã A. C. dictum impoſitorem, vel eius hæredes ad ſolutionem fructuum, excipiebatur de Conſtitutione *Clementis Octaui* ſuper cenſibus per Communitates Status Eccleſiaſtici imponendis,reſtrictaque ad hunc punctum difficultate.

Scribens pro Societate actrice, dicebam illius deciſionem regulandam videri cum terminis *textus in l. ſi fœnebris 9. Cod. ad Velleian.*, vbi deciditur,quod ſi mulier abſque fraude creditoris ab eo pecuniã accipit nomine proprio vt viro mutuaret, tũc ipſa remanet creditori obligata, nequè Velleianum intrat, quamuis creditor ſciat, vt habetur *apud Franch. deciſ. 279. num. 2. cum ſequen.*; Illa enim expreſſio, quam debitor facit, vt rem gratam alteri faceret, ſuam habet operationem inter ipſum & eum tertiũ, cui deindè ipſe dare intendit, ad effectũ ſe releuandi, ſed hoc nil commune habet cum creditore, qui ipſius recipientis fidem ſequi voluit, et cum eo principalitèr contrahere, et de quo *tex. benè Roder. de ann. redd. lib. 2. qu. 5. num. 21. & ſeqq. Rouit. prag. 1. ad Velleian. num. 10.*, et habetur actum *in Romana fideiuſſionis ſub tit. de feud. ad materiam bullæ Baronum diſc. 100.*

Quarè in propoſito, totus punctus erat in videndo, àn adeſſet fraus necnè, quodquè ità partes ſub ſimulato priuatorum nomine contrahere voluerint, vt legi fraudẽ facerent; Hoc autẽ pẽdet a præcedenti tractatu, àn ſcilicèt ille per creditorẽ directè & immediatè fuerit cum ipſa Communitate, eiuſque Adminiſtratoribus, cum quibus verè contrahere voluit, ſed ad fraudandam legem perſona priuati ſimulata ſit, ſecùs autem ſi ipſe noluit ſequi fidem Communitatis, nequè cum ea contrahere, vt ſe non exponeret periculis, quibus ſubiacent contrahentes cum huiuſmodi corporibus polyticis, ideoq; directè contraxit cũ priuato, cui principalitèr ſuam pecuniam credere voluit, quamuis hic de illa Cõmunitatẽ gratificari vellet, vt ità diſtinguendo ac tractãdo materiã per terminos *text. in d. l. ſi pecunia Capoblanc. de Baron. p. 2. c. 83. num.*

num.20. & 21. de Marin. reſol.59.nu.8. lib.2., apud quos validitas actus de iure communi certa præſupponitur,quamuis ob pragmaticas Regni, in iſto etiam caſu ſpecialitèr prouidentes,contrariũ ibi dicendum ſit.

Fortius autem obſeruabam præmiſſa procedere, vbi non agitur de mutuo vel alio ſimili contractu, ſed de cenſu, in quo ſors demoritur, atque ex parte cre-
4 ditoris ſit perpetuò irrepetibilis, Tunc enim diuerſa intrare videtur ratio ob diuerſitatem contractuum, vndè clarius intrat diſpoſitio textus prædicti, quoniã ille priuatus, qui pecuniam ad cenſum accipit, efficitur perpetuò illius dominus, itaùt ad eius reſtitutionem à creditore cogi non valeat; Id autẽ nõ procedit, ſi deindè ipſemet eamdem pecuniam iure mutui vel adminiſtrationis,in Communitatis, vel alterius beneficium conuertat, cum ipſe habeat repetitionem, atq; poſſit quamprimùm de illa ſe reintegrare, itaùt duo concurrerent contractus diuerſi; Quod in hac facti ſpecie ſuadebat etiam ſubiecta materia, dum pecunia conuertenda erat pro ſeruitio annonæ in emptionem frumenti, breui tempore ex venditione panis rehabenda, ex ijs, quæ in hac annonaria materia habentur pluries deducta *ſub tit. de Regalibus*, præſertim *in Spoletana*, *et in Ferrarien. diſc.* 44. & 45., et ſic Communitas verè cenſualem contractum nõ inierat; Vndè propterea videbatur caſus extrà difficultatem, atque iuxtà præmiſſa credo reſolutum, nõ curatis aliquibus auctoritatibus Regnicolarum, cum innitantur iuri municipali Regiæ pragmaticæ.

SABINEN.

CENSVS

PRO

IOANNE BAPTISTA IOACHINO, ET PATRITIO DE PATRITIIS

CVM N.

Caſus diſputatus coram A. C., credo reſolutus pro dictis Ioacchino & Patritio.

Impoſito cenſu ſuper fundo alieno vel incapaci,quem debitor aſſeruit proprium et capacem, abſque eo quod creditori de tempore impoſitionis dicta incapacitas innoteſceret; An ſequuta fundi euictione, ſeù aliàs ſuperuenta notitia, quod fundus eſſet alienus vel incapax,ceſſet curſus fructuum, qui in futurum exigi non poſſint.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Fundo cenſito euicto, àn cenſus extinguatur & fructus poſt euictionem ſoluti externuent ſortem.*
3 *Fructus euicto fundo debentur ratione damnorum & intereſſe ſi creditor ab initio fuit in bona fide ac ignarus, et num. 6. & 14. vbi de ratione.*
4 *Declaratur, contrariam opinionem procedere data in creditore ab initio certa ſcientia incapacitatis ſeù euictionis fundi.*
5 *Scientia debet eſſe certa & concludens ad huiuſmodi effectum,maximè quando actus, ex quibus illa deducitur ſunt æquiuoci.*
6 *De eadem concluſione, de qua num.3., et ad quam rationem debeantur dicti fructus.*
7 *Ponderatur* decit. 639. Merlini,*vt promiſſa per cedentem cenſus exigibilitate per ſpeciem euictionis, de iſta teneatur, ſi inexigibilitas proueniat*

ob

ob incapacitatem fundi ab initio.

8 *Data facultate repetendi ſortem principalem, cenſus euaneſcit, & fructus ceſſant, vti reſolutus in ſimplex mutuum interpretatiuum, & num.*12.

9 *Intellige quando huiuſmodi facultas eſt omnino certa & libera, quæ per creditorem impediri non poſſit, ſecus vbi eſt incerta, & aliquod impedimentum habere poteſt.*

10 *Fundo cenſito euicto ſeu detecto incapaci quamuis de ſtricto iure detur creditori facultas repetendi ſortem, ac recedendi à contractu, limitatur tamen ex æquitate, ob quam admittitur ſubrogatio alterius fundi.*

11 *Facultas repetendi ſortem ob non præſtitum fideiuſſorem ſeu aliud non implementum, intelligitur ad effectum deponendi donec implementum ſequatur.*

12 *Declaratur concluſio de qua num.*8.

13 *Reſolutio cauſæ.*

14 *De eadem concluſione de qua num.*2. *& de ratione.*

DISC. XXXI.

IMpoſito cenſu ſuper qua-
1 dam vinea, quam debitor aſſeruit eſſe propriam, liberam, et capacem, cum poſt aliquos annos dicta vinea euicta eſſet, forſan ex facto ac ære alieno eiuſdem impoſitoris, deindèque plures eſſent decurſæ annualitates, partim ſolutæ, & partim ſoluendæ, creditore pulſante debitorem ſeu eius fideiuſſorem coram A.C. pro fructibus non ſolutis, opponebat reus conuentus de prædictorum fructuū indebito, quinimò & de extenuatione ſortis in toto vel in parte cum fructibus poſt dictam euictionem exactis tanquā
2 indebitis ac in ſortem imputandis, dum euicto fundo cenſito, cenſus tanquam ex defectu ſubiecti euanuit.

Atque creditore replicante quod ſaltem fructus deberentur loco damnorum
3 & intereſſe, ſtante quod creditor de tēpore impoſitionis fuit in bona fide iuxta *deciſ.*458. *coram Roias* cum alijs deductis ſupra *in Romana Saluiani diſc.*13. *& deciſ.*47. *poſt Merlin. de pignor.* Dicebatur ex parte rei conuenti *dictā deciſionē* 458. *Roias editam in Romana vineæ* fuiſſe iam reuocatam ſub *die* 2. *Aprilis* 1666. *coram Carpinea*, coram quo reuiſa fuit,

In hoc autem ſtatu ex parte actoris aſſumptus ad eius defenſionem pro remouenda difficultate ex dicta deciſione reſultante dicebam, imprimis dictam deciſionem euitari ex defectu applicationis ad caſum ob circumſtantias facti, cum in dicta deciſione, prout etiā *apud Duran. deciſ.*449. in qua eadem fūdatur, pro certo ſupponeretur in credi-
4 ditore ſcientia euictionis fundi cenſiti, quæ ſcientia in præſenti caſu non benè iuſtificabatur, dum actus, ex quibus illa deducebatur erant æquiuoci ac non benè concludentes, qui non ſufficiūt, dum iuxta receptam & frequentem propoſitionem, ad nimiam ſatietatem comprobatam *per Adden. ad deciſionem* 542. *par.*
5 4. *recent. tom.*3. *à nu.*92. *ad* 99., quoties agitur ad effectum grauis præiudicij, requiritur ſcientia omninò certa ac perfectè & concludenter probata, vndè propterea ceſſabat quæſtio ex ſolo facto.

Verùm vbi etiā dicta ſcientia concludenter iuſtificaretur, ita ut quæſtio reduceretur ad punctum iuris, tunc relinquēdo locum veritati circa ſubſiſtentiam dictæ deciſionis in ſuo caſu ob eius particulares circumſtantias, ex quibus fortè illa eſſe poteſt probabilis, vt in dubio eſt præſumendum; Quatenus pertinet ad hanc facti ſpeciem, vel ad articulum in genere, cum ſenſu veritatis, qualem etiam agnouit iudex, dicebam omninò verius eſſe, vt data ab initio in creditore bona fide iuxtà diſtinctionem, de qua
6 in dicta *deciſ.*458. *Roias*, *& ſupra dicto diſc.*13. fructus debeantur, ſi non tanquam fructus cenſus ſaltem tanquam damna & intereſſe, quæ per venditorem rei fructiferæ ſequuta euictione debentur emptori ad normam fructuum, quos ipſe emptor aliàs percepturus fuiſſet ex re vendita niſi facto & culpa venditoris euicta fuiſſet, quos terminos euictionis ac damnorum & intereſſe benè in termi-
7 nis cenſus ponderat *Rota in Firmana cēſus coram Merlino* inter ſuas *deciſ.*639. vbi cum diſputaretur de quæſtione, An & quando cedens cenſum teneatur de illius exigibilitate, ponderatur iſta circumſtantia àn inexigibilitas proueniat

ex

ex ſuperuenta inopia debitoris, vel à nõ
exiſtentia cenſus ab initio ob incapacita-
tem fundi, cuius capacitatem impoſitor
promiſit tanquam per ſpeciem euictio-
nis, atque iſtud motiuum in dicta deci-
ſione non deductum, pro meo iudicio
non videbatur habere reſponſionem.

Præterea conſiderabam, quod vbi cre-
ditor ab initio eſt in bona fide, ità vt in
odium debitoris mẽdacis actus quamuis
intrinſecè inualidus haberi debeat pro
valido ad fauorem creditoris, ſaltem
quoad damna & intereſſe, tũc alia nõ vi-
deatur intrare ratio, ob quam ceſſare
debeat curſus fructuum, niſi illa faculta-
tis ità in creditore reſultantis repetẽ-
8 di ſortem principalem, ob cuius repeti-
bilitatem omninò euaneſcere dicitur
contractus cenſualis, cuius ſubſtantia
conſiſtere videtur in irrepetibilitate ſor-
tis, quæ demortua eſſe debet, iuxta ea
quæ habentur *in Romana reuiuiſcentiæ
cenſuum ſub tit. de feudis diſc.81. & ſu-
prà diſc.17.*

Tuncautem iſta facultas huiuſmodi
effectum operatur quando illa eſt certa,
9 et conſiſtit in omninò libera facultate
creditoris, qui per debitorem impediri
non poſſit, ſecus autem vbi eſt incerta,
atque aliquod impedimentũ habere po-
teſt iuxtà *decis.229. poſt Cene.* aliàs 278.
par.5. recent., add. ad Buratt. deciſ.645.
cum alijs *dicto diſc.81. de feudis & ſupra
dict. diſc. 13. & 17.*

Iſta verò certa repetibilitas adeſſe
non dicitur in caſu, in quo fundus
cenſitus euincatur, ſeu aliàs detegatur
non liber vel incapax, quoniam licèt de
ſtricto iure creditori competere poſſit
10 facultas recedendi à contractu ac repe-
tendi ſortem, Attamen ex quadam æqui-
tate per Tribunalia recepta, admittitur
ad ſubrogandum alium fundum liberum
& capacem ęquè idoneum, vt cæteris re-
latis habetur *apud Marin. reſol.195. lib.
1. & Prat. obſer.28.*, atq; docet quotidia-
na praxis Curiæ, quod quando creditori
cenſuario ob non præſtitum fideiuſſorẽ,
11 ſeù aliud non implementum conceditur
facultas cogendi debitorem ad ſortem
principalẽ iuxta *dec.88. Gregorij*, id per-
mittitur ſolum ad effectũ deponẽdi pro
maiori cautela, et donec iſta ſequatur.

Ideoq; ſic dici non poteſt, quod ver-
ſemur in caſu certæ facultatis repeten-
di, ob quam corrupto contractu cenſua-
li, creditum ſortis ità implicitè reſoluatur
12 in mutuum interpretatiuum, ex quo
prohibitum eſt acceſſiones, vel damna &
intereſſe ex ſola conuentione partium
exigere, non probatis extrinſecus ſolitis
requiſitis; Quamuis etiam dici poſſet, ità,
ea probata remanere, dum de facto cre-
ditor animum ſuum declarauerat deſti-
nandi has pecunias in acquiſitionem cẽ-
ſus fructiferi; Et ex his, præſertim au-
tem ex primo motiuo damnorum & in-
tereſſe ratione euictionis, verè pro meo
iudicio ſolido ac ineuitabili, neque in
dicta Rotali deciſione examinato, quia
fortè per creditoris defenſores deductũ
non fuerit, iuſtè pro creditore iudica-
13 tũ fuit, atq; hæc mihi videbatur genui-
na veritas, tam ex præmiſſis, quàm ex vi-
ua & conuincenti iuridica & humana
ratione deducta etiã ſupra *diſc.13.* quod
ſcilicet aliàs reſultaret vt debitor men-
14 dax & doloſus, commodum & vtilitatẽ
ex eius falſa aſſertione reportaret, in ſup-
plãtationẽ creditoris innocẽtis, qui bona
fide ſibi credidit eiuſq; aſſertioni detulit.

Et ſi replicetur quod ſequuta eui-
ctione fundi cenſiti, creditorità a-
gnoſcendo contractus reſolutionem de-
bebat repetere ſortem, Reſponderi po-
teſt, quod in concurſu culpæ maioris
debitoris conſiſtentis in actu poſitiuo,
et alterius culpæ creditoris conſiſtentis
in actu negatiuo ſimplicis negligentiæ,
quæ excuſabilis quoque remanere poteſt
ab ignorantia huiuſmodi ſubtilitatum
iuris, præualere debet dicta culpa maior;
Ac etiam quia ſequuto iſto caſu, debitor
quoque dicitur in culpa, et periurio, non
reſtituendo ſortẽ eo ipſo quod ità agno-
uit ex proprio facto illius debitorem
euaſiſſe; Illudque potiſſimùm obſer-
uandum videtur àn creditor ab initio
habuerit animum ſincerum verè facien-
di contractum cenſualem validum,
vel potius animum deprauatum faciendi
cõtractũ mutui ſub hoc ſpecioſo nomine
inualidi cenſus velatũ, vt ità fœnus exi-
gere poſſet, atq; ab hoc principio huius
materiæ determinatio pendere videtur.

Digitized by Google

INDEX
RERVM NOTABILIVM
Quæ continentur ſub titulo de Cenſibus.

A

ABBATIÆ FARFENSIS.

BONA emphyteutica cuius ſint naturæ ac qualitatis, diſc.8.num.8.

ACQVISITIO.

Nomine hæreditario vel proprio quando facta cenſeatur, diſc.29. num.6.

ADIMPLEMENTVM.

Contractus nominati non ſequutum non cauſat reſolutionem ſed ſolam actionem ad intereſſe, diſc.9. num.9.

ADMINISTRATIO.

Generalis ex quibus cenſeatur alicui conceſſa, diſc.24.num 4.

ÆTAS.

Pupillaris non facit ſubſtineri contractum vſurarium, et quid operetur, diſc. 10. num.4.

ALIENATIO.

Cenſus prohibita dicitur eſſe, quando fructus reducitur ſeù diminuitur, diſc. 14. num.2.

Et quid in cenſu conſignatiuo, vel reſeruatiuo, diſc.14. nu.4. 5.

ANATHOCISMVS.

In fructibus quibus propriè cadat, diſc. 2. num.9.

APPELLATIO A' SENTENTIA.

In parte vbi datur, facit ſententiam appellabilem in totum niſi capitula ſint ſeparata, diſc.1. ſub num.2.

ATTESTATIO.

Notarij attenditur ſolùm in ijs quæ in ipſo actu celebrationis inſtrumenti interuenerunt, diſc.5. num.3.

Non attenditur de cenſus pecuniæ numeratione, quæ in inſtrumento non interuenit, diſc.5. num.4.

AVDIENTIA.

Noua non ſolet de ſtylo concedi in Signatura Gratiæ, diſc.2. num.7.

AVTHORITATES.

Attendi ſeù capi quomodo debeant per Iudices & Aduocatos, diſc.24. num.2.

B

BENEFICIVM INVENTARII.

HÆredem facit dici potius adminiſtratorem eumque gerere duplicem perſonam, diſc.29. num.7.

Et licèt ei non ſuffragetur quatenùs vires hæreditatis ſuppetant, non ex hoc tamen ſequitur duplicis perſonæ incompatibilitas, diſc.29. num.8.

BONA.

Stabilia reputantur eſſe pecuniæ inueſtitæ ſuper montibus, diſc.17. num.6.

Item cenſus qui veniunt ſub nomine ac legato bonorum ſtabilium, diſc. 17. num.2. 4.

BONA FIDES.

Cenſus nullitatem non excuſat, quin fructus vel non debeantur, vel ſoluti extenuent ſortem, diſc.10. num.2.

In vſurarij materia non excuſat, diſc. 10. num.2.

BVLLA PII V. DE CENSIBVS.

Attendi an debeat et obliget vbique terrarum, diſc.1. num.8. 9. 10.

In contractu aliàs nullo qui ad formam dictæ Bullæ ſe referat cum proteſtatione contrahendi iuxta eam, quid operetur, diſc.11. num.5., diſc.12. num.5.

Poſſeſſionem quando inficiat per decretum irritans, ità vt obſtet etiam in poſſeſſorio ſummarijſſimo, diſc.6. num.2.

In Regno non eſt recepta, ſed viuitur cum Bulla *Nicolai V.*, diſc.1. num.3.

Dicta concluſio non attenditur in Curia & iuxtà Rotam, diſc.1. num.4.

Et quod ſit attendenda tàm ibi quàm in Regno Siciliæ vltrà, diſcurſ. 1. num. 9. 10.

Digitized by Google

9. 10., diſc.2. num.1.

BVLLA CLEM. VIII.

De cenſibus per Communitates conſtituendis non impedit quin validè conſtituatur per priuatum ſcienter in ſeruitium Communitatis, diſc.30. num.3. 4.

C

CAPITALE.

V*Ide*. Sors.

CEDVLA.

Bancaria &c. *Vide* Pecunia.

CENCIVS.

De cenſibus *quaſt*.60. *num*.39. aduertitur, diſc.11. num.4.

CENSVS.

Bona ſtabilia eſſe reputantur, eorumque nomine veniunt, diſc.17. num.2. 4.

Vide. Super re ſeù bonis impoſitus &c.

Ad Bull. *Pij V.* formam ſi relationem contineat cum proteſtatione iuxtà eam contrahendi, quid operetur, diſcur.11. num.5., diſc.12. num.5.

Vide. Bulla.

Super cenſu alio poteſt imponi, diſcur. 17. num.3.

Ceſſio quando dicatur extinctiua vel tranſlatiua, diſc.29. num.4. 5.

Communitatis fauore licèt conſtituatur à priuato, attamen creditor id ſciens rectè contrahit cum illo priuato non obſtante etiam *Conſtit. Clem. VIII.*, diſc. 30. num.3. 4.

Confines expreſſos fundi habuiſſe probatur etiam extrinſecè, licèt inſtrumẽtum non dicat, diſc.5. num.5.

Conſignatiuus àn & quando importet onus reale vel perſonale, diſc.18. num.5. 9.

Obſeruantia plurimum ad id attenditur, diſc.18. num.10.

Quid importet, et quale ius conſtituat ſuper fundo ad fauorem creditoris, diſc.18. num.6.

Diminuitur, diminuto fundo, diſcur. 19. num.2.

Diſdicta àn habeat certam formam et quid ad eam ſufficiat vt dicatur rectè facta, diſc.26. num.2.

Super domo ædificanda ſi & poſtquam erit propria an validè poſſit creari, diſc. 7. num.4. 5.

A duobus ſi fuerit inſimul ceſſus ſeù venditus cum vinculo fideicommiſſi, quãdo vnus ex dictis venditoribus vendicet medietatem ex perſona propria, diſcur. 22. num.5.

Extinctio an præſumatur ob diuturnam non ſolutionem fructuum, diſc. 20. n.8.

Facta per debitorem cum eo cum quo fieri non poterat quando excuſetur & valeat, diſc.22. num.4.

Facta cum Prælato ſeù Tutore an inducat plenam liberationem, diſcur. 26. num.7.

Facta cum Procuratore præſumpto vel pro tali reputato valet, diſc. 24. nu. 5. 8.

Extinctus ſed malè, fingitur durare etiam pro curſu fructuum fauore tertij, diſc. 25. num.6.

Dici non poteſt per aſſignationem quæ non habuit effectum, diſc.15.n.4.

Item nec per depoſitum ſortis factum ad alium effectum quàm extinctionis, diſc.15. num.4. verſ. Tertius.

Extingui debet cum principali creditore vel procuratore ſpeciali, diſc. 24. nu.6.

Quando poſſit cum quo fuit conſtitutus, diſtinguuntur plures caſus, diſcur. 24. num.3.

Quando poſſit cũ hærede grauato ſeù poſſeſſore fideicommiſſi, diſc. 23. nu.2.

Non poteſt cum vſufructuario, diſc. 22. num 2.

Non poteſt contrà pactum ſeù formã ad intereſſe tertij in inſtrumento conuentam, diſc.23. num.4.

Declaratur quando procedat, diſc.25. num.2.

Fructus an & quando ceſſent vbi eſt in facultate creditoris repetere ſortem, diſc. 13. num.9. 11.

Licèt non currant quando debeantur loco damnorum & intereſſe, diſcur. 25. num.7.

An & quando debeantur iuxtà obſeruantiam abſque oſtenſione titſili, diſc. 14. num.3.

Excedere non poteſt fructus rei cenſitæ ad quorum ſolam ratam ſubſtinetur, diſc.3. num.8.

Pariunt alios fructus, diſc.2. nu.5.

In ſortem conuerti non prohibentur ſecundum aliquos DD., diſc.2. num.4.

Contrarium tenetur, diſc.2. num.6.

Percepti quando non ſint reſtituendi vel imputandi, licèt cenſus ſit inualidus, diſc.2. num. 10.

Digitized by Google

In ſortem quando non imputentur fauore tertij, licèt remaneant vſurarij, diſc.23. num.3.

Fundi. infructuoſitas aſſimilatur peremptioni, diſc.19. num.3.

Et quid ſi adſcribi poſſit culpæ ipſius debitoris, diſc.19. num.4.

Fundo capaci remanente, totus ſubſtinetur, licèt cæteri fundi infimul cenſiti pereant, diſc.18. num.8.

Incapaci exiſtente quando debitor obligetur ad damna & intereſſe, diſc. 19. num.5.

Super fundo non capaci impoſitus, eſt nullus & vſurarius, diſc.13. num.6.

Intellige ſi creditor id ſciat, diſc. 13. num.7.

Et quid vbi ſcientia non adfuit ab initio ſed ſuperuenit, diſc.13. num.8.

Et an dicta ſcientia ab initio ceſſionis obſtet ceſſionario quamuis illa non adfuiſſet tempore impoſitionis, diſcur.13. num.10.

Non extante inualidè conſtituitur, diſc.7. num.3.

Fundum licèt deſinat poſſidere impoſitor, vel habens ab eo cauſam, non liberatur, diſc.18. num.7.

Sub legato ſtabilium veniunt, diſc.17.n.4.

Locis montium quomodo æquiparentur ac cum eis fraternizent, diſc.17. num.7.

Per mulierem extingui poteſt ſine ſolemnitatibus ſtatutarijs, ſecus autem conſtitui ſeù transferri, diſc.29. num.3. 4.

Nulli non debentur fructus, & ſoluti extenuant ſortem, nec ſuffragatur bona fides, diſc.10. num.2.

Nullitas clara non excuſatur à bona fide ſeù ſimplicitate perſonarum, ſecus videtur ſi ſit dubia, diſc.2. num.11.

Nullitates declaratione aliqua & vniuerſali indigerent, diſc.2. num.12.

Nullitatis ſanatio re integra concedi ſolet per Signaturã Gratiæ cum clauſula *conſtito de vero credito*, diſc.2. num.2., diſc. 3. num.5.

An & quomodo dicta ſanatio concedi ſoleat ac debeat, diſc.2. num 8.

Pacta reſciſſoria ſeruantur in Regno Neapolitano, ſecus in Curia & iuxtà Rotam, diſc.1. num.2. 3. 4.

Reſciſſoria ſi fuerint admiſſa & eorũ vigore relaxatum mandatum pro ſorte ac fructibus, Signatura ſolet illud ſubſtinere pro ſolis fructibus, diſc.1. n.5.

In Regno quomodo practicentur, ſiue procedatur per Tribunalia in inſtrumẽtorum reſciſſione, diſc.1. num.7.

Pactum extinguendi valet factum in gratiã tertij intereſſati, ſecus ſi creditoris, diſc. 12. num.2.

Limitatio non valet ſi ſit colluſiuum inter tertium & creditorem, diſcur. 12. num.3.

Repetitiuum ſortis quando vitietur vel vitiet contractum, plures caſus diſtinguuntur, diſc.10. num.3., diſc.11. num.3. 6.

Valet vbi concernit ius vel intereſſe tertij, diſc.10. num.5.

Et obſeruantia circa id plurimum operatur, diſc.10. num.6.

Et quid ſi ſit repetitiuum infra certum tempus, diſc.11. num.4.

Paſſiui an & quando veniant ſub legato, vel donatione rei cenſitæ, diſc.18. n.2. 4.

In pecunia numerata debet conſtitui, aliàs eſt nullus & fructus imputantur in ſortẽ, diſc.4. num.2.

Limitatur primò, nam dicta forma impleri poteſt per æquipollens vt per cedulam bancariam, diſc.4. num.3. 5. 6.

Limit. ſecundò, ſufficit quando interueniat pecunia, licèt non numeretur, diſc.4. n. 4.

Limit. tertiò, ſufficit quandoque ordo directus banco, et de differentia inter ordinem & cedulam, diſc.4. n.5.6.

Et cum pecuniæ interuentu conſtitutus, fuiſſe probatur eytrinſecè, etiamſi inſtrumentum non dicat, diſc.5. n.5.

Præſcribi ferè impoſſibilis eſt, diſc.20.n.5.

Et de differentia inter ſortem ac fructus, diſc.20.n.6.

De pretio rei venditæ, an poſſit conſtitui, diſc.3. n.7.

Ex redditibus annuis, àn reſultet qui ſolent præſtari per loca pia donec retinent pecuniam, diſc.17. n.8.

Reductio ad minorem fructum eſt ſpecies prohibitæ alienationis, & cadens ſub *extrauag. ambitioſæ*, diſc.14.n.2.

Ad minorem fructum, quando ſit ſubſtentabilis in prohibito alienare cenſum conſignatiuum, diſc.14. nu.4.

Et quid in cenſu reſeruatiuo, diſc.14. num.5.

In Regno regulantur à Bulla *Nicolai V.* non verò *Pij V.*, quæ non eſt recepta, diſc.1. num. 3.

Sed

Sed id nõ attenditur in Curia, *et iuxt. Rot.*, diſc.1.n.4., diſc.2.nu.1.
Super re aliena vel incapaci impoſitus, àn, & quãdo obliget ad fructus loco damnorum & intereſſe, diſc.8.n.4.
Eccleſiæ, ſi imponatur, dicitur alienatio requirens ſolemnitatem, diſcur.7. num.2.
Secus ſuper re Eccleſiæ acquirenda, quæ non ſubiacet *extrauag. ambitioſæ*, diſc.7.n.6.
Emphyteutica, imponi non poteſt, diſc.8.n.2.
Declaratur, diſc.8. n. 5.
Impoſitus, facto caſu deuolutionis, euaneſcit quoad dominum, diſcurſu 8. num. 3.
Et an hoc caſu debitor liberetur, diſc. 8. num.6.
Reſciſſio &c., *vid.* Pacta.
Reſtitutus in parte ſortis non ceſſat in totum, ſed pro parte reſtituta, iuxtà communiorem, diſc. 15.n.5.
Reuiuiſcentia datur, vbi euincitur ſpecies inſolutum aſſignata pro extinctione, & quare, diſc. 15. num. 3.
An detur vbi auocatur ſors a iudice, ſeù magiſtratu reſtituta, ſed cum obligatione reſtituendi prioribus & potioribus &c., diſc. 15. num. 4. verſ. quartus remiſſ.
Non dari videtur quãdo ſorte ac fructibus transfuſi in creditum aliqua pars dicti crediti ſit ſatisfacta, et aliqua non, diſc. 15.nu.4. verſ. *quintus*.
Quando poſſit dari, ſi creditor cenſus deſinat poſſidere fundum cenſitum, diſc. 28.num.4.
Sanatio &c., *vid.* Nullitatis.
Sortis reſtitutio facta per debitorem de mandato iudicis loco implementi non cauſat extinctionem cenſus, diſcur. 9. num. 12.
Stabilia eſſe reputantur, eorumque nomine veniunt, diſc.17.n.2.4.
Vitalitij ſors eſt demortua, et per debitorem nõ poteſt reſtitui inuito creditore, et quid ſi adſit pactum reſciſſorium, diſc. 9. num. 8.
Fructus an debeantur loco damnorũ, & intereſſe ad eamdem rationem ſi ſit nullum ex culpa debitoris, diſc.9.n.11.
Fundum an requirant vel poſſint eſſe perſonales, diſc.9.n.5.
Vbi poſſet fieri perſonalis, ſi partes voluerunt illum facere realem ſuper fundo, iſto ceſſante, corruit, diſcurſu 9. num. 6.
Vitalitios nulliter creatos non lucratur debitor per mortem creditoris, diſc. 9. num. 2.
Creatos ad fauorem Religioſi per iſtius mortem nõ lucratur debitor, diſc. 9. num.3.
An lucretur debitor, qui non impleuit contractum, diſcur. 9. num.4. 7. & ſeqq.
Viuus dari non poteſt, vbi creditor liberam facultatem habet repetendi ſortem, diſc.15.n.6., diſc.16.n.3.
Vſuſfructus ſolus formalis vel etiam cauſalis, ſeù proprietas, quando ceſſus, ſeù translatus dicatur, diſc.22.nu.3.

CESSIO.

Cenſus extinctiua fieri poteſt à muliere ſine ſolemnitatibus ſtatutarijs, ſecus autem translatiua, diſc.29. n.3. 4.
Et ex quibus cenſeatur eſſe extinctiua vel translatiua, diſc.29.n.4.5.
Hæreditatis facit ceſſionarium fingi hæredem ab initio, diſc.18.n.3.
Litigioſæ rei, reprobatur ſi ſit voluntaria ſecus ſi neceſſaria, diſc. 13. ſub n.2.
Licita eſt in reo, ſecus in actore, diſc. 13.num.3.

CESSIONARIO.

Cenſus quando obſtet ſcientia incapacitatis fundi cenſiti, diſc. 13. num. 10.

CLAVSVLÆ.

Extendi quæ & quando poſſint à Notario, vel eius ſucceſſore, diſc.5.nu. 2. 6.

COLLVSIO.

Vid. Simulatio.

COMMVNITAS.

Cenſum conſtituere licet non poſſit ex Conſtit. Clem. VIII., poteſt tamen validè contrahi cenſus cum priuato ſcienter in ſeruitium Communitatis, diſc. 30. num. 3. 4.

CONCVRSVS CREDITORVM.

Pro ſorte cenſus creditorem admittit & graduat, diſc.21.num.5.

CONFINES.

Expreſſi fuiſſe in cenſu probantur etiam extrinſecè licèt non dicat inſtrumentum, diſc. 5. nu. 5.
Si non fuerint, cenſus eſt nullus, diſc. 6. nu.6.
Sed dictus defectus faciliter ſanatur, diſc. 6. nu. 9.

Spe-

Specificari quando poſſint ex interuallo & talis ſpecificatio retrotrahatur, diſcur. 6. num. 7.
Et quando dicta ſpecificatio non ſit neceſſaria, diſc. 6. nu. 8.

CONIECTVRA.

Simulationis & mali animi, ex quibus reſultet, diſc. 12. n. 6.

CONSIGNATIO

Verbis eam importantibus, an & quando probetur verè ſequuta, diſc. 16. n. 3.

CONSTITVTIO

Vid. Bulla

CONTRACTVS.

Diſtrahi, àn rectè poſſit cum quo fuit celebratus, diſtinguuntur plures caſus, diſc. 24. num. 3.
Non poteſt, niſi per principalem, ſeù procuratorem ſpecialem, diſcur. 24. num. 6,
Nominati non implementum nō cauſat reſolutionem, ſed ſolùm actionem ad intereſſe, diſc. 9. n. 9.
Vſurarius non ſubſtinetur ob ætatem pupillarem, diſc. 10. n. 4.

CONTVMACIA.

Ad depoſiti validitatem, quando non requiratur, diſc. 26. n. 6.

CREDITOR.

In Communitatis ſeruitium ſcienter emere cenſum à priuato rectè & validè poteſt, non obſtante diſpoſitione Clem. VIII., diſc. 30. nu. 3. 4.
In concurſu qui formatur in bonis debitoris defecti, graduatur etiam pro ſorte cenſus, diſc. 21. num. 5.
Depoſitum approbare cenſetur ex obſeruantia ſiuè eius acquieſcentia, diſc. 27. num. 7.
Doti quando præferatur in poſtea quæſitis ſi ſit anterior, diſc. 13. nu. 4. 5.
Fundi cenſiti eo ipſo, quando efficitur dominus, cenſus reſoluitur, diſcurſu 28. num. 2.
An tali caſu debeantur fructus loco damnorum & intereſſe, diſc. 28 nu. 3.
Incapacitatem ſi ſciat, quando cenſus habeatur pro nullo & vſurario, diſc. 13. n. 6. 7. & ſeqq.
In fundo cenſus conſignatiui, quale ius habere dicatur, diſc. 18. num. 6.
Fundum cenſitum, ſi poſſidere deſinat, quādo cenſus reuiuiſcat, diſc. 28. nu. 4.
Generis quando cogere poſſit ad quātiplurimi, diſc. 16. ſub nu. 3.
Mulieri ſi mutuet, quæ contrahat tanquam principalis gerens proprium negotium, non intrat Velleianum, diſc. 30. n. 2.
Recuniam conſumptam reſtituere, quando teneatur, diſc. 9. num. 10.
Retentionem non habet pro ſorte cenſus aduerſus poſteriores creditores, diſc. 21. num. 2.
Declarat., diſc. 21. nu. 3. 4.
Satisfactus præſumitur ex lapſu longi temporis ſine vlla petitione, diſcurſu 16. num. 2.

CVLPA.

Partis impedimentum præſtans excuſat, licèt aliàs impedimentum non eſſet excuſabile, diſc. 27. num. 6.
Procuratorum vtriuſque partis, ſi ſit eadem qualis ſit magis excuſabilis, diſcur. 24. num. 9.

D

DEBITOR.

Cenſum vitalitium nulliter creatum, nō lucratur per mortem creditoris, diſc. 9. num. 2.
Nec lucratur per mortem Religioſi, ad cuius fauorem erat creatus, diſcur. 9. num. 3.
An lucretur, qui contractum non impleuit, diſc. 9. n. 4. 7. & ſeqq.
Depoſito facto, quando penitus liberetur à cenſu ſeù debito, diſc. 26. num. 4. & ſeqq., diſc. 27. n. 2.
Depoſitum rectè, ac validè feciſſe dicitur, ſi cum decreto iudicis, diſcur. 27. num. 3.
Vid. Depoſitum.
Extinguens cenſum cum eo cum quo non poterat, quando excuſetur, ac liberetur, diſc. 22. num. 4.
Cum Tutore vel Prælato, àn conſequatur liberationem, diſc. 26. n. 7.
Extinguere cenſum non poteſt cum vſufructuario, diſc. 22. num. 22.
Fructus cenſus vitalitij an ſoluere teneatur loco damnorum & intereſſe ad eamdem rationem ſi ex ipſius debitoris culpa cenſus ſit nullus, diſc. 9. num. 11.
Fundo cenſito exiſtente incapaci, qualem obliget ad damna & intereſſe d. 19. n. 5.
Et ad quid teneatur ſi fundi infructuoſitas eius culpæ poſſit adſcribi, d. 19. n. 4.

Ge-

Generis quando teneatur ad quanti plurimi d.16. ſub n.3.
Reſtituere non poterat ſortem cenſus de mandato Iudicis loco implementi, non cauſat extinctionem, d.9.n.12.
Reſtituere non poteſt ſortem cenſus vitalitij inuito creditore, et quid ſi adiit pactum reſciſſorium d.9. nu.8.
Satisfeciſſe ſeù ſoluiſſe præſumitur ex lapſu longi temporis, d.16.n.2.
Societatis officij non adimplens promiſſa non facit lucrum, d.9. n.7.

DEBITVM

Negatum non admittit præſcriptionem ſtatutariam, d.20.n.3.
Præſcribi non poteſt à debitore eiuſque primo hærede vniuerſali, d.20. ſub n.5.
Et præcipuè ſi ſit iuratum d. 20. ſub n.5.

DECISIONES.

Attendi ſeu capi quomodo debeant per Iudices & Aduocatos, d.24. n.2. 11.
Motiuis parum ad rem facientibus quarè aliquando adhæreant, d.24. 11.

DECRETVM IRRITANS.

Bullæ *Pij V.* quando inficiat poſſeſſionem ita vt obſtet etiam in ſummarijſſimo ob non ſeruatam formam, d.6.n.2.

DECRETVM IVDICIS.

Vide ſententia.

DEPOSITVM.

Approbatum dicitur ex obſeruantia, ſeù creditoris acquieſcentia, d.27.n:7.
Cenſus validè factum illum extinguit ac debitorem liberat, d.27.n.2.
Et quomodo ſufficiat fieri vt valeat, d.26.n.3.
Malè factum validatur per rati habitionem d.26. n.5.
Rectè factum dicitur ſi cum decreto iudicis d.27. n.3.
Quando dicatur etiam ſine contumacia, d.26. n.6.
Cenſeri debet concurrente æquitate, d.27. n.8.
Solutionem ac liberationem quando importet, d.26. n.4.

DISDICTA CENSVS.

Facienda eſt principali vel procuratori ſpeciali, d.24. n.6.
Formam certam an habeat & quid ſufficiat vt dicatur rectè facta d.26. num.2.

DOMINIVM.

Inueſtimenti facti pro cautela emptoris an tranſeat in ipſius dominium euictione ſequuta, d.25. n.3.

DOMVS.

Ædificanda, ſi & poſtquam erit propria an ſit capax vt poſſit ſuper ea validè cenſus creari d.7. n.4. 5.
Seruitutem habens ad ſui fauorem ſi fiat de dominio debentis ſeruitutem extinguitur ſeruitus, quæ nec reuiuiſcit ex eo, quod dicta domus alteri vendatur, d.28. n.5.

DONATARIVS.

Hæreditatis fingitur fuiſſe hæres ab initio d.18. n.3.

DONATIO.

Fundi cenſiti an & quando compræhendere cenſeatur etiam cenſum ipſum paſſiuũ d.18. n.2.4.

DOS.

Creditoribus anterioribus an præferatur in poſtea quæſitis, d.13. n.4. 5.
Potioritatis priuilegio quando gaudeat d. 13. n.5.

E

ECCLESIA.

Cenſum imponens ſuper rebus ſuis dicitur alienare ita vt requirantur ſolemnitates, d.7. n.2.
Imponere ſuper re acquirenda non impeditur ab *extrauag. ambitioſæ* d.7. n.6.

EMPHITEVTICA BONA.

Abbatiæ Farfen. cuius ſint naturæ ac qualitatis, d.8.n.8.
Cenſui ſupponi non poſſunt per emphyteutam, d.8. n.2.
Declaratur, d.8. n.5.
Et ſi cenſus fuerit ſuper eis impoſitus, facto caſu deuolutionis euaneſcit quoad dominium, d.8. n. 3.
An autem dicto caſu liberetur debitor, d. 8. n.6.

EMPTOR.

Euictione ſequuta an acquirat dominium inueſtimenti pretij pro eius cautela facti, d.25. n.3.
Fructus pecuniæ conſequi debet quam ſoluit volenti euincere rem emptam, d.25. n.4.
Et gaudet ad ſui fauorem eadem æquitate inducta per *l. curabit &c.* d.25.n.5.

EVICTIO.

Rei permutatæ dat permutanti regreſſum

ad

ad rem propriam, d. 15. ſub n. 3.

EXCEPTIO.

Nullitatis cenſus non ſolet retardare proceſſum executiuum pro fructibus & de vnione, d. 8. n. 7. d. 11. n. 8.

Simulationis inſtrumenti non retardat inſtrumenti effectuationem ſiue executionem niſi clarè & incontinenti probetur, d. 29. n. 2.

EXTINCTIO CENSVS.

Ceſſione quando inducatur, d. 29. n. 4. 5.

Depoſito validè facto inducitur, d. 27. n. 2.

Lim. ſecus ſi depoſitum fortis factum ſit ad alium effectum, quàm extinctionis, d. 15. n. 4. verſ. *tertius*.

Facta cenſetur quoties creditor liberam facultatem habet repetendi ſortem, d. 15. n. 6., d. 16. n. 3.

Cum eo, cum quo fieri non poterat, quando excuſetur ita vt valeat, d. 22. n. 4.

Contra pactum in inſtrumento appoſitum ad fauorem tertij, eſt nulla, d. 23. n. 4.

Quando id procedat, d. 25. n. 2.

Informiter & non ritè, facit cenſum fingi viuum etiam pro curſu fructuum fauore tertij d. 25. n. 6.

Non dicitur per aſſignationem, quæ non habuit effectum, d. 15. n. 4.

Fieri quando rectè poſſit cum eo, cum quo fuit conſtitutus, diſtinguuntur plures caſus, d. 24. n. 3.

Cum hærede grauato ſeù poſſeſſore fideicommiſſi, quando fieri poſſit d. 23. n. 2.

A muliere fieri poteſt ſine ſolemnitatibus ſtatutarijs, d. 29. n. 3.

Pacto poteſt conueniri in gratiã tertij intereſſati, non creditoris d. 12. n. 2.

Lim. non valet ſi pactum ſit colluſiuum inter tertium & creditorem, d. 12. nu. 3.

A Poſſeſſore rei cenſitæ fieri poteſt inuito etiam creditore, d. 21. n. 4.

Cum Prælato facta an inducat plenam liberationem, d. 26. n. 7.

Præſumi an debeat ob diuturnam non ſolutionem fructuum, d. 20. n. 8.

Cum Procuratore præſumpto vel reputato pro tali, facta tenet, d. 24. n. 5. 8.

Ex reſtitutione ſortis facta per debitorem de mandato iudicis loco implementi nõ cauſatur, d. 9. n. 12.

Reuiuiſcentiam quando admittat, *Vide* Reuiuiſcentia.

Cum tutore facta an inducat plenam liberationem, d. 26. n. 7.

Cum vſufructuario ſolo non poteſt fieri, d. 22. n. 2.

F

FACTVM.

Defuncti ſeruare debet hæres etiam pro iuribus ex propria perſona competentibus & independenter, certis caſibus exceptis d. 14. ſub n. 3.

FARFENSIS.

Abbatia &c. vide Abbatiæ.

FRVCTVS IN GENERE.

Anathociſmum quando propriè contineãt diſc. 2. n. 9.

Annui vt præſcribantur, tot requiruntur præſcriptiones quot ſunt anni diſc. 20. nu. 2. 6.

Et quomodo probanda ſit dicta præſcriptio, d. 20. n. 7.

Debentur iuxta obſeruantiam etiam non oſtenſo titulo, d. 14. n. 3.

An & quando id procedat in omni annua præſtatione, vſuris & cenſibus, d. 14. ſub n. 3.

Fructuum non dantur regulariter, ſed dãtur pro fructibus cenſus, d. 2. n. 5.

Fundi cenſiti ſi deficiant, aſſimilatur peremptioni, d. 19. n. 2. 3.

Et quid ſi infructuoſitas adſcribi poſſit culpæ ipſius debitoris, d. 19. n. 4.

Pecuniæ quam emptor ſoluit volenti euincere rem emptam, conſequi debet, d. 25. n. 4.

In ſortem conuerti, de iure eſt prohibitum d. 2. n. 3.

FRVCTVS CENSVS.

Ceſſare an & quando dicantur vbi eſt in facultate creditoris repetere ſortem, d. 13. n. 9. 11.

Fructus debentur tanquam damna & intereſſe etiamſi cenſus nullus ex culpa debitoris diſc. 31. nu. 3.

Currere adhuc dicuntur fauore tertij ſi malè ſit extinctus, d. 25. n. 6.

Et quando aliàs non currunt, an debeantur loco damnorum & intereſſe, d. 25. n. 7.

Deberi quando dicantur loco damnorum & intereſſe, ſi cenſus ſit impoſitus ſuper re aliena vel incapaci, d. 8. n. 4. diſc. 25. nu. 7.

Et

Et quid ſi cenſus reſoluatur ex eo quod creditor fiat dominus fundi cenſiti, diſc, 28. nu. 2. 3.
Inualidi, non debentur, & ſoluti extenuant ſortem, nec ſuffragatur bona fides, d. 10. nu. 2.
Percepti quando non ſint reſtituendi vel imputandi, licèt cenſus ſit inualidus, diſc. 2 nu. 10.
Reductio eſt ſpecies alienationis prohibitæ d. 14. n. 2.
Quando ſuſtineatur etiam in prohibito cenſum conſignatiuum alienare, d. 14. n. 4.
Et quid in cenſu reſeruatiuo, diſc. 14. num. 5.
Rei cenſitæ fructum excedere non poſſunt & ad eius ratam ſolam ſuſtinentur, diſc. 3. n. 8.
Solutio executiuè petita retardari nequit per exceptionem nullitatis, d. 8. n. 7. & de ratione, d. 11. n. 8.
In ſortem conuenti non prohibentur ſecundùm aliquos, d. 2. n. 4.
Contrarium, d. 2. n. 6.
Quando non imputentur fauore tertij, licèt aliàs remaneant vſurarij, d. 23. nu. 3.
Vitalitij & nulli ex culpa debitoris an debeantur loco damnorum & intereſſe, ad eamdem rationem, d. 9. n. 11.

FVNDVS CENSVS.

Confines expreſſos habuiſſe in eodem contractu cenſus, probatur etiam extrinſecè licèt inſtrumentum non dicat, diſc, 5. nu. 5.
Si non habent expreſſos, cenſus eſt nullus, d. 6. n. 6.
Sed dictus defectus de facili ſanatur, d 6. n. 9.
An poſſint ex interuallo dicti confines ſpecificari, & talis ſpecificatio retrotrahatur, d. 6. n. 7.
Et quando dicta ſpecificatio non ſit neceſſaria, d. 6. nu. 8.
Conſignatiui an & quando continere dicatur onus reale vel perſonale, d. 18. n. 5 9.
Obſeruantia plurimum ad id attenditur, d. 18. n. 10.
Et quale ius cõtineat ad fauorem creditoris, d. 18. n. 6.
A creditore ſi amplius non poſſideatur, an cenſus reuiuiſcat per dictam poſſeſſionē extinctus, d. 28. n. 4.
In creditoris dominium ſtatim ac perueniat cenſus reſoluitur, d. 28. n. 2.
An dicto caſu debeantur fructus loco damnorum & intereſſe, d. 28. n. 3.
Deficiens quando impediat iudicium etiam executiuum, d. 6. n. 3.
Non impedit iudicium manutentionis, d. 6. n. 4.
Diminutus diminuit cenſum, d. 19. nu. 2.
Donatus ſi fuerit, an in donatione veniat etiam cenſus paſſiuus, d. 18. n. 2. 4.
Extare ſi non reperiatur, inualidè cenſus conſtituitur, d. 7. n. 3.
Extiturus, vt domus ædificanda, an ſit capax vt ſuper eo poſſit validè creari cenſus, d. 7. n. 4. 5.
Incapax eſſe ſi reperiatur, cenſus remanet nullus & vſurarius, d. 13. n. 6.
Intell. ſi creditor id ſciat d. 13. n. 7.
Et quid vbi ſcientia nõ adfuit ab initio, ſed ſuperuenit, d. 13. n. 8.
An dicta ſcientia ab initio ceſſionis obſtet ceſſionario quamuis illa non adfuiſſet tempore impoſitionis, d. 13. n. 10.
Quando obliget debitorem ad damna & intereſſe, d. 19. n. 5.
Infructuoſus ſi reddatur, aſſimilatur peremptioni, d. 19. n. 2. 3.
Et quid ſi infructuoſitas adſcribi poſſit culpæ ipſius debitoris, d. 19. n. 4.
Legatus ſi fuerit, An cum eo veniat etiam cenſus paſſiuus, d. 18. n. 2. 4.
Liberare non dicitur impoſitorem ſiue ab eo cauſam habentem ex quo ab eis non poſſideatur, d. 18. n. 7.
Poſſeſſori dat ius extinguendi cenſum etiã inuito creditore, d. 21. n. 4.
Subrogari poteſt idoneus & capax in locũ deficientis ſiue incapacis etiam poſt mãdati relaxationem d. 13. ſub n. 11.
Subſtinet totum cenſum ſi ſit capax, licèt alter fundus eidem cenſui ſimul ſuppoſitus perierit, d. 18. n. 8.
Vitalitij an requiratur realis, vel ſufficiat perſonalis, d. 9. n. 5.
Et vbi fieri poſſet perſonalis, ſi partes voluerunt illum facere realem ſuper fundo, iſto ceſſante corruit cenſus, d. 9. nu. 6.

H

HAERES.

Beneficiatus dicitur potius adminiſtrator & duplicem perſonam gerere, diſc.

Digitized by Google

29. num.7.
Ac licèt non ſuffragetur inuentarium, quatenus ſuppetunt vires hæreditariæ, non ex hoc tamen ſequitur duplicis perſonæ incompatibilitas d.29. n.8.
Eſſe ab initio fingitur cui fuit ceſſa vel donata hæreditas, d.18. n.3.
Facto defuncti contrauenire non poteſt etiam pro iuribus ex propria perſona competentibus & independenter certis caſibus exceptis, d.14. ſub n.3.
Grauatus elegiſſe cenſetur in legitimam rẽ ſeù cenſum, de quo diſpoſuit, diſc.14. ſub nu.3.
Legati interpretationem quando debeat admittere magis amplam ac fauorabilẽ pro legatario quàm pro ſe, d.17. n.5.
Nomine proprio vel hæreditario quando cenſeatur acquiſiuiſſe, d.29. n.6.
Putatiuus quãdo rectè ſolutionem recipiat ac liberet, d.24. n.8.

I

IANVENSES.
Diligentes eſſe præſumuntur, diſc.24. num.7.
IMPEDIMENTVM.
Ex culpa partis ſeu facto iudicis proueniens excuſat etiamſi aliàs non excuſabile eſſet d.27. n.6.
Sedis Papalis vacantis quid operetur, diſc. 27. n.5.
Tempus non currere facit, ſed coniungi ſublato intermedio impedito, d.27. n.4.5.
IMPLEMENTVM.
Vide Adimplementum.
INIVSTITIA.
Sententiæ in parte inficit eam in totum niſi ſit per capitula ſeparata, d.1. ſub n.2.
INSTRVMENTVM.
Tituli, cautela eſt non producere in iudicio manutentionis, d.6. n.5.
Vide Notarius.
INTERESSE.
Intereſſe & damna debentur etiam ex cenſu inualido ex culpa debitoris, diſc.31. per totum.
Vide Fructus.
INVENTARIVM.
Vide Beneficium.
INVESTIMENTVM.
Pro emptoris cautela factum, euictione ſequuta an fiat de dominio eiuſdem emptoris, diſc.25. num.3.
IVDEX.
Authoritates & deciſiones quomodo debeat attendere & applicare, d.24. n.2.
Impedimentum ſi præſtat facto ſuo, tale impedimentum excuſat licèt aliàs non eſſet excuſabile, diſc.27. n.6.
IVDICIVM.
Executiuum practicari non poteſt pro cenſu ſublato per inſtrumentum extinctionis, licèt de dictæ extinctionis ſimulatione obijciatur d.29. n.2.
Quando impediatur ex defectu pecuniæ numeratæ vel fundi cenſiti d.6.n.3.
Pro fructibus cenſus retardari non ſolet per exceptionem nullitatis, et de ratione, d.8. n.7., d.11. n.8.
Litigioſi vitium inducit ſi iudicium ſit reale ſecus ſi executiuum, ſeù perſonale, d.13. n.2.
Et in actibus ſeù ceſſionibus voluntarijs, ſecus in neceſſarijs d.13. ſub n.2.
Manutentionis non impeditur ex defectu pecuniæ numeratæ vel fundi cenſiti, d.6. nu.4.
Et datur cautela non producendi in eo inſtrumentum tituli, d.6.n.5.
Poſſeſſorium &c. *Vide* Poſſeſſorium.
IVRA.
Incorporalia quomodo probentur præſcripta, d.20. n.7.
IVSTITIA.
In poſſeſſorio quando attendatur, ſeu de ea cognoſcatur, d.11. n.7.
In Signatura iuſtitiæ omnino attenditur, non autem nullitas niſi ſubſtantialis, d.11.n.2.

L

LEGATVM.
Fundi cenſiti an & quando comprehẽdat etiam cenſum paſſiuum, diſc.18. n. 2. 4.
Interpretationem amplam pro ſe magis, quàm pro hærede, quando habere debeat, d.17. n.5.
Stabilium, comprehendit etiam cenſus, d. 17. n.2. 4.
LEGITIMA.
Electa cenſetur in re ſeù cenſu, de quo diſpoſuit hæres grauatus, d.14. ſub n.3.
LEO TARDVS.
De vſuris *quæſt.*68. *nu.*8. reprobatur, diſc. 11. nu.3. 4.

LITIGIOSÆ REI.
Ceſſio licita eſt in reo, non in actore, diſc. 13. num.3.
Vitium inducitur iudicio reali non autem executiuo ſeù perſonali, diſc.13. n.2.
Et in actibus ſeù ceſſionibus voluntarijs, non autem neceſſarijs, diſc.13. ſub num.2.
LOCA MONTIVM.
Cum cenſibus fraternizant, diſc.17. n.7.
Vendita ſi fuerint à duobus cum onere fideicommiſſi quando vnus ex dictis venditoribus vendicet medietatem ex propria perſona, diſc.22. num.5.
Vide Montes.

M

MANDATVM EXECVTIVVM.
EXceſſiuum, ſubſtinetur de ſtylo, pro ſola ſumma debita, diſc.1. n.6.
Pro ſorte cenſus relaxatum non impedit quin alter fundus idoneus ſubrogetur, diſc.13. ſub num.11.
Pro ſorte & fructibus cenſus relaxatum vigore pacti reſciſſorij ſolet ſubſtineri per Signaturam pro ſolis fructibus, d.1. n.5.
MANDATVM PROCVRÆ.
Præſumitur aliquando & ex quibus, diſcur. 24. num.5.
MANVTENTIO.
Vide Iudicium manutent.
MONTES.
Super quibus inueſtiuntur pecuniæ, habētur pro bonis ſtabilibus, diſc.17. n.6.
Vide Loca montium.
MOTIVA.
In deciſionibus quare aliquando apponantur parùm ad rem facientia, diſcur. 24. num.11.
Ignota etiam ipſis victoribus ſçpè ſunt cauſa reſolutionum, diſc.24. num.10.
MVLIER.
Cenſum extinguere poteſt ſine ſolemnitatibus ſtatutarijs, ſecus autem transferre, diſc. 29. num.3. 4.
Velleiano non iuuatur, vbi contrahit tanquam principalis gerens negocium proprium, diſc.30. num.2.

N

NEGATIVA.
PRobari quomodo & à quo debeat, diſc.20. num.9.
NOTARIVS.
Atteſtari non poteſt de pecunia numerata ſi in cenſus inſtrumento non interuenit, diſc.5. num.4.
Et atteſtatione ſua fidem facit ſolùm de ijs quæ in ipſo actu celebrationis inſtrumenti interuenerunt, diſc.5. n.3.
Clauſulas quas & quando extendere poſſit ipſe vel eius ſucceſſor, diſc.5. n.2. 6.
NVLLITAS CENSVS.
Declaratione aliqua vniuerſali indigeret in nonnullis caſibus, diſc.2. n.12.
Ex defectu confinium &c. *Vid.* Confines.
Excuſari non debet ob bonam fidem ſeù ſimplicitatem perſonarum ſi ſit certa & clara, ſecus videtur ſi ſit dubia, diſc.2. num.11.
Ob pecuniam non numeratam &c. *Vide* Pecunia.
In proceſſu executiuo &c. *Vide* Iudicium.
Sanari ſolet per Signaturam gratiæ, re integra, et cum clauſula, *conſtito de vero credito*, diſc.2. n.2., d.3. n.5.
Non debet re non integra, diſcur.3. num.1.
Nec poſt ſententiam, diſc.3. n.4.
Et quando ad dictum effectum dicatur res integra vel non, diſc.3. n.10.
Sanata cum clauſula *arbitrio*, quid operetur & quando arbitrium ſit interponēdum, diſc.3. n.2. 3.
An & quando dicta ſanatio concedi ſoleat ac debeat, et quomodo, diſcur.2. num.8., diſc.3. n.9.
Et retrotrahitur, ità vt cenſus valeat ab initio, diſc.3. num.6.
NVLLITATES.
In Signatura iuſtitiæ non attenduntur niſi ſatis ſubſtantiales, diſc.11. n.2.

O

OBLIGATIO.
CAuſatiua non ceſſat in eo qui facto proprio merè voluntario deſijt poſſidere rem ex qua reſultabat obligatio, diſc.28. num.5.

OBSERVANTIA.

Decennalis ſufficit in ijs in quibus ius non reſiſtit, diſc.14. ſub num.3.

Fructus ſoluendi probat eorum debitum licèt non oſtenſo titulo, diſc.14. n.3.

An & quando id procedat in omni annua præſtatione, vſuris, & cenſibus, d.14. ſub n.3.

ONVS.

Perſonale vel reale an & quando reſultet ſuper fundo cenſus conſignatiui, diſcur. 18. num.5. 9.

Ab obſeruantia ſatis id pendet, diſc. 18. num.10.

ORDO.

Directus banco &c. *Vide* Pecunia.

P

PACTVM.

Extinguendi cenſum valet factum non in gratiam creditoris ſed tertij intereſſati, diſc.12. n.2.

Limit., ſecus ſi ſit colluſiuum inter tertium & creditorem, diſc. 12. n.3.

Repetitiuum ſortis cenſus quando vitietur vel vitiet contractum, plures caſus diſtinguuntur, diſc. 10. num.3., diſc. 11. num.3. 6.

Valet vbi concernit ius vel intereſſe tertij, diſc.10. num.5.

Ab obſeruantia plurimum id pendet, diſc.10. num.6.

Et quid ſi ſit repetitiuum infra certũ tempus, diſc.11. n.4.

Reſciſſorium cenſus in Regno Neapolitano ſeruatur, ſecus in Curia & iuxta Rotam, diſc.1. num.2. 3. 4.

Quomodo practicetur in dicto Regno, ac in eo procedatur per Tribunalia, diſc.1. num.7.

PECVNIA.

Conſumpta quando reſtitui debeat à creditore, diſc.9. num.10.

Interueniſſe in cenſu probatur etiam extrinſecè licèt inſtrumentum non dicat, diſc.5. num.5.

Inueſtita ſuper montibus computatur inter ſtabilia, diſc.17. num.6.

Numerata eſſe requiritur in conſtitutione cenſus, qui aliàs eſt nullus & fructus imputantur in ſortem, diſc.4. num.2.

Et talis defectus quando & quomodo ſanetur &c. *Vide* Nullitas.

Quando autem ob dictũ defectum impediatur iudicium etiam executiuũ, diſc.6. num.3.

Non tamen impeditur iudicium manutentionis, diſc.6. n.4.

Limit. primò, nam dicta forma impleri poteſt per æquipollens vt per cedulam bancariam, diſc.4. nu.3. 5. 6.

Limit. ſecundò, ſufficit quod interueniat pecunia, licèt non numerata, diſc. 4. num.4.

Limit. tertiò, ſufficit ordo directus banco et quando, ac de differentia inter ordinem & cedulam, diſc.4. nu.5. 6.

PERMVTANS.

Regreſſum habet ad rem propriam, ſi res habita euincatur, diſc.15. ſub num.3.

POSSESSIO.

Obligationem cauſans ſtatim ac deficit, ceſſat obligatio, quod tamen non procedit in eo qui facto proprio merè voluntario deſinit poſſidere, diſc.28. n.5.

POSSESSOR.

Fundi cenſiti habet ius extinguendi cenſũ etiam inuito creditore, diſc.21. n.4.

POSSESSORIVM.

A decreto irritanti contento in Bulla *Pij V.* quando inficiatur, diſc.6. num.2.

A iure bono vel malo quando pendeat, et cognitionem iuſtitiæ admittat, diſcur. 11. num.7.

POTIORITAS.

Dotis quando procedat, diſc.13. nu.5.

PRÆLATVS.

Extinctionem cenſus recipiens an plenè liberet debitorem, diſc.26. num.7.

Putatiuus quando ſolutionem rectè recipiat ac liberet, diſc.24. num.8.

PRÆSCRIPTIO.

In annuis cenſibus ſeù redditibus vna non ſufficit, ſed tot requiruntur quot ſunt anni, diſc.20. num.2. 6. 7.

Cenſus in ſorte non datur, et quid in fructibus, diſc.20. num.5. 6.

Debiti, à debitore eiuſque primo hærede vniuerſali non poteſt induci, diſc. 20. ſub num.5.

Et præcipuè in debitis iuratis, diſc. 20. ſub num.5.

Probari quomodo debeat in iuribus incorporalibus ac annuis præſtationibus, diſc. 20. num.7.

Statutaria non intrat in debito negato, diſc.20. num.3.

PRÆSTATIO.

Vide. Redditus.

PRETIVM.

Rei venditæ an conuerti poſſit in pretium cenſus, diſc.3. num.7.

PROCESSVS.

Vide. Iudicium.

PROCVRATOR.

Cenſum extinguere ſeù contractum reſcindere quando poſſit quem ipſe fuit ſtipulatus, plures caſus diſtinguuntur, diſc. 24. num.3.

Extinguit etiamſi ad id ſit ſolum præſumptus, ſeù pro tali reputatus, diſc.24. num.5. 8.

Diſdictam vt facere poſſit, debet eſſe ſpecialis, diſc.24. num.6.

Generali cum adminiſtratione conſtitutus ex quibus cenſeatur, diſc.24. num.4.

Præſumitur aliquando & ex quibus, diſc. 24. num.5.

Vtriuſque contrahentis ſi quiſque ſit in culpa qualis videatur magis excuſabilis, diſc.24. num.9.

PROTESTATIO.

Contrahendi iuxta formam Bullæ Pij V. quid operetur, diſc. 11.num.5. diſc.12. num.5.

PVPILLI.

Contractus vſurarius non ſubſtinetur ob dictam ætatem, diſc.10. num.4.

R

RATIHABITIO.

DEpoſitum malè factũ validat, diſc. 26 num.5.

REDDITVS.

Annui vt præſcribantur tot requiruntur præſcriptiones, quot ſunt anni, diſc.20. num.2.6. & quomodo probanda ſit dicta præſcriptio, diſc.20. num.7.

Cenſum an importent quando annuatim præſtantur per loca pia retinentia pecuniam, diſc.17.num.8.

REDVCTIO.

Cenſus ad minorem fructum eſt ſpecies alienationis prohibitæ & cadit ſub *extrauag. ambitioſæ*. diſc. 14. num.2.

Et quando ſubſtineatur de cenſu conſignatiuo etiam in prohibito alienare, diſc.14. num.4.

Quid de cenſu reſeruatiuo, diſc. 14. num 5.

RES.

Cenſui &c. *Vid*. Fundus. Cenſus.

RESCISSIO.

Cenſus. *Vid*. Pactum reſciſſorium.

RESOLVTIO.

Contractus nominati non ſequitur ex non. implemento ſed ſolùm actio ad intereſſe, diſc.9. num.9.

RESOLVTIONES CAVSARVM.

Ex motiuis ignotis etiam victori quandoq; prodeunt, diſc.24. num.10.

RESTITVTIO.

Sortis cenſus &c. *Vid*. ſors. Reuiuiſcentia.

RETENTIO.

Pro ſorte cenſus non datur aduerſus creditores poſteriores, diſc.21.num.2.

Decl. vt non detur creditori cenſuario vel dictum creditorem repræſentanti, ſed alio legitimo poſſeſſori datur, diſc.21. num.3. 4.

RETROTRACTIO.

In ſanatione nullitatis cenſus locum habet & validatur actus ab initio, d.3.n.6.

REVIVISCENTIA CENSVS.

Datur vbi euincitur ſpecies inſolutum aſſignata pro extinctione, et quare diſc.15. num.3.

Secus videtur, quando ſorte & fructibus transfuſis in creditum, pars dicti crediti ſit ſatisfacta, et aliqua non, d.15. n:4. *verſ. quintus*.

An & quando detur, creditore cenſus non amplius poſſidente fundum cenſitum, d.28. n.4.

Et quid vbi auocatur ſors per iudicem ſeù magiſtratum reſtituta ſed cum obligatione reſtituendi prioribus & potioribus, d.15. n.4.*verſ.quartus remiſſ.*

S

SANATIO NVLLITATIS CENSVS.

COncedi an & quando debeat vel denegari, d.2. n.8.

Quomodo ſoleat per Signaturam Gratiæ ſeù per eam reſcribi, diſc.2. n.2. d.3.n.5. 9.

Conceſſa cum clauſula *arbitrio*, quid operetur, d.3. n.2.

Et quando arbitrium ſit interponendum nec nè, d.3. n.3.

Ob defectum confininm fundi non expreſſorum de facili conceditur, d.6. n.9.

Rè non integra, denegari debet, d.3. n.1.

Et

Et quando ad d. effectum dicatur res integra, vel non, d.3. n.10.
Poſt ſententiam denegari ſolet, diſc.3.n.4.
validat actum ab initio cum retrotractione, d.3. n.6.

SEDIS.

Papalis vacantis impedimentum quid operetur quoad tempus agendi, d.27. n.5.

SENATVS CONS. VELLEIAN.

Intrare non dicitur vbi mulier contrahit tanquam principalis gerens negotium, d.30. n.2.

SENTENTIA.

Appellabilis in parte fit appellabilis in totum, quoties non eſt per capitula ſeparata, d.1. ſub n.2.
Iniuſta in parte redditur in totum iniuſta niſi ſit per capitula ſeparata, d.1. ſub n.2.
Ex motiuis ignotis etiam victori quandoque profertur, d.24. n.10.

SERVITVS.

Domui debita extinguitur ſi domus fiat habentis ſeruitutem, nec reuiuiſcit ſi deinde dictam domum alteri vendat, diſc. 28. num.5.

SIGNATVRA GRATIÆ.

Audientiam nouam non ſolet de ſtylo concedere, d.2.n.7.
Nullitates cenſus ſanat &c. *Vid.* Nullitas. Sanatio.

SIGNATVRA IVSTITIÆ.

Mandatum relaxatum pro ſorte & fructibus cenſus vigore pacti reſciſſorij ſolet ſubſtinere pro ſolis fructibus, d. 1. n.5.
Exceſſiuum ſolet ſubſtinere pro ſola ſumma debita, d.1.n.6.
Nullitates nõ curat niſi ſatis ſubſtantiales, ſed attendit præcipuè iuſtitiam, diſc.11. num. 2.

SIMVLATIO.

Cauſa ſimulandi ceſſante, non probatur niſi per iuſtificationes claras & expreſſas, d.20. n.4.
Deduci ex quibus ſoleat, d.12.n.6.
Probari quomodo ſufficiat, d.12.n.4.
Debet clarè & incontinenti ad hoc vt retardet executionem inſtrumenti, d.29.n.2.

SOCIETATIS OFFICII.

Debitor qui promiſſa non adimpleuit non facit lucrum, d.9.n.7.

SOLEMNITATES STATVTARIÆ.

In actu voluntario requiruntur, vt cenſus translatione, ſecus in neceſſario vt extinctione, d.29. n.3. 4.

SOLVTIO.

Ex depoſito facto quando reſultet, diſc.26. num.4.
Facta hæredi putatiuo ſeù Prælato putatiuo vel alteri cui iuſte potuit credi, an aſſequatur liberationem, d.24. n.8.
Præſumitur facta, ex lapſu longi temporis, d.16. ſub n.2.
A Procuratore non ritè facta Procuratori nulliter recipienti, digniorem excuſationem cui tribuat, d.24. n.9.

SORS CENSVS.

In concurſu qui formatur in bonis debitoris defecti, graduatur, d.21.n.5.
Depoſitata rectè quando dicatur. diſc.26. num.3. & ſeqq.
Inualidi &c. *Vid.* Fructus.
Repetibils licèt ſit facta per mandati relaxationem, poteſt tamen ſubrogari fundus idoneus, d.13. ſub n.11. & diſc.31. num.11. & 12.
Si facta quomodolibet fuerit, cenſus viuus eſſe non poteſt, d.15.n.6.d.16.n.3.
Ac an et quando faciat ceſſare fructus, d.13.n.9. 11., d.15. n.6.
Sors transfuſa in aliud creditum repeti poteſt, et cenſus non dicitur viuus, diſc. 16. num. 3.
Repeti poſſe ſi conueniatur, quando videtur pactum vel contractus, plures caſus diſtinguuntur, d.10.n.3., diſc.11. num.3.6.
Valet dictum pactum vbi concernit ius vel intereſſe tertij, d.10.n.5.
Et quid ſi pactum ſit repetitiuum infra certum tempus, d.11.n.4.
Obſeruantia plurimum circa id operatur, d.10. n.6.
Reſtituta per debitorem de mandato iudicis loco implementi non cauſat extinctionem cenſus, d.9. n.12.
In parte, non extinguit cenſum in totum, ſed pro parte reſtituta iuxta communiorem, d.15. n.5.
Retentionem non cauſat aduerſus poſteriores creditores, d.21.n.2.
Declaratur, d.21.n.3.4.
Reuiuiſcere quando dicatur &c. *Vid.* Reuiuiſcentia.
Vitalitij eſt demortua, et per debitorem non poteſt reſtitui inuito creditore, et quid ſi adſit pactum reſciſſorium, diſc. 9. num.8.

STABILIA.

Vid. Bona.

STA-

STATVTVM.

Vrbis 151. requirens ſolemnitates in quibuſcumque actibus ac contractibus quibus mulier lædi poteſt, procedit in actibus voluntarijs, vt cenſus translatione, ſecus in neceſſarijs vt in extinctione, d.29. n.3. 4.

T

TEMPVS.

IMpedito non currit, ſed coniungitur ſublato intermedio impedito, d. 27. num.4.5.

Sedis Papalis vacantis quando impediat itaut ſit ſubtrahendum, d.27.n.5.

TEXTVS IN

Extrauag. ambitioſæ comprehendit etiam reductionem cenſus ad minorem fructum, d.14.num.2.

L. cum de in rem verſoff. de vſuris, & l. aduerſus C. de vſuris, declarantur, in quibus procedant, d.14.n.3.

L.curabit C. de action.empti procedit etiã ad fauorem emptoris, d.25.n.5.

L. ſi fœnebris C. ad Velleian., declaratur, diſc.30. n.2.

TRADITIO.

Rei &c. *Vid.* Conſignatio.

TRANSLATIO.

Cenſus ex quibus inducatur, d.29.n.4.5.

TVTOR.

Extinctionem cenſus admittens ſine decreto an plenè liberet debitorem, diſc. 26. num.7.

V

VELLEIANVM.

V*Id.* Senatus Conſ. Vell.

VENDITIO.

Cenſus à duobus facta cum vinculo fideicommiſſi ſi fuerit, quando vnus ex dictis venditoribus vendicet medietatem ex perſona propria, d.22. n.5.

Eſſe quando cenſeatur extinctiua vel translatiua, d.29. nu. 5.

VERBA.

Cenſus extinctionem ſeù translationem, an & quæ inducant, diſc.29. num. 5.

Conſignationem ſeù traditionem importantia vt ſunt *cedit, dat, tradit &c.* an & quando illam probent ſequutam, diſc.16. num.3.

VSVRAE.

Ob ætatem pupillarem non ſubſtinentur, diſc. 10. num.4.

A bona fide non excuſantur, diſc. 10. n.2. *Vid.* Fructus.

VSVRARIVS.

Cenſus an & quando remaneat, qui impoſitus fuerit ſuper fundo non capaci, Et quid cum ſcientia creditoris, vel ſine, diſc.13. num.6. & ſeqq.

VSVSFRVCTVS.

Cenſus quando dicatur ceſſus ſeù translatus ſolus formalis vel etiam cauſalis ſeù proprietas, diſc.22. n.3.

VSVFRVCTVARIVS.

Cenſum extinguere ſolus non poteſt d. 22. num.2.

FINIS.

PARS IV.

HVIVS
QVINTI LIBRI
DE
SOCIETATE OFFICII.

Digitized by Google

I N D E X
ARGVMENTORVM
IN DISCVRSIBVS
Qui habentur in hoc quinto Libro de Societate officij.

Diſc. I.

Peruſina Societatis officij.

An ſocietatis officij lucro ſit locus per mortem eius, ſub cuius vitæ periculo poſita eſt, ſi de tempore, quo inita fuit, ignaris contrahentibus, talis perſona erat grauiter infirma, et in ſubſequutæ mortis periculo conſtituta.

Diſc. II.

Romana ſocietatis officij.

De lucro ſocietatis officij per mortem eius, ſub cuius vitæ periculo contracta eſt, An & quandò impediatur ob non præſtitum fideiuſſorem, vel aliud non implementum, Et quandò iſtud remiſſum cenſeatur.

Tempus initæ ſocietatis quomodò ſit computandum, et quandò incipiat. Et àn per diuerſam obſeruantiam ſoluēdi fructus cenſeatur nouata prima conuentio.

Diſc. III.

Romana lucri ſocietatis officij.

De eadem materia lucri ſortis per mortē, quandò illi obſtet necnè defectus implementi.

Diſc. IV.

Romana nullitatis ſocietatis officij.

An diſſoluta ſocietate per mortem creditoris abſque eo quod factus eſſet locus lucro, illa renouari poſſit cum vno ex duobus hæredibus; Et quatenus id fieri non poſſet pro rata ſpectante ad cohæredem abſentem, An ſubſtineatur pro rata ſpectante ad eum qui contraxit.

Diſc. V.

Romana Renouationis.

Fideiuſſor debitoris in ſocietate officij, An poſſit in præiudicium principalis abſentis vel ignari renouare ſocietatem, ſiuè alteram ex integro contrahere, vt priorem diſſolueret; Et quid vbi ipſemet fideiuſſor eſt etiam creditor, An id agere poſſit ad proprium commodum.

Diſc. VI.

Romana ſolidationis computorum.

An vnus & idem poſſit eſſe debitor & creditor ſocietatis officij, et quando id ſit compatibile.

Inita ſocietate inter officialem & duos creditores inſolidum pecuniæ datores, An per mortem vnius ex iſtis ſocietas diſſoluatur.

Quando dicatur valida ſocietas inita cum abſente, de cuius ratificatione tacitè appareat per exactionem fructuum.

Diſc. VII.

Romana nominationis.

An ceſſionarius ſocietatis officij mutare poſſit perſonam, ſub cuius vitæ periculo illa currere debeat, ac exercere talem nominandi ſeù mutandi facultatem ſocio cedenti attributam, Et de materia diſſolutionis ſocietatis, quando illa ſequi dicatur per mortem cedentis, vel per mortem ceſſionarij.

Diſc. VIII.

Camerinen. ſocietatis officij.

An ſocietas officij contrahi poſſit per eum qui non eſt officij titularis, ſed fructuum emolumentorum reſeruatarius; Et quid è conuerſo, àn contrahi poſſit per Titularem, vbi alter eſt fructuum & emolumentorum reſeruatarius.

Et àn idem reſeruatarius qui ſocietatem contraxit præſtando nudum nomen in gratiam alterius qui pecuniam recepit, ac bo-

ac bo-

Digitized by Google

ac bonam fidem recognouit, poſſit ex ceſſione creditoris effici creditor, ità vt ad eius commodum continuet & duret ſocietas.

Diſc. IX.

Romana ſocietatis officij.

De fructibus nõ debendis poſt diſſolutam ſocietatem per diſdictam; Et de renouatione ſocietatis facta per ſolum officialem abſente creditore, An valeat, et àn ſufficiat ratificatio tacita & coniecturalis.

Diſc. X.

Romana ſiue &c.

An in ſocietate officij fructus decurſi conuerti poſſint in ſortem principalem, nouam ſocietatem ex eis creando.

Diſc. XI.

Romana ſocietatis officij renouatæ.

An & quando poſt diſſolutam ſocietatem officij per mortem vel diſdictam, adhuc debeantur fructus ei, qui dedit pecuniã ad ſocietatem; Et aliquæ de tacita renouatione cum hærede; Et an exceptio fructuum malè ſolutorum impediat proceſſum executiuum pro ſolutione ſortis principalis.

Diſc. XII.

Compendium materiæ ſocietatis officiorum.

De origine, ſeu introductione contractus ſocietatis officiorum in Romana Curia adeò frequentis, et vſitati, An ille in vtroque foro cenſeri debeat licitus nec nè; Quid verè, & propriè contineat, et quæ ratio illum ſubſtineat. Et de pluribus eius requiſitis, et quæſtionibus in eo cadentibus.

INDEX
CAVSARVM
Hoc titulo de Societate officij, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

C

CAmerinen. Societatis officij, diſc. 8. fol.21.

P

PEruſina Societatis officij, diſcurſ. 1. fol.1.

R

ROmana ſiue &c. diſc. 10. fol.24.

Lucri Societatis officij, diſcurſ. 3. fol.8.
Nominationis, diſc.7. fol.19.
Nullitatis Societatis officij, diſcur.4. fol.11.
Renouationis, diſc.5. fol.13.
Societatis officij, diſc.2. fol.3.
Societatis officij, diſc.9. fol.23.
Societatis officij renouatæ, diſcur.11. fol.25.
Solidationis computorum, d.6.f.15.
Compendium materiæ Societatis officiorum, diſc.12. fol.28.

DE

Digitized by Google

DE SOCIETATE OFFICII

DISCVRSVS PRIMVS.

PERVSINA SOCIETATIS OFFICII PRO IACOBO ARGENTEO CVM ALMERIGIS.

Reſponſum pro veritate.

An ſocietatis officij lucro ſit locus per mortem eius, ſub cuius vitæ periculo poſita eſt, ſi de tempore, quo inita fuit, ignaris contrahentibus, talis perſona erat grauiter infirma, et in ſubſequutæ mortis periculo conſtituta.

SVMMARIVM.

1 *CAſus controuerſiæ.*
2 *Actus geſtus cum falſo præſuppoſito corruit.*
3 *De caſibus exceptis, in quibus ceſset lucrum ſortis.*
4 *De ratione, ob quam mors violenta excipitur.*
5 *Habens facultatem eligendi ſeu nominandi, ſi nominat mortuum vel moribundum eam non conſumit.*
6 *Soluens adiecto, quem ſcit mutaſse ſtatum, malè ſoluit.*
7 *Acceptans litteras cambij an teneatur ſi ſcribens decoxit.*
8 *Venditor mercium quando etiam ſine reſeruatione dominij præferatur creditoribus anterioribus.*
9 *De aliis ſimilibus, in quibus actus habetur pro infecto ob deficientem conſenſum.*
10 *Quod creditori aduerſus lucrum pecuniæ datæ ad ſocietatem ſuccurratur beneficio reſtitutionis in integrum, vel læſionis.*
11 *In dubio pro excluſione lucri.*

DISC. I.

1 SVb die 2 Septembris Argenteus in Vrbe inijt ſocietatem officij ſub periculo vitæ Caroli filij in Ciuitate Peruſij exiſtẽtis, qui tunc grauiter infirmus poſt quatuor dies obijt, quarè interrogatus per quemdam inſignem Cardinalem, quid in iſto caſu ſentirem, an ſcilicèt per talem mortem factus eſſet locus lucro dictæ ſocietatis, Reſpondi vt ſequitur.

Indiuiduorum notitiam magnæ eruditionis & laboris effectum, ſæpè quotidiana experientia docet, partum eſſe caſus & fortunæ; Quantum ergo videre licuit, caſum controuerſum in indiuiduo tactum non inueni. Quarè procedendo cum regulis & principijs generalibus cũ quibus deficiente particulari deciſione

maiorum noſtrorum exemplo procedere docemur, pro certo reſpondendum cenſeo pro lucri excluſione, vel ratione conſenſus deficientis, vel ratione caſus ex partium veriſimili intentione excepti; Certò enim certius eſt Io. Iacobum cõtraxiſſe ſocietatẽ ſub periculo vitæ Caroli eius filij veriſimilitèr attento ordine naturæ, plus vixuri, cum præſuppoſito, quod eſſet ſanus, Si enim cogitaſſet illum tunc in periculoſa infirmitate, ac morti proximum reperiri, vtiq; eum non nominaſſet, Ideoque dicendus eſt contractus vel actus geſtus cum falſo præſuppoſito, cuius ratione ex deficiente conſenſu corruit ac habetur pro infecto, cum nunquam animus, ſeu voluntas tra-
3 hatur ad ea ignorata, quæ cognita veriſimilitèr geſta non eſſent *l. cum putarem ff. famil. erciſc. cum concord. per Duran. dec.373. num.4. & 11. Rota in Bonon. nullitatis concordiæ 12. Iuunii 1645. coram Cerro & in aliis*.

Quod autem hoc fuerit præſuppoſitũ Io. Iacobi, quodque ſi caſum ſciuiſſet, vel etiam cogitaſſet, id non egiſſet, probat nedùm ipſe ſenſus naturalis, ſed etiã contextus contractus, in quo exceptuãtur, non ſolùm caſus mortis violentæ in communi formula apponi ſolitus, ſed etiam alter febris quæ nuncupatur *petichialis*; Si enim ſibi voluit præcauere nedum de caſu mortis violentæ, ſed etiã naturalis ex cauſa dictæ febris, multò fortius dicendum eſt eius animum nullo modo dirigi potuiſſe ad nominationem conſtituti in articulo vel in proximo periculo mortis; Talemque animum apertè comprobat ſubita mutatio perſonæ poſt habitam notitiam infirmitatis, Animus enim & voluntas non magis verbis, quàm factis probatur *ex deductis per Gregor. dec.163. 239. & 247., vbi Addit.*, atq; ex præcedentibus ac ſubſequentibus optimè concluditur *Greg. dicta dec. 239. num.5.*

Et quemadmodum in caſu mortis violentæ ceſſat lucrum, non ratione tollen-
4 di occaſionem inſidiarum, vt malè cenſuit *Boccacc.*, ſed ratione deficientis conſenſus, *vt in voto Seraph. impreſſ. apud Zacch. de ſociet. dec.46. num.8.*, et eſt aliàs certum, ità & fortius ceſſare debet in præſenti, in quo clarius ac veriſimilius abeſt conſenſus contrahendi; Atque ſicut creditore nominante mortuum, nulli dubium eſt quod contractus eſſet imperfectus & inualidus, ita dicendum eſt, dum nominauit conſtitutum in mortis articulo, qui mortuo aſſimilatur *ad text. in l. quæſitum ff. de iud., vbi communiter DD. & in l. cum in ſtatu §. ſi ambo ff. de donat. inter vir. & vxor. cum concordan. de quibus F. nutius in tract. de momento temporis c.6. Rip. de actibus in artic. mort. c.1. num.2. & 3. cum ſeqq.* cum alijs quæ in propoſito moribundi, ſeù conſtituti in mortis articulo habentur in *Romana augmenti de Bolognettis ſub tit. de dote diſt.27.*

Hinc propterea habemus, quod habens facultatem eligendi & nominandi,
5 vel ſimilem expirantem in primo actu, ſi eligit, vel nominat mortuum, vel moribundum, aut aliàs ex errore gerit actũ, qui inutilis eſt, ac effectum non ſortitur, non priuatur tali facultate, ſed actus precedens habetur pro non facto, quoties abeſt dolus vel culpa facientis, vt ad limitationem *textus in l. boues §. hoc ſermone ff. de verb. ſignif.* plura colligit *ibidem Tiraquell. limit.1. & limit.21. per totum*.

Et magis proximè, ſi quis mandet ſuo debitori, vt pecunias ſoluat Caio abſenti, qui reputatus ab adijciente integræ
6 fidei detegatur decoctus, vtique debitor tali adiecto ſoluens malè ſoluit, ſi ſciat mutationem ſtatus, quam tamen inquirere non tenetur, non alia genuina ratione, niſi quia voluntas adijcientis trahi non potuit ad huiuſmodi caſum, quẽ ſi cogitaſſet, vtique ità non mandaſſet *Stracc. de adiect. par.3. num.59. & 110. Capyc. Latr. dec.8. n.3.*

Item mercator, cui diriguntur litteræ cambij alicui ſoluendæ, illas acceptans
7 cum præſuppoſito, quod ſcribens eſſet in valido ſtatu, non tenetur ad ſolutionem, atq; acceptatio illum non obligat, ſi de tempore acceptationis ille mutauerat ſtatum, dictaque mutatio veriſimiliter erat acceptanti ignota ex amplè deductis *dec.345. par.5. rec. in Romana litterarum Cambii 16. Martii 1640. coram Coccino, in Romana ſeu Neapolitana litterarum cambii 9. Iunii 1653. Dunozetto* inter ſuas *deciſ.940. Merlin. controu.11. centur.2. Rot. in Romana ſeù Neapolitana litterarũ cambii 13. Aprilis 1668. coram Albergato*,

Digitized by Google

to, in quibus habentur concordantes, quod latius agitur *ſub tit. de Cambijs*, *in Rom.litterarum cambij ſeù Bonon.diſc.*20. *et in dicta Romana*, *ſeù Neapolitana pro Salutio diſc.* 25. et in alijs, idque non alia ratione niſi conſenſus deficientis in acceptatione,

Inſuper certa iuris concluſio eſt, quod venditis mercibus habita fide de pretio,
8 illarum dominium transfertur in emptorem, adeout ſi poſteà iſte deficiat, eius creditores anteriores ſuper illis pręferantur eidem priori domino & venditori, ſed ſi emptor de tempore emptionis erat decoctus vel decoctioni proximus inſcio venditore, qui bona fide illũ putabat idoneũ ac fidelem, tunc propter deficientiam conſenſus vendendi, fidemque habendi, non transfertur dominiũ, atq; venditor eſt alijs potior in ſuis mercibus, vt plenè diſcuſſo articulo, et omnibus opinionibus recenſitis *probat Gizzarell. deciſ.*62., et habetur *ſub tit. de credito*.

Et conferunt ad probandam veriſimilem deficientiam conſenſus, quæ notantur per *Franch. deciſ.* 113. de ſponſione
9 ſuper caſu, qui tunc iam euenerat, Atquè benè congruit ſimile de aſſecuratione nauis iam naufragatæ ob eamdem rationem deficientis conſenſus ex deductis *per Greg. deciſ.*126.*n.*5. *& per tot.*; Ac faciunt etiam, quæ in iure notantur de actione redhibitoria circà emptionẽ rei, quæ reputata valida detegitur infecta & defectiua, pluraq; ſimilia dari poſſunt, in quibus de iure ſtatutum eſt, actũ geſtum præter intentionem haberi pro infecto, quoniam actus voluntarij non plus obligant vel operantur, quàm voluntas eſt, atque actus agentium vltrà intentionẽ non operantur; Vndè propterea firmiter dicendum videtur, contractum ſocietatis ex defectu conſenſus circà nominationem periculi eſſe imperfectum & inualidum, proindèque ceſſare lucrum.

Et quatenus etiam cõtractus perfectio prætendi poſſet, adhùc tamen ſuccurrẽ-
10 dum omninò veniret creditori, Vel beneficio reſtitutionis in integrum competenti etiam maioribus ex clauſula generali, *ſi qua mihi iuſta cauſa*, propter ignorantiam dictæ periculoſæ infirmitatis, cum de iure non dubitetur probabilem & iuſtam ignorantiam mereri reſtitutionem ex deductis *per Odd. de reſtit. in integr. quæſt.*8., Vel ex capite læſionis enormiſſimæ, quæ reſultaret creditori ementi cum ſua pecunia periculũ vitæ nominati, maximè enim læſiuũ, atque ab omni æquitate alienũ eſt, vt ſub periculo vitæ moribundi, ac in lætali infirmitate conſtituti, creditor totius ſortis iacturam, debitor autem adeò ingens lucrum ſine probabili periculo facere debeat, cum abſolutum ſit apud legiſtas, canoniſtas & morales in huiuſmodi contractibus ſola periculi ratione licitis, lucrum eſſe debere proportionatum periculo, atq; periculum lucro, vt in materia ſponſionum communiter tractant.

Et tandèm ſufficere videtur per hæc animum iudicis reddi dubium, vt in dubio pro excluſione lucri veniat iudican-
11 dum fauore creditoris tractantis de damno vitando, non autem debitoris contendentis de lucro captando *Zacch. de Societ.num.*429. *Caualer.dec.*220.*&* 239. *vtrobiquè in fine*.

ROMANA

SOCIETATIS OFFICII

PRO

SFORTIA CESCARINO

CVM

GASPARE CHRISOSTOMO.

Caſus deciſus per Rotam pro Chriſoſtomo.

De lucro ſocietatis officij per mortem eius, ſub cuius vitæ periculo contracta eſt, An & quandò impediatur ob non pręſtitum fideiuſſorem, vel aliud non implemen-

tum, Et quandò iſtud remiſſum cenſeatur.

Tempus initæ ſocietatis quomodò ſit computandum, et quandò incipiat. Et àn per diuerſam obſeruātiam ſoluendi fructus cenſeatur nouata prima conuentio.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Lucrum impeditur per non implementum, quia debitor ex contractu non adimpleto non debet facere lucrum.*
3 *Declaratur iſta concluſio, et quandò ob receptionem fructuum cenſeatur remiſſum implementum.*
4 *Proteſtatio ſeù clauſula* ſine præiudicio, *àn ſuffragetur, vt receptio fructuum non cauſet remiſſionem implementi.*
5 *Obſeruantia partium circà ſolutiones fructuum, àn & quandò innouet conuentionem, vel potius ſit declaratiua eò magis attendenda.*
6 *Dies termini àn computetur in termino, et de modo computandi ſemeſtruales, vel alios terminos.*
7 *Quando dicatur contrahi mora ſuper non implemento.*
8 *An tempus currat ſtatim inito contractu de momento ad momentum, vel à media nocte ſequenti.*
9 *De ratione, ob quã in ſocietate officij tempus eſt computandum de momento ad momentum.*
10 *Vbi non conſtat de hora contractus ſit computatio in meridie.*

DISC. II.

1 ACcepit Chriſoſtomus ſub die 8. *Februarij* 1647. à Ceſcarino ſcuta 5500. ad Societatem officij ſuper eius notariatu A. C., ſub conuentione ſoluendi fructus de menſe in menſem, ſub die verò quinta eiuſdem menſis idem acceperat ad ſimilem Societatem ſuper eodem officio ſcuta 500. à Paulo Saſſio, ſub conſueta formula, per ſex menſes ſcilicèt, pro quibus anticipatè fructus ſoluti fuerunt, et deindè ad beneplacitum; Cumque per obitum dicti Pauli diſſoluta fuiſſet dicta Societas, illa renouata fuit ſub die 18. Maij 1648. cum Ioanne Antonio eius hærede, ſuper iſtius vitæ periculo, et cum promiſſione faciendi accedere infrà quindecim dies proximos Franciſcum Ceſcarinum, tàm pro ſortis, quàm pro fructuum cautela, atque poſt quatuor menſes dictus Ioannes Antonius præfatæ ſocietatis commodum ceſſit dicto Ceſcarino dictam aliam maiorem ſocietatem habenti, remanente periculo ſuper eius vita; Cum autem ſub die 19. *Nouembris* 1650., ipſa die labente dictus Ioãnes Antonius obijſſet, Hinc orta eſt controuerſia ſuper dictorum ſcutorum 500. lucro, quod regulariter fit per debitorem per mortẽ eius, ſub cuius vitæ periculo ſocietas contracta eſt.

2 Negabat Ceſcarinus lucrum prædictũ ex capite non implementi, ſtante quod ſtatuta die, nec poſteà debitor fecerat accedere dictum alium Ceſcarinum creditoris germanum fratrem, ex punctualiter firmatis *in Piſauren. Societatis officij coràm Roias* inter ſuas *deciſ.* 64., quæ circumfertur in materia magiſtralis, ſæpius canonizata, præſertim *in Romana ſocietatis officij coràm Otthobono* inter ſuas *deciſ.* 131., quod ſcilicèt ex regula, vt nemo reportare poſſit commodum ex contractu, quem non adimpleuit, debitor ità deficiens non debeat tale lucrum facere.

3 Econuersò Chriſoſtomus debitor non impugnabat regulam prędictam, ſed fundabat eius intentionem in limitatione pariter recepta, vt idem non procederet, quandò mors contingeret in eo ſemeſtri ſeù alio ſtatuto tempore ſocietatis, pro quo creditor fructus recepiſſet in toto vel in parte, ex ea ratione, quod dictum implementum cenſetur remiſſum, atque implicitè declarata voluntas creditoris continuandi pro eo tempore, ac non habendi contractum pro reſoluto, vt aliàs dicere poſſet ex non implemento habuiſſe, præterquàm in ea anticipata ſolutione fructuum primi ſemeſtris, quia cum implementum promittatur à parte poſteà, non intrant dictæ rationes remiſſionis moræ, vel declarationis contrarij animi, vt cæteris allegatis benè

fir-

firmatur *in Romana ſocietatis officij* 13. *Martij* 1648. *coram Bichio*, quæ pariter circà iſtam limitationem circumfertur in materia magiſtralis,paſſim recepta,et in alijs canonizata.

In qua deciſione firmatur, creditori recipienti fructus in toto, vel in parte illius ſemeſtris, ſeù alterius termini,non
4 ſuffragari cautelam proteſtationis ſolitæ fieri cum clauſula *ſine præiudicio*, niſi ad effectum, vt ſaluum remaneat eius ius etiam illo ſemeſtri, vel alio termino durante cogendi debitorem ad implemẽtum, non autem ad effectum lucri,quoniam aliàs eſſet captioſa & fraudolenta cautela percipiendi exorbitantes fructus duodecim vel decem pro centenario ſinè periculo, quod omninò damnatum eſt in iſto contractu, quem periculum amiſſionis ſortis vnicè ſaluat ab vſura, vndè propterea etiam ipſa regula, de qua *in dicta Piſauren. coram Roias* nõ eſt à fraude & captione immunis, quoniam callidi creditores ità curant negligere exactionem fructuum ſemeſtris vel termini currentis,in quo mortis periculum contingere poſſit, atque ad id vt plurimum non aduertunt debitores, qui frequentius vel ſunt ſuffocati & indigentes, vel rerum ſuarum mali adminiſtratores huiuſmodi contractus ſpeciem facientes, vndè eſt percipere talem fructum ſinè periculo, atquè ſanctius eſſet huiuſmodi cautelas per legem generalem indefinitè damnari *vt infra diſc. final.*

Stante iſta theorica generaliter ac in abſtracto vera & recepta, tota quæſtio reſtringebatur ad factum, An ſcilicèt aliquid ſolutum eſſet in cauſam noui ſemeſtris, quod per diem antè mortem incœperat, dum ſocietas contracta fuerat ſub die 18. Maij, mors autẽ ſequuta erat ſub die 19. Nouembris; Siuè àn potiùs dici poſſet mortem prædictam eueniſſe in ipſo præterito labenti ſemeſtri, in quo non dubitabatur fructus eſſe ſolutos.

Ad euitandas igitur iſtas difficultates, ſcribentes pro Ceſcarino creditore, qui erant ex primarijs ac ſenioribus Aduocatis, in diſputationibus habitis coràm A.C. probare curarunt, calculandum non eſſe ad rationem ſemeſtris, ſed ad rationem ſingulorum menſium iuxtà formam alterius ſocietatis magnæ, iuxtà quam creditor, iſtam paruam poſtmodùm quæſitam annectendo, ſolutiones fructuum regulauerat, illos vnitim exigendo tanquàm pro vno debito ſingulis menſibus, allegando ſuper huiuſmodi nouatione eaſdem auctoritates & rationes canonizatas in infraſcriptis huius cauſæ deciſionibus, ita inferendo, quod cum termini ſocietatis conſiſterẽt in ſingulis mẽſibus diſcretiuè, cõſequenter mẽſis Nouembris remaneret abſquè ſolutione fructuũ, atq; cum iſta lectura à iudice primæ inſtantiæ victoria reportata fuit cum relaxatione mandati,canonizati etiam per Signaturam Iuſtitiæ bis reſcribentem de appellatione in Rota cum clauſula, *ſinè præiudicio*; Verũ recurrente debitore ad Sanctiſſimum, atque ex iſtius ſpeciali reſcripto in camera, demandata clauſula *ſi quid exequendum*, datoque dubio *in Rota coràm Celſo*, cui commiſſa erat, *An mandatum prædictum exequendum eſſet*, me tunc ex iunioribus per creditorem ad cauſæ defenſionem ſenioribus adiuncto; In congreſſu iuxtà laudabilem ſtylum habito pro cauſæ directione, benè conſideratis calculis ſolutionum quæ in cauſam fructuum minutatim ac diuerſis vicibus factæ fuerant, cum ea modeſtia & reuerentia quam ſeruare debere decebat iuniorem damnare volentem modum defenſionis à ſenioribus ac primarijs tentum, inſinuaui pro meo iudicio malè actum eſſe deducere ad campum dictam nouationem, calculando terminos menſtruales potiùs quàm ſemeſtruales, quoniam ità calculando ad rationem ſingulorum menſium, clarè conſtabat in cauſam fructuum illius menſis nouembris aliquas partitas remanere ſolutas; Econuersò autem calculando de ſemeſtre in ſemeſtre, abſolutum remanebat nihil in cauſa noui ſemeſtris huius paruæ ſocietatis eſſe ſolutum, cum partitæ ſolutionum abſorberentur à mẽſtrualibus fructibus alterius ſocietatis magnæ; Atquè cognita iſta veritate per omnes deuentum eſt in meam ſententiam, vt in diſputatione Rotali cauſa defendenda eſſet per viam oppoſitam, negando ſcilicèt dictam menſtrualem nouationem, ac ſubſtinendo calculari debere de ſemeſtri in ſemeſtre ad formam inſtrumenti, cum aliàs proſequendo

do

do primam viam, ſuccumbentia eſſet certa.

Verùm conſilium parùm profuit, dum iacta erat alea, ſiquidem videntes debitoris defenſores, ex informationum conſueta communicatione, mutatum eſſe modum defendendi, deuenerunt quoquè ipſi ad notitiam illius erroris, quem totis viribus coràm iudice primæ inſtantiæ & in Signatura noſtri Aduocati tueri conati fuerant, vndè curarunt in diſputatione differri reſolutionem, atque in ſecunda diſputatione habita ſub *die 26. Iunÿ* 1652. exhibuerunt eaſdem informationes Aduocatorum creditoris datas in præcedenti inſtantia ad probandam dictam nouationem deductam ex obſeruantia ſolutionis fructuum de menſe in menſem, reaſſumendo eaſdem auctoritates ac rationes, ex quibus prodijt reſolutio ipſi debitori fauorabilis, vt liquet ex deciſione deſuper edita, quæ habetur *impreſſa poſt cōtrouerſias Contrÿ deciſ.* 160. *, et inter illas eiuſdem Celſi deciſ.* 156. *confirmata* 22. *Iunÿ* 1654. *coram eodem* inter ſuas *deciſ.* 190.

Et quamuis Ego & cæteri ſcribentes inſiſteremus, quod cum conuentio instrumenti eſſet clara ſuper ſemeſtri, idcircò ad illam deſtruendam requirebatur obſeruantia omninò vniuoca & incompatibilis, proùt de iure requiritur ad inducendum ſtatum omninò nouum ac prioris deſtructiuum, ex regula textus *in l. finali Cod. de nouat.* prohibente nouationes, niſi vbi expreſsè dicatur, vel vbi ità exigat ratio incompatibilitatis, vt ſæpius in ſua materia *ſub tit. de credito*, Attamen hæc non valuerunt, Tum quia ſatis eſt difficile, Aduocatos poſſe perſuadere iudices, in ijs quorum contrarium ipſimet in alia inſtantia ſubſtinuerant; Tùm etiam (& benè) quia
5 non agebatur de obſeruantia omninò nouatiua & deſtructiua prioris conuentionis; Siquidem in ea non dicebatur ſocietatis terminos pro tempore futuro eſſe debere de ſemeſtri in ſemeſtre, ſed ſolùm iuxtà conſuetam formulam, conuentio erat ſuper ſocietatis duratione pro primo ſemeſtri, pro quo receptis anticipatè fructibus erat indiſſolubilis, deindè verò dicitur ad beneplacitum, quod ità remanet æquiuocum; Et licèt ex communi vſu continuatio habere ſoleat eamdem regulam de ſemeſtre in ſemeſtre, nihilominùs id non concludit per neceſsè, atque non impedit, quin partes dictum arbitrium diuerſimodè declarare potuerint cum obſeruantia, quæ proindè non remanet deſtructiua ſeù innouatiua prioris conuentionis, ſed potius declaratiua ſeù interprætatiua, atque ſtante ſecunda reſolutione prioris confirmatiua *ſub dicta die* 22. *Iunÿ* 1654., creditor acquieuit.

Reſolutiones mihi quamuis ſcribenti in contrarium viſæ fuerunt probabiles, Tum ex præmiſſis, Tum etiam ex alia duplici circumſtantia per Rotam quoq; ponderata, Vna ſcilicèt veriſimilitudinis, quod cum altera maior ſocietas eſſet menſtrualis, ad illius normam, iſta minor tanquàm illi adiuncta redacta fuerit, Et altera, quod fideiuſſor præſtandus, quoad cedentem extraneus, quoad ipſum tamen creditorem ceſſionarium erat germanus frater, vndè veriſimile eſt ipſum tale implementum neglexiſſe ac remiſiſſe, ſtante præſertim longæua acquieſcentia annorum quatuor, itaùt implementum prædictum potiùs ità ſolùm ſeruiret pro captioſa & fraudulenta cautela exigendi fructus ad rationem 12. pro centenario ſinè periculo.

Et licèt dicta prima deciſio ex abundanti ſubiungeret, quod calculando etiā terminos huius ſocietatis de ſemeſtri in ſemeſtre, adeſſet ſolutio alicuius partis fructuum deducta ex partitis ſolutis poſt iam ſequutam mortem prædictam, hoc tamen fundamentum melius fuiſſet omitti vtpotè periculoſum, cum non poſſit exindè deſumi voluntas continuandi in ea ſocietate, quæ iam diſſoluta erat, ac etiam quia factum non aſſiſtebat.

In prima verò huius cauſæ diſputa-
6 tione Rotali, quæ fuit ſuper puncto, An mors prędicta contigiſſet intrà primum ſemeſtre expiratum, vel in nouo tunc incœpto, prætendebant ſcribentes pro debitore, caſum eueniſſe iuxtà primam partem, ex regula quod dies termini non computatur in termino, ideoq; dicebant, quod cum ſocietas contracta eſſet ſub die 18. Maij, detracta iſta die non computanda, contractus incipiebat ſub die 19., in qua mors ſequuta

erat,

erat, vndè propterea ea durante debitor dici non poterat in mora *ad text. in in §. omnis inſtit. de verborum oblig.*; Verùm hoc fundamentum verè nullam ſubſiſtentiam habebat ex triplici reſponſione; Primò quia, vt non adimplens excludatur à lucro, non requiritur mora, itaut iſte ſit effectus ex illa reſultans tanquam pœna delicti, ſed ſufficit debitorem ex parte ſua non adimpleuiſſe, dum concluſio fundata non eſt in mora, ſed in regula, vt volens reportare lucrum ex contractu, docere debeat de illius implemento tanquam ſuæ intentionis fundamento, *vt in allegatis deciſionibus coram Roias & Ottbobono.*

Secùdò quia ſtatim elapſis quindecim diebus ab initio præfixis ad præſtandum
7 fideiuſſorem, illicò fuit contracta mora iuxta regulam *text. in l. magnam Cod. de contrahenda & committenda ſtipulatione*, ideoque ad eiuſdem morę incurſum non requirebatur lapſus integri ſemeſtris, et conſequenter omninò extranea erat diſpoſitio *text. in dicto §. omnis*, cum illa procedat, quoties agitur de implemento ipſa ſtatuta die præſtando; Superueniens autem receptio fructuum pro ſemeſtri vel alio termino non impedit moræ incurſum iam conſumatum, ſed ſolùm operatur quamdam eiuſdem moræ ſuſpenſionem, ſeu verius probat voluntatem creditoris cōtinuandi in ſocietate ad tempus, quo ceſſante, tanquam per remotionem obſtaculi, ac ceſſationem ſuſpenſionis, remanet contractus in ſuo primæuo ſtatu reſolubilitatis & non implementi, eo modo quo bellum ſuſpenſum per treguā ad tempus, dicitur continuare per expirationem treguæ, vnde ſtatim elapſo vltimo momento illius ſemeſtris vel termini in quo fructus recepti fuerunt, debitor dicitur eſſe in primæuo ſtatu moræ iam contractæ, *vt in dicta dec. coram Roias*, et explicant *Adden. ad dec. 542. par. 4. rec. tom. 3. num. 39. & 40.*

Tertiò demum, quoniam quidquid ſit in alijs contractibus, an ſcilicèt tem-
8 pus currat de momento ad momentum, *vt tenet gl. in l. gallus* verbo *proximis, ff. de liber. & poſth.* quam plures ſequuntur relati *per Trentacinq.*, qui dicit communem *lib. 2. var. tit. de dilat. reſolut. 1. num. 3.*, vel potius incipiat à media nocte ſequenti, à qua noua dies incipere dicitur, in quibus etiam vna vel altera opinione retenta adhuc mors ſequuta erat expirato primo ſemeſtri, & nouo iam cœpto, nam etiamſi iuxta ſecundam opinionem deductam ex parte debitoris, tempus computandum eſſet, adhuc ſex menſes terminauerant in media nocte diei 18 Nouembris, vndè ſemper dies decima nona cadebat in nouo ſemeſtri.

In hac vero ſpecie contractus, cum ſenſu etiam veritatis, dicebam omnino tenendam eſſe primam opinionem, quia
9 cum ſocietas officij habeat annexum periculum vitæ creditoris, vel illius, ſub cuius vita ſocietas inita eſt, itaut ſi eadem die initi contractus caſus mortis ſequatur, quoties non eſt de exceptuatis, vel non intrat ratio deficientis voluntatis, prout *in Peruſina diſc. præcedenti*, fiat locus lucro; Conſequenter de neceſſitate oportet computare tempus de momento ad momentum, quoniam in illa parte diei, in qua initus eſt contractus vſque ad mediam noctem, quæ eſt initium diei ſequentis, contractus ſe haberet ad eſſe & non eſſe, quod implicat; Atque vbi in contractu non exprimitur hora, quæ in caſu expreſſionis attendenda eſt, tunc computatio facienda eſt
10 à meridie *Magon. dec. Florent. 8. n. 32.* Verùm hæc vlteriorem diſputationem non habuerunt, cum ex præmiſſis cauſa mutauerit faciem, ſeu modum defenſionis.

RO-

ROMANA LVCRI SOCIETATIS OFFICII

PRO

N. ZECCADORO.

CVM

N. &c. Et de alijs conſimilibus cauſis.

Caſus diſputati coram A. C. cum incerto exitu.

De eadem materia lucri ſortis per mortem, quandò illi obſtet nec nè defectus implementi.

SVMMARIVM.

1 F*acti ſeries.*
2 *De conclusione vt debitor non lucretur ſocietatē ob non implementū.*
3 *Quando iſtud non implementum ſit in propoſito excuſabile.*
4 *An ſcientia præſumpta mortis fideiuſſoris, in cuius locum alter eſt ſubrogandus ſufficiat.*
5 *Quando dicatur remiſſum implementum, et quæ ſpecies probationis ſufficiat ad hanc voluntatem probandam.*
6 *De pluribus adminiculis ad dictam voluntatem probandam.*
7 *Vbi debitor eſt notoriè idoneus, tunc non videtur attendenda cautela præſtandi fideiuſſorem.*
8 *De promiſſione vaga renouandi fideiuſſorem in omnem caſum quomodò intelligenda ſit.*
9 *De alijs caſibus, in quibus non implementum non obſtet, præſertim vbi præſtatio fideiuſſoris non eſt promiſſa ab ipſo officiali ſed à fideiuſſore.*

DISC. III.

SVſcepit Zeccadorus quã-
1 dam pecuniarum ſummam ad ſocietatem officij cum acceſſione eius patris, ſub conſueto pacto, vt in caſu mortis naturalis vel ciuilis fideiuſſoris, teneretur alterum ſubrogare; Sequuta verò patris morte creditori benè cognita, hic pro dictæ ſubrogationis implemento nunquàm inſtetit, ſed in exactione fructuum continuauit vſque ad obitum ipſius vel eius, ſuper cuius vitæ periculo ſocietas contracta erat, Atque prætendente debitore per huiuſmodi obitū factum eſſe locum lucro iuxtà naturam huiuſmodi contractus, qui ex iſta ratione periculi vnicè ſubſtinetur, Replicabat creditor, vel eius defuncti hæres de conſueto refugio creditorum volentium abſque periculo obtinere fructus ad rationem 12. pro centenario, quod ſcilicèt reportari non poſſit lucrum ex
2 contractu non impleto ex deductis *per Merlin. deciſ.290. in Piſauren. Societatis coram Roias* inter ſuas *deciſ.64.*, vbi in terminis indiuidualibus non præſtiti fideiuſſoris loco mortui vel abſentis, et ſæpius in alijs, potiſſimè quia per debitorem allegari non poterat ignorantia mortis proprij patris, vt ponderatur *in d. deciſ. coram Roias* in terminis fortioribus fratris vel alterius coniuncti.

Scribens pro debitore coram A. C., non negabam regulam in Curia incontrouertibilem; Dicebam tamen iuxta ſatis rationabilem ſenſum quem habuit *Rota in Romana Societatis off.* 13. *Martij* 1548. *coram Blebio* tunc edita, omnem poſſibilem intellectum eſſe capiendum pro eius limitatione, cum in effectu videatur propoſito perniciosiſſima, latum aperiēs aditum fraudibus, atq; vt ſub iſta captioſa cautela creditores reddantur immunes ac tuti à periculo, cuius ratione & non aliàs fructus adeò exceſſiuus
3 ex pecunia exigitur, ideòque regulæ prædictæ applicatio ceſſabat in hac facti ſpecie, quia non agebatur de obligatione pura ab initio contractus intrà certā diem adimplenda, ſed de obligatione conditionali, de præſtando ſcilicèt nouum fideiuſſorem in caſu mortis alterius, quo caſu vt promittens dicatur fidem violaſſe, atque à promiſſorum implemento defeciſſe, probanda eſt ſcientia mortis, per quam conditio purificata dicatur, vt ità diſtinguendo vnum caſum ab altero habetur *apud Gratian. diſcept.944. n.36. & ſeqq. Rot. dec.92. nu. 17. & ſeqq. par.5.rec. Adden. ad Buratt. deciſ.674. num.15.*

Iſtud

Iſtud fundamentum videbatur parùm
4 tutum, quoniam agebatur de morte proprij parentis, quæ in filio eſt præſumenda, vt in terminis huiuſmodi ſcientiæ præſumptæ ad propoſitum ſufficientis habetur in allegata *Piſauren. coram Roias*; Et licèt illa deciſio ſuper iſta propoſitione ità ſimpliciter ſumpta non placuerit Signaturæ & Curiæ, et meritò, quoniam agitur de graui præiudicio debitoris, ad cuius effectum requiritur ſcientia certa, dum regularitèr non admittitur præſumpta, quotiès alia extrinſeca adminicula non concurrunt, *ex plenè collectis per Add. ad deciſ. 542. p. 4. rec. tom. 3. num. 98.*, nihilominùs in hac facti ſpecie de illa non videbatur dubitandum, dum idem debitor quamuis abſens, à patria paternam hæreditatem agnouerat, alioſque actus hæreditarios geſſerat, quod per neceſſe ſupponit ſcientiam certam mortis.

Solidius fundamentum videbatur alterum præſumptæ remiſſionis dicti implementi et contrariæ voluntatis continuandi in contractu, non obſtante dicta renouatione fideiuſſoris non facta, ſtante continuatione per tempus notabile in exigendo fructus ſingulis ſe-
5 meſtribus; Licèt enim hoc ſolùm non ſufficiat, quoniam fructuum receptio eſt ſolùm operatiua durante illo termino, pro quo in toto vel in parte recepti ſunt, non autem influit in tempus ſequens, vt in allegata *Piſauren. coram Roias*, & *in Romana Societ. officij coram Ottbob.* inter ſuas *deciſ. 131.*, et admittitur *in eadem altera Romana Societatis coram Bichio, de qua ſupra*; Attamen in eiſdem, ac in alijs de materia agentibus, admittitur ſufficere huiuſmodi voluntatis probationem præſumptiuam & adminiculatiuam, vt præſertim *deciſ. 192. par. 5. rec. Adden. ad Buratt. deciſ. 674. num. 13. & 14. In Romana Societatis officij 15. Maij 1645. coram Dunozetto* inter ſuas *deciſ. 742. num. 9.*

Exactio autem fructuum eſt adminiculum, quod ſolum & de per ſe non ſufficit niſi pro termino, in quo illa facta non ſit, ſed iunctum cum alijs ex regula, *vt ſingula quæ non proſunt &c.* eſt ſatis operatiuum, atque in præſenti plura in facto ponderabantur adminicula denotantia creditorem mortis fideiuſſoris rectè conſcium, ſola fide debitoris fuiſſe contentum; Quod habebat veriſimilitudinem, quoniam de tempore initæ ſocietatis, debitor quamuis eſſet emancipatus, nihilominùs patre viuente parùm idoneus abſque fideiuſſore erat, ſequuta verò morte patris, ſtatum notabilitèr immutauerat in melius, atque ex paterna ſucceſſione idoneus effectus alio fideiuſſore non indigebat, dum idoneitas patris in ipſo conſolidata erat.

Et quidem de facili huiuſmodi tacita ſeu præſumpta remiſſio admittenda eſt, Tum quia ſpectanda potius videtur veriſimilis voluntas creditoris quàm formula verborum inſtrumenti, quod huiuſmodi obligationes ſæpius ex formularijs notariorum præter intentionem cõtrahentium continere ſolent, Tum etiã ex dicta ratione fraudis, quæ ſub huiuſmodi captioſis cautelis continetur.

Idem diſputaui in eodem Tribunali A.C. pro Barbatijs Bononien., aduerſus
6 quos creditor obijciebat de non lucro ſocietatis per mortem, ob eumdem defectum non ſubrogati noui fideiuſſoris. in locum Calderini defuncti, ponderabantur enim plura adminicula, Primò nempe illud reſultans ex continuata exactione fructuum per tempus conſiderabile, Secundò notoria idoneitas principalium debitorum aliquo fideiuſſore nõ indigentium, quod reflectendo ad veritatem, dicebam ſatis à iudice ſpectandum
7 eſſe, vel ad credendum dictam obligationem præter intentionem partium adiectam eſſe ex Notariorum formularijs; Vel, & probabilius, eſſe cautelam captioſam & fraudolentam nullatenùs attendendam, ſed habendam pro non ſcripta, quoties debitoris qualitas eſt talis, quod veriſimiliter etiam ſine fideiuſſore ei creditum fuiſſet, itaut illius conuentio verè referri non poſſit ad cautelam ſecuritatis, quæ aliàs de debitore non haberetur, Et tertiò quia exhibebantur plures litteræ miſſiuæ creditoris, ex quibus iſte oſtendens ſe conſcium mortis fideiuſſoris, agebat de rebus concernentibus continuationem contractus, nullo inſinuato motiuo renouationis fideiuſſoris; Ideò enim in caſu talis non implementi non eſt locus lucro, quia ſic poteſt creditor, cui non impletum eſt habere ſocietatem pro diſſoluta, quæ poſſi-

bilis ſeù præſumpta voluntas, ceſſat ex contraria voluntate à fortioribus etiam præſumptionibus elicita.

Et in alia conſimili controuerſia habita in eodem Tribunali pro Quadrarijs, cum quæſtio eſſet ſuper intellectu quorumdam verborum, quod ſcilicet promiſſum erat præſtari nouum fideiuſſorem, non ſolùm in caſu mortis illius, qui præſtitus erat, ſed etiam in omnibus alijs caſibus &c., vndè propterea creditor prætendebat impedire lucrum ob caſum
8 cuiuſdam inquiſitionis & fugæ dicti fideiuſſoris comprehenſum ſub dicta generalitate, Dicebam etiam cum ſenſu veritatis, huiuſmodi conuentionem ità generalem ac vagam omninò reijciendā eſſe, ac habendam pro non ſcripta, tanquam euidenter captioſam & fraudolentam, cum ità quicumque leuis caſus ſub huiuſmodi generalitate comprehenſus prætendi poſſet, atque ſemper lucrum impediri, vndè dicta verba referenda potius erant, ad intellectum, qui per cauſæ Patronum tribuebatur, vt intelligēda venirent de caſibus omnino ſimilibus, & quodammodò perneceſſe volitis, vt eſſent illi talis mortis ciuilis, quæ eoſdem ac naturalis effectus operaretur, dictiq; intellectus poſſibilitatem ſufficere dicebam, cum in dubio ſemper facienda ſit illa interpretatio, per quam tollatur periculum peccati, & animæ ſaluti conſulatur, *vt dec.29. par.2. diuerſ. n.9.*

Et in alia Romana pro Mauritio de Aſte cum Hiacintho Parimbeno, in eodem Tribunali, obijcente creditore de
9 non lucro non obſtante morte eius, ſub cuius vitæ periculo contractum fuerat, ex eodem defectu non implementi dupliciter oppoſiti, Primò ob non ratificationem cuiuſdam minoris à debitore promiſſam quamuis ſequutam, vt potè carentem ſolemnitatibus ſtatutarijs, quaſi quod paria eſſent, nullum & nihil; Et ſecundò ob non præſtitum alium fideiuſſorem, quem promiſſum fuerat acceſſurū intrà octo dies, Dicebam ſcribens pro debitore de lucro contendente, vtramque exceptionem non ſubſiſtere, Non quidem primam, quia in conditionalibus ſpectatur nudum factum, vt propterea non diceretur promittentem cōtraueniſſe; Minuſque ſecundam, quoniam alterius fideiuſſoris acceſſio promiſſa non fuerat per ipſum officialem, et in ipſo inſtrumento ſocietatis, ſed per ipſius officialis fideiuſſorem in alio inſtrumento recognitionis bonæ fidei, quod obſtare non debet lucro impediendo ex non implemento conuentorum in ipſo contractu ſocietatis, qui fieri dicitur cū ipſo officiali, non autem cum eo, qui bonam fidem recognouit, vt punctualiter firmauit *Rota in dicta Romana ſocietatis officii* 15. *Martii* 1645. *coram Dunozetto* inter ſuas *deciſ*742.; Et quamuis contrarium in iſtis etiam terminis dicatur *apud Othob. dicta dec.*131. *num. pen. & fin.*, nihilominùs ibi id potius incidenter & perfunctoriè dicitur, ac potius attendenda videntur firmata in alia deciſione præcedenti, quoniam contractus ſubſtantiatur cum officiali; Et licèt fideiuſſor ſit ille, qui lucri commodum ſentit, non autem officialis, attamen illud deducitur ex inſtrumento, quod cum ipſo Officiali fit, ideò ibi contenta debent ſolùm attendi, cum in eo & non in altero recognitionis bonæ fidei eſſe diceretur contractus ſocietatis;

Quid autem in prçmiſſis caſibus ſequutum eſſet, eſt incertum, cum ferè omnes fuerint circà ſuſceptæ Aduocationis initia, atque iuxtà Curiæ ſtylum Aduocati cauſarum curam non habeant, neque de facili de earum exitu, vbi non agitur de grauioribus, memoriam retineant; Probabilius autem videtur, vel ita pro debitoribus iudicatum eſſe, vel reſpectiuè concordiam controuerſias terminaſſe, dum ſcriptum non fuit in Signatura, ad quam debitores ſuccumbentes ſemper recurrere ſolent, ſperantes commiſſionem cum clauſula tranſlatiua executionis, qua denegata, vbi præſertim agitur de paruis ſummis acquieſcunt; Et quidem ſufficit caſum reddi probabiliter dubium, vt in eo contrà creditorem ſit reſpondendum ob manifeſtam fraudem & captionem, quæ ſub huiuſmodi cautelis ineſt.

RO.

ROMANA

NVLLITATIS SOCIETATIS OFFICII

PRO

FRANCISCO SERANTONIO

CVM N.

Caſus diſputatus coram A.C., et reſolutus contra Serantonium poſteà concordatus.

An diſſoluta ſocietate per mortem creditoris abſque eo quod factus eſſet locus lucro, illa renouari poſſit cum vno ex duobus hæredibus; Et quatenus id fieri non poſſet pro rata ſpectante ad cohæredem abſentem An ſubſtineatur pro rata ſpectante ad eum qui contraxit.

SVMMARIVM.

1 *Caſus controuerſia.*

2 *Fructus non debentur poſt diſſolutam ſocietatem.*

3 *Contracta ſocietate nomine abſentis ad eius perfectionem requiritur illius ratificatio expreſſa.*

4 *Vnus ex pluribus hæredibus non poteſt exigere totum nomen debitoris, iſtumque liberare & num.6.*

5 *Nullitas ſocietatis in parte influit in totum, ac vtile per inutile vitiatur.*

6 *De concluſione, de qua num.4. et quando vnus ex cohæredibus contrahat, vel diſtrahat ſuper toto.*

7 *De conſideratione, ob quam exactio per vnum hæredem ſubſiſtat.*

8 *Vbi cohæredes viuunt in communione, tunc ſocietas hæreditaria benè renouatur per vnum hæredem.*

De Societ. off.

DISC. IV.

1 Defuncto eo, qui Serantonio Notario A.C. pecunias dederat ad ſocietatem officij ſub periculo vitæ eiuſdem Notarij debitoris (vt conſuetudo eſt cum iſtis ità contrahendi,) ex duobus hæredibus inſtitutis, quorum vterque hæreditatem adierat, vnus qui erat in Curia præſens, cohærede abſente, dictam ſocietatem ſub eiuſdem Notarij debitoris vitæ periculo renouauit, atque per plures annos fructus exegit. Cum autem debitor ad ſortis reſtitutionem pulſatus opponeret de illius ſatisfactione cum ſolutionibus poſt mortem creditoris factis ſub nomine fructuum, qui abſque dubio poſt diſſolutam ſocietatem non debentur, cum in iſto contractu non poſſint exigi fructus poſt ceſſatam
2 ſocietatem, quandò ceſſat periculum, quod vnicè ſaluat huiuſmodi fructus ab vſura *Mantic. de tacit. lib.6. tit.2. num. 17. Zacch. hoc tract. num. 377. Duard. eodem lib.2. cap.6. §.4. quæſt.1. numer.2. & ſequen. dec.367. num.14. par.4. rec. tom.2. Romana ſocietatis officij 2. Maij 1659. Meltio & paſſim.*

Periculum verò ſaltèm pro medietate non aderat, quoniam cum creditum, pro quo noua ſocietas contracta erat pro medietate ſpectaret ad contrahentẽ, pro altera verò ad alterum abſentẽ, Hinc dicebam ſcribens pro debitore, quod intrabat dilemma, aut cohæres contraxit nomine vtriuſque, aut nomine proprio tantùm; Primo caſu requirebatur ratifi-
3 catio expreſſa abſentis ex firmatis per *Boccacc. hoc tract. num.212. Cyriac. controu. 252. num.4. & 5. dec.660. num.3. par.1. diuerſ. & habetur in Romana ſocietatis officij pro Columna hoc titul. diſc.9.* vbi quod actus taciti vel præſumpti non ſufficiunt, Atque hoc nomine communi dictam renouationem factam eſſe ſuadebant verba inſtrumenti.

In ſecundo autem caſu, quod ſcilicet cohæres pro toto credito eius ſolo nomine contraxiſſet, pariter pro medietate debitor periculi commodum poterat non ſentire, quoniam creditum hæreditarium per cohæredem non niſi pro ſua

virili exigi poteſt, quoties agitur de re-
4 bus diuiduis, quidquid ſit in indiuiduis *ad text. in l. 1. §. ſi pecunia ff. depoſiti, & l. ſi ſtipulatus ſum §. ſi lancem ff. de ſolut., & firmant Abb. conſ. 39. lib. 5. in fine, Carocc. de depoſito par. 1. rubr. ſi vni ex hæredibus fol. 17. Graſſ. de except. cap. 25. num.* 119. Et ſic vbi caſus periculi eueniſſet, potuiſſet cohæres abſens pro eius virili petere ſortem tanquam debitum in eo ſtatu, in quo de tempore mortis creditoris conſtitutum erat, Atque hinc inferebam ad nullitatem totius ſocietatis, quoniam cum hæc ſit indiuidua, vtile
5 per inutile vitiatur, ideoque nullitas in parte influit in totum ex deductis *per Duard. de ſocietate lib. 2. cap. 6. §. 3. qu. 1. num. 12. & 13.*

Scribentes pro creditoribus inſiſte-
6 bant in deductis *per Surd. conſ. 359. num. 15. & ſequen., & per Rotam apud Duran. dec.* 448. *num.* 10., quod ſcilicet vnus ex hæredibus poſſet ſuper toto contrahere, Sed hoc erat æquiuocum clarum, quoniã quidquid ſit de veritate propoſitionis firmatæ per *Surd. loc. cit.* cuius contrarium tenent idem *Surd. conſ.* 415. *nu.* 16. *& ſequen. Theſaur. dec.* 4. *num.* 8. *Argel. de acquir. poſſeſſ. qu.* 8. *art.* 9. *num.* 208. *cum ſequen. Salgad. in labyrint. par. 2. cap. 4. num.* 147. *Caualer. dec.* 346. *numer.* 7.; Id procedit in caſu quo alijs cohæredibus non comparentibus, ac hæreditatem non agnoſcentibus, vnus velit agnoſcere totum, præſtita cautione de reſtituẽdo viriles alijs poſteà venientibus, et quę apud forenſes vulgò dicitur *cautela Surdi*, Sed hoc nil commune habebat cum caſu quæſtionis, dum vterque hæres iam hæreditatem agnouerat, ideoque in vtrumque tranſierat vniuerſum ius hæreditarium actiuum & paſſiuum, ſed in quemlibet pro ſua virili *ad text. in l. pro hæreditarijs, & l. ſi adulta Cod. de hæredit. action. cum concord. latè congeſtis deciſ.* 413. *par.* 9. *recent.*, et ſic ſemper firmum remanere dicebam, quod pro virili abſentis, debitor in caſu periculi nõ remanebat liberatus, et ſucceſſiuè ceſſabat lucrum, quo ſublato non poſſunt deberi fructus.

Iudex, qui contra debitorem decreuit, non amplectendo motiuum à ſcribenti-
7 bus pro victore vt ſupra deductum, tanquam verè extrà caſum, ſe fundauit in eo, quod cum hæreditas eſſet opulenta, atq; cohæredi abſenti, quatenus huiuſmodi actum approbare noluiſſet, remaneret conſultum in alijs bonis, potuerat cohæres præſens totum iſtud creditum exigere, ac ſucceſſiuè dictam nouam ſocietatem facere, in qua per actum occultum fingitur ſolutionem præceſſiſſe, iuxta naturam nouationis, Ac etiam cõſiderabat, quod vbi id non procederet, adhuc debitori in caſu lucri remanebat conſultum ſuper alijs bonis pro virili contrahentis, quæ cohæres abſens poſſidebat.

Iſtud motiuum in humano ſenſu aliquam probabilitatem habere videbatur, ſed non videbatur legale, neque omnino tutum etiam de facto, quoniam dari poterat caſus, quod intermedio tempore durantis huius nouæ ſocietatis, reliqua alia bona diſſiparentur, Ac etiam dicebam punctum non eſſe in releuatione cohæredis abſentis, ſed in poteſtate alterius contrahentis, an ſcilicèt ille potuerit nouare prò toto, et ita per actum occultum ſolutionis ſibi factæ debitorẽ in totum liberare à priori debito; Si enim non poterat, ſequebatur nouam ſocietatem initam eſſe abſque ſorte pro dicta virili, ac debitorem ſubiacere certo damnò abſque certitudine lucri, Eoq; minùs motiuum intrare videbatur ob ceſſantem aſſiſtentiam facti, dum conſtabat vtriuſque hæredis nomine renouationem factam eſſe.

Credidi tamen, reflectendo ad veritatem, iuſtam eſſe determinationem, quam ab initio prædixi, conſulendo debitori, vt eo meliori quo poſſet modo concordiam procuraret, vt ſequu-
8 tum fuit, non quidem ex præmiſſis, ſed ex altero motiuo per ſcribentes in contrarium non deducto, quod ſcilicet iſti cohæredes hæreditatem poſſidebant pro communi, promiſcuè illam adminiſtrantes inſolidum reſpectu bonorum exiſtentium in locis, in quibus quilibet eorum reſpectiuè reperiebatur; Quo poſito reſultabat, vnum vtriuſque nomine potuiſſe integrum debitum exigere vel nouare, ex recepta iuris propoſitione, quod inter ſocios vel pro communi poſſidentes, vnus dicitur habere mandatum ab

ab altero etiam ad obligandum inſolidũ, multo magis indubitanter ad liberandũ, ideoque debitor ſocialis ſoluens conſocio totum debitum, liberationem conſequitur, potiſſimè vbi agitur de ſocio adminiſtratore, ex deductis *apud Celſ. deciſ. 2. num. 1. cum ſeqq.* ac habetur pluries in ſua materia *ſub tit. de credito*; Et fortius in præſenti, dum cohæres præſens fecerat actum, quem alter absẽs impugnare non potuiſſet, ſequendo ſcilicet iudicium defuncti, & continuando obſeruantiam contractus ab ipſo initi; Nunquam enim etiam tutori vel adminiſtratori imputari poteſt id, quod idem defunctus faciebat, ac vtile reputabat, ideoque multominus cohæres cohæredi, vel ſocius conſocio, cum in effectu iſta renouatio ex prudẽti conſilio inita eſſet, nè pecunia remaneat otioſa, Accedente præſertim obſeruantia præſeferente cohæredis approbationem, ideoque licèt ſuccumbens, laudaui determinationem.

ROMANA

RENOVATIONIS PRO IOANNE BAPTISTA THOMATO CVM IVLIO MAZZOLENO ET CONSORTIBVS.

Caſus diſputatus coram A.C. et reſolutus contra Thomatum poſteà concordatus.

Fideiuſſor debitoris in ſocietate officij, An poſſit in prçiudicium principalis abſentis vel ignari renouare ſocietatem, ſiuè alteram ex integro contrahere, vt priorem diſſolueret; Et quid vbi ipſemet fideiuſſor eſt etiam creditor, An id agere poſſit ad proprium commodum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Fideiuſſor poteſt renouare ſocietatem vel nouam pro prima diſſoluenda contrahere in damnum principalis debitoris.*
3 *Quando id ſit prohibitum, declaratur.*
4 *Contractus dicitur ſpectare ad eum, ad quem ille qui geſſit, declarauit pertinere.*
5 *An idem poſſit eſſe creditor ſeù vtiliarius ſocietatis & fideiuſſor debitoris.*

DISC. V.

1 AD fauorem Dominici Lencij de anno 1639. inita fuit ſocietas officij ſcutorum 250. ſuper quodam officio Curſoratus, et bonam fidem recognouit Ioannes Baptiſta Thomatus, eique tanquam fideiuſſor acceſſit Ludouicus Mazzolenus, quem Thomatus iuxta conſuetam formulam indemnem releuare promiſit; Cumque de anno 1645. per mortem Curſoris diſſoluta fuiſſet ſocietas prædicta, atque Lencius egiſſet pro reſtitutione ſortis contra Mazzolenum fideiuſſorem, hic ſocietatem prædictam renouauit cum dicto Lencio, qui illinc ad aliquot menſes declarauit præfatam ſocietatem, tam primo loco contractam, quam deindè renouatam, ab initio ad ipſum Mazzolenum ſpectaſſe, vtpotè de eius pecunia contractam, ipſumque Lẽcium non habuiſſe nec habere niſi nudũ nomen; Quibus peractis Thomatus per plures annos continuauit eamdem ſolutionem fructuum, quam vſque ab initio contractæ ſocietatis ſtatutis temporibus facere ſolebat, vſque quo dicti Mazzoleni interim defuncti hæres ſub eiuſdem Lencij nomine dictum debitorem pulſauit coram A.C. diſdicta ſocietate ad ſortem prædictam reſtituendam, vnde debitor pulſatus habita notitia mortis Curſoris ſequutæ de anno 1645., per quam

quam prima ſocietas diſſoluta erat, proindèque eius vigore abſque dubio fructus exigi non potuerant, opponebat de imputatione in ſortem fructuum à dicto tempore circa ſolutorum, et reſpondente actore de eiuſdem ſocietatis renouatione facta, replicabat reus id ipſo ignaro, et non conſentiente fieri non potuiſſe, vnde reſtricta ad hunc punctum diſputatione.

Pro actore ſcribentes, quibus iudex
2 adhæſit, ſe fundabant in auctoritate *Rotæ dec.231. par.2. diuerſ. & dec.60. poſt Zacch. de ſociet.*, vbi firmatur fideiuſſorem poſſe in damnum principalis pro eius indemnitate, ac pro ſe liberando à moleſtijs creditoris eum vrgentis ad reſtitutionem ſortis, (vbi præſertim ad eã eſt obligatus tanquam principalis principaliter & inſolidum) renouare ſocietatem officij, ſeu pro æquiualenti ſumma prioris diſſoluendæ alteram contrahere, Atque ſupponebatur iſtam opinionem in Curia, præſertim verò in dicto Tribunali A.C. eſſe vſu receptam, qualem præſuppoſui *in Hortana pro Capitulo Cathedralis, de qua ſub tit. de vſuris & intereſſe vbi generaliter de articula*, An & quando fideiuſſor poſſit capere pecuniã ad intereſſe in damnum principalis debitoris *diſc.34.*

Scribens pro debitore, credebam, etiam cum aliquo ſenſu veritatis, non
3 eſſe in caſu dictæ concluſionis, alioquin in ſuo caſu veræ, illam enim procedere dicebam, vbi fideiuſſor per creditorem vrgetur, ità & taliter quod cogatur dictum nouum actum facere ad impediendas moleſtias reales vel perſonales, quas ipſe aliàs paſſurus eſſet, cum tunc lex ei ſuccurrere videatur de mandato præſumpto, quod ità in actu fideiubendi pro eius releuatione à principali debitore habuiſſe videtur, Secus autem vbi ipſe fideiuſſor ſoluit debitum principali creditori, itaùt ipſe effectus ſit principalis debitoris creditor, Tunc enim quia non agitur de impediendis moleſtijs nè inferantur, ſed agitur de ſe reintegrando de proprio credito, talis facultas ceſſat, atque receptum eſt non poſſe fideiuſſorem accipere pecunias ſub vſuris in damnum principalis abſque iſtius ſpeciali interpellatione ex deductis per *Rotam deciſ.324. num.2. poſt Cenc. de Cenſ., & poſt Duard. eodem tract. & deciſ.20. num. 12. cum ſequen. poſt Zacch. de oblig. Camer. ac in alijs frequenter*, cum ceſſet ratio, ob quam dictum mandatum præſumptum intrat, et ſic diſtinguendo habetur latius, et ex profeſſo deductum *in dicta Hortana diſc.34.*

Et hunc dicebam caſum noſtræ controuerſiæ, quoniam cum Lencius declaraſſet ab initio eius nomen ſimulatè appoſitum eſſe, atque dictæ ſocietatis com-
4 modum & incommodum ad dictum Mazzolenum ſpectaſſe, Hinc proindè à principio dicebatur proprius ac directus creditor, perindè ac ſi directè & immediatè contraxiſſet, ille verò, qui nomen præſtitit nunquàm interueniſſet, ex deductis *per Buratt. deciſ.733. Caualer. deciſ.221. & 243. deciſ.153. par.7. rec., & aliàs quotidiè.*

Eſt benè verum, quod ob illam
5 pluralitatem perſonarum, quæ in eodem ſubiecto diuerſis reſpectibus in iure frequentèr habetur, præſertim *ſub tit. de cambiis, diſc.1. & ſeqq.* conſiderabam ex ijs quæ habetur *diſc. ſequen., & in Camerinen. ſocietatis off. hoc eodem tit. diſc.8.*, ceſſante incompatibilitate, nil prohibere, quin idem poſſet eſſe ſocietatis vtilitarius, et ſocij debitoris fideiuſſor, cum rectè ſocietas ad effectum periculi, et ſimiles poſſit eſſe ſubſtantiata cum vno, quodque eius vtilitas vel commodum ſpectet ad alterum, itaùt quemadmodum emptor ad effectum habendi actionem euictionis poteſt ex ſuperuenienti dominio vel credito euincere à ſeipſo tanquàm rei poſſeſſore & diuerſa perſona, ità poſſit tanquàm vtilitarius ſocietatis moleſtare ſeipſum tanquàm fideiuſſorem, atque ita impediendo moleſtias, nè ſequantur, facere idem, quod alias vt ſuprà facere poſſet ſi ageretur de tertio creditore, cum ceſſante fraude vſurarum vel alterius legalis prohibitionis, in iure prohibita non ſit ſimulatio perſonarum, quæ in iure non reputatur damnata, vt eſt altera ſimulationis veritatis actus, quia nil debitoris intereſt ſe eſſe vnius vel alterius debitorem, ex ijs, quæ pariter habentur pluries *ſub dicto tit. de cambiis*, vndè in caſus occurrentia eſſet cogitandum.

RO.

ROMANA
SOLIDATIONIS
COMPVTORVM
PRO
RVFFINO PLEBANO
CVM
ASCENSIANA BRVNORA

Diſcurſus pro veritate.

An vnus & idem poſſit eſſe debitor & creditor ſocietatis officij, et quando id ſit compatibile.

Inita ſocietate inter officialem & duos creditores inſolidum pecuniæ datores, An per mortem vnius ex iſtis ſocietas diſſoluatur.

Quando dicatur valida ſocietas inita cum abſente, de cuius ratificatione tacitè appareat per exactionem fructuum.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Societatis ſubſtantia poteſt eſſe penes vnum, quamuis vtilitas eſſet penes alterum.*
3 *Societas officij vacat per mortem cedentis non ceſſionarii.*
4 *An vnus & idem poſſit eſſe in ſocietate debitor & creditor, et de pluribus ſimilibus.*
5 *Quando clarius admittatur concurſus plurium perſonarum incompatibiliū in vno ſubiecto.*
6 *Societas licèt per mortem vnius diſſoluatur quoad omnes, ceſſat ex contraria voluntate etiam præſumptiua.*
7 *De alio caſu, in quo ſocietas per mortem vnius ex ſociis non diſſoluitur.*
8 *De ſocietate vectigalium non diſſoluenda per mortem vnius, et de ratione.*
9 *De materia text. in l. ſcripturas, ſuper ſcripturis priuatis trino teſte non notatis.*
10 *Solutio fructuum eſt probatio ſufficiens ratificationis.*
11 *Quando ratificatio præſumpta non ſufficiat, ſed requiratur expreſſa.*

DISC. VI.

1 INita ſocietate ſuper duobus officijs Notariatus inter Felicem, Ruffinum, et Bartholomæum, inter alia conuentum fuit, quod ille, in cuius perſona officium reſidere contingat, eiuſq; exercitium & adminiſtrationem haberet, poſſet pecunias pro illius pretio neceſſarias ad ſocietatem officij ſumere, cum obligatione aliorum accedendi, tàm primis ſocietatibus, quàm alijs, quas pro illis extinguendis contrahere contingeret, quodque ex officij vtilibus, priùs detrahenda eſſent interſuria dd. ſocietatum, etiamſi ageretur de pecunia ab vno ex ipſis ſocijs implicata, reſiduum verò diuidi deberet; Quarè Bartholomeus de menſe Decembris 1633. pro ſumma ſcutorum 7450. ſocietatem inijt cum Romualdo, qui de menſe Augusti 1636. illam de conſenſu Bartholomæi ceſſit Andreæ acquirenti pro perſona nominanda, et eadem die per apocam nominauit Prantillam Bartholomæi matrem, ſed hac nominatione non obſtante, de menſe Septembris 1640. ab eodem Andrea dicta ſocietas renouata fuit, dictæque renouationi acceſſerunt Felix & Ruffinus; Obijt Prantilla de menſe Martij 1643. ſuperſtite Bartholomæo filio & hærede beneficiato; ſed ſolutio fructuum ab initio vſque ad menſem Auguſti 1645. in quo ſocietas diſdicta fuit, continuauit ſub nomine Andreæ, ſub quo renouata fuit de mēſe Octobris ſequentis vſque ad menſem Septembris 1648., quando denuò diſdicta fuit abſque vlteriori renouatione, Ruffinus verò alterius officij poſſeſſor vnam inijt ſocietatem cum Aſcanio, & Proſpero fratribus de Coſtagutis inſolidum, et duas alias cum Valente & Scotto, declarantibus eas ſpectare ad Fabium ipſius

Digitized by Google

ipſius Ruffini fratrem.

Cum autem inter prædictos Ruffinū & Bartholomæum plures eſſent habitæ controuerſiæ, tam iudiciales, quàm extraiudiciales ſuper redditione rationum hincindè, ac demum inter Ruffinum & Aſcenſianam Bartholomæi defuncti hæredem conuentum eſſet de illis coram Arbitro beneuolè terminandis; Quamuis ex parte Ruffini Ego tanquam Aduocatus ad eius iura tuenda eſſem aſſumptus, Attamen ad dictas controuerſias facilius terminandas, ipſo etiam laudāte, volui tanquam tertius inquirere veritatem, quod ſummoperè profuit ad quietem exindè cum concordia ſequutam.

Plures igitur erāt controuerſiarū puncti, quorum maior pars cōſiſtebat in nudo facto, de quo ad Aduocatos inquirere non pertinet; Quo verò ad ea quæ iuris ſunt, de tribus erat quæſtio; Primò ſcilicèt, an ſocietas contracta per Bartholomæum cum Andrea ad commodū Prantillę vt ſupra, duraſſe diceretur poſt obitum dictæ Prantillæ ſequutum de anno 1643., itaut à dicto tempore citra Bartholomæo bonificari non deberent dictæ ſocietatis fructus, vt Ruffinus prętendebat.

Secundò econuersò, An Ruffino eſſent bonificandi fructus ſoluti poſt mortem vnius ex dictis fratribus de Coſtagutis ſequutam de anno 1638., prætendente hærede Bartholomæi, ex tunc dictam ſocietatem fuiſſe diſſolutam; Et tertiò an pariter eidem Ruffino bonificandi eſſent fructus ſocietatum initarum cum Valente & Scotto abſentibus, de quorum ratificatione ſolùm conſtabat per quamdam apocam priuatam de antidata ſuſpectam.

Circa primum punctum, tres intrabant inſpectiones, Vna ſcilicet, àn ſocietas diſſoluta eſſet per mortem Prantillæ, ſtante ſuperuiuentia Andreæ; Altera, poſito quod non eſſet diſſoluta, num ceſſaſſe diceretur ratione incompatibilitatis, ſtante quod idem Bartholomæus, qui erat officialis & ſocius paſſiuus, ob ſuperuentum titulum hęreditarium Prātillæ creditricis effectus erat creditor & ſocius actiuus, Et tertia, num ſuſtineretur vltima renouatio ſub eiuſdem Andreæ nomine facta de menſe Octobris 1645., ſtante quod pecunia ſpectabat ad ipſum Bartholomæum tanquam Prātillæ hæredem.

Super prima dicebam ſentire difficultatem contra Ruffinum proprium clien-
2 tem, quoniam ſocietas ſubſtantiata erat inter Andream & Bartholomæum, ideoque vnius iſtorum mors ad effectum diſſolutionis attendenda erat, non obſtante, quod Andreas ſocius actiuus declaraſſet ſocietatis commodum ſpectare ad Prantillam, quoniam ita non dicitur immutata ſeu tranſlata ſubſtantia ſocietatis, quæ rectè poteſt eſſe penès vnum, eius verò commodum ac vtilitas penès alterum, eo modo, quo *ſub tit. de Regalibus ad materiam officiorum*, ſæpius habetur circa officia vacabilia, *& ſub tit. de feudis* habetur de iſtis, vt officij vel feudi ſubſtantia ad effectum vacationis ac alios reſidere poſſit in vna perſona, eius verò commoda & vtilitates penes alteram; Quod etiam in iure habemus in materia vſusfructus, cuius ius penes vnum reſideat, eius verò commoditas tanquam nudum factum ſit penès alterum; Ac frequentius in materia penſionum eccleſiaſticarum.

Ideoque receptum eſt, ſocietatem officij vacare vel diſſolui per mortem
3 cedentis, ſeu eius, ſub cuius nomine inita eſt, non autem per illam ceſſionarij ſeu vtilitarij, vt fuiſſe declaratum *per Rotam* habetur *poſt conſ. 15. Farin. num. 90. & 91. Seraph. dec. 1210. nu. 1. dec. 367. par. 4. rec. tom. 2. Zacch. de ſociet. num. 270.*, atque hoc iure paſſim viuitur, accedente præſertim ſubſequuta obſeruantia.

Ex hoc autem principio, reſultabat etiam deciſio contra Ruffinum ſuper altera prætenſione incompatibilitatis deductæ ex eo, quod Bartholomæus officialis tanquam debitor & ſocius paſſiuus
4 effectus eſſet creditor; ac dominus commodi ſocietatis actiuæ, ſtante dicta diſtinctione ſubſtantiæ ſocietatis penès vnum, et commodi penès alterum; Ad quod probādum ponderabam terminos penſionis eccleſiaſticæ, quam titularis ſuper proprio beneficio habere non poteſt, quia res ſua nemini ſeruit, et tamen ſubſtantia penſionis reſidente penes alterum, ipſe non prohibetur tanquam tertius ac diuerſa perſona ab illa titula-

titularis acquirere eiuſdem penſionis cõmoditatem iuxta caſum, de quo præſertim *Rota in Albanen. penſionis 4. Decẽbris 1658. Priolo*, et de qua cauſa habetur actum in ſua materia *ſub tit. de penſionibus*, atq; ità paſſim ſeruatur; Prout nemo poteſt eſſe dominus & feudatarius ſeu emphyteuta, et nihilominus non prohibetur dominus feudi vel emphyteuſis commoditatem acquirere vtpotè quid diuerſum, *vt per Surd. dec. 102. n. 14. Hodiern. ad eumdem dec. 160. num. 3 & alios*; Ac etiam nemo poteſt eodem tempore eſſe hæres grauatus & fideicõmiſſarius, et tamen iſte non prohibetur durante iure grauati eius commoditatẽ acquirere, cuius nomine bona poſſidere dicatur ex deductis *per Salgad. in labyrint. lib. 2. cap. 15.*, vbi latè concordantes, et habetur *in Auximana dotium ſub tit. de fideicommiſſis*, *vel ſub altero de dote, cum ſimilibus*.

Clarius verò præmiſſa procedunt, vbi admixtum eſt intereſſe tertij, tunc enim
5 abſolutum eſt in iure duas diuerſas perſonas in vno eodemque ſubiecto diuerſis reſpectibus dari poſſe, itaut idem dicatur debitor & creditor, mandans & mãdatarius, emptor & venditor cum ſimilibus, *vt dec. 136. par. 3. rec. 273. num. 7. & 8. par. 4. tom. 2. 174. poſt Zacch. de oblig. & ſæpius præſertim ſub tit. de credito & ſub altero de cambijs*.

Dupliciter autem in præſenti perſonarum diuerſitas cum mixtura tertij de plano compatibilis erat, Primò quia tractabatur de negotio ſociali inter plures, in quo non prohibetur vnus ex ſocijs & propria perſona ac proprio & priuato nomine contrahere cum negotio ſociali, ac eſſe creditor etiam ſui ipſius tanquam vnius ex ſocijs; Et ſecundò quia ius actiuum non concurrebat in Bartholomæo ex propria perſona, ſed tanquam ex illa hæredis, qui ob beneficium ſeparationis reſultans ex inuentario iuxta ius nouiſſimum *in l. fin. C. de iur. deliber.*, reputatur potius hæreditatis adminiſtrator, ac perſona omnino diuerſa à propria non prohibita habere ius actiuum vel paſſiuum cum eadem hæreditate, igitur nõ aderat implicantia vel incompatibilitas.

Atque ex eiſdem rationibus decidendam credebam contra eumdem Ruffinum tertiam prætenſionem ſuper vltima renouatione facta de anno 1645., Tum quia pecuniæ dominium non ſpectabat ad Bartholomęum officialem nomine proprio, ſed hæreditario vt ſuprà, Tum etiam quia vbi ſpectaſſet ad ipſũ nomine proprio, adhuc non prohibebatur cum ſocietate contrahere, non obſtante ſimulatione perſonæ, cum hæc in iure non dicatur prohibita, quoties nulla intercedit fraus, atque alterius cõtrahentis nihil intereſt vnam vel alteram perſonam exprimi, Ideòque totũm controuerſiæ punctum quoad iſtã præſertim vltimam renouationem conſiſtere dicebam in facto, An ſcilicet de eo tẽpore Bartholomæus ex officij emolumentis haberet nec nè in manibus pecunias ſociales, itaut nulla ſubeſſet neceſſitas nouam ſocietatem contrahendi, cum tunc in mala fide verſatus diceretur, atque ad iſtam conuincendam ſatis conſiderabilis eſſet perſonæ ſimulatio.

E converſò ſuper ſecundo puncto, pro Ruffino contra prætenſiones Bartholomæi reſpondendum credebam; Licèt
6 enim regulariter per mortem vnius ex ſocijs ſocietas diſſoluatur in totum, etiã quoad ſuperſtites, ex deductis *per Gratian. diſcept. 852. num. 2. Mantic. de tacit. lib. 6. tit. 24. num. 18. cum ſequen.*; Attamen huiuſmodi regula ceſſat, vbi in contrarium fuit partium voluntas, quę etiam per præſumptiones & adminicula iuſtificari poteſt ex deductis per eoſdem *Gratian. & Mantic. vbi ſupra*, et non ſemel in materia actuum inter viuos *ſub tit. de contractibus in genere*, ac ſub altero *de credito*; Talemque fuiſſe intentionem partium, vltrà plures circumſtantias facti, probari ponderabam ex ſubſequuta obſeruantia, quæ voluntatem & conuentionem probat, vt in his terminis ſocietatis officij *in Romana ſocietatis officij 26. Iunij 1652. & 22. Iunij 1654. coram Celſo* inter ſuas *dec. 156. & 190.* in cauſa de qua *ſupra diſc. 2.*

Præterea dicta regula de ſocietate diſſoluenda in totum per mortem vnius
7 ex ſocijs, etiam reſpectu ſuperſtitum, procedit in ea ſocietate, quæ inter plures inita, omnibus eſt æqualis & æquè principalis, itaut omnes tanquam diuerſa membra pariformiter concurrant

ad efformandum vnum & idem corpus ſociale, per vnius membri deficientiam diſſoluendum; Secus autem vbi agitur de ſocietate, quæ per duas tantùm perſonas, vt in præſenti conſtituatur, inter officialem ſcilicet, & pecuniæ datorem, quia ſi hæc ſecunda perſona formalis cōſtituatur per plures materiales, attamē omnes pro vna habeātur, itaut deficientia vnius perſonæ materialis non diſſoluat ſocietatem contractam per eos inſolidum cum tertio; Vbi enim plures actiuè vel paſſiuè aliquem actum inſolidum agunt, quilibet ex eis perſonam integram debitoris vel reſpectiuè creditoris repræſentat, Adinſtar eorū, quæ habemus de ſocietate contracta cū corpore collectiuo, putà cum Capitulo, Collegio, Congregatione, Communitate &c., quia ſi moriantur vnus vel plures ex Canonicis, vel ciuibus aut perſonis illud corpus conſtituentibus, non per hoc iſtud ceſſat, quod alijs deficientis vel legitimè impeditis etiam in vno eſt repræſentabile *vt ſub tit. de canonicis & Capitulo*; Et de ſocietate contracta cum corpore collectiuo *Pariſ. conſ.* 82. *n.*32. *lib.*1. *Felic. de ſociet. cap.*32. *num.*15.

Et habemus quotidianum in appaltibus vectigalium, in quibus Princeps,
8 vel Reſpublica gerit vnam perſonam locatoris vel ſocij, plures verò appaltum, ſeu vectigalis adminiſtrationem ſuſcipientes gerunt alteram conductoris vel conſocij, quoniam licèt iſti inter ſe dicantur ſocij illius negotii in appaltum vel adminiſtrationem ſeu ſocietatem ſuſcepti, nihilominus quoad Principem vel Rempublicam dicitur ſocietas collegiatiua, ex non ſemel deductis in ſua materia gabellarum & vectigalium *ſub tit. de Regalibus*, et conſequenter vnam perſonam tantùm formalem repræſentant, non ceſſantem ex ceſſatione alicuius perſonæ materialis; Ideoque receptū eſt ſocietatem appaltuum & vectigalium per mortem vnius ex ſocijs non diſſolui, ex deductis in dicta ſua materia, & per *Michalor. de fratribus par.*2. *cap.*40. *nu.* 26. *& ſeqq.*

Et nihilominùs cum Ruffinus doceret ſe de facto ſoluiſſe alteri creditori ſuperſtiti fructus, Dicebam ſaltèm dictas rationes ſufficere ad inducendam in eo iuſtam credulitatem durationis ſocietatis, itaut propterea de culpa in ſua adminiſtratione conuinci non valeat, atque ſolutiones factæ in cauſam fructuum ſibi deberent bonificari.

Demum circa ſocietates initas cum Scotto & Valente, de iſtorum ratificatione expreſſa conſtabat per apocam, vndè propterea ex ſolo facto ceſſabat quæſtio; Non obſtante prætenſa poſſibili antidata, quoniam cum iſta contineat delictum falſitatis, in dubio non eſt præſumenda; Suſpicio enim, quæ in hu-
9 iuſmodi ſcripturis priuatis trino teſte non notatis inducitur per *text. in l. ſcripturas Cod. qui potior. in pign. habeantur*, procedit, vbi talis ſcriptura deducitur in concurſu creditoris vel alterius habētis publicum inſtrumentum, ac ad effectum anterioritatis, itaut tota vis ſit in tempore, de quo principaliter diſputetur, et vbi ſcriptura eſt ipſius debitoris, de quo probabiliter ſuſpicari poteſt quod indigens pecunijs, pro eis habendis ità curet fraudare creditores, quibus premitur; Secus autem in alijs materijs indifferentibus, vt non ſemel habetur *ſub tit. de credito*, et clarè probat lectura ipſiuſmet textus, qui duas in propoſito conſtituit partes, vt latius aduertitur *in Romana donationis de Cæſijs ſub tit. de feud. diſc.*94. vbi de materia dicti *tex. in l. ſcripturas*. Maximè quia ſcriptura non eſt debitoris vel alterius intereſſati, ſed duorum tertiorum probatæ fidei, nullum proprium intereſſe habentium, nam licèt ſocietates ſub eorum nominibus cantarent, nihilominus illarum commodum pertinebat ad Fabium, vndè propterea ità ceſſabat omnis difficultas.

Accedente quoquè continuata ſolutione fructuum, quæ vbi ſola, et de per ſe non ſufficeret, ſatis tamen attendenda venit pro adminiculo veritatis dictæ ſcripturæ, ex regula, quod *nemo præſumatur iactare ſuum*, ideòque ſolutiones regularitèr præſumuntur factæ ex cauſa debita, vt *in Romana pecuniaria* 18. *Iunij* 1646. *&* 7. *Iunij* 1647. *coram Corrado*, quarum ſecunda eſt *deciſ.* 74. *par.* 10. *rec.*, vtrobiquè in fine, et pluries habetur præſertim *ſub tit. de Cambijs*, et ſub altero *de Vſuris*.

Prætereà vbi etiam ſola continuata exactio fructuum adeſſet, illa ad effe-

ctum

10 ctum huiuſmodi ratificationis ſufficere videtur iuxtà *deciſ.300. Millini*, cum cum qua pertranſit *Zacch.hoc tract.num. 397.*, ac pertranſire videtur Curia in praxi; Multòmagis vbi concurrit etiam ſcriptura, vt quoque concurrebat *in dicta deciſ. Millini*; Neque huic tacitæ ratificationi ex fructuum exactione reſultanti, aduerſantur ea, quæ de excluſione conſenſus taciti & præſumpti ra-
11 tione ſubiectæ materiæ habentur *in Romana pro Cæſare Columna infrà diſc. 9.*, quoniam difficultas hæc intrat, vbi agitur de mutatione periculi vitæ, ſeu de nominatione perſonæ, vel ad alios ſimiles effectus, in quibus adeſſe poſſit fraus ex parte creditoris ità effugere volentis periculum, vt inſinuatur *in eadem deciſ. Millini nu. 6.*, et deducitur *in dicto alio diſc. 9.*, quæ ratio in præſenti non intrabat.

ROMANA
NOMINATIONIS
PRO
PETRO FRANGIO
CVM N.

Caſus diſputatus coram A. C., incertus eſt exitus.

An ceſſionarius ſocietatis officij mutare poſſit perſonam, ſub cuius vitæ periculo illa currere debeat, ac exercere talem nominandi ſeù mutandi facultatem ſocio cedenti attributam, Et de materia diſſolutionis ſocietatis, quando illa ſequi dicatur per mortem cedentis, vel per mortem ceſſionarij.

De Societ. off.

SVMMARIVM.

1 *Caſus controuerſus.*
2 *Societas ſoluitur per mortem cedentis non ceſſionarij.*
3 *Ceſſionarius dicitur procurator cedentis in rem propriam, et facere poteſt omnia quæ per procuratorem geri poſſunt.*
4 *An ad mutationem periculi vitæ requiratur mandatum ſpeciale.*
5 *An ſocietas poſſit cedi ſocio inuito.*
6 *Caſus in quo attendatur perſona ceſſionarij, ſed reijcitur.*
7 *In feudis non attenditur ſimulatio.*

DISC. VII.

VNita ſocietate inter Fran-
1 gij auctorem & officialem, pro quo N. colligans bonam fidem recognouerat, cum facultate creditori attributa nominandi ſeù immutandi aliam perſonam, ſub cuius vitæ periculo ſocietas currere deberet, Cum creditor prædictus hanc ſocietatem ceſſiſſet Frangio, hic adimpleta formula præſcripta per Reformationem *Pauli V.* perſonam mutauit; Sequuta verò deindè morte dicti primi creditoris cedentis, prætendere cœpit debitor locum factum eſſe lucro, ex recepta propoſitione, quod ſocietas diſſolui dicitur, et de conſequenti etiam lucrum fieri per mortem cedentis non autem ceſſionarii, cum in illo ſubſtan-
2 tiata remaneat, ac duret ſocietas, cuius ſolum commodum tranſire dicitur in ceſſionarium, vt deciſum fuit *per Rotam de annis 1563. & 1564. apud Farin.conſ. 15. num.90. & 91. Zacch. hoc tract. num. 270. Bocacc. eodem num.181. deciſ. 367. par. 4. rec. tom. 2.*, ac ità paſſim recipit vſus.

Non impugnando ſcribens in contrarium propoſitionem prędictam, Dicebam quod ſicuti ipſe cedens, in quo ſocietas eſt ſubſtantiata dictam ſibi attributam facultatem immutādi periculum
3 vitæ poterat exercere per procuratorē, ità eiuſdem cedentis nomine id facere potuit ceſſionarius tanquàm illius procurator in rem & vtilitatem propriam,

 qua-

intrare non videtur *Rubrica & titulus*, *plus valere quod agitur quam quod ſimulatè concipitur* ex deductis per *Marin. reſol.* 38. *lib.* 2. & *Rotam in Roſſanen. decimarum coram Bichio impreſſ. apud eumdem & repetit. deciſ.* 100 *par.* 9. *recent.* et ſæpius in ſua materia *ſub tit. de feud.*

CAMERINEN.

SOCIETATIS OFFICII

PRO

IOANNE & ANTONIO MARIA DE BROILIS

CVM

ANSALDO CASTELLANO, & IOSEPHO CERESIA.

Caſus diſputatus coram A. C., et puto reſolutus pro Broilis.

An ſocietas officij contrahi poſſit per eum qui non eſt officij titularis, ſed fructuum & emolumentorum reſeruatarius; Et quid è conuerſo, àn contrahi poſſit per Titularem vbi alter eſt fructuum & emolumentorum reſeruatarius.

Et àn idem reſeruatarius qui ſocietatem contraxit præſtando nudum nomen in gratiam alterius qui pecuniam recepit, ac bonam fidem recognouit, poſſit ex ceſſione creditoris effici creditor, ità vt ad eius commodum cõtinuet & duret ſocietas.

SVMMARIVM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *An ſocietas officij contrahi poſſit per eum qui eſt officij reſeruatarius.*
3 *Et àn per Titularem, vbi adeſt reſeruatarius.*
4 *An officialis poſſit effici creditor ſocietatis in præiudicium recognoſcẽtis bonam fidem.*

DISC. VIII.

1 LAtinus Broilus emit officium Notariatus cauſarum ciuiliũ Terræ Montecchij ſub nomine ac in faciem Ioannis eius filij, cum reſeruatione decreti ſuper libera & omnimoda diſpoſitione, tàm fructuum quàm pretij eiuſdem officij in forma, vndè propterea iuxta conſuetam obſeruantiam, quamuis officium ſub nomine dicti Ioannis cantaret, Attamen ipſe Latinus officialis perſonã & partes, tàm in perceptione emolumentorum, quàm in omnibus gerebat, atque ipſe quamdam ſocietatem ſuper dicto officio inijt cum Pompeo Virgilio ſub acceſſione Anſaldi Caſtellani & Ioſephi Cereſiæ, qui verè dictas pecunias recipientes bonam fidem recognoſcendo ſe obligarunt in forma releuare indemnem dictum Latinum, in eorum gratiam nomen & officium pręſtantem; Deinde verò idem Latinus perſoluta æquiualenti ſumma, prædictæ ſocietatis ceſſionem à Pompeo reportauit; Cumque dicti debitores per plures annos fructus perſoluiſſent, pulſati per dicti Latini filios & hęredes ad reſtitutionem ſortis, excipiebant de indebita ſolutione fructuum in ſortem imputandorum, vel ab initio ob nullam exiſtentem ſocietatem, quam dicebant iniri non potuiſſe per Latinum, qui non erat officialis, dum officium reſidebat in perſona Ioannis, Vel vbi iniri potuiſſet, ſaltem ex tempore quo idem Latinus effectus eſt creditor, ob incompatibilitatem concurſus actionis & paſſionis in eodem ſubiecto, ità vt vnus & idem eſſet ſocius ſui ipſius, dum receptiſſimum eſt ſocietatem contrahi & ſubſtantiari inter creditorem dantem pecunias & officialem, quamuis hic, ſciente etiam creditore, præſtaret nudum nomen, quia pecuniæ alijs darentur bonam fidem recognoſcentibus.

Re-

Digitized by Google

Requiſitus proindè ad ſcribendum ex parte creditorum, quatenùs pertinet ad
2 primum punctum, An ſcilicèt ſocietas contrahi potuerit per eum, qui eſſet officij reſeruatarius tantùm non autem titularis, Ponderabam quod licèt antiquitus iſta quæſtio diſputata fuiſſet, nihilominùs *Rota in Romana Societatis officij coram Penia* inter ſuas *deciſ.421. iuxta Lugdunen.* aliàs 326. *iuxtà Venetam repetita etiam poſt Zacch. de Societ. dec.32.*, affirmatiuam credidit veriorem, ex ea ratione, quod ſocietas contrahi non dicitur ſuper ipſa ſubſtantia officij in ſorte principali, ſed ſuper eius fructibus & emolumentis, ideoque congruentius contrahitur per eum, qui eſt dictorum fructuum & emolumentorum dominus, et cum dicta deciſione pertranſeunt *Zacch. boc tract. num. 27. cum ſequen. & Duard. eodem lib.2. cap.6. §.1. q.4.*, vbi eamdem deciſionem regiſtrat.

Hinc difficultas potiùs eſſe videtur in caſu conuerſo, vbi ſcilicèt ſocietas con-
3 trahitur per titularem illius officij, cuius alter eſſet reſeruatarius, quoniam licèt eiuſdem officij ſubſtantia in eo reſideat, Attamen cum non habeat dominium & diſpoſitionem fructuum & emolumentorum ad alterum pertinentium, deficere videtur ſocietatis ſubiectum; Et propterea quamuis *Rota in Romana Societatis coram Gypſio relata per Duard. vbi ſupra quæſt.5. & impreſſ. poſt Zacch. boc tract. deciſ.* 31. pro validitate ſenſerit, Attamen *Zacch. num.46. & Duard. dicta qu.5.* contrarium ſentiunt, dictæq; deciſioni reſpōdere conantur, Sed quicquid ſit de vnius vel alterius opinionis veritate, quam adhùc occaſio non præbuit examinandi, primus caſus cadens ſub controuerſia videbatur remanere planus.

Quouerò ad alterum punctum, neq; mihi, neque ſcribenti in contrarium
4 conceſſum fuit inuenire auctoritatem in terminis, vndè illum diſcurrendo per rationes vel ſimilia, vt faciendum eſt, quandò non habemus auctoritates ſpeciales benè fundatas, cum in his verè et propriè conſiſtat ſcientia, ac dignoſcatur Doctor benè fundatus; Quando Latinus officij reſeruatarius eſſet verè debitor, quia ipſe pecuniam habuiſſet, atque ſocietatis fructus ſoluere debuiſſet, tunc incompatibilitas eſſet clara, dum abſq; mixtura iuris tertij idem eſſet debitor & creditor, ac ſocius actiuus & paſſiuus, ſeù ſocius ſui ipſius; Vbi verò adeſt mixtura iuris tertij, quia contractus commodum & incommodum pertinet ad alios, qui pecuniam receperunt, ac bonam fidem recognouerunt, dum vt ſæpius in præcedentibus habetur, in huiuſmodi ſocietatis ceſſionarium non tranſit illius ſubſtantia, ſed ſolum commodum, quod debitoris nil intereſt eſſe vnius vel alterius, dum non alteratur periculum, ex quo debitor lucrum ſperat, Et tūc nil videtur repugnare, vt idē officialis dictum commodum obtineat, maximè vbi prouenit ex interuallo, nullaque adeſt fraus, ex iis quæ in terminis ſimilibus commoditatis penſionis Eccleſiaſtiacæ compatibilis in ipſomet beneficiato & titulari, ſeù commoditatis feudi & emphyteuſis in ipſomet Domino directo ponderata ſunt *in Romana ſolidationis computorum boc eod. tit. diſc. 6.*, Et iuxtà præmiſſa credo fuiſſe reſolutū, moderādo ſcilicèt inhibitionem per debitores obtentam à mandato executiuo contrà eos relaxato per iudicem primæ inſtantiæ de partibus: Neque occaſio præbuit hucuſque punctum prædictum aliàs diſputare, vt ità maturius veritas indagari potuerit.

R O M A N A

SOCIETATIS OFFICII

PRO

CÆSARE COLVMNA

CVM

CARDINALI MANCINO

tunc Prælato.

Caſus deciſus per Rotam pro Columna.

De fructibus non debendis poſt diſſolutam

lutam ſocietatem per diſdictam; Et de renouatione ſocietatis facta per ſolum officialem abſente creditore, An valeat, et ân ſufficiat ratificatio tacita & coniecturalis.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Fructus non debentur poſt diſdictã ſocietatem non obſtante pacto.*
3 *Ad perfectionem & validitatem ſocietatis initæ, vel renouatæ cum abſente requiritur ratificatio expreſſa, et non ſufficit tacita.*

DISC. IX.

1 CÆſar Columna Notarius Tribunalis A. C. ſuper dicto eius officio, ſub propriæ vitæ periculo, de anno 1641. ſocietatẽ inijt ſcut.1000. ad fauorem Octauij Spadæ, qui de anno 1643. illam ceſſit Iacobo Gambæ poſt ſex menſes illam diſdicenti, ſed de anno 1648. idem Cæſar eam renouauit ad fauorem dicti Gambæ abſentis in munere Auditoris Auenionenſis, qui de anno 1652. ſocietatem prædictam ceſſit Cardinali Mancino tunc Prælato, ſub narratiua, quod illa inita eſſet de anno 1641. ad fauorem Spadæ, dictæque ceſſionis inſtrumentum ſtipulatum fuit præſente ipſomet Cæſare; Cumq; de anno 1654. ſequuta fuerit mors dicti Spadæ, Cardinali prædicto pulſante Cæſarem ad ſolutionem fructuum, excipiebat iſte ad illos non teneri ſtante ſocietatis diſſolutione per diſdictam vſque ab anno 1643., non curata renouatione vtpotè facta cum abſente nunquàm ratificante; Hinc proindè introducta cauſa coram A. C., ſententia abſolutoria debitoris prodijt, et commiſſa per appellationem cauſa *in Rota coram Meltio, ſub die 2. Maij 1659.* pro eodem debitore quoq; prodijt reſolutio, non deberi ſcilicèt fructus poſt finitam ſocietatem, quamuis pactum expreſſum adeſſet, quod etiã ſocietate diſdicta currere deberent fructus, quoniam ceſſante periculo illi citrà vſurariam labem deberi nõ poſſunt,

2 neque in hoc partium conuentio quicquam operari poteſt *iuxtà votum Accoramboni relatum per Farinacc. conſ. 15. ſub num. 84. Cyriac. controu. 252. nu. 42. cum alijs in deciſione deſuper edita.*

Quoquerò ad punctum renouationis, ad quem tota diſputatio reſtringebatur, Ego ſcribens pro debitore, principale fundamentum tàm coràm A. C. quàm in Rota conſtituebam in eo, quod illa facta eſſet ad fauorem abſentis, de cuius certa & expreſſa ratificatione non con-
3 ſtabat, vt requiri, non ſuffragante tacita vel præſumpta deducta ab exactione fructuum vel alijs adminiculis, firmant *Zacch. hoc tract. num. 395. & ſeqq. Boccacc. eodem nu. 212. Cyriac. controu. 252. num. 4. & Rota deciſ. 660. num. 3. par. 1. diuerſ.*; Ex ea clara ratione, quod cum agatur de materia differenti ſubiecta periculo vacationis, quod vnicè ſaluat contractum, conſenſus debet eſſe expreſſus ad tollendam claudicationem ac fraudem, in qua creditor verſari poſſet, ità ſub hac incertitudine effugiendo periculum, ac finè eo exigendo fructus ad rigoroſam rationem 12. pro centenario; Potiſſimè quoniam actus exactionis fructuum remanebat æquiuocus, vtpotè referibilis etiam ad primam ſocietatem quamuis diſdictam ſtante pacto curſus fructuum vſque ad reſtitutionem ſortis.

Clarius verò pro excludenda ratificatione prædicta cõſiderabam formam ceſſionis conceptæ de prima ſocietate inita cum Spada, ex hoc enim deducebam ineuitabile dilemma, quod aut Gãba abſens illam ſciuit aut ignorauit; Si ignorauit, prætendi non poteſt ratificatio, cum conſenſus & voluntas non trahantur ad ignorata; Et ſi ſciuit, clara reſultabat probatio, quod noluit approbare, dum non iſtam ſed aliam præcedentem ceſſerat.

Rota ſuper puncto conſenſus expreſſi iuxtà dictas auctoritates nihil firmare voluit, ſed relato tantùm incidentèr motiuo, principale fundamentum conſtituit in eo, quod Ego etiã deducebã pro ratione excluſiua ratificationis vt ſuprà, quod ſcilicèt non ſecundam ſed primam partem in contractum deducere voluerit; Verùm vtcumque ſit, ſiuè id capiatur pro fundamento principali, ſiuè pro probatione diuerſæ voluntatis vt ſuprà,

iuſta

iuſta & probabilis viſa eſt reſolutio, cui proindè altera pars acquieuit, accipiendo ſortem, cuius diminutioni ex aliquibus fructibus ſolutis prætenſæ debitor vt credo per concordiam ceſſit.

Ad motiuum verò præſentiæ adhibitæ per debitorem inſtrumento ceſſionis, reſpondebatur, quod cum ageretur de inducendo contractũ omninò nouũ, requirebatur conſenſus expreſſus, per quẽ debitor nouata ſocietate agnoſceret innouum ſocium ceſſionarium, in quo ſocietas tanquam ex nouo contractu principaliter ſubſtantiaretur, quod ex tenore contractus cõſtabat partes facere noluiſſe, vndè propterea dicta præſentia ad eam ceſſionarij cautelam referibilis remanebat, vt ità debitor ceſſus non poſſet ſoluere debitum cedenti ad *notat. in l. 3. Cod. de nouat.* Et quamuis ex parte actoris diceretur ad huiuſmodi nouationem probandam debitorem deindè expreſſum conſenſum præſtitiſſe reſeruationi decreti ad fauorem Mancini noui ceſſionarij ſuper officio, quod fuiſſet magnum motiuum, nihilominùs deficiebat iuſtificatio in facto.

R O M A N A

SIVE, &c.

Votum ſuppreſſis nominibus ad petitionem cuiuſdam Cardinalis Arbitri.

An in ſocietate officij fructus decurſi conuerti poſſint in ſortem principalem, nouam ſocietatem ex eis creando.

SVMMARIVM.

1 *Qvod fructus ſocietatis officij non poſſint conuerti in ſortem.*
2 *Quid in cenſu.*
3 *Notatur differentia inter ſocietatem officij & cenſum.*
4 *Fructus ſocietatis officii habent ſpeciem ſortis principalis.*

DISC. X.

1 Remiſſa in ſatis qualificatum Cardinalem, verbo tenus, ac extraiudicialiter deciſione controuerſiæ. An fructus decurſi cuiuſdam ſocietatis officij in alteram ſocietatem tanquam ſors conuerti potuerint, et an intraret necnè anathociſmus, Atque à dicto Cardinali conſultus de anno 1651., expertus de recenti pluries ſenſum *Innocentii Decimi* tunc regnantis ſuper denegatione ſanatoriæ cenſus creati ex fructibus decurſis alterius cenſus, ex iſto fundamento, quod hæc eſſet ſpecies anathociſmi damnati etiam de iure ciuili *in l. finali Cod. de vſuris*, fortius verò de iure Canonico ex deductis *per Merlin. dec. 409. aliàs 301. par. 5. rec.* cum alijs in ſua materia *ſub tit. de vſuris*, ac etiam ſub altero *de cenſibus*, in cuius terminis, quod nullitas cenſus conſtituti ex fructibus proueniret etiam à iure communi, et ſecluſa Bulla *Pii V.* ſentijt *Rota deciſ. 379. poſt Cenc.* cum alijs præſertim *in Tranen. ſub tit. de cenſ. diſc. 2.*, fui in voto negatiuo.

2 Verùm huiuſmodi voto poſt plures annos reuiſo, contrarium videbatur probabilius, Tum quia etiã in cẽſibus, ceſſãte neceſſitate ſolẽnitatis præſcriptæ per Bullam Pij, in puncto iuris communis anathociſmus intrare non videtur, eo quia ob demortuam ſortem principalem fructus ſtare videntur principaliter & de per ſe independenter à ſorte, itaùt verè & propriè acceſſionum nomen ac naturam non habeant iuxtà *deciſionem 254. Franchi* cum alijs *in dicta Tranen.*, vbi quod de iure ac ſecluſa Bulla Pij tales fructus conuerti poſſunt in ſortem, vndè propterea ſub Pontificatu *Alexandri VII. & Clem. IX. Succeſſorum* ſæpius ac paſſim ſanatio etiam in hac ſpecie concedi conſueuit, eumdemque ſenſum ſcio, quod *ſub Innocentio* habebant ſaltem pro maiori parte Votantes Signaturæ, qui tamen experti contrarium ſen-

ſum

ſum Pontificis, illum non proferebant.

Clarius verò in fructibus huiuſmodi
3 ſocietatis, quæ dici poteſt continere ius vitalitium cum continuo periculo totalis deperditionis ſortis principalis, quod non eſt in cenſu, vbi licèt ſors reputetur demortua ob irrepetibilitatem, Attamen eius ſubſtantia ſemper & in perpetuum viget abſque periculo totalis amiſſionis, niſi illo ſatis de raro contingenti caſualis peritionis fundi cenſiti, vndè propterea lucrum quod ex huiuſmodi ſocietate obtinetur, ſortis principalis potius ſpeciem ac naturam habet;
4 Adinſtar fructuum cenſus vitalitij ſeù officiorum & locorum montium vacabilium, in quibus id quod ſingulis annis ſub nuncupatione fructuum pro noſtro communi vſu loquendi exigitur ſit potiùs pars ſortis, quæ ità diminuta cum alea lucri & damni hinc indè percipitur, vt habetur impropoſito locorum Mōtiū vacabilium *ſub tit. de Regal. diſc. 35*.

5 Hinc proindè nullatenùs intrare videntur rationes anathociſmi, cum verè non agatur de vſuris, neque de acceſſionibus, Vndè quemadmodùm ex fructibus perceptis ab officijs vel locis montium vacabilibus, nulla adeſt prohibitio alium contractum celebrandi, ſic à pari; In idem quoque conferentibus ijs, quæ habemus de interſurijs cambiorum paſſim conuertendis in recambium ac augmentum ſortis principalis, ex eadem ratione, quod in effectu dici non poſſunt fructus vel acceſſiones, ſed debitum ſtans de per ſe, nam aliàs fieri non poſſent recambia in quibus complicantur cum ſorte etiam cambia decurſa, quia in effectu non ſunt fructus vel vſuræ ſed pars ſortis principalis, vt in ſua materia *ſub tit. de cambiis*; Occaſio tamen adhuc non præbuit id formiter in foro diſputare, vt ità maturius veritas, ex aliorum etiam iudicio inquiri potuerit.

R O M A N A
SOCIETATIS
OFFICII RENOVATÆ
PRO
IOANNE MATTHEO OLIGNANO
CVM
SEBASTIANO PASQVETTO.

Caſus diſputatus coram A.C. et reſolutus pro Olignano.

An & quando poſt diſſolutam ſocietatem officij per mortem vel diſdictam, adhuc debeantur fructus ei, qui dedit pecuniam ad ſocietatem; Et aliqua de tacita renouatione cum hærede; Et an exceptio fructuum malè ſolutorum impediat proceſſum executiuum pro ſolutione ſortis principalis.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Fructus vſurarii extenuant ſortem ipſo iure.*
3 *Quando exceptio fructuum vſurariorum & indebitorum retardet proceſſum executiuum.*
4 *Indebitum voluntarium non præſumitur et exigit probationem concludèntem & perfectam.*
5 *Datur diſtinctio ſpecierum ſub quibus ſocietas diuerſimodè contrahi ſolet, vt vno caſu diſſoluta ſocietate per mortem non debeantur fructus, et altero ſic.*
6 *Quare ſocietates quæ verè contrahuntur cum ipſis officialibus fieri ſoleant ſuper ipſorum officialium vitæ periculo.*
7 *Renouatio ſocietatis etiam præſumptiuè & adminiculatiuè probari poteſt.*

DISC. XI.

NIjt Sebaſtianus Paſquet-
1 tus Notarius A.C. ſocie-
tatem ſuper eius officio
cum Carolo de Vecchis
in ſumma ſcutorũ 1600.
in ſorte, conuentis fru-
ctibus ad rationem 12. pro centenario,
cumque Vecchius ſocietatem ceſſiſſet Io.
Andreæ Olignano, hic de anno 1639.
eam renouauit ſub periculo vitæ eiuſ-
dem Sebaſtiani, vt frequentior eſt con-
ſuetudo, ex ratione de qua infra; De-
functo autem Io. Andrea de anno 1646.
ſcripto hærede Io. Matthæo ex fratre
nepote, hic in vim verbalis conuentio-
nis, continuauit in exactione fructuum
vſque ad annum 1656., ex quo tempo-
re Sebaſtianus, nedum vlteriorem fru-
ctuum ſolutionem denegauit, ſed præ-
tendere cœpit ſe liberatum eſſe à debito
ſortis principalis extenuatæ cum fructi-
bus per decennium indebitè exactis poſt
diſſolutam ſocietatem per mortem Io.
Matthęi, cum fructus non debeantur diſ-
ſoluta ſocietate, quandò ceſſauit pericu-
lum, quod vnicè ſaluat ab vſura huiuſ-
modi fructuum perceptionem; Cum-
que per plures annos duraſſet quidem
beneuolus concordiæ tractatus abſquè
effectu, Hinc Io. Matthæus cum pro-
ceſſu executiuo competente in vim obli-
gationis cameralis, ſuſpenſis fructibus
poſteà decurſis, Sebaſtianum pulſauit
coràm A.C. pro reſtitutione ſortis.

Et aſſumpta deſuper diſputatione ſu-
per dicta exceptione extenuationis cum
dictis fructibus, qui per reũ conuentum
prętendebantur indebiti & vſurarij iux-
tà opinionem, quam ſequitur Rota &
Curia Romana ipſo iure in ſortem im-
putandis eamque extenuantibus, reiecta
2 opinione volentium illos eſſe via ordi-
naria repetendos cum actione repetitio-
nis indebiti iuxtà firmata *in Romana
Cambij coràm Bichio deciſ. 69. par. 9. rec.*
ſæpius canonizata, cum circumferatur
in iſta concluſione tanquàm magiſtralis,
vt pluries *ſub tit. de cambijs*, & ſub alte-
ro *de vſuris*.

Cum ſenſu etiam veritatis, pro Io.
Matthæo actore ſcribens, dicebam irre-
leuantẽ eſſe hãc exceptionẽ ad dicti exe-
cutiui proceſſus retardationem non
aptam, quoniam vt non ſemel in proxi-
mè allegatis materijs *de cambijs*, *& de
vſuris* deductum habetur, vera & rece-
pta diſtinctio eſt tradita per *Rotam in
3 Romana pecuniaria 18. Iunii 1646., & 7.
Iunii 1647. coràm Corrado vtrobique in
fine*, quarum poſterior impreſſa eſt *de-
ciſ. 74. par. 10. rec.*, et eum qua regulariter
procedit Signatura; Quod aut agitur de
proceſſu executiuo pro ipſis fructibus,
ſuper quibus cadat quæſtio, àn ſint de-
biti & liciti, nec nè, et tunc quia turbi-
ditas eſſe dicitur in ipſo credito, quod
petitur, quotiès dubietas aliquam habet
probabilitatem, proceſſus executiuus im-
peditur etiam per iudicem primæ in-
ſtantiæ, et quatenùs per iſtum relaxetur
mandatum, ſolet Signatura aduersùs il-
lud reſcribere de appellatione cum clau-
ſula translatiua, quia turbiditas eſt in
actione.

Aut agitur de petenda ſorte principa-
li, cuius debitum per publicum inſtru-
mentum vel aliam probantem ſcriptu-
ram cum obligatione camerali vel alio
pacto executiuo eſt certum & liquidum,
debitor verò opponit de illius extinctio-
ne cum fructibus in eius cauſam ſolutis,
quos dicit indebitos & vſurarios, et tunc
ſi indebitum eſt certum & clarum, itaùt
qualitas vſuraria ſit incontrouertibilis
nullam admittens excuſationem, & ex-
ceptio ſuffragatur, ſtante quod Curia ſe-
quitur dictam opinionem ſuper imputa-
tione ipſo iure; Si verò eſt turbida ali-
quam altiorem exigens indaginem, et
tunc non retardat debitum ſortis.

Plures rationes id ſuadent. Primò
quia ſi exceptio ſolutionis, quæ per de-
bitorem allegetur, facta directè & in
cauſam ipſius ſortis, quoties non eſt be-
nè & incontinenti probata, ſed eſt tur-
bida & altioris indaginis non retardat
executionem obligationis cameralis,
multòminus retardare debet ſolutio in-
directa, et quæ in aliam cauſam ab ipſo-
met debitore aſſeritur facta; Et ſecun-
dò quia cum nemo præſumatur iactare
ſuum, ſolutiones voluntariè factæ in cau-
ſam fructuum præſumuntur licitæ & de-
bitæ, cum indebitum voluntarium non
præſumatur, vt benè ratiocinatur *Rota*
locis citatis; Et tertiò quia nunquàm
dicitur exceptio concludentèr probata
illa,

Digitized by Google

illa, quæ habet contrariam poſſibilita-
tem, quod potiſſimum procedit in ma-
teria indebiti voluntarij exigentis adeò
concludentem ac perfectam probatio-
nem, quod excludat contrariam poſſibi-
4 litatem ex deductis *per Buratt. & adden. deciſ.592.deciſ.38.num.2.& 130.num.17 par.5. rec.* cum alijs in *Sauonen. ſub tit. de vſur. diſc.12.*, Vndè cum in iudicio
ordinario per teſtes vel alias ſpecies
probationis ex parte actoris iuſtificabi-
lis eſſet renouatio ſocietatis non exigẽs
pernecesse ſcripturam incontinenti ex-
hibendam, hinc proindè id ſufficit, vt
non poſſit dici exceptio ad huiuſmodi
retardationem apta.

Clarius verò quia non ſolùm in acto-
re concurrebat poſſibilitas dictæ proba-
tionis, cuius quoque pleraque dabantur
adminicula, ſed etiam quia abſque alia
probatione dicebam in promptu conſta-
re de huiuſmodi prætenſi indebiti in-
ſubſiſtentia, cum tamen ſufficeret tur-
biditas, quoniam actio clara, exceptio
turbida.

Vt enim diſtinctum habetur *apud Boccaccium de ſociet. num.178.*, qui ſic
teſtatur deciſum *ſub Gregor.XIV.* in ple-
5 na Signatura gratiæ, dupliciter ſocieta-
tes officiorum in Vrbe contrahi ſolent,
Vno ſcilicèt modo inter duos priuatos,
quia nempè vnus det alteri non officiali
pecuniam ad ſocietatem, itaùt officia-
lis, cum quo ſocietas contrahi dicitur,
præſtet nudum nomen, ſed alter priua-
tus pro eodem officiali fideiubens reco-
gnoſcat bonam fidem atquè ſit in effectu
debitor, vt eſt frequentior huius contra-
ctus vſus; Altero autem modo vbi con-
trahitur cum ipſomet officiali, qui vt of-
ficium emeret, ſeù aliàs debita pro eo
acquirendo contracta diſſolueret acci-
piat ab aliquo pecunias ad ſocietatem
ſuper ipſo officio.

Primo caſu, eò ipſo, quod per mor-
tem vel diſdictam diſſoluitur ſocietas,
pecunia in ſocietatem data remanet de-
benda tanquàm nudum creditum pecu-
niarium de ſui natura ſterile non aptum
ad producendos fructus, qui ſi ſoluantur,
tanquàm ex ceſſante periculo vel alio ti-
tulo eorum iuſtificatiuo dicuntur vſura-
rij & indebiti, reiecta opinione volen-
tium deberi ſaltem moderatè pro inte-
reſſe lucri ceſſantis vel damni emergen-
tis, quia receptum eſt in Curia, ceſſanti-
bus alijs requiſitis, hoc intereſſe ex ſo-
la mora non deberi; Secùs autem
in altero, quia diſſoluta etiam ſocietate,
cum Officialis retineat eodem tempore
pecuniã & officiũ, cuius emolumenta per-
cipit, idcircò ex ratione *text. in l. curabit Cod. de action. empti*, nè ſcilicèt habeat
rem & pretium, tenetur participare pro
rata dicti pretij de emolumentis officij,
quorum loco cedunt fructus ità per par-
tes ad tollendas continuas lites ſuper di-
ſpunctione computorum licitè conuen-
ti, et cum hac doctrina proceſſit iudex
mandatum executiuum relaxando, cum
aliqua tamen fructuum moderatione ad
rationem quinq; pro centenario Signa-
tura etiam approbante, et de qua do-
ctrina habetur etiam *in Romana de Valtrinis ſub tit. de Regal. diſc.21.*

Ponderabam tamen, reflectendo ad
veritatem, hanc doctrinam videri, vel du-
ram, vel periculoſam, quoniam funda-
mentum huiuſmodi fructuum ad tam
exceſſiuam rationem, conſiſtit in pericu-
lo, quod ità ceſſare dicitur, dum ſi offi-
cij vacatio contingeret per mortem vel
delictum Officialis, creditor non amit-
teret ſuum creditum ab hæreditate vel
alijs bonis Officialis aſſequendum, ideo-
que durum videtur, quod ſinè periculo
aſſequi velit tanquàm fructus recom-
penſatiuos illos, quos officium vacabile
producit, dum pretium eidem periculo
non ſubiacet; Verùm conſiderabam di-
ctam doctrinam in praxi receptam eſſe
ex quadam æquitate creditori aſſiſten-
te, quia ſi periculum non adeſſet de iu-
re, adeſſe tamen dicitur de facto, dum
vt plurimum, et ferè ſemper (abſquè
ſatis rara limitatione) huiuſmodi
Officiales aliud non habent niſi offi-
cium atque vitam, et hæc eſt ratio, ob
quam præter aliarum ſocietatum ſtylum
6 iſtæ contrahi ſolent ſuper periculo vitæ
ipſiuſmet Officialis, quoniam ſi contra-
heretur ſuper vita creditoris vel alte-
rius, Aut iſte prædecedit, & ſors amit-
titur de iure, Aut prædecedit Officia-
lis, et illa amittitur de facto, et ſic ſem-
per adeſſe dicitur periculum; Ideòque
in hac facti ſpecie, in qua vbi ſequuta
eſſet mors Officialis id rectè verifica-
tum eſſet, iniquum dicebam, vt interim
Officialis retinuerit officium, et pecu-

niam ſubiectam periculo ſaltē de facto; Et conferunt quæ de dominio reſultãte à reſeruatione decreti habentur *in dicta Romana de Valtrinis ſub tit. de Regal. ad materiam officiorum diſc.11.*

Dabantur etiam pleraquè inditia & probationes (licèt imperfectæ) ſuper renouatione facta cum ipſomet Io. Matthæo hærede, quæ probationis ſpecies rectè in hac etiam materia admittũtur,
7 ex ijs, quæ in ſpecie ſuper renouatione ſocietatis in officio habentur *apud Capyc. Latr. dec.26. num.25. & ſequen*, vbi cõcordãtes, ſed de iſto puncto actum non fuit, cum ſolum iſta deducerentur ad iam dictum effectum reddendi in omnem euentum turbidam exceptionem.

COMPENDIVM

MATERIÆ

SOCIETATIS OFFICIORVM

Diſcurſus informatiuus.

De origine, ſeu introductione contractus ſocietatis officiorum in Romana Curia adeò frequentis, et vſitati, An ille in vtroque foro cēſeri debeat licitus nec nè; Quid verè, et propriè contineat, et quæ ratio illum ſuſtineat. Et de pluribus eius requiſitis, et quæſtionibus in eo cadentibus.

SVMMARIVM.

1 *Occaſio ſcribendi.*

2 *Vndè proueniat diuerſitas opinionum in materia vſuraria inter Canoniſtas, & Theologos.*

3 *De ratione ob quam in foro deferendum eſt Canoniſtis.*

4 *De aliquibus in quibus diuerſimodè iudicatur in foro interno, ac externo.*

5 *An diligi poſſit offenſor, et tamen proſequi vindicta.*

6 *De differentia ſpeciali inter vtrumque forum in hac materia ſocietatis officiorum.*

7 *De origine, et occaſione introductionis huius cõtractus ſocietatis officiorum.*

8 *Cui contractui iſte aſſimiletur.*

9 *De ratione ob quam licita eſt taxa fructuum ab initio.*

10 *De Apoſtolicis conſtitutionibus editis ſuper iſto contractu.*

11 *De pluribus difficultatibus, ſeu rationibus dubitandi de iſto contractu, ſed reſelluntur, et de ratione, et referuntur Theologi agentes de materia.*

12 *Qua dicatur ſocietas obliqua ad differētiam directæ, et de qua magis dubitari poſſit.*

13 *Quod etiam iſta ſocietas obliqua cum tertio ſubſtineatur, et de rationibus.*

14 *Quenam ſint eſſentialia requiſita ſocietatis officiorum.*

15 *Referuntur doctores forenſes agentes de materia.*

16 *De æquiuoco moralium in iſto contractu.*

17 *Super qua perſona debet currere periculum.*

18 *Quomodo facienda ſit mutatio periculi vitæ.*

19 *De fraude, quæ committi ſolet per creditores volentes currere periculum vitæ.*

20 *De materia quando impediatur lucrum, non obſtante morte, ex defectu non implementi.*

21 *De declarationibus, ſeu conſiderationibus dictæ concluſionis, vt etiam in caſu non implementi intret lucrum.*

22 *Quod taxa antiqua duodecim pro centenario hodie ſit exceſſiua, et reformatione digna.*

23 *Referuntur doctores tractantes plures quæſtiones in materia.*

24 *An ſiat locus lucro ſocietatis per mortem eius, qui de tempore initæ ſocietatis, erat iam conſtitutus in periculo mortis.*

25 *De morte violenta excepta ab iſto contractu, remiſſiuè, et an mortuus per manus iuſtitiæ dicatur mori morte violenta, vel naturali.*

26 *An*

Digitized by Google

26 *An ſocietas diſſoluatur per mortem cedentis, vel ceſſionarij.*

27 *Si officium cantat in perſonam vnius, alter vero eſt reſeruatarius fructuum, quis iſtorum contrahere poſſit ſocietatem.*

28 *De caſu in quo ſuper eodem officio contrahantur plures ſocietates vltra officij valorem.*

29 *Contracta ſocietate ſuper pluribus officijs, an per vacationem vnius diſſoluatur ſocietas in totum.*

30 *Si reſtituatur pars pecuniæ an ſocietas diſſoluatur in totum, vel duret pro rata non ſoluta.*

31 *An in iſto contractu requiratur pecunia numerata, vel fieri poſſit ex credito pro alia cauſa, ſiue cum fructibus alterius ſocietatis.*

32 *De renouatione facta cum creditore abſente, an exigat ratificationem expreſſam, vel ſufficiat tacita.*

33 *Fideiuſſor, an poſſit renouare ſocietatem in damnum principalis iſto inſcio.*

34 *An creditor in bona fide exigens fructus poſt extinctam ſeu aliàs ceſſatam ſocietatem teneatur eos reſtituere.*

35 *Socieats inita cum defuncto, et per iſtius mortem diſſoluta an renouetur cum vno ex hæredibus.*

36 *An currant fructus ſaltem tanquã damna, & intereſſe poſt diſdictam, vel diſſolutam ſocietatem.*

37 *De alijs quæſtionibus remiſſiuè.*

DISC. XII.

1 CVm quidam inſignis, ac primariæ religionis profeſſor, doctiſſimus Theologus & eximius concionator, ob difficultates, quæ per plures antiquos, ac modernos Morales excitantur aduerſus contractum ſocietatis officiorum, adeò in Romana Curia frequentem, et vſitatum, aliquod concepiſſet ſcandalũ, quod ille ità paſſim in foro admitteretur, & canonizaretur, ac propterea aliquam magis diſtinctam huiuſmodi cõtractus notitiam, ac relationem in lege charæ amicitiæ à me petiiſſet.

Illud in primis, antequam ad dictam informationem deuenirem, præmitten-

2 dum cenſui, quod habetur etiam quandoque inſinuatum *ſub tit. de vſuris*, et ſub altero *de cambijs*, magnum in hac vſuraria materia opinionum diſcrimen adeſſe inter Theologos, et Canoniſtas, Non quidem, vt malè aliqui putant, ex opinionum diuerſitate, ſed pro meo iudicio verius, ex omnimoda diuerſitate fori, in quo ipſi reſpectiuè dictam materiam pertractant; Theologi ſiquidem eam principaliter tractantes in foro interno, cuius iudex eſt Deus cordium ſcrutator, ſine proceſſu, ac extrinſecis probationibus iudicans cum ſola ſibi cognita naturali veritate, ſeu ex pura, et ſincera, vel deprauata, & impura conſcientia, et intentioue contrahentis, procedunt cum quibuſdam metaphiſicis, ac idealibus operationibus intellectus, atque cum quibuſdam inſtantaneis diſtinctionibus animi, ſeu intentionis apud ſolum Deũ practicabilibus; Canoniſtæ verò eamdem materiam tractantes in foro externo, cuius iudex eſt homo, habens iudicandi arbitrium refrenatum intra cancellos legis præcipientis, illum iudicare debere ſecundum acta, & probata, dum Eccleſia non iudicat de internis, ideoq; impracticabilis eſt illa ſpecies probationis, quæ in foro interno habetur apud Deum corda videntem, noſtrique intellectus, & voluntatis operationes benè cognoſcentem ac diſtinguentem;

3 Atque iſta eſt vera, ſatiſque probabilis ratio, ob quam in foro iudiciali receptam habemus propoſitionem pluries *ſub dicto tit. de vſur.*, ac ſub altero *de cambiis* deductam, vt in materia vſuraria, Canoniſtarũ potius quàm Theologorũ auctoritati deferendum ſit, vtpotè ambulantium cum principijs omnino diuerſis.

4 Si enim mutuator, in prima operatione intellectus, verè, ac ſincero animo intendat facere mutuum gratuitum, iuxta præceptum Euangelicum, mox autem contemporaneè, ſed per diuerſam eiuſdem intellectus operationem alios faciat contractus, nempe ſocietatis, & duplicis aſſecurationis, ex quibus reſultat ille cõtractus trinus apud Theologos adeò receptus, tũc concurrẽtibus ſuis requiſitis iuſtitiæ, et æqualitatis, id ſubſtinetur in foro interno, & apud Deum, ſed vix datur caſus, vt ſubſtineri poſſit in foro exter-

ad ipſum præciſum effectum huius con-
6 tractus ſocietatis officiorum, quoniam plerique dantur caſus, in quibus dans pecuniam ad hãc ſocietatem ob deprauatum animum internum reportandi exceſſiuum lucrum fructuum ſine periculo amittendi ſortem, malitioſè curat apponere aliqua pacta, vel cautelas, quibus mediantibus lucrum ſortis in pecuniarũ acceptore impedire curat, ideoque per Theologos meritò condemnatur in foro interno, quod etiam concorditer faciẽdum eſt per Canoniſtas, ac etiam legiſtas Catholicos, ſed niſi hic deprauatus animus extrinſecus probetur, vel huius contractus debita requiſita illum iuſtificantia concurrant, id nil operatur in foro externo, ac apud iuriſtas forenſes, iuxta plures quæſtiones in huius diſcurſus progreſſu enunciatas.

Quatenus igitur ad rem pertinet; Cum Romana Curia, occaſione vtriuſq;
7 ſacri & prophani Pontificij Principatus, nimis abundet officijs venalibus per obitum Officialis vacabilibus, ac ſubrogatis loco illarum militiarum quæ adeò frequentes erant in antiqua Republica Romana, iuxta magis diſtinctam, et accuratam huiuſmodi officiorum enarrationem, quæ habetur in ſecundo meorum laborum libro *de Regalibus diſcurſ.* 2.; Aliqua verò ex eis exigant perſonalem induſtriam in earum exercitio, vnde propterea emolumentum ex illis reſultans longe vltrà illud quod ex alijs officijs percipitur, partim pecuniæ erogatæ in officij acquiſitionem, partim verò officialis induſtriæ ac diligentiæ referendum veniat, itaut ex maiori, vel minori induſtria, et aptitudine poſſeſſoris emolumenta ſint reſpectiuè maiora, et minora, vt ſunt præſertim officia Curſorum Papæ, ac Notariorum Tribunalium Cameræ, et Auditoris Cameræ, multi vero adſint viri periti, et induſtrij ad huiuſmodi officia exercenda nimium habiles, pecunia tamen ad eorum acquiſitionem neceſſaria carentes; Hinc proindè introducta fuit hæc ſpecies ſocietatis, per quam dator pecuniæ, proportionabiliter, et pro rata participet de officij emolumẽtis, atq; cum eadem proportione ſubiaceat periculo, tam in ſorte, quàm in emolumentis, ad inſtar illius ſocietatis iniri ſolitæ ſuper aliqua negotiatione in qua vnus ponat pecuniam alter verò operam ſeù
8 induſtriam, præſertim verò illius ſocietatis quæ fieri ſolet ſuper nauibus piſcatorijs, ſeù mercantilibus, ac etiam belligeris quæ vulgò nuncupari ſolet cambium maritimum ſeù nauticum fœnus, ſed erroneè.

Sed quoniam emolumentorum quantitas in iſtis officijs perſonalẽ induſtriam vt ſupra exigentibus eſt incerta, atque frequenter ſatis varia, Vndè per officialem qui induſtriam adhibet, ac exercitium habet plures fraudes in alterius ſo-
9 cij prçiudicium cõmitti poſſent, ideoque ex hac ſuſpicione plures oriri ſolebant lites, & controuerſiæ, Hinc proindè inoleuit vſus taxandi hæc emolumenta ad certam ſummam veriſimilem tanquã per concordiam ſuper futura incerta alea, per quam vterque poteſt æqualiter ſe habere ad damnum & lucrum, atque ex antiquo vſu taxa prædicta eſſe conſueuit infrà, non autem vltrà ſummam duodecim pro centenario.

Antiquiori tempore controuerti cõſueuit iſtius contractus vſus, ac validitas, vndè propterea emanauit Apoſtolica Conſtitutio *Leonis X.* prohibens
10 huiuſmodi contractum abſque beneplacito Apoſtolico pręſtando per ſupplicationem manu Papæ ſignatam, cum alijs prouiſionibus circa indemnitatem mulierum, et alia ad rem non facientia; Deindèque alia ſuperuenit Apoſtolica Conſtitutio *Pauli IV.*, quæ idem diſponit quadam forma præſcripta, vſurarias ac illicitas declarando illas ſocietates, quæ aliàs quàm ſuper officio vacabili, et abſque periculo amttendi ſortem fiant; Demum verò prodijt Conſtitutio *Pij IV.* immediati Succeſſoris, dictarum Conſtitutionum præſertim vltimæ moderatoria, per quam approbantur ſocietates ſuper officijs tantum, quorum tamen valorem excedere non poſſiut, dũmodo cum pactis licitis & honeſtis, prout ante dictam Paulinam Conſtitutionem fieri ſolebant, abſque aliquo beneplacito Apoſtolico, atque hæc vltima Conſtitutio eſt huiuſmodi contractus norma, et magiſtra, cum alia huc vſque deſuper non prodierit particularis ſuper ipſius contractus genere, vel ſubſtantia, Aliquibus tantùm pro-

Digitized by Google

creditori nota, contrarium vtroque reſpectiuè caſu potius verificaretur; Certũ eſt contractum ſubſtineri atque validũ, etiam pro foro interno ab Eccleſia re-
13 putari, non ſolùm ex iam ſuperius dicta ratione, quam Iuriſtæ frequentius tanquam vnicam deducere ſolent, explicitæ, vel implicitæ approbationis Pontificiæ reſultantis, vel à dictis Apoſtolicis Conſtitutionibus, vel à publico, et ſatis frequenti vſu publicè & palam in Curia ipſo Papa vidente, ſciente, & patiente, quinimò ſæpè occaſione diſputationum quæ coram ipſomet in Tribunali Signaturæ gratiæ habentur approbante; Verùm etiam quia ſimulatio eſt in iure damnata, vbi eſt circa actum, eiuſque ſubſtantiam, quia nempè ſimuletur fieri vnum contractum, in effectu autem, ac in veritate alter fiat, ſecus autẽ quoad perſonas, quoties perſonarum diuerſitas non corrumpat ſubſtantiam contractus, neque vſurarum fraudem, ſeù tertij præiudicium contineat, vt frequens praxis docet in cãbijs, quæ girant ſub nomine alicuius mercatoris, cum in effectu ſciente debitore pertineant ad priuatum non mercatorem, cambiare tamẽ non prohibitum; Et magis proximè in cenſibus quorum ſubiectum eſt fundus capax ac fructifer certis finibus deſignatus pro certificatione periculi cui creditor cenſuarius ex fundi chaſmate ſubiacere debet, quoniam nil prohibet aliquem fundi poſſeſſionem in gratiam alterius accipere volẽtis pecuniam ad cenſum, iſtum conſtituere ſciente creditore ſuper eius fundo, atque contractum conficere, et tamen illum tertium recognoſcere bonam fidem, totumque contractus commodum, ac incommodum in ſe ſuſcipere, ità remanente ſubſtantiato contractu cum poſſeſſore fundi, et ſuper iſto tanquam ſubiecto neceſſario; Sic à pari nil impedire videtur iſtum contractum ſocietatis ſubſtantiari cum officiali, et ſuper officio tãquam eius ſubiecto neceſſario ad formam Apoſtolicarum Conſtitutionum, et tamen commodum & incommodum eſſe tertij ità volentis hanc aleam emere ſub ſpe lucri ſortis principalis breuiter reportãdi, eodem modo quo in cenſibus vitalitijs, aliquam tamen diuerſitatem habẽtibus ob omninò prohibitam diſdictam, ac deſperatam reeuperationem ſortis principalis ità totaliter demortuæ, vndè magis abeſt mutuum interpretatiuũ quod ad vſuram ſupponere oportet.

Igitur tota vis eſt in iſtius contractus eſſentialibus requiſitis, quæ duo eſſe vi-
14 dentur, officium ſcilicèt capax, et periculum amiſſionis ſortis per mortem illius ſuper cuius vitæ periculo contractus initus eſt, et ſine quo periculo dari non poteſt iſte contractus validus fructuum ſeù emolumentorũ productiuus, vt communiter concordant Iuriſtæ de iſto contractu agentes, præſertim, *Scac-*
15 *cia de cambijs*, *Mantica de Tacitis*, *Leonellus ad bullam Pij IV.*, *Felicius de ſocietate*, *Boccaccius*, *Caſtracanus*, *& Zacchia in particularibus tractatibus de iſto contractu initis*, ac etiam frequenter *Rota Romana*, quæ ſine his duobus requiſitis nunquam hunc cõtractum probauit; Magiſque ſuper dicto requiſito periculi immorantur ſuperius recenſiti Morales,
16 ac alij, quorum tamen aliqui in hoc æquiuocarunt, opinantes ipſum periculum vitæ tanquam ſpeciem ſponſionis eſſe ſubiectum contractus ità cõtinentis mutuam ſub grauibus acceſſionibus ratione periculi, ſed in hoc æquiuocant, quoniã periculum eſt quidem requiſitum neceſſarium ſocietatis, ſed non eſt ſubiectum contractus.

Super qualitate verò perſonæ ſub cuius vitæ periculo contractus currit, nihil determinatum habemus, Vndè quando-
17 que deſignatur perſona ipſius ſocij dantis pecuniam, quem vulgò creditorem dicere ſolemus, Quandoque ipſiuſmet officialis pecuniam recipientis, Et quandoque tertij omninò extranei abſque diſtinctione ſexus, àn ſit maſculus, vel fœmina, ac abſque diſtinctione ſtatus, an ſit ſecularis, vel eccleſiaſticus etiam Regularis; Quinimò circa perſonam frequẽtius ſocio danti pecuniam ex conuentione reſeruari ſolet facultas illam variandi, ſeù etiam quod ab initio nulla deſignetur, ſed præſcribatur aliquis terminus ad illam deſignandam; Verùm ob fraudes quæ deſuper committi ſolent, prouiſum eſt vtroque caſu; Siquidem per dictam
18 Conſtitutionem *Pauli V.* ſuper reformatione Tribunalium præſcripta eſt forma talis mutationis, vt ſcilicèt illa adnotari debeat, non ſolùm in manuali

Notarij, ſed etiam in margine inſtrumenti ipſius ſocietatis, ac etiam notificari alteri ſocio, quod etiam in noua nominatione ſtatutum eſt, atque interim quod fiat nominatio noua, receptũ eſt ſocietatem currere ſuper periculo vitæ ipſius ſocij dantis pecuniam; Eademque diligentia ad euitandas fraudes vtriuſque regiſtrationis vt ſupra, ſtatuta eſt in diſdicta ſocietatis, itaut aliàs actus remaneat infectus.

Eſt benè verum, quod ſuper hoc periculo atque ad illud euitandum multæ
19 committuntur fraudes per callidos pecuniæ datores, ità curantes exceſſiuum emolumentum ſine periculo amittendi ſortem percipere, Atque in hoc concurro cũ Theologis, & Moralibus, quod Rota, à cuius reſolutionibus alia Tribunalia normam in hoc recipere videntur, forſan benignè ſe geſſit, procedendo cum iuris regulis ac propoſitionibus generalibus ſuper effectibus ex non implemento reſultantibus, ac non adimplenti p çiudicialibus, Vndè propterea pro meo iudicio ſatis opportuna imò neceſſaria videtur lex huiuſmodi calliditatum, & cauillationum eradicatiua, prohibendo ſcilicèt ſimpliciter, ac indefinitè pacta renouationis vel ſuppletionis fideiuſſorum, aut alterius implementi, ex cuius prætextu prætendi valeat lucri impedimentum, quamuis periculi caſus contingat, Iſtique ità captioſè contrahentes quoad forum internum ſunt abſque dubio vſurarij, ac inexcuſabiles à peccato, et à reſtitutione fructuum, dum reuera in animo non habuerunt verè inire ſocietatem cum periculo illi connaturali; Sed in foro externo, vt dictum eſt, non data probatione extrinſeca talis fraudis id non attenditur, quoniam forus externus non iudicat niſi ex actis, & probatis.

Conueniri ſiquidem ſolet, quod officialis qui pecuniam recipit infra certum tempus præſtare debeat fideiuſſorem, aut illum iam præſtitum renouare, ſiuè alium adiungere, Aut alium in locum præſtiti morientis, vel ab Vrbe diſcedẽtis ſubrogare, Aut dare cedulam banca-
20 riam, aliaque adimplere; Iſta verò vt plurimum negligi ſolent, cum huiuſmodi contractus frequentius non niſi per imprudentes, vel parùm prouidos fieri ſoleant, atque datore pecuniæ ſtudioſè non ſollicito de adimplemento, neque illius promiſſorem vrgente, ſed potius obdormitante, exindè ſequitur quod contingente caſu periculi per mortem eius ſuper cuius perſona ſtatutum eſt, nõ fiat locus lucro ex ea generali, et vaga ratione, quod iſtud reportari non poteſt nec debet ex cõtractu non adimpleto. A

Agnoſcens Rota iſtud inconueniens, curauit quo magis fieri poſſet illi occurrere, declarando quod ſi creditor poſt debitoris moram ſeù obligationem adimplendi recipit ab eo fructus, tunc ſi
21 caſus periculi contingat in eo ſemeſtri vel alio termino pro quo fructus recepti ſunt, locus fiat lucro, non obſtante tali obiecto non implementi, quod ità pro eo ſolum tempore remiſſum cenſetur, reprobata captioſa cautela, quam callidi creditores adhibere ſolebant recipiendi dictos fructus cum clauſula præſeruatiua *ſine præiudicio*, cum eſſet proteſtatio contraria facto B; Verùm id parùm vel nihil prodeſt, quoniam ijdem callidi creditores ſub ouina pelle luporum partes agendo, cum beneuolæ dilationis, ac indulgentiæ pallio ſuffocatos, vel inexpertos debitores decipiunt, ac obdormitant non recipiendo fructus ſemeſtris, vel alterius termini conuenti, niſi poſt eum iam elapſum, vt ità ſemper à periculo tuti, ac exempti viuant, ideoque iſta pernicioſa, et peſſima cautela indefinitè reprobari deberet; Vnde propterea ab aliquo moderno tempore in Tribunali A. C. aliquis iudex, iuſtè, ac rationabiliter introduxit, vt ex tempore non implementi nõ currerent fructus dum non aderat periculum, et quidem ſatis rationabiliter.

Prout eadem Rota, eamdem cautelam reſtringendo, declarauit illam ſuffragari, quatenus implementum promiſſum eſſet in ipſo principali contractu ſocietatis inito cum officiali, ſecus autem ſi in alio inſtrumento recognitionis bonę fidei factę per tertium pecunię receptorẽ, C licèt quãdoq; eadem Rota obiter contrarium dixe-

A *Roias decis.64., Buratt. & add. decis.674. Otthob. decis.131. & habetur ſupra diſc.2. 3. 4.*
B *in Romana Societatis officij 13. Martij 1648. coram Bichio quæ reputatur in materia magiſtratis.*
C *vt apud Dunozett. decis.742.*

dixerit, [D] ſed parum tutè, cum prima declaratio omninò probabilior videatur, ac recipienda ſit, ex ea clara ratione quod ſubſtantia contractus eſt in primo inſtrumento ſocietatis initæ cum officiali, cuius vigore lucrum ſit, ſecundum autem eſt ſolum ad probationem quod ſocietatis commodum & incommodum eſt ipſius recognitoris. [E]

Reformatione quoque dignus videtur iſte contractus circa dictam taxam fructuum ſeu emolumentorum officij vſque ad 12. pro centenario; Antiquo ſi-
22 quidem tempore illa congrua erat, quoniam iuxta retroacti ſæculi conditione, tam officiorum vacabilium, quàm ipſorummet bonorum ſtabilium, cenſuum perpetuorum & locorum Montium non vacabilium fructus, & emolumenta erant longè maiora, et conſequenter maiora erant iuxta debitam proportionem emolumenta vacabilium, Vndè propterea cũ fructus tam non vacabilium, quam etiã officiorum vacabilium, quorum vna ſpecies ab altera proportionabiliter normã recipit, hodiè dimidiati ſint, quinimo dimidio minores redditi, hinc proindè prorſus incongruum eſt tolerare hanc taxam antiquam eodem modo quo cum aliqua admiratione cernimus continuari in prorſus incongrua taxa antiqua ſtatutaria fructuum dotalium ad rationem ſeptem cum dimidio pro cẽtenario; Licèt enim rari ſint caſus, in quibus in hac taxa duodecim, ſocietates fiant ob affluentiam pecuniæ, ac pænuriam inueſtimentorum, et ex qua cauſa fructuum adeò notabilis diminutio prodijt, Attamen id prouenit ex induſtria prouidi officialis vel debitoris, ſed non tollit occaſionem fœneratori extorquendi ab inexperto, vel ſuffocato debitore hanc exceſſiuam ſummam, cuius proindè reformationi locus omnino eſſe deberet.

Plures autem quæſtiones ſuper iſtius contractus validitate, ac fructuum curſu, vel ſuper lucro ſortis contingere ſolent, quas nimium longum, ac tædioſum eſſet recenſere, cum ſuis diſtinctionibus,
23 ac declarationibus, eaſque curioſus videre poterit apud *Leonellum*, *Caſtracanum*, *Zacchiam, et Contilorum* in particularibus tractatibus de hac ſocietate edi- *De ſociet. off.* tis, ac etiam ſatis frequenter in *Rotæ* Romanæ deciſionibus; Aliquas tamen quas memoria ſuggerit notabiliores, vt tuo deſiderio, et curioſitati ſatisfaciam ſummatim inſinuabo.

Primo enim peregrinam quæſtionem diſputandam mihi occaſio præbuit, An
24 fieret locus lucro ſortis ad fauorem debitoris per mortem eius, ſub cuius vitæ periculo contractus initus eſt, ſi ille abſens à loco conuentionis tunc grauiter infirmus eſſet, ac in periculo breuiter ſequutæ mortis conſtitutus, et quamuis deciſio, vel auctoritas ſpecialis non haberetur, ex principijs tamen generalibus, vel ſimilibus pro non lucro pro veritate conſultus reſpondendum cenſui. [E]

Secundò cum in iſtius contractus formula exciperetur mors violenta, Hinc præfati tractatiſtæ, præſertim *Caſtraca-*
25 *nus & Zacchia* plures diſputãt quæſtiones de muliere moriente in partu, de occidente ſe ipſum, de morte ſequuta in bello, vel in duello, cum ſimilibus; Occaſione autem cuiuſdam quæſtionis habitæ ſuper euictione ceſſæ commoditatis penſionis vacatæ per mortem ex cauſa delicti penſionarij cedentis diſputaui, An moriens per manus iuſtitiæ ſeu carnificis mori dicatur morte naturali, vel violenta, et comperij deciſum per Rotam cenſendum eſſe mortuum naturaliter, itaut fieret locus lucro, quamuis verè & de facto occidatur à carnifice, quoniam ità dicitur voluntariè mori, ac occidi à ſe ipſo per quamdam ſpeciem quaſi contractus, quem delinquens in actu delinquendi facere dicitur cum iuſtitia ſeù lege, ità eius pœnis ſe ſubijciendo; Ac etiam quià mortis violentæ exceptuatio introducta eſt ad tollendum omne votum captandæ mortis, atque vt ità tollatur occaſio, nè debitor ex cupiditate lucri inſidietur vitæ creditoris vel ſocij, quæ ratio in hac ſpecie mortis ceſſat. [F]

Tertiò frequenter diſputaui, ſeù ab alijs diſputatum vidi, An facta per cre-
26 ditorem ceſſione ſocietatis alteri, illa vacaret ſeù diſſolueretur per mortem cedentis, vel ceſſionarij, et verius eſt, atq; ità deciſum attendi debere perſonam cedentis cum quo contractus eſt ſubſtan-

D *Apud Otthobon. dicta deciſ. 132. in fin.* E *Vt ſup. hoc tit diſc. 1.* F *Rot. apud Zacch. hoc tract. deciſ. 54. Caſtracan. eod. tract. cap. 29. & habetur actum in Melphicten. penſionis ſub tit. de penſionibus.*

tiatus, niſi accedat formalis nouatio cũ ipſo officiali per quandam implicitã renouationem ſocietatis, ac mutationem periculi vitæ, Ad inſtar eorum quæ habemus in iure in materia vſusfructus qui per vſufructuarium alteri cedatur de conſenſu proprietarij, ità, & taliter quod mutata cenſeatur perſona. G

Quartò An ſocietas contrahi poſſit
27 per officialem ſeù titularem ſuper officio, cuius alter ex legitimo & valido decreto ſit reſeruatarius, vel potius ad iſtũ id pertineat, et iuxta hanc ſecundam partem aliàs ſuſtinui, ac eſt probabilius, quia ſi hæc ſocietas contrahitur ſuper emolumentis, idcircò id pertinet ad eum qui ex legitimo decreto eſt illorum dominus. H

Quintò Cum certum ſit iuxta litteralem diſpoſitionem dictarum Apoſtolicarum Conſtitutionum, non ſuſtineri ſocietates vltrà officij valorem, ſi caſus præbeat plures ſocietates ſuper eo contrahi, quarum ſingulæ talem valorem
28 non excedunt, longè tamen illum excedunt ſimul iunctæ, dubitari contigit, an omnes ſuſtineantur, vel quæ, Et in hoc germana diſtinctio eſt, quod aut omnes ſocietates contractæ ſunt per eandem perſonam dantem pecuniam pluribus, ac diuerſis bonam fidem recognoſcentibus, et tunc omnes illæ quæ excedunt valorem remanent inualidæ, cum ipſe creditor ſciat officij incapacitatem, dum ſocietates ſubſtantiantur, atq; iniri dicuntur cum officiali, atq; ità determinauit Rota, licet ſcribentes pro creditore non acquieſcerent ex motiuo vſus contrarij, qui etiam probatus non eſt attendendus vtpotè redolens potius abuſum, et corruptelam, dum ceſſante officij ſubiecto neceſſario, ità remanet mutuum vſurarium ſub nomine ſocietatis palliatum. I

Aut ſocietates ſuper eodem officio initæ ſunt per diuerſas perſonas cum eodem officiali, itaut ſingulæ diſtinctè, ac de per ſe conſideratæ non excedant, et tunc intrat eadem diſtinctio, quam paſſim habemus in materia cenſuum impoſitorum ſuper fundo alieno, vel incapaci, quod ſcilicet, aut creditor de tempore impoſitionis id ſciuit, aut ignorauit; Si ſciuit actus remanet inualidus, et nulli fructus prætendi poſſunt, ſi verò ignorauit, atque bona fide ſequutus eſt fidem officialis explicitè, vel implicitè ſupponentis officium capax, et tunc non poteſt ſuſtineri ſocietas tamquam ſocietas ex defectu ſubiecti, vt de cenſu dicitur, ſed benè actus habetur prò valido in odium ità mala fide contrahentis, atque creditori bonæ fidei debentur fructus tamquam damna, & intereſſe, Remanente ſolùm aliqua difficultate, ex tempore quo id ad creditoris notitiam deuenit, in quo Rota variauit in cenſibus.

Sextò, Si contrahitur ſocietas ſuper pluribus officijs cum pacto, vt illa ſuper
29 omnibus, & ſingulis contracta cenſeatur, itaut vno vacante remaneat ſuper alijs quæ ſint totius ſocietatis capacia, ſcio diſputatum in Rota, An id ſuſtineatur, vel potius non obſtante conuentione ſocietas diſſoluatur per mortem vnius officialis quoad omnes, vt eſt de regulari natura ſocietatis, et quantum mihi ſupponitur, dubium pluries in Rota propoſitum ob ambiguitatem non fuit reſolutum neque vlteriorem progreſſum habuit, forſan cauſa per concordiam finem accepit, memoria tamen non ſuggerit partes, neque deſuper meum iudicium proferre poſſum, cum mihi defuerit occaſio talem punctum diſputandi.

Septimò, Quandoq; diſputatum fuit, àn officiali, vel recognitore bonæ fidei reſtituente ſocio creditori partem pe-
30 cuniæ in ſocietatem acceptæ, iſta diſſoluatur in totum, vel potius firma remaneat, ac perſeueret prò rata non ſoluta; Et ceſſantibus adminiculis voluntatis recedendi in totum, deciſum fuit per Rotam, ſocietatem ſuſtineri prò rata quæ remanet debenda, ex ea ratione quod agitur de materia diuidua, in qua tantam affert vtilitatem totum reſpectu totius, quantam pars reſpectu partis, multò verò magis, vbi talis perſeuerantis voluntatis inditia concurrerent, illud præſertim ſolutionis fructuum.

Octauò, Vidi dubitatum, àn in huiuſmodi ſocietate contrahenda requiratur pecunia numerata, vel illa fieri poſſit cũ merci-

---

G *Vt ſup. hoc tit. diſc.6.* H *vt ſup. diſc.8.* I *Rot. in Romana ſocietatis off. 20. Iunij 1664. Ninot. & 9 Decembris 1665. Bourlemont. vbi concordantes.* L *Vt apud Merlinum deciſ. 69. repetit. dec. 454. par. 4. recent. tom. 2.*

31 mercibus, ſeu alijs bonis ita valutatis,
vel cum alterius ſocietatis fructibus de-
curſis, et non ſolutis, atque de ſtricto
iure probabilior viſa eſt affirmatiua, cum
circa fructus, iſti non dicantur acceeſ-
ſiones vſurariæ vndè intraret ſuperfæta-
tio, ſeù anathocismus, ſed ſint ſpecies
fructuum cenſuum, vel cambiorum, in
quibus ceſſante quoad cenſus obſtaculo
Bullæ *Pij V.* id non prohibetur; M

Idemque quoad creditum ex alia
cauſa, dum ſolum in cenſibus per di-
ctam Bullam ità cautum eſt, Satis ta-
men circumſpectè in hoc procedendum
eſt ex eadem ratione ob quam in cenſi-
bus ità cautum fuit, et præſertim ob
fraudes, nè tales contractus ineantur
cum ſtocchis, & ciuantijs, vel cum pe-
cunia debita ex cauſa ludi, aut ex alia il-
licita, vel turpi cauſa.

Nono, Diſputaui pluries in materia
renouationis, àn illa poſt iam diſdictam
32 ſocietatem fieri poſſit per vnum ſo-
cium altero abſente, cuius expreſſa rati-
ficatio non accedat, ſed illa deſumatur
tacitè ex coniecturis, et adminiculis, at-
que deciſum fuit per Rotam requiri ac-
ceptationem expreſſam, non autem ſuf-
ficere tacitam, vel præſumptam. N

Decimò, Diſputaui, àn fideiuſſor eius
qui recognouit bonam fidem pulſatus
33 à creditore ad reſtituendam acceptam
pecuniam, poſſit inſcio principali debi-
tore ſocietatem renouare, ſeù aliam in
eius damnum contrahere, vt ita ſe exi-
mat à moleſtijs, et fuit deciſum affirma-
tiuè. O

Vndecimò, An ſocietas contracta cum
defuncto, ex quo plures fuerunt ſuper-
34 ſtites hæredes, renouari poſſit cum vno,
vel aliquibus, alijs ignaris, et ex fa-
cti qualitate ſcio reſolutum affirmati-
uè, P

Duodecimò, An expreſsè per diſdi-
ctam, vel tacitè per mortem ſeù alium
caſum diſſoluta ſocietate, ac non reſti-
35 tuta pecunia, debeantur fructus, vel
damna & intereſſe loco fructuum ad
eandem rationem; Et tunc, aut agitur
de illa ſocietate quam ſupra dixi obli-
quam, quia nempè officialis fiducialiter
accommodet officium, et ſocietatem
contrahat ad commodum vel incommo-
dum tertij recipientis pecuniam, ac re-
cognoſcentis bonam fidem, et certum
videatur nihil deberi niſi concurrenti-
bus mora, et alijs debitis requiſitis lucri
ceſſantis, vel damni emergentis; Aut
verò de ſocietate propria, et directa
inita cum officiali cum pecunia ſibi di-
rectè data ad emendum officium, et tunc
tam ex quadam declaratione Papæ in
plena Signatura Gratiæ, quàm ex qua-
dam æquitate, alijſque probabilibus ra-
tionibus, ego aliàs dixi, quod ijdem fru-
ctus debeantur tanquam damna & in-
tereſſe, licèt durum ſit deberi ad ean-
dem rigoroſam rationem, dum ceſſat pe-
riculum. Q

Iſta pro nunc ità currenti calamo ſug-
gerit memoria, quæ pro aliquali infor-
36 matione viri non forenſis ad curio-
ſitatem requirentis ſufficere videntur;
Reliqua verò vbi occaſio exigeret exqui-
ri poſſent à ſuprà inſinuatis Auctori-
bus de materia agentibus, ac etiam ex
Rotæ deciſionibus, in quibus materia
frequenter tractata cernitur.

Illud etiam ſubiungendo, quod licèt
37 creditor poſt diſſolutam ſocietatem
fructus exigere non valeat; Attamen
datur etiam caſus in quo illos exactos &
conſumptos reſtituere, vel imputare nõ
tenetur, quando ſcilicet debitor ſcieus
finitam eſſe ſocietatem ſpontè ſoluit fru-
ctus creditori ignaro bona fide credenti
eam durare, et qui in eodem bonæ fidei
ſtatu illos conſũpſit, atq; ita deciſũ fuiſſe
in ſignatura gratiæ. R Et meritò quidẽ
ex rationibus in ſimili ponderatis circa
exceſſiuam ſolutionem cambiorum in
ſua materia, ac etiam circa ſolutionem
fructuum recompenſatiuorum in mate-
ria vſuraria. S

M *Sup. diſc. 10.* N *Vt ſup. diſc. 9.* O *Vt ſup. diſc 5.* P *Vt ſup. diſc. 4.* Q *Vt ſup. diſc. præced.* R *Teſtatur Boccacc. de ſociet. num. 191. & refert Spad. conſ. 248. num. 7. lib. 2.* S *Sub tit. de cambijs diſc. 28. & ſub tit. de vſur. diſc. 17. & 18.*

INDEX
RERVM NOTABILIVM
Quæ continentur ſub titulo de Societate officij.

A

ABSENTIS.
Nomine contracta ſeu renouata ſocietas requirit illius expreſſam ratificationem, nec ſufficit tacita ſeu præſumpta, diſc.4. n.3.d.9. nu.3. d.12. n.32.
ACCEPTANS.
Litteras cambij non tenetur ſoluere, ſi tempore acceptationis, ſcribens mutauerat ſtatum, inſcio acceptante d.1.n.7.
ACTVS.
Pro infecto quando habeatur ob præſumptam deficientiam conſenſus, d.1. n.9.
Cum præſuppoſito falſo geſtus corruit d.1. n.2.
ADIMPLERE.
Contractum &c. *vide* Implementum.
ANIMVS.
Probatur non minus verbis quàm factis et tam ex præcedentibus quàm ex ſubſequentibus, d.1. n.3.
ASSECVRATIO.
Nauis iam naufragatæ non tenet, d.1.n.9.

C

CASVS.
Promiſſioni appoſitus ſi iam tunc euenerat, facit corruere contractum diſc.1. nu.9.
CEDENTIS.
Mors diſſoluit ſocietatem, d.6. nu.3., d.7. n.2. d.12. n.26.
Procurator in rem propriam dicitur eſſe ceſſionarius, qui omnia facere poteſt, quæ per procuratorem geri poſſunt d.7. nu.3.
CENSVS.
Fructus conuerti poſſunt in ſortem, d.10. num.2.
A Societate officij in quibus differat, diſcurſu 10. num.3.
CESSIO.
Societatis an fieri poſſit ſocio inuito diſc.7. num.5.
CESSIONARIVS.
Cedentis procurator in rem propriam eſſe dicitur & poteſt facere omnia quæ per procuratorem geri poſſunt, d.7. n.3.
Morte ſua non diſſoluit ſocietatem d.6.nu. 3., d.7. n.2. d.12. n.26.
Lim. ſtante ſimulatione, et quando hoc procedat, d.7. n.6.
COMMODITAS.
Emphyteuſis & Feudi acquiri poteſt per ipſum dominum, d.6. ſub n.4.
Hæreditatis grauatæ acquiri ac poſſideri poteſt per fidei commiſſarium durante iure grauati, d.6. ſub n.4.
Penſionis acquiri ac eſſe poteſt penes titularem, reſidente ſubſtantia penes alterũ, d.6. ſub n.4.
Societatis eſſe poteſt penes vnum quamuis ſubſtantia ſit penes alterum, d.6. nu.2.
CONCVRSVS.
Perſonarum plurium incompatibilium admittitur in vno ſubiecto diuerſis reſpectibus, et vbi adeſt intereſſe tertij, d.6. num.5.
CONSENSVS.
Deficientia præſumpta quando operetur vt actus habeatur pro non facto, d.1.n.9.
CONSTITVTIONES APOSTOLICÆ.
De ſocietate officij diſponentes recenſentur d. 12. n.10.
CONTRACTVS.
In caſum qui iam tunc euenerat, ſi fuerit conceptus, euaneſcit, d.1. n.9.
Cohæredis vnius quando teneat etiam reſpectu alterius cohæredis, caſus varij afferuntur, d.4. n.4. ad fin.
Implementum &c. *vide* implementum.
Nouatio quando inducatur ex obſeruantia ſoluendi fructus, d.2 n.5.

Cum

Digitized by Google

Cum præſuppoſito falſo geſtus, corruit, d.1. n.2.
Societatis officij fieri dicitur cũ ipſo officiali, non cum recognoſcente bonam fidem, d.3. n.9.
Societatis officij qua occaſione fuerit introductus in Curia Romana, d.12. n.7.
Aſſimilatur ſocietati quæ initur ſuper aliqua negociatione, d.12. n.8.
Diſtinguitur in directum & obliquũ, d.12. n.12.
Obliquus etiam ſubſtinetur, et de rationibus, d. 12. n.13. & ſeq.
Pecuniam numeratam an requirat vel poſſit contrahi cum alia re, d.12. nu.31.
Subſtinetur & aliquæ difficultates ſeu dubia refelluntur, d.12. n.11. & ſeq.
Vide Societas.
Stipulatum ab initio fuiſſe dicitur per eum, ad quem contrahens declarauit contractum pertinere, d.5.n 4.
Tempus quando currat de momento ad momentum, d.1. n.8.
Currit de momento ad momentum in ſocietate officij, d.2. n.9.
Et vbi non conſtat de hora fit computatio in meridie, d.2. n.10.

CREDITOR.

Anterior non præfertur venditori in mercibus venditis etiam ſine reſeruatione hypothecæ, ſi emens erat decoctioni proximus venditore inſcio, d.1. n.8.
Effici an poſſit qui eſt officialis, et in præiudicium recognoſcentis bonam fidem, d.8. n.4.
Implementum debitori an & quando remittere cenſeatur recipiendo fructus, d.2. n. 3.4.
Remiſſiuè quibus alijs modis probetur, d.3. n.5.6.
Reſtituendus in integrum quando videatur aduerſus lucrum pecuniæ datæ ad ſocietatem, d. 1. n.10.
Societatis ſiue vtilitarius an idẽ eſſe poſſit fideiuſſor debitoris, d.5. n.5.
An idemmet eſſe poſſit ſocietatis debitor, d.6. n.4.
Sortem amittere nullo modo poteſt, ſi debitor implementum non præſtitit, d.2.n.2.

D

DEBITOR.

A Dicto malè ſoluit ſtatim ac ſcit eum mutaſſe ſtatum, d.1. n.6.
Fideiuſſorem præſtare ſi promiſerit, non videtur hoc attendendum quod ipſe eſt notoriè idoneus, d.3. n.7.
Præſtare ſi promiſerit in omnem caſum, quomodo ſit intelligenda hæc promiſſio, d.3. n.8.
Præſtare non tenetur promiſſum non ab ipſo officiali, ſed à fideiuſſore d.3. nu.9.
Fideiuſſori non tenetur ad damna ſiue vſuras, ſub quibus fideiuſſor pecunias accepit abſque interpellando ipſum debitorem, d.5. n.3.
Implementum contractus non præſtans nõ poteſt facere lucrum ſortis, ſeu ſocietatis, d.2. n.2.
Vt ſi non præſtitit fideiuſſorem loco mortui vel abſentis, d.3. n.2.
Quando autem tale implementum fideiuſſoris non præſtiti ſit excuſabile, d.3. n.3. 4.
Lim. Non tenetur, ſi fuerit ei remiſſum, vt receptione fructuum, et quando id procedat, d.2. n.3., d.3. n.5.
Et an proteſtatio ſeu clauſula *ſine præiudicio* ſuffragetur creditori vt receptio fructuum non cauſet remiſſionem implementi, d.2. n.4.
Quod fuerit ſibi remiſſum ſufficit probare præſumptiuè & adminiculatiuè voluntatem creditoris d.3. ſub n.5.
Et quæ ſint huiuſmodi præſumptiones & adminicula, d.3.n.5. 6.
Non præſtans quibus caſibus non impediatur lucrari ſortem, d.3. n.9.
Liberari quidem poſſit in totum ab vno ex pluribus hæredibus, diſc.4. num.4. ad fin.
Lucrari quando non debeat pecuniam datam ſibi ad ſocietatem ob reſtitutionem in integrum creditori competentem, d.1. n.10.
Moram contrahere quando dicatur ſuper non implemento, d.2. n.7. & ſeqq.
Societatis officij, an idemmet eſſe poſſit eiuſdem ſocietatis creditor, d.4.n.4.
Voluntarius prætendens indebitum debet perfectè & concludenter probare d.11. num.4.

DE-

DEBITVM.

Præſumitur ex ſolutionibus factis, d.6. ſub nu.9.

DECLARATIO.

Contrahentis ſe contraxiſſe pro alio facit vt iſte à principio contraxiſſe cenſeatur d.5. n.4.

DIES.

Computari quomodo debeat in contractibus ac ſocietate officij, et vbi currit de momento ad momentum, d.2. nu.8. & ſeqq.

Termini an computetur in termino & de modo computandi, d.2.n.6. & ſeqq.

DOCTORES.

Canoniſtæ ac Theologi quare ſint inter ſe contrarij in materia vſuraria & alijs, d. 12. n.2.4. & ſeq.

Attenduntur potius quàm Theologi in dicta materia vſuraria, d.12. n.3.

De ſocietate officij tractantes recenſentur, d.12. n.12. 15.23.

DOMINVS.

Emphyteuſis ac feudi commoditatem acquirere poteſt, nec repugnat, d.6. ſub nu.4.

IN DVBIO.

Interpretatio ea facienda eſt, per quam tollatur peccati periculum & animæ ſaluti conſulatur, d.3. ſub n.8.

Ad lucri excluſionem iudicandum eſt, d.1. num.11.

E

ELIGENDI.

Facultas non expirat nec conſumatur per electionem moribundi ſeu mortui d.1. n.5.

EMPHYTEVSIS.

Commoditas non repugnat acquiri poſſe per dominum, d.6. ſub nu.4.

EXACTIO.

A cohærede facta, quando liberet etiam reſpectu alterius cohæredis, d.4.num.4. ad fin.

EXCEPTIO.

Fructuum indebitorum, & vſurariorum, quando retardet proceſſum executiuum, d.11.n.3.

EXECVTIO.

Retardari quando poſſit &c. *vid.* Proceſſ. executiuus.

F

FACVLTATEM.

Eligendi ſeu nominandi habens ſi nominet moribundum, ſeu mortuum, eam non conſumit, ſed electio habetur pro non facta, d.1.nu.5.

FEVDI.

Commoditas acquiri poteſt per dominum, d.6. ſub n.4.

IN FEVDIS.

Simulatio non attenditur, d.7. nu. 7.

FIDEICOMMISSARIVS.

Cõmoditatem hæreditatis grauatæ acquirere ac poſſidere poteſt durante iure grauati, d.6.ſub n.4.

FIDEIVSSOR.

Accipere pecunias ſub vſuris in damnum principalis non poteſt abſque iſtius ſpeciali interpellatione, d.5.n.3.

Debitoris an idem eſſe poſſit creditor ſiue vtilitarius ſocietatis, diſc.5.n.5.

In locum mortui vel abſentis, ſi non præſtetur à debitore ſocietatis, quando impediatur lucrum ſortis, diſc. 2. num.2. & ſeqq., diſcur.3. num.2. 3.4., diſcur.12 num.20.

Præſtari licèt promiſſus fuerit à debitore non videtur attendenda promiſſio, quãdo ipſe debitor eſt notoriè idoneus, diſc. 3. num. 7.

Si fuerit promiſſus in omnem caſum, quomodò intelligenda ſit hæc promiſſio, diſc.3. num.8.

Promiſſus ſi fuerit non ab ipſo officiali, ſed à fideiuſſore, non obſtat non implementum, diſc.3.num.9.

Societatem renouare vel nouam pro prima diſſoluenda cõtrahere in damnum principalis debitoris inſcij, quando poſſit, diſ. 5.n.2.3., diſc.12. n.33.

in FORO.

Externo Canoniſtis potius quàm Theologis deferendum eſt, diſc.12.nu. 3.

Externo ac interno, de quibus diuerſimodè iudicetur, d. 12.nu.4.5.

Et quid de Societate officij, diſc. 12. num. 6.

FRVCTVS.

Cenſus conuerti poſſunt in ſortem, diſc.10. num. 2.

Societate officij diſſoluta ſeu diſdicta, amplius non debentur, diſc.4. num.2.

Ampl.

Ampl. etiam ſtante pacto, vt debe-rentur, diſc. 9. nu. 2.

Et quando debeantur, diſtinguitur, d. 11. n. 5. d. 12. n. 35.

Societatis officii habet ſpeciem ſortis principalis, d. 10. n. 4.

Decurſi an conuerti poſſint in ſortem, diſc. 10. per tot., d. 12. n. 31.

Taxari ab initio permittitur ob incertitudinem, et euitandas lites ac fraudes, diſ. 12. num. 9.

Et taxa ad rationem 12. pro centenario videtur exceſſiua, ac reducenda, diſc. 12. num. 22.

Soluendi obſeruantia &c. *vid.* Obſeruantia.

Vſurarij ipſo iure extenuant ſortem, diſc. 11. num. 2.

Vſurarii ſiue indebiti, quando eorum exceptione retardent proceſſum executiuum, diſc. 11. n. 3.

H

HÆRES.

VNus ex pluribus, quando poſſit contrahere, exigere ſeu nouare ſuper toto ac liberare, diſ. 4. nu. 4. ad fin., diſc. 12. num. 34.

I

IGNORANTIA.

MOrtis proprii coniuncti non poteſt allegari, diſc. 3. ſub n. 2.

IMPLEMENTVM CONTRACTVS.

Lucrum ſortis in ſociet. off., quando impediat creditori vel non, diſcur. 12. nu. 20. 21.

Moram quando conſtituat, diſc. 2. num. 7. & ſeq.

Præſtare deſinens debitor non poteſt facere lucrum ſortis datæ ad ſociet. diſc. 2. num. 2., d. 12. n. 20.

Vt ſi non præſtet fideiuſſorem loco mortui, vel abſentis, diſc. 3. num. 2.

Et quando dictum implementum nõ factum ſit excuſabile, diſc. 3. num. 3.

Lim. ſi ob receptionem fructuum cenſeatur remiſſum implementum, et quando id procedat, d. 2. n. 3. d. 3. n. 5.

An proteſtatio ſeu clauſula *ſine præiudicio* ſuffragetur creditori, vt recipiendo fructus non cenſeatur remittere implementum, d. 2. n. 4.

Præſtari non oportet quod fuit promiſſum non ab officiali, ſed à fideiuſſore, diſc. 3. num. 9.

Remiſſum quando cenſeatur per creditorem, et quibus modis probetur huiuſmodi voluntas creditoris, diſc. 2. num. 3. d. 3. num. 5. 6.

INDEBITVM.

Voluntarium nõ præſumitur & exigit probationem concludentem & perfectam, d. 11. n. 4.

INIMICVS.

Vid. Offenſor.

INTERPRETATIO.

Facienda in dubio ea eſt, per quam peccati periculum excludatur, & animæ ſaluti conſulatur, d. 3. ſub n. 8.

IVDICIVM.

In foro externo, ac interno, de quibus diuerſimodè procedat, diſcur. 12. num. 4. & ſeq.

Et quid de ſocietate officij, diſcur. 12. num. 6.

L

LITTERÆ CAMBII.

ACceptatæ non obligant ad ſolutionem ſi de tẽpore acceptationis ſcribens decoxerat inſcio acceptante, diſc. 1. num. 7.

LVCRVM SORTIS.

Ceſſare ſiue excipi, in quibus caſibus ſoleat, d. 1. n. 3. 4.

Excludendum in dubio eſt, diſcur. 1. num. 11.

Implemento non præſtito per debitorem, quando fieri debeat, diſcur. 12. num. 20. 21.

Vid. Implementum contractus.

Per mortem eius, qui de tempore initæ ſocietatis ſuper eiuſdem abſentis vita, erat iam conſtitutus in periculo mortis, an detur, d. 12. n. 34.

Violentam quando ſequatur, et quæ mors dicatur violenta vel naturalis ſeu voluntaria, d. 12. n. 35.

Per reſtitutionem in integrum creditori competentem, quando impediatur, d. 1. num. 10.

M

MANDATVM.

AD mutationem periculi vitæ in ſocietate off., an requiratur ſpeciale, d.7.n.4.

MERCATOR.

Literas cambij acceptans non tenetur ſoluere, ſi de tempore acceptationis ſcribens mutauerat ſtatum inſcio acceptante, d. 1.n.7.

IN MERCIBVS.

Venditis emptori proximo decoctioni præfertur creditoribus anterioribus venditor inſcius etiam ſine reſeruatione hypothecæ, d.1.n.8.

MORA.

Contrahi, quando dicatur ſuper non implemento, d.2.n.7.

MORIBVNDVS.

Mortuo aſſimilatur, d.1 ſub n.4.

MORS.

Cedentis non autem ceſſionarij facit vacare ſocietatem, d.6.n.3., d.7.n.2., d.12. num. 26.

Et quando ceſſionarij etiam mors idem operetur, diſc.7. num.6., diſc.12. num.26.

Coniuncti non præſumitur ignorari, nec huiuſmodi ignorãtia allegari poteſt per coniunctum, d.3.ſub n.2.

An talis ſcientia præſumpta præiudicet debitori, d.3 n.3.4.

Lucrum ſortis an inducat, ſi ſequuta fuerit in eo abſente, qui de tempore initæ ſocietatis ſuper eiuſdem vita erat iam conſtitutus in mortis periculo, diſc. 12. num.24.

Socij vnius diſſoluit ſocietatem, quoad cæteros ſuperſtites, niſi appareat de contraria voluntate etiam præſumptiua, d.6.n.6.

Nec etiam diſſoluit, quando plures ſocii materiales habentur pro vno formali, vt in ſocietate collegiatiua, diſc.6. num.7.

Non diſſoluit ſocietatem vectigalium & de ratione, d.6.n.8.

Violenta qualis excepta dicatur in contractu ſocietatis officii, d.12. n.25.

Et quare excipiatur, d.1.n.4.

MORTVVS.

Electus ſi fuerit, ſeù nominatus à facultatem habente, electio ſeù nominatio pro non facta habetur, & durat facultas, d. 1. num.5.

Eſſe cenſetur, qui in mortis articulo eſt conſtitutus, d.1. n.4.

Per manus iuſtitiæ dicitur potius naturaliter, ac voluntariè, quàm violenter mortuus, d. 12. ſub n. 25.

MVTATIO.

Periculi vitæ fieri an poſſit per procuratorem generalem, vel requiratur mandatum ſpeciale, diſc.7.n.4.

N

NAVIS.

Aſſecuratio non tenet, ſi iam tunc naufragauerat, d.1.n.9.

NOMINANDI.

Facultas non expirat nec conſumatur per nominationem moribundi ſeù mortui, d. 1. n. 5.

NVLLITAS.

Societatis officii in parte influit in totum, d. 4. n.5.

O

OBSERVANTIA.

SOluendi fructus an & quando innouet contractum, vel potius dicatur declaratiua, d.2. num.5.

OFFENSOR.

Diligi an poſſit & ſimul proſequi iuridica vindicta, iuxtà diuerſas opiniones, diſc. 12. num.5.

OFFICIALIS.

Effici an poſſit creditor ſocietatis in præiudicium recognoſcentis bonam fidem, d.8.n.4.

Societatem ſi ipſe contrahet, quare fieri ſoleat ſuper ipſius officialis vitæ periculo, d.1 1.n 6.

ſuper OFFICIIS.

Pluribus contracta ſocietas per vacationẽ vnius

vnius, an diſſoluatur in totum, diſc. 12. num. 29.

ſuper OFFICIO.

Societates plures quando ſubſtineantur excedentes dicti officii valorem, diſtinguitur, d. 12. n. 28.

OPINIONES.

Canoniſtarum, ac Theologorum, quare ſint inter ſe contrariæ in materia vſuraria & aliis, diſcur. 12. num. 2. 4. & ſeq.

Attenduntur potius, quàm Theologorum in dicta materia vſuraria, diſ. 12. num. 3.

P

PACTVM.

Curſus fructuum non obſtante diſdicta, ſeù diſſolutione ſocietatis non attenditur, d. 9. n. 2.

PENSIONIS.

Commoditas poteſt acquiri, ac eſſe penes titularem reſidente ſubſtantia penes alterum, d. 6. ſub n. 4.

PERICVLVM VITÆ.

Mutari an poſſit per procuratorem generalem, vel requiratur mandatum ſpeciale, d. 7. n. 4.

Officialium ipſorum quare ſoleat apponi in contractu ſocietate facto cum iiſdem officialibus, d. 11. n. 6.

Super perſona qualibet currere admittitur, diſc. 12. n. 17.

Dictaque perſona mutari poteſt, & quomodo ad euitandas fraudes, diſc. 12. num. 18. 19.

PERSONARVM.

Plurium incompatibilium concurſus admittitur in eodem ſubiecto diuerſis reſpectibus, et vbi adeſt intereſſe tertii, diſc. 6. n. 5.

PRÆSVPPOSITVM.

Falſum corruere facit actum, ſeù contractum, d. 1. n. 2.

PROCESSVS.

Executiuus quando retardetur exceptione fructuum indebitorum & vſurariorum, d. 11. n. 3.

PROMISSIO.

In caſum facta qui iam tunc euenerat euaneſcit, d. 1. n. 9.

Fideiuſſorem præſtandi &c. *Vide* Fideiuſſor.

R

RATIFICATIO.

Expreſſa requiritur ad perfectionem ſocietatis officii contractæ, ſeù renouatæ nomine abſentis, d. 4. n. 3., d. 9. n. 3., d. 12. n. 32.

Quibus aliis caſibus requiratur, nec ſufficiat præſumpta, d. 6. n. 11.

Societatis officii ſufficienter probatur ſolutione fructuum, d. 6. n. 10.

RENOVATIO.

Per fideiuſſorem &c. *Vid.* Fideiuſſor.

Per hæredem vnum ex pluribus, àn fieri poſſit de ſocietate diſſoluta per mortem eius cum quo fuerat inita, diſcur. 12. num. 34.

Societatis etiam præſumptiuè, et adminiculatiuè probari poteſt, diſcur. 11. numer. 7.

Nomine abſentis requirit expreſſam ratificationem non verò tacitam, d. 4. n. 3. d. 9. n. 3., d. 12. n. 32.

RESERVATARIVS OFFICII.

Societatem contrahere poteſt, diſ. 18. n. 2., d. 12. n. 27.

RESTITVTIO IN INTEGRVM.

Creditori quando competat aduerſus lucrum pecuniæ datæ ad ſocietatem, diſc. 1. num. 10.

S

SCIENTIA.

Mortis &c. *Vid.* Mors.

Præſumpta non ſufficit vbi agitur de graui præiudicio, diſcur. 3. ſub num. 4.

SCRIPTVRAE.

Priuatæ quando cadant ſub diſpoſitione *l. ſcripturas*, declaratur, diſcur. 6. num. 9.

SEMESTRVALES TERMINI.

Computari quomodo debeant, diſcur. 2. num. 6.

SIMVLATIO.

In Feudis non attenditur, diſc. 7. n. 7.

In ſocietate officii, quando non videatur attendenda, d.7. n.6. 7.

SOCIETAS OFFICII ET IN GENERE.

Cedi an poſſit ſocio inuito, diſcur. 7. num. 5.

A cenſu in quibus differat, diſcur. 10. numer. 3.

Contrahi dicitur cum ipſo officiali non autem cum eo, qui bona fide recognouit, d.3. nu.9.

Quomodo debeat per Apoſtolicas Conſtitutiones quæ recenſentur, diſc. 12. num. 10.

Solet duobus modis, diſc. 11. num. 5., d.12. n.12.

An poſſit ita vt idem ſit creditor ſiue vtilitarius & fideiuſſor debitoris, diſc. 5. num. 5.

Vel ità, vt idemmet ſit debitor, & creditor eiuſdem ſocietatis, diſcur. 6. num. 4.

Diſſoluitur pro rata pecuniæ reſtitutæ non autem in totum, d.12. n.30.

Diſſoluta poſtquam fuit non amplius debentur fructus, d.4. n.2.

Ampl. non obſtante pacto, diſcur. 9. num. 2.

Sed diſtinguitur, diſc. 11. n. 5., d.12. num. 35.

Diſtinguitur in ſocietatem officii directã & obliquam, d.12. n.12.

A Doctoribus quibus tractetur, ſiue agatur de eius materia, diſcur. 12. num. 12. 15. 23.

Eſſe poteſt penes vnum quoad ſubſtantiam & penes alterum quoad vtilitatem, d.6. num. 2.

A Fideiuſſore renouari ſeù noua contrahi pro prima diſſoluenda, quando poſſit in damnum principalis debitoris, & inſcii, diſcur. 5. num. 2. 3., diſcur. 12. num. 33.

In foro interno ac externo, qua differentia iudicetur, ſiuè accipiatur, diſc. 12. num. 6.

Ex fructibus decurſis, an poſſit altera in ſorte conſtitui, diſc. 10. per tot., diſc. 12. num. 31.

In fructibus taxari ab initio permittitur ob incertitudinem lucri, & euitandas fraudes ac lites, d. 12. n.9.

Et ſoliti fructus in ſcut. 12. pro centenario videntur exceſſiui ac reducibiles, diſ. 12. num. 22.

Introducta quomodo fuerit in Curia Romana, d.12. n.7.

Morte vnius diſſoluitur quoad omnes ſuperſtites, niſi appareat de contraria voluntate etiam præſumptiua, diſcur. 6. num. 6.

Non diſſoluitur, quando plures ſocii materiales habentur pro vno formali, vt in ſocietate collegiatiua, diſcur. 6. num. 7.

Nec diſſoluitur inita ſuper vectigalibus, et de ratione, diſcur. 6. numer. 8.

Nomine abſentis contracta, ſeù renouata requirit illius expreſſam ratificationem, diſcur. 4. num. 3., diſcur. 9. num. 3., diſc. 12. n. 32.

Nulla ſi ſit in parte vitiatur in totum, d. 4. num. 5.

Obliquè etiam contracta ſubſtinetur, et de rationibus, diſcur. 12. numer. 13. & ſeq.

Cum Officialibus ipſis quare ſoleat cõtrahi ſuper ipſorum officialium vitæ periculo, d. 11. n.6.

Originem quomodo habuerit ſuper officiis Rom. Curiæ, d. 12. n.8.

Pecuniam numeratam an requirat, vt validè contrahatur, vel ſufficiat creditum aut quid ſimile, diſcur. 12. num. 31.

Sub periculo *vitæ vnius conſtituta* an poſsit mutari ſuper vita alterius per procuratorem generalem, vel requiratur ſpeciale mandatum, diſcur. 7. numer. 4.

Perſonam quamlibet admittit ſuper qua vitæ periculum currat, diſcur. 12. num. 17.

Et quomodo mutari poſſit perſona, ſeù vitæ periculum, itaùt euitentur fraudes conſuetæ, diſcur. 1. num. 18. 19.

Pluribus ſuper officiis contracta, an per vacationem vnius diſſoluatur in totum, d. 12. n. 29.

Ratificari &c. *Vid.* Ratificatio.

Renouari an poſſit cum vno ex hæredibus eius cum quo fuerat inita, et per eiuſdem mortem diſſoluta, diſcur. 12. num. 34.

Renouata fuiſſe probatur etiam per præſum-

ſumptiones, & adminicula, diſcur. 11. num. 7.
Per reſeruatarium officii contrahi poteſt, d.8.n.2., d.12.n.27.
Similes ſunt inter ſe, quæ ſuper officijs, et quæ ſuper negotiis contrahitur, diſc.12. num.7.
Simulationem quando videatur admittere non attendendam, diſcur. 7. num. 6. 7.
Subſtineri vt non poſſit aliquæ ſunt difficultates, quæ refelluntur, diſc.12.n.11. & ſeq.
Per titularem officii non contrahitur, vbi adeſt reſeruatarius, diſc.8. num.3.;diſc. 12. num.27.
Vacat per mortem cedentis, non autem ceſſionarii, diſc.6. num.3., d.7.num.2., diſc.12. num.26.
Et quando per mortem etiam ceſſionarij, diſcur.7. num.6. diſc.12. num.26.

SOCIETATES OFFICII.
Plures ſuper eodem officio, quando ſubſtineantur licèt excedentes officii valorem, diſtinguitur, diſc.12. num.28.

SOCIO.
Inuito an poſſi cedi ſocietas, diſc.7.num.5.
Mortuo &c. *Vid.* Mors.

SOLVENS.
Adiecto, quem ſcit mutaſſe ſtatum, malè ſoluit, diſc.1.num.6.
Cohæredi vni totum debitum, quando liberetur etiam reſpectu alterius cohæredis, diſc.4.n.4. ad fin.

SOLVTIONES.
Ex cauſa debita præſumuntur factæ, diſc. 6. num.9.
Fructuum ſufficienter probant ratificationem ſocietatis officii, diſcur.6. numer.10.

SOLVTIONVM.
Obſeruantia an & quando innouet conuentionem vel potius ſit declaratiua, diſcur. 2. num.5.

SORS SOCIET. OFF.
Conſtitui an poſſit noua ex fructibus decurſis, ſeù credito &c., diſc.10. per tot., diſc.12.num.31.

Extenuatur ipſo iure fructibus vſurariis, diſc.11. num. 2.
Fructus quos affert, habent ſpeciem ſortis principalis, diſc.10. num.4.
Lucrari &c. *Vid.* Lucrum ſortis.
Reſtituta in parte non facit diſſolui ſocietatem in totum, ſed pro rata, diſc.12. num. 30.

T

TEMPVS.
De momento ad momentum, quando currat ſtatim poſt contractum, diſc. 2. num.8.
Et ita computari debet in ſocietate officii, d.2. n.9.
Ac vbi non conſtat de hora contractus ſit computatio in meridie, diſcur.2. num.10.

TERMINI.
Dies an computetur in termino, et de modo computandi, diſc.2. nu.6.

TEXTVS in
Leg. ſcripturas &c. Declaratur, diſcur. 6. num. 9.

TITVLARIS.
Officij non poteſt contrahere ſocietatem, vbi adeſt reſeruatarius, diſc. 8. num.3., diſc. 12. num. 27.
Penſionis commoditatem acquirere, ac habere poteſt, reſidente ſubſtantia penes alium, diſc. 6. ſub num.4.

V

VECTIGALIVM.
Societas non diſſoluitur morte vnius ex ſociis, et de ratione, diſcur. 6. num. 8.

VENDITOR.
Mercium etiam ſine ſpeciali hypotheca in ijs præfertur creditori anteriori, ſi ignorabat emptorem eſſe proximum decoctioni, diſc. 1. num.8.

VIN-

VINDICTA.

Fieri iuridica an poſſit, et ſimul diligi offenſor, diſc.12. n.5.

VOLVNTAS.

Probatur non tantùm verbis quàm factis et ex præcedentibus æquè ac ſubſequentibus, diſc.1. num.3.

VSVRÆ.

A Canoniſtis ac Theologis quare diuerſimodè iudicentur, ac tractetur earum materia, diſc.13. num.2.
Et circa eas, Canoniſtarum potius quàm Theologorum authoritati deferendum eſt, diſc. 12. num. 3.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google